නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

අපදාන-අට්ඨකථා

(පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

වන්දිත්වා සිරසා සෙට්ඨං, බුද්ධමප්පටිපුග්ගලං;
ඤෙය්‍යසාගරමුත්තිණ්ණං, තිණ්ණං සංසාරසාගරං.

තථෙව පරමං සන්තං, ගම්භීරං දුද්දසං අණුං;
භවාභවකරං සුද්ධං, ධම්මං සම්බුද්ධපූජිතං.

තථෙව අනඝං සඞ්ඝං, අසඞ්ගං සඞ්ඝමුත්තමං;
උත්තමං දක්ඛිණෙය්‍යානං, සන්තින්ද්‍රියමනාසවං.

කතෙන තස්ස එතස්ස, පණාමෙන විසෙසතො;
රතනත්තයෙ විසෙසෙන, විසෙසස්සාදරෙන මෙ.

ථෙරෙහි ධීරධීරෙහි, ආගමඤ්ඤූහි විඤ්ඤුභි;
''අපදානට්ඨකථා භන්තෙ, කාතබ්බා''ති විසෙසතො.
පුනප්පුනාදරෙනෙව, යාචිතොහං යසස්සිභි;
තස්මාහං සාපදානස්ස, අපදානස්සසෙසතො.

විසෙසනයදීපස්ස, දීපිස්සං පිටකත්තයෙ;
යථා පාළිනයෙනෙව, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං.

කෙන කත්ථ කදා චෙතං, භාසිතං ධම්මමුත්තමං;
කිමත්ථං භාසිතඤ්චෙතං, එතං වත්වා විධිං තතො.

නිදානෙසු කොසල්ලත්ථං, සුඛුග්ගහණධාරණං;
තස්මා තං තං විධිං වත්වා, පුබ්බාපරවිසෙසිතං.

පුරා සීහළභාසාය, පොරාණට්ඨකථාය ච;
ඨපිතං තං න සාධෙති, සාධූනං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං.

තස්මා තමුපනිස්සාය, පොරාණට්ඨකථානයං;
විවජ්ජෙත්වා විරුද්ධත්ථං, විසෙසත්ථං පකාසයං;
විසෙසවණ්ණනං සෙට්ඨං, කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

නිදානකථා

''කෙන කත්ථ කදා චෙතං, භාසිතං ධම්මමුත්තම''න්ති ච, **''කරිස්සාමත්ථවණ්ණන''**න්ති ච පටිඤ්ඤාතත්තා සා පනායං අපදානස්සත්ථවණ්ණනා දූරෙනිදානං, අවිදූරෙනිදානං, සන්තිකෙනිදානන්ති ඉමානි තීණි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණියමානා යෙ නං සුණන්ති, තෙහි සමුදාගමතො පට්ඨාය විඤ්ඤාතත්තා යස්මා සුට්ඨු විඤ්ඤාතා නාම හොති, තස්මා නං තානි නිදානානි දස්සෙත්වාව වණ්ණයිස්සාම.

තත්ථ ආදිතො තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. දීපඞ්කරපාදමූලස්මිඤ්හි කතාභිනීහාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා චවිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො **දූරෙනිදානං** නාම. තුසිතභවනතො පන චවිත්වා යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො **අවිදූරෙනිදානං** නාම. **සන්තිකෙනිදානං** පන තෙසු තෙසු ඨානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිංයෙව ඨානෙ ලබ්භතීති.

1. දූරෙනිදානකථා

තත්‍රිදං **දූරෙනිදානං** නාම – ඉතො කිර කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ **අමරවතී** නාම නගරං අහොසි. තත්ථ **සුමෙධො** නාම බ්‍රාහ්මණො පටිවසති, උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච, සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා, අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙන, අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො. සො අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව උග්ගණ්හි. තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතාපිතරො කාලමකංසු. අථස්ස රාසිවඩ්ඪකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිභරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා ‘‘එත්තකං තෙ, කුමාර, මාතු සන්තකං, එත්තකං පිතු සන්තකං, එත්තකං අය්‍යකපය්‍යකාන’’න්ති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ධනං ආචික්ඛිත්වා ‘‘එතං පටිපජ්ජාහී’’ති ආහ. **සුමෙධපණ්ඩිතො** චින්තෙසි – ‘‘ඉමං ධනං සංහරිත්වා මය්හං පිතුපිතාමහාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා එකකහාපණම්පි ගහෙත්වා න ගතා, මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං වට්ටතී’’ති, සො රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි. ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ඉමස්මිං ඨානෙ සුමෙධකථා කථෙතබ්බා . සා පනෙසා කිඤ්චාපි බුද්ධවංසෙ නිරන්තරං ආගතායෙව, ගාථාබන්ධෙන පන ආගතත්තා න සුට්ඨු පාකටා, තස්මා තං අන්තරන්තරා ගාථාසම්බන්ධදීපකෙහි වචනෙහි සද්ධිං කථෙස්සාම.

සුමෙධකථා

කප්පසතසහස්සාධිකානඤ්හි චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං ‘‘අමරවතී’’ති ච ‘‘අමර’’න්ති ච ලද්ධනාමං නගරං අහොසි, යං සන්ධාය **බුද්ධවංසෙ** වුත්තං –

‘‘කප්පෙ ච සතසහස්සෙ, චතුරො ච අසඞ්ඛියෙ;
අමරං නාම නගරං, දස්සනෙය්‍යං මනොරමං;
දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං, අන්නපානසමායුත’’න්ති. (බු. වං. 2.1-2);

තත්ථ **දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තන්ති** හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන භෙරිසද්දෙන මුදිඞ්ගසද්දෙන වීණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සඞ්ඛසද්දෙන සම්මසද්දෙන තාළසද්දෙන ‘‘අස්නාථ පිවථ ඛාදථා’’ති දසමෙන සද්දෙනාති ඉමෙහි දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අහොසි. තෙසං පන සද්දානං එකදෙසමෙව ගහෙත්වා –

‘‘හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං, භෙරිසඞ්ඛරථානි ච;
ඛාදථ පිවථ චෙව, අන්නපානෙන ඝොසිත’’න්ති. –

බුද්ධවංසෙ (බු. වං. 2.3-5) ඉමං ගාථං වත්වා –

‘‘නගරං සබ්බඞ්ගසම්පන්නං, සබ්බකම්මමුපාගතං;
සත්තරතනසම්පන්නං, නානාජනසමාකුලං;
සමිද්ධං දෙවනගරංව, ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිනං.

‘‘නගරෙ අමරවතියා, සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො;
අනෙකකොටිසන්නිචයො, පහූතධනධඤ්ඤවා.

‘‘අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ;
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච, සධම්මෙ පාරමිං ගතො’’ති. – වුත්තං;

අථෙකදිවසං සො සුමෙධපණ්ඩිතො උපරිපාසාදවරතලෙ රහොගතො හුත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො එවං චින්තෙසි – ‘‘පුනබ්භවෙ, පණ්ඩිත, පටිසන්ධිග්ගහණං නාම දුක්ඛං, තථා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරස්ස භෙදනං, අහඤ්ච ජාතිධම්මො, ජරාධම්මො, බ්‍යාධිධම්මො, මරණධම්මො, එවංභූතෙන මයා අජාතිං අජරං අබ්‍යාධිං අමරණං අදුක්ඛං සුඛං සීතලං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිතුං වට්ටති. අවස්සං භවතො මුච්චිත්වා නිබ්බානගාමිනා එකෙන මග්ගෙන භවිතබ්බ’’න්ති. තෙන වුත්තං –

‘‘රහොගතො නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
දුක්ඛො පුනබ්භවො නාම, සරීරස්ස ච භෙදනං.

‘‘ජාතිධම්මො ජරාධම්මො, බ්‍යාධිධම්මො සහං තදා;
අජරං අමරං ඛෙමං, පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

‘‘යංනූනිමං පූතිකායං, නානාකුණපපූරිතං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

‘‘අත්ථි හෙහිති සො මග්ගො, න සො සක්කා න හෙතුයෙ;
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං, භවතො පරිමුත්තියා’’ති.

තතො උත්තරිපි එවං චින්තෙසි – ‘‘යථා හි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං නාම අත්ථි, එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතබ්බං. යථා ච උණ්හෙ සති තස්ස වූපසමභූතං සීතලම්පි අත්ථි, එවං රාගග්ගිආදීනං වූපසමෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බං. යථා නාම පාපස්ස ලාමකස්ස ධම්මස්ස පටිපක්ඛභූතො කල්‍යාණො අනවජ්ජභූතො ධම්මොපි අත්ථියෙව, එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති සබ්බජාතිඛෙපනතො අජාතිසඞ්ඛාතෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බමෙවා’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ, සුඛං නාමපි විජ්ජති;
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ, විභවොපිච්ඡිතබ්බකො.

‘‘යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ, අපරං විජ්ජති සීතලං;
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ, නිබ්බානම්පිච්ඡිතබ්බකං.

‘‘යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ, කල්‍යාණමපි විජ්ජති;
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ, අජාතිපිච්ඡිතබ්බක’’න්ති.

අපරම්පි චින්තෙසි – ‘‘යථා නාම ගූථරාසිම්හි නිමුග්ගෙන පුරිසෙන දූරතොව පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං මහාතළාකං දිස්වා ‘කතරෙන නු ඛො මග්ගෙන එත්ථ ගන්තබ්බ’න්ති තං තළාකං ගවෙසිතුං යුත්තං. යං තස්ස අගවෙසනං, න සො තළාකස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවං කිලෙසමලධොවනෙ අමතමහානිබ්බානතළාකෙ විජ්ජන්තෙ යං තස්ස අගවෙසනං, න සො අමතමහානිබ්බානතළාකස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. යථා ච චොරෙහි සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සචෙ න පලායති, න සො මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව කිලෙසෙහි පරිවාරෙත්වා ගහිතස්ස පුරිසස්ස විජ්ජමානෙයෙව නිබ්බානගාමිම්හි සිවෙ මග්ගෙ මග්ගස්ස අගවෙසනං නාම න මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. යථා ච බ්‍යාධිපීළිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ බ්‍යාධිතිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ සචෙ තං වෙජ්ජං ගවෙසිත්වා බ්‍යාධිං න තිකිච්ඡාපෙති, න සො වෙජ්ජස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව යො කිලෙසබ්‍යාධිපීළිතො කිලෙසවූපසමමග්ගකොවිදං විජ්ජමානමෙව ආචරියං න ගවෙසති, තස්සෙව දොසො, න කිලෙසවිනාසකස්ස ආචරියස්ස දොසො’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථා ගූථගතො පුරිසො, තළාකං දිස්වාන පූරිතං;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො තළාකස්ස සො.

‘‘එවං කිලෙසමලධොවෙ, විජ්ජන්තෙ අමතන්තළෙ;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො අමතන්තළෙ.

‘‘යථා අරීහි පරිරුද්ධො, විජ්ජන්තෙ ගමනම්පථෙ;
න පලායති සො පුරිසො, න දොසො අඤ්ජසස්ස සො.

‘‘එවං කිලෙසපරිරුද්ධො, විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ;
න ගවෙසති තං මග්ගං, න දොසො සිවමඤ්ජසෙ.

‘‘යථාපි බ්‍යාධිතො පුරිසො, විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ;
න තිකිච්ඡාපෙති තං බ්‍යාධිං, න දොසො සො තිකිච්ඡකෙ.

‘‘එවං කිලෙසබ්‍යාධීහි, දුක්ඛිතො පරිපීළිතො;
න ගවෙසති තං ආචරියං, න දොසො සො විනායකෙ’’ති.

අපරම්පි චින්තෙසි – ‘‘යථා මණ්ඩනකජාතිකො පුරිසො කණ්ඨෙ ආසත්තං කුණපං ඡඩ්ඩෙත්වා සුඛං ගච්ඡෙය්‍ය, එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛෙන නිබ්බානනගරං පවිසිතබ්බං. යථා ච නරනාරියො උක්කාරභූමියං උච්චාරපස්සාවං කත්වා න තං උච්ඡඞ්ගෙන වා ආදාය, දුස්සන්තෙන වා වෙඨෙත්වා ගච්ඡන්ති, ජිගුච්ඡමානා පන අනපෙක්ඛාව, ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා අමතනිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටති. යථා ච නාවිකා නාම ජජ්ජරං නාවං අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං අහම්පි ඉමං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරන්තං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛො නිබ්බානපුරං පවිසිස්සාමි. යථා ච පුරිසො නානාරතනානි ආදාය චොරෙහි සද්ධිං මග්ගං ගච්ඡන්තො අත්තනො රතනනාසභයෙන තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ඛෙමං මග්ගං ගණ්හාති, එවං අයම්පි කරජකායො රතනවිලොපකචොරසදිසො. සචාහං එත්ථ තණ්හං කරිස්සාමි, අරියමග්ගකුසලධම්මරතනං මෙ නස්සිස්සති, තස්මා මයා ඉමං චොරසදිසං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අමතමහානිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටතී’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථාපි කුණපං පුරිසො, කණ්ඨෙ බද්ධං ජිගුච්ඡිය;
මොචයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය, සුඛී සෙරී සයංවසී.

‘‘තථෙවිමං පූතිකායං, නානාකුණපසඤ්චයං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

‘‘යථා උච්චාරට්ඨානම්හි, කරීසං නරනාරියො;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

‘‘එවමෙවාහං ඉමං කායං, නානාකුණපපූරිතං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, වච්චං කත්වා යථා කුටිං.

‘‘යථාපි ජජ්ජරං නාවං, පලුග්ගං උදගාහිනිං;
සාමී ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

‘‘එවමෙවාහං ඉමං කායං, නවච්ඡිද්දං ධුවස්සවං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, ජිණ්ණනාවංව සාමිකා.

‘‘යථාපි පුරිසො චොරෙහි, ගච්ඡන්තො භණ්ඩමාදිය;
භණ්ඩච්ඡෙදභයං දිස්වා, ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡති.

‘‘එවමෙව අයං කායො, මහාචොරසමො විය;
පහායිමං ගමිස්සාමි, කුසලච්ඡෙදනා භයා’’ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො නානාවිධාහි උපමාහි ඉමං නෙක්ඛම්මූපසංහිතං අත්ථං චින්තෙත්වා සකනිවෙසනෙ අපරිමිතභොගක්ඛන්ධං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන කපණද්ධිකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොව හිමවන්තෙ **ධම්මිකං** නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ පණ්ණසාලඤ්ච චඞ්කමඤ්ච මාපෙත්වා පඤ්චහි නීවරණදොසෙහි වජ්ජිතං ‘‘එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ’’තිආදිනා නයෙන වුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණගුණෙහි සමුපෙතං අභිඤ්ඤාසඞ්ඛාතං බලං ආහරිතුං තස්මිං අස්සමපදෙ නවදොසසමන්නාගතං සාටකං පජහිත්වා, ද්වාදසගුණසමන්නාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. එවං පබ්බජිතො අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං තං පණ්ණසාලං පහාය දසගුණසමන්නාගතං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්තඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමනවසෙනෙව පධානං පදහන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි. එවං තං යථාපත්ථිතං අභිඤ්ඤාබලං පාපුණි. තෙන වුත්තං –

‘‘එවාහං චින්තයිත්වාන, නෙකකොටිසතං ධනං;
නාථානාථානං දත්වාන, හිමවන්තමුපාගමිං.

‘‘හිමවන්තස්සාවිදූරෙ, ධම්මිකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

‘‘චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිතං;
අට්ඨගුණසමුපෙතං, අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

‘‘සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතං;
වාකචීරං නිවාසෙසිං, ද්වාදසගුණමුපාගතං.

‘‘අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකං;
උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතං.

‘‘වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජහිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදියිං.

‘‘තත්ථප්පධානං පදහිං, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබල පාපුණි’’න්ති.

තත්ථ **''අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා''**ති ඉමාය පන පාළියා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සමපණ්ණසාලචඞ්කමා සහත්ථා මාපිතා විය වුත්තා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – මහාසත්තඤ්හි ''හිමවන්තං අජ්ඣොගාහෙත්වා අජ්ජ ධම්මිකපබ්බතං පවිසිස්සතී''ති දිස්වා සක්කො විස්සකම්මදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – ''තාත, අයං සුමෙධපණ්ඩිතො 'පබ්බජිස්සාමී'ති නික්ඛන්තො, එතස්ස වසනට්ඨානං මාපෙහී''ති. සො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා රමණීයං අස්සමං, සුගුත්තං පණ්ණසාලං, මනොරමං චඞ්කමඤ්ච මාපෙසි. භගවා පන තදා අත්තනො පුඤ්ඤානුභාවෙන නිප්ඵන්නං තං අස්සමපදං සන්ධාය ''සාරිපුත්ත, තස්මිං ධම්මිකපබ්බතෙ –

> ''අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා;
> චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිත'''න්ති. –

ආහ. තත්ථ **සුකතො මය්හ**න්ති සුට්ඨු කතො මයා. **පණ්ණසාලා සුමාපිතා**ති පණ්ණච්ඡදනසාලාපි මෙ සුමාපිතා අහොසි.

පඤ්චදොසවිවජ්ජිතන්ති පඤ්චිමෙ චඞ්කමදොසා නාම ථද්ධවිසමතා, අන්තොරුක්ඛතා, ගහනච්ඡන්නතා , අතිසම්බාධතා, අතිවිසාලතාති. ථද්ධවිසමභූමිභාගස්මිඤ්හි චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස පාදා රුජ්ජන්ති, ඵොටා උට්ඨහන්ති, චිත්තං එකග්ගතං න ලභති, කම්මට්ඨානං විපජ්ජති. මුදුසමතලෙ පන ඵාසුවිහාරං ආගම්ම කම්මට්ඨානං සම්පජ්ජති. තස්මා ථද්ධවිසමභූමිභාගතා එකො දොසොති වෙදිතබ්බො. චඞ්කමස්ස අන්තො වා මජ්ඣෙ වා කොටියං වා රුක්ඛෙ සති පමාදමාගම්ම චඞ්කමන්තස්ස නලාටං වා සීසං වා පටිහඤ්ඤතීති අන්තොරුක්ඛතා දුතියො දොසො. තිණලතාදිගහනච්ඡන්නෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො අන්ධකාරවෙලායං උරගාදිකෙ පාණෙ අක්කමිත්වා වා මාරෙති, තෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛං ආපජ්ජතීති ගහනච්ඡන්නතා තතියො දොසො. අතිසම්බාධෙ චඞ්කමෙ විත්ථාරතො රතනිකෙ වා අඩ්ඪරතනිකෙ වා චඞ්කමන්තස්ස පරිච්ඡෙදෙ පක්ඛලිත්වා නඛාපි අඞ්ගුලියොපි භිජ්ජන්තීති අතිසම්බාධතා චතුත්ථො දොසො. අතිවිසාලෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස චිත්තං විධාවති, එකග්ගතං න ලභතීති අතිවිසාලතා පඤ්චමො දොසො. පුථුලතො පන දියඩ්ඪරතනං ද්වීසු පස්සෙසු රතනමත්තං අනුචඞ්කමං දීඝතො සට්ඨිහත්ථං මුදුතලං සමවිප්පකිණ්ණවාලුකං චඞ්කමං වට්ටති **චෙතියගිරිම්හි** දීපප්පසාදකමහා**මහින්ද**ත්ථෙරස්ස චඞ්කමං විය, තාදිසං තං අහොසි. තෙනාහ – ''චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිත''න්ති.

අට්ඨගුණසමුපෙතන්ති අට්ඨහි සමණසුඛෙහි උපෙතං. අට්ඨිමානි සමණසුඛානි නාම ධනධඤ්ඤපරිග්ගහාභාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො, නිබ්බුතපිණ්ඩපාතභුඤ්ජනභාවො, රට්ඨං පීළෙත්වා ධනසාරං වා සීසකහාපණාදීනි වා ගණ්හන්තෙසු රාජකුලෙසු රට්ඨපීළනකිලෙසාභාවො, උපකරණෙසු නිච්ඡන්දරාගභාවො, චොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො, රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො, චතූසු දිසාසු අප්පටිහතභාවොති . ඉදං වුත්තං හොති – ''යථා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තෙන සක්කා හොන්ති ඉමානි අට්ඨ සුඛානි වින්දිතුං, එවං අට්ඨගුණසමුපෙතං තං අස්සමං මාපෙසි''න්ති.

අභිඤ්ඤාබලමාහරින්ති පච්ඡා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤානඤ්ච සමාපත්තීනඤ්ච උප්පාදනත්ථාය අනිච්චතො ච දුක්ඛතො ච විපස්සනං ආරභිත්වා ථාමප්පත්තං විපස්සනාබලං ආහරිං. යථා තස්මිං වසන්තො තං බලං ආහරිතුං සක්කොමි, එවං තං අස්සමං අභිඤ්ඤත්ථාය විපස්සනාබලස්ස අනුච්ඡවිකං කත්වා මාපෙසින්ති අත්ථො.

සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතන්ති එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා. තදා කිර කුටිලෙණචඞ්කමාදිපටිමණ්ඩිතං පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛසඤ්ඡන්නං රමණීයං මධුරසලිලාසයං අපගතවාළමිගභිංසනකසකුණං පවිවෙකක්ඛමං අස්සමං මාපෙත්වා අලඞ්කතචඞ්කමස්ස උභොසු අන්තෙසු ආලම්බනඵලකං සංවිධාය නිසීදනත්ථාය චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ සමතලං මුග්ගවණ්ණසිලං මාපෙත්වා අන්තො පණ්ණසාලාය ජටාමණ්ඩලවාකචීරතිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිකෙ තාපසපරික්ඛාරෙ මණ්ඩපෙ පානීයඝටපානීයසඞ්ඛපානීයසරාවානි, අග්ගිසාලායං අඞ්ගාරකපල්ලදාරුආදීනීති එවං යං යං පබ්බජිතානං උපකාරාය සංවත්තති, තං සබ්බං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාය භිත්තියං – ''යෙ කෙචි පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා පබ්බජන්තූ''ති අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තෙ සුමෙධපණ්ඩිතො හිමවන්තපාදෙ ගිරිකන්දරානුසාරෙන අත්තනො නිවාසානුරූපං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නදීනිවත්තනෙ විස්සකම්මනිම්මිතං සක්කදත්තියං රමණීයං අස්සමං දිස්වා චඞ්කමනකොටිං ගන්ත්වා පදවළඤ්ජං අපස්සන්තො ''ධුවං පබ්බජිතා ධුරගාමෙ භික්ඛං පරියෙසිත්වා කිලන්තරූපා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසින්නා භවිස්සන්තී''ති චින්තෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා ''අතිවිය චිරායන්ති, ජානිස්සාමී''ති පණ්ණසාලද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො මහාභිත්තියං අක්ඛරානි වාචෙත්වා ''මය්හං කප්පියපරික්ඛාරා එතෙ, ඉමෙ ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති අත්තනා නිවත්ථපාරුතං සාටකයුගං පජහි. තෙනාහ ''සාටකං පජහිං තත්ථා''ති. එවං පවිට්ඨො අහං, සාරිපුත්ත, තස්සං පණ්ණසාලායං සාටකං පජහිං.

නවදොසමුපාගතන්ති සාටකං පජහන්තො නව දොසෙ දිස්වා පජහින්ති දීපෙති. තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතානඤ්හි සාටකස්මිං නව දොසා උපට්ඨහන්ති. මහග්ඝභාවො එකො දොසො, පරපටිබද්ධතාය උප්පජ්ජනභාවො එකො, පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො එකො, කිලිට්ඨො හි ධොවිතබ්බො ච රජිතබ්බො ච හොති, පරිභොගෙන ජීරණභාවො එකො, ජිණ්ණස්ස හි තුන්නං වා අග්ගළදානං වා කාතබ්බං හොති, පුන පරියෙසනාය දුරභිසම්භවභාවො එකො, තාපසපබ්බජ්ජාය අසාරුප්පභාවො එකො, පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො එකො, යථා හි නං පච්චත්ථිකා න

ගණ්හන්ති, එවං ගොපෙතබ්බො හොති, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො එකො, ගහෙත්වා විචරන්තස්ස ඛන්ධභාරමහිච්ඡභාවො එකොති.

වාකචීරං නිවාසෙසින්ති තදාහං, සාරිපුත්ත, ඉමෙ නව දොසෙ දිස්වා සාටකං පහාය වාකචීරං නිවාසෙසිං, මුඤ්ජතිණං හීරං හීරං කත්වා ගන්ථෙත්වා කතං වාකචීරං නිවාසනපාරුපනත්ථාය ආදියින්ති අත්ථො.

ද්වාදස ගුණමුපාගතන්ති ද්වාදසහි ආනිසංසෙහි සමන්නාගතං. වාකචීරස්මිඤ්හි ද්වාදස ආනිසංසා – අප්පග්ඝං සුන්දරං කප්පියන්ති අයං තාව එකො ආනිසංසො, සහත්ථා කාතුං සක්කාති අයං දුතියො, පරිභොගෙන සණිකං කිලිස්සති, ධොවියමානෙපි පපඤ්චො නත්ථීති අයං තතියො, පරිභොගෙන ජිණ්ණෙපි සිබ්බිතබ්බාභාවො චතුත්ථො, පුන පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො පඤ්චමො, තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවො ඡට්ඨො, පච්චත්ථිකානං නිරුපභොගභාවො සත්තමො, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානාභාවො අට්ඨමො, ධාරණෙ සල්ලහුකභාවො නවමො, චීවරපච්චයෙ අප්පිච්ඡභාවො දසමො, වාකුප්පත්තියා ධම්මිකඅනවජ්ජභාවො එකාදසමො, වාකචීරෙ නට්ඨෙපි අනපෙක්ඛභාවො ද්වාදසමොති.

අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකන්ති කථං පජහිං? සො කිර වරසාටකයුගං ඔමුඤ්චන්තො චීවරවංසෙ ලග්ගිතං අනොජපුප්ඵදාමසදිසං රත්තං වාකචීරං ගහෙත්වා නිවාසෙත්වා තස්සූපරි අපරං සුවණ්ණවණ්ණං වාකචීරං පරිදහිත්වා පුන්නාගපුප්ඵසන්ථරසදිසං සඛුරං අජිනචම්මං එකංසං කත්වා ජටාමණ්ඩලං පටිමුඤ්චිත්වා චූළාය සද්ධිං නිච්චලභාවකරණත්ථං සාරසූචිං පවෙසෙත්වා මුත්තාජාලසදිසාය සික්කාය පවාළවණ්ණං කුණ්ඩිකං ඔදහිත්වා තීසු ඨානෙසු වඞ්කං කාජං ආදාය එකිස්සා කාජකොටියා කුණ්ඩිකං, එකිස්සා අඞ්කුසපච්ඡිතිදණ්ඩකාදීනි ඔලග්ගෙත්වා ඛාරිකාජං අංසෙ කත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා සට්ඨිහත්ථෙ මහාචඞ්කමෙ අපරාපරං චඞ්කමන්තො අත්තනො වෙසං ඔලොකෙත්වා – ‘‘මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, සොභති වත මෙ පබ්බජ්ජා, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි සබ්බෙහි ධීරපුරිසෙහි වණ්ණිතා ථොමිතා අයං පබ්බජ්ජා නාම, පහීනං මෙ ගිහිබන්ධනං, නික්ඛන්තොස්මි නෙක්ඛම්මං, ලද්ධා මෙ උත්තමපබ්බජ්ජා, කරිස්සාමි සමණධම්මං, ලභිස්සාමි මග්ගඵලසුඛ’’න්ති උස්සාහජාතො ඛාරිකාජං ඔතාරෙත්වා චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ මුග්ගවණ්ණසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසින්නො දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායන්හසමයං පණ්ණසාලං පවිසිත්වා බිදලමඤ්චකපස්සෙ කට්ඨත්ථරිකාය නිපන්නො සරීරං උතුං ගාහාපෙත්වා බලවපච්චූසෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ආගමනං ආවජ්ජෙසි – ‘‘අහං ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා අමිතභොගං අනන්තයසං පහාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නෙක්ඛම්මගවෙසකො හුත්වා පබ්බජිතො. ඉතො දානි පට්ඨාය පමාදචාරං චරිතුං න වට්ටති, පවිවෙකඤ්හි පහාය විචරන්තං මිච්ඡාවිතක්කමක්ඛිකා ඛාදන්ති, ඉදානි මයා විවෙකමනුබ්‍රූහෙතුං වට්ටති, අහඤ්හි ඝරාවාසං පලිබොධතො දිස්වා නික්ඛන්තො, අයඤ්ච මනාපා පණ්ණසාලා, බෙලුවපක්කවණ්ණා පරිභණ්ඩකතා භූමි, රජතවණ්ණා සෙතභිත්තියො, කපොතපාදවණ්ණං පණ්ණච්ඡදනං, විචිත්තත්ථරණවණ්ණො බිදලමඤ්චකො, නිවාසඵාසුකං වසනට්ඨානං, න එත්තො අතිරෙකතරා විය මෙ ගෙහසම්පදා පඤ්ඤායතී’’ති පණ්ණසාලාය දොසෙ විචිනන්තො අට්ඨ දොසෙ පස්සි.

පණ්ණසාලපරිභොගස්මිඤ්හි අට්ඨ ආදීනවා – මහාසමාරම්භෙන දබ්බසම්භාරෙ සමොධානෙත්වා කරණපරියෙසනභාවො එකො ආදීනවො, තිණපණ්ණමත්තිකාසු පතිතාසු තාසං පුනප්පුනං ඨපෙතබ්බතාය නිබද්ධජග්ගනභාවො දුතියො, සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති, අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස චිත්තෙකග්ගතා න හොතීති උට්ඨාපනීයභාවො තතියො, සීතුණ්හාදිපටිඝාතෙන කායස්ස සුඛුමාලකරණභාවො චතුත්ථො , ගෙහං පවිට්ඨෙන යංකිඤ්චි පාපං සක්කා කාතුන්ති ගරහාපටිච්ඡාදනභාවො පඤ්චමො, ‘‘මය්හ’’න්ති පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ඨො, ගෙහස්ස අත්ථිභාවො නාමෙස සදුතියකවාසො වියාති සත්තමො, ඌකාමඞ්ගුලඝරගොළිකාදීනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවො අට්ඨමො. ඉති ඉමෙ අට්ඨ ආදීනවෙ දිස්වා මහාසත්තො පණ්ණසාලං පජහි. තෙනාහ – ‘‘අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලක’’න්ති.

උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතන්ති ඡන්නං පටික්ඛිපිත්වා දසහි ගුණෙහි උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති. තත්‍රිමෙ දස ගුණා – අප්පසමාරම්භතා එකො ගුණො, උපගමනමත්තකමෙව හි තත්ථ හොතීති. අප්පටිජග්ගනතා දුතියො, තඤ්හි සම්මට්ඨම්පි අසම්මට්ඨම්පි පරිභොගඵාසුකං හොතියෙව. අනුට්ඨාපනීයභාවො තතියො. ගරහං නප්පටිච්ඡාදෙති, තත්ථ හි පාපං කරොන්තො ලජ්ජතීති ගරහාය අප්පටිච්ඡන්නභාවො චතුත්ථො. අබ්භොකාසවාසො විය කායං න සන්ථම්භෙතීති කායස්ස අසන්ථම්භනභාවො පඤ්චමො, පරිග්ගහකරණාභාවො ඡට්ඨො, ගෙහාලයපටික්ඛෙපො සත්තමො. බහුසාධාරණෙ ගෙහෙ විය ‘‘පටිජග්ගිස්සාමි නං, නික්ඛමථා’’ති නීහරණකාභාවො අට්ඨමො, වසන්තස්ස සප්පීතිකභාවො නවමො, රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙ සුලභතාය අනපෙක්ඛභාවො දසමොති ඉමෙ දසගුණෙ දිස්වා රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති.

ඉමානි හි එත්තකානි කාරණානි සල්ලක්ඛෙත්වා මහාසත්තො පුනදිවසෙ භික්ඛාය ගාමං පාවිසි. අථස්ස සම්පත්තගාමෙ මනුස්සා මහන්තෙන උස්සාහෙන භික්ඛං අදංසු. සො භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා අස්සමං ආගම්ම නිසීදිත්වා චින්තෙසි – ‘‘නාහං ‘ආහාරං ලභාමී’ති පබ්බජිතො, සිනිද්ධාහාරො නාමෙස මානමදපුරිසමදෙ වඩ්ඪෙති, ආහාරමූලකස්ස ච දුක්ඛස්ස අන්තො නත්ථි, යංනූනාහං වාපිතරොපිතධඤ්ඤනිබ්බත්තකං ආහාරං පජහිත්වා පවත්තඵලභොජනො භවෙය්‍ය’’න්ති. සො තතො පට්ඨාය තථා කත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. තෙන වුත්තං –

‘‘වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජහිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදියිං.

‘‘තත්ථප්පධානං පදහිං, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබල පාපුණි’’න්ති.

දීපඞ්කරො බුද්ධො

එවං අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධතාපසෙ සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තෙ **දීපඞ්කරො** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්ස පටිසන්ධිජාතිබොධි ධම්මචක්කප්පවත්තනෙසු සකලාපි දසසහස්සිලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, මහාවිරවං රවි, ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සුමෙධතාපසො සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො නෙව තං සද්දමස්සොසි, න ච තානි නිමිත්තානි අද්දස. තෙන වුත්තං –

‘‘එවං මෙ සිද්ධිප්පත්තස්ස, වසීභූතස්ස සාසනෙ;
දීපඞ්කරො නාම ජිනො, උප්පජ්ජි ලොකනායකො.

‘‘උප්පජ්ජන්තෙ ච ජායන්තෙ, බුජ්ඣන්තෙ ධම්මදෙසනෙ;
චතුරො නිමිත්තෙ නාද්දසං, ඣානරතිසමප්පිතො’’ති.

තස්මිං කාලෙ **දීපඞ්කර**දසබලො චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො **රම්මං** නාම නගරං පත්වා **සුදස්සන**මහාවිහාරෙ පටිවසති. රම්මනගරවාසිනො ‘‘දීපඞ්කරො කිර සමණිස්සරො පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො අම්හාකං රම්මනගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසතී’’ති සුත්වා සප්පිනවනීතාදීනි චෙව භෙසජ්ජානි වත්ථච්ඡාදනානි ච ගාහාපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො, යෙන ධම්මො, යෙන සඞ්ඝො, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා හුත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු.

තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඞ්කරිත්වා දසබලස්ස ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොන්තා උදකභින්නට්ඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා සමං භූමිතලං කත්වා රජතපට්ටවණ්ණං වාලුකං ආකිරන්ති, ලාජෙ චෙව පුප්ඵානි ච විකිරන්ති, නානාවිරාගෙහි වත්ථෙහි ධජපටාකෙ උස්සාපෙන්ති, කදලියො චෙව පුණ්ණඝටපන්තියො ච පතිට්ඨාපෙන්ති. තස්මිං කාලෙ සුමෙධතාපසො අත්තනො අස්සමපදා ආකාසං උග්ගන්ත්වා, තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හට්ඨතුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති ආකාසතො ඔරුය්හ එකමන්තං ඨිතො මනුස්සෙ පුච්ඡි – ‘‘අම්භො, කස්ස තුම්හෙ ඉධ විසමං මග්ගං අලඞ්කරොථා’’ති? තෙන වුත්තං –

‘‘පච්චන්තදෙසවිසයෙ , නිමන්තෙත්වා තථාගතං;
තස්ස ආගමනං මග්ගං, සොධෙන්ති තුට්ඨමානසා.

‘‘අහං තෙන සමයෙන, නික්ඛමිත්වා සකස්සමා;
ධුනන්තො වාකචීරානි, ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

‘‘වෙදජාතං ජනං දිස්වා, තුට්ඨහට්ඨං පමොදිතං;
ඔරොහිත්වාන ගගනා, මනුස්සෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

‘‘‘තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො, වෙදජාතො මහාජනො;
කස්ස සොධීයති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායන’’’න්ති.

මනුස්සා ආහංසු – ‘‘භන්තෙ සුමෙධ, න ත්වං ජානාසි, දීපඞ්කරො දසබලො සම්මාසම්බුද්ධො සම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො චාරිකං චරමානො අම්හාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. මයං තං භගවන්තං නිමන්තයිම්හ, තස්සෙතං බුද්ධස්ස භගවතො ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොමා’’ති. අථ සුමෙධතාපසො චින්තෙසි – ‘‘බුද්ධොති ඛො ඝොසමත්තකම්පි ලොකෙ දුල්ලභං, පගෙව බුද්ධුප්පාදො, මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබලස්ස මග්ගං අලඞ්කරිතුං වට්ටතී’’ති. සො තෙ මනුස්සෙ ආහ – ‘‘සචෙ, භො, තුම්හෙ එතං මග්ගං බුද්ධස්ස අලඞ්කරොථ, මය්හම්පි එකං ඔකාසං දෙථ, අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං මග්ගං අලඞ්කරිස්සාමී’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ‘‘සුමෙධතාපසො ඉද්ධිමා’’ති ජානන්තා උදකභින්නොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා – ‘‘ත්වං ඉමං ඨානං අලඞ්කරොහී’’ති අදංසු. සුමෙධො බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා චින්තෙසි – ‘‘අහං ඉමං ඔකාසං ඉද්ධියා අලඞ්කරිතුං පහොමි, එවං අලඞ්කතො න මං පරිතොසෙස්සති, අජ්ජ මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටතී’’ති පංසුං ආහරිත්වා තස්මිං පදෙසෙ පක්ඛිපි.

තස්ස තස්මිං පදෙසෙ අනිට්ඨිතෙයෙව දීපඞ්කරදසබලො මහානුභාවානං ඡළභිඤ්ඤානං ඛීණාසවානං චතූහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො දෙවතාසු දිබ්බගන්ධමාලාදීහි පූජයන්තාසු දිබ්බතූරියෙහි වජ්ජන්තාසු දිබ්බසඞ්ගීතෙසු පවත්තෙන්තෙසු මනුස්සෙසු මානුසකෙහි ගන්ධමාලාදීහි චෙව තූරියෙහි ච පූජයන්තෙසු අනොපමාය බුද්ධලීලාය මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සීහො විය තං අලඞ්කතපටියත්තං මග්ගං පටිපජ්ජි. සුමෙධතාපසො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා අලඞ්කතමග්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දසබලස්ස ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි අනුරඤ්ජිතං බ්‍යාමප්පභාය සම්පරිවාරිතං මණිවණ්ණගගනතලෙ නානප්පකාරා විජ්ජුලතා විය ආවෙළාවෙළභූතා චෙව යුගළයුගළභූතා ච ඡබ්බණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං රූපසොභග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා – ‘‘අජ්ජ මයා දසබලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටති, මා භගවා කලලං අක්කමි, මණිඵලකසෙතුං පන අක්කමන්තො විය සද්ධිං චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි මම පිට්ඨිං මද්දමානො ගච්ඡතු, තං මෙ භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’’ති කෙසෙ මොචෙත්වා අජිනචම්මජටාමණ්ඩලවාකචීරානි කාළවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා මණිඵලකසෙතු විය කලලපිට්ඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

‘‘තෙ මෙ පුට්ඨා වියාකංසු, ‘බුද්ධො ලොකෙ අනුත්තරො;
දීපඞ්කරො නාම ජිනො, උප්පජ්ජි ලොකනායකො;
තස්ස සොධීයති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායනං’.

‘‘බුද්ධොතිවචනං සුත්වාන, පීති උප්පජ්ජි තාවදෙ;
බුද්ධො බුද්ධොති කථයන්තො, සොමනස්සං පවෙදයිං.

‘‘තත්ථ ඨත්වා විචින්තෙසිං, තුට්ඨො සංවිග්ගමානසො;
‘ඉධ බීජානි රොපිස්සං, ඛණො වෙ මා උපච්චගා’.

‘‘යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ, එකොකාසං දදාථ මෙ;
අහම්පි සොධයිස්සාමි, අඤ්ජසං වටුමායනං.

‘‘අදංසු තෙ මමොකාසං, සොධෙතුං අඤ්ජසං තදා;
බුද්ධො බුද්ධොති චින්තෙන්තො, මග්ගං සොධෙමහං තදා.

‘‘අනිට්ඨිතෙ මමොකාසෙ, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
චතූහි සතසහස්සෙහි, ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදිහි;
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි, පටිපජ්ජි අඤ්ජසං ජිනො.

‘‘පච්චුග්ගමනා වත්තන්ති, වජ්ජන්ති භෙරියො බහූ;
ආමොදිතා නරමරූ, සාධුකාරං පවත්තයුං.

‘‘දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්ති, මනුස්සාපි ච දෙවතා;
උභොපි තෙ පඤ්ජලිකා, අනුයන්ති තථාගතං.

‘‘දෙවා දිබ්බෙහි තූරියෙහි, මනුස්සා මානුසෙහි ච;
උභොපි තෙ වජ්ජයන්තා, අනුයන්ති තථාගතං.

‘‘දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං, පදුමං පාරිඡත්තකං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනභගතා මරූ.

‘‘දිබ්බං චන්දනචුණ්ණඤ්ච, වරගන්ධඤ්ච කෙවලං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනභගතා මරූ.

‘‘චම්පකං සලලං නීපං, නාගපුන්නාගකෙතකං;
දිසොදිසං උක්ඛිපන්ති, භූමිතලගතා නරා.

‘‘කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහං තත්ථ, වාකචීරඤ්ච චම්මකං;
කලලෙ පත්ථරිත්වාන, අවකුජ්ජො නිපජ්ජහං.

‘‘අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථ, හිතාය මෙ භවිස්සතී’’ති.

සො පන කලලපිට්ඨෙ නිපන්නකොව පුන අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දීපඞ්කරදසබලස්ස බුද්ධසිරිං සම්පස්සමානො එවං චින්තෙසි – ‘‘සචෙ අහං ඉච්ඡෙය්‍යං, සබ්බකිලෙසෙ ඣාපෙත්වා සඞ්ඝනවකො හුත්වා රම්මනගරං පවිසෙය්‍යං, අඤ්ඤාතකවෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඣාපෙත්වා නිබ්බානප්පත්තියා කිච්චං නත්ථි, යංනූනාහං දීපඞ්කරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං, ඉදං මය්හං පතිරූප’’න්ති. තතො අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

‘‘පථවියං නිපන්නස්ස, එවං මෙ ආසි චෙතසො;
‘ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ, කිලෙසෙ ඣාපයෙ මම.

‘‘‘කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන, ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

‘‘‘කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන, පුරිසෙන ථාමදස්සිනා;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.

‘‘‘ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන, කතෙන පුරිසුත්තමෙ;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, තාරෙමි ජනතං බහුං.

‘‘‘සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා, විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ;
ධම්මනාවං සමාරුය්හ, සන්තාරෙස්සං සදෙවක’’’න්ති.

යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස –

‘‘මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දතා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී’’ති.

මනුස්සත්තභාවස්මිංයෙව හි ඨත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති, නාගස්ස වා සුපණ්ණස්ස වා දෙවතාය වා සක්කස්ස වා පත්ථනා නො සමිජ්ඣති. මනුස්සත්තභාවෙපි පුරිසලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, ඉත්ථියා වා පණ්ඩකනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකානං වා නො සමිජ්ඣති. පුරිසස්සපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, නො ඉතරස්ස. හෙතුසම්පන්නස්සාපි ජීවමානබුද්ධස්සෙව සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙතියසන්තිකෙ වා බොධිමූලෙ වා පත්ථෙන්තස්ස න සමිජ්ඣති. බුද්ධානං සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සපි පබ්බජ්ජාලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව සමිජ්ඣති, නො ගිහිලිඞ්ගෙ ඨිතස්ස. පබ්බජිතස්සපි පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභිනොයෙව සමිජ්ඣති, න ඉමාය ගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස. ගුණසම්පන්නෙනපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං පරිච්චත්තං හොති, තස්සෙව ඉමිනා අධිකාරෙන අධිකාරසම්පන්නස්ස සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස. අධිකාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො ච උස්සාහො ච වායාමො ච පරියෙට්ඨි ච, තස්සෙව සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස.

තත්‍රිදං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං – සචෙ හි එවමස්ස යො සකලචක්කවාළගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙන උත්තරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං වියූහිත්වා මද්දිත්වා පදසා ගච්ඡන්තො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං සත්තියො ආකොටෙත්වා නිරන්තරං සත්තිඵලසමාකිණ්ණං පදසා අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වීතච්චිතඞ්ගාරභරිතං පාදෙහි මද්දමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාතීති. යො එතෙසු එකම්පි අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති, ‘‘අහං එතම්පි තරිත්වා වා ගන්ත්වා වා පාරං ගමිස්සාමී’’ති එවං මහන්තෙන ඡන්දෙන ච උස්සාහෙන ච වායාමෙන ච පරියෙට්ඨියා ච සමන්නාගතො හොති, එතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස. තස්මා සුමෙධතාපසො ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වාව බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි.

දීපඞ්කරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධතාපසස්ස සීසභාගෙ ඨත්වා මණිසීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙන්තො විය පඤ්චවණ්ණපසාදසම්පන්නානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා කලලපිට්ඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා ‘‘අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣිස්සති නු ඛො එතස්ස පත්ථනා, උදාහු නො’’ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො – ‘‘ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතික්කමිත්වා අයං ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ඨිතකොව පරිසමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිට්ඨෙ නිපන්න’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති. අයං බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣිස්සති ඉමස්ස පත්ථනා. අයඤ්හි ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති. තස්මිං පනස්ස අත්තභාවෙ කපිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති, මායා නාම

දෙවී මාතා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා, අග්ගසාවකො උපතිස්සො නාම ථෙරො, දුතියසාවකො කොලිතො නාම, බුද්ධුපට්ඨාකො ආනන්දො නාම, අග්ගසාවිකා ඛෙමා නාම ථෙරී, දුතියසාවිකා උප්පලවණ්ණා නාම ථෙරී භවිස්සති. අයං පරිපක්කඤාණො මහාභිනික්ඛමනං කත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ පායාසං පටිග්ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අස්සත්ථරුක්ඛමූලෙ අභිසම්බුජ්ඣිස්සතීති. තෙන වුත්තං –

''දීපඞ්කරො ලොකවිදූ, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
උස්සීසකෙ මං ඨත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

'''පස්සථ ඉමං තාපසං, ජටිලං උග්ගතාපනං;
අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙ, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

'''අහු කපිලව්හයා රම්මා, නික්ඛමිත්වා තථාගතො;
පධානං පදහිත්වාන, කත්වා දුක්කරකාරිකං.

'''අජපාලරුක්ඛමූලෙ, නිසීදිත්වා තථාගතො;
තත්ථ පායාසං පග්ගය්හ, නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

'''නෙරඤ්ජරාය තීරම්හි, පායාසං අද සො ජිනො;
පටියත්තවරමග්ගෙන, බොධිමූලමුපෙහිති.

'''තතො පදක්ඛිණං කත්වා, බොධිමණ්ඩං අනුත්තරො;
අස්සත්ථරුක්ඛමූලම්හි, බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

'''ඉමස්ස ජනිකා මාතා, මායා නාම භවිස්සති;
පිතා සුද්ධොදනො නාම, අයං හෙස්සති ගොතමො.

'''අනාසවා වීතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
කොලිතො උපතිස්සො ච, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා;
ආනන්දො නාමුපට්ඨාකො, උපට්ඨිස්සති තං ජිනං.

'''ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා;
අනාසවා වීතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
බොධි තස්ස භගවතො, අස්සත්ථොති පවුච්චතී'''ති. (බු. වං. 2.60-68);

තං සුත්වා සුමෙධතාපසො – ''මය්හං කිර පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතී''ති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාජනො දීපඞ්කරදසබලස්ස වචනං සුත්වා ''සුමෙධතාපසො කිර බුද්ධබීජං බුද්ධඞ්කුරො''ති හට්ඨතුට්ඨො අහොසි. එවඤ්චස්ස අහොසි – ''යථා නාම මනුස්සා නදිං තරන්තා උජුකෙන තිත්ථෙන උත්තරිතුං අසක්කොන්තා හෙට්ඨාතිත්ථෙන උත්තරන්ති, එවමෙව මයම්පි දීපඞ්කරදසබලස්ස සාසනෙ මග්ගඵලං අලභමානා අනාගතෙ යදා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, තදා තව සම්මුඛා මග්ගඵලං සච්ඡිකාතුං සමත්ථා භවෙය්‍යාමා''ති පත්ථනං ඨපයිංසු. දීපඞ්කරදසබලොපි බොධිසත්තං පසංසිත්වා අට්ඨපුප්ඵමුට්ඨීහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තෙපි චතුසතසහස්සසඞ්ඛා ඛීණාසවා බොධිසත්තං ගන්ධෙහි ච මාලාහි ච පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. දෙවමනුස්සා පන තථෙව පූජෙත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා.

බොධිසත්තො සබ්බෙසං පටික්කන්තකාලෙ සයනා වුට්ඨාය ''පාරමියො විචිනිස්සාමී''ති පුප්ඵරාසිමත්ථකෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. එවං නිසින්නෙ බොධිසත්තෙ සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවතා සාධුකාරං දත්වා ''අය්‍ය සුමෙධතාපස, පොරාණකබොධිසත්තානං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා 'පාරමියො විචිනිස්සාමා'ති නිසින්නකාලෙ යානි පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤායන්ති, තානි සබ්බානිපි අජ්ජ පාතුභූතානි, නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි. මයමෙතං ජානාම 'යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති, එකන්තෙන සො බුද්ධො හොති', ත්වං අත්තනො වීරියං දළ්හං කත්වා පග්ගණ්හා''ති බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි ථුතීහි අභිත්ථවිංසු. තෙන වුත්තං –

''ඉදං සුත්වාන වචනං, අසමස්ස මහෙසිනො;
ආමොදිතා නරමරූ, බුද්ධබීජං කිර අයං.

''උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති, අප්ඵොටෙන්ති හසන්ති ච;
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති, දසසහස්සී සදෙවකා.

''යදිමස්ස ලොකනාථස්ස, විරජ්ඣිස්සාම සාසනං;

අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

‘‘යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා, පටිතිත්ථං විරජ්ඣිය;
හෙට්ඨා තිත්ථෙ ගහෙත්වාන, උත්තරන්ති මහානදිං.

‘‘එවමෙව මයං සබ්බෙ, යදි මුඤ්චාමිමං ජිනං;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

‘‘දීපඞ්කරො ලොකවිදූ, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා, දක්ඛිණං පාදමුද්ධරි.

‘‘යෙ තත්ථාසුං ජිනපුත්තා, සබ්බෙ පදක්ඛිණමකංසු මං;
නරා නාගා ච ගන්ධබ්බා, අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

‘‘දස්සනං මෙ අතික්කන්තෙ, සසඞ්ඝෙ ලොකනායකෙ;
හට්ඨතුට්ඨෙන චිත්තෙන, ආසනා වුට්ඨහිං තදා.

‘‘සුඛෙන සුඛිතො හොමි, පාමොජ්ජෙන පමොදිතො;
පීතියා ච අභිස්සන්නො, පල්ලඞ්කං ආභුජිං තදා.

‘‘පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
‘වසීභූතො අහං ඣානෙ, අභිඤ්ඤාපාරමිං ගතො.

‘‘‘දසසහස්සිලොකම්හි, ඉසයො නත්ථි මෙ සමා;
අසමො ඉද්ධිධම්මෙසු, අලභිං ඊදිසං සුඛං’.

‘‘පල්ලඞ්කාභුජනෙ මය්හං, දසසහස්සාධිවාසිනො;
මහානාදං පවත්තෙසුං, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං, පල්ලඞ්කවරමාභුජෙ;
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති, තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

‘‘සීතං බ්‍යාපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘දසසහස්සී ලොකධාතූ, නිස්සද්දා හොන්ති නිරාකුලා;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘මහාවාතා න වායන්ති, න සන්දන්ති සවන්තියො;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘ථලජා දකජා පුප්ඵා, සබ්බෙ පුප්ඵන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ පුප්ඵිතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘ලතා වා යදි වා රුක්ඛා, ඵලභාරා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ ඵලිතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘ආකාසට්ඨා ච භූමට්ඨා, රතනා ජොතන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘මානුසකා ච දිබ්බා ච, තුරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජුභො අභිරවන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘විචිත්තපුප්ඵා ගගනා, අභිවස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපි අජ්ජ පවස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘මහාසමුද්දො ආභුජති, දසසහස්සී පකම්පති;

තෙපජ්ජුභො අභිරවන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘නිරයෙපි දසසහස්සෙ, අග්ගී නිබ්බන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ නිබ්බුතා අග්ගී, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘විමලො හොති සූරියො, සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා;
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘අනොවට්ඨෙන උදකං, මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ;
තම්පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘තාරාගණා විරොචන්ති, නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ;
විසාඛා චන්දිමායුත්තා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘බිලාසයා දරීසයා, නික්ඛමන්ති සකාසයා;
තෙපජ්ජ ආසයා ඡුද්ධා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘න හොති අරති සත්තානං, සන්තුට්ඨා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ සන්තුට්ඨා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘රොගා තදුපසම්මන්ති, ජිඝච්ඡා ච විනස්සති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘රාගො තදා තනු හොති, දොසො මොහො විනස්සති;
තෙපජ්ජ විගතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘භයං තදා න භවති, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘රජො නුද්ධංසති උද්ධං, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘අනිට්ඨගන්ධො පක්කමති, දිබ්බගන්ධො පවායති;
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘සබ්බෙ දෙවා පදිස්සන්ති, ඨපයිත්වා අරූපිනො;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘යාවතා නිරයා නාම, සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘කුට්ටා කවාටා සෙලා ච, න හොන්තාවරණා තදා;
ආකාසභූතා තෙපජ්ජ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘චුතී ච උපපත්ති ච, ඛණෙ තස්මිං න විජ්ජති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘‘දළ්හං පග්ගණ්හ වීරියං, මා නිවත්ත අභික්කම;
මයම්පෙතං විජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.70-107);

බොධිසත්තො දීපඞ්කරදසබලස්ස ච දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා භියොයාසොමත්තාය සඤ්ජාතුස්සාහො හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘බුද්ධා නාම අමොඝවචනා, නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං. යථා හි ආකාසෙ ඛිත්තලෙඩ්ඩුස්ස පතනං ධුවං, ජාතස්ස මරණං, රත්තික්ඛයෙ සූරියුග්ගමනං, ආසයා නික්ඛන්තසීහස්ස සීහනාදනදනං, ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා භාරමොරොපනං ධුවං අවස්සම්භාවී, එවමෙව බුද්ධානං වචනං නාම ධුවං අමොඝං, අද්ධා අහං බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, දසසහස්සීන චූභයං;

තුට්ඨහට්ඨො පමොදිතො, එවං චින්තෙසහං තදා.

‘‘අද්වෙජ්ඣවචනා බුද්ධා, අමොඝවචනා ජිනා;
විතථං නත්ථි බුද්ධානං, ධුවං බුද්ධො භවාමහං.

‘‘යථා ඛිත්තං නභෙ ලෙඩ්ඩු, ධුවං පතති භූමියං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං;
විතථං නත්ථි බුද්ධානං, ධුවං බුද්ධො භවාමහං.

‘‘යථාපි සබ්බසත්තානං, මරණං ධුවසස්සතං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ, සූරියුග්ගමනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා නික්ඛන්තසයනස්ස, සීහස්ස නදනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා ආපන්නසත්තානං, භාරමොරොපනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සත’’න්ති. (බු. වං. 2.108-114);

සො ‘‘ධුවාහං බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති එවං කතසන්නිට්ඨානො බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ උපධාරෙතුං – ‘‘කහං නු ඛො බුද්ධකාරකා ධම්මා, කිං උද්ධං, උදාහු අධො, දිසාවිදිසාසූ’’ති අනුක්කමෙන සකලං ධම්මධාතුං විචිනන්තො පොරාණකබොධිසත්තෙහි ආසෙවිතනිසෙවිතං පඨමං දානපාරමිං දිස්වා එවං අත්තානං ඔවදි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඨමං දානපාරමිං පූරෙය්‍යාසි. යථා හි නික්කුජ්ජිතො උදකකුම්භො නිස්සෙසං කත්වා උදකං වමතියෙව, න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තදාරං වා අඞ්ගපච්චඞ්ගං වා අනොලොකෙත්වා සම්පත්තයාචකානං සබ්බං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිස්සෙසං කත්වා දදමානො බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සසී’’ති පඨමං දානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො චිතො;
උද්ධං අධො දස දිසා, යාවතා ධම්මධාතුයා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, පඨමං දානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, අනුචිණ්ණං මහාපථං.

‘‘ඉමං ත්වං පඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
දානපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි කුම්භො සම්පුණ්ණො, යස්ස කස්සචි අධොකතො;
වමතෙවුදකං නිස්සෙසං, න තත්ථ පරිරක්ඛති.

‘‘තථෙව යාචකෙ දිස්වා, හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
දදාහි දානං නිස්සෙසං, කුම්භො විය අධොකතො’’ති. (බු. වං. 2.115-119);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය සීලපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යථා හි චමරී මිගො නාම ජීවිතං අනොලොකෙත්වා අත්තනො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ත්වම්පි ඉතො පට්ඨාය ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛමානො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති දුතියං සීලපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, දුතියං සීලපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං දුතියං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
සීලපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි චමරී වාලං, කිස්මිඤ්චි පටිලග්ගිතං;
උපෙති මරණං තත්ථ, න විකොපෙති වාලධිං.

‘‘තථෙව චතූසු භූමීසු, සීලානි පරිපූරය;
පරිරක්ඛ සදා සීලං, චමරී විය වාලධි’’න්ති. (බු. වං. 2.120-124);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය නෙක්ඛම්මපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යථා හි චිරං බන්ධනාගාරෙ වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති, අථ ඛො උක්කණ්ඨතියෙව, අවසිතුකාමො හොති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ බන්ධනාගාරසදිසෙ කත්වා සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුච්චිතුකාමො හුත්වා නෙක්ඛම්මාභිමුඛොව හොහි. එවං බුද්ධො භවිස්සසී’’ති තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථා අන්දුඝරෙ පුරිසො, චිරවුත්ථො දුඛට්ටිතො;
න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිමෙව ගවෙසති.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්දුඝරං විය;
නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොහි, භවතො පරිමුත්තියා’’ති. (බු. වං. 2.125-129);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඤ්ඤාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. හීනමජ්ඣිමුක්කට්ඨෙසු කඤ්චි අවජ්ජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාසි. යථා හි පිණ්ඩපාතිකො භික්ඛු හීනාදිභෙදෙසු කුලෙසු කිඤ්චි අවජ්ජෙත්වා පටිපාටියා පිණ්ඩාය චරන්තො ඛිප්පං යාපනං ලභති, එවං ත්වම්පි සබ්බපණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො, හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
කුලානි න විවජ්ජෙන්තො, එවං ලභති යාපනං.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බකාලං, පරිපුච්ඡං බුධං ජනං;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.130-134);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො පඤ්චමං වීරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය වීරියපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යථා හි සීහො මිගරාජා සබ්බිරියාපථෙසු දළ්හවීරියො හොති, එවං ත්වම්පි සබ්බභවෙසු සබ්බිරියාපථෙසු දළ්හවීරියො අනොලීනවීරියො සමානො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති පඤ්චමං වීරියපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, පඤ්චමං වීරියපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
වීරියපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි සීහො මිගරාජා, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අලීනවීරියො හොති, පග්ගහිතමනො සදා.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පග්ගණ්හ වීරියං දළ්හං;
වීරියපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.135-139);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය ඛන්තිපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, සම්මානනෙපි අවමානනෙපි ඛමොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවියං නාම සුචිම්පි නික්ඛිපන්ති අසුචිම්පි, න තෙන පථවී සිනෙහං පටිඝං කරොති, ඛමති සහති අධිවාසෙතියෙව, එවමෙව ත්වම්පි සම්මානනෙපි අවමානනෙපි ඛමොව සමානො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣමානසො, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි පථවී නාම, සුචිම්පි අසුචිම්පි ච;
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං, න කරොති පටිඝං තයා.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං, සම්මානාවමානක්ඛමො;
ඛන්තිපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.140-144);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො සත්තමං සච්චපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය සච්චපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, අසනියා මත්ථකෙ පතමානායපි ධනාදීනං අත්ථාය ඡන්දාදීනං වසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මා භාසි. යථා හි ඔසධී තාරකා නාම සබ්බඋතූසු අත්තනො ගමනවීථිං ජහිත්වා අඤ්ඤාය වීථියා න ගච්ඡති, සකවීථියාව ගච්ඡති, එවමෙව ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අවදන්තොයෙව බුද්ධො භවිස්සසී’’ති සත්තමං සච්චපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, සත්තමං සච්චපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං සත්තමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣවචනො, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි ඔසධී නාම, තුලාභූතා සදෙවකෙ;
සමයෙ උතුවස්සෙ වා, න වොක්කමති වීථිතො.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු, මා වොක්කමසි වීථිතො;
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.145-149);

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය අධිට්ඨානපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යං අධිට්ඨාසි, තස්මිං අධිට්ඨානෙ නිච්චලොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පබ්බතො නාම සබ්බාසු දිසාසු වාතෙහි පහටො න

කම්පති න චලති, අත්තනො ඨානෙයෙව තිට්ඨති, එවමෙව ත්වම්පි අත්තනො අධිට්ඨානෙ නිච්චලො හොන්තොව බුද්ධො භවිස්සසී''ති අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

''න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

''විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

''ඉමං ත්වං අට්ඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ ත්වං අචලො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

''යථාපි පබ්බතො සෙලො, අචලො සුප්පතිට්ඨිතො;
න කම්පති භුසවාතෙහි, සකට්ඨානෙව තිට්ඨති.

''තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ, සබ්බදා අචලො භව;
අධිට්ඨානපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී''ති. (බු. වං. 2.150-154);

අථස්ස ''න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ''න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො නවමං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ''සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය මෙත්තාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, හිතෙසුපි අහිතෙසුපි එකචිත්තො භවෙය්‍යාසි. යථා හි උදකං නාම පාපජනස්සපි කල්‍යාණජනස්සපි සීතභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බෙසු සත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන එකචිත්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී''ති නවමං මෙත්තාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

''න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

''විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, නවමං මෙත්තාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

''ඉමං ත්වං නවමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
මෙත්තාය අසමො හොහි, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

''යථාපි උදකං නාම, කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ;
සමං ඵරති සීතෙන, පවාහෙති රජොමලං.

''තථෙව ත්වම්පි හිතාහිතෙ, සමං මෙත්තාය භාවය;
මෙත්තාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී''ති. (බු. වං. 2.155-159);

අථස්ස ''න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ''න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ''සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය උපෙක්ඛාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, සුඛෙපි දුක්ඛෙපි මජ්ඣත්තොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවී නාම සුචිම්පි අසුචිම්පි පක්ඛිපමානෙ මජ්ඣත්තාව හොති, එවමෙව ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙසු මජ්ඣත්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී''ති දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

''න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

''විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

''ඉමං ත්වං දසමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තුලාභූතො දළ්හො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

''යථාපි පථවී නාම, නික්ඛිත්තං අසුචිං සුචිං;
උපෙක්ඛති උභොපෙතෙ, කොපානුනයවජ්ජිතා.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙ, තුලාභූතො සදා භව;
උපෙක්ඛාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති. (බු. වං. 2.160-164);

තතො චින්තෙසි – ‘‘ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පූරෙතබ්බා බොධිපරිපාචනා බුද්ධකාරකධම්මා එත්තකායෙව , දස පාරමියො ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙ නත්ථි. ඉමාපි දස පාරමියො උද්ධං ආකාසෙපි නත්ථි, හෙට්ඨා පථවියම්පි, පුරත්ථිමාදීසු දිසාසුපි නත්ථි, මය්හංයෙව පන හදයබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතා’’ති. එවං තාසං හදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සබ්බාපි තා දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය පුනප්පුනං සම්මසන්තො අනුලොමපටිලොමං සම්මසති, පරියන්තෙ ගහෙත්වා ආදිං පාපෙති, ආදිම්හි ගහෙත්වා පරියන්තං පාපෙති, මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උභතො කොටිං පාපෙත්වා ඔසාපෙති, උභතො කොටීසු ගහෙත්වා මජ්ඣං පාපෙත්වා ඔසාපෙති. බාහිරකභණ්ඩපරිච්චාගො **දානපාරමී** නාම, අඞ්ගපරිච්චාගො **දානඋපපාරමී** නාම, ජීවිතපරිච්චාගො **දානපරමත්ථපාරමී** නාමාති දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස පරමත්ථපාරමියොති සමත්තිංස පාරමියො තෙලයන්තං විනිවට්ටෙන්තො විය මහාමෙරුං මත්ථං කත්වා චක්කවාළමහාසමුද්දං ආලුළෙන්තො විය ච සම්මසති. තස්සෙවං දස පාරමියො සම්මසන්තස්ස ධම්මතෙජෙන චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා අයං මහාපථවී හත්ථිනා අක්කන්තනළකලාපො විය, පීළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි. කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච පරිබ්භමි. තෙන වුත්තං –

‘‘එත්තකායෙව තෙ ලොකෙ, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා;
තදුද්ධං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර, දළ්හං තත්ථ පතිට්ඨහ.

‘‘ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසතො, සභාවරසලක්ඛණෙ;
ධම්මතෙජෙන වසුධා, දසසහස්සී පකම්පථ.

‘‘චලතී රවතී පථවී, උච්ඡුයන්තංව පීළිතං;
තෙලයන්තෙ යථා චක්කං, එවං කම්පති මෙදනී’’ති. (බු. වං. 2.165-167);

මහාපථවියා කම්පමානාය රම්මනගරවාසිනො සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා යුගන්තවාතබ්භාහතා මහාසාලා විය මුච්ඡිතා පපතිංසු. ඝටාදීනි කුලාලභාජනානි පවට්ටන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තානි චුණ්ණවිචුණ්ණානි අහෙසුං. මහාජනො භීතතසිතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං නු ඛො භගවා නාගාවට්ටො අයං, භූතයක්ඛදෙවතාසු අඤ්ඤතරාවට්ටො වාති න හි මයං එතං ජානාම, අපිච ඛො සබ්බොපි අයං මහාජනො උපද්දුතො, කිං නු ඛො ඉමස්ස ලොකස්ස පාපකං භවිස්සති, උදාහු කල්‍යාණං, කථෙථ නො එතං කාරණ’’න්ති ආහ. අථ සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා ‘‘තුම්හෙ මා භායථ, මා චින්තයිත්ථ, නත්ථි වො ඉතොනිදානං භයං. යො සො මයා අජ්ජ ‘සුමෙධපණ්ඩිතො අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී’ති බ්‍යාකතො, සො ඉදානි දස පාරමියො සම්මසති, තස්ස සම්මසන්තස්ස විලොළෙන්තස්ස ධම්මතෙජෙන සකලදසසහස්සී ලොකධාතු එකප්පහාරෙන කම්පති චෙව රවති චා’’ති ආහ. තෙන වුත්තං –

‘‘යාවතා පරිසා ආසි, බුද්ධස්ස පරිවෙසනෙ;
පවෙධමානා සා තත්ථ, මුච්ඡිතා සෙසි භූමියා.

‘‘ඝටානෙකසහස්සානි, කුම්භීනඤ්ච සතා බහූ;
සඤ්චුණ්ණමථිතා තත්ථ, අඤ්ඤමඤ්ඤං පඝට්ටිතා.

‘‘උබ්බිග්ගා තසිතා භීතා, භන්තා බ්‍යථිතමානසා;
මහාජනා සමාගම්ම, දීපඞ්කරමුපාගමුං.

‘‘කිං භවිස්සති ලොකස්ස, කල්‍යාණමථ පාපකං;
සබ්බො උපද්දුතො ලොකො, තං විනොදෙහි චක්ඛුම.

‘‘තෙසං තදා සඤ්ඤාපෙසි, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
විස්සත්ථා හොථ මා භාථ, ඉමස්මිං පථවිකම්පනෙ.

‘‘යමහං අජ්ජ බ්‍යාකාසිං, ‘බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති’;
එසො සම්මසති ධම්මං, පුබ්බකං ජිනසෙවිතං.

‘‘තස්ස සම්මසතො ධම්මං, බුද්ධභූමිං අසෙසතො;
තෙනායං කම්පිතා පථවී, දසසහස්සී සදෙවකෙ’’ති. (බු. වං. 2.168-174);

මහාජනො තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය රම්මනගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. බොධිසත්තොපි දස පාරමියො සම්මසිත්වා වීරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්නාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

''බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, මනො නිබ්බායි තාවදෙ;
සබ්බෙ මං උපසඞ්කම්ම, පුනාපි අභිවන්දිසුං.

''සමාදියිත්වා බුද්ධගුණං, දළ්හං කත්වාන මානසං;
දීපඞ්කරං නමස්සිත්වා, ආසනා වුට්ඨහිං තදා''ති. (බු. වං. 2.175-176);

අථ බොධිසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි මාලාගන්ධෙහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා ''අය්‍ය සුමෙධතාපස, තයා අජ්ජ දීපඞ්කරදසබලස්ස පාදමූලෙ මහතී පත්ථනා පත්ථිතා, සා තෙ අනන්තරායෙන සමිජ්ඣතු, මා තෙ භයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි, සරීරෙ අප්පමත්තකොපි රොගො මා උප්පජ්ජතු, ඛිප්පං පාරමියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පටිවිජ්ඣ. යථා පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛා සමයෙ පුප්ඵන්ති චෙව ඵලන්ති ච, තථෙව ත්වම්පි තං සමයං අනතික්කමිත්වා ඛිප්පං සම්බොධිමුත්තමං ඵුසස්සූ''තිආදීනි ථුතිමඞ්ගලානි පයිරුදාහංසු. එවඤ්ච පයිරුදාහිත්වා අත්තනො අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව අගමංසු. බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අභිත්ථවිතො – ''අහං දස පාරමියො පූරෙත්වා කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සාමී''ති වීරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නභං අබ්භුග්ගන්ත්වා හිමවන්තමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං –

''දිබ්බං මානුසකං පුප්ඵං, දෙවා මානුසකා උභො;
සමොකිරන්ති පුප්ඵෙහි, වුට්ඨහන්තස්ස ආසනා.

''වෙදයන්ති ච තෙ සොත්ථිං, දෙවා මානුසකා උභො;
මහන්තං පත්ථිතං තුය්හං, තං ලභස්සු යථිච්ඡිතං.

''සබ්බීතියො විවජ්ජන්තු, සොකො රොගො විනස්සතු;
මා තෙ භවන්ත්වන්තරායා, ඵුස ඛිප්පං බොධිමුත්තමං.

''යථාපි සමයෙ පත්තෙ, පුප්ඵන්ති පුප්ඵිනො දුමා;
තථෙව ත්වං මහාවීර, බුද්ධඤාණෙන පුප්ඵසු.

''යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, පූරයුං දස පාරමී;
තථෙව ත්වං මහාවීර, පූරය දස පාරමී.

''යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, බොධිමණ්ඩම්හි බුජ්ඣරෙ;
තථෙව ත්වං මහාවීර, බුජ්ඣස්සු ජිනබොධියං.

''යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, ධම්මචක්කං පවත්තයුං;
තථෙව ත්වං මහාවීර, ධම්මචක්කං පවත්තය.

''පුණ්ණමායෙ යථා චන්දො, පරිසුද්ධො විරොචති;
තථෙව ත්වං පුණ්ණමනො, විරොච දසසහස්සියං.

''රාහුමුත්තො යථා සූරියො, තාපෙන අතිරොචති;
තථෙව ලොකා මුච්චිත්වා, විරොච සිරියා තුවං.

''යථා යා කාචි නදියො, ඔසරන්ති මහොදධිං;
එවං සදෙවකා ලොකා, ඔසරන්තු තවන්තිකෙ.

''තෙහි ථුතප්පසත්ථො සො, දස ධම්මෙ සමාදිය;
තෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තො, පවනං පාවිසී තදා''ති. (බු. වං. 2.177-187);

සුමෙධකථා නිට්ඨිතා.

රම්මනගරවාසිනොපි ඛො නගරං පවිසිත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදංසු. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සරණාදීසු පතිට්ඨපෙත්වා රම්මනගරා නික්ඛමි. තතො උද්ධම්පි යාවතායුකං තිට්ඨන්තො සබ්බං

බුද්ධකිච්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සබ්බං බුද්ධවංසෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. වුත්තඤ්හි තත්ථ –

‘‘තදා තෙ භොජයිත්වාන, සසඞ්ඝං ලොකනායකං;
උපගච්ඡුං සරණං තස්ස, **දීපඞ්කරස්ස** සත්ථුනො.

‘‘සරණගමනෙ කඤ්චි, නිවෙසෙසි තථාගතො;
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු, සීලෙ දසවිධෙ පරං.

‘‘කස්සචි දෙති සාමඤ්ඤං, චතුරො ඵලමුත්තමෙ;
කස්සචි අසමෙ ධම්මෙ, දෙති සො පටිසම්භිදා.

‘‘කස්සචි වරසමාපත්තියො, අට්ඨ දෙති නරාසභො;
තිස්සො කස්සචි විජ්ජායො, ඡළභිඤ්ඤා පවෙච්ඡති.

‘‘තෙන යොගෙන ජනකායං, ඔවදති මහාමුනි;
තෙන විත්ථාරිකං ආසි, ලොකනාථස්ස සාසනං.

‘‘මහාහනූසභක්ඛන්ධො, දීපඞ්කරසනාමකො;
බහූ ජනෙ තාරයති, පරිමොචෙති දුග්ගතිං.

‘‘බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා, සතසහස්සෙපි යොජනෙ;
ඛණෙන උපගන්ත්වාන, බොධෙති තං මහාමුනි.

‘‘පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො, කොටිසතමබොධයි;
දුතියාභිසමයෙ නාථො, නවුතිකොටිමබොධයි.

‘‘යදා ච දෙවභවනම්හි, බුද්ධො ධම්මමදෙසයි;
නවුතිකොටිසහස්සානං, තතියාභිසමයො අහු.

‘‘සන්නිපාතා තයො ආසුං, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො;
කොටිසතසහස්සානං, පඨමො ආසි සමාගමො.

‘‘පුන නාරදකූටම්හි, පවිවෙකගතෙ ජිනෙ;
ඛීණාසවා වීතමලා, සමිංසු සතකොටියො.

‘‘යම්හි කාලෙ මහාවීරො, සුදස්සනසිලුච්චයෙ;
නවුතිකොටිසහස්සෙහි, පවාරෙසි මහාමුනි.

‘‘අහං තෙන සමයෙන, ජටිලො උග්ගතාපනො;
අන්තලික්ඛම්හි චරණො, පඤ්චාභිඤ්ඤාසු පාරගූ.

‘‘දසවීසසහස්සානං, ධම්මාභිසමයො අහු;
එකද්වින්නං අභිසමයා, ගණනතො අසඞ්ඛියා.

‘‘විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං, ඉද්ධං ඵීතං අහූ තදා;
දීපඞ්කරස්ස භගවතො, සාසනං සුවිසොධිතං.

‘‘චත්තාරි සතසහස්සානි, ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
දීපඞ්කරං ලොකවිදුං පරිවාරෙන්ති සබ්බදා.

‘‘යෙ කෙචි තෙන සමයෙන, ජහන්ති මානුසං භවං;
අප්පත්තමානසා සෙඛා, ගරහිතා භවන්ති තෙ.

‘‘සුපුප්ඵිතං පාවචනං, අරහන්තෙහි තාදිහි;
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි, උපසොභති සබ්බදා.

‘‘නගරං රම්මවතී නාම, සුදෙවො නාම ඛත්තියො;
සුමෙධා නාම ජනිකා, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

‘‘දසවස්සසහස්සානි, අගාරං අජ්ඣ සො වසි;
හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, තයො පාසාදමුත්තමා.

‘‘තීණි සතසහස්සානි, නාරියො සමලඞ්කතා;
පදුමා නාම සා නාරී, උසභක්ඛන්ධො අත්‍රජො.

‘‘නිමිත්තෙ චතුරො දිස්වා, හත්ථියානෙන නික්ඛමි;
අනූනදසමාසානි, පධානෙ පදහී ජිනො.

‘‘පධානචාරං චරිත්වාන, අබුජ්ඣි මානසං මුනි;
බ්‍රහ්මුනා යාචිතො සන්තො, දීපඞ්කරො මහාමුනි.

‘‘වත්ති චක්කං මහාවීරො, නන්දාරාමෙ සිරීඝරෙ;
නිසින්නො සිරීසමූලම්හි, අකාසි තිත්ථියමද්දනං.

‘‘සුමඞ්ගලො ච තිස්සො ච, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
සාගතො නාමුපට්ඨාකො, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

සුනන්දා ච‘‘නන්දා චෙව සුනන්දා ච, අහෙසුං අග්ගසාවිකා;
බොධි තස්ස භගවතො, පිප්ඵලීති පවුච්චති.

‘‘තපුස්සභල්ලිකා නාම, අහෙසුං අග්ගුපට්ඨකා;
සිරිමා කොණා උපට්ඨිකා, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

‘‘අසීතිහත්ථමුබ්බෙධො, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
සොභති දීපරුක්ඛොව, සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

‘‘පභා විධාවති තස්ස, සමන්තා ද්වාදස යොජනෙ;
සතසහස්සවස්සානි, ආයු තස්ස මහෙසිනො;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

‘‘ජොතයිත්වාන සද්ධම්මං, සන්තාරෙත්වා මහාජනං;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

‘‘සා ච ඉද්ධි සො ච යසො, තානි ච පාදෙසු චක්කරතනානි;
සබ්බං තමන්තරහිතං, නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

‘‘දීපඞ්කරො ජිනො සත්ථා, නන්දාරාමම්හි නිබ්බුතො;
තත්ථෙතස්ස ජිනථූපො, ඡත්තිංසුබ්බෙධයොජනො’’ති. (බු. වං. 3.1-31);

කොණ්ඩඤ්ඤො බුද්ධො

දීපඞ්කරස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා **කොණ්ඩඤ්ඤො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං, දුතියෙ කොටිසහස්සං , තතියෙ නවුතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම චක්කවත්තී හුත්වා කොටිසතසහස්සස්ස බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථා බොධිසත්තං ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකරිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා පබ්බජි. සො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො ච පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. කොණ්ඩඤ්ඤබුද්ධස්ස පන රම්මවතී නාම නගරං, සුනන්දො නාම ඛත්තියො පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, භද්දො ච සුභද්දො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධො නාමුපට්ඨාකො, තිස්සා ච උපතිස්සා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලකල්‍යාණිරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුප්පමාණං අහොසි.

‘‘දීපඞ්කරස්ස අපරෙන, කොණ්ඩඤ්ඤො නාම නායකො;
අනන්තතෙජො අමිතයසො, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කප්පෙයෙව චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු – **මඞ්ගලො, සුමනො, රෙවතො, සොභිතොති. මඞ්ගලස්ස** භගවතො තීසු සාවකසන්නිපාතෙසු පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ කොටිසතසහස්සං, තතියෙ නවුතිකොටියො. වෙමාතිකභාතා කිරස්ස ආනන්දකුමාරො නාම නවුතිකොටිසඞ්ඛාය පරිසාය සද්ධිං ධම්මස්සවනත්ථාය සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස අනුපුබ්බිකථං කථෙසි. සො සද්ධිං පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා තෙසං කුලපුත්තානං පුබ්බචරිතං ඔලොකෙන්තො ඉද්ධිමයපත්තචීවරස්ස උපනිස්සයං දිස්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ''එථ භික්ඛවො''ති ආහ. සබ්බෙ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සිකථෙරා විය ආකප්පසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිවාරයිංසු. අයමස්ස තතියො සාවකසන්නිපාතො අහොසි.

යථා පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං සමන්තා අසීතිහත්ථප්පමාණායෙව සරීරප්පභා අහොසි, න එවං තස්ස. තස්ස පන භගවතො සරීරප්පභා නිච්චකාලං දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. රුක්ඛපථවිපබ්බතසමුද්දාදයො අන්තමසො උක්ඛලියාදීනි උපාදාය සුවණ්ණපට්ටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. ආයුප්පමාණං පනස්ස නවුතිවස්සසහස්සානි අහොසි. එත්තකං කාලං චන්දිමසූරියාදයො අත්තනො පභාය විරොචිතුං නාසක්ඛිංසු, රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායිත්ථ. දිවා සූරියාලොකෙන විය සත්තා නිච්චං බුද්ධාලොකෙනෙව විචරිංසු. සායං පුප්ඵිතකුසුමානං පාතො ච රවනකසකුණාදීනඤ්ච වසෙන ලොකො රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදං සල්ලක්ඛෙසි.

කිං පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථීති? නො නත්ථි. තෙපි හි ආකඞ්ඛමානා දසසහස්සිලොකධාතුං වා තතො වා භියොයා ආභාය ඵරෙය්‍යුං. මඞ්ගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනාවසෙන අඤ්ඤෙසං බ්‍යාමප්පභා විය සරීරප්පභා නිච්චමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො කිර බොධිසත්තචරියචරණකාලෙ වෙස්සන්තරසදිසෙ අත්තභාවෙඨිතො සපුත්තදාරො වඞ්කපබ්බතසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අථෙකො ඛරදාඨිකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස දානජ්ඣාසයතං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඞ්කමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ දාරකෙ යාචි. මහාසත්තො ''දදාමි, බ්‍රාහ්මණ, පුත්තකෙ''ති වත්වා හට්ඨපහට්ඨො උදකපරියන්තං මහාපථවිං කම්පෙන්තො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො චඞ්කමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාසත්තස්ස මූලාලකලාපං විය දාරකෙ ඛාදි. මහාපුරිසස්ස යක්ඛං ඔලොකෙත්වා මුඛෙ විවටමත්තෙ අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං තස්ස මුඛං දිස්වාපි කෙසග්ගමත්තම්පි දොමනස්සං න උප්පජ්ජි. ''සුදින්නං වත මෙ දාන''න්ති චින්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්තං පීතිසොමනස්සං උදපාදි. සො ''ඉමස්ස මෙ දානස්ස නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නීහාරෙන සරීරතො රස්මියො නික්ඛමන්තූ''ති පත්ථනං අකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරතො රස්මියො නික්ඛමිත්වා එත්තකං ඨානං ඵරිංසු.

අපරම්පිස්ස පුබ්බචරියං අත්ථි. සො කිර බොධිසත්තකාලෙ එකස්ස බුද්ධස්ස චෙතියං දිස්වා ''ඉමස්ස බුද්ධස්ස මයා ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටතී''ති දණ්ඩකදීපිකාවෙඨනනියාමෙන සකලසරීරං වෙඨාපෙත්වා රතනමත්තමකුළං සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං සප්පිස්ස පූරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො ජාලෙත්වා තං සීසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලාපෙත්වා චෙතියං පදක්ඛිණං කරොන්තො සකලරත්තිං වීතිනාමෙති. එවං යාව අරුණුග්ගමනා වායමන්තස්සාපිස්ස ලොමකූපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්හි. පදුමගබ්භං පවිට්ඨකාලො විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා –

> ''ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති;
> එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී''ති. (ථෙරගා. 303; ජා. 1.10.102) –

ඉමස්සපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තො සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා ''සත්ථාරං නිමන්තෙස්සාමී''ති උපසඞ්කමිත්වා මධුරධම්මකථං සුත්වා ''ස්වෙ මය්හං භික්ඛං ගණ්හථ, භන්තෙ''ති ආහ. ''බ්‍රාහ්මණ, කිත්තකෙහි තෙ භික්ඛූහි අත්ථො''ති? ''කිත්තකා පන වො, භන්තෙ, පරිවාරභික්ඛූ''ති ආහ. තදා සත්ථු පඨමසන්නිපාතොයෙව හොති, තස්මා ''කොටිසතසහස්ස''න්ති ආහ. ''භන්තෙ, සබ්බෙහිපි සද්ධිං මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා''ති. සත්ථා අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ගෙහං ගච්ඡන්තො චින්තෙසි – ''අහං එත්තකානං භික්ඛූනං යාගුභත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි, නිසීදනට්ඨානං පන කථං භවිස්සතී''ති?

තස්ස සා චින්තා චතුරාසීතියොජනසහස්සමත්ථකෙ ඨිතස්ස දෙවරඤ්ඤො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනස්ස උණ්හභාවං ජනෙසි. සක්කො ''කො නු ඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමො''ති දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා ''සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා නිසීදනට්ඨානත්ථාය චින්තෙසි, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොට්ඨාසං ගහෙතුං වට්ටතී''ති වඩ්ඪකිවණ්ණං නිම්මිනිත්වා වාසිඵරසුහත්ථො මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. ''අත්ථි නු ඛො කස්සචි භතියා කත්තබ්බකිච්ච''න්ති ආහ. මහාපුරිසො තං දිස්වා ''කිං කම්මං කරිස්සසී''ති ආහ. ''මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි, ගෙහං වා මණ්ඩපං වා යො යං කාරෙති, තස්ස තං කාතුං ජානාමී''ති. ''තෙන හි මය්හං කම්මං අත්ථී''ති. ''කිං, අය්‍යා''ති? ''ස්වාතනාය මෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ නිමන්තිතා. තෙසං නිසීදනමණ්ඩපං කරිස්සසී''ති? ''අහං නාම කරෙය්‍යං සචෙ මෙ භතිං දාතුං සක්ඛිස්සථා''ති. ''සක්ඛිස්සාමි, තාතා''ති. ''සාධු කරිස්සාමී''ති ගන්ත්වා එකං පදෙසං ඔලොකෙසි. ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණො පදෙසො කසිණමණ්ඩලං විය

සමතලො අහොසි. සො ‘‘එත්තකෙ ඨානෙ සත්තරතනමයො මණ්ඩපො උට්ඨහතූ’’ති චින්තෙත්වා ඔලොකෙසි. තාවදෙව පථවිං භින්දිත්වා මණ්ඩපො උට්ඨහි. තස්ස සොවණ්ණමයෙසු ථම්භෙසු රජතමයා ඝටකා අහෙසුං, රජතමයෙසු සොවණ්ණමයා, මණිමයෙසු ථම්භෙසු පවාළමයා, පවාළමයෙසු මණිමයා, සත්තරතනමයෙසු ථම්භෙසු සත්තරතනමයා ඝටකා අහෙසුං. තතො ‘‘මණ්ඩපස්ස අන්තරන්තරෙ කිඞ්කණිකජාලං ඔලම්බතූ’’ති ඔලොකෙසි. සහ ඔලොකනෙනෙව ජාලං ඔලම්බි. යස්ස මන්දවාතෙරිතස්ස පඤ්චඞ්ගිකස්සෙව තූරියස්ස මධුරසද්දො නිච්ඡරති. දිබ්බසඞ්ගීතිවත්තනකාලො විය අහොසි. ‘‘අන්තරන්තරා ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔලම්බන්තූ’’ති චින්තෙන්තස්ස මාලාදාමානි ඔලම්බිංසු. ‘‘කොටිසතසහස්සසඞ්ඛානං භික්ඛූනං ආසනානි ච ආධාරකානි ච පථවිං භින්දිත්වා උට්ඨහන්තූ’’ති චින්තෙසි, තාවදෙව උට්ඨහිංසු. ‘‘කොණෙ කොණෙ එකෙකා උදකචාටියො උට්ඨහන්තූ’’ති චින්තෙසි, උදකචාටියො උට්ඨහිංසු.

සො එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘එහි, අය්‍ය, තව මණ්ඩපං ඔලොකෙත්වා මය්හං භතිං දෙහී’’ති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා මණ්ඩපං ඔලොකෙසි. ඔලොකෙන්තස්සෙව ච සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. අථස්ස මණ්ඩපං ඔලොකෙත්වා එතදහොසි – ‘‘නායං මණ්ඩපො මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං පන අජ්ඣාසයං මය්හං ගුණං ආගම්ම අද්ධා සක්කභවනං උණ්හං භවිස්සති. තතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා අයං මණ්ඩපො කාරිතො භවිස්සතී’’ති. ‘‘න ඛො පන මෙ යුත්තං එවරූපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසංයෙව දානං දාතුං, සත්තාහං දස්සාමී’’ති චින්තෙසි. බාහිරකදානඤ්හි තත්තකම්පි සමානං බොධිසත්තානං තුට්ඨිං කාතුං න සක්කොති, අලඞ්කතසීසං පන ඡින්දිත්වා අඤ්ජිතඅක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා හදයමංසං වා උබ්බට්ටෙත්වා දින්නකාලෙ බොධිසත්තානං චාගං නිස්සාය තුට්ඨි නාම හොති. අම්හාකම්පි හි බොධිසත්තස්ස සිවිරාජජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්චකහාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා චතූසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ච දානං දෙන්තස්ස තං දානං චාගතුට්ඨිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛීනි යාචි, තදා තානි උප්පාටෙත්වා දදමානස්සෙව හාසො උප්පජ්ජි, කෙසග්ගමත්තම්පි චිත්තං අඤ්ඤථත්තං නාහොසි. එවං දින්නදානං නිස්සාය බොධිසත්තානං තිත්ති නාම නත්ථි. තස්මා සොපි මහාපුරිසො ‘‘සත්තාහං මයා කොටිසතසහස්සසඞ්ඛානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා තස්මිං මණ්ඩපෙ නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම අදාසි. **ගවපානන්ති** මහන්තෙ මහන්තෙ කොලම්බෙ ඛීරස්ස පූරෙත්වා උද්ධනෙසු ආරොපෙත්වා ඝනපාකපක්කෙ ඛීරෙ ථොකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමධුසක්කරචුණ්ණසප්පීහි අභිසඞ්ඛතභොජනං වුච්චති. මනුස්සායෙව පන පරිවිසිතුං නාසක්ඛිංසු. දෙවාපි එකන්තරිකා හුත්වා පරිවිසිංසු. ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණං ඨානම්පි භික්ඛූ ගණ්හිතුං නප්පහොසියෙව , තෙ පන භික්ඛූ අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. පරියොසානදිවසෙ පන සබ්බභික්ඛූනං පත්තානි ධොවාපෙත්වා භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිනවනීතතෙලමධුඵාණිතානං පූරෙත්වා තිචීවරෙහි සද්ධිං අදාසි, සඞ්ඝනවකභික්ඛුනා ලද්ධචීවරසාටකා සතසහස්සග්ඝනිකා අහෙසුං.

සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො – ‘‘අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි, කො නු ඛො භවිස්සතී’’ති උපධාරෙන්තො – ‘‘අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං ද්වින්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී’’ති දිස්වා මහාපුරිසං ආමන්තෙත්වා ‘‘ත්වං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. මහාපුරිසො බ්‍යාකරණං සුත්වා ‘‘අහං කිර බුද්ධො භවිස්සාමි, කො මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො, පබ්බජිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තථාරූපං සම්පත්තිං ඛෙළපිණ්ඩං විය පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අභිඤ්ඤායො ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

මඞ්ගලො බුද්ධො

මඞ්ගලස්ස පන භගවතො නගරං උත්තරං නාම අහොසි, පිතාපි උත්තරො නාම ඛත්තියො, මාතාපි උත්තරා නාම දෙවී, සුදෙවො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, පාලිතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ච අසොකා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි. නවුති වස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං එකප්පහාරෙනෙව දස චක්කවාළසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසුං. සබ්බචක්කවාළෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදනපරිදෙවනං අහොසි.

> ‘‘කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන, මඞ්ගලො නාම නායකො;
> තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන, ධම්මොක්කමභිධාරයී’’ති. (බු. වං. 5.1);

සුමනො බුද්ධො

එවං දසසහස්සිලොකධාතුං අන්ධකාරං කත්වා පරිනිබ්බුතස්ස තස්ස භගවතො අපරභාගෙ **සුමනො** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං. දුතියෙ කඤ්චනපබ්බතම්හි නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා මහාසත්තො අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා ඤාතිසඞ්ඝපරිවුතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා කොටිසතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස තස්ස භගවතො දිබ්බතූරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පච්චෙකං දුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං මෙඛලං නාම අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා දෙවී, සරණො ච භාවිතත්තො ච

ද්වෙ අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොණා ච උපසොණා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, නවුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුතියෙව වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි.

> ‘‘මඞ්ගලස්ස අපරෙන, සුමනො නාම නායකො;
> සබ්බධම්මෙහි අසමො, සබ්බසත්තානමුත්තමො’’ති. (බු. වං. 6.1);

රෙවතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **රෙවතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ ගණනා නත්ථි, දුතියෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො අතිදෙවො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිරසි අඤ්ජලිං ඨපෙත්වා තස්ස සත්ථුනො කිලෙසප්පහානෙ වණ්ණං සුත්වා උත්තරාසඞ්ගෙන පූජං අකාසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං සුධඤ්ඤවතී නාම අහොසි, පිතා විපුලො නාම ඛත්තියො, මාතා විපුලා නාම, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සම්භවො නාමුපට්ඨාකො, භද්දා ච සුභද්දා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු සට්ඨි වස්සසහස්සානීති.

> ‘‘සුමනස්ස අපරෙන, රෙවතො නාම නායකො;
> අනූපමො අසදිසො, අතුලො උත්තමො ජිනො’’ති. (බු. වං. 7.1);

සොභිතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **සොභිතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො අජිතො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං සුධම්මං නාම අහොසි, පිතා සුධම්මො නාම රාජා, මාතාපි සුධම්මා නාම දෙවී, අසමො ච සුනෙත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනොමො නාමුපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි , අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණන්ති.

> ‘‘රෙවතස්ස අපරෙන, සොභිතො නාම නායකො;
> සමාහිතො සන්තචිත්තො, අසමො අප්පටිපුග්ගලො’’ති. (බු. වං. 8.1);

අනොමදස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛයෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කප්පෙ තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු **අනොමදස්සී, පදුමො, නාරදොති. අනොමදස්සිස්ස** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ අට්ඨ භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්ත, තතියෙ ඡ. තදා බොධිසත්තො එකො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො, අනෙකකොටිසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. අනොමදස්සිස්ස පන භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි, යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා දෙවී, නිසභො ච අනොමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අජ්ජුනරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපඤ්ඤාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුප්පමාණන්ති.

> ‘‘සොභිතස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> අනොමදස්සී අමිතයසො, තෙජස්සී දුරතික්කමො’’ති. (බු. වං. 9.1);

පදුමො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **පදුමො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ තීණි සතසහස්සානි, තතියෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ මහාවනසණ්ඩවාසීනං භික්ඛූනං ද්වෙ සතසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො සීහො හුත්වා සත්ථාරං නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පීතිසොමනස්සජාතො තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහිත්වා පීතිසුඛෙනෙව ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා භගවන්තං පයිරුපාසමානො අට්ඨාසි. සත්ථා සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො සීහං ඔලොකෙත්වා ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝෙපි චිත්තං පසාදෙත්වා සඞ්ඝං වන්දිස්සතී’’ති ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ’’ති චින්තෙසි. භික්ඛූ තාවදෙව ආගමිංසු. සීහොපි භික්ඛුසඞ්ඝෙ චිත්තං පසාදෙති. සත්ථා තස්ස මනං ඔලොකෙත්වා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. පදුමස්ස පන භගවතො චම්පකං නාම නගරං අහොසි, අසමො නාම රාජා පිතා, මාතා අසමා නාම දෙවී, සාලො ච උපසාලො ච

ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සොණරුක්ඛො නාම බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

''අනොමදස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමො නාම නාමෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො''ති. (බු. ව. 10.1);

නාරදො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **නාරදො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසු ච සමාපත්තීසු චිණ්ණවසී හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ලොහිතචන්දනෙන පූජං අකාසි. සොපි නං සත්ථා ''අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුදෙවො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා දෙවී, භද්දසාලො ච ජිතමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො, උත්තරා ච ඵග්ගුනී ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්ඛො නාම බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයූති.

''පදුමස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
නාරදො නාම නාමෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො''ති. (බු. වං. 11.1);

පදුමුත්තරො බුද්ධො

නාරදබුද්ධස්ස පන අපරභාගෙ ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව **පදුමුත්තරො** නාම බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ සන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ වෙභාරපබ්බතෙ නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ජටිලො නාම මහාරට්ඨියො හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝසස සචීවරං දානං අදාසි. සොපි නං සත්ථා ''අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. පදුමුත්තරස්ස පන භගවතො කාලෙ තිත්ථියා නාම නාහෙසුං. සබ්බදෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණං අගමංසු. තස්ස නගරං හංසවතී නාම අහොසි, පිතා ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දෙවලො ච සුජාතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, අමිතා ච අසමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි ගණ්හි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

''නාරදස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමුත්තරො නාම ජිනො, අක්ඛොභො සාගරූපමො''ති. (බු. වං. 12.1);

සුමෙධො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ තිංස කප්පසහස්සානි අතික්කමිත්වා **සුමෙධො** ච **සුජාතො** චාති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **සුමෙධස්සාපි** තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොටිසතං ඛීණාසවා අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො උත්තරො නාම මාණවො හුත්වා නිදහිත්වා ඨපිතංයෙව අසීතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සොපි නං ''අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සුමෙධස්ස භගවතො සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, මාතාපි සුදත්තා නාම දෙවී, සරණො ච සබ්බකාමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාගරො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහානීපරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සන්ති.

''පදුමුත්තරස්ස අපරෙන, සුමෙධො නාම නායකො;
දුරාසදො උග්ගතෙජො, සබ්බලොකුත්තමො මුනී''ති. (බු. වං. 13.1);

සුජාතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **සුජාතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පඤ්ඤාසං, තතියෙ චත්තාලීසං. තදා බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා ''බුද්ධො උප්පන්නො''ති සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සද්ධිං සත්තහි රතනෙහි චතුමහාදීපරජ්ජං දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජි. සකලරට්ඨවාසිනො රට්ඨුප්පාදං ගහෙත්වා ආරාමිකකිච්චං සාධෙන්තා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිච්චං මහාදානං අදංසු. සොපි නං සත්ථා ''අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං සුමඞ්ගලං නාම අහොසි, උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, සුදස්සනො ච සුදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාරදො නාමුපට්ඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා,

මහාවෙළුරුක්ඛො බොධි. සො කිර මන්දවිජ්ද්දො සනක්ඛන්ධො උපරි නිග්ගතාහි මහාසාඛාහි මොරපිඤ්ඡකලාපො විය විරොචිත්ථ. තස්ස භගවතො සරීරං පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සන්ති.

> ‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, සුජාතො නාම නායකො;
> සීහහනූසභක්ඛන්ධො, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’ති. (බු. වං. 14.1);

පියදස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ **පියදස්සී, අත්ථදස්සී, ධම්මදස්සී**ති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **පියදස්සිස්ස**පි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො කස්සපො නාම මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරඞ්ගතො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටිසතසහස්සධනපරිච්චාගෙන සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා ‘‘අට්ඨාරසකප්පසතච්චයෙන බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, පිතා සුදින්නො නාම රාජා, මාතා චන්දා නාම, පාලිතො ච සබ්බදස්සී ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොභිතො නාමුපට්ඨාකො, සුජාතා ච ධම්මදින්නා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කකුධරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සං ආයූති.

> ‘‘සුජාතස්ස අපරෙන, සයම්භූ ලොකනායකො;
> දුරාසදො අසමසමො, පියදස්සී මහායසො’’ති. (බු. වං. 15.1);

අත්ථදස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **අත්ථදස්සී** නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ අට්ඨනවුති භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ අට්ඨාසීතිසතසහස්සානි, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො සුසීමො නාම මහිද්ධිකො තාපසො හුත්වා දෙවලොකතො මන්දාරවපුප්ඵච්ඡත්තං ආහරිත්වා සත්ථාරං පූජෙසි, සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොභනං නාම නගරං අහොසි, සාගරො නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සන්තො ච උපසන්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, ධම්මා ච සුධම්මා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, චම්පකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො සබ්බකාලං යොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

> ‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අත්ථදස්සී නරාසභො;
> මහාතමං නිහන්ත්වාන, පත්තො සම්බොධිමුත්තම’’න්ති. (බු. වං. 16.1);

ධම්මදස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **ධම්මදස්සී** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි ච දිබ්බතූරියෙහි ච පූජං අකාසි, සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසි, පිතා සරණො නාම රාජා, මාතා සුනන්දා නාම දෙවී, පදුමො ච ඵුස්සදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුනෙත්තො නාමුපට්ඨාකො, ඛෙමා ච සබ්බනාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, රත්තඞ්කුරරුක්ඛො බොධි, ‘‘බිම්බිජාලො’’තිපි වුච්චති, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

> ‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, ධම්මදස්සී මහායසො;
> තමන්ධකාරං විධමිත්වා, අතිරොචති සදෙවකෙ’’ති. (බු. වං. 17.1);

සිද්ධත්ථො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව **සිද්ධත්ථො** නාම සම්මාසම්බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො උග්ගතෙජො අභිඤ්ඤාබලසම්පන්නො මඞ්ගලො නාම තාපසො හුත්වා මහාජම්බුඵලං ආහරිත්වා තථාගතස්ස අදාසි. සත්ථා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා ‘‘චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං වෙභාරං නාම අහොසි, පිතා ජයසෙනො නාම රාජා, මාතා සුඵස්සා නාම දෙවී, සම්බලො ච සුමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රෙවතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා , කණිකාරරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

> ‘‘ධම්මදස්සිස්ස අපරෙන, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො;

නිහනිත්වා තමං සබ්බං, සූරියො අබ්භුග්ගතො යථා''ති. (බු. වං. 18.1);

තිස්සො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ **තිස්සො ඵුස්සොති** එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **තිස්සස්ස** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛූනං කොටිසතං අහොසි, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො මහාභොගො මහායසො සුජාතො නාම ඛත්තියො හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිද්ධිකභාවං පත්වා ''බුද්ධො උප්පන්නො''ති සුත්වා දිබ්බමන්දාරවපදුමපාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආදාය චතුපරිසමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තං තථාගතං පූජෙසි, ආකාසෙ පුප්ඵවිතානං අකාසි. සොපි නං සත්ථා ''ඉතො ද්වෙනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, පිතා ජනසන්ධො නාම ඛත්තියො, මාතා පදුමා නාම දෙවී, බ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, ඵුස්සා ච සුදත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

> ''සිද්ධත්ථස්ස අපරෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො;
> අනන්තතෙජො අමිතයසො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො''ති. (බු. වං. 19.1);

ඵුස්සො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **ඵුස්සො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පණ්ණාස, තතියෙ ද්වත්තිංස. තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම ඛත්තියො හුත්වා මහාරජ්ජං පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි, සීලපාරමිඤ්ච පූරෙසි. සොපි නං ''බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො කාසි නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සභියො නාමුපට්ඨාකො, චාලා ච උපචාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ''තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අහු සත්ථා අනුත්තරො;
> අනූපමො අසමසමො, ඵුස්සො ලොකග්ගනායකො''ති. (බු. වං. 20.1);

විපස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකනවුතිකප්පෙ **විපස්සී** නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ එකසතසහස්සං, තතියෙ අසීතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්තරතනඛචිතං සොවණ්ණමයං මහාපීඨං භගවතො අදාසි. සොපි නං ''ඉතො එකනවුතිකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බන්ධුමතී නාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා නාම රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, ඛණ්ඩො ච තිස්සො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසොකො නාමුපට්ඨාකො, චන්දා ච චන්දමිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පාටලිරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සදා සත්ත යොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීති වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ''ඵුස්සස්ස ච අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> විපස්සී නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා''ති. (බු. වං. 21.1);

සිඛී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ **සිඛී ච වෙස්සභූ**චාති ද්වෙ බුද්ධා අහෙසුං. **සිඛිස්සාපි** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ අසීතිසහස්සානි, තතියෙ සත්තතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො අරින්දමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තරතනපටිමණ්ඩිතං හත්ථිරතනං දත්වා හත්ථිප්පමාණං කත්වා කප්පියභණ්ඩං අදාසි. සොපි නං සත්ථා ''ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො අරුණවතී නාම නගරං අහොසි, අරුණො නාම ඛත්තියො පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභූ ච සම්භවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, ඛෙමඞ්කරො නාමුපට්ඨාකො, සඛිලා ච පදුමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පුණ්ඩරීකරුක්ඛො බොධි, සරීරං සත්තතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා යොජනත්තයං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, සත්තති වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ''විපස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> සිඛිව්හයො ආසි ජිනො, අසමො අප්පටිපුග්ගලො''ති. (බු. වං. 22.1);

වෙස්සභූ බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **වෙස්සභූ** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ අසීති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්තති, තතියෙ සට්ඨී. තදා බොධිසත්තො සුදස්සනො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං මහාදානං දත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නො බුද්ධරතනෙ චිත්තීකාරපීතිබහුලො අහොසි. සොපි නං භගවා ‘‘ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, සුප්පතීතො නාම රාජා පිතා, යසවතී නාම මාතා, සොණො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්තො නාමුපට්ඨායො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සට්ඨි වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අසමො අප්පටිපුග්ගලො;
> වෙස්සභූ නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි සො ජිනො’’ති. (බු. වං. 23.1);

කකුසන්ධො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉමස්මිං කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තා **කකුසන්ධො, කොණාගමනො, කස්සපො, අම්හාකං භගවාති. කකුසන්ධස්ස** භගවතො එකොව සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ චත්තාලීස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ඛෙමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සපත්තචීවරං මහාදානඤ්චෙව අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජානි ච දත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජි. සොපි නං සත්ථා ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. කකුසන්ධස්ස පන භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, විධුරො ච සඤ්ජීවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, බුද්ධිජො නාමුපට්ඨාකො, සාමා ච චම්පා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසිරීසරුක්ඛො බොධි, සරීරං චත්තාලීසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, චත්තාලීස වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ‘‘වෙස්සභුස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> කකුසන්ධො නාම නාමෙන, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’ති. (බු. වං. 24.1);

කොණාගමනො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **කොණාගමනො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකොව සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ තිංස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො පබ්බතො නාම රාජා හුත්වා අමච්චගණපරිවුතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පත්තුණ්ණචීනපටකොසෙය්‍යකම්බලදුකූලානි චෙව සුවණ්ණපටිකඤ්ච දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජි. සොපි නං සත්ථා ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි, යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භිය්‍යසො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොත්ථිජො නාමුපට්ඨාකො, සමුද්දා ච උත්තරා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, උදුම්බරරුක්ඛො බොධි, සරීරං තිංසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, තිංස වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ‘‘කකුසන්ධස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> කොණාගමනො නාම ජිනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසභො’’ති. (බු. වං. 25.1);

කස්සපො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ **කස්සපො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකොව සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ වීසති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම මාණවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ භූමියඤ්චෙව අන්තලික්ඛෙ ච පාකටො ඝටිකාරස්ස කුම්භකාරස්ස මිත්තො අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවීරියො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා වත්තාවත්තසම්පත්තියා බුද්ධසාසනං සොභෙසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘බුද්ධො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසී නාම අහොසි, බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො ච භාරද්වාජො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාමුපට්ඨාකො, අනුළා ච උරුවෙළා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වීසති වස්සසහස්සානි ආයූති.

> ‘‘කොණාගමනස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
> කස්සපො නාම ගොත්තෙන, ධම්මරාජා පභඞ්කරො’’ති. (බු. වං. 26.1);

යස්මිං පන කප්පෙ දීපඞ්කරදසබලො උදපාදි, තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධා අහෙසුං. තෙසං සන්තිකෙ බොධිසත්තස්ස බ්‍යාකරණං නත්ථි, තස්මා තෙ ඉධ න දස්සිතා. අට්ඨකථායං පන තණ්හඞ්කරතො පට්ඨාය සබ්බෙපි බුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං වුත්තං –

‘‘තණ්හඞ්කරො මෙධඞ්කරො, අථොපි සරණඞ්කරො;
දීපඞ්කරො ච සම්බුද්ධො, කොණ්ඩඤ්ඤො ද්විපදුත්තමො.

‘‘මඞ්ගලො ච සුමනො ච, රෙවතො සොභිතො මුනි;
අනොමදස්සී පදුමො, නාරදො පදුමුත්තරො.

‘‘සුමෙධො ච සුජාතො ච, පියදස්සී මහායසො;
අත්ථදස්සී ධම්මදස්සී, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො.

‘‘තිස්සො ඵුස්සො ච සම්බුද්ධො, විපස්සී සිඛී වෙස්සභූ;
කකුසන්ධො කොණාගමනො, කස්සපො චාපි නායකො.

‘‘එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, වීතරාගා සමාහිතා;
සතරංසීව උප්පන්නා, මහාතමවිනොදනා;
ජලිත්වා අග්ගිඛන්ධාව, නිබ්බුතා තෙ සසාවකා’’ති.

ගොතමො බුද්ධො

තත්ථ අම්හාකං බොධිසත්තො දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ අධිකාරං කරොන්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි ආගතො. කස්සපස්ස පන භගවතො ඔරභාගෙ ඨපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො බුද්ධො නාම නත්ථි. ඉති **දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං** සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො පන බොධිසත්තො යෙනෙන –

‘‘මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දතා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී’’ති. (බු. වං. 2.59) –

ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරෙන ‘‘හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො චිතො’’ති උස්සාහං කත්වා ‘‘විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, පඨමං දානපාරමි’’න්ති දානපාරමිතාදයො බුද්ධකාරකධම්මා දිට්ඨා, පූරෙන්තොයෙව යාව වෙස්සන්තරත්තභාවො ආගමි. ආගච්ඡන්තො ච යෙ තෙ කතාභිනීහාරානං බොධිසත්තානං ආනිසංසා සංවණ්ණිතා –

‘‘එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා, බොධියා නියතා නරා;
සංසරං දීඝමද්ධානං, කප්පකොටිසතෙහිපි.

‘‘අවීචිම්හි නුප්පජ්ජන්ති, තථා ලොකන්තරෙසු ච;
නිජ්ඣාමතණ්හා ඛුප්පිපාසා, න හොන්ති කාලකඤ්ජිකා.

‘‘න හොන්ති ඛුද්දකා පාණා, උප්පජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං;
ජායමානා මනුස්සෙසු, ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

‘‘සොතවෙකල්ලතා නත්ථි, න භවන්ති මූගපක්ඛිකා;
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති, උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

‘‘න භවන්ති පරියාපන්නා, බොධියා නියතා නරා;
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි, සබ්බත්ථ සුද්ධගොචරා.

‘‘මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති, කම්මකිරියදස්සනා;
වසමානාපි සග්ගෙසු, අසඤ්ඤං නුපපජ්ජරෙ.

‘‘සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු, හෙතු නාම න විජ්ජති;
නෙක්ඛම්මනින්නා සප්පුරිසා, විසංයුත්තා භවාභවෙ;
චරන්ති ලොකත්ථචරියායො, පූරෙන්ති සබ්බපාරමී’’ති.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වාව ආගතො. පාරමියො පූරෙන්තස්ස චස්ස අකිත්තිබ්‍රාහ්මණකාලෙ, සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණකාලෙ, ධනඤ්චයරාජකාලෙ, මහාසුදස්සනරාජකාලෙ, මහාගොවින්දකාලෙ, නිමිමහාරාජකාලෙ,

චන්දකුමාරකාලෙ, විසය්හසෙට්ඨිකාලෙ, සිවිරාජකාලෙ, වෙස්සන්තරරාජකාලෙති දානපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිතජාතකෙ –

> ‘‘භික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
> දානෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ දානපාරමී’’ති. (චරියා. 1.තස්සුද්දාන) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස **දානපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා සීලවනාගරාජකාලෙ, චම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙ, භූරිදත්තනාගරාජකාලෙ, ඡද්දන්තනාගරාජකාලෙ, ජයද්දිසරාජපුත්තකාලෙ, අලීනසත්තුකුමාරකාලෙති සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සඞ්ඛපාලජාතකෙ –

> ‘‘සූලෙහි විජ්ඣියන්තොපි, කොට්ටියන්තොපි සත්තිහි;
> භොජපුත්තෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ සීලපාරමී’’ති. (චරියා. 2.91) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස **සීලපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා සොමනස්සකුමාරකාලෙ, හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ, අයොඝරපණ්ඩිතකාලෙති මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස චූළසුතසොමජාතකෙ –

> ‘‘මහාරජ්ජං හත්ථගතං, ඛෙළපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං;
> චජතො න හොති ලග්ගනං, එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමී’’ති. –

එවං නිස්සඞ්ගතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස **නෙක්ඛම්මපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා විධුරපණ්ඩිතකාලෙ, මහාගොවින්දපණ්ඩිතකාලෙ, කුද්දාලපණ්ඩිතකාලෙ, අරකපණ්ඩිතකාලෙ, බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ, මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති පඤ්ඤාපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සත්තුභස්තජාතකෙ සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ –

> ‘‘පඤ්ඤාය විචිනන්තොහං, බ්‍රාහ්මණං මොචයිං දුඛා;
> පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී’’ති. –

අන්තොභස්තගතං සප්පං දස්සෙන්තස්ස **පඤ්ඤාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා වීරියපාරමිතාදීනම්පි පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස මහාජනකජාතකෙ –

> ‘‘අතීරදස්සී ජලමජ්ඣෙ, හතා සබ්බෙව මානුසා;
> චිත්තස්ස අඤ්ඤථා නත්ථි, එසා මෙ වීරියපාරමී’’ති. –

එවං මහාසමුද්දං තරන්තස්ස **වීරියපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ඛන්තිවාදිජාතකෙ –

> ‘‘අචෙතනංව කොට්ටෙන්තෙ, තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං;
> කාසිරාජෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ ඛන්තිපාරමී’’ති. –

එවං අචෙතනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්තස්ස **ඛන්තිපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මහාසුතසොමජාතකෙ –

> ‘‘සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො, චජිත්වා මම ජීවිතං;
> මොචෙසිං එකසතං ඛත්තියෙ, එසා මෙ සච්චපාරමී’’ති. –

එවං ජීවිතං චජිත්වා සච්චමනුරක්ඛන්තස්ස **සච්චපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මූගපක්ඛජාතකෙ –

> ‘‘මාතාපිතා න මෙ දෙස්සා, නපි දෙස්සං මහායසං;
> සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං, තස්මා වතමධිට්ඨහි’’න්ති. (චරියා. 3.65) –

එවං ජීවිතම්පි චජිත්වා වතං අධිට්ඨහන්තස්ස **අධිට්ඨානපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. සුවණ්ණසාමජාතකෙ –

> ‘‘න මං කොචි උත්තසති, නපිහං භායාමි කස්සචි;
> මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො, රමාමි පවනෙ තදා’’ති. (චරියා. 3.113) –

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්තස්ස **මෙත්තාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ –

> ‘‘සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ඡවට්ඨිකං උපනිධායහං;
> ගාමණ්ඩලා උපාගන්ත්වා, රූපං දස්සෙන්තිනප්පක’’න්ති. (චරියා. 3.119) –

එවං ගාමදාරකෙසු නිට්ඨුභනාදීහි චෙව මාලාගන්ධූපහාරාදීහි ච සුඛදුක්ඛං උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනතිවත්තෙන්තස්ස **උපෙක්ඛාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙස අත්ථො චරියාපිටකතො ගහෙතබ්බොති. එවං පාරමියො පූරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨිතො –

> ‘‘අචෙතනායං පථවී, අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං;
> සාපි දානබලා මය්හං, සත්තක්ඛත්තුං පකම්පථා’’ති. (චරියා. 1.124) –

එවං මහාපථවිකම්පනාදීනි මහාපුඤ්ඤානි කරිත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්ති. ඉති දීපඞ්කරපාදමූලතො පට්ඨාය යාව අයං තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති, එත්තකං ඨානං **දූරෙනිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

දූරෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

2. අවිදූරෙනිදානකථා

තුසිතපුරෙ වසන්තෙයෙව පන බොධිසත්තෙ බුද්ධකොලාහලං නාම උදපාදි. ලොකස්මිඤ්හි **තීණි කොලාහලානි** මහන්තානි උප්පජ්ජන්ති කප්පකොලාහලං, බුද්ධකොලාහලං, චක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ ‘‘වස්සසතසහස්සච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සතී’’ති ලොකබ්‍යූහා නාම කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදමුඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඡමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා මනුස්සපථෙ විචරන්තා එවං ආරොචෙන්ති – ‘‘මාරිසා, ඉතො වස්සසතසහස්සච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දොපි සුස්සිස්සති, අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඩය්හිස්සන්ති විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති, මෙත්තං මාරිසා, භාවෙථ, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං මාරිසා, භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො හොථා’’ති. ඉදං **කප්පකොලාහලං** නාම. ‘‘වස්සසහස්සච්චයෙන පන සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී’’ති ලොකපාලදෙවතා ‘‘ඉතො, මාරිසා, වස්සසහස්සච්චයෙන සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී’’ති උග්ඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං **බුද්ධකොලාහලං** නාම. ‘‘වස්සසතස්සච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා උප්පජ්ජිස්සතී’’ති දෙවතායො ‘‘ඉතො මාරිසා වස්සසතච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී’’ති උග්ඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං **චක්කවත්තිකොලාහලං** නාම. ඉමානි තීණි කොලාහලානි මහන්තානි හොන්ති.

තෙසු බුද්ධකොලාහලසද්දං සුත්වා සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා එකතො සන්නිපතිත්වා ‘‘අසුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා ආයාචන්ති. ආයාචමානා ච පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු ආයාචන්ති. තදා පන සබ්බාපි තා එකෙකචක්කවාළෙ චාතුමහාරාජසක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිම්මිතවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං එකචක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා තුසිතභවනෙ බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘මාරිස, තුම්හෙහි දස පාරමියො පූරෙන්තෙහි න සක්කසම්පත්තිං, න මාරබ්‍රහ්මචක්කවත්තිසම්පත්තිං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, සො වො දානි කාලො, මාරිස, බුද්ධත්තාය, සමයො, මාරිස, බුද්ධත්තායා’’ති යාචිංසු.

අථ මහාසත්තො දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදත්වාව කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුපරිච්ඡෙදවසෙන **පඤ්චමහාවිලොකනං** නාම විලොකෙසි. තත්ථ ‘‘කාලො නු ඛො, අකාලො නු ඛො’’ති පඨමං කාලං විලොකෙසි. තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උද්ධං වඩ්ඪිතආයුකාලො කාලො නාම න හොති. කස්මා? තදා හි සත්තානං ජාතිජරාමරණානි න පඤ්ඤායන්ති. බුද්ධානඤ්ච ධම්මදෙසනා තිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි. තෙසං ‘‘අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා’’ති කථෙන්තානං ‘‘කිං නාමෙතං කථෙන්තී’’ති නෙව සොතබ්බං න සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤන්ති, තතො අභිසමයො න හොති, තස්මිං අසති අනිය්‍යානිකං සාසනං හොති. තස්මා සො අකාලො. වස්සසතතො ඌනආයුකාලොපි කාලො නාම න හොති. කස්මා? තදා හි සත්තා උස්සන්නකිලෙසා හොන්ති, උස්සන්නකිලෙසානඤ්ච දින්නො ඔවාදො ඔවාදට්ඨානෙ න තිට්ඨති, උදකෙ දණ්ඩරාජි විය ඛිප්පං විගච්ඡති. තස්මා සොපි අකාලො. වස්සසතසහස්සතො පන පට්ඨාය හෙට්ඨා, වස්සසතතො පට්ඨාය උද්ධං ආයුකාලො කාලො නාම. තදා ච වස්සසතායුකාලො, අථ මහාසත්තො ‘‘නිබ්බත්තිතබ්බකාලො’’ති කාලං පස්සි.

තතො දීපං විලොකෙන්තො සපරිවාරෙ චත්තාරො දීපෙ ඔලොකෙත්වා ‘‘තීසු දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති, ජම්බුදීපෙයෙව නිබ්බත්තන්තී’’ති දීපං පස්සි.

තතො ‘‘ජම්බුදීපො නාම මහා, දසයොජනසහස්සපරිමාණො, කතරස්මිං නු ඛො පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තන්තී’’ති ඔකාසං විලොකෙන්තො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි. මජ්ඣිමදෙසො නාම ‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඞ්ගලං නාම නිගමො,

තස්ස පරෙන මහාසාලා, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය සල්ලවතී නාම නදී, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පච්ඡිමාය දිසාය ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. උත්තරාය දිසාය උසීරද්ධජො නාම පබ්බතො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ''ති එවං විනයෙ (මහාව. 259) වුත්තො පදෙසො . සො ආයාමතො තීණි යොජනසතානි, විත්ථාරතො අඩ්ඪතෙය්‍යානි, පරික්ඛෙපතො නව යොජනසතානීති එතස්මිං පදෙසෙ බුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, චක්කවත්තිරාජානො, අඤ්ඤෙ ච මහෙසක්ඛා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලා උප්පජ්ජන්ති. ඉදඤ්චෙත්ථ කපිලවත්ථු නාම නගරං, තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බන්ති නිට්ඨං අගමාසි.

තතො කුලං විලොකෙන්තො ''බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න නිබ්බත්තන්ති. ලොකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වාති ද්වීසුයෙව කුලෙසු නිබ්බත්තන්ති. ඉදානි ච ඛත්තියකුලං ලොකසම්මතං, තත්ථ නිබ්බත්තිස්සාමි. සුද්ධොදනො නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සතී''ති කුලං පස්සි.

තතො මාතරං විලොකෙන්තො ''බුද්ධමාතා නාම ලොලා සුරාධුත්තා න හොති, කප්පසතසහස්සං පන පූරිතපාරමී ජාතිතො පට්ඨාය අඛණ්ඩපඤ්චසීලායෙව හොති. අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී එදිසී, අයං මෙ මාතා භවිස්සති. කිත්තකං පනස්සා ආයූති දසන්නං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානී''ති පස්සි.

ඉති ඉමං පඤ්චමහාවිලොකනං විලොකෙත්වා ''කාලො මෙ, මාරිසා, බුද්ධභාවාය''ති දෙවතානං සඞ්ගහං කරොන්තො පටිඤ්ඤං දත්වා ''ගච්ඡථ, තුම්හෙ''ති තා දෙවතා උය්‍යොජෙත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතො තුසිතපුරෙ නන්දනවනං පාවිසි. සබ්බදෙවලොකෙසු හි නන්දනවනං අත්ථියෙව. තත්ථ නං දෙවතා ''ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡ, ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡා''ති පුබ්බෙ කතකුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විචරන්ති. සො එවං දෙවතාහි කුසලං සාරයමානාහි පරිවුතො තත්ථ විචරන්තොයෙව චවිත්වා මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි.

තස්ස ආවිභාවත්ථං අයං අනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කපිලවත්ථුනගරෙ ආසාළ්හිනක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං අහොසි, මහාජනො නක්ඛත්තං කීළති. මහාමායාපි දෙවී පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පට්ඨාය විගතසුරාපානං මාලාගන්ධවිභූතිසම්පන්නං නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව උට්ඨාය ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා චත්තාරි සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා වරභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය අලඞ්කතපටියත්තං සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිපන්නා නිද්දං ඔක්කමමානා ඉමං සුපිනං අද්දස – චත්තාරො කිර නං මහාරාජානො සයනෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා හිමවන්තං නෙත්වා සට්ඨියොජනිකෙ මනොසිලාතලෙ සත්තයොජනිකස්ස මහාසාලරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා ඨපෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. අථ නෙසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං නෙත්වා මනුස්සමලහරණත්ථං න්හාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා තතො අවිදූරෙ එකො රජතපබ්බතො අත්ථි, තස්ස අන්තො කනකවිමානං අත්ථි, තත්ථ පාචීනසීසකං දිබ්බසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණො හුත්වා තතො අවිදූරෙ එකො සුවණ්ණපබ්බතො අත්ථි, තත්ථ විචරිත්වා තතො ඔරුය්හ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා උත්තරදිසතො ආගම්ම රජතදාමවණ්ණාය සොණ්ඩාය සෙතපදුමං ගහෙත්වා කොඤ්චනාදං නදිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතුසයනං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණපස්සං ඵාලෙත්වා කුච්ඡිං පවිට්ඨසදිසො අහොසීති. එවං උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි.

පුනදිවසෙ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා චතුසට්ඨිමත්තෙ බ්‍රාහ්මණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා ගොමයහරිතූපලිත්තාය ලාජාදීහි කතමඞ්ගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නානං බ්‍රාහ්මණානං සප්පිමධුසක්ඛරාභිසඞ්ඛතස්ස වරපායාසස්ස සුවණ්ණරජතපාතියො පූරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහියෙව පටිකුජ්ජිත්වා අදාසි, අඤ්ඤෙහි ච අහතවත්ථකපිලගාවිදානාදීහි තෙ සන්තප්පෙසි. අථ නෙසං සබ්බකාමෙහි සන්තප්පිතානං බ්‍රාහ්මණානං සුපිනං ආරොචාපෙත්වා ''කිං භවිස්සතී''ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු – ''මා චින්තයි, මහාරාජ, දෙවියා තෙ කුච්ඡිම්හි ගබ්භො පතිට්ඨිතො, සො ච ඛො පුරිසගබ්භො, න ඉත්ථිගබ්භො, පුත්තො තෙ භවිස්සති, සො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්තී. සචෙ අගාරා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සති, බුද්ධො භවිස්සති ලොකෙ විවටච්ඡදො''ති.

බොධිසත්තස්ස පන මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙයෙව එකප්පහාරෙනෙව සකලදසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි. **ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි** පාතුරහෙසුං – දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔභාසො ඵරි. තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛූනි පටිලභිංසු, බධිරා සද්දං සුණිංසු, මූගා සමාලපිංසු, ඛුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඞ්ගුලා පදසා ගමනං පටිලභිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්දුබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනිරයෙසු අග්ගී නිබ්බායිංසු, පෙත්තිවිසයෙසු ඛුප්පිපාසා වූපසම්මිංසු, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසමි, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරෙනාකාරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතූරියානි සකං සකං නින්නාදං මුඤ්චිංසු, අඝට්ටිතානියෙව මනුස්සානං හත්ථූපගාදීනි ආභරණානි විරවිංසු, සබ්බා දිසා විප්පසන්නා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසීතලො වාතො වායි, අකාලමෙඝො වස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජහිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නතලො අහොසි, ථලජජලජාදීනි සබ්බපුප්ඵානි පුප්ඵිංසු,

රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි, සාඛාසු සාඛාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි පුප්ඵිංසු, ඝනසිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සතපත්තානි හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නාම නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුප්ඵවස්සානි වස්සිංසු. ආකාසෙ දිබ්බතූරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සී ලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළො විය, උප්පීළෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය, අලඞ්කතපටියත්තමාලාසනං විය ච එකමාලාමාලිනී විප්ඵුරන්තවාළබීජනී පුප්ඵධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි.

එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස චෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං ඛග්ගහත්ථා චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තස්ස මාතුයා පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා ච අහොසි සුඛිනී අකිලන්තකායා. බොධිසත්තඤ්ච අන්තොකුච්ඡිගතං විප්පසන්නෙ මණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සති. යස්මා ච බොධිසත්තෙන වසිතකුච්ඡි නාම චෙතියගබ්භසදිසා හොති, න සක්කා අඤ්ඤෙන සත්තෙන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා, තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති. යථා ච අඤ්ඤා ඉත්ථියො දසමාසෙ අප්පත්වාපි අතික්කමිත්වාපි නිසින්නාපි නිපන්නාපි විජායන්ති, න එවං බොධිසත්තමාතා. සා පන බොධිසත්තං දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ඨිතාව විජායති. අයං **බොධිසත්තමාතුධම්මතා**.

මහාමායාපි දෙවී පත්තෙන තෙලං විය දසමාසෙ කුච්ඡිනා බොධිසත්තං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ඤාතිඝරං ගන්තුකාමා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසි – ''ඉච්ඡාමහං, දෙව, කුලසන්තකං දෙවදහනගරං ගන්තු''න්ති. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා කපිලවත්ථුතො යාව දෙවදහනගරා මග්ගං සමං කාරෙත්වා කදලිපුණ්ණඝටධජපටාකාදීහි අලඞ්කාරෙහි අලඞ්කාරාපෙත්වා දෙවිං සොවණ්ණසිවිකාය නිසීදාපෙත්වා අමච්චසහස්සෙන උක්ඛිපාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි. ද්වින්නං පන නගරානං අන්තරෙ උභයනගරවාසීනම්පි ලුම්බිනීවනං නාම මඞ්ගලසාලවනං අත්ථි. තස්මිං සමයෙ මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගසාඛා සබ්බං එකපාලිඵුල්ලං අහොසි, සාඛන්තරෙහි චෙව පුප්ඵන්තරෙහි ච පඤ්චවණ්ණා භමරගණා නානප්පකාරා ච සකුණසඞ්ඝා මධුරස්සරෙන විකූජන්තා විචරන්ති. සකලං ලුම්බිනීවනං චිත්තලතාවනසදිසං, මහානුභාවස්ස රඤ්ඤො සුසජ්ජිතආපානමණ්ඩලං විය අහොසි. දෙවියා තං දිස්වා සාලවනෙ කීළිතුකාමතා උදපාදි. අමච්චා දෙවිං ගහෙත්වා සාලවනං පවිසිංසු. සා මඞ්ගලසාලමූලං උපගන්ත්වා සාලසාඛං ගණ්හිතුකාමා අහොසි, සාලසාඛා සුසෙදිතවෙත්තග්ගං විය ඔණමිත්වා දෙවියා හත්ථසමීපං උපගඤ්ඡි. සා හත්ථං පසාරෙත්වා සාඛං අග්ගහෙසි. තාවදෙව ච දෙවියා කම්මජවාතා චලිංසු, අථස්සා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා මහාජනො පටික්කමි, සාලසාඛං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය එව වස්සා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව චත්තාරො විසුද්ධචිත්තා මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලං ආදාය සම්පත්තා. තෙ තෙන සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පටිච්ඡිත්වා මාතු පුරතො ඨත්වා ''අත්තමනා, දෙවි, හොහි, මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො''ති ආහංසු.

යථා පන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටිකූලෙන අසුචිනා මක්ඛිතා නික්ඛමන්ති, න එවං බොධිසත්තො. සො පන ධම්මාසනතො ඔතරන්තො ධම්මකථිකො විය, නිස්සෙණිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය ච ද්වෙ හත්ථෙ ද්වෙ ච පාදෙ පසාරෙත්වා ඨිතකොව මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතො සුද්ධො විසදො කාසිකවත්ථෙ නික්ඛිත්තමණිරතනං විය ජොතෙන්තො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. එවං සන්තෙපි බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සක්කාරත්ථං ආකාසතො ද්වෙ උදකධාරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සරීරෙ උතුං ගාහාපෙසුං.

අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා ඨිතානං බ්‍රහ්මානං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජානො මඞ්ගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනප්පවෙණියා ගණ්හිංසු, තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකූලචුම්බටකෙන ගණ්හිංසු, මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පථවියං පතිට්ඨාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි, අනෙකානි චක්කවාළසහස්සානි එකඞ්ගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානා ''මහාපුරිස, ඉධ තුම්හෙහි සදිසො අඤ්ඤො නත්ථි, කුතෙත්ථ උත්තරිතරො''ති ආහංසු. එවං චතස්සො දිසා , චතස්සො අනුදිසා ච හෙට්ඨා, උපරීති දසපි දිසා අනුවිලොකෙත්වා අත්තනා සදිසං කඤ්චි අදිස්වා ''අයං උත්තරාදිසා''ති සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි මහාබ්‍රහ්මුනා සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානෙන, සුයාමෙන වාළබීජනිං, අඤ්ඤාහි ච දෙවතාහි සෙසරාජකකුධභණ්ඩහත්ථාහි අනුගම්මමානො. තතො සත්තමපදෙ ඨිතො ''අග්ගොහමස්මි ලොකස්සා''තිආදිකං ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙන්තො සීහනාදං නදි.

බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි මහොසධත්තභාවෙ, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ, ඉමස්මිං අත්තභාවෙ චාති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා චන්දනසාරං හත්ථෙ ඨපෙත්වා ගතො. සො තං මුට්ඨියං කත්වාව නික්ඛන්තො. අථ නං මාතා ''තාත, කිං ගහෙත්වා ආගතොසී''ති පුච්ඡි. ''ඔසධං, අම්මා''ති. ඉති ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා ''ඔසධදාරකො''ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. තං ඔසධං ගහෙත්වා චාටියං පක්ඛිපිංසු, ආගතාගතානං අන්ධබධිරාදීනං තදෙව සබ්බරොගවූපසමාය භෙසජ්ජං අහොසි. තතො ''මහන්තං ඉදං ඔසධං, මහන්තං ඉදං ඔසධ''න්ති උප්පන්නවචනං උපාදාය ''මහොසධො''ත්වෙවස්ස නාමං ජාතං. වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වාව ''අත්ථි නු ඛො, අම්ම, කිඤ්චි ගෙහස්මිං, දානං දස්සාමී''ති වදන්තො නික්ඛමි. අථස්ස මාතා ''සධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තොසි, තාතා''ති පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං ඨපාපෙසි. ඉමස්මිං පන අත්තභාවෙ ඉමං සීහනාදං නදීති එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි. යථා ච පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ තථා ජාතික්ඛණෙපිස්ස

ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. යස්මිං පන සමයෙ අම්හාකං බොධිසත්තො ලුම්බිනීවනෙ ජාතො, තස්මිංයෙව සමයෙ **රාහුලමාතාදෙවී**, **ආනන්දත්ථෙරො** ,**ඡන්නො** අමච්චො, **කාළුදායී** අමච්චො, **කණ්ඩකො** අස්සරාජා, **මහාබොධිරුක්ඛො,** චතස්සො **නිධිකුම්භියො** ච ජාතා. තත්ථ එකා නිධිකුම්භී ගාවුතප්පමාණා, එකා අඩ්ඪයොජනප්පමාණා, එකා තිගාවුතප්පමාණා, එකා යොජනප්පමාණා. ගම්භීරතො පථවීපරියන්තා එව අහොසීති. ඉමෙ **සත්ත සහජාතා** නාම.

උභයනගරවාසිනො බොධිසත්තං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුනගරමෙව අගමංසු. තං දිවසංයෙව ච ''කපිලවත්ථුනගරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, අයං කුමාරො බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සතී''ති තාවතිංසභවනෙ හට්ඨතුට්ඨා දෙවසඞ්ඝා චෙලුක්ඛෙපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලූපකො අට්ඨසමාපත්තිලාභී **කාලදෙවලො** නාම තාපසො භත්තකිච්චං කත්වා දිවාවිහාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාවිහාරං නිසින්නො තා දෙවතා තථා කීළමානා දිස්වා ''කිං කාරණා තුම්හෙ එවං තුට්ඨමානසා කීළථ, මය්හම්පෙතං කාරණං කථෙථා''ති පුච්ඡි. දෙවතා ආහංසු – ''මාරිස, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, සො බොධිමණ්ඩෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති, 'තස්ස අනන්තං බුද්ධලීළං දට්ඨුං, ධම්මඤ්ච සොතුං ලච්ඡාමා'ති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨාම්හා''ති. තාපසො තාසං වචනං සුත්වා ඛිප්පං දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො ''පුත්තො කිර තෙ, මහාරාජ, ජාතො, පස්සිස්සාමි න''න්ති ආහ. රාජා අලඞ්කතපටියත්තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා තාපසං වන්දාපෙතුං අභිහරි. බොධිසත්තස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තාපසස්ස ජටාසු පතිට්ඨහිංසු. බොධිසත්තස්ස හි තෙනත්තභාවෙන වන්දිතබ්බයුත්තකො නාම අඤ්ඤො නත්ථි. සචෙ හි අජානන්තා බොධිසත්තස්ස සීසං තාපසස්ස පාදමූලෙ ඨපෙය්‍යුං, සත්තධා තස්ස මුද්ධා ඵලෙය්‍ය. තාපසො ''න මෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්ත''න්ති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තං වන්දි.

තාපසො අතීතෙ චත්තාලීස කප්පෙ, අනාගතෙ චත්තාලීසාති අසීති කප්පෙ අනුස්සරති. බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා ''භවිස්සති නු බො බුද්ධො, උදාහු නො''ති ආවජ්ජෙත්වා උපධාරෙන්තො ''නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සතී''ති ඤත්වා ''අච්ඡරියපුරිසො අය''න්ති සිතං අකාසි. තතො ''අහං ඉමං අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සාමි නු බො, නො''ති උපධාරෙන්තො ''න ලභිස්සාමි, අන්තරායෙව කාලං කත්වා බුද්ධසතෙනපි බුද්ධසහස්සෙනපි ගන්ත්වා බොධෙතුං අසක්කුණෙය්‍යෙ අරූපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමී''ති දිස්වා ''එවරූපං නාම අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතී''ති පරොදි.

මනුස්සා දිස්වා ''අම්හාකං අය්‍යො ඉදානෙව හසිත්වා පුන පරොදිත්වා පතිට්ඨිතො, කිං නු බො, භන්තෙ, අම්හාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සතී''ති තං පුච්ඡිංසු. ''නත්ථෙතස්ස අන්තරායො, නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සතී''ති. ''අථ කස්මා, භන්තෙ, පරොදිත්ථා''ති? ''එවරූපං පුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, 'මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතී'ති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමී''ති ආහ. තතො සො ''කිං නු බො මෙ ඤාතකෙසු කොචි එකං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සතී''ති උපධාරෙන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යං නාලකදාරකං අද්දස. සො භගිනියා ගෙහං ගන්ත්වා ''කහං තෙ පුත්තො නාලකො''ති? ''අත්ථි ගෙහෙ, අය්‍යා''ති. ''පක්කොසාහි න''න්ති පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතං කුමාරං ආහ – ''තාත, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලෙ පුත්තො ජාතො, බුද්ධඞ්කුරො එසො, පඤ්චතිංස වස්සානි අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වං එතං දට්ඨුං ලභිස්සසි, අජ්ජෙව පබ්බජාහී''ති. සත්තාසීතිකොටිධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තදාරකොපි ''න මං මාතුලො අනත්ථෙ නියොජෙස්සතී''ති චින්තෙත්වා තාවදෙව අන්තරාපණතො කාසායානි චෙව මත්තිකාපත්තඤ්ච ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා ''යො ලොකෙ උත්තමපුග්ගලො, තං උද්දිස්ස මය්හං පබ්බජ්ජා''ති බොධිසත්තාභිමුඛං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසකූටෙ ඔලග්ගෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සො පරමාභිසම්බොධිප්පත්තං තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා නාලකපටිපදං කථාපෙත්වා පුන හිමවන්තං පවිසිත්වා අරහත්තං පත්වා උක්කට්ඨපටිපදං පටිපන්නො සත්තෙව මාසෙ ආයුං පාලෙත්වා එකං සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

බොධිසත්තම්පි බො පඤ්චමදිවසෙ සීසං න්හාපෙත්වා ''නාමග්ගහණං ගණ්හිස්සාමා''ති රාජභවනං චතුජ්ජාතියගන්ධෙහි විලිම්පෙත්වා ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං සම්පාදෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරඞ්ගතෙ අට්ඨසතං බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජභවනෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජාපෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා ''කිං නු බො භවිස්සතී''ති ලක්ඛණානි පරිග්ගහාපෙසුං. තෙසු –

> ''රාමො ධජො ලක්ඛණො චාපි මන්තී, යඤ්ඤො සුභොජො සුයාමො සුදත්තො;
> එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා, ඡළඞ්ගවා මන්තං වියාකරිංසූ''ති. (ම. නි. අට්ඨ. 1.284) –

ඉමෙ අට්ඨෙව බ්‍රාහ්මණා **ලක්ඛණපරිග්ගාහකා** අහෙසුං. පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ සුපිනොපි එතෙහෙව පරිග්ගහිතො . තෙසු සත්ත ජනා ද්වෙ අඞ්ගුලියො උක්ඛිපිත්වා ද්විධා නං බ්‍යාකරිංසු – ''ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්ති, සචෙ පබ්බජිස්සති, බුද්ධො භවිස්සතී''ති සබ්බං චක්කවත්තිරඤ්ඤො සිරිවිභවං ආචික්ඛිංසු. තෙසං පන සබ්බදහරො ගොත්තතො කොණ්ඩඤ්ඤො නාම මාණවො බොධිසත්තස්ස වරලක්ඛණසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ''ඉමස්ස අගාරමජ්ඣෙ ඨානකාරණං නත්ථි, එකන්තෙනෙස

විවටච්ඡදො බුද්ධො භවිස්සතී''ති එකමෙව අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එකංසබ්‍යාකරණං බ්‍යාකාසි. අයඤ්හි කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකසත්තො පඤ්ඤාය ඉතරෙ සත්ත ජනෙ අභිභවිත්වා ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතස්ස බොධිසත්තස්ස එකන්තබුද්ධභාවසඞ්ඛාතං එකමෙව ගතිං අද්දස, තස්මා එකං අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං බ්‍යාකාසි. අථස්ස නාමං ගණ්හන්තා සබ්බලොකස්ස අත්ථසිද්ධිකරත්තා **''සිද්ධත්ථො''**ති නාමං අකංසු.

අථ ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො අත්තනො ඝරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තයිංසු – ''තාතා, අම්හෙ මහල්ලකා, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තං මයං සම්භාවෙය්‍යාම වා නො වා, තුම්හෙ තස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජෙය්‍යාථා''ති. තෙ සත්තපි ජනා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතා, කොණ්ඩඤ්ඤමාණවොයෙව පන අරොගො අහොසි. සො මහාසත්තෙ වුද්ධිමන්වාය මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා ''රමණීයො වත අයං භූමිභාගො, අලං වතිදං පධානත්ථිකස්ස කුලපුත්තස්ස පධානාය''ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ වාසං උපගතෙ ''මහාපුරිසො පබ්බජිතො''ති සුත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙ උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – ''සිද්ධත්ථකුමාරො කිර පබ්බජිතො, සො නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති. සචෙ තුම්හාකං පිතරො අරොගා අස්සු, අජ්ජ නික්ඛමිත්වා පබ්බජෙය්‍යුං. සචෙ තුම්හෙපි ඉච්ඡෙය්‍යාථ, එථ, මයං තං මහාපුරිසං අනුපබ්බජිස්සාමා''ති. තෙ සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භවිතුං නාසක්ඛිංසු, තෙසු තයො ජනා න පබ්බජිංසු, කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණං ජෙට්ඨකං කත්වා ඉතරෙ චත්තාරො පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චපි ජනා **පඤ්චවග්ගිය**ත්ථෙරා නාම ජාතා.

තදා පන සුද්ධොදනරාජා – ''කිං දිස්වා මය්හං පුත්තො පබ්බජිස්සතී''ති පුච්ඡි. ''චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානී''ති. ''කතරඤ්ච කතරඤ්චා''ති? ''ජරාජිණ්ණං, බ්‍යාධිතං, මතං, පබ්බජිත''න්ති. රාජා ''ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිතුං මා අදත්ථ, මය්හං පුත්තස්ස බුද්ධභාවෙන කම්මං නත්ථි, අහං මම පුත්තං ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං, චතුන්නං මහාදීපානං, ඉස්සරියාධිපච්චං චක්කවත්තිරජ්ජං කරොන්තං ඡත්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතං ගගනතලෙ විචරමානං පස්සිතුකාමො''ති. එවඤ්ච පන වත්වා ඉමෙසං චතුප්පකාරානං නිමිත්තානං කුමාරස්ස චක්ඛුපථෙ ආගමනනිවාරණත්ථං චතූසු දිසාසු ගාවුතෙ ගාවුතෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. තං දිවසඤ්ච මඞ්ගලට්ඨානෙ සන්නිපතිතෙසු අසීතියා ඤාතිකුලසහස්සෙසු එකමෙකො එකමෙකං පුත්තං පටිජානි – ''අයං බුද්ධො වා හොතු රාජා වා, මයං එකමෙකං පුත්තං දස්සාම. සචෙපි බුද්ධො භවිස්සති, ඛත්තියසමණගණෙනෙව පරිවාරිතො විචරිස්සති. සචෙපි රාජා භවිස්සති, ඛත්තියකුමාරෙහෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විචරිස්සතී''ති. රාජාපි බොධිසත්තස්ස උත්තමරූපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො පච්චුපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො මහන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන වඩ්ඪති.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො **වප්පමඞ්ගලං** නාම අහොසි. තං දිවසං සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කරොන්ති, සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අහතවත්ථනිවත්ථා ගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්නිපතන්ති, රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඞ්ගලසහස්සං යොජයන්ති, තස්මිං පන දිවසෙ එකෙනූනඅට්ඨසතනඞ්ගලානි සද්ධිං බලිබද්දරස්මියොත්තෙහි රජතපරික්ඛතානි හොන්ති. රඤ්ඤො ආලම්බනනඞ්ගලං පන රත්තසුවණ්ණපරික්ඛතං හොති. බලිබද්දානං සිඞ්ගරස්මිපතොදාපි සුවණ්ණපරික්ඛතාව හොන්ති. රාජා මහාපරිවාරෙන නික්ඛමන්තො පුත්තං ගහෙත්වාව අගමාසි. කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපලාසො සන්දච්ඡායො අහොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකඛචිතවිතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙත්වා රාජා සබ්බාලඞ්කාරං අලඞ්කරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඞ්ගලකරණට්ඨානං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුවණ්ණනඞ්ගලං ගණ්හාති, අමච්චා එකෙනූනඅට්ඨසතරජතනඞ්ගලානි, කස්සකා සෙසනඞ්ගලානි. තෙ තානි ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති, පාරතො වා ඔරං ආගච්ඡති.

එතස්මිං ඨානෙ මහාසම්පත්ති අහොසි. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො ''රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සාමා''ති අන්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා. බොධිසත්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො කඤ්චි අදිස්වාව වෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විචරමානා ථොකං චිරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා වීතිවත්තා, තස්ස පන ජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායා පරිමණ්ඩලා හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො ''අය්‍යපුත්තො එකකො''ති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පවිසමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තඤ්ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ''දෙව, කුමාරො එවං නිසින්නො, අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා වීතිවත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පන ඡායා පරිමණ්ඩලා ඨිතා''ති. රාජා වෙගෙනාගන්ත්වා පාටිහාරියං දිස්වා ''අයං තෙ, තාත, දුතියවන්දනා''ති පුත්තං වන්දි.

අථ අනුක්කමෙන බොධිසත්තො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො. රාජා බොධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරෙසි – එකං නවභූමිකං, එකං සත්තභූමිකං, එකං පඤ්චභූමිකං, චත්තාලීසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො දෙවො විය අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො අලඞ්කතනාටකිත්ථීහි පරිවුතො නිප්පුරිසෙහි තූරියෙහි පරිචාරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො උතුවාරෙන තීසු පාසාදෙසු විහාසි. රාහුලමාතා පනස්ස දෙවී අග්ගමහෙසී අහොසි.

තස්සෙවං මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස එකදිවසං ඤාතිසඞ්ඝස්ස අබ්භන්තරෙ අයං කථා උදපාදි – ''සිද්ධත්ථො කීළාපසුතොව විචරති, න කිඤ්චි සිප්පං සික්ඛති, සඞ්ගාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ කිං කරිස්සතී''ති? රාජා බොධිසත්තං

පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, තව ඤාතකා 'සිද්ධත්ථො කිඤ්චි සිප්පං අසික්ඛිත්වා කීළාපසුතොව විචරතී'ති වදන්ති, එත්ථ කිං සත්තු පත්තකාලෙ මඤ්ඤසී''ති? ''දෙව, මම සිප්පං සික්ඛනකිච්චං නත්ථි, නගරෙ මම සිප්පදස්සනත්ථං භෙරිං චරාපෙථ 'ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ඤාතකානං සිප්පං දස්සෙස්සාමී'''ති. රාජා තථා අකාසි. බොධිසත්තො අක්ඛණවෙධිවාලවෙධිධනුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙත්වා මහාජනස්ස මජ්ඣෙ අඤ්ඤෙහි ධනුග්ගහෙහි අසාධාරණං ඤාතකානං ද්වාදසවිධං සිප්පං දස්සෙසි. තං **සරභඞ්ගජාතකෙ** ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තදා තස්ස ඤාතිසඞ්ඝො නික්කඞ්ඛො අහොසි.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා ''රථං යොජෙහී''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං උත්තමරථං සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා කුමුදපත්තවණ්ණෙ චත්තාරො මඞ්ගලසින්ධවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො දෙවවිමානසදිසං රථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. දෙවතා ''සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො, පුබ්බනිමිත්තං දස්සෙස්සාමා''ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජිණ්ණං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඞ්කං ඔභග්ගසරීරං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසුං. තං බොධිසත්තො චෙව සාරථි ච පස්සන්ති. තතො බොධිසත්තො, ''සම්ම, කො නාමෙස පුරිසො, කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස''න්ති මහාපදානෙ (දී. නි. 2.45) ආගතනයෙන සාරථිං පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා ''ධිරත්ථු වත, භො, ජාති , යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී''ති සංවිග්ගහදයො තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙව අභිරුහි. රාජා ''කිං කාරණා මම පුත්තො ඛිප්පං පටිනිවත්තී''ති පුච්ඡි. ''ජිණ්ණපුරිසං දිස්වා, දෙවා''ති. ''ජිණ්ණකං දිස්වා පබ්බජිස්සතීති ආහංසු, කස්මා මං නාසෙථ, සීඝං පුත්තස්ස නාටකානි සජ්ජෙථ, සම්පත්තිං අනුභවන්තො පබ්බජ්ජාය සතිං න කරිස්සතී''ති වත්වා ආරක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා සබ්බදිසාසු අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි.

පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාභිනිම්මිතං බ්‍යාධිතං පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්තා තිගාවුතප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරම්පි එකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාභිනිම්මිතං කාලඞ්කතං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො පුන නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්තතො යොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරං පනෙකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තථෙව දෙවතාභිනිම්මිතං සුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා ''කො නාමෙසො සම්මා''ති සාරථිං පුච්ඡි. සාරථි කිඤ්චාපි බුද්ධුප්පාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිතගුණෙ වා න ජානාති, දෙවතානුභාවෙන පන ''පබ්බජිතො නාමායං, දෙවා''ති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණෙ වණ්ණෙසි. බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. දීඝභාණකා පනාහු – ''චත්තාරිපි නිමිත්තානි එකදිවසෙනෙව දිස්වා අගමාසී''ති.

සො තත්ථ දිවසභාගං කීළිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණියං න්හායිත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි අත්තානං අලඞ්කාරාපෙතුකාමො, අථස්ස පරිවාරකපුරිසා නානාවණ්ණානි දුස්සානි නානප්පකාරා ආභරණවිකතියො මාලාගන්ධවිලෙපනානි ච ආදාය සමන්තා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හං අහොසි. සො ''කො නු ඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමොසී''ති උපධාරෙන්තො බොධිසත්තස්ස අලඞ්කාරෙතුකාමතං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි – ''සම්ම විස්සකම්ම, සිද්ධත්ථකුමාරො අජ්ජ අඩ්ඪරත්තසමයෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිස්සති, අයමස්ස පච්ඡිමො අලඞ්කාරො, ත්වං උය්‍යානං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරොහී''ති. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා දෙවානුභාවෙන තඞ්ඛණඤ්ඤෙව බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා දිබ්බදුස්සෙන බොධිසත්තස්ස සීසං වෙඨෙසි. බොධිසත්තො හත්ථසම්ඵස්සෙනෙව ''නායං මනුස්සො, දෙවපුත්තො අය''න්ති අඤ්ඤාසි. වෙඨනෙන වෙඨිතමත්තෙ සීසෙ මොළියං මණිරතනාකාරෙන දුස්සසහස්සං අබ්භුග්ගඤ්ඡි, පුන වෙඨෙන්තස්ස දුස්සසහස්සන්ති දසක්ඛත්තුං වෙඨෙන්තස්ස දස දුස්සසහස්සානි අබ්භුග්ගච්ඡිංසු. ''සීසං ඛුද්දකං, දුස්සානි බහූනි , කථං අබ්භුග්ගතානී''ති න චින්තෙතබ්බං. තෙසු හි සබ්බමහන්තං ආමලකපුප්ඵප්පමාණං, අවසෙසානි කදම්බකපුප්ඵප්පමාණානි අහෙසුං. බොධිසත්තස්ස සීසං කිඤ්ජක්ඛගවච්ඡිතං විය කුය්‍යකපුප්ඵං අහොසි.

අථස්ස සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකානි සකානි පටිභානානි දස්සයන්තෙසු, බ්‍රාහ්මණෙසු ''ජයනන්දා''තිආදිවචනෙහි, සූතමඞ්ගලිකාදීසු ච නානප්පකාරෙහි මඞ්ගලවචනත්ථුතිඝොසෙහි සම්භාවෙන්තෙසු සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං තං රථවරං අභිරුහි. තස්මිං සමයෙ ''රාහුලමාතා පුත්තං විජාතා''ති සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා ''පුත්තස්ස මෙ තුට්ඨිං නිවෙදෙථා''ති සාසනං පහිණි. බොධිසත්තො තං සුත්වා ''රාහු ජාතො, බන්ධනං ජාත''න්ති ආහ. රාජා ''කිං මෙ පුත්තො අවචා''ති පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා ''ඉතො පට්ඨාය මෙ නත්තා **'රාහුලකුමාරො'**ත්වෙව නාම හොතූ''ති ආහ.

බොධිසත්තොපි ඛො රථවරං ආරුය්හ අතිමහන්තෙන යසෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ **කිසාගොතමී** නාම ඛත්තියකඤ්ඤා උපරිපාසාදවරතලගතා නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතා ඉමං උදානං උදානෙසි –

''නිබ්බුතා නූන සා මාතා, නිබ්බුතො නූන සො පිතා;

නිබ්බුතා නූන සා නාරී, යස්සායං ඊදිසො පතී''ති. (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා); –

බොධිසත්තො තං සුත්වා චින්තෙසි – ''අයං එවමාහ – 'එවරූපං අත්තභාවං පස්සන්තියා මාතු හදයං නිබ්බායති, පිතු හදයං නිබ්බායති, පජාපතියා හදයං නිබ්බායතී'ති. කිස්මිං නු ඛො නිබ්බුතෙ හදයං නිබ්බුතං නාම හොතී''ති. අථස්ස කිලෙසෙසු විරත්තමනස්ස එතදහොසි – ''රාගග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, දොසග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මොහග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මානදිට්ඨිආදීසු සබ්බකිලෙසදරථෙසු නිබ්බුතෙසු නිබ්බුතං නාම හොතී''ති. ''අයං මෙ සුස්සවනං සාවෙති, අහඤ්හි නිබ්බානං ගවෙසන්තො විචරාමි, අජ්ජෙව මයා ඝරාවාසං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති, අයං ඉමිස්සා ආචරියභාගො හොතූ''ති කණ්ඨතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සග්ඝනකං මුත්තාහාරං පෙසෙසි. සා ''සිද්ධත්ථකුමාරො මයි පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙතී''ති සොමනස්සජාතා අහොසි.

බොධිසත්තොපි මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන අත්තනො පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව ච නං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා නච්චගීතාදීසු සුසික්ඛිතා දෙවකඤ්ඤා විය රූපසොභග්ගප්පත්තා නාටකිත්ථියො නානාතූරියානි ගහෙත්වා සම්පරිවාරෙත්වා අභිරමාපෙන්තියො නච්චගීතවාදිතානි පයොජයිංසු. බොධිසත්තො කිලෙසෙසු විරත්තචිත්තතාය නච්චාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තාපි ඉත්ථියො ''යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම, සො නිද්දං උපගතො, ඉදානි කිමත්ථං කිලමිස්සාමා''ති ගහිතගහිතානි තූරියානි අජ්ඣොත්ථරිත්වා නිපජ්ජිංසු, ගන්ධතෙලප්පදීපා ඣායන්ති. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා සයනපිට්ඨෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො අද්දස තා ඉත්ථියො තූරියභණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො – එකච්චා පග්ඝරිතඛෙළා, කිලින්නගත්තා, එකච්චා දන්තෙ ඛාදන්තියො, එකච්චා කාකච්ඡන්තියො, එකච්චා විප්පලපන්තියො, එකච්චා විවටමුඛී, එකච්චා අපගතවත්ථා පාකටබීභච්ඡසම්බාධට්ඨානා. සො තාසං තං විප්පකාරං දිස්වා භියොයාසොමත්තාය කාමෙසු විරත්තචිත්තො අහොසි. තස්ස අලඞ්කතපටියත්තං සක්කභවනසදිසම්පි තං මහාතලං විවිධනානාකුණපභරිතං ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි, තයො භවා ආදිත්තගෙහසදිසා ඛාදිංසු – ''උපද්දුතං වත, භො, උපස්සට්ඨං වත, භො''ති උදානං පවත්තෙසි, අතිවියස්ස පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි.

සො ''අජ්ජෙව මයා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුං වට්ටතී''ති සයනා වුට්ඨාය ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා ''කො එත්ථා''ති ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො ඡන්නො – ''අහං, අය්‍යපුත්ත, ඡන්නො''ති ආහ. ''අජ්ජාහං මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො, එකං මෙ අස්සං කප්පෙහී''ති ආහ. සො ''සාධු, දෙවා''ති අස්සභණ්ඩකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපෙසු ජලන්තෙසු සුමනපට්ටවිතානස්ස හෙට්ඨා රමණීයෙ භූමිභාගෙ ඨිතං කණ්ඩකං අස්සරාජානං දිස්වා ''අජ්ජ මයා ඉමමෙව කප්පෙතුං වට්ටතී''ති කණ්ඩකං කප්පෙසි. සො කප්පියමානොව අඤ්ඤාසි ''අයං කප්පනා අතිවිය ගාළ්හා, අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු උය්‍යානකීළාදිගමනකාලෙ කප්පනා විය න හොති , මය්හං අය්‍යපුත්තො අජ්ජ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො භවිස්සතී''ති. තතො තුට්ඨමානසො මහාහසිතං හසි, සො සද්දො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගච්ඡෙය්‍යා. දෙවතා පන නං සන්නිරුම්භිත්වා න කස්සචි සොතුං අදංසු.

බොධිසත්තොපි ඛො ඡන්නං පෙසෙත්වාව ''පුත්තං තාව පස්සිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා නිසින්නපල්ලඞ්කතො උට්ඨාය රාහුලමාතුයා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගබ්භද්වාරං විවරි. තස්මිං ඛණෙ අන්තොගබ්භෙ ගන්ධතෙලප්පදීපො ඣායති, රාහුලමාතා සුමනමල්ලිකාදීනං පුප්ඵානං අම්බණමත්තෙන අභිප්පකිණ්ණෙ සයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරෙ පාදං ඨපෙත්වා ඨිතකොව ඔලොකෙත්වා ''සචාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි, දෙවී පබුජ්ඣිස්සති, එවං මෙ ගමනන්තරායො භවිස්සති, බුද්ධො හුත්වාව ආගන්ත්වා පුත්තං පස්සිස්සාමී''ති පාසාදතලතො ඔතරි. යං පන ජාතකට්ඨකථායං ''තදා සත්තාහජාතො රාහුලකුමාරො හොතී''ති වුත්තං, තං සෙසට්ඨකථාසු නත්ථි, තස්මා ඉදමෙව ගහෙතබ්බං.

එවං බොධිසත්තො පාසාදතලා ඔතරිත්වා අස්සසමීපං ගන්ත්වා එවමාහ – ''තාත කණ්ඩක, ත්වං අජ්ජ එකරත්තිං මං තාරය, අහං තං නිස්සාය බුද්ධො හුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරයිස්සාමී''ති. තතො උල්ලඞ්ඝිත්වා කණ්ඩකස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. කණ්ඩකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමෙන අට්ඨාරසහත්ථො හොති, තදනුච්ඡවිකෙන උබ්බෙධෙන සමන්නාගතො ථාමජවසම්පන්නො සබ්බසෙතො ධොතසඞ්ඛසදිසො. සො සචෙ හසෙය්‍ය වා පදසද්දං වා කරෙය්‍ය, සද්දො සකලනගරං අවත්ථරෙය්‍ය, තස්මා දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන තස්ස යථා න කොචි සුණාති, එවං හසිතසද්දං සන්නිරුම්භිත්වා අක්කමනඅක්කමනපදවාරෙ හත්ථතලානි උපනාමෙසුං. බොධිසත්තො අස්සවරස්ස පිට්ඨිවෙමජ්ඣගතො ඡන්නං අස්සස්ස වාලධිං ගාහාපෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ මහාද්වාරසමීපං පත්තො. තදා පන රාජා ''එවං මම පුත්තො යාය කායචි වෙලාය නගරද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමිතුං න සක්ඛිස්සතී''ති ද්වීසු ද්වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහස්සෙන විවරිතබ්බං කාරෙසි. බොධිසත්තො පන ථාමබලසම්පන්නො හත්ථිගණනාය කොටිසහස්සහත්ථීනං බලං ධාරෙසි, පුරිසගණනාය දසකොටිසහස්සපුරිසානං බලං ධාරෙසි. සො චින්තෙසි – ''සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අජ්ජ කණ්ඩකස්ස පිට්ඨෙ නිසින්නොව වාලධිං ගහෙත්වා ඨිතෙන ඡන්නෙන සද්ධිංයෙව කණ්ඩකං ඌරුහි නිප්පීළෙත්වා අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධං පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී''ති. ඡන්නොපි චින්තෙසි – ''සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අහං අත්තනො සාමිකං අය්‍යපුත්තං ඛන්ධෙ නිසීදාපෙත්වා කණ්ඩකං දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කුච්ඡියං පරික්ඛිපන්තො උපකච්ඡන්තරෙ කත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී''ති. කණ්ඩකොපි චින්තෙසි – ''සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අහං අත්තනො සාමිකං පිට්ඨෙ යථානිසින්නමෙව ඡන්නෙන වාලධිං

ගහෙත්වා ඨිතෙන සද්ධිංයෙව උක්ඛිපිත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී''ති. සචෙ ද්වාරං න විවරෙය්‍ය, යථාචින්තිතමෙව තෙසු තීසු ජනෙසු අඤ්ඤතරො සම්පාදෙය්‍ය. ද්වාරෙ පන අධිවත්ථා දෙවතා ද්වාරං විවරි.

තස්මිංයෙව ඛණෙ **මාරො** පාපිමා ''බොධිසත්තං නිවත්තෙස්සාමී''ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො ආහ – ''මාරිස, මා නික්ඛමි, ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ චක්කරතනං පාතුභවිස්සති, ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං චතුන්නං මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙස්සසි, නිවත්ත, මාරිසා''ති. ''කොසි ත්ව''න්ති? ''අහං වසවත්තී''ති. ''මාර, ජානාමහං මය්හං චක්කරතනස්ස පාතුභාවං, අනත්ථිකොහං රජ්ජෙන, දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී''ති ආහ. මාරො ''ඉතො දානි තෙ පට්ඨාය කාමවිතක්කං වා බ්‍යාපාදවිතක්කං වා විහිංසාවිතක්කං වා චින්තිතකාලෙ ජානිස්සාමී''ති ඔතාරාපෙක්ඛො ඡායා විය අනුගච්ඡන්තො අනුබන්ධි.

බොධිසත්තොපි හත්ථගතං චක්කවත්තිරජ්ජං ඛෙළපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරා නික්ඛමි. ආසාළ්හිපුණ්ණමාය උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙ වත්තමානෙ, නික්ඛමිත්වා ච පුන නගරං අපලොකෙතුකාමො ජාතො. එවඤ්ච පනස්ස චිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙයෙව – ''මහාපුරිස, න තයා නිවත්තෙත්වා ඔලොකනකම්මං කත''න්ති වදමානා විය මහාපථවී කුලාලචක්කං විය ඡිජ්ජිත්වා පරිවත්ති. බොධිසත්තො නගරාභිමුඛො ඨත්වා නගරං ඔලොකෙත්වා තස්මිං පථවිප්පදෙසෙ කණ්ඩකනිවත්තනචෙතියට්ඨානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාභිමුඛං කණ්ඩකං කත්වා පායාසි මහන්තෙන සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසොභග්ගෙන. තදා කිරස්ස දෙවතා පුරතො සට්ඨි උක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු, පච්ඡතො සට්ඨි , දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි, වාමපස්සතො සට්ඨීති. අපරා දෙවතා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අපරිමාණා උක්කා ධාරයිංසු. අපරා දෙවතා ච නාගසුපණ්ණාදයො ච දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි මාලාහි චුණ්ණෙහි ධූපෙහි පූජයමානා ගච්ඡන්ති, පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵෙහි චෙව මන්දාරවපුප්ඵෙහි ච ඝනමෙඝවුට්ඨිකාලෙ ධාරාහි විය නභං නිරන්තරං අහොසි, දිබ්බානි සංගීතානි පවත්තිංසු , සමන්තතො අට්ඨ තූරියානි, සට්ඨි තූරියානීති අට්ඨසට්ඨි තූරියසතසහස්සානි පවත්තයිංසු. තෙසං සද්දො සමුද්දකුච්ඡියං මෙඝථනිතකාලො විය, යුගන්ධරකුච්ඡියං සාගරනිග්ඝොසකාලො විය ච වත්තති.

ඉමිනා සිරිසොභග්ගෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙනෙව තීණි රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනමත්ථකෙ අනොමානදීතීරං පාපුණි. කිං පන අස්සො තතො පරං ගන්තුං න සක්කොතීති? නො න සක්කොති. සො හි එකං චක්කවාළගබ්භං නාභියා ඨිතචක්කස්ස නෙමිවට්ටිං මද්දන්තො විය අන්තන්තෙන චරිත්වා පුරෙපාතරාසමෙව ආගන්ත්වා අත්තනො සම්පාදිතං භත්තං භුඤ්ජිතුං සමත්ථො. තදා පන දෙවනාගසුපණ්ණාදීහි ආකාසෙ ඨත්වා ඔස්සට්ඨෙහි ගන්ධමාලාදීහි යාව ඌරුප්පදෙසා සඤ්ඡන්නසරීරං ආකඩ්ඪිත්වා ගන්ධමාලාජටං ඡින්දන්තස්ස අතිපපඤ්චො අහොසි, තස්මා තිංසයොජනමත්තමෙව අගමාසි. අථ බොධිසත්තො නදීතීරෙ ඨත්වා ඡන්නං පුච්ඡි – ''කා නාම අයං නදී''ති? ''අනොමා නාම, දෙවා''ති. ''අම්හාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතී''ති පණ්හියා ඝට්ටෙන්තො අස්සස්ස සඤ්ඤං අදාසි. අස්සො ච උප්පතිත්වා අට්ඨුසභවිත්ථාරාය නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි.

බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ රජතපට්ටසදිසෙ වාළුකාපුලිනෙ ඨත්වා ඡන්නං ආමන්තෙසි – ''සම්ම ඡන්න, ත්වං මය්හං ආභරණානි චෙව කණ්ඩකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති. ''අහම්පි, දෙව, පබ්බජිස්සාමී''ති. බොධිසත්තො ''න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුං, ගච්ඡෙව ත්ව''න්ති තික්ඛත්තුං පටිබාහිත්වා ආභරණානි චෙව කණ්ඩකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා චින්තෙසි – ''ඉමෙ මය්හං කෙසා සමණසාරුප්පා න හොන්ති, අඤ්ඤො බොධිසත්තස්ස කෙසෙ ඡින්දිතුං යුත්තරූපො නත්ථී''ති. තතො ''සයමෙව ඛග්ගෙන ඡින්දිස්සාමී''ති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අසිං ගහෙත්වා වාමහත්ථෙන මොළියා සද්ධිං චූළං ගහෙත්වා ඡින්දි. කෙසා ද්වඞ්ගුලමත්තා හුත්වා දක්ඛිණතො ආවට්ටමානා සීසං අල්ලීයිංසු. තෙසං යාවජීවං තදෙව පමාණං අහොසි, මස්සු ච තදනුරූපං, පුන කෙසමස්සුඔහාරණකිච්චං නාම නාහොසි. බොධිසත්තො සහ මොළියා චූළං ගහෙත්වා ''සචාහං සම්බුද්ධො භවිස්සාමි, ආකාසෙ තිට්ඨතු. නො චෙ, භූමියං පතතූ''ති අන්තලික්ඛෙ ඛිපි. සා චූළා යොජනප්පමාණං ඨානං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා යොජනියරතනචඞ්කොටකෙන සම්පටිච්ඡිත්වා තාවතිංසභවනෙ **චූළාමණිචෙතියං** නාම පතිට්ඨාපෙසි.

> ''ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං, වෙහායසං උක්ඛිපි සක්‍යපුඞ්ගවො;
> සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි, රතනචඞ්කොටවරෙන වාසවො''ති. (ම. නි. අට්ඨ. 1.222);

පුන බොධිසත්තො චින්තෙසි – ''ඉමානි කාසිකවත්ථානි මය්හං න සමණසාරුප්පානී''ති. අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පුරාණසහායකො ඝටිකාරමහාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං ජරං අප්පත්තෙන මිත්තභාවෙන චින්තෙසි – ''අජ්ජ මෙ සහායකො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමණපරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමී''ති.

> ''තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සූචි ච බන්ධනං;
> පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො''ති. –

ඉමෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසතො අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා උත්තමපබ්බජිතවෙසං ගණ්හිත්වා ''ඡන්න, ත්වං මම වචනෙන මාතාපිතූනං ආරොග්‍යං වදෙහී''ති වත්වා උය්‍යොජෙසි. ඡන්නො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඩකො පන ඡන්නෙන සද්ධිං මන්තයමානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තොව

“නත්ථි දානි මය්හං පුන සාමිනො දස්සන”න්ති චින්තෙත්වා චක්ඛුපථං විජහන්තො සොකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හදයෙන ඵලිතෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ කණ්ඩකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඡන්නස්ස පඨමං එකොව සොකො අහොසි, කණ්ඩකස්ස පන කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පීළිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො නගරං අගමාසි.

බොධිසත්තො පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ **අනුපියං** නාම අම්බවනං අත්ථි, තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනමග්ගං පදසා ගන්ත්වා රාජගහං පාවිසි. පවිසිත්වා ච සපදානං පිණ්ඩාය චරි. සකලනගරං බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනෙනෙව ධනපාලකෙ පවිට්ඨෙ රාජගහං විය ච, අසුරින්දෙ පවිට්ඨෙ දෙවනගරං විය ච සඞ්ඛොභං අගමාසි. රාජපුරිසා ගන්ත්වා “දෙව, එවරූපො නාම සත්තො නගරෙ පිණ්ඩාය චරති, ‘දෙවො වා මනුස්සො වා නාගො වා සුපණ්ණො වා අසුකො නාම එසො’ති න ජානාමා”ති ආරොචෙසුං. රාජා පාසාදතලෙ ඨත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තො පුරිසෙ ආණාපෙසි – “ගච්ඡථ, භණෙ , වීමංසථ, සචෙ අමනුස්සො භවිස්සති, නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තරධායිස්සති, සචෙ දෙවතා භවිස්සති, ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති, සචෙ නාගො භවිස්සති, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති, සචෙ මනුස්සො භවිස්සති, යථාලද්ධං භික්ඛං පරිභුඤ්ජිස්සතී”ති.

මහාපුරිසොපි ඛො මිස්සකභත්තං සංහරිත්වා “අලං මෙ එත්තකං යාපනායා”ති ඤත්වා පවිට්ඨද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා **පණ්ඩව**පබ්බතච්ඡායායං පුරත්ථිමාභිමුඛො නිසීදිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං ආරද්ධො. අථස්ස අන්තානි පරිවත්තිත්වා මුඛෙන නික්ඛමනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං. තතො සො තෙන අත්තභාවෙන එවරූපස්ස ආහාරස්ස චක්ඛුනාපි අදිට්ඨපුබ්බතාය තෙන පටිකූලාහාරෙන අට්ටීයමානොපි එවං අත්තනා එව අත්තානං ඔවදි – “සිද්ධත්ථ, ත්වං සුලභඅන්නපානෙ කුලෙ තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වාපි එකං පංසුකූලිකං දිස්වා ‘කදා නු ඛො අහම්පි එවරූපො හුත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, භවිස්සති නු ඛො මෙ සො කාලො’ති චින්තෙත්වා නික්ඛන්තො, ඉදානි කින්නාමෙතං කරොසී”ති එවං අත්තානං ඔවදිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජි.

රාජපුරිසා තං පවත්තිං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා දූතවචනං සුත්වා වෙගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරියාපථස්මිංයෙව පසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නිය්යාතෙසි. බොධිසත්තො “මය්හං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි, අහං පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තො”ති ආහ. රාජා අනෙකප්පකාරං යාචන්තොපි තස්ස චිත්තං අලභිත්වා “අද්ධා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි , බුද්ධභූතෙන පන තයා පඨමං මම විජිතං ආගන්තබ්බ”න්ති පටිඤ්ඤං ගණ්හි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන “පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමි, යථා පබ්බජි චක්ඛුමා”ති ඉමං **පබ්බජ්ජාසුත්තං** (සු. නි. 407) සද්ධිං අට්ඨකථාය ඔලොකෙත්වා වෙදිතබ්බො.

බොධිසත්තොපි ඛො රඤ්ඤො පටිඤ්ඤං දත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො ආළාරඤ්ච කාලාමං උදකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා “නායං මග්ගො බොධායා”ති තම්පි සමාපත්තිභාවනං අනලඞ්කරිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්තනො ථාමවීරියසන්දස්සනත්ථං මහාපධානං පදහිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා “රමණීයො වතායං භූමිභාගො”ති තත්ථෙව වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. තෙපි ඛො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා පඤ්චවග්ගියා ගාමනිගමරාජධානීසු භික්ඛාය චරන්තා තත්ථ බොධිසත්තං සම්පාපුණිංසු. අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං “ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති, ඉදානි බුද්ධො භවිස්සතී”ති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිකාය වත්තපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තිකාවචරා අහෙසුං. බොධිසත්තොපි ඛො “කොටිප්පත්තං දුක්කරකාරිකං කරිස්සාමී”ති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි වීතිනාමෙසි, සබ්බසොපි ආහාරුපච්ඡෙදනං අකාසි. දෙවතාපි ලොමකූපෙහි ඔජං උපසංහරමානා පක්ඛිපිංසු.

අථස්ස තාය නිරාහාරතාය පරමකසිරප්පත්තතාය සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො කාළවණ්ණො අහොසි, ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පටිච්ඡන්නානි අහෙසුං. අප්පෙකදා ආනාපානකජ්ඣානං ඣායන්තො මහාවෙදනාභිතුන්නො විසඤ්ඤීභූතො චඞ්කමනකොටියං පතති. අථ නං එකච්චා දෙවතා “කාලඞ්කතො සමණො ගොතමො”ති වදන්ති. එකච්චා “විහාරොත්වෙවෙසො අරහත”න්ති ච ආහංසු. තත්ථ යාසං “කාලඞ්කතො”ති සඤ්ඤා අහොසි, තා ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසුං – “තුම්හාකං පුත්තො කාලඞ්කතො”ති. “මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලඞ්කතො, අහුත්වා”ති? “බුද්ධො භවිතුං නාසක්ඛි, පධානභූමියංයෙව පතිත්වා කාලඞ්කතො”ති. ඉදං සුත්වා රාජා – “නාහං සද්දහාමි, මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථී”ති පටික්ඛිපි. “කස්මා පන රාජා න සද්දහතී”ති? කාලදෙවලතාපසවන්දාපනදිවසෙ ජම්බුරුක්ඛමූලෙ ච පාටිහාරියානං දිට්ඨත්තා.

පුන බොධිසත්තෙ සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උට්ඨිතෙ තා දෙවතා ගන්ත්වා “අරොගො තෙ, මහාරාජ, පුත්තො”ති ආරොචෙසුං. රාජා “ජානාමහං මම පුත්තස්ස අමරණභාව”න්ති වදති. මහාසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්සෙව ආකාසෙ ගණ්ඨිකරණකාලො විය අහොසි. සො “අයං දුක්කරකාරිකා නාම බොධාය මග්ගො න හොතී”ති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාමනිගමෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ආහාරං ආහරි. අථස්ස ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං, කායොපි සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ “අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි, ඉදානි ගාමනිගමාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ඔළාරිකං ආහාරං ආහරමානො කිං සක්ඛිස්සති, බාහුලිකො එස පධානවිබ්භන්තො, සීසං න්හායිතුකාමස්ස

උස්සාවබින්දුතක්කනං විය අම්හාකං එතස්ස සන්තිකා විසෙසතක්කනං, කිං නො ඉමිනා’’ති මහාපුරිසං පහාය අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා **ඉසිපතනං** පවිසිංසු.

තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ සෙනානිකුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තා **සුජාතා** නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ පත්ථනං අකාසි – ‘‘සචාහං සමජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි, අනුසංවච්ඡරං තෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන බලිකම්මං කරිස්සාමී’’ති. තස්සා සා පත්ථනා සමිජ්ඣි. සා මහාසත්තස්ස දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්ස ඡට්ඨෙ වස්සෙ පරිපුණ්ණෙ විසාඛාපුණ්ණමායං බලිකම්මං කාතුකාමා හුත්වා පුරෙතරංයෙව ධෙනුසහස්සං ලට්ඨිමධුකවනෙ චරාපෙත්වා, තාසං ඛීරං පඤ්ච ධෙනුසතානි පායෙත්වා, තාසං ඛීරං අඩ්ඪතියානි ච සතානීති එවං යාව සොළසන්නං ධෙනූනං ඛීරං අට්ඨ ධෙනුයො පිවන්ති, තාව ඛීරස්ස බහලතඤ්ච මධුරතඤ්ච ඔජවන්තතඤ්ච පත්ථයමානා ඛීරපරිවත්තනං නාම අකාසි. සා විසාඛාපුණ්ණමදිවසෙ ‘‘පාතොව බලිකම්මං කරිස්සාමී’’ති රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය තා අට්ඨ ධෙනුයො දුහාපෙසි. වච්ඡකා ධෙනූනං ථනමූලං න ආගමංසු, ථනමූලෙ පන නවභාජනෙසු උපනීතමත්තෙසු අත්තනො ධම්මතාය ඛීරධාරා පග්ඝරිංසු. තං අච්ඡරියං දිස්වා සුජාතා සහත්ථෙනෙව ඛීරං ගහෙත්වා නවභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා සහත්ථෙනෙව අග්ගිං කත්වා පචිතුං ආරභි.

තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහන්තා මහන්තා පුබ්බුළා උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණාවට්ටා හුත්වා සඤ්චරන්ති. එකඵුසිතම්පි බහි න උප්පතති, උද්ධනතො අප්පමත්තකොපි ධූමො න උට්ඨහති. තස්මිං සමයෙ චත්තාරො ලොකපාලා ආගන්ත්වා උද්ධනෙ ආරක්ඛං ගණ්හිංසු, මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, සක්කො අලාතානි සමානෙන්තො අග්ගිං ජාලෙසි. දෙවතා ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු දෙවමනුස්සානං උපකප්පනඔජං අත්තනො දෙවානුභාවෙන දණ්ඩකබද්ධං මධුපටලං පීළෙත්වා මධුං ගණ්හමානා විය සංහරිත්වා තත්ථ පක්ඛිපිංසු . අඤ්ඤෙසු හි කාලෙසු දෙවතා කබළෙ කබළෙ ඔජං පක්ඛිපිංසු, සම්බොධිප්පත්තදිවසෙ ච පරිනිබ්බානදිවසෙ ච උක්ඛලියංයෙව පක්ඛිපිංසු . සුජාතා එකදිවසෙයෙව තත්ථ අත්තනො පාකටානි අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා **පුණ්ණං** නාම දාසිං ආමන්තෙසි – ‘‘අම්ම පුණ්ණෙ, අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා, මයා හි එත්තකෙ කාලෙ එවරූපං අච්ඡරියං නාම න දිට්ඨපුබ්බං, වෙගෙන ගන්ත්වා දෙවට්ඨානං පටිජග්ගාහී’’ති. සා ‘‘සාධු, අය්‍යෙ’’ති තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තුරිතතුරිතා රුක්ඛමූලං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි ඛො තස්මිං රත්තිභාගෙ පඤ්ච මහාසුපිනෙ (අ. නි. 5.196) දිස්වා පරිග්ගණ්හන්තො ‘‘නිස්සංසයං අජ්ජාහං බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති කතසන්නිට්ඨානො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන කතසරීරපටිජග්ගනො භික්ඛාචාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ආගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි, අත්තනො පභාය සකලං රුක්ඛමූලං ඔභාසයමානො. අථ ඛො සා පුණ්ණා ආගන්ත්වා අද්දස බොධිසත්තං රුක්ඛමූලෙ පාචීනලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං, සරීරතො චස්ස නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලරුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං. දිස්වානස්සා එතදහොසි – ‘‘අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුය්හ සහත්ථෙනෙව බලිකම්මං සම්පටිච්ඡිතුං නිසින්නා මඤ්ඤෙ’’ති උබ්බෙගප්පත්තා හුත්වා වෙගෙන ආගන්ත්වා සුජාතාය එතමත්ථං ආරොචෙසි.

සුජාතා තස්සා වචනං සුත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා ‘‘අජ්ජ දානි පට්ඨාය මම ජෙට්ඨධීතුට්ඨානෙ තිට්ඨාහී’’ති ධීතු අනුච්ඡවිකං සබ්බාලඞ්කාරං අදාසි. යස්මා පන බුද්ධභාවං පාපුණනදිවසෙ සතසහස්සග්ඝනිකා එකා සුවණ්ණපාති ලද්ධුං වට්ටති, තස්මා සා ‘‘සුවණ්ණපාතියං පායාසං පක්ඛිපිස්සාමී’’ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං නීහරාපෙත්වා තත්ථ පායාසං පක්ඛිපිතුකාමා පක්කභාජනං ආවජ්ජෙසි. සබ්බො පායාසො පදුමපත්තතො උදකං විය විනිවත්තිත්වා පාතියං පතිට්ඨාසි, එකපාතිපූරමත්තොව අහොසි. සා තං පාතිං අඤ්ඤාය පාතියා පටිකුජ්ජිත්වා ඔදාතවත්ථෙන වෙඨෙත්වා සයං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අත්තභාවං අලඞ්කරිත්වා තං පාතිං අත්තනො සීසෙ ඨපෙත්වා මහන්තෙන ආනුභාවෙන නිග්‍රොධරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා බලවසොමනස්සජාතා ‘‘රුක්ඛදෙවතා’’ති සඤ්ඤාය දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතොනතා ගන්ත්වා සීසතො පාතිං ඔතාරෙත්වා විවරිත්වා සුවණ්ණභිඞ්ගාරෙන ගන්ධපුප්ඵවාසිතං උදකං ගහෙත්වා බොධිසත්තං උපගන්ත්වා අට්ඨාසි. ඝටිකාරමහාබ්‍රහ්මුනා දින්නො මත්තිකාපත්තො එත්තකං කාලං බොධිසත්තං අවිජහිත්වා තස්මිං ඛණෙ අදස්සනං ගතො, බොධිසත්තො පත්තං අපස්සන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා උදකං සම්පටිච්ඡි . සුජාතා සහෙව පාතියා පායාසං මහාපුරිසස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි, මහාපුරිසො සුජාතං ඔලොකෙසි. සා ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘අය්‍ය, මයා තුම්හාකං පරිච්චත්තා, තං ගණ්හිත්වා යථාරුචි කරොථා’’ති වන්දිත්වා ‘‘යථා මය්හං මනොරථො නිප්ඵන්නො, එවං තුම්හාකම්පි නිප්ඵජ්ජතූ’’ති වත්වා සතසහස්සග්ඝනිකම්පි සුවණ්ණපාතිං පුරාණපණ්ණං විය පරිච්චජිත්වා අනපෙක්ඛාව පක්කාමි.

බොධිසත්තොපි ඛො නිසින්නට්ඨානා වුට්ඨාය රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පාතිං ආදාය නෙරඤ්ජරාය තීරං ගන්ත්වා අනෙකෙසං බොධිසත්තසතසහස්සානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ ඔතරිත්වා න්හානට්ඨානං **සුප්පතිට්ඨිතං** නාම අත්ථි, තස්සා තීරෙ පාතිං ඨපෙත්වා සුප්පතිට්ඨිතතිත්ථෙ ඔතරිත්වා න්හත්වා අනෙකබුද්ධසතසහස්සානං නිවාසනං අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා එකට්ඨිතාලපක්කප්පමාණෙ එකූනපණ්ණාසපිණ්ඩෙ කත්වා සබ්බං අප්පොදකමධුපායාසං පරිභුඤ්ජි. සොයෙවස්ස බුද්ධභූතස්ස සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙ වසන්තස්ස එකූනපණ්ණාසදිවසානි ආහාරො අහොසි. එත්තකං කාලං අඤ්ඤො ආහාරො නත්ථි, න න්හානං, න මුඛධොවනං, න සරීරවළඤ්ජො, ඣානසුඛෙන ඵලසමාපත්තිසුඛෙන ච වීතිනාමෙසි. තං පන පායාසං භුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා ‘‘සචාහං අජ්ජ බුද්ධො භවිස්සාමි, අයං පාති පටිසොතං ගච්ඡතු, නො චෙ භවිස්සාමි, අනුසොතං ගච්ඡතූ’’ති වත්වා නදීසොතෙ පක්ඛිපි. සා සොතං ඡින්දමානා නදීමජ්ඣං ගන්ත්වා මජ්ඣට්ඨානෙනෙව ජවසම්පන්නො අස්සො

විය අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං පටිසොතං ගන්ත්වා එකස්මිං ආවට්ටෙ නිමුජ්ජිත්වා **කාළනාගරාජ**භවනං ගන්ත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගපාතියො ‘‘කිලි කිලී’’ති රවං කාරයමානා පහරිත්වා තාසං සබ්බහෙට්ඨිමා හුත්වා අට්ඨාසි. කාළො නාගරාජා ත සද්දං සුත්වා ‘‘හියො එකො බුද්ධො නිබ්බත්ති, පුන අජ්ජ එකො නිබ්බත්තො’’ති වත්වා අනෙකෙහි පදසතෙහි ථුතියො වදමානො උට්ඨාසි. තස්ස කිර මහාපථවියා එකයොජනතිගාවුතප්පමාණං නභං පූරෙත්වා ආරොහනකාලො අජ්ජ වා හියො වා සදිසො අහොසි.

බොධිසත්තොපි නදීතීරම්හි සුපුප්ඵිතසාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායන්හසමයං පුප්ඵානං වණ්ටතො මුච්චනකාලෙ දෙවතාහි අලඞ්කතෙන අට්ඨුසභවිත්ථාරෙන මග්ගෙන සීහො විය විජම්භමානො බොධිරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි. නාගයක්ඛසුපණ්ණාදයො දිබ්බෙහි ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයිංසු, දිබ්බසංගීතාදීනි පවත්තයිංසු, දසසහස්සී ලොකධාතු එකගන්ධා එකමාලා එකසාධුකාරා අහොසි. තස්මිං සමයෙ **සොත්ථියො** නාම තිණහාරකො තිණං ආදාය පටිපථෙ ආගච්ඡන්තො මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො අදාසි. බොධිසත්තො තිණං ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ දක්ඛිණදිසාභාගෙ උත්තරාභිමුඛො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ දක්ඛිණචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි. උත්තරචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ‘‘ඉදං සම්බොධිපාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ’’ති පදක්ඛිණං කරොන්තො පච්ඡිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පුරත්ථිමාභිමුඛො අට්ඨාසි, තතො පච්ඡිමචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි, පුරත්ථිමචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. ඨිතට්ඨිතට්ඨානෙ කිරස්ස නෙමිවට්ටිපරියන්තෙ අක්කන්තං නාභියා පතිට්ඨිතමහාසකටචක්කං විය මහාපථවී ඔනතුන්නතා අහොසි. බොධිසත්තො ‘‘ඉදම්පි සම්බොධිපාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ’’ති පදක්ඛිණං කරොන්තො උත්තරදිසාභාගං ගන්ත්වා දක්ඛිණාභිමුඛො අට්ඨාසි. තතො උත්තරචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි, දක්ඛිණචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ‘‘ඉදම්පි සම්බොධිපාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ’’ති පදක්ඛිණං කරොන්තො පුරත්ථිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පච්ඡිමාභිමුඛො අට්ඨාසි. පුරත්ථිමදිසාභාගෙ පන සබ්බබුද්ධානං පල්ලඞ්කට්ඨානං අහොසි, තං නෙව ඡම්භති, න කම්පති. බොධිසත්තො ‘‘ඉදං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතං අචලට්ඨානං කිලෙසපඤ්ජරවිද්ධංසනට්ඨාන’’න්ති ඤත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා චාලෙසි, තාවදෙව චුද්දසහත්ථො පල්ලඞ්කො අහොසි. තානිපි ඛො තිණානි තථාරූපෙන සණ්ඨානෙන සණ්ඨහිංසු, යථාරූපං සුකුසලො චිත්තකාරො වා පොත්ථකාරො වා ආලිඛිතුම්පි සමත්ථො නත්ථි. බොධිසත්තො බොධික්ඛන්ධං පිට්ඨිතො කත්වා පුරත්ථාභිමුඛො දළ්හමානසො හුත්වා –

> ‘‘කාමං තචො ච න්හාරු ච, අට්ඨි ච අවසිස්සතු;
> උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොහිතං. (අ. නි. 2.5; ම. නි. 2.184) –

‘න ත්වෙවාහං සම්මාසම්බොධිං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමී’’’ති අසනිසතසන්නිපාතෙනපි අභෙජ්ජරූපං අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා – ‘‘සිද්ධත්ථකුමාරො මය්හං වසං අතික්කමිතුකාමො, න දානිස්ස අතික්කමිතුං දස්සාමී’’ති මාරබලස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා මාරඝොසනං නාම ඝොසාපෙත්වා මාරබලං ආදාය නික්ඛමි. සා මාරසෙනා මාරස්ස පුරතො ද්වාදසයොජනා හොති, දක්ඛිණතො ච වාමතො ච ද්වාදසයොජනා, පච්ඡතො චක්කවාළපරියන්තං කත්වා ඨිතා, උද්ධං නවයොජනුබ්බෙධා හොති, යස්සා උන්නදන්තියා උන්නාදසද්දො යොජනසහස්සතො පට්ඨාය පථවිඋන්ද්‍රියනසද්දොවිය සූයති. අථ මාරො දෙවපුත්තො දියඩ්ඪයොජනසතිකං **ගිරිමෙඛලං** නාම හත්ථිං අභිරුහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි අග්ගහෙසි. අවසෙසායපි මාරපරිසාය ද්වෙ ජනා එකසදිසා එකසදිසං ආවුධං ගණ්හන්තා නාහෙසුං. නානාවණ්ණා නානප්පකාරමුඛා හුත්වා නානාවුධානි ගණ්හන්තා බොධිසත්තං අජ්ඣොත්ථරමානා ආගමංසු.

දසසහස්සචක්කවාළදෙවතා පන මහාසත්තස්ස ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඞ්ඛං ධමමානො අට්ඨාසි. සො කිර සඞ්ඛො වීසහත්ථසතිකො හොති, සකිං වාතං ගාහාපෙත්වා ධමියමානො චත්තාරො මාසෙ සද්දං කරිත්වා නිස්සද්දො හොති. මහාකාළනාගරාජා අතිරෙකපදසතෙන වණ්ණං වණ්ණෙන්තොව අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි. මාරබලෙ පන බොධිමණ්ඩං උපසඞ්කමන්තෙ තෙසං එකොපි ඨාතුං නාසක්ඛි, සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙනෙව පලායිංසු. කාළො නාම නාගරාජාපි පථවියං නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකනාගභවනං ගන්ත්වා උභොහි හත්ථෙහි මුඛං පිදහිත්වා නිපන්නො. සක්කො දෙවරාජාපි විජයුත්තරසඞ්ඛං පිට්ඨියං කත්වා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං කොටියං ගහෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. එකදෙවතාපි ඨාතුං සමත්ථා නාම නාහොසි. මහාපුරිසො පන එකකොව නිසීදි.

මාරොපි අත්තනො පරිසං ආහ – ‘‘තාතා, සුද්ධොදනපුත්තෙන සිද්ධත්ථෙන සදිසො අඤ්ඤො පුරිසො නාම නත්ථි, මයං සම්මුඛා යුද්ධං දාතුං න සක්ඛිස්සාම, පච්ඡාභාගෙන දස්සාමා’’ති. මහාපුරිසොපි තීණි පස්සානි ඔලොකෙත්වා සබ්බදෙවතානං පලාතත්තා සුඤ්ඤානි අද්දස. පුන උත්තරපස්සෙන මාරබලං අජ්ඣොත්ථරමානං දිස්වා ‘‘අයං එත්තකො ජනො මං එකකං සන්ධාය මහන්තං වායාමං කරොති, ඉමස්මිං ඨානෙ මය්හං මාතා වා පිතා වා භාතා වා අඤ්ඤො වා කොචි ඤාතකො නත්ථි, ඉමා පන දස පාරමියොව මය්හං දීඝරත්තං පුට්ඨපරිජනසදිසා. තස්මා මයා

පාරමියොව බලග්ගං කත්වා පාරමිසත්ථෙනෙව පහරිත්වා ඉමං බලකායං විද්ධංසෙතුං වට්ටතී''ති දස පාරමියො ආවජ්ජමානො නිසීදි.

අථ ඛො මාරො දෙවපුත්තො – ''වාතෙනෙව සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී''ති **වාතමණ්ඩලං** සමුට්ඨාපෙසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පුරත්ථිමාදිභෙදාවාතා සමුට්ඨහිත්වා අද්ධයොජනයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උද්ධංමූලානි කත්වා සමන්තා ගාමනිගමෙ චුණ්ණවිචුණ්ණෙ කාතුං සමත්ථාපි මහාපුරිසස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන විහතානුභාවා බොධිසත්තං පත්වා බොධිසත්තස්ස චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො – ''උදකෙන නං අජ්ඣොත්ථරිත්වා මාරෙස්සාමී''ති **මහාවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු. වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දාවඡිද්දා අහොසි . වනරුක්ඛාදීනං උපරිභාගෙන මහාමෙඝො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දුගහණමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො **පාසාණවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බමාලාගුළභාවං ආපජ්ජිංසු. තතො **පහරණවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරා උභතොධාරා අසිසත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො **අඞ්ගාරවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො **කුක්කුළවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හො අග්ගිවණ්ණො කුක්කුළො ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපතති. තතො **වාලුකාවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමා වාලුකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො **කලලවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි, තං කලලං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බවිලෙපනං හුත්වා නිපතති. තතො ''ඉමිනා භිංසෙත්වා සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී''ති **අන්ධකාරං** සමුට්ඨාපෙසි. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං අන්ධකාරං විය මහාතමං හුත්වා බොධිසත්තං පත්වා සූරියප්පභාවිහතං විය අන්ධකාරං අන්තරධායි.

එවං සො මාරො ඉමාහි නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඅඞ්ගාරකුක්කුළවාලුකාකලලන්ධකාරවුට්ඨීහි බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො – ''කිං, භණෙ, තිට්ඨථ, ඉමං සිද්ධත්ථකුමාරං ගණ්හථ හනථ පලාපෙථා''ති අත්තනො පරිසං ආණාපෙත්වා සයම්පි ගිරිමෙඛලස්ස හත්ථිනො ඛන්ධෙ නිසින්නො චක්කාවුධං ආදාය බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''සිද්ධත්ථ, උට්ඨෙහි එතස්මා පල්ලඞ්කා, නායං තුය්හං පාපුණාති, මය්හං එස පාපුණාතී''ති ආහ. මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා අවොච – ''මාර, නෙව තයා දස පාරමියො පූරිතා, න උපපාරමියො, න පරමත්ථපාරමියො, නාපි පඤ්ච මහාපරිච්චාගා පරිච්චත්තා, න ඤාතත්ථචරියා, න ලොකත්ථචරියා, න බුද්ධත්ථචරියා පූරිතා, සබ්බා තා මයායෙව පූරිතා, තස්මා නායං පල්ලඞ්කො තුය්හං පාපුණාති, මය්හෙවෙසො පාපුණාතී''ති.

මාරො කුද්ධො කොධවෙගං අසහන්තො මහාපුරිසස්ස චක්කාවුධං විස්සජ්ජෙසි. තං තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්සෙව උපරිභාගෙ මාලාවිතානං හුත්වා අට්ඨාසි. තං කිර ඛුරධාරං චක්කාවුධං අඤ්ඤදා කුද්ධෙන විස්සට්ඨං එකග්ඝනපාසාණත්ථම්භෙ වංසකළීරෙ විය ඡින්දන්තං ගච්ඡති. ඉදානි පන තස්මිං මාලාවිතානං හුත්වා ඨිතෙ අවසෙසා මාරපරිසා ''ඉදානි සිද්ධත්ථො පල්ලඞ්කතො වුට්ඨාය පලායිස්සතී''ති මහන්තමහන්තානි සෙලකූටානි විස්සජ්ජෙසුං, තානිපි මහාපුරිසස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්ස මාලාගුළභාවං ආපජ්ජිත්වා භූමියං පතිංසු. දෙවතා චක්කවාළමුඛවට්ටියං ඨිතා ගීවං පසාරෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා ''නට්ඨො වත, භො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස රූපග්ගප්පත්තො අත්තභාවො, කිං නු ඛො සො කරිස්සතී''ති ඔලොකෙන්ති.

තතො බොධිසත්තො ''පූරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං සම්බුජ්ඣනදිවසෙ පත්තපල්ලඞ්කො මය්හං පාපුණාතී''ති වත්වා ඨිතං මාරං ආහ – ''මාර, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී''ති. මාරො ''ඉමෙ එත්තකාව ජනා සක්ඛිනො''ති මාරබලාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. තස්මිං ඛණෙ මාරපරිසාය ''අහං සක්ඛි, අහං සක්ඛී''ති පවත්තසද්දො පථවිඋන්ද්‍රියනසද්දසදිසො අහොසි. අථ මාරො මහාපුරිසං ආහ – ''සිද්ධත්ථ, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී''ති. මහාපුරිසො ''තුය්හං තාව දානස්ස දින්නභාවෙ සචෙතනා සක්ඛිනො, මය්හං පන ඉමස්මිං ඨානෙ සචෙතනො කොචි සක්ඛි නාම නත්ථි, තිට්ඨතු තාව මෙ අවසෙසඅත්තභාවෙසු දින්නදානං, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස තාව දින්නභාවෙ අචෙතනාපි අයං ඝනමහාපථවී සක්ඛී''ති චීවරගබ්භන්තරතො දක්ඛිණහත්ථං අභිනීහරිත්වා ''වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ ත්වං සක්ඛි, න සක්ඛී''ති මහාපථවියාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. මහාපථවී ''අහං තෙ තදා සක්ඛී''ති විරවසතෙන විරවසහස්සෙන විරවසතසහස්සෙන මාරබලං අවත්ථරමානා විය උන්නදි.

තතො මහාපුරිසෙ ''දින්නං තෙ, සිද්ධත්ථ, මහාදානං උත්තමදාන''න්ති වෙස්සන්තරදානං සම්මසන්තෙ දියඩ්ඪයොජනසතිකො ගිරිමෙඛලහත්ථී ජණ්ණුකෙහි පථවියං පතිට්ඨාසි, මාරපරිසා දිසාවිදිසා පලායිංසු, ද්වෙ එකමග්ගෙන ගතා නාම නත්ථි, සීසාභරණානි චෙව නිවත්ථවසනානි ච ඡඩ්ඩෙත්වා සම්මුඛසම්මුඛදිසාහියෙව පලායිංසු. තතො දෙවසඞ්ඝා පලායමානං මාරබලං දිස්වා ''මාරස්ස පරාජයො ජාතො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස ජයො ජාතො, ජයපූජං කරිස්සාමා''ති දෙවතා දෙවතානං, නාගා නාගානං, සුපණ්ණා සුපණ්ණානං, බ්‍රහ්මානො බ්‍රහ්මානං ඝොසෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං බොධිපල්ලඞ්කං ආගමංසු.

එවං ගතෙසු පන තෙසු –

‘‘ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා දෙවගණා මහෙසිනො.

‘‘ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා නාගගණා මහෙසිනො.

‘‘ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා සුපණ්ණසඞ්ඝාපි මහෙසිනො.

‘‘ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා බ්‍රහ්මගණා මහෙසිනො’’ති. –

අවසෙසා දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි පූජයමානා නානප්පකාරා ච ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. එවං ධරමානෙයෙව සූරියෙ මහාපුරිසො මාරබලං විධමිත්වා චීවරූපරි පතමානෙහි බොධිරුක්ඛඞ්කුරෙහි රත්තපවාළදලෙහි විය පූජියමානො පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. අථස්ස ද්වාදසපදිකං පච්චයාකාරං වට්ටවිවට්ටවසෙන අනුලොමපටිලොමතො සම්මසන්තස්ස දසසහස්සී ලොකධාතු උදකපරියන්තං කත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං සඞ්කම්පි.

මහාපුරිසෙ පන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣන්තෙ සකලා දසසහස්සී ලොකධාතු අලඞ්කතපටියත්තා අහොසි. පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටිං පහරන්ති, තථා පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටිං පහරන්ති, දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටිං පහරන්ති, උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටිං පහරන්ති, පථවිතලෙ උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච අට්ඨංසු, බ්‍රහ්මලොකෙ බද්ධානං ධජානං පටාකා පථවිතලෙ පතිට්ඨහිංසු, දසසහස්සෙසු චක්කවාළෙසු පුප්ඵූපගා රුක්ඛා පුප්ඵං ගණ්හිංසු, ඵලූපගා රුක්ඛා ඵලපිණ්ඩිභාරසහිතා අහෙසුං. ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි පුප්ඵිංසු, සාඛාසු සාඛාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි, සනසිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සතපත්තානි හුත්වා දණ්ඩකපදුමානි උට්ඨහිංසු. දසසහස්සී ලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළා විය සුසන්ථතපුප්ඵසන්ථාරො විය ච පුප්ඵාභිකිණ්ණා අහොසි. චක්කවාළන්තරෙසු අට්ඨයොජනසහස්සා ලොකන්තරිකනිරයා සත්තසූරියප්පභාහිපිඅනොභාසිතපුබ්බා තදා එකොභාසා අහෙසුං. චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි, නදියො න පවත්තිංසු, ජච්චන්ධා රූපානි පස්සිංසු, ජාතිබධිරා සද්දං සුණිංසු, ජාතිපීඨසප්පිනො පදසා ගච්ඡිංසු, අන්දුබන්ධනාදීනි ඡිජ්ජිත්වා පතිංසු.

එවං අපරිමාණෙන සිරිවිභවෙන පූජියමානො මහාපුරිසො අනෙකප්පකාරෙසු අච්ඡරියධම්මෙසු පාතුභූතෙසු සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිත්වා සබ්බබුද්ධෙහි අවිජහිතං උදානං උදානෙසි –

‘‘අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

‘‘ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ගහකූටං විසඞ්ඛතං;
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං, තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා’’ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉති තුසිතභවනතො පට්ඨාය යාව අයං බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති, එත්තකං ඨානං **අවිදූරෙනිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

අවිදූරෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

3. සන්තිකෙනිදානකථා

‘‘සන්තිකෙනිදානං පන ‘එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ’. ‘වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය’න්ති ච එවං තස්මිං තස්මිං ඨානෙයෙව ලබ්භතී’’ති වුත්තං. කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, අථ ඛො පන තම්පි ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බං – උදානඤ්හි උදානෙත්වා ජයපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස භගවතො එතදහොසි – ‘‘අහං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි ඉමස්ස පල්ලඞ්කස්ස කාරණා සන්ධාවිං, එත්තකං මෙ කාලං ඉමස්සෙව පල්ලඞ්කස්ස කාරණා අලඞ්කතසීසං ගීවාය ඡින්දිත්වා දින්නං, සුඅඤ්ජිතානි අක්ඛීනි හදයමංසඤ්ච උප්පාටෙත්වා දින්නං, ජාලිකුමාරසදිසා පුත්තා, කණ්හාජිනකුමාරිසදිසා ධීතරො, මද්දීදෙවිසදිසා භරියායො ච පරෙසං දාසත්ථාය දින්නා. අයං මෙ පල්ලඞ්කො ජයපල්ලඞ්කො ථිරපල්ලඞ්කො, එත්ථ මෙ නිසින්නස්ස

සඞ්කප්පා පරිපුණ්ණා, න තාව ඉතො වුට්ඨහිස්සාමී''ති අනෙකකොටිසතසහස්සසමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි. යං සන්ධාය වුත්තං – ''අථ ඛො භගවා සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී''ති (මහාව. 1; උදා. 1).

අථ එකච්චානං දෙවතානං ''අජ්ජාපි නූන සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බකිච්චං අත්ථි, පල්ලඞ්කස්මිඤ්හි ආලයං න විජහතී''ති පරිවිතක්කො උදපාදි. සත්ථා දෙවතානං පරිවිතක්කං ඤත්වා තාසං විතක්කවූපසමත්ථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාබොධිමණ්ඩෙ හි කතපාටිහාරියඤ්ච ඤාතිසමාගමෙ කතපාටිහාරියඤ්ච පාථිකපුත්තසමාගමෙ කතපාටිහාරියඤ්ච සබ්බං කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කතයමකපාටිහාරියසදිසං අහොසි.

එවං සත්ථා ඉමිනා පාටිහාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වූපසමෙත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා ''ඉමස්මිං වත මෙ පල්ලඞ්කෙ සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිද්ධ''න්ති චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං බලාධිගමට්ඨානං පල්ලඞ්කං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං **අනිමිසචෙතියං** නාම ජාතං. අථ සත්ථා පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා චඞ්කමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයතෙ රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **රතනචඞ්කමචෙතියං** නාම ජාතං.

චතුත්ථෙ පන සත්තාහෙ බොධිතො පච්ඡිමුත්තරදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තත්ථ භගවා පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයසමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. ආභිධම්මිකා පනාහු – ''රතනඝරං නාම න සත්තරතනමයං ගෙහං, සත්තන්නං පන පකරණානං සම්මසිතට්ඨානං 'රතනඝර'න්ති වුච්චතී''ති. යස්මා පනෙත්ථ උභොපෙතෙ පරියායෙන යුජ්ජන්ති, තස්මා උභයම්පෙතං ගහෙතබ්බමෙව. තතො පට්ඨාය පන තං ඨානං **රතනඝරචෙතියං** නාම ජාතං. එවං සත්ථා බොධිසමීපෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසඞ්කමි. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තො විමුත්තිසුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා ''එත්තකං කාලං අනුබන්ධන්තො ඔතාරාපෙක්ඛොපි ඉමස්ස න කිඤ්චි ඛලිතං අද්දසං, අතික්කන්තොදානි එස මම වස''න්ති දොමනස්සප්පත්තො මහාමග්ගෙ නිසීදිත්වා සොළස කාරණානි චින්තෙන්තො භූමියං සොළස ලෙඛා ආකඩ්ඪි – ''අහං එසො විය දානපාරමිං න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති එකං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය සීලපාරමිං…පෙ…. නෙක්ඛම්මපාරමිං, පඤ්ඤාපාරමිං, වීරියපාරමිං, ඛන්තිපාරමිං, සච්චපාරමිං, අධිට්ඨානපාරමිං, මෙත්තාපාරමිං, උපෙක්ඛාපාරමිං න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති දසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති එකාදසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ආසයානුසයඤාණස්ස…පෙ…. මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණස්ස, යමකපාටිහාරියඤාණස්ස, අනාවරණඤාණස්ස, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති සොළසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. එවං මාරො ඉමෙහි කාරණෙහි මහාමග්ගෙ සොළස ලෙඛා ආකඩ්ඪිත්වා නිසීදි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ තණ්හා, අරති, රගා චාති තිස්සො මාරධීතරො (සං. නි. 1.161) ''පිතා නො න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො එතරහී''ති ඔලොකයමානා තං දොමනස්සප්පත්තං භූමිං ලෙඛමානං නිසින්නං දිස්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ''කස්මා, තාත, ත්වං දුක්ඛී දුම්මනො''ති පුච්ඡිංසු. ''අම්මා, අයං මහාසමණො මය්හං වසං අතික්කන්තො, එත්තකං කාලං ඔලොකෙන්තො ඔතාරමස්ස දට්ඨුං නාසක්ඛිං, තෙනම්හි දුක්ඛී දුම්මනො''ති. ''යදි එවං මා චින්තයිත්ථ, මයමෙතං අත්තනො වසෙ කත්වා ආදාය ආගමිස්සාමා''ති ආහංසු. ''න සක්කා, අම්මා, එස කෙනචි වසෙ කාතුං, අචලාය සද්ධාය පතිට්ඨිතො එස පුරිසො''ති. ''තාත, මයං ඉත්ථියො නාම, ඉදානෙව නං රාගපාසාදීහි බන්ධිත්වා ආනෙස්සාම, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා''ති වත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ''පාදෙ තෙ, සමණ , පරිචාරෙමා''ති ආහංසු. භගවා නෙව තාසං වචනං මනසි අකාසි, න අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙසි, අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තියා විවෙකසුඛඤ්ඤෙව අනුභවන්තො නිසීදි.

පුන මාරධීතරො ''උච්චාවචා ඛො පුරිසානං අධිප්පායා, කෙසඤ්චි කුමාරිකාසු පෙමං හොති, කෙසඤ්චි පඨමවයෙ ඨිතාසු, කෙසඤ්චි මජ්ඣිමවයෙ ඨිතාසු, කෙසඤ්චි පච්ඡිමවයෙ ඨිතාසු, යංනූන මයං නානප්පකාරෙහි රූපෙහි පලොභෙත්වා ගණ්හෙය්‍යාමා''ති එකමෙකා කුමාරිකවණ්ණාදිවසෙන සකං සකං අත්තභාවං අභිනිම්මිනිත්වා කුමාරිකා, අවිජාතා, සකිංවිජාතා, දුවිජාතා, මජ්ඣිමිත්ථියො, මහිත්ථියො ච හුත්වා ඡක්ඛත්තුං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ''පාදෙ තෙ, සමණ, පරිචාරෙමා''ති ආහංසු. තම්පි භගවා න මනසාකාසි, යථා තං අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තො. කෙචි පනාචරියා වදන්ති – ''තා මහිත්ථිභාවෙන උපගතා දිස්වා භගවා – 'එතා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා හොන්තූ'ති අධිට්ඨාසී''ති. තං න ගහෙතබ්බං. න හි භගවා එවරූපං අධිට්ඨානං අකාසි. භගවා පන ''අපෙථ තුම්හෙ, කිං දිස්වා එවං වායමථ, එවරූපං නාම අවීතරාගාදීනං පුරතො කාතුං වට්ටති. තථාගතස්ස පන රාගො පහීනො, දොසො පහීනො, මොහො පහීනො''ති අත්තනො කිලෙසප්පහානං ආරබ්භ –

''යස්ස ජිතං නාවජීයති, ජිතමස්ස නොයාති කොචි ලොකෙ;

තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථ.

‘‘යස්ස ජාලිනී විසත්තිකා, තණ්හා නත්ථි කුහිඤ්චි නෙතවෙ;
තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථා’’ති. (ධ. ප. 179-180) –

ඉමා ධම්මපදෙ බුද්ධවග්ගෙ ද්වෙ ගාථා වදන්තො ධම්මං දෙසෙසි. තා ‘‘සච්චං කිර නො පිතා අවොච, ‘අරහං සුගතො ලොකෙ, න රාගෙන සුවානයො’’’තිආදීනි (සං. නි. 1.161) වත්වා පිතු සන්තිකං ආගමිංසු.

භගවාපි තත්ථෙව සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා තතො **මුචලින්දමූලං** අගමාසි. තත්ථ සත්තාහවද්දලිකාය උප්පන්නාය සීතාදිපටිබාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාම නාගරාජෙන සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධාය ගන්ධකුටියං විහරන්තො විය විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා රාජායතනං උපසඞ්කමිත්වා තත්ථපි විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොයෙව සත්තාහං වීතිනාමෙසි. එත්තාවතා සත්ත සත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්ථන්තරෙ නෙව මුඛධොවනං, න සරීරපටිජග්ගනං , න ආහාරකිච්චං අහොසි, ඣානසුඛඵලසුඛෙනෙව ච වීතිනාමෙසි.

අථස්ස තස්මිං සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකූනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ තත්ථ නිසින්නස්ස ‘‘මුඛං ධොවිස්සාමී’’ති චිත්තං උදපාදි. සක්කො දෙවානමින්දො අගදහරීතකං ආහරිත්වා අදාසි, සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි, තෙනස්ස සරීරවළඤ්ජො අහොසි. අථස්ස සක්කොයෙව නාගලතාදන්තකට්ඨඤ්චෙව මුඛධොවනොදකඤ්ච අදාසි. සත්ථා තං දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වාව අනොතත්තදහොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා තත්ථෙව රාජායතනමූලෙ නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ **තපුස්ස භල්ලිකා** නාම ද්වෙ වාණිජා පඤ්චහි සකටසතෙහි **උක්කලා** ජනපදා මජ්ඣිමදෙසං ගච්ඡන්තා පුබ්බෙ අත්තනො ඤාතිසාලොහිතාය දෙවතාය සකටානි සන්නිරුම්භිත්වා සත්ථු ආහාරසම්පාදනෙ උස්සාහිතා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය – ‘‘පටිග්ගණ්හාතු නො, භන්තෙ, භගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදායා’’ති සත්ථාරං උපනාමෙත්වා අට්ඨංසු. භගවා පායාසපටිග්ගහණදිවසෙයෙව පත්තස්ස අන්තරහිතත්තා ‘‘න ඛො තථාගතා හත්ථෙසු පටිග්ගණ්හන්ති, කිම්හි නු ඛො අහං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා’’න්ති චින්තෙසි. අථස්ස චිත්තං ඤත්වා චතූහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලමණිමයෙ පත්තෙ උපනාමෙසුං, භගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසෙලමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා චතුන්නම්පි මහාරාජානං සද්ධානුරක්ඛණත්ථාය චත්තාරොපි පත්තෙ පටිග්ගහෙත්වා උපරූපරි ඨපෙත්වා ‘‘එකො හොතූ’’ති අධිට්ඨාසි. චත්තාරොපි මුඛවට්ටියං පඤ්ඤායමානලෙඛා හුත්වා මජ්ඣිමප්පමාණෙන එකත්තං උපගමිංසු. භගවා තස්මිං පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි. තෙ ද්වෙ භාතරො වාණිජා බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා ද්වෙවාචිකා උපාසකා අහෙසුං. අථ නෙසං ‘‘එකං නො, භන්තෙ, පරිචරිතබ්බට්ඨානං දෙථා’’ති වදන්තානං දක්ඛිණහත්ථෙන අත්තනො සීසං පරාමසිත්වා කෙසධාතුයො අදාසි. තෙ අත්තනො නගරෙ තා ධාතුයො සුවණ්ණසමුග්ගස්ස අන්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

සම්මාසම්බුද්ධො පන තතො වුට්ඨාය පුන අජපාලනිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්නමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණො – ‘‘කිච්ඡෙන අධිගතො ඛො මයායං ධම්මො’’ති පරෙසං අදෙසෙතුකාමතාකාරප්පත්තො විතක්කො උදපාදි. අථ ඛො **බ්‍රහ්මා සහම්පති** ‘‘නස්සති වත භො ලොකො, විනස්සති වත භො ලොකො’’ති දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි සක්කසුයාමසන්තුසිතනිම්මානරතිවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මානො ආදාය සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘‘දෙසෙතු, භන්තෙ, භගවා ධම්ම’’න්තිආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං ආයාචි.

සත්ථා තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා ‘‘කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යා’’න්ති චින්තෙන්තො ‘‘ආළාරො පණ්ඩිතො, සො ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ආජානිස්සතී’’ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස සත්තාහකාලඞ්කතභාවං ඤත්වා උදකං ආවජ්ජෙසි. තස්සාපි අභිදොසකාලඞ්කතභාවං ඤත්වා ‘‘බහූපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ’’ති පඤ්චවග්ගියෙ ආරබ්භ මනසි කත්වා ‘‘කහං නු ඛො තෙ එතරහි විහරන්තී’’ති ආවජ්ජෙන්තො ‘‘බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ’’ති ඤත්වා කතිපාහං බොධිමණ්ඩසාමන්තායෙව පිණ්ඩාය චරන්තො විහරිත්වා ‘‘ආසාළ්හිපුණ්ණමායං බාරාණසිං ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සාමී’’ති පක්ඛස්ස චාතුද්දසියං පච්චූසසමයෙ පච්චුට්ඨාය පභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය අට්ඨාරසයොජනමග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ **උපකං** නාම ආජීවකං දිස්වා තස්ස අත්තනො බුද්ධභාවං ආචික්ඛිත්වා තං දිවසමෙව සායන්හසමයෙ ඉසිපතනං සම්පාපුණි.

පඤ්චවග්ගියා තථාගතං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘අයං ආවුසො, සමණො ගොතමො පච්චයබාහුල්ලාය ආවත්තිත්වා පරිපුණ්ණකායො පීණින්ද්‍රියො සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ආගච්ඡති. ඉමස්ස වන්දනාදීනි න කරිස්සාම, මහාකුලප්පසුතො ඛො පනෙස ආසනාභිහාරං අරහති, තෙනස්ස ආසනමත්තං පඤ්ඤාපෙස්සාමා’’ති කතිකං අකංසු. භගවා සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තාචාරජානනසමත්ථෙන ඤාණෙන ‘‘කිං නු ඛො ඉමෙ චින්තයිංසූ’’ති ආවජ්ජෙත්වා චිත්තං අඤ්ඤාසි. අථ තෙසු සබ්බදෙවමනුස්සෙසු අනොදිස්සකවසෙන ඵරණසමත්ථං මෙත්තචිත්තං සඞ්ඛිපිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තචිත්තෙන ඵරි. තෙ භගවතා මෙත්තචිත්තෙන සංඵුට්ඨා තථාගතෙ උපසඞ්කමන්තෙ සකාය

කතිකාය සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා පච්චුග්ගන්ත්වා අභිවාදනාදීනි සබ්බකිච්චානි අකංසු. සම්මාසම්බුද්ධභාවං පනස්ස අජානන්තා කෙවලං නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරිංසු.

අථ නෙ භගවා – ‘‘මා, භික්ඛවෙ, තථාගතං නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරථ. අරහං, භික්ඛවෙ, තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො’’ති අත්තනො බුද්ධභාවං ඤාපෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තයොගෙ වත්තමානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි පරිවුතො පඤ්චවග්ගියත්ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං ඤාණවිජම්භනං අනුත්තරං **ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං** (මහාව. 13 ආදයො; සං. නි. 5.1081) දෙසෙසි. තෙසු කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්තො සුත්තපරියොසානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුනදිවසෙ වප්පත්ථෙරං ඔවදන්තො විහාරෙයෙව නිසීදි, සෙසා චත්තාරොපි පිණ්ඩාය චරිංසු. වප්පත්ථෙරො පුබ්බණ්හෙයෙව සොතාපත්තිඵලං පාපුණි . එතෙනෙවුපායෙන පුනදිවසෙ භද්දියත්ථෙරං, පුනදිවසෙ මහානාමත්ථෙරං, පුනදිවසෙ අස්සජිත්ථෙරන්ති සබ්බෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චමියං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ථෙරෙ සන්නිපාතෙත්වා **අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං** (මහාව. 20 ආදයො; සං. නි. 3.59) දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා **යසස්ස** කුලපුත්තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා තං රත්තිභාගෙ නිබ්බිජ්ජිත්වා ගෙහං පහාය නික්ඛන්තං ‘‘එහි යසා’’ති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිභාගෙ සොතාපත්තිඵලෙ, පුනදිවසෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා, අපරෙපි තස්ස සහායකෙ **චතුපඤ්ඤාසජනෙ** එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අරහත්තං පාපෙසි.

එවං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු සත්ථා වුට්ඨවස්සො පවාරෙත්වා ‘‘චරථ භික්ඛවෙ චාරික’’න්ති සට්ඨිභික්ඛූ දිසාසු පෙසෙත්වා සයං උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ තිංස**භද්දවග්ගියකුමාරෙ** විනෙසි. තෙසු සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො, සබ්බුත්තමො අනාගාමී අහොසි. තෙපි සබ්බෙ එහිභික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාජෙත්වා දිසාසු පෙසෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඩ්ඪුඩ්ඪපාටිහාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජටිලපරිවාරෙ **තෙභාතිකජටිලෙ** විනෙත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බාජෙත්වා ගයාසීසෙ නිසීදාපෙත්වා **ආදිත්තපරියායදෙසනාය** (මහාව. 54) අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහන්තසහස්සෙන පරිවුතො ‘‘බිම්බිසාරරඤ්ඤො දින්නපටිඤ්ඤං මොචෙස්සාමී’’ති රාජගහනගරූපචාරෙ ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමාසි. රාජා උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකා ‘‘සත්ථා ආගතො’’ති සුත්වා ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා චක්කවිචිත්තතලෙසු සුවණ්ණපට්ටවිතානං විය පභාසමුදයං විස්සජ්ජෙන්තෙසු තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය.

අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි – ‘‘කිං නු ඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මචරියං චරති, උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙ’’ති. භගවා තෙසං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය උරුවෙලකස්සපං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

> ‘‘කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසි, පහාසි අග්ගිං කිසකොවදානො;
> පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං, කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්ත’’න්ති. –

ථෙරොපි භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා –

> ‘‘රූපෙ ච සද්දෙ ච අථො රසෙ ච, කාමිත්ථියො චාභිවදන්ති යඤ්ඤා;
> එතං මලන්ති උපධීසු ඤත්වා, තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ජි’’න්ති. (මහාව. 55) –

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවප්පකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා ‘‘සත්ථා මෙ, භන්තෙ භගවා, සාවකොහමස්මී’’ති වත්වා එකතාලං ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලප්පමාණං සත්තක්ඛත්තුං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං පාටිහාරියං දිස්වා මහාජනො ‘‘අහො මහානුභාවා බුද්ධා, එවඤ්හි ථාමගතදිට්ඨිකො නාම ‘අරහා’ති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතො’’ති සත්ථු ගුණකථංයෙව කථෙසි. භගවා ‘‘නාහං ඉදානියෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි, අතීතෙපි එස මයා දමිතො’’ති වත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **මහානාරදකස්සපජාතකං** (ජා. 2.22.1153 ආදයො) කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. රාජා එකාදසහි නහුතෙහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, එකනහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නොයෙව පඤ්ච අස්සාසකෙ පවෙදෙත්වා සරණං ගන්ත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

පුනදිවසෙ යෙහි ච භගවා භියොයා දිට්ඨයො, යෙහි ච අදිට්ඨයො, තෙ සබ්බෙපි රාජගහවාසිනො අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛා මනුස්සා තථාගතං දට්ඨුකාමා පාතොව රාජගහතො ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමංසු. තිගාවුතො මග්ගො නප්පහොසි, සකලලට්ඨිවනුය්‍යානං නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. මහාජනො දසබලස්ස රූපසොභග්ගප්පත්තං අත්තභාවං පස්සන්තොපි තිත්තිං කාතුං නාසක්ඛි. වණ්ණභූමි නාමෙසා. එවරූපෙසු හි ඨානෙසු භගවතො ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනාදිප්පභෙදා සබ්බාපි රූපකායසිරී වණ්ණෙතබ්බා. එවං රූපසොභග්ගප්පත්තං දසබලස්ස සරීරං පස්සමානෙන මහාජනෙන නිරන්තරං ඵුටෙ උය්‍යානෙ ච ගමනමග්ගෙ ච එකභික්ඛුස්සපි නික්ඛමනොකාසො නාහොසි. තං දිවසං කිර භගවතො භත්තං ඡින්නං භවෙය්‍ය, තස්මා ‘‘තං මා අහොසී’’ති සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො

ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා බුද්ධධම්මසඞ්ඝපටිසංයුත්තා ථුතියො වදමානො දසබලස්ස පුරතො ඔතරිත්වා දෙවානුභාවෙන ඔකාසං කත්වා –

''දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

''මුත්තො මුත්තෙහි…පෙ.….

''තිණ්ණො තිණ්ණෙහි…පෙ.….

''සන්තො සන්තෙහි…පෙ.… රාජගහං පාවිසි භගවා.

''දසවාසො දසබලො, දසධම්මවිදූ දසභි චුපෙතො;
සො දසසතපරිවාරො, රාජගහං පාවිසි භගවා''ති. (මහාව. 58) –

ඉමාහි ගාථාහි සත්ථු වණ්ණං වදමානො පුරතො පායාසි. තදා මහාජනො මාණවකස්ස රූපසිරිං දිස්වා ''අතිවිය අභිරූපො වතායං මාණවකො, න ඛො පන අම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බො''ති චින්තෙත්වා ''කුතො අයං මාණවකො, කස්ස වා අය''න්ති ආහ. තං සුත්වා මාණවො –

''යො ධීරො සබ්බධි දන්තො, සුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො;
අරහං සුගතො ලොකෙ, තස්සාහං පරිචාරකො''ති. – ගාථමාහ;

සත්ථා සක්කෙන කතොකාසං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවුතො රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ''අහං, භන්තෙ, තීණි රතනානි විනා වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ලට්ඨිවනුය්‍යානඤ්ච නාම අතිදූරෙ, ඉදං පන අම්හාකං වෙළුවනුය්‍යානං නාතිදූරං නච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං බුද්ධාරහං සෙනාසනං. ඉදං මෙ, භන්තෙ, භගවා පටිග්ගණ්හාතූ''ති සුවණ්ණභිඞ්ගාරෙන පුප්ඵගන්ධවාසිතං මණිවණ්ණං උදකමාදාය වෙළුවනුය්‍යානං පරිච්චජන්තො දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාමෙ පටිග්ගහිතෙයෙව ''බුද්ධසාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානී''ති මහාපථවී කම්පි. ජම්බුදීපතලස්මිඤ්හි ඨපෙත්වා වෙළුවනං අඤ්ඤං මහාපථවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි. තම්බපණ්ණිදීපෙපි ඨපෙත්වා මහාවිහාරං අඤ්ඤං පථවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි. සත්ථා වෙළුවනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤො අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො වෙළුවනං අගමාසි .

තස්මිං ඛො පන සමයෙ සාරිපුත්තො ච මොග්ගල්ලානො චාති ද්වෙ පරිබ්බාජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති අමතං පරියෙසමානා. තෙසු සාරිපුත්තො අස්සජිත්ථෙරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං දිස්වා පසන්නචිත්තො පයිරුපාසිත්වා ''යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා''තිආදිගාථං (මහාව. 60; අප. ථෙර 1.1.286) සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො සහායකස්ස මොග්ගල්ලානස්සපි තමෙව ගාථං අභාසි. සොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තෙ උභොපි **සඤ්චයං** ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු මොග්ගල්ලානො සත්තාහෙන අරහත්තං පාපුණි, සාරිපුත්තො අඩ්ඪමාසෙන. උභොපි තෙ සත්ථා අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන ච අරහත්තං පත්තදිවසෙයෙව සන්නිපාතං අකාසි.

තථාගතෙ පන තස්මිඤ්ඤෙව වෙළුවනුය්‍යානෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා ''පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං චරිත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරතී''ති සුත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආමන්තෙසි – ''එහි භණෙ, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා මම වචනෙන 'පිතා තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා දට්ඨුකාමො'ති වත්වා මම පුත්තං ගණ්හිත්වා එහී''ති ආහ. සො ''එවං, දෙවා''ති රඤ්ඤො වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරො ඛිප්පමෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා දසබලස්ස චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මදෙසනාවෙලායං විහාරං පාවිසි. සො ''තිට්ඨතු තාව රඤ්ඤා පහිතසාසන''න්ති පරිසපරියන්තෙ ඨිතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථාඨිතොව සද්ධිං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා ''එථ භික්ඛවො''ති හත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තං පත්තකාලතො පට්ඨාය පන අරියා නාම මජ්ඣත්තාව හොන්තීති, සො රඤ්ඤා පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි. රාජා – ''නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සූයතී''ති ''එහි භණෙ, ත්වං ගච්ඡා''ති එතෙනෙව නියාමෙන අඤ්ඤං අමච්චං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව සද්ධිං පරිසාය අරහත්තං පත්වා තුණ්හී අහොසි. පුන රාජා ''එහි භණෙ, ත්වං ගච්ඡ, ත්වං ගච්ඡා''ති එතෙනෙව නියාමෙන අපරෙපි සත්ත අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ නව පුරිසසහස්සපරිවාරා නව අමච්චා අත්තනො කිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තුණ්හීභූතා තත්ථෙව විහරිංසු.

රාජා සාසනමත්තම්පි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තං අලභිත්වා චින්තෙසි – ''එත්තකාපි ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන සාසනමත්තම්පි න පච්චාහරිංසු, කො නු ඛො මෙ සාසනං කරිස්සතී''ති සබ්බං රාජබලං ඔලොකෙන්තො **කාළුදායිං** අද්දස. සො කිර රඤ්ඤො සබ්බත්ථසාධකො අබ්භන්තරිකො අතිවිය විස්සාසිකො අමච්චො බොධිසත්තෙන සද්ධිං

එකදිවසෙ ජාතො සහපංසුකීළකො සහායො. අථ නං රාජා ආමන්තෙසි – ''තාත කාළුදායි, අහං මම පුත්තං දට්ඨුකාමො නවපුරිසසහස්සපරිවාරෙන නව අමච්චෙ පෙසෙසිං, තෙසු එකොපි ආගන්ත්වා සාසනමත්තං ආරොචෙන්තො නාම නත්ථි. දුජ්ජානො බො පන මෙ ජීවිතන්තරායො, ජීවමානොයෙවාහං පුත්තං දට්ඨුකාමො. සක්ඛිස්සසි නු බො මෙ පුත්තං දස්සෙතු''න්ති? ''සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සචෙ පබ්බජිතුං ලභිස්සාමී''ති. ''තාත, ත්වං පබ්බජිතො වා අපබ්බජිතො වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහී''ති. සො ''සාධු, දෙවා''ති රඤ්ඤො සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජිත්වා විහාසි.

සත්ථා බුද්ධො හුත්වා පඨමං අන්තොවස්සං ඉසිපතනෙ වසිත්වා වුට්ඨවස්සො පවාරෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්තො තෙභාතිකජටිලෙ විනෙත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවාරො ඵුස්සමාසපුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා ද්වෙ මාසෙ වසි. එත්තාවතා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්ච මාසා ජාතා, සකලො හෙමන්තො අතික්කන්තො. කාළුදායිත්ථෙරස්ස ආගතදිවසතො සත්තට්ඨදිවසා වීතිවත්තා. ථෙරො ඵග්ගුණමාසපුණ්ණමායං චින්තෙසි – ''අතික්කන්තො දානි හෙමන්තො, වසන්තසමයො අනුප්පත්තො, මනුස්සෙහි සස්සාදීනි උද්ධරිත්වා සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙහි මග්ගා දින්නා, හරිතතිණසඤ්ඡන්නා පථවී, සුපුප්ඵිතා වනසණ්ඩා, පටිපජ්ජනක්ඛමා මග්ගා, කාලො දසබලස්ස ඤාතිසඞ්ගහං කාතු''න්ති. අථ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා –

''අඞ්ගාරිනො දානි දුමා භදන්තෙ, ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය;
තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රසානං...පෙ..... (ථෙරගා. 527);

''නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛඡාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනී''ති. –

සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි දසබලස්ස කුලනගරගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි. අථ නං සත්ථා – ''කිං නු බො, උදායි, මධුරස්සරෙන ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසී''ති ආහ. ''තුම්හාකං, භන්තෙ, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා තුම්හෙ පස්සිතුකාමො, කරොථ ඤාතකානං සඞ්ගහ''න්ති. ''සාධු, උදායි, කරිස්සාමි ඤාතකානං සඞ්ගහං, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචෙහි, ගමියවත්තං පරිපූරෙස්සන්තී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති ථෙරො තෙසං ආරොචෙසි.

භගවා අඞ්ගමගධවාසීනං කුලපුත්තානං දසහි සහස්සෙහි, කපිලවත්ථුවාසීනං දසහි සහස්සෙහීති සබ්බෙහෙව වීසතිසහස්සෙහි ඛීණාසවභික්ඛූහි පරිවුතො රාජගහා නික්ඛමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡති. ''රාජගහතො සට්ඨියොජනං කපිලවත්ථුං ද්වීහි මාසෙහි පාපුණිස්සාමී''ති අතුරිතචාරිකං පක්කාමි. ථෙරොපි ''භගවතො නික්ඛන්තභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමී''ති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ පාතුරහොසි. රාජා ථෙරං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා අදාසි. ථෙරො උට්ඨාය ගමනාකාරං දස්සෙසි. ''නිසීදිත්වා භුඤ්ජ, තාතා''ති. ''සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, මහාරාජා''ති. ''කහං පන, තාත, සත්ථා''ති? ''වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය චාරිකං නික්ඛන්තො, මහාරාජා''ති. රාජා තුට්ඨමානසො ආහ – ''තුම්හෙ ඉමං පරිභුඤ්ජිත්වා යාව මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං පරිහරථා''ති. ථෙරො අධිවාසෙසි. රාජා ථෙරං පරිවිසිත්වා පත්තං ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා උත්තමස්ස භොජනස්ස පූරෙත්වා ''තථාගතස්ස දෙථා''ති ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙසි. ථෙරො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව පත්තං ආකාසෙ ඛිපිත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි. එතෙනෙව උපායෙන ථෙරො දිවසෙ දිවසෙ පිණ්ඩපාතං ආහරි. සත්ථාපි අන්තරාමග්ගෙ රඤ්ඤොයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. ථෙරොපි භත්තකිච්චාවසානෙ දිවසෙ දිවසෙ ''අජ්ජ භගවා එත්තකං ආගතො, අජ්ජ එත්තක''න්ති බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය ච කථාය සකලං රාජකුලං සත්ථුදස්සනං විනායෙව සත්ථරි සඤ්ජාතපසාදං අකාසි. තෙනෙව නං භගවා ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං කුලප්පසාදකානං යදිදං කාළුදායී''ති (අ. නි. 1.219, 225) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

සාකියාපි බො අනුප්පත්තෙ භගවති ''අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා''ති සන්නිපතිත්වා භගවතො වසනට්ඨානං වීමංසමානා ''නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමො රමණීයො''ති සල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙත්වා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පඨමං පහිණිංසු, තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච, තෙසං අනන්තරා සාමං ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයමානා භගවන්තං ගහෙත්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්ථ භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි . සාකියා නාම මානජාතිකා මානත්ථද්ධා, තෙ ''සිද්ධත්ථකුමාරො අම්හෙහි දහරතරො, අම්හාකං කනිට්ඨො, භාගිනෙය්‍යො, පුත්තො, නත්තා''ති චින්තෙත්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ආහංසු – ''තුම්හෙ වන්දථ, මයං තුම්හාකං පිට්ඨිතො නිසීදිස්සාමා''ති.

තෙසු එවං අවන්දිත්වා නිසින්නෙසු භගවා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ''න මං ඤාතයො වන්දන්ති, හන්ද දානි තෙ වන්දාපෙස්සාමී''ති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො විය කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියසදිසං පාටිහාරියං අකාසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ – ''භන්තෙ, තුම්හාකං ජාතදිවසෙ කාළදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනීතානං වොපාදෙ

පරිවත්තෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිතෙ දිස්වාපි අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ පඨමවන්දනා. වප්පමඞ්ගලදිවසෙ ච ජම්බුච්ඡායාය සිරිසයනෙ නිපන්නානං වොජම්බුච්ඡායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ දුතියවන්දනා. ඉදානි පන ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිහාරියං දිස්වාපි අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දාමි, අයං මෙ තතියවන්දනා''ති. රඤ්ඤා පන වන්දිතෙ භගවන්තං අවන්දිත්වා ඨාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාහොසි, සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව.

ඉති භගවා ඤාතයො වන්දාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ භගවති සිඛාපත්තො ඤාතිසමාගමො අහොසි, සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සි. තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා විරවන්තං ගච්ඡති, තෙමිතුකාමොව තෙමෙති, අතෙමිතුකාමස්ස සරීරෙ එකබින්දුමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියබ්භුතචිත්තා ජාතා ''අහො අච්ඡරියං, අහො අබ්භුත''න්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ''න ඉදානෙව මය්හං ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සති, අතීතෙපි වස්සී''ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **වෙස්සන්තරජාතකං** (ජා. 2.22.1655 ආදයො) කථෙසි. ධම්මකථං සුත්වා සබ්බෙ උට්ඨාය වන්දිත්වා පක්කමිංසු. එකොපි රාජා වා රාජමහාමත්තො වා ''ස්වෙ අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථා''ති වත්වා ගතො නාම නත්ථි.

සත්ථා පුනදිවසෙ වීසතිභික්ඛුසහස්සපරිවුතො කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං න කොචි ගන්ත්වා නිමන්තෙසි, න පත්තං වා අග්ගහෙසි. භගවා ඉන්දඛීලෙ ඨිතොව ආවජ්ජෙසි – ''කථං නු ඛො පුබ්බබුද්ධා කුලනගරෙ පිණ්ඩාය චරිංසු, කිං උප්පටිපාටියා ඉස්සරජනානං ඝරානි අගමංසු, උදාහු සපදානචාරිකං චරිංසූ''ති? තතො එකබුද්ධස්සපි උප්පටිපාටියා ගමනං අදිස්වා ''මයාපි දානි අයමෙව වංසො පග්ගහෙතබ්බො, ආයතිඤ්ච මම සාවකා මමඤ්ඤෙව අනුසික්ඛන්තා පිණ්ඩචාරිකවත්තං පරිපූරෙස්සන්ති''ති කොටියං නිවිට්ඨගෙහතො පට්ඨාය සපදානං පිණ්ඩාය චරි. ''අය්‍යො කිර සිද්ධත්ථකුමාරො පිණ්ඩාය චරතී''ති ද්විභූමිකතිභූමිකාදීසු පාසාදෙසු සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා මහාජනො දස්සනබ්‍යාවටො අහොසි.

රාහුලමාතාපි දෙවී – ''අය්‍යපුත්තො කිර ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහන්තෙන රාජානුභාවෙන සුවණ්ණසිවිකාදීහි විචරිත්වා ඉදානි කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායවත්ථනිවාසනො කපාලහත්ථො පිණ්ඩාය චරති, සොභති නු ඛො''ති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා භගවන්තං නානාවිරාගසමුජ්ජලාය සරීරප්පභාය නගරවීථියො ඔභාසෙත්වා බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුපබ්‍යූළ්හාය අසීතානුබ්‍යඤ්ජනප්පභාසිතාය ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතාය අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං දිස්වා උණ්හීසතො පට්ඨාය යාව පාදතලා –

> ''සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිතකෙසො, සූරියනිම්මලතලාභිනලාටො;
> යුත්තතුඞ්ගමුදුකායතනාසො, රංසිජාලවිකසිතො නරසීහො''ති. –

එවමාදිකාහි දසහි **නරසීහගාථාහි** අභිත්ථවිත්වා ''තුම්හාකං පුත්තො පිණ්ඩාය චරතී''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සංවිග්ගහදයො හත්ථෙන සාටකං සණ්ඨපෙන්තො තුරිතතුරිතො නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා භගවතො පුරතො ඨත්වා ආහ – ''කින්නු ඛො, භන්තෙ, අම්හෙ ලජ්ජාපෙථ, කිමත්ථං පිණ්ඩාය චරථ, කිං 'එත්තකානං භික්ඛූනං න සක්කා භත්තං ලද්ධු'න්ති සඤ්ඤං කරිත්ථා''ති? ''වංසචාරිත්තමෙතං, මහාරාජ, අම්හාක''න්ති. ''නනු, භන්තෙ, අම්හාකං වංසො නාම මහාසම්මතඛත්තියවංසො, එත්ථ ච එකඛත්තියොපි භික්ඛාචරකො නාම නත්ථී''ති. ''අයං, මහාරාජ, ඛත්තියවංසො නාම තව වංසො. අම්හාකං පන 'දීපඞ්කරො කොණ්ඩඤ්ඤො…පෙ.… කස්සපො'ති අයං බුද්ධවංසො නාම. එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච අනෙකසහස්සසඞ්ඛා බුද්ධා භික්ඛාචාරෙනෙව ජීවිකං කප්පෙසු''න්ති අන්තරවීථියං ඨිතොව –

> ''උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය, ධම්මං සුචරිතං චරෙ;
> ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා''ති. (ධ. ප. 168) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

> ''ධම්මඤ්චරෙ සුචරිතං, න නං දුච්චරිතං චරෙ;
> ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා''ති. (ධ. ප. 169) –

ඉමං ගාථං සුත්වා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, **මහාධම්මපාලජාතකං** (ජා. 1.10.92 ආදයො) සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මරණසමයෙ සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ නිපන්නොයෙව අරහත්තං පාපුණි. අරඤ්ඤවාසෙන පධානානුයොගකිච්චං රඤ්ඤො නාහොසි. සො සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වායෙව පන භගවතො පත්තං ගහෙත්වා සපරිසං භගවන්තං මහාපාසාදං ආරොපෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. භත්තකිච්චපරියොසානෙ සබ්බං ඉත්ථාගාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දි ඨපෙත්වා රාහුලමාතරං. සා පන ''ගච්ඡ, අය්‍යපුත්තං වන්දාහී''ති පරිජනෙන වුච්චමානාපි ''සචෙ මය්හං ගුණො අත්ථි, සයමෙව මම සන්තිකං අය්‍යපුත්තො ආගමිස්සති, ආගතමෙව නං වන්දිස්සාමී''ති වත්වා න අගමාසි.

හගවා රාජානං පත්තං ගාහාපෙත්වා ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාජධීතාය සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ''රාජධීතා යථාරුචි වන්දමානා න කිඤ්චි වත්තබ්බා''ති වත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සා වෙගෙනාගන්ත්වා ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං පරිවත්තෙත්වා යථාජ්ඣාසයං වන්දි. රාජා රාජධීතාය හගවති සිනෙහබහුමානාදිගුණසම්පත්තිං කථෙසි – ''හන්තෙ, මම ධීතා 'තුම්හෙහි කාසායානි වත්ථානි නිවාසිතානී'ති සුත්වා තතො පට්ඨාය කාසායවත්ථනිවත්ථා ජාතා, තුම්හාකං එකභත්තිකභාවං සුත්වා එකභත්තිකාව ජාතා, තුම්හෙහි මහාසයනස්ස ඡඩ්ඩිතභාවං සුත්වා පට්ටිකාමඤ්චකෙයෙව නිපන්නා, තුම්හාකං මාලාගන්ධාදීහි විරතභාවං ඤත්වා විරතමාලාගන්ධාව ජාතා, අත්තනො ඤාතකෙහි 'මයං පටිජග්ගිස්සාමා'ති සාසනෙ පෙසිතෙපි තෙසු එකඤාතකම්පි න ඔලොකෙසි, එවං ගුණසම්පන්නා මෙ, හන්තෙ, ධීතා''ති. ''අනච්ඡරියං, මහාරාජ, අයං ඉදානි තයා රක්ඛියමානා රාජධීතා පරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛෙය්‍ය, එසා පුබ්බෙ අනාරක්ඛා පබ්බතපාදෙ විචරමානා අපරිපක්කෙපි ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛී''ති වත්වා **චන්දකින්නරීජාතකං** (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

පුනදිවසෙ පන **නන්දස්ස** රාජකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහප්පවෙසනවිවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා කුමාරං පත්තං ගාහාපෙත්වා පබ්බාජෙතුකාමො මඞ්ගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. **ජනපදකල්‍යාණී** කුමාරං ගච්ඡන්තං දිස්වා ''තුවටං ඛො, අය්‍යපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී''ති වත්වා ගීවං පසාරෙත්වා ඔලොකෙසි. සො හගවන්තං ''පත්තං ගණ්හථා''ති වත්තුං අවිසහමානො විහාරංයෙව අගමාසි. තං අනිච්ඡමානංයෙව හගවා පබ්බාජෙසි. ඉති හගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාජෙසි.

සත්තමෙ දිවසෙ රාහුලමාතාපි කුමාරං අලඞ්කරිත්වා හගවතො සන්තිකං පෙසෙසි – ''පස්ස, තාත, එතං වීසතිසහස්සසමණපරිවුතං සුවණ්ණවණ්ණං බ්‍රහ්මරූපවණ්ණං සමණං, අයං තෙ පිතා, එතස්ස මහන්තා නිධයො අහෙසුං ත්‍යාස්ස නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය න පස්සාම, ගච්ඡ, නං දායජ්ජං යාචාහි – 'අහං, තාත, කුමාරො අභිසෙකං පත්වා චක්කවත්තී හවිස්සාමි, ධනෙන මෙ අත්ථො, ධනං මෙ දෙහි. සාමිකො හි පුත්තො පිතුසන්තකස්සා'''ති. කුමාරො ච හගවතො සන්තිකං ගන්ත්වාව පිතුසිනෙහං ලභිත්වා හට්ඨචිත්තො ''සුඛා තෙ, සමණ, ඡායා''ති වත්වා අඤ්ඤඤ්ච බහුං අත්තනො අනුරූපං වදන්තො අට්ඨාසි. හගවා කතභත්තකිච්චො අනුමොදනං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. කුමාරොපි ''දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහි, දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහී''ති හගවන්තං අනුබන්ධි. න හගවා කුමාරං නිවත්තාපෙසි, පරිජනොපි හගවතා සද්ධිං ගච්ඡන්තං නිවත්තෙතුං නාසක්ඛි. ඉති සො හගවතා සද්ධිං ආරාමමෙව අගමාසි.

තතො හගවා චින්තෙසි – ''යං අයං පිතුසන්තකං ධනං ඉච්ඡති, තං වට්ටානුගතං සවිඝාතං, හන්දස්ස මෙ බොධිමණ්ඩෙ පටිලද්ධං සත්තවිධං අරියධනං දෙමි, ලොකුත්තරදායජ්ජස්ස නං සාමිකං කරොමී''ති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ''තෙන හි, සාරිපුත්ත, රාහුලං පබ්බාජෙහී''ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. පබ්බජිතෙ ච පන කුමාරෙ රඤ්ඤො අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි, තං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ''සාධු, හන්තෙ, අය්‍යා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාජෙය්‍යු''න්ති වරං යාචි. හගවා ච තස්ස වරං දත්වා පුනෙකදිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කතභත්තකිච්චො එකමන්තං නිසින්නෙන රඤ්ඤා ''හන්තෙ, තුම්හාකං දුක්කරකාරිකකාලෙ එකා දෙවතා මං උපසඞ්කමිත්වා 'පුත්තො තෙ කාලඞ්කතො'ති ආහ, තස්සා වචනං අසද්දහන්තො 'න මය්හං පුත්තො සම්බොධිං අප්පත්වා කාලං කරොතී'ති තං පටික්ඛිපි''න්ති වුත්තෙ ''තුම්හෙ ඉදානි කිං සද්දහිස්සථ, යෙ තුම්හෙ පුබ්බෙපි අට්ඨිකානි දස්සෙත්වා 'පුත්තො තෙ මතො'ති වුත්තෙ න සද්දහිත්ථා''ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **මහාධම්මපාලජාතකං** කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි.

ඉති හගවා පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා සීතවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා අත්තනො පියසහායකස්ස සෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා තත්ථ බුද්ධස්ස හගවතො උප්පන්නභාවං සුත්වා බලවපච්චූසෙ දෙවතානුභාවෙන විවටෙන ද්වාරෙන සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය, දුතියෙ දිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ පඤ්චචත්තාලීසයොජනට්ඨානෙ සතසහස්සං දත්වා යොජනිකෙ යොජනිකෙ විහාරං කාරෙත්වා ජෙතවනං කොටිසන්ථාරෙන අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි කිණිත්වා නවකම්මං පට්ඨපෙසි. සො මජ්ඣෙ දසබලස්ස ගන්ධකුටිං කාරෙසි, තං පරිවාරෙත්වා අසීතියා මහාථෙරානං පාටියෙක්කං එකසන්නිවෙසනෙ ආවාසෙ එකකුටිකද්විකුටිකහංසවට්ටකදීඝරස්සසාලාමණ්ඩපාදිවසෙන සෙසසෙනාසනානි පොක්ඛරණිචඞ්කමනරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි චාති අට්ඨාරසකොටිපරිච්චාගෙන රමණීයෙ භූමිභාගෙ මනොරමං විහාරං කාරෙත්වා දසබලස්ස ආගමනත්ථාය දූතං පාහෙසි. සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො රාජගහා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිනගරං පාපුණි.

මහාසෙට්ඨිපි ඛො විහාරමහං සජ්ජෙත්වා තථාගතස්ස ජෙතවනං පවිසනදිවසෙ පුත්තං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං කත්වා අලඞ්කතපටියත්තෙහෙව පඤ්චහි කුමාරසතෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. සො සපරිවාරො පඤ්චවණ්ණවත්ථසමුජ්ජලානි පඤ්ච ධජසතානි ගහෙත්වා දසබලස්ස පුරතො අහොසි, තෙසං පච්ඡතො මහාසුභද්දා චූළසුභද්දාති ද්වෙ සෙට්ඨිධීතරො පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණඝටෙ ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු, තාසං පච්ඡතො සෙට්ඨිභරියා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණපාතියො ගහෙත්වා නික්ඛමි, සබ්බෙසං පච්ඡතො මහාසෙට්ඨී අහතවත්ථනිවත්ථො අහතවත්ථනිවත්ථෙහෙව පඤ්චහි සෙට්ඨිසතෙහි සද්ධිං හගවන්තං

අබ්භුග්ගඤ්ඡි. භගවා ඉමං උපාසකපරිසං පුරතො කත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අත්තනො සරීරප්පභාය සුවණ්ණරසසෙකසිඤ්චනානි විය වනන්තරානි කුරුමානො අනන්තාය බුද්ධලීලාය අපරිමාණාය බුද්ධසිරියා ජෙතවනවිහාරං පාවිසි.

අථ නං අනාථපිණ්ඩිකො ආපුච්ඡි – ''කථාහං, භන්තෙ, ඉමස්මිං විහාරෙ පටිපජ්ජාමී''ති? ''තෙන හි, ගහපති, ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පතිට්ඨාපෙහී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති මහාසෙට්ඨී සුවණ්ණභිඞ්ගාරං ආදාය දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා ''ඉමං ජෙතවනවිහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දම්මී''ති අදාසි. සත්ථා විහාරං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කරොන්තො –

''සීතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළමිගානි ච;
සරීසපෙ ච මකසෙ, සිසිරෙ චාපි වුට්ඨියො.

''තතො වාතාතපො ඝොරො, සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති;
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

''විහාරදානං සඞ්ඝස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.

''විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ;
තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ච.

''දදෙය්‍ය උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා;
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති, සබ්බදුක්ඛාපනූදනං;
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො''ති. (චූළව. 295) –

විහාරානිසංසං කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො දුතියදිවසතො පට්ඨාය විහාරමහං ආරභි. විසාඛාය විහාරමහො චතූහි මාසෙහි නිට්ඨිතො, අනාථපිණ්ඩිකස්ස පන විහාරමහො නවහි මාසෙහි නිට්ඨාසි. විහාරමහෙපි අට්ඨාරසෙව කොටියො පරිච්චාගං අගමංසු. ඉති එකස්මිංයෙව විහාරෙ චතුපණ්ණාසකොටිසඞ්ඛං ධනං පරිච්චජි.

අතීතෙ පන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුනබ්බසුමිත්තො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ යොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. සිඛිස්ස පන භගවතො කාලෙ සිරිවඩ්ඪො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණඵාලසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ තිගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ සොත්ථියො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණහත්ථිපදසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අඩ්ඪයොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අච්චුතො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ ගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ උග්ගො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණකච්ඡපසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අඩ්ඪගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සුමඞ්ගලො නාම සෙට්ඨී සුවණ්ණයට්ඨිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ සොළසකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. අම්හාකං පන භගවතො කාලෙ අනාථපිණ්ඩිකො නාම සෙට්ඨී කහාපණකොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අට්ඨකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. ඉදං කිර ඨානං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතට්ඨානමෙව.

ඉති මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තිතො යාව මහාපරිනිබ්බානමඤ්චා යස්මිං යස්මිං ඨානෙ භගවා විහාසි, ඉදං **සන්තිකෙනිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

සන්තිකෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

නිදානකථා නිට්ඨිතා.

ථෙරාපදානං

1. බුද්ධවග්ගො

අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා

5. ‘‘අථ බුද්ධාපදානානි, සුණාථ සුද්ධමානසා;
තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා, ධම්මරාජා අසඞ්ඛියා’’ති. –

එත්ථ **අථා**ති අධිකාරන්තරූපදස්සනත්ථෙ නිපාතපදං, විභත්තියුත්තායුත්තනිපාතද්වයෙසු විභත්තියුත්තනිපාතපදං. අථ වා –

‘‘අධිකාරෙ මඞ්ගලෙ චෙව, නිප්ඵන්නත්ථෙවධාරණෙ;
අනන්තරෙපගමනෙ, අථ-සද්දො පවත්තති’’.

තථා හි –

‘‘අධිකිච්චං අධිට්ඨානං, අධිඅත්ථං විභාසති;
සෙට්ඨජෙට්ඨකභාවෙන, අධිකාරො විධීයතෙ’’ති. –

වුත්තත්තා බුද්ධානං සමත්තිංසපාරමිධම්මානං අධිකිච්චතො, සෙට්ඨජෙට්ඨතො අධිකාරට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. තිවිධබොධිසත්තානං පූජාමඞ්ගලසභාවතො ‘‘පූජා ච පූජනෙය්‍යානං, එතං මඞ්ගලමුත්තම’’න්ති වචනතො (ඛු. පා. 5.3; සු. නි. 262) මඞ්ගලට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති . බුද්ධාදීනං භගවන්තානං සම්පත්තිකිච්චස්ස අරහත්තමග්ගෙන නිප්ඵන්නතො නිප්ඵන්නට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති . බුද්ධාදීනං අරහත්තමග්ගාදිකුසලතො අඤ්ඤකුසලානං අභාවතො අවධාරණට්ඨෙන නිවාරණට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. ඛුද්දකපාඨසඞ්ගහානන්තරං සඞ්ගහිතන්ති අනන්තරට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. ඉතො ඛුද්දකපාඨතො පට්ඨායාති අපගමනට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති.

බුද්ධොති එත්ථ බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤුතාය බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤනෙය්‍යතාය බුද්ධො, විසවිතාය බුද්ධො, ඛීණාසවසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, නිරුපක්කිලෙසසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, අදුතියට්ඨෙන බුද්ධො, තණ්හාපහානට්ඨෙන බුද්ධො, එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො, අබුද්ධිවිහතත්තා බුද්ධිපටිලාභා බුද්ධො, බුද්ධි බුද්ධං බොධොති අනත්ථන්තරමෙතං. යථා නීලාදිවණ්ණයොගතො පටො ‘‘නීලො පටො, රත්තො පටො’’ති වුච්චති, එවං බුද්ධගුණයොගතො බුද්ධො. අථ වා ‘‘බොධි’’වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං, තෙන ඤාණෙන සකලදියඩ්ඪසහස්සකිලෙසාරිගණෙ බෙපෙත්වා නිබ්බානාධිගමනතො ඤාණං ‘‘බොධී’’ති වුච්චති. තෙන සම්පයුත්තො සමඞ්ගීපුග්ගලො බුද්ධො. තෙනෙව ඤාණෙන පච්චෙකබුද්ධොපි සබ්බකිලෙසෙ බෙපෙත්වා නිබ්බානමධිගච්ඡති. බුද්ධානං පන චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු කප්පසතසහස්සෙසු ච පාරමියො පූරෙත්වා බොධිඤාණස්සාධිගතත්තා ච ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණමහාකරුණාසමාපත්තිඤාණයමකපාටිහීරඤාණසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණ-අනාවරණආසයානුසයාදිඅසාධාරණඤාණානං සමධිගතත්තා ච එකායපි ධම්මදෙසනාය අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යාසත්තනිකායෙ ධම්මාමතං පායෙත්වා නිබ්බානස්ස පාපනතො ච තදෙව ඤාණං බුද්ධානමෙවාධිකභාවතො තෙසමෙව සම්බුද්ධානං අපදානං කාරණං **බුද්ධාපදානං**. තඤ්හි දුවිධං කුසලාකුසලවසෙන. පච්චෙකබුද්ධා පන න තථා කාතුං සමත්ථා, අන්නාදිපච්චයදායකානං සඞ්ගහං කරොන්තාපි –

‘‘ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු;
පූරෙන්තු චිත්තසඞ්කප්පා, චන්දො පන්නරසො යථා.

‘‘ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු;
පූරෙන්තු චිත්තසඞ්කප්පා, මණි ජොතිරසො යථා’’ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.95 පුබ්බූපනිස්සයසම්පත්තිකථා; අ. නි. අට්ඨ. 1.1.192; ධ. ප. අට්ඨ. 1.සාමාවතීවත්ථු) –

ඉමාහි ද්වීහියෙව ගාථාහි ධම්මං දෙසෙන්ති. දෙසෙන්තාපි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යාසත්තනිකායෙ බොධෙතුං න සක්කුණන්ති, තස්මා න සබ්බඤ්ඤුබුද්ධසදිසා හුත්වා පාටිඑක්කං විසුං බුද්ධාති පච්චෙකබුද්ධා. තෙසං අපදානං කාරණං **පච්චෙකබුද්ධාපදානං**.

චිරං ඨිතාති ථෙරා. අථ වා ථිරතරසීලාචාරමද්දවාදිගුණෙහි යුත්තාති ථෙරා. අථ වා ථිරවරසීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙහි යුත්තාති ථෙරා. අථ වා ථිරතරසඞ්ඛාතපණීතානුත්තරසන්තිනිබ්බානමධිගතාති ථෙරා, ථෙරානං අපදානානි **ථෙරාපදානානි**. තථා තාදිගුණෙහි

යුත්තාති ථෙරී, ථෙරීනං අපදානානි **ථෙරීපදානානි**. තෙසු බුද්ධාපදානෙ පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්චෙව සුත්තන්තා. තෙනාහු පොරාණා –

‘‘පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්ච සුත්තානි යස්ස ච;
ඉදං බුද්ධාපදානන්ති, පඨමං අනුලොමතො’’ති.

පච්චෙකබුද්ධාපදානෙපි පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්චෙව සුත්තන්තා. තෙනාහු පොරාණා –

‘‘පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්ච සුත්තානි යස්ස ච;
ඉදං පච්චෙකබුද්ධාපදානන්ති, දුතියං අනුලොමතො’’ති.

ථෙරාපදානෙසු දසාධිකපඤ්චසතාපදානානි, වග්ගතො එකපඤ්ඤාස වග්ගා. තෙනාහු පොරාණා –

‘‘පඤ්චසතදසපදානානි, එකපඤ්ඤාස වග්ගතො;
ඉදං ථෙරාපදානන්ති, තතියං අනුලොමතො’’ති.

ථෙරීඅපදානෙසු චත්තාලීසං අපදානානි, වග්ගතො චතුරො වග්ගා. තෙනාහු පොරාණා –

‘‘චත්තාලීසංපදානානි, චතුවග්ගානි යස්ස ච;
ඉදං ථෙරීපදානන්ති, චතුත්ථං අනුලොමතො’’ති.

අපදානන්ති එත්ථ අපදාන-සද්දො කාරණගහණඅපගමනපටිපාටිඅක්කොසනාදීසු දිස්සති. තථා හි එස ‘‘ඛත්තියානං අපදානං, බ්‍රාහ්මණානං අපදාන’’න්තිආදීසු කාරණෙ දිස්සති, ඛත්තියානං කාරණං බ්‍රාහ්මණානං කාරණන්ති අත්ථො. ‘‘උපාසකානං අපදාන’’න්තිආදීසු ගහණෙ දිස්සති, සංසුට්ඨු ගහණන්ති අත්ථො. ‘‘වාණිජානං අපදානං, සුද්දානං අපදාන’’න්තිආදීසු අපගමනෙ දිස්සති, තතො තතො තෙසං අපගමනන්ති අත්ථො. ‘‘පිණ්ඩපාතිකො භික්ඛු සපදානචාරවසෙන පිණ්ඩාය චරතී’’තිආදීසු පටිපාටියා දිස්සති, ඝරපටිපාටියා චරතීති අත්ථො. ‘‘අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤා, අපගතා ඉමෙ බ්‍රහ්මඤ්ඤාති අපදානෙතී’’තිආදීසු අක්කොසනෙ දිස්සති, අක්කොසති පරිභාසතීති අත්ථො. ඉධ පන කාරණෙ දිස්සති. තස්මා බුද්ධානං අපදානානි බුද්ධාපදානි, බුද්ධකාරණානීති අත්ථො. ගඞ්ගාවාලුකූපමානං අනෙකෙසං බුද්ධානං දානපාරමිතාදිසමත්තිංසපාරමිතා කාරණන්ති දට්ඨබ්බං. අථ අධිකාරාදීසු යුත්තඅපදානානි සුද්ධමානසා සුණාථාති සම්බන්ධො.

තත්ථ **සුද්ධමානසාති** අරහත්තමග්ගඤාණෙන දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං ඛෙපෙත්වා ඨිතත්තා සුද්ධමානසා පරිසුද්ධචිත්තා සුද්ධහදයා පඤ්චසතා ඛීණාසවා ඉමස්මිං ධම්මසභායෙ සන්නිසින්නා සුණාථ, ඔහිතසොතා මනසි කරොථාති අත්ථො.

එත්ථ පන ‘‘අපදානානී’’ති අවත්වා පච්චෙකබුද්ධාපදානථෙරාපදානථෙරීඅපදානෙසු විජ්ජමානෙසුපි ‘‘අථ බුද්ධාපදානානී’’ති වචනං ඛන්ධයමකආයතනධාතුසච්චසඞ්ඛාරඅනුසයයමකෙසු විජ්ජමානෙසුපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච ‘‘මූලයමක’’න්ති වචනං විය, තෙරසසඞ්ඝාදිසෙසද්වෙඅනියතතිංසනිස්සග්ගියෙසු විජ්ජමානෙසුපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච ‘‘පාරාජිකකණ්ඩො’’ති වචනං විය ච ඉධාපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

‘‘සම්මාසම්බුද්ධාපදානානී’’ති වත්තබ්බෙ ‘‘වණ්ණාගමො…පෙ…. පඤ්චවිධං නිරුත්ත’’න්ති නිරුත්තිනයෙන වා ‘‘තෙසු වුද්ධිලොපාගමවිකාරවිපරීතාදෙසා චා’’ති සුත්තෙන වා තතියත්ථවාචකස්ස **සම්මා**තිනිපාතපදස්ස, සයංසද්දත්ථවාචකස්ස **ස**-න්තිඋපසග්ගපදස්ස ච ලොපං කත්වා කිතන්තවාචීබුද්ධසද්දමෙව ගහෙත්වා ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ‘‘බුද්ධාපදානානී’’ති වුත්තං. තස්මා සම්මාසම්බුද්ධාපදානානීති අත්ථො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. බුද්ධඅපදානවණ්ණනා

ඉදානි අබ්භන්තරනිදානානන්තරං අපදානට්ඨකථං කථෙතුකාමො –

‘‘සපදානං අපදානං, විචිත්‍රනයදෙසනං;
යං බුද්දකනිකායස්මිං, සඞ්ගායිංසු මහෙසයො;

තස්ස දානි අනුප්පත්තො, අත්ථසංවණ්ණනාක්කමො''ති.

තත්ථ යං අපදානං තාව ''සකලං බුද්ධවචනං එකවිමුත්තිරස''න්ති වුත්තත්තා එකරසෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති, ධම්මවිනයවසෙන ද්විධාසඞ්ගහෙ ධම්මෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති, පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමබුද්ධවචනෙසු මජ්ඣිමබුද්ධවචනෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති, විනයාභිධම්මසුත්තන්තපිටකෙසු සුත්තන්තපිටකෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති, දීඝනිකායමජ්ඣිමසංයුත්තඅඞ්ගුත්තරඛුද්දකනිකායෙසු පඤ්චසු ඛුද්දකනිකායෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු ගාථාය සඞ්ගහිතං.

''ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙසහස්සානි භික්ඛුතො;
චතුරාසීතිසහස්සානි, යෙමෙ ධම්මා පවත්තිනො''ති. –

එවං වුත්තචතුරාසීතිසහස්සධම්මක්ඛන්ධෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහිතං හොතීති.

ඉදානි තං අපදානං දස්සෙන්තො **''තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා, ධම්මරාජා අසඞ්ඛියා''**ති ආහ. තත්ථ දසපාරමිතාව පච්ඡිමමජ්ඣිමුක්කට්ඨවසෙන දසපාරමීදසඋපපාරමීදසපරමත්ථපාරමීනං වසෙන සමත්තිංසපාරමී. තාහි සංසුට්ඨු පුණ්ණා සම්පුණ්ණා සමන්නාගතා සමඞ්ගීභූතා අජ්ඣාපන්නා සංයුත්තාති **තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා.** සකලලොකත්තයවාසිනො සත්තනිකායෙ මෙත්තාකරුණාමුදිතාඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතාහි චතූහි බ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්තීහි වා ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන වා එකචිත්තභාවෙන අත්තනො ච කායෙ රඤ්ජෙන්ති අල්ලීයාපෙන්තීති රාජානො, ධම්මෙන රාජානො **ධම්මරාජා,** ඉත්ථම්භූතා බුද්ධා. දසසතං සහස්සං දසසහස්සං සතසහස්සං දසසතසහස්සං කොටි පකොටි කොටිප්පකොටි නහුතං නින්නහුතං අක්ඛොභිණී බින්දු අබ්බුදං නිරබ්බුදං අහහං අබබං අටටං සොගන්ධිකං උප්පලං කුමුදං පුණ්ඩරිකං පදුමං කථානං මහාකථානං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං වසෙන **අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛාරහිතා ධම්මරාජානො අතීතා විගතා නිරුද්ධා අබ්භත්ථං ගතාති අධිප්පායො.

6. තෙසු අතීතබුද්ධෙසු කතාධිකාරඤ්ච අත්තනා බොධිසත්තභූතෙන චක්කවත්තිරඤ්ඤා හුත්වා කතසම්භාරඤ්ච ආනන්දත්ථෙරෙන පුට්ඨො භගවා **''සම්බොධිං බුද්ධසෙට්ඨාන''**න්තිආදිමාහ. භො ආනන්ද, මම අපදානං සුණොහීති අධිප්පායො. ආනන්ද, අහං පුබ්බෙ බොධිසම්භාරපූරණකාලෙ චක්කවත්තිරාජා හුත්වා සෙට්ඨානං පසට්ඨානං පටිවිද්ධචතුසච්චානං බුද්ධානං සම්බොධිං චතුසච්චමග්ගඤාණං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං වා සිරසා අභිවාදයෙති සම්බන්ධො . **සසඞ්ඝෙ** සාවකසඞ්ඝසහිතෙ **ලොකනායකෙ** ලොකජෙට්ඨෙ බුද්ධෙ දසහි අඞ්ගුලීහි උභොහි හත්ථපුටෙහි **නමස්සිත්වා** වන්දිත්වා **සිරසා** සීසෙන **අභිවාදයෙ** ආදරෙන ථොමනං කත්වා පණාමං කරොමීති අත්ථො.

7. **යාවතා බුද්ධඛෙත්තෙසූති** දසසහස්සචක්කවාළෙසු බුද්ධඛෙත්තෙසු, **ආකාසට්ඨා** ආකාසගතා, **භූමට්ඨා** භූමිතලගතා, වෙළුරියාදයො සත්ත **රතනා අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛාරහිතා, **යාවතා** යත්තකා, **විජ්ජන්ති**. තානි සබ්බානි **මනසා** චිත්තෙන **සමාහරෙ,** සං සුට්ඨු චිත්තෙන අධිට්ඨහිත්වා ආහරිස්සාමීති අත්ථො, මම පාසාදස්ස සාමන්තා රාසිං කරොමීති අත්ථො.

8. **තත්ථ රූපියභූමියන්ති** තස්මිං අනෙකභූමිම්හි පාසාදෙ රූපියමයං රජතමයං භූමිං නිම්මිතන්ති අත්ථො. **අහං රතනමයං** සත්තහි රතනෙහි නිම්මිතං අනෙකසතභූමිකං **පාසාදං උබ්බිද්ධං** උග්ගතං **නභමුග්ගතං** ආකාසෙ ජොතමානං **මාපයින්ති** අත්ථො.

9. තමෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **''විචිත්තථම්භ''**න්ත්‍යාදිමාහ. විචිත්තෙහි අනෙකෙහි මසාරගල්ලාදිවණ්ණෙහි ථම්භෙහි උස්සාපිතං **සුකතං** සුට්ඨු කතං ලක්ඛණයුත්තං ආරොහපරිණාහවසෙන සුට්ඨු **විභත්තං** අනෙකකොටිසතග්ඝනතොරණනිම්මිතත්තා **මහාරහං**. පුනපි කිං විසිට්ඨං? **කනකමයසඞ්ඝාටං** සුවණ්ණෙහි කතතුලාසඞ්ඝාටවලයෙහි යුත්තං, තත්ථ උස්සාපිතකොන්තෙහි ච ඡත්තෙහි ච **මණ්ඩිතං** සොභිතං පාසාදන්ති සම්බන්ධො.

10. පුනපි පාසාදස්සෙව සොභං වණ්ණෙන්තො **''පඨමා වෙළුරියා භූමී''**ත්‍යාදිමාහ. තස්ස අනෙකසතභූමිපාසාදස්ස **සුභා** ඉට්ඨා කන්තා මනාපා **අබ්භසමා** වලාහකපටලසදිසා **විමලා** නිම්මලා වෙළුරියමණිමයා නීලවණ්ණා **පඨමා භූමි** අහොසීති අත්ථො. ජලජනළිනපදුමෙහි **ආකිණ්ණා** සමඞ්ගීභූතා වරාය උත්තමාය **කඤ්චනභූමියා** සුවණ්ණභූමියාව සොභතීති අත්ථො.

11. තස්සෙව පාසාදස්ස **කාචි භූමි පවාළංසා** පවාළකොට්ඨාසා **පවාළවණ්ණා,** කාචි භූමි **ලොහිතකා** ලොහිතවණ්ණා, කාචි භූමි **සුභා** මනොහරා **ඉන්දගොපකවණ්ණාභා** රස්මියො නිච්ඡරමානා, කාචි භූමි දස **දිසා ඔභාසතීති** අත්ථො.

12. තස්මිංයෙව පාසාදෙ **නිය්‍යූහා** නිග්ගතපමුඛසාලා ච **සුවිභත්තා** සුට්ඨු විභත්තා කොට්ඨාසතො විසුං විසුං කතා **සීහපඤ්ජරා** සීහද්වාරා ච. **චතුරො වෙදිකාති** චතූහි වෙදිකාවලයෙහි ජාලකවාටෙහි ච **මනොරමා** මනඅල්ලීයනකා

ගන්ධාවෙළා ගන්ධදාමා ච ඔලම්බන්තීති අත්ථො.

13. තස්මිංයෙව පාසාදෙ **සත්තරතනභූසිතා** සත්තරතනෙහි සොභිතා කූටාගාරා. කිං භූතා? **නීලා** නීලවණ්ණා, **පීතා** පීතවණ්ණා සුවණ්ණවණ්ණා, **ලොහිතකා** ලොහිතකවණ්ණා රත්තවණ්ණා, **ඔදාතා** ඔදාතවණ්ණා සෙතවණ්ණා, **සුද්ධකාළකා** අමිස්සකාළවණ්ණා, **කූටාගාරවරූපෙතා** කූටාගාරවරෙහි කණ්ණිකකූටාගාරවරෙහි උපෙතො සමන්නාගතො සො පාසාදොති අත්ථො.

14. තස්මිංයෙව පාසාදෙ **ඔලොකමයා** උද්ධම්මුඛා **පදුමා** සුපුප්ඵිතා පදුමා සොභන්ති, සීහබ්‍යග්ඝාදීහි වාළමිගගණෙහි ච හංසකොඤ්චමයූරාදිපක්ඛිසමූහෙහි ච **සොභිතො** සො පාසාදොති අත්ථො. අතිඋච්චො හුත්වා නභමුග්ගතත්තා නක්ඛත්තතාරකාහි ආකිණ්ණො **චන්දසූරෙහි** චන්දසූරියරූපෙහි ච **මණ්ඩිතො** සො පාසාදොති අත්ථො.

15. සො එව චක්කවත්තිස්ස පාසාදො **හෙමජාලෙන** සුවණ්ණජාලෙන **සඤ්ඡන්නා, සොණ්ණකිඞ්කණිකායුතො** සුවණ්ණකිඞ්කණිකජාලෙහි යුතො සමන්නාගතොති අත්ථො. **මනොරමා** මනල්ලියනකා **සොණ්ණමාලා** සුවණ්ණපුප්ඵපන්තියො **වාතවෙගෙන** වාතප්පහාරෙන **කූජන්ති** සද්දං කරොන්තීති අත්ථො.

16. **මඤ්ජෙට්ඨකං** මඤ්ජිට්ඨවණ්ණං, **ලොහිතකං** ලොහිතවණ්ණං, **පීතකං** පීතවණ්ණං, **හරිපිඤ්ජරං** ජම්බොනදසුවණ්ණවණ්ණං පඤ්ජරවණ්ණඤ්ච ධජං **නානාරඞ්ගෙහි** අනෙකෙහි වණ්ණෙහි, **සම්පීතං** රඤ්ජිතං ධජං, **උස්සිතං** තස්මිං පාසාදෙ උස්සාපිතං. **ධජමාලිනීති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන වුත්තං, ධජමාලායුත්තො සො පාසාදොති අත්ථො.

17. තස්මිං පාසාදෙ අත්ථරණාදයො වණ්ණෙන්තො **"න නං බහූ"**ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ නං පාසාදං බහූහි අවිජ්ජමානං නාම නත්ථීති අත්ථො, **නානාසයනවිචිත්තා** අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි විචිත්තා සොභිතා මඤ්චපීඨාදිසයනා **අනෙකසතා** අනෙකසතසඞ්ඛ්‍යා, කිං භූතා? **ඵලිකා** ඵලිකමණිමයා ඵලිකාහි කතා, **රජතාමයා** රජතෙහි කතා, **මණිමයා** නීලමණීහි කතා, **ලොහිතඞ්ගා** රත්තජාතිමණීහි කතා, **මසාරගල්ලමයා** කබරවණ්ණමණීහි කතා, **සණ්හකාසිකසන්ථතා** සණ්හෙහි සුඛුමෙහි කාසිකවත්ථෙහි අත්ථතා.

18. **පාවුරාති** පාවුරණා. කීදිසා? **කම්බලා** ලොමසුත්තෙහි කතා, **දුකූලා** දුකූලපටෙහි කතා, **චීනා** චීනපටෙහි කතා, **පත්තුණ්ණා** පත්තුණ්ණදෙසෙ ජාතපටෙහි කතා, **පණ්ඩු** පණ්ඩුවණ්ණා, **විචිත්තත්ථරණං** අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි පාවුරණෙහි ච විචිත්තං, **සබ්බං** සයනං, **මනසා** චිත්තෙන, **අහං පඤ්ඤපෙසින්ති** අත්ථො.

19. තදෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **"තාසු තාස්වෙව භූමීසු"**තිආදිමාහ. තත්ථ **රතනකූටලඞ්කතන්ති** රතනමයකූටෙහි රතනකණ්ණිකාහි අලඞ්කතං සොභිතන්ති අත්ථො. **මණිවෙරොචනා උක්කාති** වෙරොචනමණීහි රත්තමණීහි කතා, **උක්කා** දණ්ඩපදීපා. **ධාරයන්තා සුතිට්ඨරෙති** ආකාසෙ සුට්ඨු ධාරයන්තා ගණ්හන්තා අනෙකසතජනා සුට්ඨු තිට්ඨන්තීති අත්ථො.

20. පුන තදෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **"සොභන්ති එසිකාථම්භා"**තිආදිමාහ. තත්ථ **එසිකාථම්භා** නාම නගරද්වාරෙ සොභනත්ථාය නිඛාතා ථම්භා, **සුභා** ඉට්ඨා, **කඤ්චනතොරණා** සුවණ්ණමයා, **ජම්බොනදා** ජම්බොනදසුවණ්ණමයා ච, **සාරමයා** ඛදිරරුක්ඛසාරමයා ච **රජතමයා** ච තොරණා සොභන්ති, එසිකා ච තොරණා ච තං පාසාදං සොභයන්තීති අත්ථො.

21. තස්මිං පාසාදෙ **සුවිභත්තා අනෙකා සන්ධී** කවාටෙහි ච අග්ගළෙහි ච **චිත්තිතා** සොභිතා සන්ධිපරික්ඛෙපා සොභයන්තීති අත්ථො, **උභතොති** තස්ස පාසාදස්ස උභොසු පස්සෙසු, **පුණ්ණඝටා** අනෙකෙහි පදුමෙහි අනෙකෙහි ච උප්පලෙහි, **සංයුතා පුණ්ණා** තං පාසාදං සොභයන්තීති අත්ථො.

22-23. එවං පාසාදස්ස සොභං වණ්ණෙත්වා රතනමයං පාසාදඤ්ච සක්කාරසම්මානඤ්ච පකාසෙන්තො **"අතීතෙ සබ්බබුද්ධෙ ච"**තිආදිමාහ. තත්ථ **අතීතෙති** අතික්කන්තෙ විගතෙ කාලෙ ජාතෙ භූතෙ, **සසඞ්ඝෙ** සාවකසමූහසහිතෙ, **සබ්බෙ ලොකනායකෙ** බුද්ධෙ සභාවෙන පකතිවණ්ණෙන **රූපෙන** සණ්ඨානෙන ච, **සසාවකෙ** සාවකසහිතෙ, **බුද්ධෙ නිම්මිනිත්වා** යෙන ද්වාරෙන පාසාදො පවිසිතබ්බො හොති , **තෙන ද්වාරෙන පවිසිත්වා සසාවකා සබ්බෙ බුද්ධා සබ්බසොණ්ණමයෙ** සකලසුවණ්ණමයෙ, **පීඨෙ නිසින්නා අරියමණ්ඩලා** අරියසමූහා අහෙසුන්ති අත්ථො.

24-25. **එතරහි** වත්තමානෙ කාලෙ **අනුත්තරා** උත්තරවිරහිතා **යෙ ච බුද්ධා අත්ථි** සංවිජ්ජන්ති, තෙ ච **පච්චෙකබුද්ධෙ අනෙකසතෙ සයම්භූ** සයමෙව භූතෙ අඤ්ඤාචරියරහිතෙ, **අපරාජිතෙ** ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරෙහි අපරාජිතෙ, ජයමාපන්නෙ සන්තප්පෙසින්ති අත්ථො. **භවනං** මය්හං පාසාදං අතීතකාලෙ ච වත්තමානකාලෙ ච, **සබ්බෙ බුද්ධා සමාරුහුං** සං සුට්ඨු ආරුහිංසූති අත්ථො.

26. **යෙ දිබ්බා** දිවි භවා දිබ්බා දෙවලොකෙ ජාතා, **යෙ ච බහූ කප්පරුක්ඛා අත්ථි. යෙ ච මානුසා** මනුස්සෙ ජාතා යෙ ච බහූ කප්පරුක්ඛා අත්ථි, තතො **සබ්බං දුස්සං සමාහන්ත්වා** සං සුට්ඨු ආහරිත්වා තෙචීවරානි කාරෙත්වා තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ තිචීවරෙහි **අච්ඡාදෙමී**ති සම්බන්ධො.

27. එවං තිචීවරෙහි අච්ඡාදෙත්වා පාරුපාපෙත්වා තෙසං නිසින්නානං පච්චෙකබුද්ධානං **සම්පන්නං** මධුරං **ඛජ්ජං** ඛාදිතබ්බං පූවාදි කිඤ්චි, මධුරං **භොජ්ජං** භුඤ්ජිතබ්බං ආහාරඤ්ච, මධුරං **සායනීයං** ලෙහනීයඤ්ච, **සම්පන්නං** මධුරං පිවිතබ්බං අට්ඨපානඤ්ච, **භොජනං** භුඤ්ජිතබ්බං ආහාරඤ්ච **සුභෙ** සුන්දරෙ **මණිමයෙ** සෙලමයෙ **පත්තෙ සං** සුට්ඨු **පූරෙත්වා අදාසිං** පටිග්ගහාපෙසින්ති අත්ථො.

28. **සබ්බෙ තෙ අරියමණ්ඩලා** සබ්බෙ තෙ අරියසමූහා, **දිබ්බචක්ඛු සමා හුත්වා මට්ඨා**ති දිබ්බචක්ඛුසමඞ්ගිනො හුත්වා මට්ඨා කිලෙසෙහි රහිතත්තා සිලිට්ඨා සොභමානා **චීවරසංයුතා** තිචීවරෙහි සමඞ්ගීභූතා මධුරසක්ඛරාහි ච තෙලෙන ච මධුඵාණිතෙහි ච **පරමන්නෙන** උත්තමෙන අන්නෙන ච මයා **තප්පිතා** අප්පිතා පරිපූරිතා අහෙසුන්ති අත්ථො.

29. තෙ එවං සන්තප්පිතා අරියමණ්ඩලා **රතනගබ්භං** සත්තහි රතනෙහි නිම්මිතගබ්භං ගෙහං, **පවිසිත්වා ගුහාසයා** ගුහායං සයමානා, **කෙසරීව** කෙසරසීහා ඉව, **මහාරහම්හි සයනෙ** අනග්ඝෙ මඤ්චෙ, **සීහසෙය්‍යමකප්පයුං** යථා සීහො මිගරාජා දක්ඛිණපස්සෙන සයන්තො පාදෙ පාදං අච්චාධාය දක්ඛිණහත්ථං සීසූපධානං කත්වා වාමහත්ථං උජුකං ඨපෙත්වා වාලධිං අන්තරසත්ථියං කත්වා නිච්චලො සයති, එවං සෙය්‍යං කප්පයුං කරිංසූති අත්ථො.

30. තෙ එවං සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා **සම්පජානා** සතිසම්පජඤ්ඤසම්පන්නා. **සමුට්ඨාය** සං සුට්ඨු උට්ඨහිත්වා **සයනෙ පල්ලඞ්කමාභුජුං** ඌරුබද්ධාසනං කරිංසූති අත්ථො.

31. **ගොචරං සබ්බබුද්ධානන්ති** සබ්බෙසං අතීතානාගතානං බුද්ධානං ගොචරං ආරම්මණභූතං **ඣානරතිසමප්පිතා** ඣානරතියා සං සුට්ඨු අප්පිතා සමඞ්ගීභූතා අහෙසුන්ති අත්ථො, **අඤ්ඤෙ ධම්මානි දෙසෙන්තී**ති තෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු අඤ්ඤෙ එකච්චෙ ධම්මෙ දෙසෙන්ති, **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ **ඉද්ධියා** පඨමාදිජ්ඣානකීළාය **කීළන්ති** රමන්ති.

32. **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ **අභිඤ්ඤා** පඤ්ච අභිඤ්ඤායො **වසිභාවිතා** වසීකරිංසු, පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු ආවජ්ජනසමාපජ්ජනවුට්ඨානඅධිට්ඨානපච්චවෙක්ඛණසඞ්ඛාතාහි පඤ්චවසිතාහි වසීභාවං ඉතා ගතා පත්තා අභිඤ්ඤායො , **අප්පෙන්ති** සමාපජ්ජන්ති. **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ **අනෙකසහස්සියො විකුබ්බනානි** එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොතීති එවමාදීනි ඉද්ධිවිකුබ්බනානි **විකුබ්බන්ති** කරොන්තීති අත්ථො.

33. **බුද්ධාපි බුද්ධෙ**ති එවං සන්නිපතිතෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස **විසයං** ආරම්මණභූතං පඤ්හං බුද්ධා බුද්ධෙ **පුච්ඡන්තී**ති අත්ථො. තෙ බුද්ධා අත්ථගම්භීරතාය **ගම්භීරං නිපුණං** සුඛුමං, **ඨානං** කාරණං, **පඤ්ඤාය විනිබුජ්ඣරෙ** විසෙසෙන නිරවසෙසතො බුජ්ඣන්ති.

34. තදා මම පාසාදෙ සන්නිපතිතා **සාවකාපි බුද්ධෙ** පඤ්හං **පුච්ඡන්ති, බුද්ධා සාවකෙ සිස්සෙ** පඤ්හං **පුච්ඡන්ති, තෙ** බුද්ධා ච සාවකා ච **අඤ්ඤමඤ්ඤං** පඤ්හං **පුච්ඡිත්වා** අඤ්ඤමඤ්ඤං **බ්‍යාකරොන්ති** විස්සජ්ජෙන්ති.

35. පුන තෙ සබ්බෙ එකතො දස්සෙන්තො **"බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා චා"**තිආදිමාහ. තත්ථ **බුද්ධා** සම්මාසම්බුද්ධා, **පච්චෙකබුද්ධා** ච **සාවකා** ච සිස්සා **පරිචාරකා** නිස්සිතකා එතෙ සබ්බෙ, **සකාය** සකාය **රතියා** රමමානා සල්ලීනා මම **පාසාදෙ අභිරමන්තී**ති අත්ථො.

36. එවං තස්මිං වෙජයන්තපාසාදෙ පච්චෙකබුද්ධානං ආචාරසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො සො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා **"ඡත්තා තිට්ඨන්තු රතනා"**තිආදිමාහ. තත්ථ **රතනා** සත්තරතනමයා, **ඡත්තා කඤ්චනාවෙළපන්තිකා** සුවණ්ණජාලෙහි ඔලම්බිතා **තිට්ඨන්තු. මුත්තාජාලපරික්ඛිත්තා** මුත්තාජාලෙහි පරිවාරිතා, **සබ්බෙ** ඡත්තා මම **මත්ථකෙ** මුද්ධනි, **ධාරෙන්තූ**ති චින්තිතමත්තෙයෙව ඡත්තා පාතුභූතා හොන්තීති අත්ථො.

37. **සොණ්ණතාරකචිත්තිතා** සුවණ්ණතාරකාහි දද්දල්ලමානා **චෙලවිතානා භවන්තු** නිබ්බත්තන්තු . **විචිත්තා** අනෙකවණ්ණා, **මල්‍යවිතතා** පුප්ඵපත්ථටා, **සබ්බෙ** අනෙකවිතානා, **මත්ථකෙ** නිසීදනට්ඨානස්ස උපරිභාගෙ **ධාරෙන්තූ**ති අත්ථො.

38-40. **මල්‍යදාමෙහි** අනෙකසුගන්ධපුප්ඵදාමෙහි **විතතා** පරිකිණ්ණා, **ගන්ධදාමෙහි** චන්දනකුඞ්කුමතගරාදිසුගන්ධදාමෙහි, **සොභිතා** පොක්ඛරණීති සම්බන්ධො . **දුස්සදාමෙහි** පත්තුණ්ණචීනාදිඅනග්ඝදුස්සදාමෙහි, **පරිකිණ්ණා** සත්තරතනදාමෙහි භූසිතා අලඞ්කතා පොක්ඛරණී, **පුප්ඵාභිකිණ්ණා**

චම්පකසළලසොගන්ධිකාදිසුගන්ධපුප්ඵෙහි **අභිකිණ්ණා** සුට්ඨු විචිත්තා සොභිතා. පුනරපි කිං භූතා පොක්ඛරණී? සුරභිගන්ධසුගන්ධෙහි භූසිතා වාසිතා. සමන්තතො **ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලලඞ්කතා** පඤ්චහි අඞ්ගුලෙහි ලිම්පිතගන්ධෙහි අලඞ්කතා, **හෙමච්ඡදනඡාදිතා** සුවණ්ණඡදනෙහි සුවණ්ණවිතානෙහි ඡාදිතා, පාසාදස්ස **චාතුද්දිසා** පොක්ඛරණියො පදුමෙහි ච උප්පලෙහි ච සුට්ඨු සන්ථතා පත්ථටා සුවණ්ණරූපෙ සුවණ්ණවණ්ණා, **ඛායන්තු, පද්මරෙණුරජුග්ගතා** පදුමරෙණූහි ධූලීහි ච ආකිණ්ණා පොක්ඛරණියො සොභන්තූති අත්ථො.

41. මම වෙජයන්ත**පාසාදස්ස සමන්තතො පාදපා** චම්පකාදයො රුක්ඛා **සබ්බෙ පුප්ඵන්තු** එතෙ පුප්ඵරුක්ඛා. **සයමෙව පුප්ඵා මුඤ්චිත්වා** විගලිත්වා **ගන්ත්වා භවනං ඔකිරුං,** ඔකිණ්ණා පාසාදස්ස උපරි කරොන්තූති අත්ථො.

42. තත්ථ තස්මිං මම වෙජයන්තපාසාදෙ **සිඛිනො** මයූරා **නච්චන්තු, දිබ්බහංසා** දෙවතාහංසා, **පකූජරෙ** සද්දං කරොන්තු, **කරවීකා ච** මධුරසද්දා කොකිලා **ගායන්තු** ගීතවාක්‍යං කරොන්තු, අපරෙ අනුත්තා ච **දිජසඞ්ඝා** පක්ඛිනො සමූහා පාසාදස්ස **සමන්තතො** මධුරරවං රවන්තූති අත්ථො.

43. පාසාදස්ස සමන්තකො සබ්බා ආතතවිතතාදයො **භෙරියො වජ්ජන්තු** හඤ්ඤන්තු, **සබ්බා තා** අනෙකතන්තියො **වීණා රසන්තු** සද්දං කරොන්තු, **සබ්බා** අනෙකප්පකාරා **සඞ්ගීතියො** පාසාදස්ස සමන්තතො **වත්තන්තු** පවත්තන්තු ගායන්තූති අත්ථො.

44-5. යාවතා යත්තකෙ ඨානෙ **බුද්ධඛෙත්තම්හි** දසසහස්සිචක්කවාළෙ **තතො පරෙ චක්කවාළෙ, ජොතිසම්පන්නා** පභාසම්පන්නා **අච්ඡින්නා මහන්තා** සමන්තතො **රතනාමයා** සත්තහි රතනෙහි කතා ඛචිතා **සොණ්ණපල්ලඞ්කා** සුවණ්ණපල්ලඞ්කා **තිට්ඨන්තු,** පාසාදස්ස සමන්තතො **දීපරුක්ඛා** පදීපධාරණා තෙලරුක්ඛා **ජලන්තු** , පදීපෙහි පජ්ජලන්තු, **දසසහස්සිපරම්පරා** දසසහස්සීනං පරම්පරා දසසහස්සියො **එකපජ්ජොතා** එකපදීපා විය **භවන්තු** උජ්ජොතන්තූති අත්ථො.

46. නච්චගීතෙසු ඡෙකා **ගණිකා** නච්චිත්ථියො ච **ලාසිකා** මුඛෙන සද්දකාරිකා ච **පාසාදස්ස සමන්තතො නච්චන්තු, අච්ඡරාගණා** දෙවිත්ථිසමූහා නච්චන්තු, **නානාරඞ්ගා** අනෙකවණ්ණා නානාරඞ්ගමණ්ඩලා පාසාදස්ස සමන්තතො නච්චන්තු, **පදිස්සන්තු** පාකටා හොන්තූති අත්ථො.

47. තදා අහං තිලොකවිජයො නාම චක්කවත්තිරාජා හුත්වා සකලචක්කවාළෙ **දුමග්ගෙ** රුක්ඛග්ගෙ **පබ්බතග්ගෙ** හිමවන්තචක්කවාළපබ්බතාදීනං අග්ගෙ සිනෙරුපබ්බතමුද්ධනි ච සබ්බට්ඨානෙසු **විචිත්තං** අනෙකවණ්ණවිචිත්තං **පඤ්චවණ්ණිකං** නීලපීතාදිපඤ්චවණ්ණං **සබ්බං ධජං උස්සාපෙමීති** අත්ථො.

48. නරා ලොකන්තරා නරා ච නාගලොකතො **නාගා ච** දෙවලොකතො **ගන්ධබ්බා ච දෙවා ච සබ්බෙ උපෙන්තු** උපගච්ඡන්තු, **තෙ** නරාදයො **නමස්සන්තා** මම නමක්කාරං කරොන්තා **පඤ්ජලිකා** කතහත්ථපුටා මම වෙජයන්තං **පාසාදං පරිවාරයුන්ති** අත්ථො.

49. එවං සො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා පාසාදස්ස ච අත්තනො ච ආනුභාවං වණ්ණෙත්වා ඉදානි අත්තනා සම්පත්තිකතපුඤ්ඤඵලං සමාදපෙන්තො **"යං කිඤ්චි කුසලං කම්ම"**න්තිආදිමාහ. **යං කිඤ්චි කුසලකම්ම**සඞ්ඛාතං **කිරියං කත්තබ්බං** අත්ථි, තං සබ්බං **මම** මයා **කායෙන** වා **වාචාය** වා **මනසා** වා තීහි ද්වාරෙහි **කතං තිදසෙ සුකතං** සුට්ඨු කතං, තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජනාරහං කතන්ති අත්ථො.

50. පුන සමාදපෙන්තො **"යෙ සත්තා සඤ්ඤිනො"**තිආදිමාහ. තත්ථ **යෙ සත්තා** මනුස්සා වා දෙවා වා බ්‍රහ්මානො වා **සඤ්ඤිනො** සඤ්ඤාසහිතා **අත්ථි, යෙ ච සත්තා අසඤ්ඤිනො** සඤ්ඤාරහිතා අසඤ්ඤා සත්තා සන්ති, **තෙ සබ්බෙ** සත්තා **මය්හං** මයා **කතං පුඤ්ඤඵලං, භාගී භවන්තු** පුඤ්ඤවන්තා හොන්තූති අත්ථො.

51. පුනපි සමාදපෙන්තො බොධිසත්තො **"යෙසං කත"**න්තිආදිමාහ. මයා **කතං** පුඤ්ඤං යෙහි නරනාගගන්ධබ්බදෙවෙහි **සුවිදිතං** ඤාතං, තෙසං **මයා දින්නං පුඤ්ඤඵලං,** තස්මිං මයා කතෙ පුඤ්ඤෙ දින්නභාවං **යෙ** නරාදයො **න ජානන්ති, දෙවා ගන්ත්වා** තෙසං තං **නිවෙදයුං** ආරොචයුන්ති අත්ථො.

52. සබ්බලොකම්හි යෙ සත්තා ආහාරනිස්සිතා **ජීවන්ති,** තෙ සබ්බෙ සත්තා **මනුඤ්ඤං භොජනං සබ්බං මම චෙතසා** මම චිත්තෙන **ලභන්තු,** මම පුඤ්ඤිද්ධියා ලභන්තූති අත්ථො.

53. මනසා පසන්නෙන චිත්තෙන යං **දානං මයා දින්නං** තස්මිං දානෙ චිත්තෙන **පසාදං ආවහිං** උප්පාදෙසිං. **සබ්බසම්බුද්ධා** ච **පච්චෙකා** පටිඑක්කා **ජිනසාවකා** ච මයා චක්කවත්තිරඤ්ඤා **පූජිතා.**

54. **සුකතෙන තෙන කම්මෙන** සද්දහිත්වා කතෙන කුසලකම්මෙන, **චෙතනාපණිධීහි ච** චිත්තෙන කතපත්ථනාහි ච, **මානුසං දෙහං** මනුස්සසරීරං, **ජහිත්වා** ඡඩ්ඩෙත්වා, **අහං තාවතිංසං** දෙවලොකං **අගච්ඡිං** අගමාසිං, සුත්තප්පබුද්ධො විය තත්ථ උප්පජ්ජින්ති අත්ථො.

55. තතො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා කාලඞ්කතො, තතො පට්ඨාය ආගතෙ **දුවෙ භවෙ** ද්වෙ ජාතියො **පජානාමි දෙවත්තෙ** දෙවත්තභාවෙ **මානුසෙ** මනුස්සත්තභාවෙ ච, තතො ජාතිද්වයතො **අඤ්ඤං ගතිං** අඤ්ඤං උපපත්තිං **න ජානාමි** න පස්සාමි, **මනසා** චිත්තෙන **පත්ථනාඵලං** පත්ථිතපත්ථනාඵලන්ති අත්ථො.

56. **දෙවානං අධිකො හොමීති** යදි දෙවෙසු ජාතො, ආයුවණ්ණබලතෙජෙහි දෙවානං අධිකො ජෙට්ඨො සෙට්ඨො අහොසින්ති අත්ථො. යදි මනුස්සෙසු ජාතො, **මනුජාධිපො** මනුස්සානං අධිපති ඉස්සරො **භවාමි,** තථා රාජභූතො අභිරූපෙන රූපසම්පත්තියා ච ලක්ඛණෙන ආරොහපරිණාහාදිලක්ඛණෙන ච **සම්පන්නො** සම්පුණ්ණො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ **පඤ්ඤාය** පරමත්ථජානනපඤ්ඤාය **අසමො** සමරහිතො, මයා සදිසො කොචි නත්ථීති අත්ථො.

57. මයා කතපුඤ්ඤසම්භාරෙන පුඤ්ඤඵලෙන උප්පන්නුප්පන්නභවෙ **සෙට්ඨං** පසට්ඨං මධුරං **විවිධං** අනෙකප්පකාරං **භොජනඤ්ච අනප්පකං** බහුසත්ත**රතනඤ්ච විවිධානි,** අනෙකප්පකාරානි පත්තුණ්ණකොසෙය්‍යාදි**වත්ථානි** ච **නභා** ආකාසතො **මං** මම සන්තිකං **ඛිප්පං** සීඝං **උපෙන්ති** උපගච්ඡන්ති.

58-66. **පථබ්‍යා** පථවියා **පබ්බතෙ ච ආකාසෙ ච උදකෙ ච වනෙ ච යං යං** යත්ථ යත්ථ **හත්ථං පසාරෙමි** නික්ඛිපාමි, තතො තතො **දිබ්බා භක්ඛා** දිබ්බා ආහාරා **මං** මම සන්තිකං **උපෙන්ති** උපගච්ඡන්ති, පාතුභවන්තීති අත්ථො. තථා යථාක්කමං **සබ්බෙ රතනා. සබ්බෙ** චන්දනාදයො **ගන්ධා** . සබ්බෙ **යානා** වාහනා. **සබ්බෙ** චම්පකනාගපුන්නාගාදයො **මාලා** පුප්ඵා. සබ්බෙ **අලඞ්කාරා** ආභරණා. **සබ්බා** දිබ්බකඤ්ඤා. සබ්බෙ **මධුසක්ඛරා. සබ්බෙ** පූපාදයො **ඛජ්ජා** ඛාදිතබ්බා **මං** මම සන්තිකං **උපෙන්ති** උපගච්ඡන්ති.

67-68. **සම්බොධිවරපත්තියාති** උත්තමචතුමග්ගඤාණපත්තියා පාපුණනත්ථාය. මයා යං උත්තමදානං කතං පූරිතං, තෙන උත්තමදානෙන සෙලසඞ්ඛාතං **පබ්බතං** සකලං එකනින්නාදං කරොන්තො **බහලං ගිරං** පුථුලං ඝොසං **ගජ්ජෙන්තො, සදෙවකං** ලොකං සකලං මනුස්සදෙවලොකං **හාසයන්තො** සොමනස්සප්පත්තං කරොන්තො **ලොකෙ** සකලලොකත්තයෙ විවට්ටච්ඡදො **බුද්ධො අහං භවාමීති** අත්ථො.

69. **දිසා දසවිධා ලොකෙති** චක්කවාළලොකෙ දසවිධා දසකොට්ඨාසා දිසා හොන්ති, තත්ථ කොට්ඨාසෙ **යායතො** යායන්තස්ස ගච්ඡන්තස්ස **අන්තකං නත්ථීති** අත්ථො, චක්කවත්තිකාලෙ **තස්මිං** මයා ගතගතට්ඨානෙ දිසාභාගෙ වා **බුද්ධඛෙත්තා** බුද්ධවිසයා **අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛාරහිතා.

70. **පභා පකිත්තිතාති** තදා චක්කවත්තිරාජකාලෙ **මය්හං** පභා චක්කරතනමණිරතනාදීනං පභා ආලොකා **යමකා** යුගළයුගළා හුත්වා **රංසිවාහනා** රංසිං මුඤ්චමානා පකිත්තිතා පාකටා, **එත්ථන්තරෙ** දසසහස්සිචක්කවාළන්තරෙ **රංසිජාලං** රංසිසමූහං, **ආලොකො විපුලො** බහුතරො **භවෙ** අහොසීති අත්ථො.

71. **එත්තකෙ ලොකධාතුම්හීති** දසසහස්සිචක්කවාළෙසු **සබ්බෙ ජනා මං පස්සන්තු** දක්ඛන්තූති අත්ථො. **සබ්බෙ** දෙවා **යාව බ්‍රහ්මනිවෙසනා** යාව බ්‍රහ්මලොකා **මං අනුවත්තන්තු** අනුකූලා භවන්තු.

72. **විසිට්ඨමධුනාදෙනාති** විසට්ඨෙන මධුරෙන නාදෙන, **අමතභෙරිමාහනින්ති** අමතභෙරිං දෙවදුන්දුභිං පහරිං, **එත්ථන්තරෙ** එතස්මිං දසසහස්සිචක්කවාළබ්භන්තරෙ **සබ්බෙ ජනා** මම **මධුරං ගිරං** සද්දං **සුණන්තු** මනසි කරොන්තු.

73. **ධම්මමෙඝෙන වස්සන්තෙ** ධම්මදෙසනාමයෙන නාදෙන තබ්බොහාරපරමත්ථගම්භීරමධුරසුඛුමත්ථවස්සෙ වස්සන්තෙ වස්සමානෙ සම්මාසම්බුද්ධානුභාවෙන **සබ්බෙ** භික්ඛුභික්ඛුනීආදයො **අනාසවා** නික්කිලෙසා **හොන්තු** භවන්තු. **යෙත්ථ පච්ඡිමකා සත්තාති** එත්ථ එතෙසු රාසිභූතෙසු චතූසු පරිසසත්තෙසු යෙ සත්තා පච්ඡිමකා ගුණවසෙන හෙට්ඨිමකා, **තෙ** සබ්බෙ **සොතාපන්නා භවන්තූති** අධිප්පායො.

74. තදා තිලොකවිජයචක්කවත්තිරාජකාලෙ **දාතබ්බකං** දාතබ්බයුත්තකං, **දානං** කත්වා, **අසෙසතො** නිස්සෙසෙන, **සීලං** සීලපාරමිං, **පූරෙත්වා නෙක්ඛම්මෙ** නෙක්ඛම්මපාරමිතාය, **පාරමිං** කොටිං පත්වා, **උත්තමං සම්බොධිං** චතුමග්ගඤාණං, **පත්තො** භවාමි භවෙය්‍යං.

75. **පණ්ඩිතෙ** පඤ්ඤවන්තෙ මෙධාවිනො **පරිපුච්ඡිත්වා** ‘‘කිං, භන්තෙ, කත්තබ්බං? කිං න කත්තබ්බං? කිං කුසලං? කිං අකුසලං? කිං කත්වා සග්ගමොක්ඛද්වයස්ස භාගී හොති’’ති පුච්ඡිත්වා, එවං පඤ්ඤාපාරමිං පූරෙත්වාති අත්ථො. **කත්වා වීරියමුත්තමන්ති** උත්තමං සෙට්ඨං ඨානනිසජ්ජාදීසු අවිච්ඡින්නං වීරියං කත්වා, වීරියපාරමිං

පූරෙත්වාති අත්ථො. සකලවිරුද්ධජනෙහි කතඅනාදරාදිවාසනා**ඛන්තියා පාරමිං** කොටිං **ගන්ත්වා** ඛන්තිපාරමිං පූරෙත්වා **උත්තමං සම්බොධිං** උත්තමං සම්බුද්ධත්තං **පත්තො** භවාමි භවෙය්‍යං.

76. **කත්වා දළ්හමධිට්ඨානන්ති** ''මම සරීරජීවිතෙසු විනස්සන්තෙසුපි පුඤ්ඤකම්මතො න විරමිස්සාමී''ති අචලවසෙන දළ්හං අධිට්ඨානපාරමිං කත්වා ''සීසෙ ඡිජ්ජමානෙපි මුසාවාදං න කරෙස්සාමී''ති සච්චපාරමිතාය කොටිං **පූරිය** පූරෙත්වා ''සබ්බෙ සත්තා සුඛී අවෙරා''තිආදිනා මෙත්තාපාරමිතාය කොටිං පත්වා **උත්තමං සම්බොධිං පත්තොති** අත්ථො.

77. සජීවකාජීවකවත්ථූනං **ලාභෙ** ච තෙසං **අලාභෙ** ච කායිකචෙතසිකසු**ඛෙ** චෙව තථා **දුක්ඛෙ** ච සාදරජනෙහි කතෙ, **සම්මානෙ** චෙව ඔමානෙ, **ච සබ්බත්ථ සමකො** සමානමානසො උපෙක්ඛාපාරමිං පූරෙත්වා **උත්තමං සම්බොධිං පත්තො** පාපුණෙය්‍යන්ති අත්ථො.

78. **කොසජ්ජං** කුසීතභාවං, **භයතො** භයවසෙන ''අපායදුක්ඛභාගී''ති **දිස්වා** ඤත්වා අකොසජ්ජං අකුසීතභාවං අලීනවුත්තිං, **වීරියං ඛෙමතො** ඛෙමවසෙන ''නිබ්බානගාමී''ති **දිස්වා** ඤත්වා **ආරද්ධවීරියා හොථ** භවථ. **එසා බුද්ධානුසාසනී** එසා බුද්ධානං අනුසිට්ඨී.

79. **විවාදං භයතො දිස්වාති** විවාදං කලහං භයතො දිස්වා ''අපායභාගී''ති දිස්වා ඤත්වා **අවිවාදං** විවාදතො විරමණං ''නිබ්බානප්පත්තී''ති, **ඛෙමතො දිස්වා** ඤත්වා **සමග්ගා** එකග්ගචිත්තා **සඛිලා** සිලිට්ඨා මෙත්තාය ධුරගතාය සොභමානා **හොථාති** අත්ථො. **එසා** කථා මන්තනා උදීරණා බුද්ධානං **අනුසාසනී** ඔවාදදානං.

80. **පමාදං** ඨානනිසජ්ජාදීසු සතිවිප්පවාසෙන විහරණං **භයතො** ''නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙසු දුක්ඛිතදුරූපඅප්පන්නපානතාදිසංවත්තනකං අපායාදිගමනඤ්ච''ති **දිස්වා** ඤත්වා, **අප්පමාදං** සබ්බකිරියාසු සතියා විහරණං, **ඛෙමතො** වඩ්ඪිතො ''නිබ්බානසම්පාපුණන''න්ති **දිස්වා** පච්චක්ඛතො ඤත්වා **අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං** සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධීති අට්ඨඅවයවං සම්මාසම්බොධියා මග්ගං අධිගමූපායං **භාවෙථ** වඩ්ඩෙථ මනසි කරොථ, **එසා** කථා භාසනා උදීරණා **බුද්ධානුසාසනී** බුද්ධානං අනුසිට්ඨීති අත්ථො.

81. **සමාගතා බහූ බුද්ධාති** අනෙකසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යා පච්චෙකබුද්ධා සමාගතා රාසිභූතා, **සබ්බසො** සබ්බප්පකාරෙන **අරහන්තා** ච ඛීණාසවා අනෙකසතසහස්සා සමාගතා රාසිභූතා. තස්මා තෙ බුද්ධෙ ච **අරහන්තෙ** ච **වන්දමානෙ** වන්දනාරහෙ **නමස්සථ** අඞ්ගපච්චඞ්ගනමක්කාරෙන නමස්සථ වන්දථ.

82. **එවං** ඉමිනා මයා වුත්තප්පකාරෙන **අචින්තියා** චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා, **බුද්ධා, බුද්ධධම්මාති** බුද්ධෙහි දෙසිතා චත්තාරො සතිපට්ඨානා…පෙ.… අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, පඤ්චක්ඛන්ධා, හෙතුපච්චයො ආරම්මණපච්චයොතිආදයො ධම්මා, බුද්ධානං වා සභාවා අචින්තියා චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා, **අචින්තියෙ** චින්තාවිසයාතික්කන්තෙ **පසන්නානං** දෙවමනුස්සානං **විපාකො** දෙවමනුස්සසම්පත්තිනිබ්බානසම්පත්තිසඞ්ඛාතො චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තො **හොති** භවති.

ඉති එත්තාවතා ච යථා අද්ධානගාමිනො ''මග්ගං නො ආචික්ඛා''ති පුට්ඨෙන ''වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හථා''ති වුත්තෙ තෙන මග්ගෙන ගාමනිගමරාජධානීසු කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පුන මුඤ්චිතෙන අපරෙන වාමමග්ගෙන ගතාපි ගාමනිගමාදීසු කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙන්ති, එවමෙව බුද්ධාපදානං කුසලාපදානවසෙන නිට්ඨාපෙත්වා තදෙව අකුසලාපදානවසෙන විත්ථාරෙතුං ඉදං පඤ්හකම්මං –

''දුක්කරඤ්ච අබ්භක්ඛානං, අබ්භක්ඛානං පුනාපරං;
අබ්භක්ඛානං සිලාවෙධො, සකලිකාපි ච වෙදනා.

''නාළාගිරි සත්ථච්ඡෙදො, සීසදුක්ඛං යවඛාදනං;
පිට්ඨිදුක්ඛමතීසාරො, ඉමෙ අකුසලකාරණා''ති.

අත්ථ පඨමපඤ්හෙ – **දුක්කරන්ති** ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකා. අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො හුත්වා නිබ්බත්තො බ්‍රාහ්මණජාතිවසෙන සාසනෙ අප්පසන්නො තස්ස භගවතො පිලොතිකකම්මනිස්සන්දෙන ''කස්සපො භගවා''ති සුත්වා ''කුතො මුණ්ඩකස්ස සමණස්ස බොධි, බොධි පරමදුල්ලභා''ති ආහ. සො තෙන කම්මනිස්සන්දෙන අනෙකජාතිසතෙසු නරකාදිදුක්ඛමනුභවිත්වා තස්සෙව භගවතො අනන්තරං තෙනෙව ලද්ධබ්‍යාකරණෙන කම්මෙන ජාතිසංසාරං ඛෙපෙත්වා පරියොසානෙ වෙස්සන්තරත්තභාවං පත්වා තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තො. දෙවතායාචනෙන තතො චවිත්වා සක්‍යකුලෙ නිබ්බත්තො ඤාණස්ස පරිපාකත්තා සකලජම්බුදීපරජ්ජං පහාය අනොමානදීතීරෙ සුනිසිතෙනාසිනා සමකුටකෙසකලාපං ඡින්දිත්වා බ්‍රහ්මුනා ආනීතෙ ඉද්ධිමයෙ කප්පස්ස සණ්ඨානකාලෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තෙ අට්ඨ

පරික්ඛාරෙ පටිග්ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා බොධිඤාණදස්සනස්ස තාව අපරිපක්කත්තා බුද්ධභාවාය මග්ගාමග්ගං අජානිත්වා ඡබ්බස්සානි උරුවෙලජනපදෙ එකාහාරඑකාලොපඑකපුග්ගලඑකමග්ගඑකාසනභොජනවසෙන අට්ඨිචම්මනහාරුසෙසං නිම්මංසරුධිරපෙතරූපසදිසසරීරො **පධානසුත්තෙ** (සු. නි. 427 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව පධානං මහාවීරියං දුක්කරකාරිකං අකාසි. සො ඉමං දුක්කරකාරිකං ''සම්බොධියා මග්ගං න හොතී''ති චින්තෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු පණීතාහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා පීණින්ද්‍රියො පරිපුණ්ණද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණො කමෙන බොධිමණ්ඩමුපගන්ත්වා පඤ්ච මාරෙ ජිනිත්වා බුද්ධො ජාතොති.

''අවචාහං ජොතිපාලො, සුගතං කස්සපං තදා;
කුතො නු බොධි මුණ්ඩස්ස, බොධි පරමදුල්ලභා.

''තෙන කම්මවිපාකෙන, අචරිං දුක්කරං බහුං;
ඡබ්බස්සානුරුවෙලායං, තතො බොධිමපාපුණිං.

''නාහං එතෙන මග්ගෙන, පාපුණිං බොධිමුත්තමං;
කුම්මග්ගෙන ගවෙසිස්සං, පුබ්බකම්මෙන වාරිතො.

''පුඤ්ඤපාපපරික්ඛීණො, සබ්බසන්තාපවජ්ජිතො;
අසොකො අනුපායාසො, නිබ්බායිස්සමනාසවො''ති. (අප. ථෙර 1.39.92-95);

දුතියපඤ්හෙ – **අබ්භක්ඛානන්ති** අභි අක්ඛානං පරිභාසනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො සුද්දකුලෙ ජාතො අපාකටො අප්පසිද්ධො මුනාළි නාම ධුත්තො හුත්වා පටිවසති. තදා මහිද්ධිකො මහානුභාවො සුරභි නාම පච්චෙකබුද්ධො කෙනචි කරණීයෙන තස්ස සමීපට්ඨානං පාපුණි. සො තං දිස්වාව ''දුස්සීලො පාපධම්මො අයං සමණො''තිආදිනා අබ්භාචික්ඛි. සො තෙන අකුසලනිස්සන්දෙන නරකාදීසු අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ යදා තිත්ථියා පඨමතරං භගවතො තුසිතභවනෙ වසනසමයෙ ච පාකටා හුත්වා සකලජනං වඤ්චෙත්වා ද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො දීපෙත්වා විචරන්ති, තදා තුසිතපුරා චවිත්වා සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන බුද්ධො ජාතො. තිත්ථියා සූරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකා විය විහතලාභසක්කාරා භගවති ආඝාතං බන්ධිත්වා විචරන්ති. තස්මිං සමයෙ රාජගහසෙට්ඨි ගඞ්ගාය ජාලං බන්ධිත්වා කීළන්තො රත්තචන්දනඝටිකං දිස්වා අම්හාකං ගෙහෙ චන්දනානි බහූනි, ඉමං භමං ආරොපෙත්වා තෙන භමකාරෙහි පත්තං ලිඛාපෙත්වා වෙළුපරම්පරාය ලග්ගෙත්වා ''යෙ ඉමං පත්තං ඉද්ධියා ආගන්ත්වා ගණ්හන්ති, තෙසං භත්තිකො භවිස්සාමී''ති භෙරිං චරාපෙසි.

තදා තිත්ථියා ''නට්ඨම්හා දානි නට්ඨම්හා දානී''ති මන්තෙත්වා නිගණ්ඨො නාටපුත්තො සකපරිසං එවමාහ – ''අහං වෙළුසමීපං ගන්ත්වා ආකාසෙ උල්ලඞ්ඝනාකාරං කරොමි, 'තුම්හෙ ඡවදාරුමයං පත්තං පටිච්ච මා ඉද්ධිං කරොථා'ති මං බන්ධෙ ගහෙත්වා වාරෙථා''ති, තෙ තථා ගන්ත්වා තථා අකංසු.

තදා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො ච මොග්ගල්ලානො ච තිගාවුතෙ සෙලපබ්බතමත්ථකෙ ඨත්වා පිණ්ඩපාතගණ්හනත්ථාය චීවරං පාරුපන්තා තං කොලාහලං සුණිංසු. තෙසු මොග්ගල්ලානො පිණ්ඩොලභාරද්වාජං ''ත්වං ආකාසෙන ගන්ත්වා තං පත්තං ගණ්හාහී''ති ආහ. සො ''භන්තෙ, තුම්හෙයෙව භගවතා ඉද්ධිමන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතා, තුම්හෙව ගණ්හථා''ති ආහ. තථාපි ''මයා ආණත්තො ත්වමෙව ගණ්හාහී''ති ආණත්තො අත්තනා ඨිතං තිගාවුතං සෙලපබ්බතං පාදතලෙ ලග්ගෙත්වා උක්ඛලියා පිධානං විය සකලරාජගහනගරං ඡාදෙසි, තදා නගරවාසිනො එළිකපබ්බතෙ ආවුතං රත්තසුත්තමිව තං ථෙරං පස්සිත්වා ''භන්තෙ භාරද්වාජ, අම්හෙ රක්ඛථා''ති උග්ඝොසයිංසු, භීතා සුප්පාදීනි සීසෙ අකංසු. තදා ථෙරො තං පබ්බතං ඨිතට්ඨානෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉද්ධියා ගන්ත්වා තං පත්තං අග්ගහෙසි, තදා නගරවාසිනො මහාකොලාහලමකංසු.

භගවා වෙළුවනාරාමෙ නිසින්නො තං සද්දං සුත්වා ''කිං එසො සද්දො''ති ආනන්දං පුච්ඡි. ''භාරද්වාජෙන, භන්තෙ, පත්තස්ස ගහිතත්තා සන්තුට්ඨා නගරවාසිනො උක්කුට්ඨිසද්දමකංසූ''ති ආහ. තදා භගවා ආයතිං පරූපවාදමොචනත්ථං තං පත්තං ආහරාපෙත්වා භෙදාපෙත්වා අඤ්ජනුපපිසනං කත්වා භික්ඛූනං දාපෙසි, දාපෙත්වා ච පන ''න, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිවිකුබ්බනා කාතබ්බා, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (චූළව. 252 ථොකං විසදිසං) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි.

තතො තිත්ථියා ''සමණෙන කිර ගොතමෙන සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තෙ ජීවිතහෙතුපි තං නාතික්කමන්ති, මයං ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමා''ති තත්ථ තත්ථ රාසිභූතා කොලාහලමකංසු. අථ රාජා බිම්බිසාරො තං සුත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො භගවන්තමෙවමාහ – ''තිත්ථියා, භන්තෙ, 'ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමා'ති උග්ඝොසෙන්තී''ති. ''අහම්පි, මහාරාජ, කරිස්සාමී''ති. ''නනු, භන්තෙ, භගවතා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත''න්ති. ''තමෙව, මහාරාජ, පුච්ඡිස්සාමි, තවුය්‍යානෙ අම්බඵලාදීනි ඛාදන්තානං 'එත්තකො දණ්ඩො'ති දණ්ඩං ඨපෙන්තො තවාපි එකතො කත්වා ඨපෙසී''ති. ''න මය්හං, භන්තෙ, දණ්ඩො''ති. ''එවං, මහාරාජ, න මය්හං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං අත්ථී''ති. ''කත්ථ, භන්තෙ, පාටිහාරියං භවිස්සතී''ති? ''සාවත්ථියා සමීපෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ, මහාරාජා''ති. ''සාධු, භන්තෙ, තං පස්සිස්සාමා''ති. තතො තිත්ථියා

‘‘කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කිර පාටිහාරියං භවිස්සතී’’ති සුත්වා නගරස්ස සාමන්තා අම්බරුක්ඛෙ ඡෙදාපෙසුං, නාගරා මහාඅඞ්ගණට්ඨානෙ මඤ්චාතිමඤ්චං අට්ටාදයො බන්ධිංසු, සකලජම්බුදීපවාසිනො රාසිභූතා පුරත්ථිමදිසායමෙව ද්වාදසයොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨංසු. සෙසදිසාසුපි තදනුරූපෙනාකාරෙන සන්නිපතිංසු.

භගවාපි කාලෙ සම්පත්තෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමාසියං පාතොව කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ කණ්ඩො නාම උය්‍යානපාලො කිපිල්ලිකපුටෙ සුපක්කං අම්බඵලං දිස්වා ‘‘සචාහං ඉමං රඤ්ඤො දදෙය්‍යං, කහාපණාදිසාරං ලභෙය්‍යං, භගවතො උපනාමිතෙ පන ඉධලොකපරලොකෙසු සම්පත්ති භවිස්සතී’’ති භගවතො උපනාමෙසි. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආණාපෙසි – ‘‘ඉමං ඵලං මද්දිත්වා පානං දෙහී’’ති. ථෙරො තථා අකාසි. භගවා අම්බරසං පිවිත්වා අම්බට්ඨිං උය්‍යානපාලස්ස දත්වා ‘‘ඉමං රොපෙහී’’ති ආහ. සො වාලුකං වියූහිත්වා තං රොපෙසි, ආනන්දත්ථෙරො කුණ්ඩිකාය උදකං ආසිඤ්චි. තස්මිං ඛණෙ අම්බඞ්කුරො උට්ඨහිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව සාඛාවිටපපුප්ඵඵලපල්ලවභරිතො පඤ්ඤායිත්ථ. පතිතං අම්බඵලං ඛාදන්තා සකලජම්බුදීපවාසිනො ඛයං පාපෙතුං නාසක්ඛිංසු.

අථ භගවා පුරත්ථිමචක්කවාළතො යාව පච්ඡිමචක්කවාළං, තාව ඉමස්මිං චක්කවාළෙ මහාමෙරුමුද්ධනි රතනචඞ්කමං මාපෙත්වා අනෙකපරිසාහි සීහනාදං නදාපෙන්තො **ධම්මපදට්ඨකථායං** වුත්තනයෙන මහාඉද්ධිපාටිහාරියං කත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තෙ විප්පකාරං පාපෙත්වා පාටිහීරාවසානෙ පුරිමබුද්ධාචිණ්ණවසෙන තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ වස්සංවුට්ඨො නිරන්තරං තෙමාසං අභිධම්මං දෙසෙත්වා මාතුප්පමුඛානං අනෙකදෙවතානං සොතාපත්තිමග්ගාධිගමනං කත්වා, වුට්ඨවස්සො දෙවොරොහනං කත්වා අනෙකදෙවබ්‍රහ්මගණපරිවුතො සඞ්කස්සපුරද්වාරං ඔරුය්හ ලොකානුග්ගහං අකාසි. තදා භගවතො ලාභසක්කාරො ජම්බුදීපමජ්ඣොත්ථරමානො පඤ්චමහාගඞ්ගා විය අහොසි.

අථ තිත්ථියා පරිහීනලාභසක්කාරා දුක්ඛී දුම්මනා පත්තක්ඛන්ධා අධොමුඛා නිසීදිංසු. තදා තෙසං උපාසිකා චිඤ්චමාණවිකා නාම අතිවිය රූපග්ගප්පත්තා තෙ තථා නිසින්නෙ දිස්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, එවංදුක්ඛී දුම්මනා නිසින්නා’’ති පුච්ඡි. ‘‘කිං පන ත්වං, භගිනි, අප්පොස්සුක්කාසී’’ති? ‘‘කිං, භන්තෙ’’ති? ‘‘භගිනි, සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පාදකාලතො පට්ඨාය මයං හතලාභසක්කාරා, නගරවාසිනො අම්හෙ න කිඤ්චි මඤ්ඤන්තී’’ති. ‘‘මයා එත්ථ කිං කාතබ්බ’’න්ති? ‘‘තයා සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙතුං වට්ටතී’’ති. සා ‘‘න මය්හං භාරො’’ති වත්වා තත්ථ උස්සාහං කරොන්තී විකාලෙ ජෙතවනවිහාරං ගන්ත්වා තිත්ථියානං උපස්සයෙ වසිත්වා පාතො නගරවාසීනං ගන්ධාදීනි ගහෙත්වා භගවන්තං වන්දනත්ථාය ගමනසමයෙ ජෙතවනා විය නික්ඛන්තා, ‘‘කත්ථ සයිතා’’ති පුට්ඨා ‘‘කිං තුම්හාකං මම සයිතට්ඨානෙනා’’ති වත්වා පක්කාමි. සා කමෙන ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පුච්ඡිතා ‘‘සමණෙනාහං ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා නික්ඛන්තා’’ති ආහ. තං බාලපුථුජ්ජනා සද්දහිංසු, පණ්ඩිතා සොතාපන්නාදයො න සද්දහිංසු. එකදිවසං සා දාරුමණ්ඩලං උදරෙ බන්ධිත්වා උපරි රත්තපටං පරිදහිත්වා ගන්ත්වා සරාජිකාය පරිසාය ධම්මදෙසනත්ථාය නිසින්නං භගවන්තං එවමාහ – ‘‘භො සමණ, ත්වං ධම්මං දෙසෙසි, තුය්හං පටිච්ච උප්පන්නදාරකගබ්භිනියා මය්හං ලසුණමරිචාදීනි න විචාරෙසී’’ති? ‘‘තථාභාවං, භගිනි, ත්වඤ්චෙව පජානාසි, අහඤ්චා’’ති. සා ‘‘එවමෙව මෙථුනසංසග්ගසමයං ද්වෙයෙව ජානන්ති, න අඤ්ඤෙ’’ති ආහ.

තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා ද්වෙ දෙවපුත්තෙ ආණාපෙසි – ‘‘තුම්හෙසු එකො මූසිකවණ්ණං මාපෙත්වා තස්සා දාරුමණ්ඩලස්ස බන්ධනං ඡින්දතු, එකො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙත්වා පාරුතපටං උද්ධං ඛිපතූ’’ති. තෙ ගන්ත්වා තථා අකංසු. දාරුමණ්ඩලං පතමානං තස්සා පාදපිට්ඨිං භින්දි. ධම්මසභායං සන්නිපතිතා පුථුජ්ජනා සබ්බෙ ‘‘අරෙ, දුට්ඨචොරි, ත්වං එවරූපස්ස ලොකත්තයසාමිනො එවරූපං අබ්භක්ඛානං අකාසී’’ති උට්ඨහිත්වා එකෙකමුට්ඨිපහාරං දත්වා සභාය නීහරිංසු, දස්සනාතික්කන්තාය පථවී විවරමදාසි. තස්මිං ඛණෙ අවීචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා කුලදත්තිකෙන රත්තකම්බලෙනෙව තං අච්ඡාදෙත්වා අවීචිම්හි පක්ඛිපි, භගවතො ලාභසක්කාරො අතිරෙකතරො අහොසි. තෙන වුත්තං –

‘‘සබ්බාභිභුස්ස බුද්ධස්ස, නන්දො නාමාසි සාවකො;
තං අබ්භක්ඛාය නිරයෙ, චිරං සංසරිතං මයා.

‘‘දසවස්සසහස්සානි, නිරයෙ සංසරිං චිරං;
මනුස්සභාවං ලද්ධාහං, අබ්භක්ඛානං බහුං ලභිං.

‘‘තෙන කම්මාවසෙසෙන, චිඤ්චමාණවිකා මමං;
අබ්භාචික්ඛි අභූතෙන, ජනකායස්ස අග්ගතො’’ති. (අප. ථෙර 1.39.70-72);

තතියපඤ්හෙ – **අබ්භක්ඛානන්ති** අභි අක්ඛානං අක්කොසනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො අපාකටජාතියං උප්පන්නො මුනාළි නාම ධුත්තො හුත්වා දුජ්ජනසංසග්ගබලෙන සුරභිං නාම පච්චෙකබුද්ධං ‘‘දුස්සීලො පාපධම්මො අයං භික්ඛූ’’ති අක්කොසි. සො තෙන අකුසලෙන වචීකම්මෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ දසපාරමිතාසංසිද්ධිබලෙන බුද්ධො ජාතො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි. පුන තිත්ථියා උස්සාහජාතා – ‘‘කථං නු ඛො සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං උප්පාදෙස්සාමා’’ති දුක්ඛී දුම්මනා නිසීදිංසු. තදා සුන්දරී

නාමෙකා පරිබ්බාජිකා තෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ඨිතා තුණ්හීභූතෙ කිඤ්චි අවදන්තෙ දිස්වා ''කිං මය්හං දොසො''ති පුච්ඡි. ''සමණෙන ගොතමෙන අම්හෙ විහෙඨියමානෙ ත්වං අප්පොස්සුක්කා විහරිස්සසි, ඉදං තව දොසො''ති. ''එවමහං තත්ථ කිං කරිස්සාමී''ති? ''ත්වං සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙතුං සක්ඛිස්සසී''ති? ''සක්ඛිස්සාමි, අය්‍යා''ති වත්වා තතො පට්ඨාය වුත්තනයෙන දිට්ඨදිට්ඨානං ''සමණෙන ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා නික්ඛන්තා''ති වත්වා අක්කොසති පරිභාසති. තිත්ථියාපි ''පස්සථ, භො, සමණස්ස ගොතමස්ස කම්ම''න්ති අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති. වුත්තඤ්හෙතං –

''මුනාළි නාමහං ධුත්තො, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු;
පච්චෙකබුද්ධං සුරභිං, අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

''තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ සංසරිං චිරං;
බහූ වස්සසහස්සානි, දුක්ඛං වෙදෙසි වෙදනං.

''තෙන කම්මාවසෙසෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
අබ්භක්ඛානං මයා ලද්ධං, සුන්දරිකාය කාරණා''ති. (අප. ථෙර 1.39.67-69);

චතුත්ථපඤ්හෙ – **අබ්භක්ඛානං** අභි විසෙසෙන අක්කොසනං පරිභාසනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පන්නො බහුස්සුතො බහූහි සක්කතො පූජිතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වනමූලඵලාහාරො බහුමාණවෙ මන්තෙ වාචෙන්තො වාසං කප්පෙසි. එකො පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී තාපසො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං දිස්වාව ඉස්සාපකතො තං අදූසකං ඉසිං ''කාමභොගී කුහකො අයං ඉසී''ති අබ්භාචික්ඛි, අත්තනො සිස්සෙ ච ආහ – ''අයං ඉසි එවරූපො අනාචාරකො''ති. තෙපි තථෙව අක්කොසිංසු පරිභාසිංසු. සො තෙන අකුසලකම්මවිපාකෙන වස්සසහස්සානි නිරයෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො හුත්වා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො ආකාසෙ පුණ්ණචන්දො විය පාකටො ජාතො. තථෙව තිත්ථියා අබ්භක්ඛානෙනපි අසන්තුට්ඨා පුනපි සුන්දරියා අබ්භක්ඛානං කාරෙත්වා සුරාධුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා ලඤ්ජං දත්වා ''තුම්හෙ සුන්දරිං මාරෙත්වා ජෙතවනද්වාරසමීපෙ මාලාකචවරෙන ඡාදෙථා''ති ආණාපෙසුං. තෙ තථා කරිංසු. තතො තිත්ථියා ''සුන්දරිං න පස්සාමා''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''පරියෙසථා''ති ආහ. තෙ අත්තනා පාතිතට්ඨානතො ගහෙත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙත්වා ''පස්සථ, භො, සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකානං කම්ම''න්ති භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සකලනගරෙ අවණ්ණං උග්ඝොසෙන්තා විචරිංසු. සුන්දරිං ආමකසුසානෙ අට්ටකෙ ඨපෙසුං. රාජා ''සුන්දරිමාරකෙ පරියෙසථා''ති ආණාපෙසි. තදා ධුත්තා සුරං පිවිත්වා ''ත්වං සුන්දරිං මාරෙසි, ත්වං මාරෙසී''ති කලහං කරිංසු. රාජපුරිසා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා ''කිං, භණෙ, තුම්හෙහි සුන්දරී මාරිතා''ති? ''ආම, දෙවා''ති. ''කෙහි ආණත්තා''ති? ''තිත්ථියෙහි, දෙවා''ති. රාජා තිත්ථියෙ ආහරාපෙත්වා බන්ධාපෙත්වා ''ගච්ඡථ, භණෙ, 'බුද්ධස්ස අවණ්ණත්ථාය අම්හෙහි සයමෙව සුන්දරී මාරාපිතා, භගවා තස්ස සාවකා ච අකාරකා'ති උග්ඝොසථා''ති ආහ. තෙ තථා අකංසු . සකලනගරවාසිනො නික්කඞ්ඛා අහෙසුං. රාජා තිත්ථියෙ ච ධුත්තෙ ච මාරාපෙත්වා ඡඩ්ඩාපෙති . තතො භගවතො භියොසොමත්තාය ලාභසක්කාරො වඩ්ඪි. තෙන වුත්තං –

''බ්‍රාහ්මණො සුතවා ආසිං, අහං සක්කතපූජිතො;
මහාවනෙ පඤ්චසතෙ, මන්තෙ වාචෙමි මාණවෙ.

''තත්ථාගතො ඉසි භීමො, පඤ්චාභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො;
තඤ්චාහං ආගතං දිස්වා, අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

''තතොහං අවචං සිස්සෙ, කාමභොගී අයං ඉසි;
මය්හම්පි භාසමානස්ස, අනුමොදිංසු මාණවා.

''තතො මාණවකා සබ්බෙ, භික්ඛමානං කුලෙ කුලෙ;
මහාජනස්ස ආහංසු, කාමභොගී අයං ඉසි.

''තෙන කම්මවිපාකෙන, පඤ්චභික්ඛුසතා ඉමෙ;
අබ්භක්ඛානං ලභුං සබ්බෙ, සුන්දරිකාය කාරණා''ති. (අප. ථෙර 1.39.73-77);

පඤ්චමෙ පඤ්හෙ – **සිලාවෙධොති** ආඝාතචිත්තො සිලං පවිජ්ඣි. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ච කනිට්ඨභාතා ච එකපිතුපුත්තා අහෙසුං. තෙ පිතු අච්චයෙන දාසෙ පටිච්ච කලහං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධා අහෙසුං. බොධිසත්තො අත්තනො බලවභාවෙන කනිට්ඨභාතරං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තස්සුපරි පාසාණං පවිජ්ඣෙසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නරකාදීසු අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො ජාතො. දෙවදත්තො රාහුලකුමාරස්ස මාතුලො පුබ්බෙ සෙරිවාණිජකාලෙ බොධිසත්තෙන සද්ධිං වාණිජො අහොසි, තෙ එකං පට්ටනගාමං පත්වා ''ත්වං එකවීථිං ගණ්හාහි, අහම්පි එකවීථිං ගණ්හාමී''ති ද්වෙපි පවිට්ඨා. තෙසු දෙවදත්තස්ස පවිට්ඨවීථියං ජිණ්ණසෙට්ඨිභරියා ච නත්තා ච ද්වෙයෙව අහෙසුං, තෙසං මහන්තං සුවණ්ණථාලකං මලග්ගහිතං

භාජනන්තරෙ ඨපිතං හොති, තං සුවණ්ණථාලකභාවං අජානන්තී ‘‘ඉමං ථාලකං ගහෙත්වා පිළන්ධනං දෙථා’’ති ආහ. සො තං ගහෙත්වා සූචියා ලෙඛං කඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා ‘‘ථොකං දත්වා ගණ්හිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ගතො. අථ බොධිසත්තං ද්වාරසමීපං ආගතං දිස්වා ‘‘නත්තා, අය්‍යො , මය්හං කච්ඡපුටං පිළන්ධනං දෙථා’’ති. සා තං පක්කොසාපෙත්වා නිසීදාපෙත්වා තං ථාලකං දත්වා ‘‘ඉමං ගහෙත්වා මය්හං නත්තාය කච්ඡපුටං පිළන්ධනං දෙථා’’ති. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා ‘‘තෙන වඤ්චිතා’’ති ඤත්වා අත්තනො පසිබ්බකාය ඨපිතඅට්ඨකහාපණෙ අවසෙසභණ්ඩඤ්ච දත්වා කච්ඡපුටං පිළන්ධනං කුමාරිකාය හත්ථෙ පිළන්ධාපෙත්වා අගමාසි. සො වාණිජො පුනාගන්ත්වා පුච්ඡි. ‘‘තාත, ත්වං න ගණ්හිත්ථ, මය්හං පුත්තො ඉදඤ්චිදඤ්ච දත්වා තං ගහෙත්වා ගතො’’ති. සො තං සුත්වාව හදයෙන ඵාලිතෙන විය ධාවිත්වා අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නාවං ආරුය්හ පක්ඛන්දි. සො ‘‘තිට්ඨ, මා පලායි මා පලායී’’ති වත්වා ‘‘නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ තං නාසෙතුං සමත්ථො භවෙය්‍ය’’න්ති පත්ථනං අකාසි.

සො පත්ථනාවසෙන අනෙකෙසු ජාතිසතසහස්සෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨෙත්වා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සක්‍යකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන භගවති සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා රාජගහෙ විහරන්තෙ අනුරුද්ධාදීහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා ඣානලාභී හුත්වා පාකටො භගවන්තං වරං යාචි – ‘‘භන්තෙ, සබ්බො භික්ඛුසඞ්ඝො පිණ්ඩපාතිකාදීනි තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදියතු, සකලො භික්ඛුසඞ්ඝො මම භාරො හොතූ’’ති. භගවා න අනුජානි. දෙවදත්තො වෙරං බන්ධිත්වා පරිහීනජ්ඣානො භගවන්තං මාරෙතුකාමො එකදිවසං වෙභාරපබ්බතපාදෙ ඨිතස්ස භගවතො උපරි ඨිතො පබ්බතකූටං පවිද්ධෙසි. භගවතො ආනුභාවෙන අපරො පබ්බතකූටො තං පතමානං සම්පටිච්ඡි. තෙසං සට්ටනෙන උට්ඨිතා පපටිකා ආගන්ත්වා භගවතො පාදපිට්ඨියං පහරි. තෙන වුත්තං –

‘‘වෙමාතුභාතරං පුබ්බෙ, ධනහෙතු හනිං අහං;
පක්ඛිපිං ගිරිදුග්ගස්මිං, සිලාය ච අපිංසයිං.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, දෙවදත්තො සිලං ඛිපි;
අඞ්ගුට්ඨං පිංසයී පාදෙ, මම පාසාණසක්ඛරා’’ති. (අප. ථෙර 1.39.78-79);

ඡට්ඨපඤ්හෙ – **සකලිකාවෙධොති** සකලිකාය සට්ටනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො දහරකාලෙ මහාවීථියං කීළමානො වීථියං පිණ්ඩාය චරමානං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා ‘‘අයං මුණ්ඩකො සමණො කුහිං ගච්ඡතී’’ති පාසාණසකලිකං ගහෙත්වා තස්ස පාදපිට්ඨියං ඛිපි . පාදපිට්ඨිචම්මං ඡින්දිත්වා රුහිරං නික්ඛමි. සො තෙන පාපකම්මෙන අනෙකවස්සසහස්සානි නිරයෙ මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා බුද්ධභූතොපි කම්මපිලොතිකවසෙන පාදපිට්ඨියං පාසාණසකලිකසට්ටනෙන රුහිරුප්පාදං ලභි. තෙන වුත්තං –

‘‘පුරෙහං දාරකො හුත්වා, කීළමානො මහාපථෙ;
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන, මග්ගෙ සකලිකං ඛිපිං.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
වධත්ථං මං දෙවදත්තො, අභිමාරෙ පයොජයී’’ති. (අප. ථෙර 1.39.80-81);

සත්තමපඤ්හෙ – **නාළාගිරීති** ධනපාලකො හත්ථී මාරණත්ථාය පෙසිතො. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො හත්ථිගොපකො හුත්වා නිබ්බත්තො හත්ථිං ආරුය්හ විචරමානො මහාපථෙ පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා ‘‘කුතො ආගච්ඡති අයං මුණ්ඩකො’’ති ආහතචිත්තො ඛිලජාතො හත්ථිනා ආසාදෙසි. සො තෙන කම්මෙන අපායෙසු අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො ජාතො. දෙවදත්තො අජාතසත්තුරාජානං සහායං කත්වා ‘‘ත්වං, මහාරාජ, පිතරං ඝාතෙත්වා රාජා හොහි, අහං බුද්ධං මාරෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතාය හත්ථිසාලං ගන්ත්වා – ‘‘ස්වෙ තුම්හෙ නාළාගිරිං සොළසසුරාඝටෙ පායෙත්වා භගවතො පිණ්ඩාය චරණවෙලායං පෙසෙථා’’ති හත්ථිගොපකෙ ආණාපෙසි. සකලනගරං මහාකොලාහලං අහොසි, ‘‘බුද්ධනාගෙන හත්ථිනාගස්ස යුද්ධං පස්සිස්සාමා’’ති උභතො රාජවීථියං මඤ්චාතිමඤ්චං බන්ධිත්වා පාතොව සන්නිපතිංසු. භගවාපි කතසරීරපටිජග්ගනො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. තස්මිං ඛණෙ වුත්තනියාමෙනෙව නාළාගිරිං විස්සජ්ජෙසුං. සො වීථිචච්චරාදයො විධමෙන්තො ආගච්ඡති. තදා එකා ඉත්ථී දාරකං ගහෙත්වා වීථිතො වීථිං ගච්ඡති, හත්ථී තං ඉත්ථිං දිස්වා අනුබන්ධි. භගවා ‘‘නාළාගිරි, න තං හනත්ථාය පෙසිතො, ඉධාගච්ඡාහී’’ති ආහ. සො තං සද්දං සුත්වා භගවන්තාභිමුඛො ධාවි. භගවා අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අනන්තසත්තෙසු ඵරණාරහං මෙත්තං එකස්මිංයෙව නාළාගිරිම්හි ඵරි. සො භගවතො මෙත්තාය ඵුටො නිබ්භයො හුත්වා භගවතො පාදමූලෙ නිපති. භගවා තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙසි. තදා දෙවබ්‍රහ්මාදයො අච්ඡරියබ්භුතජාතචිත්තා පුප්ඵපරාගාදීහි පූජෙසුං. සකලනගරෙ ජණ්ණුකමත්තා ධනරාසයො අහෙසුං. රාජා ‘‘පච්ඡිමද්වාරෙ ධනානි නගරවාසීනං හොන්තු, පුරත්ථිමද්වාරෙ ධනානි රාජභණ්ඩාගාරෙ හොන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි. සබ්බෙ තථා කරිංසු. තදා නාළාගිරි ධනපාලො නාම අහොසි. භගවා වෙළුවනාරාමං අගමාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං, පච්චෙකමුනිමුත්තමං;
පිණ්ඩාය විචරන්තං තං, ආසාදෙසිං ගජෙනහං.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, හත්තො නාළාගිරී ගජො;
ගිරිබ්බජෙ පුරවරෙ, දාරුණො සමුපාගමී’’ති. (අප. ථෙර 1.39.82-83);

අට්ඨමපඤ්හෙ – **සත්ථච්ඡෙදො**ති සත්ථෙන ගණ්ඩඵාලනං කුඨාරාය සත්ථෙන ඡෙදො. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො පච්චන්තදෙසෙ රාජා අහොසි. සො දුජ්ජනසංසග්ගවසෙන පච්චන්තදෙසෙ වාසවසෙන ච ධුත්තො සාහසිකො එකදිවසං ඛග්ගහත්ථො පත්තිකොව නගරෙ විචරන්තො නිරාපරාධෙ ජනෙ ඛග්ගෙන ඵාලෙන්තො අගමාසි. සො තෙන පාපකම්මවිපාකෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තිරච්ඡානාදීසු දුක්ඛමනුභවිත්වා පක්කාවසෙසෙන පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධභූතොපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවදත්තෙන ඛිත්තපාසාණසක්ඛලිකපහාරෙන උට්ඨිතගණ්ඩො අහොසි. ජීවකො මෙත්තචිත්තෙන තං ගණ්ඩං ඵාලෙසි. වෙරිචිත්තස්ස දෙවදත්තස්ස රුහිරුප්පාදකම්මං අනන්තරිකං අහොසි, මෙත්තචිත්තස්ස ජීවකස්ස ගණ්ඩඵාලනං පුඤ්ඤමෙව අහොසි. තෙන වුත්තං –

‘‘රාජාහං පත්තිකො ආසිං, සත්තියා පුරිසෙ හනිං;
තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ පච්චිසං භුසං.

‘‘කම්මුනො තස්ස සෙසෙන, ඉදානි සකලං මම;
පාදෙ ඡවිං පකප්පෙසි, න හි කම්මං විනස්සතී’’ති. (අප. ථෙර 1.39.84-85);

නවමෙ පඤ්හෙ – ‘‘**සීසදුක්ඛ**න්ති සීසාබාධො සීසවෙදනා. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො කෙවට්ටගාමෙ කෙවට්ටො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං කෙවට්ටපුරිසෙහි සද්ධිං මච්ඡමාරණට්ඨානං ගන්ත්වා මච්ඡෙ මාරෙන්තෙ දිස්වා තත්ථ සොමනස්සං උප්පාදෙසි, සහගතාපි තථෙව සොමනස්සං උප්පාදයිංසු. සො තෙන අකුසලකම්මෙන චතුරාපායෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ තෙහි පුරිසෙහි සද්ධිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන බුද්ධත්තං පත්තොපි සයං සීසාබාධං පච්චනුභොසි. තෙ ච සක්‍යරාජානො **ධම්මපදට්ඨකථාය**ං (ධ. ප. අට්ඨ. 1.විඩඩූභවත්ථු) වුත්තනයෙන විඩඩූභසඞ්ගාමෙ සබ්බෙ විනාසං පාපුණිංසු. තෙන වුත්තං –

‘‘අහං කෙවට්ටගාමස්මිං, අහුං කෙවට්ටදාරකො;
මච්ඡකෙ ඝාතිතෙ දිස්වා, ජනයිං සොමනස්සකං.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, සීසදුක්ඛං අහූ මම;
සබ්බෙ සක්කා ච හඤ්ඤිංසු, යදා හනි විටටූභො’’ති. (අප. ථෙර 1.39.86-87);

දසමපඤ්හෙ – **යවඛාදන**න්ති වෙරඤ්ජායං යවතණ්ඩුලඛාදනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො ජාතිවසෙන ච අන්ධබාලභාවෙන ච ඵුස්සස්ස භගවතො සාවකෙ මධුරන්නපානෙ සාලිභොජනාදයො ච භුඤ්ජමානෙ දිස්වා ‘‘අරෙ මුණ්ඩකසමණා, යවං ඛාදථ, මා සාලිභොජනං භුඤ්ජථා’’ති අක්කොසි. සො තෙන අකුසලකම්මවිපාකෙන අනෙකවස්සසහස්සානි චතුරාපායෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ කමෙන බුද්ධත්තං පත්වා ලොකසඞ්ගහං කරොන්තො ගාමනිගමරාජධානීසු චරිත්වා එකස්මිං සමයෙ වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමසමීපෙ සාඛාවිටපසම්පන්නං පුචිමන්දරුක්ඛමූලං පාපුණි. වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අනෙකපරියායෙන භගවන්තං ජිනිතුං අසක්කොන්තො සොතාපන්නො හුත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉධෙව වස්සං උපගන්තුං වට්ටතී’’ති ආරොචෙසි. භගවා තුණ්හීභාවෙන අධිවාසෙසි. අථ පුනදිවසතො පට්ඨාය මාරො පාපිමා සකලවෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමවාසීනං මාරාවට්ටනං අකාසි. පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස භගවතො මාරාවට්ටනවසෙන එකොපි කටච්ඡුභික්ඛාමත්තං දාතා නාහොසි. භගවා තුච්ඡපත්තොව භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනාගඤ්ඡි. තස්මිං එවං ආගතෙ තත්ථෙව නිවුට්ඨා අස්සවාණිජා තං දිවසං දානං දත්වා තතො පට්ඨාය භගවන්තං පඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරං නිමන්තෙත්වා පඤ්චන්නං අස්සසතානං භත්තතො විභාගං කත්වා යවං කොට්ටෙත්වා භික්ඛූනං පත්තෙසු පක්ඛිපිංසු . සකලස්ස සහස්සචක්කවාළදෙවතා සුජාතාය පායාසපචනදිවසෙ විය දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. භගවා පරිභුඤ්ජි , එවං තෙමාසං යවං පරිභුඤ්ජි. තෙමාසච්චයෙන මාරාවට්ටනෙ විගතෙ පවාරණාදිවසෙ වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො සරිත්වා මහාසංවෙගප්පත්තො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා වන්දිත්වා ඛමාපෙසි. තෙන වුත්තං –

‘‘ඵුස්සස්සාහං පාවචනෙ, සාවකෙ පරිභාසයිං;
යවං ඛාදථ භුඤ්ජථ, මා ච භුඤ්ජථ සාලයො.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, තෙමාසං ඛාදිතං යවං;
නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන, වෙරඤ්ජායං වසිං තදා’’ති. (අප. ථෙර 1.39.88-89);

එකාදසමපඤ්හෙ – **පිට්ඨිදුක්ඛ**න්ති පිට්ඨිආබාධො. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො ථාමසම්පන්නො කිඤ්චි රස්සධාතුකො අහොසි. තෙන සමයෙන එකො මල්ලයුද්ධයොධො සකලජම්බුදීපෙ ගාමනිගමරාජධානීසු මල්ලයුද්ධෙ වත්තමානෙ පුරිසෙ පාතෙත්වා ජයප්පත්තො කමෙන බොධිසත්තස්ස වසනනගරං පත්වා තස්මිම්පි ජනෙ පාතෙත්වා ගන්තුමාරද්ධො. තදා බොධිසත්තො ‘‘මය්හං වසනට්ඨානෙ එස ජයං පත්වා ගච්ඡතී’’ති තත්ථ නගරමණ්ඩලමාගම්ම අප්පොටෙත්වා ආගච්ඡ මයා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා ගච්ඡාති. සො හසිත්වා ‘‘අහං

මහන්තෙ පුරිසෙ පාතෙසිං, අයං රස්සධාතුකො වාමනකො මම එකහත්ථස්සාපි නප්පහොතී''ති අප්පොටෙත්වා නදිත්වා ආගච්ඡි. තෙ උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං හත්ථං පරාමසිංසු, බොධිසත්තො තං උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ භමෙත්වා භූමියං පාතෙන්තො ඛන්ධට්ඨිං භින්දිත්වා පාතෙසි. සකලනගරවාසිනො උක්කුට්ඨිං කරොන්තා අප්පොටෙත්වා වත්ථාභරණාදීහි බොධිසත්තං පූජෙසුං. බොධිසත්තො තං මල්ලයොධං උජුං සයාපෙත්වා ඛන්ධට්ඨිං උජුකං කත්වා ''ගච්ඡ ඉතො පට්ඨාය එවරූපං මා කරොසී''ති වත්වා උයොයාජෙසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ සරීරසීසාදි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධභූතොපි පිට්ඨිරුජාදිදුක්ඛමනුභොසි. තස්මා කදාචි පිට්ඨිදුක්ඛෙ උප්පන්නෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ ''ඉතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙථා''ති වත්වා සයං සුගතචීවරං පඤ්ඤාපෙත්වා සයති, කම්මපිලොතිකං නාම බුද්ධමපි න මුඤ්චති. වුත්තඤ්හෙතං –

> ''නිබ්බුද්ධෙ වත්තමානම්හි, මල්ලපුත්තං නිහෙඨයිං;
> තෙන කම්මවිපාකෙන, පිට්ඨිදුක්ඛං අහූ මමා''ති. (අප. ථෙර 1.39.90);

ද්වාදසමපඤ්හෙ – **අතිසාරොති** ලොහිතපක්ඛන්දිකාවිරෙචනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකං සෙට්ඨිපුත්තං රොගෙන විච්ඡිතං තිකිච්ඡන්තො භෙසජ්ජං කත්වා තිකිච්ඡිත්වා තස්ස දෙය්‍යධම්මදානෙ පමාදමාගම්ම අපරං ඔසධං දත්වා වමනවිරෙචනං අකාසි. සෙට්ඨි බහුධනං අදාසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ ලොහිතපක්ඛන්දිකාබාධෙන විච්ඡිතො අහොසි. ඉමස්මිම්පි පච්ඡිමත්තභාවෙ පරිනිබ්බානසමයෙ චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන පචිතසූකරමද්දවස්ස සකලචක්කවාළදෙවතාහි පක්ඛිත්තදිබ්බොජෙන ආහාරෙන සහ භුත්තක්ඛණෙ ලොහිතපක්ඛන්දිකාවිරෙචනං අහොසි. කොටිසතසහස්සානං හත්ථීනං බලං ඛයමගමාසි. භගවා විසාඛපුණ්ණමායං කුසිනාරායං පරිනිබ්බානත්ථාය ගච්ඡන්තො අනෙකෙසු ඨානෙසු නිසීදන්තො පිපාසිතො පානීයං පිවිත්වා මහාදුක්ඛෙන කුසිනාරං පත්වා පච්චූසසමයෙ පරිනිබ්බායි. කම්මපිලොතිකං එවරූපං ලොකත්තයසාමිම්පි න විජහති. තෙන වුත්තං –

> ''තිකිච්ඡකො අහං ආසිං, සෙට්ඨිපුත්තං විරෙචයිං;
> තෙන කම්මවිපාකෙන, හොති පක්ඛන්දිකා මමාති.
>
> ''එවං ජිනො වියාකාසි, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අග්ගතො;
> සබ්බාභිඤ්ඤාබලප්පත්තො, අනොතත්තෙ මහාසරෙ''ති. (අප. ථෙර 1.39.91, 96);

එවං පටිඤ්ඤාතපඤ්හානං, මාතිකාඨපනවසෙන අකුසලාපදානං සමත්තං නාම හොතීති වුත්තං **ඉත්ථං සුදන්ති** ඉත්ථං ඉමිනා පකාරෙන හෙට්ඨා වුත්තනයෙන. සුදන්ති නිපාතො පදපූරණත්ථෙ ආගතො. **භගවා** භාග්‍යසම්පන්නො පූරිතපාරමිමහාසත්තො –

> ''භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ච විභත්තවා;
> භත්තවා වන්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො''ති. –

එවමාදිගුණයුත්තො දෙවාතිදෙවො සක්කාතිසක්කො බ්‍රහ්මාතිබ්‍රහ්මා බුද්ධාතිබුද්ධො සො මහාකාරුණිකො භගවා **අත්තනො බුද්ධචරියං** බුද්ධකාරණං **සම්භාවයමානො** පාකටං කුරුමානො **බුද්ධාපදානියං නාම** බුද්ධකාරණපකාසකං නාම **ධම්මපරියායං** ධම්මදෙසනං සුත්තං **අභාසිත්ථ** කථෙසීති.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

බුද්ධඅපදානසංවණ්ණනා සමත්තා.

2.පච්චෙකබුද්ධඅපදානවණ්ණනා

තතො අනන්තරං අපදානං සඞ්ගායන්තො ''පච්චෙකබුද්ධාපදානං, ආවුසො ආනන්ද, භගවතා කත්ථ පඤ්ඤත්ත''න්ති පුට්ඨො **''අථ පච්චෙකබුද්ධාපදානං සුණාථා''**ති ආහ. තෙසං අපදානත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

83. ''සුණාථා''ති වුත්තපදං උප්පත්තිනිබ්බත්තිවසෙන පකාසෙන්තො **''තථාගතං ජෙතවනෙ වසන්ත''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ ජෙතකුමාරස්ස නාමවසෙන තථාසඤ්ඤිතෙ විහාරෙ චතූහි ඉරියාපථවිහාරෙහි දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙහි වා **වසන්තං** විහරන්තං යථා පුරිමකා විපස්සිආදයො බුද්ධා සමත්තිංසපාරමියො පූරෙත්වා ආගතා, තථා අම්හාකම්පි භගවා ආගතොති තථාගතො. තං **තථාගතං** ජෙතවනෙ වසන්තන්ති සම්බන්ධො. **වෙදෙහමුනීති** වෙදෙහරට්ඨෙ ජාතා වෙදෙහී, වෙදෙහියා පුත්තො වෙදෙහිපුත්තො. මොනං වුච්චති ඤාණං, තෙන ඉතො ගතො පවත්තොති මුනි. වෙදෙහිපුත්තො ච සො මුනි චෙති ''වෙදෙහිපුත්තමුනී''ති වත්තබ්බෙ ''වණ්ණාගමො''තිආදිනා නිරුත්තිනයෙන ඉ-කාරස්ස අත්තං පුත්ත-සද්දස්ස ච ලොපං කත්වා ''වෙදෙහමුනී''ති

වුත්තං. ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං සතිමන්තානං ධිතිමන්තානං ගතිමන්තානං බහුස්සුතානං උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො’’ති (අ. නි. 1.219-223) එතදග්ගෙ ඨපිතො ආයස්මා ආනන්දො **නතඞ්ගො** නමනකායඞ්ගො අඤ්ජලිකො හුත්වා ‘‘භන්තෙ, **පච්චෙකබුද්ධා නාම කීදිසා භොන්තී’’**ති **අපුච්ඡී**ති සම්බන්ධො. **තෙ** පච්චෙකබුද්ධා **කෙහි හෙතුභි** කෙහි කාරණෙහි **භවන්ති** උප්පජ්ජන්ති. **වීරා**ති භගවන්තං ආලපති.

84-85. තතො පරං විස්සජ්ජිතාකාරං දස්සෙන්තො **‘‘තදාහ සබ්බඤ්ඤුවරො මහෙසී’’**තිආදිමාහ. සබ්බං අතීතාදිභෙදං හත්ථාමලකං විය ජානාතීති සබ්බඤ්ඤූ, සබ්බඤ්ඤූ ච සො වරො උත්තමො චෙති **සබ්බඤ්ඤුවරො.** මහන්තං සීලක්ඛන්ධං, සමාධික්ඛන්ධං, පඤ්ඤාක්ඛන්ධං, විමුත්තික්ඛන්ධං, මහන්තං විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං එසති ගවෙසතීති **මහෙසි. ආනන්දභද්දං** මධුරෙන සරෙන **තදා** තස්මිං පුච්ඡිතකාලෙ **ආහ** කථෙසීති සම්බන්ධො. භො ආනන්ද, **යෙ** පච්චෙකබුද්ධා **පුබ්බබුද්ධෙසු** පුබ්බෙසු අතීතබුද්ධෙසු **කතාධිකාරා** කතපුඤ්ඤසම්භාරා **ජිනසාසනෙසු අලද්ධමොක්ඛා** අප්පත්තනිබ්බානා. **තෙ** සබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා **ධීරා ඉධ** ඉමස්මිං ලොකෙ **සංවෙගමුඛෙන** එකපුග්ගලං පධානං කත්වා පච්චෙකබුද්ධා ජාතාති අත්ථො. **සුතික්ඛපඤ්ඤා** සුට්ඨු තික්ඛපඤ්ඤා. **විනාපි බුද්ධෙහි** බුද්ධානං ඔවාදානුසාසනීහි රහිතා අපි. **පරිත්තකෙනපි** අප්පමත්තකෙනපි **ආරම්මණෙන පච්චෙකබොධිං** පටිඑක්කං බොධිං සම්මාසම්බුද්ධානන්තරං බොධිං **අනුපාපුණන්ති** පටිවිජ්ඣන්ති.

86. **සබ්බම්හි ලොකම්හි** සකලස්මිං ලොකත්තයෙ **මමං ඨපෙත්වා** මං විහාය **පචෙකබුද්ධෙහි සමොව** සදිසො එව **නත්ථි, තෙසං මහාමුනීනං** පච්චෙකබුද්ධානං **ඉමං වණ්ණං** ඉමං ගුණං **පදෙසමත්තං** සඞ්ඛෙපමත්තං **අහං** තුම්හාකං **සාධු** සාධුකං **වක්ඛාමි** කථෙස්සාමීති අත්ථො.

87. අනාචරියකා හුත්වා **සයමෙව බුද්ධානං** අත්තනාව පටිවිද්ධානං ඉසීනං අන්තරෙ **මහාඉසීනං මධුවබුද්දං** බුද්දකමධුපටලං ඉව **සාධූනි** මධුරානි **වාක්‍යානි** උදානවචනානි **අනුත්තරං** උත්තරවිරහිතං **භෙසජං** ඔසධං නිබ්බානං **පත්ථයන්තා** ඉච්ඡන්තා **සබ්බෙ** තුම්හෙ **සුපසන්නචිත්තා** සුප්පසන්නමනා **සුණාථ** මනසි කරොථාති අත්ථො.

88-89. **පච්චෙකබුද්ධානං සමාගතානන්ති** රාසිභූතානං උප්පන්නානං පච්චෙකබුද්ධානං. අරිට්ඨො, උපරිට්ඨො, තගරසිඛී, යසස්සී, සුදස්සනො, පියදස්සී, ගන්ධාරො, පිණ්ඩොලො, උපාසභො, නිථො, තථො, සුතවා, භාවිතත්තො, සුම්භො, සුභො, මෙථුලො, අට්ඨමො, සුමෙධො, අනීඝො, සුදාඨො, හිඞ්ගු, හිඞ්ගො, ද්වෙජාලිනො, අට්ඨකො, කොසලො, සුබාහු, උපනෙමිසො, නෙමිසො, සන්තචිත්තො, සච්චො, තථො, විරජො, පණ්ඩිතො, කාලො, උපකාලො, විජිතො, ජිතො, අඞ්ගො, පඞ්ගො, ගුත්තිජ්ජිතො, පස්සී, ජහී, උපධිං, දුක්ඛමූලං, අපරාජිතො, සරභඞ්ගො, ලොමහංසො , උච්චඞ්ගමායො, අසිතො, අනාසවො, මනොමයො, මානච්ඡිදො, බන්ධුමා, තදාධිමුත්තො, විමලො, කෙතුමා, කොතුම්බරඞ්ගො, මාතඞ්ගො, අරියො, අච්චුතො, අච්චුතගාමී, බ්‍යාමකො, සුමඞ්ගලො, දිබ්බිලො වාතිආදීනං පච්චෙකබුද්ධසතානං **යානි** අපදානානි **පරම්පරං** පච්චෙකං **බ්‍යාකරණානි** යො ච **ආදීනවො යඤ්ච විරාගවත්ථුං** අනල්ලීයනකාරණං **යථා ච** යෙන කාරණෙන **බොධිං අනුපාපුණිංසු** චතුමග්ගඤාණං පච්චක්ඛං කරිංසු. **සරාගවත්ථූසූති** සුට්ඨු අල්ලීයිතබ්බවත්ථූසු වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු **විරාගසඤ්ඤී** විරත්තසඤ්ඤවන්තො **රත්තම්හි ලොකම්හි** අල්ලීයනසභාවලොකෙ **විරතචිත්තා** අනල්ලීයනමනා **හිත්වා පපඤ්චෙ**ති රාගො පපඤ්චං දොසො පපඤ්චං සබ්බකිලෙසා පපඤ්චාති පපඤ්චසඞ්ඛාතෙ කිලෙසෙ හිත්වා **ජිය ඵන්දිතානී**ති ඵන්දිතානි ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි ජිනිත්වා **තථෙව** තෙන කාරණෙන එවං **බොධිං අනුපාපුණිංසු** පච්චෙකබොධිඤාණං පච්චක්ඛං කරිංසූති අත්ථො.

90-91. **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති** තජ්ජනථාලනවධබන්ධනං නිධාය ඨපෙත්වා **තෙසං** සබ්බසත්තානං අන්තරෙ **අඤ්ඤතරං** කඤ්චි එකම්පි සත්තං **අවිහෙඨයං** අවිහෙඨයන්තො අදුක්ඛාපෙන්තො **මෙත්තෙන චිත්තෙන** ‘‘සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තූ’’ති මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා **හිතානුකම්පී** හිතෙන අනුකම්පනසභාවො. අථ වා **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති සබ්බෙසූති** සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං. **භූතෙසූති** භූතා වුච්චන්ති තසා ච ථාවරා ච. යෙසං තසිණා තණ්හා අප්පහීනා, යෙසඤ්ච භයභෙරවා අප්පහීනා, තෙ තසා. කිං කාරණා වුච්චන්ති තසා? තසන්ති උත්තසන්ති පරිතසන්ති භායන්ති සන්තාසං ආපජ්ජන්ති, තං කාරණා වුච්චන්ති තසා. යෙසං තසිණා තණ්හා පහීනා, යෙසඤ්ච භයභෙරවා පහීනා, තෙ ථාවරා. කිං කාරණා වුච්චන්ති ථාවරා? ථිරන්ති න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිතසන්ති න භායන්ති න සන්තාසං ආපජ්ජන්ති, තං කාරණා වුච්චන්ති ථාවරා.

තයො දණ්ඩා – කායදණ්ඩො, වචීදණ්ඩො, මනොදණ්ඩොති. තිවිධං කායදුච්චරිතං කායදණ්ඩො, චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං වචීදණ්ඩො, තිවිධං මනොදුච්චරිතං මනොදණ්ඩො. සබ්බෙසු සකලෙසු භූතෙසු සත්තෙසු තං තිවිධං දණ්ඩං නිධාය නිදහිත්වා ඔරොපයිත්වා සමොරොපයිත්වා නික්ඛිපිත්වා පටිප්පස්සම්භෙත්වා හිංසනත්ථං අගහෙත්වාති සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං. **අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසන්ති** එකමෙකම්පි සත්තං පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා අන්දුයා වා රජ්ජුයා වා අවිහෙඨයන්තො, සබ්බෙපි සත්තෙ පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා අන්දුයා වා රජ්ජුයා වා අවිහෙඨයං අවිහෙඨයන්තො අඤ්ඤතරම්පි තෙසං. **න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායන්ති** නාති පටික්ඛෙපො. **පුත්තන්ති** චත්තාරො පුත්තා අත්‍රජො පුත්තො, ඛෙත්තජො, දින්නකො, අන්තෙවාසිකො පුත්තො. **සහායන්ති** සහායො වුච්චති යෙන සහ ආගමනං ඵාසු, ගමනං ඵාසු, ඨානං ඵාසු,

නිසජ්ජා එාසු, ආලපනං එාසු, සල්ලපනං එාසු, සමුල්ලපනං එාසු. න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායන්ති පුත්තම්පි න ඉච්ඡෙය්‍ය න සාදියෙය්‍ය න පත්ථෙය්‍ය න පිහයෙය්‍ය නාභිජප්පෙය්‍ය, කුතො මිත්තං වා සන්දිට්ඨං වා සම්භත්තං වා සහායං වා ඉච්ඡෙය්‍ය සාදියෙය්‍ය පත්ථෙය්‍ය පිහයෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍යාති න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායං. **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති** සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො, එකන්තවීතරාගොති එකො, එකන්තවීතදොසොති එකො, එකන්තවීතමොහොති එකො, එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එකායනමග්ගං ගතොති එකො, එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො? සො හි පච්චෙකසම්බුද්ධො සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා, පුත්තදාරපලිබොධං ඡින්දිත්වා, ඤාතිපලිබොධං, මිත්තාමච්චපලිබොධං, සන්නිධිපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා නික්ඛම්ම අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකොව චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො අදුතියට්ඨෙන එකො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි. සො එකො තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමති, එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති එවං සො අදුතියට්ඨෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො? සො එකො අදුතියො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො මහාපධානං පදහන්තො මාරං සසෙනකං නමුචිං කණ්හං පමත්තබන්ධුං විධමෙත්වා ච තණ්හාජාලිනිං විසරිතං විසත්තිකං පජහි විනොදෙසි බ්‍යන්තිං අකාසි අනභාවං ගමෙසි.

‘‘තණ්හාදුතියො පුරිසො, දීඝමද්ධාන සංසරං;
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති.

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
වීතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ’’ති. (ඉතිවු. 15, 105; මහානි. 191) –

එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකන්තවීතරාගොති එකො? රාගස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතරාගොති එකො, දොසස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතදොසොති එකො, මොහස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතමොහොති එකො, කිලෙසානං පහීනත්තා එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකන්තවීතරාගොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකායනමග්ගං ගතොති එකො? එකායනමග්ගො වුච්චති චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො.

‘‘එකායනං ජාතිඛයන්තදස්සී, මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පී;
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු පුබ්බෙ, තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඔඝ’’න්ති. (සං. නි. 5.384; මහානි. 191) –

එවං සො එකායනමග්ගං ගතොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො? බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං (මහානි. 191; චූළනි. ඛග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121). පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තෙන පච්චෙකබොධිඤාණෙන ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති බුජ්ඣි. ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ’’න්ති බුජ්ඣි, ‘‘විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’’න්ති බුජ්ඣි, ‘‘නාමරූපපච්චයා සළායතන’’න්ති බුජ්ඣි, ‘‘සළායතනපච්චයා ඵස්සො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘ඵස්සපච්චයා වෙදනා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘වෙදනාපච්චයා තණ්හා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘තණ්හාපච්චයා උපාදාන’’න්ති බුජ්ඣි, ‘‘උපාදානපච්චයා භවො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘භවපච්චයා ජාතී’’ති බුජ්ඣි, ‘‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’න්ති බුජ්ඣි. ‘‘අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’’ති බුජ්ඣි…පෙ…. ‘‘භවනිරොධා ජාතිනිරොධො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’ති බුජ්ඣි. ‘‘ඉදං දුක්ඛ’’න්ති බුජ්ඣි, ‘‘අයං දුක්ඛසමුදයො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධො’’ති බුජ්ඣි, ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදා’’ති බුජ්ඣි. ‘‘ඉමෙ ආසවා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘අයං ආසවසමුදයො’’ති බුජ්ඣි…පෙ…. ‘‘පටිපදා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා’’ති බුජ්ඣි, ‘‘ඉමෙ ධම්මා

පහාතබ්බා''ති බුජ්ඣි, ''ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා''ති බුජ්ඣි, ''ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා''ති බුජ්ඣි. ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච…පෙ.… නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, චතුන්නං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ති බුජ්ඣි.

අථ වා යං බුජ්ඣිතබ්බං අනුබුජ්ඣිතබ්බං පටිබුජ්ඣිතබ්බං සම්බුජ්ඣිතබ්බං අධිගන්තබ්බං ඵස්සිතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං, සබ්බං තං තෙන පච්චෙකබොධිඤාණෙන බුජ්ඣි අනුබුජ්ඣි පටිබුජ්ඣි සම්බුජ්ඣි අධිගඤ්ඡි ඵස්සෙසි සච්ඡාකාසීති, එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

චරෙති අට්ඨ චරියායො (චූළනි. ඛග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) – ඉරියාපථචරියා, ආයතනචරියා, සතිචරියා, සමාධිචරියා, ඤාණචරියා, මග්ගචරියා, පත්තිචරියා, ලොකත්ථචරියා. ඉරියාපථචරියාති චතූසු ඉරියාපථෙසු, ආයතනචරියාති ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු, සතිචරියාති චතූසු සතිපට්ඨානෙසු, සමාධිචරියාති චතූසු ඣානෙසු, ඤාණචරියාති චතූසු අරියසච්චෙසු, මග්ගචරියාති චතූසු අරියමග්ගෙසු, පත්තිචරියාති චතූසු සාමඤ්ඤඵලෙසු, ලොකත්ථචරියාති තථාගතෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු, පදෙසතො පච්චෙකසම්බුද්ධෙසු, පදෙසතො සාවකෙසු.

ඉරියාපථචරියා ච පණිධිසම්පන්නානං, ආයතනචරියා ච ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං, සතිචරියා ච අප්පමාදවිහාරීනං, සමාධිචරියා ච අධිචිත්තමනුයුත්තානං, ඤාණචරියා ච බුද්ධිසම්පන්නානං, මග්ගචරියා ච සම්මාපටිපන්නානං, පත්තිචරියා ච අධිගතඵලානං, ලොකත්ථචරියා ච තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං, පදෙසතො පච්චෙකසම්බුද්ධානං, පදෙසතො සාවකානං. ඉමා අට්ඨ චරියායො.

අපරාපි අට්ඨ චරියායො – අධිමුච්චන්තො සද්ධාය චරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන චරති, උපට්ඨපෙන්තො සතියා චරති, අවික්ඛෙපං කරොන්තො සමාධිනා චරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය චරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණචරියාය චරති, එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතනන්ති ආයතනචරියාය චරති. එවං පටිපන්නො විසෙසමධිගච්ඡතීති විසෙසචරියාය චරති. ඉමා අට්ඨ චරියායො.

අපරාපි අට්ඨ චරියායො – දස්සනචරියා ච සම්මාදිට්ඨියා, අභිනිරොපනචරියා ච සම්මාසඞ්කප්පස්ස, පරිග්ගහචරියා ච සම්මාවාචාය, සමුට්ඨානචරියා ච සම්මාකම්මන්තස්ස, වොදානචරියා ච සම්මාආජීවස්ස, පග්ගහචරියා ච සම්මාවායාමස්ස, උපට්ඨානචරියා ච සම්මාසතියා, අවික්ඛෙපචරියා ච සම්මාසමාධිස්ස. ඉමා අට්ඨ චරියායො.

ඛග්ගවිසාණකප්පොති යථා ඛග්ගස්ස නාම විසාණං එකමෙව හොති, අදුතියං, එවමෙව සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තක්කප්පො තස්සදිසො තප්පටිභාගො. යථා අතිලොණං වුච්චති ලොණකප්පො, අතිතිත්තකං වුච්චති තිත්තකප්පො, අතිමධුරං වුච්චති මධුරකප්පො, අතිඋණ්හං වුච්චති අග්ගිකප්පො, අතිසීතං වුච්චති හිමකප්පො, මහාඋදකක්ඛන්ධො වුච්චති සමුද්දකප්පො, මහාභිඤ්ඤාබලප්පත්තො සාවකො වුච්චති සත්ථුකප්පොති. එවමෙව සො පච්චෙකසම්බුද්ධො ඛග්ගවිසාණකප්පො, ඛග්ගවිසාණසදිසො ඛග්ගවිසාණපටිභාගො එකො අදුතියො මුත්තබන්ධනො සම්මා ලොකෙ චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො. තෙනාහු පච්චෙකසම්බුද්ධා –

''සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං;
න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''සංසග්ගජාතස්ස භවන්ති ස්නෙහා, ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති;
ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො; එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''මිත්තෙ සුහජ්ජෙ අනුකම්පමානො, හාපෙති අත්ථං පටිබද්ධචිත්තො;
එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''වංසො විසාලොව යථා විසත්තො, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා;
වංසෙ කළීරොව අසජ්ජමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''මිගො අරඤ්ඤම්හි යථා අබද්ධො, යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය;
විඤ්ඤූ නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''ආමන්තනා හොති සහායමජ්ඣෙ, වාසෙ ච ඨානෙ ගමනෙ චාරිකාය;
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

''ඛිඩ්ඩා රතී හොති සහායමජ්ඣෙ, පුත්තෙසු පෙමං විපුලඤ්ච හොති;

පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘චාතුද්දිසො අප්පටිඝො ච හොති, සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන;
පරිස්සයානං සහිතා අඡම්භී, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘දුස්සඞ්ගහා පබ්බජිතාපි එකෙ, අථො ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා;
අප්පොස්සුක්කො පරපුත්තෙසු හුත්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ඡින්නපත්තො යථා කොවිළාරො;
ඡෙත්වාන වීරො ගිහිබන්ධනානි, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සචෙ ලභෙථ නිපකං සහායං, සද්ධිං චරං සාධුවිහාරිධීරං;
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිස්සයානි, චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතීමා.

‘‘නො චෙ ලභෙථ නිපකං සහායං, සද්ධිං චරං සාධුවිහාරිධීරං;
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය, එකො චරෙ මාතඞ්ගරඤ්ඤෙව නාගො.

‘‘අද්ධා පසංසාම සහායසම්පදං, සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායා;
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජභොජී, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘දිස්වා සුවණ්ණස්ස පභස්සරානි, කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි;
සඞ්ඝට්ටමානානි දුවෙ භුජස්මිං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘එවං දුතීයෙන සහා මමස්ස, වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා;
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්තං;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ඊතී ච ගණ්ඩො ච උපද්දවො ච, රොගො ච සල්ලඤ්ච භයඤ්ච මෙතං;
එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච ඛුදං පිපාසං, වාතාතපෙ ඩංසසරීසපෙ ච;
සබ්බානිපෙතානි අභිබ්භවිත්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘නාගොව යූථානි විවජ්ජයිත්වා, සඤ්ජාතඛන්ධො පදුමී උළාරො;
යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘අට්ඨානතං සඞ්ගණිකාරතස්ස, යං ඵස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තිං;
ආදිච්චබන්ධුස්ස වචො නිසම්ම, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘දිට්ඨීවිසූකානි උපාතිවත්තො, පත්තො නියාමං පටිලද්ධමග්ගො;
උප්පන්නඤාණොම්හි අනඤ්ඤනෙය්‍යො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘නිල්ලොලුපො නික්කුහො නිප්පිපාසො, නිම්මක්ඛ නිද්ධන්තකසාවමොහො;
නිරාසයො සබ්බලොකෙ භවිත්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං;
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ, මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං;
අඤ්ඤාය අත්ථානි විනෙය්‍ය කඞ්ඛං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ඛිඩ්ඩං රතිං කාමසුඛඤ්ච ලොකෙ, අනලඞ්කරිත්වා අනපෙක්ඛමානො;
විභූසට්ඨානා විරතො සච්චවාදී, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘පුත්තඤ්ච දාරං පිතරඤ්ච මාතරං, ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි;

හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සඞ්ගො එසො පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍යං, අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙවෙත්ථ භියෙ‍යා;
ගළො එසො ඉති ඤත්වා මතිමා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි, ජාලංව භෙත්වා සලිලම්බුචාරී,
අග්ගීව දඩ්ඪං අනිවත්තමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ඔක්ඛිත්තචක්ඛූ න ච පාදලොලො, ගුත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානො;
අනවස්සුතො අපරිඩය්හමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ඔහාරයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ඡන්නපත්තො යථා පාරිඡත්තො;
කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො, අනඤ්ඤපොසී සපදානචාරී;
කුලෙ කුලෙ අප්පටිබද්ධචිත්තො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘පහාය පඤ්චාවරණානි චෙතසො, උපක්කිලෙසෙ බ්‍යපනුජ්ජ සබ්බෙ;
අනිස්සිතො ඡෙජ්ජ සිනෙහදොසං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘විපිට්ඨිකත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛං, පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සං;
ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘ආරද්ධවීරියො පරමත්ථපත්තියා, අලීනචිත්තො අකුසීතවුත්ති;
දළ්හනික්කමො ථාමබලූපපන්නො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘පටිසල්ලානං ඣානමරිඤ්චමානො, ධම්මෙසු නිච්චං අනුධම්මචාරී;
ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසු, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘තණ්හක්ඛයං පත්ථයමප්පමත්තො, අනෙළමූගො සුතවා සතීමා;
සඞ්ඛාතධම්මො නියතො පධානවා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සීහොව සද්දෙසු අසන්තසන්තො, වාතොව ජාලම්හි අසජ්ජමානො;
පදුමංව තොයෙන අලිම්පමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘සීහො යථා දාඨබලී පසය්හ, රාජා මිගානං අභිභුය්‍ය චාරී;
සෙවෙථ පන්තානි සෙනාසනානි, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ;
සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘රාගඤ්ච දොසඤ්ච පහාය මොහං, සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි;
අසන්තසං ජීවිතසඞ්ඛයම්හි, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

‘‘භජන්ති සෙවන්ති ච කාරණත්ථා, නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා;
අත්තත්ථපඤ්ඤා අසුචීමනුස්සා, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො’’ති.

තත්ථ **සබ්බෙසු භූතෙසූති** ඛග්ගවිසාණපච්චෙකබුද්ධාපදානසුත්තං. කා උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං චතුබ්බිධා උප්පත්ති – අත්තජ්ඣාසයතො, පරජ්ඣාසයතො, අට්ඨුප්පත්තිතො, පුච්ඡාවසිතොති. තත්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති. විසෙසෙන පන යස්මා එත්ථ කාචි ගාථා තෙන තෙන පච්චෙකබුද්ධෙන පුට්ඨෙන වුත්තා, කාචි අපුට්ඨෙන අත්තනා අධිගතමග්ගනයානුරූපං උදානංයෙව උදානෙන්තෙන, තස්මා කායචි ගාථාය පුච්ඡාවසිතො, කායචි අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති. තත්ථ යා අයං අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති, සා ආදිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බා –

එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘බුද්ධානං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච දිස්සති, තථා සාවකානං, පච්චෙකබුද්ධානං න

දිස්සති, යංනූනාහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යා''න්ති? සො පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා යථාක්කමෙන එතමත්ථං පුච්ඡි. අථස්ස භගවා පුබ්බයොගාවචරසුත්තං අභාසි –

> ''පඤ්චිමෙ, ආනන්ද, ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ දෙවපුත්තො සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති. අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හොතී''ති.

එවං වත්වා පුන ආහ –

> ''පච්චෙකසම්බුද්ධා නාම, ආනන්ද, අභිනීහාරසම්පන්නා පුබ්බයොගාවචරා හොන්ති, තස්මා පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං සබ්බෙසං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච ඉච්ඡිතබ්බො''ති.

සො ආහ – ''බුද්ධානං, භන්තෙ, පත්ථනා කීව චිරං වට්ටතී''ති. බුද්ධානං, ආනන්ද, හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, උපරිමපරිච්ඡෙදෙන සොළස අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච. එතෙ ච භෙදා පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවීරියාධිකානං වසෙන ඤාතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානඤ්හි සද්ධා මන්දා හොති, පඤ්ඤා තික්ඛා. සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති, සද්ධා තික්ඛා. වීරියාධිකානං සද්ධා පඤ්ඤා මන්දා හොති, වීරියං තික්ඛන්ති. අප්පත්වා පන චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං දානං දෙන්තොපි තදනුරූපෙ සීලාදිපාරමිධම්මෙ ආචිනන්තොපි අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. කස්මා? ඤාණං ගබ්භං න ගණ්හාති, වෙපුල්ලං නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡතීති. යථා නාම තිමාසචතුමාසපඤ්චමාසච්චයෙන නිප්ඵජ්ජනකං සස්සං තං තං කාලං අප්පත්වා දිවසෙ දිවසෙ සතක්ඛත්තුං සහස්සක්ඛත්තුං කෙළායන්තොපි උදකෙන සිඤ්චන්තොපි අන්තරා පක්ඛෙන වා මාසෙන වා නිප්ඵාදෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. කස්මා? සස්සං ගබ්භං න ගණ්හාති, වෙපුල්ලං නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡතීති. එවමෙවං අප්පත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. තස්මා යථාවුත්තමෙව කාලං පාරමිපූරණං කාතබ්බං ඤාණපරිපාකත්ථාය. එත්තකෙනාපි ච කාලෙන බුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ අට්ඨ සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. අයඤ්හි –

> ''මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
> පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දතා;
> අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනීහාරො සමිජ්ඣති''. (බු. වං. 2.59);

අභිනීහාරොති මූලපණිධානස්සෙතං අධිවචනං. තත්ථ **මනුස්සත්තන්ති** මනුස්සජාති. අඤ්ඤත්‍ර හි මනුස්සජාතියා අවසෙසජාතීසු දෙවජාතියම්පි ඨිතස්ස පණිධි න ඉජ්ඣති, තත්ථ ඨිතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථයන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා මනුස්සත්තංයෙව පත්ථෙතබ්බං, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බො. එවඤ්හි සමිජ්ඣති. **ලිඞ්ගසම්පත්තීති** පුරිසභාවො. මාතුගාමනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකානඤ්හි මනුස්සජාතියං ඨිතානම්පි පණිධි න ඉජ්ඣති. තත්ථ ඨිතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා පුරිසභාවොයෙව පත්ථෙතබ්බො, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බො. එවඤ්හි සමිජ්ඣති. **හෙතූති** අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පත්ති. යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ වායමන්තො අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො, තස්ස පණිධි සමිජ්ඣති, නො ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරපාදමූලෙ පබ්බජිත්වා තෙනත්තභාවෙන අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො අහොසි. **සත්ථාරදස්සනන්ති** බුද්ධානං සම්මුඛාදස්සනං. එවඤ්හි ඉජ්ඣති, නො අඤ්ඤථා යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරං සම්මුඛා දිස්වා පණිධිං අකාසි. **පබ්බජ්ජාති** අනගාරියභාවො. සො ච ඛො සාසනෙ වා කම්මවාදිකිරියවාදිතාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි සුමෙධො නාම තාපසො හුත්වා පණිධිං අකාසි. **ගුණසම්පත්තීති** ඣානාදිගුණපටිලාභො . පබ්බජිතස්සපි හි ගුණසම්පන්නස්සෙව ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි පඤ්චාභිඤ්ඤො ච අට්ඨසමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණිධෙසි. **අධිකාරොති** අධිකකාරො, පරිච්චාගොති අත්ථො. ජීවිතාදිපරිච්චාගඤ්හි කත්වා පණිදහතොයෙව ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි –

> ''අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
> මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථ, හිතාය මෙ භවිස්සතී''ති. (බු. වං. 2.53);

එවං අත්තපරිච්චාගං කත්වා පණිධෙසි. **ඡන්දතාති** කත්තුකම්‍යතා. සා යස්ස බලවතී හොති, තස්ස ඉජ්ඣති පණිධි. සා ච සචෙ කොචි වදෙය්‍ය ''කො චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතී''ති. තං සුත්වා යො ''අහ''න්ති වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. තථා යදි කොචි වදෙය්‍ය ''කො සකලචක්කවාළං වීතච්චිකානං අඞ්ගාරානං පූරං අක්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං සත්තිසූලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං සමතිත්තිකං උදකපුණ්ණං උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං නිරන්තරං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං මද්දන්තො අතික්කමිත්වා

බුද්ධත්තං ඉච්ඡතී''ති, තං සුත්වා යො ''අහ''න්ති වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. එවරූපෙන ච කත්තුකම්‍යතාඡන්දෙන සමන්නාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණිධෙසීති.

එවං සමිද්ධාභිනීහාරො ච බොධිසත්තො ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න උපෙති. සො හි තතො පභුති න ජච්චන්ධො හොති න ජච්චබධිරො, න උම්මත්තකො, න එළමූගො, න පීඨසප්පි , න මිලක්ඛෙසු උප්පජ්ජති, න දාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තති, න නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඞ්ගං පරිවත්තති, න පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨී හොති, න තිරච්ඡානයොනියං වට්ටකතො පච්ඡිමත්තභාවො හත්ථිතො අධිකත්තභාවො හොති, න ඛුප්පිපාසිකනිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු උප්පජ්ජති, න කාලකඤ්චිකාසුරෙසු, න අවීචිනිරයෙ, න ලොකන්තරිකෙසු උප්පජ්ජති. කාමාවචරෙසු පන න මාරො හොති, රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤීභවෙ, න සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජති, න අරූපභවෙසු, න අඤ්ඤං චක්කවාළං සඞ්කමති.

යා චිමා උස්සාහො ච උම්මඞ්ගො ච අවත්ථානඤ්ච හිතචරියා චාති චතස්සො බුද්ධභූමියො, තාහි සමන්නාගතො හොති. තත්ථ –

''උස්සාහො වීරියං වුත්තං, උම්මඞ්ගො පඤ්ඤා පවුච්චති;
අවත්ථානං අධිට්ඨානං, හිතචරියා මෙත්තාභාවනා''ති. –

වෙදිතබ්බා. යෙ ච ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො, පවිවෙකජ්ඣාසයො, අලොභජ්ඣාසයො, අදොසජ්ඣාසයො, අමොහජ්ඣාසයො, නිස්සරණජ්ඣාසයොති ඡ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සමන්නාගතත්තා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා කාමෙසු දොසදස්සාවිනො, පවිවෙකජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සඞ්ගණිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා දොසෙ දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු දොසදස්සාවිනොති වුච්චන්ති, තෙහි ච සමන්නාගතො හොති.

පච්චෙකබුද්ධානං පන කීව චිරං පත්ථනා වට්ටතීති? පච්චෙකබුද්ධානං ද්වෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, තතො ඔරං න සක්කා, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ කාරණං වෙදිතබ්බං. එත්තකෙනාපි ච කාලෙන පච්චෙකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ පඤ්ච සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. තෙසඤ්හි –

''මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, විගතාසවදස්සනං;
අධිකාරො ච ඡන්දතා, එතෙ අභිනීහාරකාරණා''.

තත්ථ **විගතාසවදස්සනන්ති** බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං යස්ස කස්සචි දස්සනන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථ ''සාවකානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතී''ති? ද්වින්නං අග්ගසාවකානං එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච, අසීතිමහාසාවකානං කප්පසතසහස්සමෙව. තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතූනං උපට්ඨාකස්ස පුත්තස්ස චාති, තතො ඔරං න සක්කා, තත්ථ කාරණං වුත්තනයමෙව. ඉමෙසං පන සබ්බෙසම්පි අධිකාරො ච ඡන්දතාති ද්වඞ්ගසමන්නාගතොයෙව අභිනීහාරො හොති.

එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ච අභිනීහාරෙන යථාවුත්තප්පභෙදං කාලං පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්තා ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උප්පජ්ජන්ති, පච්චෙකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං, අග්ගසාවකා පන බුද්ධා විය ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙස්වෙව. සබ්බබුද්ධා සංවට්ටමානෙ කප්පෙ න උප්පජ්ජන්ති, විවට්ටමානෙ කප්පෙ උප්පජ්ජන්ති, තථා පච්චෙකබුද්ධා. තෙ පන බුද්ධානං උප්පජ්ජනකාලෙ න උප්පජ්ජන්ති. බුද්ධා සයඤ්ච බුජ්ඣන්ති, පරෙ ච බොධෙන්ති. පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣන්ති, න පරෙ බොධෙන්ති. අත්ථරසමෙව පටිවිජ්ඣන්ති, න ධම්මරසං. න හි තෙ ලොකුත්තරධම්මං පඤ්ඤත්තිං ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොන්ති, මූගෙන දිට්ඨසුපිනො විය වනචරකෙන නගරෙ සායිතබ්‍යඤ්ජනරසො විය ච නෙසං ධම්මාභිසමයො හොති. සබ්බං ඉද්ධිසමාපත්තිපටිසම්භිදාපභෙදං පාපුණන්ති. ගුණවිසිට්ඨතාය බුද්ධානං හෙට්ඨා සාවකානං උපරි හොන්ති, න අඤ්ඤෙ පබ්බාජෙත්වා ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙන්ති, ''චිත්තසල්ලෙඛො කාතබ්බො, වොසානං නාපජ්ජිතබ්බ''න්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන උපොසථං කරොන්ති, අජ්ජ උපොසථොති වචනමත්තෙන වා, උපොසථං කරොන්තා ච ගන්ධමාදනෙ මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ රතනමාළෙ සන්නිපතිත්වා කරොන්තීති. එවං භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච අභිනීහාරඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ච අභිනීහාරෙන සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ කථෙතුං **''සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩ''**න්තිආදිනා නයෙන ඉමං ඛග්ගවිසාණසුත්තං අභාසි. අයං තාව අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති.

ඉදානි විසෙසෙන වත්තබ්බා. තත්ථ ඉමිස්සා තාව ගාථාය එවං උප්පත්ති වෙදිතබ්බා – අයං කිර පච්චෙකබුද්ධො පච්චෙකබොධිසත්තභූමිං ඔගාහන්තො ද්වෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා කස්සපස්ස

භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො සමණධම්මං අකාසි. එතං කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා පච්චෙකබොධිං පාපුණන්තො නාම නත්ථි . කිං පනෙතං **ගතපච්චාගතවත්තං** නාම? හරණපච්චාහරණන්ති. තං යථා විභූතං හොති, තථා කථෙස්සාම.

ඉධ එකච්චො භික්ඛු හරති න පච්චාහරති, එකච්චො පච්චාහරති න හරති, එකච්චො නෙව හරති න පච්චාහරති, එකච්චො හරති ච පච්චාහරති ච. තත්ථ යො භික්ඛු පගෙව වුට්ඨාය චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණවත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා පානීයඝටං පූරෙත්වා පානීයමාළෙ ඨපෙත්වා ආචරියවත්තං උපජ්ඣායවත්තං කත්වා ද්වෙඅසීති ඛන්ධකවත්තානි ච චුද්දස මහාවත්තානි සමාදාය වත්තති. සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව විවිත්තාසනෙ වීතිනාමෙත්වා වෙලං ඤත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරාසඞ්ගං කත්වා සඞ්ඝාටිං ඛන්ධෙ කරිත්වා පත්තං අංසෙ ආලග්ගෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා ගාමසමීපෙ චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති. එවං පවිට්ඨො ච ලාභී භික්ඛු පුඤ්ඤවා උපාසකෙහි සක්කතො ගරුකතො උපට්ඨාකකුලෙ වා පටික්කමනසාලායං වා පටික්කමිත්වා උපාසකෙහි තං තං පඤ්හං පුච්ඡියමානො තෙසං පඤ්හවිස්සජ්ජනෙන ධම්මදෙසනාවික්ඛෙපෙන ච තං මනසිකාරං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමති. විහාරං ආගතොපි භික්ඛූහි පඤ්හං පුට්ඨො කථෙති, ධම්මං භණති, තං තං බ්‍යාපාරඤ්ච ආපජ්ජති. පච්ඡාභත්තම්පි පුරිමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි එවං භික්ඛූහි සද්ධිං පපඤ්චෙත්වා කායදුට්ඨුල්ලාභිභූතො පච්ඡිමයාමෙපි සයති, නෙව කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති **''හරති න පච්චාහරතී''**ති.

යො පන බ්‍යාධිබහුලො හොති, භුත්තාහාරො පච්චූසසමයෙ න සම්මා පරිණමති. පගෙව වුට්ඨාය යථාවුත්තං වත්තං කාතුං න සක්කොති කම්මට්ඨානං වා මනසි කාතුං, අඤ්ඤදත්ථු යාගුං වා ඛජ්ජකං වා භෙසජ්ජං වා භත්තං වා පත්ථයමානො කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය ගාමං පවිසති. තත්ථ යාගුං වා ඛජ්ජකං වා භෙසජ්ජං වා භත්තං වා ලද්ධා පත්තං නීහරිත්වා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා විසෙසං පත්වා වා අපත්වා වා විහාරං ආගන්ත්වා තෙනෙව මනසිකාරෙන විහරති. අයං වුච්චති **''පච්චාහරති න හරතී''**ති. ඒදිසා හි භික්ඛූ යාගුං පිවිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා ගණනපථං වීතිවත්තා, සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං තං ආසනං නත්ථි, යත්ථ භික්ඛූ නිසින්නා යාගුං පිවිත්වා අරහත්තං අප්පත්තා.

යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො, සබ්බවත්තානි භින්දිත්වා පඤ්චවිධචෙතොඛිලවිනිබන්ධනබද්ධචිත්තො විහරන්තො කම්මට්ඨානමනසිකාරමනනුයුත්තො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා ගිහීහි සද්ධිං කථාපපඤ්චෙන පපඤ්චිතො තුච්ඡකොව නික්ඛමති. අයං වුච්චති **''නෙව හරති න පච්චාහරතී''**ති.

යො පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බවත්තානි පරිපූරෙත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. කම්මට්ඨානං නාම දුවිධං – සබ්බත්ථකඤ්ච පාරිහාරියඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකං නාම මෙත්තා ච මරණානුස්සති ච. තඤ්හි සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති ''සබ්බත්ථක''න්ති වුච්චති. මෙත්තා නාම ආවාසාදීසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. ආවාසෙසු හි මෙත්තාවිහාරී භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති මනාපො, තෙන ඵාසු අසඞ්ඝට්ටො විහරති. දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිතගොපිතො සුඛං විහරති. රාජරාජමහාමත්තාදීසු මෙත්තාවිහාරී තෙහි මමායිතො සුඛං විහරති. ගාමනිගමාදීසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛාචරියාදීසු මනුස්සෙහි සක්කතො ගරුකතො සුඛං විහරති. මරණානුස්සතිභාවනාය ජීවිතනිකන්තිං පහාය අප්පමත්තො විහරති.

යං පන සදා පරිහරිතබ්බං චරියානුකූලෙන ගහිතං. තං දසාසුභකසිණානුස්සතීසු අඤ්ඤතරං, චතුධාතුවවත්ථානමෙව වා, තං සදා පරිහරිතබ්බතො රක්ඛිතබ්බතො භාවෙතබ්බතො ච **''පාරිහාරිය''**න්ති වුච්චති, මූලකම්මට්ඨානන්තිපි තදෙව. අත්ථකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි වීසම්පි තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සතම්පි එකතො වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති – ''ආවුසො, තුම්හෙ න ඉණට්ටා න භයට්ටා න ජීවිකාපකතා පබ්බජිතා, දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ පබ්බජිතා. තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ, ඨානෙ, නිසජ්ජාය, සයනෙ උප්පන්නකිලෙසං සයනෙයෙව නිග්ගණ්හථා''ති.

තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඩ්ඪඋසභඋසභඅඩ්ඪගාවුතගාවුතන්තරෙසු පාසාණා හොන්ති, තාය සඤ්ඤාය කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡන්ති. සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති, සො තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හාති. තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති, අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො ''අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නං විතක්කං ජානාති, අනනුච්ඡවිකං තෙ එත''න්ති අත්තානං පටිචොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති. තථා අසක්කොන්තො නිසීදති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි නිසීදතීති. සොයෙව නයො අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තොව ගච්ඡති , න කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තෙන චිත්තෙන පාදං උද්ධරති. උද්ධරති චෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසංයෙව තිට්ඨති. **ආලින්දකවාසී මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරො විය.**

සො කිර එකූනවීසතිවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො එවං විහාසි. මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ කසන්තා ච වපන්තා ච මද්දන්තා ච කම්මානි කරොන්තා ච ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා ''අයං ථෙරො පුනප්පුනං

නිවත්තිත්වා ගච්ඡති, කිං නු ඛො මග්ගමූළ්හො, උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨයො''ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තෙන චිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො වීසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තපත්තදිවසෙයෙවස්ස චඞ්කමනකොටියං අධිවත්ථා දෙවතා අඞ්ගුලීහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි, චත්තාරොපි මහාරාජානො සක්කො ච දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මා ච සහම්පති උපට්ඨානං ආගමිංසු. තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසී මහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි – ''රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි, කිං සො''ති? ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො ''ඔභාසො නාම දීපොභාසොපි හොති මණිඔභාසොපී''ති එවමාදිමාහ. සො ''පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙ''ති නිබද්ධො ''ආමා''ති පටිජානිත්වා ආරොචෙසි.

කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ච. සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො ''පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙස්සාමී''ති සත්ත වස්සානි ඨානචඞ්කමමෙව අධිට්ඨාසි, පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. එවං කම්මට්ඨානමනුයුත්තචිත්තෙනෙව පාදං උද්ධරන්තො විප්පයුත්තෙන චිත්තෙන උද්ධටෙ පටිනිවත්තන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා ''ගාවී නු ඛො පබ්බජිතො නු ඛො''ති ආසඞ්කනීයප්පදෙසෙ ඨත්වා සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගාමද්වාරං පත්වා කච්ඡකන්තරතො උදකං ගහෙත්වා ගණ්ඩූසං කත්වා ගාමං පවිසති ''භික්ඛං වා දාතුං වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ 'දීඝායුකා හොථා'ති වචනමත්තෙනාපි මා මෙ කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසී''ති. සචෙ පන නං ''අජ්ජ, භන්තෙ, කිං සත්තමී, උදාහු අට්ඨමී''ති දිවසං පුච්ඡන්ති, උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති, නික්ඛමනවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වාව යාති.

සීහළදීපෙ **කලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛූ** විය ච. තෙ කිර වස්සූපනායිකඋපොසථදිවසෙ කතිකවත්තං අකංසු – ''අරහත්තං අප්පත්වා න අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපිස්සාමා''ති. ගාමඤ්ච පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ උදකගණ්ඩූසං කත්වා පවිසිංසු, දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙසුං, අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා විහාරං ආගමංසු. තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුභනට්ඨානං දිස්වා ජානිංසු – ''අජ්ජ එකො ආගතො, අජ්ජ ද්වෙ''ති . එවඤ්ච චින්තෙසුං – ''කිං නු ඛො එතෙ අම්හෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති , උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි, යදි අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි න සල්ලපන්ති, අද්ධා විවාදජාතා භවිස්සන්ති, හන්ද නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමා''ති. සබ්බෙ විහාරං අගමංසු. තත්ථ පඤ්ඤාසාය භික්ඛූසු වස්සං උපගතෙසු ද්වෙ භික්ඛූ එකොකාසෙ නාද්දසංසු. තතො තෙසු යො චක්ඛුමා පුරිසො, සො එවමාහ – ''න, භො, කලහකාරකානං වසනොකාසො ඊදිසො හොති, සුසම්මට්ඨං චෙතියඞ්ගණං බොධියඞ්ගණං, සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො, සූපට්ඨපිතං පානීයපරිභොජනීය''න්ති, තෙ තතො නිවත්තා. තෙපි භික්ඛූ අන්තොවස්සෙයෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුං.

එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය කලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා භික්ඛූ විය ච කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා උදකගණ්ඩූසං කත්වා වීථියො සල්ලක්ඛෙත්වා යත්ථ සුරාසොණ්ඩධුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි, තං වීථිං පටිපජ්ජති. තත්ථ ච පිණ්ඩාය චරන්තො න තුරිතතුරිතො ජවෙන ගච්ඡති, ජවනපිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගං නාම නත්ථි, විසමභූමිභාගප්පත්තං පන උදකභරිතසකටමිව නිච්චලො හුත්වා ගච්ඡති. අනුඝරං පවිට්ඨො ච දාතුකාමං වා අදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙත්වා පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්භඤ්ජනවණාලෙපනපුත්තමංසූපමාවසෙන පච්චවෙක්ඛන්තො අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න මදාය…පෙ…. භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං භත්තකිලමථං විනොදෙත්වා යථා පුරෙභත්තං, එවං පච්ඡාභත්තං, පුරිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ච කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති **''හරති ච පච්චාහරති චා''**ති. එවමෙතං හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තන්ති වුච්චති.

එතං පූරෙන්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති, පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති. නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ මරණසමයෙ පාපුණාති. නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති, අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති. නො චෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො, මහාපඤ්ඤො වා හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තොති.

අයං පන පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා වීසති වස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ උප්පජ්ජි. තතො චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. කුසලා ඉත්ථියො තදහෙව ගබ්භසණ්ඨානං ජානන්ති. සා ච තාසං අඤ්ඤතරා , තස්මා එසාපි තං ගබ්භපතිට්ඨානං රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. ධම්මතා එසා, යං පුඤ්ඤවන්තෙ සත්තෙ ගබ්භෙ උප්පන්නෙ මාතුගාමො ගබ්භපරිහාරං ලභති. තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා තතො පහුති නාච්චුණ්හං කිඤ්චි අජ්ඣොහරිතුං ලභති, නාතිසීතං නාච්චම්බිලං නාතිලොණං නාතිකටුකං නාතිතිත්තකං. අච්චුණ්හෙ හි මාතරා අජ්ඣොහටෙ ගබ්භස්ස ලොහකුම්භිවාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය, අච්චම්බිලලොණකටුකතිත්තකෙසු භුත්තෙසු සත්ථෙන ඵාලෙත්වා අම්බිලාදීහි සිත්තානි විය දාරකස්ස අඞ්ගානි තිබ්බවෙදනානි හොන්ති. අතිචඞ්කමනට්ඨානනිසජ්ජසයනතොපි නං නිවාරෙන්ති ''කුච්ඡිගතස්ස

සඤ්චලනදුක්ඛං මා අහොසී''ති. මුදුකත්ථරණත්ථතාය භූමියා චඞ්කමනාදීනි මත්තාය කාතුං ලභති, වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නං සාදුං සප්පායං අන්නපානං භුඤ්ජිතුං ලභති. පරිග්ගහෙත්වාව නං චඞ්කමාපෙන්ති නිසීදාපෙන්ති වුට්ඨාපෙන්ති.

සා එවං පරිහරියමානා ගබ්භපරිපාකකාලෙ සූතිඝරං පවිසිත්වා පච්චූසසමයෙ පුත්තං විජායි පක්කතෙලමද්දිතමනොසිලාපිණ්ඩිසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං. තතො නං පඤ්චමදිවසෙ අලඞ්කතපටියත්තං රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තුට්ඨො ඡසට්ඨියා ධාතීහි උපට්ඨාපෙසි. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඩ්ඪමානො නචිරස්සෙව විඤ්ඤුතං පාපුණි. සොළසවස්සුද්දෙසිකං නං රාජා රජ්ජෙන අභිසිඤ්චි, විවිධනාටකානි ච උපට්ඨාපෙසි. අභිසිත්තො රාජපුත්තො රජ්ජං කාරෙසි නාමෙන බ්‍රහ්මදත්තො, සකලජම්බුදීපෙ වීසතියා නගරසහස්සෙසු. ජම්බුදීපෙ කිර පුබ්බෙ චතුරාසීති නගරසතසහස්සානි අහෙසුං, තානි පරිහායන්තානි සට්ඨී අහෙසුං, තතො පරිහායන්තානි චත්තාලීසං, සබ්බපරිහායනකාලෙ පන වීසතිසහස්සානි හොන්ති. අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො සබ්බපරිහායනකාලෙ උප්පජ්ජි, තෙනස්ස වීසති නගරසහස්සානි අහෙසුං වීසති පාසාදසහස්සානි, වීසති හත්ථිසහස්සානි, වීසති අස්සසහස්සානි, වීසති රථසහස්සානි, වීසති පත්තිසහස්සානි, වීසති ඉත්ථිසහස්සානි ඔරොධා ච නාටකිත්ථියො ච, වීසති අමච්චසහස්සානි.

සො මහාරජ්ජං කාරයමානොයෙව කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤායො, අට්ඨ සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසි. යස්මා පන අභිසිත්තරඤ්ඤා නාම අවස්සං අට්ටකරණෙ නිසීදිතබ්බං, තස්මා එකදිවසං පගෙව පාතරාසං භුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අකංසු, සො ''අයං සද්දො සමාපත්තියා උපක්කිලෙසො''ති පාසාදතලං අභිරුහිත්වා ''සමාපත්තිං අප්පෙමී''ති නිසින්නො නාසක්ඛි අප්පෙතුං රජ්ජවික්ඛෙපෙන සමාපත්ති පරිහීනා. තතො චින්තෙසි – ''කිං රජ්ජං වරං, උදාහු සමණධම්මො''ති? තතො ''රජ්ජසුඛං පරිත්තං අනෙකාදීනවං, සමණධම්මසුඛං පන විපුලං අනෙකානිසංසං උත්තමපුරිසෙහි සෙවිතඤ්චා''ති ඤත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි ''ඉමං රජ්ජං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස, මා ඛො අධම්මකාරං කාරෙසී''ති සබ්බං තස්ස නියාතෙත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙසි, න කොචි උපසඞ්කමිතුං ලභති අඤ්ඤත්‍ර මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකභත්තනීහාරකාදීහි.

තතො අද්ධමාසමත්තෙ වීතික්කන්තෙ මහෙසී පුච්ඡි – ''රාජා උය්‍යානගමනබලදස්සනනාටකාදීසු කත්ථචි න දිස්සති, කුහිං ගතො''ති? තස්සා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සා අමච්චස්ස පාහෙසි – ''රජ්ජෙ පටිච්ඡිතෙ අහම්පි පටිච්ඡිතා හොමි, එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතූ''ති. සො උභො කණ්ණෙ ථකෙත්වා ''අසවනීයමෙත''න්ති පටික්ඛිපි. සා පුනපි ද්විත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං සන්තජ්ජාපෙසි ''යදි න කරොසි, ඨානාපි තං චාවෙමි. ජීවිතාපි තං වොරොපෙමී''ති. සො භීතො ''මාතුගාමො නාම දළ්හනිච්ඡයො, කදාචි එවම්පි කාරාපෙය්‍යා''ති. එකදිවසං රහො ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ සංවාසං කප්පෙසි. සා පුඤ්ඤවතී සුඛසම්ඵස්සා, සො තස්සා සම්ඵස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්ඛණං සඞ්කිතසඞ්කිතොව අගමාසි. අනුක්කමෙන අත්තනො ඝරසාමිකො විය නිබ්බිසඞ්කො පවිසිතුමාරද්ධො.

තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා න සද්දහති. දුතියම්පි තතියම්පි ආරොචෙසුං, තතො රාජා නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බෙ අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආරොචෙසි. තෙ ''අයං රාජාපරාධිකො හත්ථච්ඡෙදං අරහති, පාදච්ඡෙදං අරහතී''ති යාව සූලෙ උත්තාසනං, තාව සබ්බකම්මකාරණානි නිද්දිසිංසු. රාජා ''එතස්ස වධබන්ධනතාළනෙ මය්හං විහිංසා උප්පජ්ජෙය්‍ය, ජීවිතා වොරොපනෙ පාණාතිපාතො භවෙය්‍ය, ධනහරණෙ අදින්නාදානං භවෙය්‍ය, අලං එවරූපෙහි කතෙහි, ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪථා''ති ආහ. අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු. සො අත්තනො ධනසාරඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුත්වා ''කිං ආගතොසී''ති පුච්ඡි. ''දෙව, ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතු''න්ති. සො තං සම්පටිච්ඡි. අමච්චො කතිපාහච්චයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච – ''මහාරාජ , අමක්ඛිකං මධුං පස්සාමි, තං ඛාදන්තො නත්ථී''ති. රාජා ''කිං එතං උප්පණ්ඩෙතුකාමො භණතී''ති න සුණාති. සො අන්තරං ලභිත්වා පුනපි සුට්ඨුතරං වණ්ණෙත්වා අවොච. රාජා ''කිං එත''න්ති පුච්ඡි. ''බාරාණසිරජ්ජං, දෙවා''ති. රාජා ''කිං මං නෙත්වා මාරෙතුකාමොසී''ති ආහ. සො ''මා, දෙව, එවං අවච, යදි න සද්දහසි, මනුස්සෙ පෙසෙහී''ති. සො මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා ගොපුරං ඛණිත්වා රඤ්ඤො සයනඝරෙ උට්ඨහිංසු.

රාජා දිස්වා ''කිස්ස ආගතත්ථා''ති පුච්ඡි. ''චොරා මයං, මහාරාජා''ති. රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා ''මා පුන එවං අකත්ථා''ති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ආගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. සො පුනපි ද්විත්තික්ඛත්තුං තථෙව වීමංසිත්වා ''සීලවා රාජා''ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි ''නගරං වා මෙ දෙහි, යුද්ධං වා''ති. සො බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචාපෙසි – ''ආණාපෙතු, දෙව, 'කිං යුජ්ඣාමි, උදාහු නගරං දෙමී'''ති. රාජා ''න යුජ්ඣිතබ්බං, නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡා''ති පෙසෙසි. සො තථා අකාසි. පටිරාජාපි තං නගරං ගහෙත්වා අවසෙසනගරෙසුපි තථෙව දූතං පෙසෙසි. තෙපි අමච්චා තථෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන ''න යුජ්ඣිතබ්බං, ඉධාගන්තබ්බ''න්ති වුත්තා බාරාණසිං ආගමංසු.

තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු – ''මහාරාජ, තෙන සහ යුජ්ඣාමා''ති. රාජා ''මම පාණාතිපාතො භවිස්සතී''ති වාරෙසි. අමච්චා ''මයං, මහාරාජ, තං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ඉධෙව ආනෙස්සාමා''ති නානාඋපායෙහි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා ''එහි, මහාරාජා''ති ගන්තුමාරද්ධා. රාජා ''සචෙ සත්තමාරණප්පහරණවිලුම්පනකම්මං න කරොථ,

ගච්ඡාමී''ති භණති. අමච්චා ''න, දෙව, කරොම, භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමා''ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා සටෙසු දීපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං ගච්ඡිංසු. පටිරාජා තං දිවසං බාරාණසිසමීපෙ නගරං ගහෙත්වා ඉදානි කින්ති රත්තිං සන්නාහං මොචාපෙත්වා පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි සද්ධිං බලකායෙන. තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තරාජානං ආදාය පටිරඤ්ඤො ඛන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බසටෙහි දීපෙ නීහරාපෙත්වා එකපජ්ජොතං කත්වා උක්කුට්ඨිං අකංසු. පටිරඤ්ඤො අමච්චො මහාබලකායං දිස්වා භීතො අත්තනො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''උට්ඨෙහි අමක්ඛිකං මධුං ඛාදාහී''ති මහාසද්දං අකාසි. තථා දුතියොපි තතියොපි. පටිරාජා තෙන සද්දෙන පටිබුජ්ඣිත්වා භයං සන්තාසං ආපජ්ජි. උක්කුට්ඨිසතානි පවත්තිංසු. සො ''පරවචනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං පත්තොම්හී''ති සබ්බරත්තිං තං තං විප්පලපිත්වා දුතියදිවසෙ ''ධම්මිකො රාජා, උපරොධං න කරෙය්‍ය ගන්ත්වා ඛමාපෙමී''ති චින්තෙත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහිත්වා ''ඛම, මහාරාජ, මය්හං අපරාධ''න්ති ආහ. රාජා තං ඔවදිත්වා ''උට්ඨෙහි, ඛමාමි තෙ''ති ආහ. සො රඤ්ඤා එවං වුත්තමත්තෙයෙව පරමස්සාසප්පත්තො අහොසි. බාරාණසිරඤ්ඤො සමීපෙයෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායකා අහෙසුං.

අථ බ්‍රහ්මදත්තො ද්වෙපි සෙනා සම්මොදමානා එකතො ඨිතා දිස්වා ''මමෙවෙකස්ස චිත්තානුරක්ඛණාය අස්මිං මහාජනකායෙ ඛුද්දකමක්ඛිකාය පිවනමත්තම්පි ලොහිතබින්දු න උප්පන්නං, අහො සාධු, අහො සුට්ඨු, සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තු, අවෙරා හොන්තු, අබ්‍යාපජ්ජා හොන්තූ''ති මෙත්තාඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං සච්ඡිකත්වා සයම්භුතං පාපුණි. තං මග්ගඵලසුඛෙන සුඛිතං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං අමච්චා පණිපාතං කත්වා ආහංසු – ''යානකාලො, මහාරාජ, විජිතබලකායස්ස සක්කාරො කාතබ්බො, පරාජිතබලකායස්ස භත්තපරිබ්බයො දාතබ්බො''ති. සො ආහ – ''නාහං, භණෙ, රාජා, පච්චෙකබුද්ධො නාමාහ''න්ති. ''කිං දෙවො භණති, න එදිසා පච්චෙකබුද්ධා හොන්තී''ති. ''කීදිසා, භණෙ, පච්චෙකබුද්ධා''ති? ''පච්චෙකබුද්ධා නාම ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා භවන්තී''ති. සො දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසි, තාවදෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි. ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාරසමන්නාගතො වස්සසතිකත්ථෙරසදිසො අහොසි. සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුප්ඵෙ නිසීදි. අමච්චා වන්දිත්වා ''කිං, භන්තෙ, කම්මට්ඨානං, කථං අධිගතොසී''ති පුච්ඡිංසු. සො යතො අස්ස මෙත්තාඣානකම්මට්ඨානං අහොසි, තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො උදානගාථඤ්ච බ්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමංයෙව ගාථං අභාසි **''සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩ''**න්ති.

තත්ථ **සබ්බෙසූති** අනවසෙසෙසු. **භූතෙසූති** සත්තෙසු. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො , විත්ථාරං පන රතනසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **නිධායාති** නික්ඛිපිත්වා. **දණ්ඩන්ති** කායවචීමනොදණ්ඩං, කායදුච්චරිතාදීනමෙතං අධිවචනං. කායදුච්චරිතඤ්හි දණ්ඩයතීති දණ්ඩං, බාධෙති අනයබ්‍යසනං පාපෙතීති වුත්තං හොති. එවං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතඤ්ච. පහරණදණ්ඩො එව වා දණ්ඩො, තං නිධායාතිපි වුත්තං හොති. **අවිහෙඨයන්ති** අවිහෙඨයන්තො. **අඤ්ඤතරම්පීති** යංකිඤ්චි එකම්පි. **තෙසන්ති** තෙසං සබ්බභූතානං. **න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යාති** අත්‍රජො, ඛෙත්තජො, දින්නකො, අන්තෙවාසිකොති ඉමෙසු චතූසු පුත්තෙසු යංකිඤ්චි පුත්තං න ඉච්ඡෙය්‍ය. **කුතො සහායන්ති** සහායං පන ඉච්ඡෙය්‍යාති කුතො එව එතං.

එකොති පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො, එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො, එකො පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො. සමණසහස්සස්සාපි හි මජ්ඣෙ වත්තමානො ගිහිසංයොජනස්ස ඡින්නත්තා එකො, එවං **පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන** එකො. එකො තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ඉරියති වත්තතීති එවං **අදුතියට්ඨෙන** එකො.

> ''තණ්හාදුතියො පුරිසො, දීඝමද්ධානසංසරං;
> ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති.
>
> ''එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
> වීතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ''ති. (ඉතිවු. 15, 105; මහානි. 191;
> චූළනි.පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 107) –

එවං **තණ්හාපහානට්ඨෙන** එකො. සබ්බකිලෙසාස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති එවං **එකන්තවිගතකිලෙසොති** එකො. අනාචරියකො හුත්වා සයම්භූ සාමංයෙව පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එවං **එකො පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති** එකො.

චරෙති යා ඉමා අට්ඨ චරියායො. සෙය්‍යථීදං – පණිධිසම්පන්නානං චතූසු ඉරියාපථෙසු ඉරියාපථචරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං ඡසු අජ්ඣත්තිකායතනෙසු ආයතනචරියා, අප්පමාදවිහාරීනං චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සතිචරියා, අධිචිත්තමනුයුත්තානං චතූසු ඣානෙසු සමාධිචරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං චතූසු අරියසච්චෙසු ඤාණචරියා, සම්මාපටිපන්නානං චතූසු අරියසච්චෙසු මග්ගචරියා, අධිගතප්ඵලානං චතූසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිචරියා, තිණ්ණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථචරියා, තත්ථ පදෙසතො පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානන්ති. යථාහ – ''චරියාති අට්ඨ චරියායො ඉරියාපථචරියා''ති (පටි. ම. 1.197; 3.28) විත්ථාරො. තාහි චරියාහි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථ වා යා ඉමා අධිමුච්චන්තො සද්ධාය චරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන චරති, උපට්ඨහන්තො සතියා චරති, අවික්ඛිත්තො

සමාධිනා චරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය චරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණෙන චරති, එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතන්තීති ආයතනචරියාය චරති, එවං පටිපන්නො විසෙසං අධිගච්ඡතීති විසෙසචරියාය චරතීති (පටි. ම. 1.197; 3.28) එවං අපරාපි අට්ඨ චරියායො වුත්තා, තාහිපි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. **ඛග්ගවිසාණකප්පොති** එත්ථ ඛග්ගවිසාණං නාම ඛග්ගමිගසිඞ්ගං. කප්ප-සද්දස්ස අත්ථං විත්ථාරතො මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං පකාසයිස්සාම, ඉධ පනායං ''සත්ථුකප්පෙන වත, භො, කිර සාවකෙන සද්ධිං මන්තයමානා''ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.260) විය පටිභාගො වෙදිතබ්බො. ඛග්ගවිසාණකප්පොති ඛග්ගවිසාණසදිසොති වුත්තං හොති. අයං තාවෙත්ථ පදතො අත්ථවණ්ණනා.

අධිප්පායානුසන්ධිතො පන එවං වෙදිතබ්බො – ය්වායං වුත්තප්පකාරො දණ්ඩො භූතෙසු පවත්තියමානො අහිතො හොති, තං තෙසු අප්පවත්තනෙන තප්පටිපක්ඛභූතාය මෙත්තාය පරහිතූපසංහාරෙන ච සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, නිහිතදණ්ඩත්තා එව ච යථා අනිහිතදණ්ඩා සත්තා භූතානි දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා විහෙඨයන්ති, තථා අවිහෙඨයං, අඤ්ඤතරම්පි තෙසං ඉමං මෙත්තාකම්මට්ඨානමාගම්ම යදෙව තත්ථ වෙදනාගතං සඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණගතං තඤ්ච තදනුසාරෙනෙව තදඤ්ඤඤ්ච සඞ්ඛාරගතං විපස්සිත්වා ඉමං පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති අයං තාව අධිප්පායො.

අයං පන අනුසන්ධි – එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – ''ඉදානි, භන්තෙ, කුහිං ගච්ඡථා''ති? තතො තෙන ''පුබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා කත්ථ වසන්තී''ති ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා ''ගන්ධමාදනපබ්බතෙ''ති වුත්තෙ පුන ආහංසු – ''අම්හෙ දානි, භන්තෙ, පජහථ න ඉච්ඡථා''ති. අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො ආහ ''න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යා''ති සබ්බං. තත්‍රාධිප්පායො – අහං ඉදානි අත්‍රජාදීසු යංකිඤ්චි පුත්තම්පි න ඉච්ඡෙය්‍යං, කුතො පන තුම්හාදිසං සහායං. තස්මා තුම්හෙසුපි යො මයා සද්ධිං ගන්තුං මාදිසො වා හොතුං ඉච්ඡති, සො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො. අථ වා තෙහි ''අම්හෙ දානි, භන්තෙ, පජහථ න ඉච්ඡථා''ති වුත්තෙ සො පච්චෙකසම්බුද්ධො ''න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහාය''න්ති වත්වා අත්තනො යථාවුත්තෙනත්ථෙන එකචරියාය ගුණං දිස්වා පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතො ඉමං උදානං උදානෙසි – ''එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො''ති. එවං වත්වා පෙක්ඛමානස්සෙව මහාජනස්ස ආකාසෙ උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි.

ගන්ධමාදනො නාම හිමවති චූළකාළපබ්බතං මහාකාළපබ්බතං නාගපලිවෙඨනං චන්දගබ්භං සූරියගබ්භං සුවණ්ණපස්සං හිමවන්තපබ්බතන්ති සත්ත පබ්බතෙ අතික්කම්ම හොති. තත්ථ නන්දමූලකං නාම පබ්භාරං පච්චෙකබුද්ධානං වසනොකාසො, තිස්සො ච ගුහායො – සුවණ්ණගුහා, මණිගුහා, රජතගුහාති . තත්ථ මණිගුහාද්වාරෙ මඤ්ජූසකො නාම රුක්ඛො යොජනං උබ්බෙධෙන, යොජනං විත්ථාරෙන. සො යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵානි, සබ්බානි තානි පුප්ඵයති, විසෙසෙන පච්චෙකබුද්ධාගමනදිවසෙ. තස්සූපරිතො සබ්බරතනමාළො හොති. තත්ථ සම්මජ්ජනකවාතො කචවරං ඡඩ්ඩෙති, සමකරණවාතො සබ්බරතනමයවාලුකං සමං කරොති, සිඤ්චනකවාතො අනොතත්තදහතො ආනෙත්වා උදකං සිඤ්චති, සුගන්ධකරණවාතො හිමවන්තතො සබ්බෙසං සුගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති, ඔචිනකවාතො පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පාතෙති, සන්ථරකවාතො සබ්බත්ථ සන්ථරති. සදා සුපඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ ආසනානි හොන්ති, යෙසු පච්චෙකබුද්ධුප්පාදදිවසෙ, උපොසථදිවසෙ ච සබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා සන්නිපතිත්වා නිසීදන්ති. අයං තත්ථ පකති. අයං පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදති. තතො සචෙ තස්මිං කාලෙ අඤ්ඤෙපි පච්චෙකබුද්ධා සංවිජ්ජන්ති, තෙපි තඞ්ඛණෙයෙව සන්නිපතිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති. නිසීදිත්වා ච කිඤ්චිදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහන්ති. තතො සඞ්ඝත්ථෙරො අධුනාගතපච්චෙකබුද්ධං සබ්බෙසං අනුමොදනත්ථාය ''කථමධිගත''න්ති එවං කම්මට්ඨානං පුච්ඡති, තදාපි සො තමෙව අත්තනො උදානබ්‍යාකරණගාථං භාසති. පුන භගවාපි ආයස්මතා ආනන්දෙන පුට්ඨො තමෙව ගාථං භාසති. ආනන්දොපි සඞ්ගීතියන්ති එවං එකෙකා ගාථා පච්චෙකසම්බොධිඅභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ, මඤ්ජූසකමාළෙ, ආනන්දෙන පුච්ඡිතකාලෙ, සඞ්ගීතියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතීති.

පඨමගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

92. **සංසග්ගජාතස්සාති** ගාථා කා උප්පත්ති? අයම්පි පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ වීසති වස්සසහස්සානි පුරිමනයෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා පඨමං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා ලක්ඛණසම්මසනං කත්වා අරියමග්ගං අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. සො තතො චුතො බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි උප්පජ්ජිත්වා පුරිමනයෙනෙව වඩ්ඪමානො යතො පභුති ''අයං ඉත්ථී, අයං පුරිසො''ති විසෙසං අඤ්ඤාසි. තදුපාදාය ඉත්ථීනං හත්ථෙ න රමති , උච්ඡාදනන්හාපනමණ්ඩනාදිමත්තම්පි න සාදියති. තං පුරිසා එව පොසෙන්ති. ථඤ්ඤපායනකාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පටිමුඤ්චිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං පායෙන්ති. සො ඉත්ථීනං ගන්ධං ඝායිත්වා සද්දං වා සුත්වා රොදති, විඤ්ඤුතං පත්තොපි ඉත්ථියො පස්සිතුං න ඉච්ඡති. තෙන තං **අනිත්ථිගන්ධොත්වෙව** සඤ්ජානිංසු.

තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා ''කුලවංසං සණ්ඨපෙස්සාමී''ති නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි ''කුමාරං රමාපෙහී''ති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස අවිදූරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි. කුමාරො ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා ''කස්සෙසො සද්දො''ති ආහ. අමච්චො ''තවෙසො, දෙව , නාටකිත්ථීනං සද්දො, පුඤ්ඤවන්තානං ඊදිසානි නාටකානි හොන්ති. අභිරම, දෙව, මහාපුඤ්ඤොසි ත්វ''න්ති ආහ. කුමාරො අමච්චං දණ්ඩෙන තාළාපෙත්වා

නික්කඩ්ඪාපෙසි. සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා කුමාරස්ස මාතරා සහ ගන්ත්වා කුමාරං ඛමාපෙත්වා පුන අමච්චං ආණාපෙසි. කුමාරො තෙහි අතිනිප්පීළියමානො සෙට්ඨසුවණ්ණං දත්වා සුවණ්ණකාරෙ ආණාපෙසි ''සුන්දරං ඉත්ථිරූපං කරොථා''ති. තෙ විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතං ඉත්ථිරූපං කරිත්වා දස්සෙසුං. කුමාරො දිස්වා විම්හයෙන සීසං චාලෙත්වා මාතාපිතූනං පෙසෙසි – ''යදි ඊදිසිං ඉත්ථිං ලභිස්සාමි, ගණ්හිස්සාමී''ති. මාතාපිතරො ''අම්හාකං පුත්තො මහාපුඤ්ඤො, අවස්සං තෙන සහ කතපුඤ්ඤා කාචි දාරිකා ලොකෙ උප්පන්නා භවිස්සතී''ති තං සුවණ්ණරූපං රථං ආරොපෙත්වා අමච්චානං අප්පෙසුං – ''ගච්ඡථ, ඊදිසිං දාරිකං ගවෙසථා''ති. තෙ තං ගහෙත්වා සොළසමහාජනපදෙ විචරන්තා තං තං ගාමං ගන්ත්වා උදකතිත්ථාදීසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං පස්සන්ති, තත්ථ තත්ථ දෙවතං විය සුවණ්ණරූපං ඨපෙත්වා නානාපුප්ඵවත්ථාලඞ්කාරෙහි පූජං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා එකමන්තං තිට්ඨන්ති ''යදි කෙනචි එවරූපා දිට්ඨපුබ්බා භවිස්සති, සො කථං සමුට්ඨාපෙස්සතී''ති? එතෙනුපායෙන අඤ්ඤත්‍ර මද්දරට්ඨා සබ්බජනපදෙ ආහිණ්ඩිත්වා තං ''ඛුද්දකරට්ඨ''න්ති අවමඤ්ඤමානා තත්ථ පඨමං අගන්ත්වා නිවත්තිංසු.

තතො නෙසං එතදහොසි – ''මද්දරට්ඨම්පි තාව ගච්ඡාම, මා නො බාරාණසිං පවිට්ඨෙපි රාජා පුන පෙසෙසී''ති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු. සාගලනගරෙ ච මද්දවො නාම රාජා. තස්ස ධීතා සොළසවස්සුද්දෙසිකා අභිරූපා අහොසි. තස්සා වණ්ණදාසියො න්හානොදකත්ථාය තිත්ථං ගච්ඡන්ති. තත්ථ අමච්චෙහි ඨපිතං තං සුවණ්ණරූපං දූරතොව දිස්වා ''අම්හෙ උදකත්ථාය පෙසෙත්වා රාජපුත්තී සයමෙව ආගතා''ති භණන්තියො සමීපං ගන්ත්වා ''නායං සාමිනී, අම්හාකං සාමිනී ඉතො අභිරූපතරා''ති ආහංසු. අමච්චා තං සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා අනුරූපෙන නයෙන දාරිකං යාචිංසු. සොපි අදාසි. තෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පාහෙසුං – ''ලද්ධා, දෙව, කුමාරිකා, සාමං ආගච්ඡථ, උදාහු අම්හෙව ආනෙමා''ති. සො ''මයි ආගච්ඡන්තෙ ජනපදපීළා භවිස්සති, තුම්හෙව නං ආනෙථා''ති පෙසෙසි.

අමච්චාපි දාරිකං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසුං – ''ලද්ධා සුවණ්ණරූපසදිසා කුමාරිකා''ති. කුමාරො සුත්වාව රාගෙන අභිභූතො පඨමජ්ඣානා පරිහායි. සො දූතපරම්පරාය පෙසෙසි – ''සීඝං ආනෙථ, සීඝං ආනෙථා''ති. තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන බාරාණසිං පත්වා බහිනගරෙ ඨිතා රඤ්ඤො පෙසෙසුං – ''අජ්ජෙව පවිසිතබ්බං, නො''ති. රාජා ''සෙට්ඨකුලා ආනීතා දාරිකා, මඞ්ගලකිරියං කත්වා මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම, උය්‍යානං තාව නං නෙථා''ති ආහ. තෙ තථා අකංසු. සා අච්චන්තසුඛුමාලා කුමාරිකා යානුග්ඝාටෙන උබ්බාළ්හා අද්ධානපරිස්සමෙන උප්පන්නවාතරොගා මිලාතමාලා විය හුත්වා රත්තිභාගෙ කාලමකාසි. අමච්චා ''සක්කාරා පරිභට්ඨම්හා''ති පරිදෙවිංසු. රාජා ච නාගරා ච ''කුලවංසො විනට්ඨො''ති පරිදෙවිංසු. සකලනගරං කොලාහලං අහොසි. කුමාරස්ස සුතමත්තෙයෙව මහාසොකො උදපාදි.

තතො කුමාරො සොකස්ස මූලං ඛනිතුං ආරද්ධො. සො එවං චින්තෙසි – ''අයං සොකො නාම න අජාතස්ස හොති, ජාතස්ස පන හොති. තස්මා ජාතිං පටිච්ච සොකො. ජාති පන කිං පටිච්චාති? භවං පටිච්ච ජාතී''ති. එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනිසො මනසිකරොන්තො අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා පුන අනුලොමඤ්ච සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො තත්ථෙව නිසින්නො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චා තං මග්ගඵලසුඛෙන සුඛිතං සන්තින්ද්‍රියං සන්තමානසං නිසින්නං දිස්වා පණිපාතං කත්වා ආහංසු – ''මා සොචි, දෙව, මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤං තතො සුන්දරතරං කඤ්ඤං ආනෙස්සාමා''ති. සො ආහ – ''න සොචාමි, නිස්සොකො පච්චෙකබුද්ධො අහ''න්ති. ඉතො පරං සබ්බං වුත්තපුරිමගාථාසදිසමෙව ඨපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං.

ගාථාවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා – **සංසග්ගජාතස්සාති** ජාතසංසග්ගස්ස. තත්ථ දස්සනසවනකායසමුල්ලපනසම්භොගසංසග්ගවසෙන පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො **දස්සනසංසග්ගො** නාම. තත්ථ සීහළදීපෙ කාළදීඝවාපී ගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තං කල්‍යාණවිහාරවාසිදීඝභාණකදහරභික්ඛුං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා කෙනචි උපායෙන තං අලභිත්වා කාලඞ්කතා කුටුම්බියධීතා ච තස්සා නිවාසනචොළඛණ්ඩං දිස්වා ''එවරූපං වත්ථං ධාරිනියා නාම සද්ධිං සංවාසං නාලභි''න්ති ඵලිතහදයො කාලඞ්කතො. සො එව දහරො ච නිදස්සනං.

පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා වා හසිතලපිතගීතසද්දං සුත්වා සොතවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො **සවනසංසග්ගො** නාම. තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසිකම්මාරධීතාය පඤ්චහි කුමාරිකාහි සද්ධිං පදුමස්සරං ගන්ත්වා න්හත්වා මාලං ආරොපෙත්වා උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො කාමරාගෙන විසෙසා පරිහායිත්වා බ්‍යසනං පත්තො පඤ්චග්ගළලෙණවාසී තිස්සදහරො නිදස්සනං.

අඤ්ඤමඤ්ඤං අඞ්ගපරාමසනෙන උප්පන්නරාගො **කායසංසග්ගො** නාම. ධම්මභාසනදහරභික්ඛු ච රාජධීතා චෙත්ථ නිදස්සනං. මහාවිහාරෙ කිර දහරභික්ඛු ධම්මං භාසති. තත්ථ මහාජනො ආගතො, රාජාපි අග්ගමහෙසියා රාජධීතාය ච සද්ධිං අගමාසි. තතො රාජධීතාය තස්ස රූපඤ්ච සරඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො, තස්ස දහරස්සාපි. තං දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පරාමසිත්වා ආලිඞ්ගිංසු. පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා ද්වෙපි කාලඞ්කතෙයෙව අද්දසංසූති.

අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසමුල්ලපනවසෙන උප්පන්නරාගො පන **සමුල්ලපනසංසග්ගො** නාම. භික්ඛු භික්ඛුනීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ උප්පන්නරාගො **සම්භොගසංසග්ගො** නාම. ද්වීසුපි එතෙසු පාරාජිකප්පත්තො භික්ඛු ච

භික්ඛුනී ච නිදස්සනං. මරිචවට්ටිනාමමහාවිහාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණිඅභයරාජා මහාදානං පටියාදෙත්වා උභතොසඞ්ඝං පරිවිසති. තත්ථ උණ්හයාගුයා දින්නාය සඞ්ඝනවකසාමණෙරී අනාධාරකස්ස සඞ්ඝනවකස්ස සාමණෙරස්ස දන්තවලයං දත්වා සමුල්ලපනමකාසි. තෙ උභොපි උපසම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලපනෙන පුබ්බසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තාවදෙව සඤ්ජාතසිනෙහා සික්ඛාපදං වීතික්කමිත්වා පාරාජිකා අහෙසුන්ති. එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනචි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස **භවති ස්නෙහො,** පුරිමරාගපච්චයො බලවරාගො උප්පජ්ජති. තතො **ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති** තමෙව ස්නෙහං අනුගච්ඡන්තං සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකං සොකපරිදෙවාදිනානප්පකාරකං ඉදං දුක්ඛං පහොති පභවති ජායති.

අපරෙ ''ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගො''ති භණන්ති. තතො ස්නෙහො, ස්නෙහදුක්ඛමිදන්ති. එවමත්ථප්පභෙදං ඉමං අඩ්ඪගාථං වත්වා සො පච්චෙකබුද්ධො ආහ – ''ස්වායං යමිදං ස්නෙහන්වයං සොකාදිදුක්ඛං පහොති, තමෙව ස්නෙහං අනුගතස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛනන්තො පච්චෙකබොධිං අධිගතො''ති.

එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – ''අම්හෙහි දානි, භන්තෙ, කිං කත්තබ්බ''න්ති? තතො සො ආහ – ''තුම්හෙ වා අඤ්ඤතරො වා ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමො, සො සබ්බොපි **ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො''**ති. එත්ථ ච යං තං ''ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොතී''ති වුත්තං, තදෙව සන්ධාය ''ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො''ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා යථාවුත්තෙන සංසග්ගෙන 'සංසග්ගජාතස්ස භවති ස්නෙහො, ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති', එවං යථාභූතං ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො අහමධිගතොති එවං සම්බන්ධිත්වා චතුත්ථපාදො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ස්නෙහවසෙන වුත්තොති වෙදිතබ්බො. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාය වුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

93. **මිත්තෙ සුහජ්ජෙති** කා උප්පත්ති? අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිමගාථාය වුත්තනයෙනෙව උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තො පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ''කිං සමණධම්මො වරො, රජ්ජං වර''න්ති වීමංසිත්වා අමච්චානං රජ්ජං නියාතෙත්වා සමණධම්මං අකාසි. අමච්චා ''ධම්මෙන සමෙන කරොථා''ති වුත්තාපි ලඤ්ජං ගහෙත්වා අධම්මෙන කරොන්ති. තෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජයන්තා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලභං පරාජෙසුං. සො රඤ්ඤො භත්තකාරකෙහි සද්ධිං පවිසිත්වා සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා දුතියදිවසෙ සයං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනා – ''අමච්චා, දෙව, සාමිකෙ අසාමිකෙ කරොන්තී''ති උච්චාසද්දං කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිච්ඡයට්ඨානා වුට්ඨාය පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙතුං නිසින්නො. තෙන සද්දෙන වික්ඛිත්තචිත්තො න සක්කොති අප්පෙතුං. සො ''කිං මෙ රජ්ජෙන, සමණධම්මො වර''න්ති රජ්ජසුඛං පහාය පුන සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ මෙත්තායනවසෙන **මිත්තා**. සුහදයභාවෙන **සුහජ්ජා**. කෙචි එකන්තහිතකාමතාය මිත්තාව හොන්ති න සුහජ්ජා. කෙචි ගමනාගමනට්ඨානනිසජ්ජාසමුල්ලාපාදීසු, හදයසුඛජනනෙන සුහජ්ජාව හොන්ති, න මිත්තා. කෙචි තදුභයවසෙන සුහජ්ජා චෙව මිත්තා ච හොන්ති. තෙ දුවිධා අගාරියා ච අනගාරියා ච. තත්ථ අගාරියා තිවිධා හොන්ති උපකාරො සමානසුඛදුක්ඛො අනුකම්පකොති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්ථක්ඛායිනො එව. තෙ චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා හොන්ති. යථාහ –

> ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං හොති, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු තද්දිගුණං භොගං අනුප්පදෙති'' (දී. නි. 3.261).

තථා –

> ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගූහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතංපිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං හොති'' (දී. නි. 3.262).

තථා –

> ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. අභවෙනස්ස න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණමානං පසංසති'' (දී. නි. 3.264).

තථා –

> ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛතී''ති (දී. නි. 3.263).

තෙස්විධ අගාරියා අධිප්පෙතා, අත්ථතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ **මිත්තෙ සුහජ්ජෙ අනුකම්පමානොති** අනුදයමානො, තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො දුක්ඛං අපහරිතුකාමො ච.

හාපෙති අත්ථන්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථවසෙන තිවිධං, තථා අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථවසෙනාපි තිවිධං අත්ථං ලද්ධවිනාසනෙන අලද්ධානුප්පාදනෙනාති ද්විධාපි හාපෙති විනාසෙති. **පටිබද්ධචිත්තොති** ''අහං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති, එස මෙ පරායණ''න්ති එවං අත්තානං නීචෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. ''ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති, අහං තෙසං ගති, අහං තෙසං පරායණ''න්ති එවං අත්තානං උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. ඉධ පන එවං පටිබද්ධචිත්තො අධිප්පෙතො. **එතං භයන්ති** එතං අත්ථහාපනභයං, අත්තනො සමාපත්තිහානිං සන්ධායාහ. **සන්ථවෙති** තිවිධො සන්ථවො තණ්හාදිට්ඨිමිත්තසන්ථවවසෙන. තත්ථ අට්ඨසතපභෙදාපි තණ්හා තණ්හාසන්ථවො, ද්වාසට්ඨිභෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්ථවො, පටිබද්ධචිත්තතාය මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්ථවො. තෙසු සො ඉධ අධිප්පෙතො. තෙන හිස්ස සමාපත්ති පරිහීනා. තෙනාහ – ''එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො අහං අධිගතො''ති. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

මිත්තසුහජ්ජගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

94. **වංසො විසාලොති** කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ තයො පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරාජකුලෙ නිබ්බත්තො, ඉතරෙ ද්වෙ පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය ''මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුප්පත්තා''ති ආවජ්ජෙත්වා පච්චවෙක්ඛමානා කස්සපබුද්ධකාලෙ අත්තනො අත්තනො චරියං අද්දසංසු. තතො ''තතියො කුහි''න්ති ආවජ්ජෙන්තා බාරාණසිරජ්ජං කාරෙන්තං දිස්වා තස්ස ගුණෙ සරිත්වා ''සො පකතියාව අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්නාගතො හොති, අම්හාකංයෙව ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද, නං ආරම්මණං දස්සෙත්වා ආරොචෙමා''ති ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එකදිවසං සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතං උය්යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්යානද්වාරෙ වෙළුගුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අතිත්තො රාජදස්සනෙන රාජානං උල්ලොකෙති. තතො රාජා ''අත්ථි නු ඛො කොචි මම දස්සනෙ බ්‍යාපාරං න කරොතී''ති ඔලොකෙන්තො පච්චෙකබුද්ධෙ අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව චස්ස තෙසු සිනෙහො උප්පජ්ජි. සො හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ සන්තෙන ආචාරෙන උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, කිං නාම තුම්හෙ''ති පුච්ඡි. තෙ ''මයං, මහාරාජ, අසජ්ජමානා නාමා''ති ආහංසු . ''භන්තෙ, අසජ්ජමානාති එතස්ස කො අත්ථො''ති? ''අලග්ගනත්ථො, මහාරාජා''ති. තතො වෙළුගුම්බං දස්සෙත්වා ආහංසු – ''සෙය්‍යථාපි, මහාරාජ, ඉමං වෙළුගුම්බං සබ්බසො මූලඛන්ධසාඛානුසාඛාහි සංසිබ්බිත්වා ඨිතං අසිහත්ථො පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ඡන්තො න සක්කුණෙය්‍ය උද්ධරිතුං, එවමෙව ත්වං අන්තො ච බහි ච ජටාය ජටිතො ආසත්තවිසත්තො තත්ථ විලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා පනස්ස වෙමජ්ඣගතොපි අයං වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාඛත්තා කෙනචි අලග්ගොව ඨිතො, සක්කා ච පන අග්ගෙ වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතුං, එවමෙව මයං කත්ථචි අසජ්ජමානා සබ්බා දිසා ගච්ඡාමා''ති තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා පස්සතො එව රඤ්ඤො ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා චින්තෙසි – ''කදා නු ඛො අහම්පි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය''න්ති තත්ථෙව ඨිතො විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **වංසොති** වෙළු. **විසාලොති** විත්ථිණ්ණො. ච-කාරො අවධාරණත්ථො, **එව**-කාරො වා අයං, සන්ධිවසෙන එත්ථ **එ**-කාරො නට්ඨො. තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො. තං පච්ඡා යොජෙස්සාම. **යථාති** පටිභාගෙ. **විසත්තොති** ලග්ගො ජටිතො සංසිබ්බිතො. **පුත්තෙසු දාරෙසු චාති** පුත්තධීතුභරියාසු. **යා අපෙක්ඛාති** යා තණ්හා යො සිනෙහො. **වංසක්කළීරොව අසජ්ජමානොති** වංසකළීරො විය අලග්ගමානො. කිං වුත්තං හොති? යථා වංසො විසාලො විසත්තො එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තානි වත්ථූනි, සංසිබ්බිත්වා ඨිතත්තා විසත්තා එව. ස්වාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසො විය විසත්තොති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ගඤාණෙන ඡින්දන්තො අයං වංසකළීරොව රූපාදීසු වා ලාභාදීසු වා කාමභවාදීසු වා දිට්ඨාදීසු වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වංසක්කළීරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

95. **මිගො අරඤ්ඤම්හීති** කා උප්පත්ති? එකො කිර භික්ඛු කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා බාරාණසියං සෙට්ඨිකුලෙ උප්පන්නො අඩ්ඪෙ මහද්ධනෙ මහාභොගෙ. සො සුභගො අහොසි, තතො පරදාරිකො හුත්වා කාලඞ්කතො නිරයෙ නිබ්බත්තො තත්ථ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන සෙට්ඨිභරියාය කුච්ඡිම්හි ඉත්ථී හුත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හි. නිරයතො ආගතානං සත්තානං ගත්තානි උණ්හානි හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිභරියා ඩය්හමානෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවසතො පභුති මාතාපිතූනං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයප්පත්තා ච යම්හි කුලෙ දින්නා, තත්ථාපි සාමිකසස්සුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අප්පියා අමනාපා. අථ නක්ඛත්තෙ ඝොසිතෙ සෙට්ඨිපුත්තො තාය සද්ධිං කීළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙසිං ආනෙත්වා කීළති. සා තං දාසීනං සන්තිකා සුත්වා සෙට්ඨිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා නානප්පකාරෙහි අනුනයිත්වා ච ආහ – ''අය්‍යපුත්ත, ඉත්ථී නාම සචෙපි දසන්නං රාජූනං කනිට්ඨා හොති,

චක්කවත්තිනො වා ධීතා, තථාපි සාමිකස්ස පෙසනකරා හොති. සාමිකෙ අනාලපන්තෙ සූලෙ ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සචෙ අහං අනුග්ගහාරහා අනුග්ගහෙතබ්බා, නො චෙ, විස්සජ්ජෙතබ්බා. අත්තනො ඤාතිකුලං ගමිස්සාමී''ති. සෙට්ඨිපුත්තො – ''හොතු, භද්දෙ, මා සොචි කීළනසජ්ජා හොහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමා''ති ආහ. සෙට්ඨිධීතා තාවත්තකෙන සල්ලාපමත්තෙන උස්සාහජාතා ''ස්වෙ නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී''ති බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං පටියාදෙති. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අනාරොචෙත්වාව කීළනට්ඨානං ගතො. සා ''ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සතී''ති මග්ගං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා උස්සූරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ පච්චාගන්ත්වා ''සෙට්ඨිපුත්තො ගතො''ති ආරොචෙසුං. සා තං සබ්බං පටියාදිතං ආදාය යානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්තුං ආරද්ධා.

අථ නන්දමූලකපබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා ''කත්ථ අජ්ජ භික්ඛං චරිස්සාමා''ති ආවජ්ජෙන්තො තං සෙට්ඨිධීතරං දිස්වා ''මයි ඉමිස්සා සද්ධාකාරං කාරෙත්වා තං කම්මං පරික්ඛයං ගමිස්සතී''ති ඤත්වා පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනමනොසිලාතලෙ ඨත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පටිපථෙ ඔරුය්හ බාරාණසිං අභිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වාව දාසියො සෙට්ඨිධීතාය ආරොචෙසුං. සා යානා ඔරුය්හ සක්කච්චං වන්දිත්වා පත්තං සබ්බරසසම්පන්නෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පූරෙත්වා පදුමපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුමපුප්ඵං කත්වා පුප්ඵකලාපං හත්ථෙන ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා වන්දිත්වා පුප්ඵකලාපහත්ථා පත්ථනං අකාසි – ''භන්තෙ, යථා ඉදං පුප්ඵං, එවාහං යත්ථ යත්ථ උපපජ්ජාමි, තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා භවෙය්‍යං මනාපා''ති. එවං පත්ථෙත්වා දුතියම්පි පත්ථෙසි – ''භන්තෙ, දුක්ඛො ගබ්භවාසො , තං අනුපගම්ම පදුමපුප්ඵෙ එව පටිසන්ධි භවෙය්‍යා''ති. තතියම්පි පත්ථෙසි – ''භන්තෙ, ජෙගුච්ඡො මාතුගාමො, චක්කවත්තිධීතාපි පරවසං ගච්ඡති. තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො භවෙය්‍ය''න්ති. චතුත්ථම්පි පත්ථෙසි – ''භන්තෙ, ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කම්ම පරියොසානෙ තුම්හෙහි පත්තං අමතං පාපුණෙය්‍ය''න්ති. එවං චතුරො පණිධී කත්වා තං පදුමපුප්ඵකලාපං පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ''පුප්ඵසදිසො එව මෙ ගන්ධො චෙව වණ්ණො ච හොතූ''ති ඉමං පඤ්චමං පණිධිං අකාසි.

තතො පච්චෙකබුද්ධො පත්තඤ්ච පුප්ඵකලාපඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා –

> ''ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු;
> සබ්බෙ පූරෙන්තු සඞ්කප්පා, චන්දො පන්නරසො යථා''ති. –

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධීතාය අනුමොදනං කත්වා ''සෙට්ඨිධීතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතූ''ති අධිට්ඨහිත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨිධීතාය තං පස්සන්තියා මහතී පීති උප්පජ්ජි. භවන්තරෙ කතං අකුසලං කම්මං අනොකාසතාය පරික්ඛීණං චිඤ්චම්බිලධොතතම්බලොහභාජනමිව සුද්ධා ජාතා. තාවදෙවස්සා පතිකුලෙ ඤාතිකුලෙ ච සබ්බො ජනො තුට්ඨො. ''කිං කරොමා''ති පියවචනානි ච පණ්ණාකාරානි ච පෙසෙසි. සාමිකොපි මනුස්සෙ පෙසෙසි – ''සෙට්ඨිධීතරං සීඝං ආනෙථ, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතො''ති. තතො පභුති ච නං උරෙ විලිත්තචන්දනං විය ආමුත්තමුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලා විය ච පියායන්තො පරිහරි. සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියභොගයුත්තසුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමපුප්ඵෙ උප්පජ්ජි. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ එව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි නිසීදන්තොපි සයන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙයෙව සයති. ''මහාපදුමදෙවපුත්තො''ති ච නං වොහරිංසු. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපටිලොමං ඡ දෙවලොකෙ එව සංසරති.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො වීසති ඉත්ථිසහස්සානි හොන්ති. තාසු එකාපි පුත්තං න ලභති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං – ''දෙව, කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො, අත්‍රජෙ අවිජ්ජමානෙ ඛෙත්තජොපි කුලවංසධරො හොතී''ති. අථ රාජා ''ඨපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා ඉත්ථියො සත්තාහං ධම්මනාටකං කරොථා''ති යථාකාමං බහි චරාපෙසි, තථාපි පුත්තං නාලත්ථ. පුන අමච්චා ආහංසු – ''මහාරාජ, මහෙසී නාම පුඤ්ඤෙන ච පඤ්ඤාය ච සබ්බඉත්ථීනං අග්ගා, අප්පෙව නාම දෙවො මහෙසියා කුච්ඡිම්හි පුත්තං ලභෙය්‍යා''ති. රාජා මහෙසියා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සා ආහ – ''මහාරාජ, යා ඉත්ථී සීලවතී සච්චවාදිනී, සා පුත්තං ලභෙය්‍ය, හිරොත්තප්පරහිතාය කුතො පුත්තො''ති පාසාදං අභිරුහිත්වා පඤ්ච සීලානි සමාදියිත්වා පුනප්පුනං ආවජ්ජෙසි, සීලවතියා රාජධීතාය පඤ්ච සීලානි ආවජ්ජෙන්තියා පුත්තපත්ථනාචිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ සක්කස්ස ආසනං සංකම්පි.

අථ සක්කො ආවජ්ජෙන්තො එතමත්ථං විදිත්වා – ''සීලවතියා රාජධීතාය පුත්තවරං දෙමී''ති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා සම්මුඛෙ ඨිතො ''කිං වරෙසි, දෙවී''ති? ''පුත්තං, මහාරාජා''ති. ''දම්මි තෙ, දෙවි, පුත්තං, මා චින්තයී''ති වත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා ''අත්ථි නු ඛො එත්ථ ඛීණායුකො''ති ආවජ්ජෙන්තො ''අයං මහාපදුමො උපරිදෙවලොකං ගන්තුකාමො ච භවිස්සතී''ති ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා ''තාත මහාපදුම, මනුස්සලොකං ගච්ඡාහී''ති යාචි. සො ''මා එවං, මහාරාජ, භණ, ජෙගුච්ඡිතො මනුස්සලොකො''ති . ''තාත, ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤං කත්වා ඉධූපපන්නො, තත්ථෙව ඨත්වා පාරමියො පූරෙතබ්බා, ගච්ඡ, තාතා''ති. ''දුක්ඛො, මහාරාජ, ගබ්භවාසො, න සක්කොමි තත්ථ වසිතු''න්ති. ''තාත, තෙ ගබ්භවාසො නත්ථි, තථා හි ත්වං කම්මමකාසි, යථා පදුමගබ්භෙයෙව නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ, තාතා''ති පුනප්පුනං වුච්චමානො අධිවාසෙසි.

සො දෙවලොකා චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තො. තඤ්ච රත්තිං පච්චූසසමයෙ මහෙසී සුපිනන්තෙන වීසතිඉත්ථිසහස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ පුත්තං ලද්ධා විය අහොසි. සා පභාතාය රත්තියා සීලානි රක්ඛමානා තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමපුප්ඵං අද්දස, තං නෙව තීරෙ හොති න ගම්භීරෙ. සහ දස්සනෙනෙව චස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි. සා සයං එව ඔතරිත්වා තං පුප්ඵං අග්ගහෙසි, පුප්ඵෙ ගහිතමත්තෙයෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්ථ සුවණ්ණපටිමං විය දාරකං අද්දස, දිස්වාව ‘‘පුත්තො මෙ ලද්ධො’’ති සද්දං නිච්ඡාරෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි පවත්තෙසි. රඤ්ඤො ච පෙසෙසි. රාජා සුත්වා ‘‘කත්ථ ලද්ධො’’ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසං සුත්වා ‘‘උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණියං පදුමඤ්ච අම්හාකංයෙව, තස්මා අම්හාකං ඛෙත්තෙ ජාතත්තා ඛෙත්තජො නාමායං පුත්තො’’ති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා වීසතිසහස්සඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරෙසි. යා යා කුමාරස්ස රුචිං ඤත්වා පත්ථිතං පත්ථිතං ඛාදනීයං ඛාදාපෙති, සා සා සහස්සං ලභති. සකලබාරාණසී චලිතා, සබ්බො ජනො කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අතිනෙත්වා ‘‘ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා’’ති වුච්චමානො භොජනෙන උබ්බාළ්හො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා ගොපුරද්වාරං ගන්ත්වා ලාඛාගුළකෙන කීළති.

තදා අඤ්ඤතරො පච්චෙකබුද්ධො බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය සෙනාසනවත්තසරීරපරිකම්මමනසිකාරාදීනි සබ්බකිච්චානි කත්වා පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො ‘‘අජ්ජ කත්ථ භික්ඛං ගහෙස්සාමී’’ති ආවජ්ජෙන්තො කුමාරස්ස සම්පත්තිං දිස්වා ‘‘එස පුබ්බෙ කිං කම්මං කරී’’ති වීමංසන්තො ‘‘මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා චතස්සො පත්ථනා පත්ථෙසි, තත්ථ තිස්සො සිද්ධා, එකා තාව න සිජ්ඣති, තස්ස උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙමී’’ති භික්ඛාචාරවසෙන කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කුමාරො තං දිස්වා ‘‘සමණ, මා ඉධ ආගච්ඡි, ඉමෙ හි තම්පි ‘ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා’ති වදෙය්‍යු’’න්ති ආහ. සො එකවචනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං අගමාසි. කුමාරො පරිජනං ආහ – ‘‘අයං සමණො මයා වුත්තමත්තොව නිවත්තො, කුද්ධො නු ඛො මමා’’ති. සො තෙහි ‘‘පබ්බජිතා නාම න කොධපරායණා හොන්ති, පරෙන පසන්නමනෙන යං දින්නං, තෙන යාපෙන්තී’’ති වුච්චමානෙපි ‘‘දුට්ඨයො එවරූපො නාම සමණො, ඛමාපෙස්සාමි න’’න්ති මාතාපිතූනං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගන්ත්වා මිගයූථං දිස්වා පුච්ඡි – ‘‘කින්නාමෙතෙ’’ති? ‘‘එතෙ, සාමි, මිගා නාමා’’ති. ‘‘එතෙසං ‘ඉමං ඛාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථා’ති වත්වා පටිජග්ගන්තා අත්ථී’’ති? ‘‘නත්ථි, සාමි, යත්ථ තිණොදකං සුලභං තත්ථ වසන්තී’’ති.

කුමාරො ‘‘යථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්ථ ඉච්ඡන්ති, තත්ථ වසන්ති, කදා නු ඛො අහම්පි එවං වසෙය්‍ය’’න්ති එතං ආරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකබුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච චඞ්කමනඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා එකද්වත්තික්ඛත්තුං චඞ්කමිත්වා පදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා දිවාවිහාරොකාසඤ්ච පණ්ණසාලඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා පවිසනපදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා නික්ඛමනපදනික්ඛෙපං අදස්සෙත්වා අඤ්ඤත්‍ර අගමාසි. කුමාරො තත්ථ ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨකතං දිස්වා ‘‘වසති මඤ්ඤෙ එත්ථ සො පච්චෙකබුද්ධො’’ති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ – ‘‘පාතොපි සො සමණො දුස්සති, ඉදානි හත්ථිඅස්සාදීහි අත්තනො ඔකාසං අක්කන්තං දිස්වා සුට්ඨුතරං දුස්සෙය්‍ය, ඉධෙව තුම්හෙ තිට්ඨථා’’ති හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ එකකොව සෙනාසනං පවිට්ඨො වත්තසීසෙන සුසම්මට්ඨොකාසෙ පදනික්ඛෙපං දිස්වා ‘‘සො දානායං සමණො එත්ථ චඞ්කමන්තො න වණිජ්ජාදිකම්මං චින්තෙසි, අද්ධායං අත්තනො හිතමෙව චින්තෙසි මඤ්ඤෙ’’ති පසන්නමානසො චඞ්කමං අභිරුහිත්වා දූරීකතපුථුවිතක්කො ගන්ත්වා පාසාණඵලකෙ නිසීදිත්වා සඤ්ජාතඑකග්ගො හුත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිඤාණං අධිගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව පුරොහිතෙන කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ගගනතලෙ නිසින්නො ඉමං ගාථමභාසි.

තත්ථ **මිගොති** ද්වෙ මිගා – එණීමිගො ච පසදමිගො ච. අපිච සබ්බෙසං ආරඤ්ඤිකානං චතුප්පදානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන පසදමිගො අධිප්පෙතොති වදන්ති. **අරඤ්ඤම්හීති** ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං, ඉධ පන උය්‍යානං අධිප්පෙතං, තස්මා ‘‘උය්‍යානම්හී’’ති වුත්තං හොති. **යථාති** පටිභාගෙ. **අබද්ධොති** රජ්ජුබන්ධනාදීහි අබද්ධො, එතෙන විස්සත්ථචරියං දීපෙති. **යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරායාති** යෙන යෙන දිසාභාගෙන ගන්තුමිච්ඡති, තෙන තෙන දිසාභාගෙන ගොචරාය ගච්ඡති. වුත්තම්පි චෙතං භගවතා –

> ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො විස්සත්ථො ගච්ඡති, විස්සත්ථො තිට්ඨති, විස්සත්ථො නිසීදති, විස්සත්ථො සෙය්‍යං කප්පෙති. තං කිස්ස හෙතු? අනාපාථගතො, භික්ඛවෙ, ලුද්දස්ස, එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි…පෙ…. පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අන්තමකාසි මාරං අපදං, වධිත්වා මාරචක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමතො’’ති (ම. නි. 1.287; චූළනි. ඛග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 125) විත්ථාරො.

සෙරිතන්ති සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තතං වා, ඉදං වුත්තං හොති – යථා මිගො අරඤ්ඤම්හි අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය, තථා කදා නු ඛො අහම්පි තණ්හාබන්ධනං ඡින්දිත්වා එවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති. **විඤ්ඤූ** පණ්ඩිතො නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො එකො චරෙති.

මිගොඅරඤ්ඤගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

96. **ආමන්තනා හොතීති** කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර මහාඋපට්ඨානසමයෙ අමච්චා උපසඞ්කමිංසු. තෙසු එකො අමච්චො ''දෙව, සොතබ්බං අත්ථී''ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨායාසනා අගමාසි. පුන එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසින්නං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං, එකො අස්සපිට්ඨියං නිසින්නං, එකො සුවණ්ණරථෙ නිසින්නං, එකො සිවිකාය නිසීදිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තං යාචි. රාජා තතො ඔරොහිත්වා අගමාසි. අපරො ජනපදචාරිකං ගච්ඡන්තං යාචි, තස්සපි වචනං සුත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ එකමන්තං අගමාසි. එවං සො තෙහි නිබ්බින්නො හුත්වා පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන වඩ්ඪන්ති. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ – ''අසුකං නාම, මහාරාජ, ජනපදං මය්හං දෙහී''ති. රාජා තං ''ඉත්ථන්නාමො භුඤ්ජතී''ති භණති. සො රඤ්ඤො වචනං අනාදියිත්වා ''ගච්ඡාමහං තං ජනපදං ගහෙත්වා භුඤ්ජාමී''ති තත්ථ ගන්ත්වා කලහං කත්වා පුන උභොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දොසං ආරොචෙන්ති. රාජා ''න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු''න්ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිස්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. සො පුරිමනයෙන ඉමං උදානං අභාසි.

තස්සත්ථො – සහායමජ්ඣෙ ඨිතස්ස දිවාසෙය්‍යසඞ්ඛාතෙ **වාසෙ** ච, මහාඋපට්ඨානසඞ්ඛාතෙ **ඨානෙ** ච, උය්‍යානගමනසඞ්ඛාතෙ **ගමනෙ** ච, ජනපදචාරිකසඞ්ඛාතාය **චාරිකාය** ච, ''ඉදං මෙ සුණ, ඉදං මෙ දෙහී''තිආදිනා නයෙන තථා තථා ආමන්තනා හොති, තස්මා අහං තත්ථ නිබ්බිජ්ජිත්වා යායං අරියජනසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා, එවං සන්තෙපි ලොභාභිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිපත්ථිතා පබ්බජ්ජා, තං **අනභිජ්ඣිතං** පරෙසං අවසවත්තනෙන භබ්බපුග්ගලවසෙන **සෙරිතඤ්ච පෙක්ඛමානො** විපස්සනං ආරභිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබොධිං අධිගතොස්මි. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආමන්තනාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

97. **ඛිඩ්ඩාරතීති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර එකපුත්තකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො තස්ස එකපුත්තකො පියො අහොසි මනාපො පාණසමො, රාජා සබ්බඉරියාපථෙසු පුත්තකං ගහෙත්වාව වත්තති. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං ඨපෙත්වා ගතො. කුමාරොපි තං දිවසංයෙව උප්පන්නෙන බ්‍යාධිනා මතො. අමච්චා ''පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤො හදයම්පි ඵලෙය්‍යා''ති අනාරොචෙත්වාව නං ඣාපෙසුං. රාජා උය්‍යානෙ සුරාමදෙන මත්තො පුත්තං නෙව සරති, තථා දුතියදිවසෙපි න්හානභොජනවෙලාසු. අථ භුත්තාවී නිසින්නො සරිත්වා ''පුත්තං මෙ ආනෙථා''ති ආහ. තස්ස අනුරූපෙන විධානෙන තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. තතො සොකාභිභූතො නිසින්නො එවං යොනිසො මනසාකාසි – ''ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී''ති. එවං අනුක්කමෙන අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්තො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාවණ්ණනායං වුත්තසදිසමෙව ඨපෙත්වා ගාථායත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනා පන – **ඛිඩ්ඩාති** කීළනා. සා දුවිධා හොති කායිකා ච වාචසිකා ච. තත්ථ කායිකා නාම හත්ථීහිපි කීළන්ති, අස්සෙහිපි රථෙහිපි ධනූහිපි ථරූහිපීති එවමාදි. වාචසිකා නාම ගීතං සිලොකභණනං මුඛභෙරිආලම්බරභෙරීති එවමාදි. **රතීති** පඤ්චකාමගුණරති. **විපුලන්ති** යාව අට්ඨිමිඤ්ජං අහච්ච ඨානෙන සකලත්තභාවබ්‍යාපකං. සෙසං පාකටමෙව . අනුසන්ධියොජනාපි චෙත්ථ සංසග්ගගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, තතො පරඤ්ච සබ්බං.

ඛිඩ්ඩාරතිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

98. **චාතුද්දිසොති** කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පඤ්ච පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරාජා අහොසි, සෙසා පාකතිකරාජානො. තෙ චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වංසක්කළීරගාථායං වුත්තනයෙනෙව අත්තනො කම්මඤ්ච සහායඤ්ච ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙතුං ඔකාසං ගවෙසන්ති. සො ච රාජා තික්ඛත්තුං රත්තියා උබ්බිජ්ජති, භීතො විස්සරං කරොති, මහාතලෙ ධාවති. පුරොහිතෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිතොපි ''කුතො මෙ, ආචරිය, සුඛ''න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. පුරොහිතොපි ''අයං රොගො න සක්කා යෙන කෙනචි උද්ධං විරෙචනාදිනා භෙසජ්ජකම්මෙන විනෙතුං, මය්හං පන ඛාදනූපායො උප්පන්නො''ති චින්තෙත්වා ''රජ්ජහානිජීවිතන්තරායාදීනං පුබ්බනිමිත්තං එතං, මහාරාජා''ති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බෙජෙත්වා ''තස්ස වූපසමනත්ථං එත්තකෙ ච එත්තකෙ ච හත්ථිඅස්සරථාදයො හිරඤ්ඤසුවණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤො යජිතබ්බො''ති යඤ්ඤයජනෙ සමාදපෙසි.

තතො පච්චෙකබුද්ධා අනෙකානි පාණසහස්සානි යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා ''එතස්මිං කම්මෙ කතෙ දුබ්බොධනෙය්‍යො භවිස්සති, හන්ද නං පටිකච්චෙව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමා''ති වංසක්කළීරගාථායං වුත්තනයෙන ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරමානා රාජඞ්ගණෙ පටිපාටියා අගමංසු. රාජා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො තෙ අද්දක්ඛි, සහ දස්සනෙනෙව චස්ස සිනෙහො උප්පජ්ජි. තතො තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං භොජෙත්වා කතභත්තකිච්චෙ ''කෙ තුම්හෙ''ති පුච්ඡි. ''මයං, මහාරාජ, චාතුද්දිසා නාමා''ති. ''භන්තෙ, චාතුද්දිසාති ඉමස්ස කො අත්ථො''ති? ''චතූසු දිසාසු කත්ථචි කුතොචි භයං වා චිත්තුත්‍රාසො වා අම්හාකං නත්ථි, මහාරාජා''ති. ''භන්තෙ, තුම්හාකං තං භයං කිං කාරණා න හොතී''ති? ''මයං,

මහාරාජ, මෙත්තං භාවෙම, කරුණං භාවෙම, මුදිතං භාවෙම, උපෙක්ඛං භාවෙම. තෙන නො තං භයං න හොතී''ති වත්වා උට්ඨායාසනා අත්තනො වසනට්ඨානං අගමංසු.

තතො රාජා චින්තෙසි – ''ඉමෙ සමණා 'මෙත්තාදිභාවනාය භයං න හොතී'ති භණන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අනෙකසහස්සපාණවධං වණ්ණයන්ති, කෙසං නු ඛො වචනං සච්චං''න්ති? අථස්ස එතදහොසි – ''සමණා සුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධෙන අසුද්ධං. න සක්කා ඛො පන අසුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවිතුං, පබ්බජිතානං එව වචනං සච්ච''න්ති. සො ''සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තූ''තිආදිනා නයෙන මෙත්තාදයො චත්තාරොපි බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා හිතඵරණෙන චිත්තෙන අමච්චෙ ආණාපෙසි – ''සබ්බෙ පාණෙ මුඤ්චථ, සීතානි පානීයානි පිවන්තු, හරිතානි තිණානි ඛාදන්තු, සීතො ච වාතො තෙසං උපවායතූ''ති . තෙ තථා අකංසු.

තතො රාජා ''කල්‍යාණමිත්තානං වචනෙන පාපකම්මතො මුත්තොම්හී''ති තත්ථෙව නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චෙහි ච භොජනවෙලායං ''භුඤ්ජ, මහාරාජ, කාලො''ති වුත්තෙ ''නාහං රාජා''ති පුරිමනයෙනෙව සබ්බං වත්වා ඉමං උදානබ්‍යාකරණගාථං අභාසි.

තත්ථ **චාතුද්දිසොති** චතූසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, ''එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී''තිආදිනා වා නයෙන බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය ඵරිතා චතස්සො දිසා අස්ස සන්තීති චාතුද්දිසො. තාසු චතූසු දිසාසු කත්ථචි සත්තෙ වා සඞ්ඛාරෙ වා භයෙන න පටිහනතීති **අප්පටිඝො. සන්තුස්සමානොති** ද්වාදසවිධස්ස සන්තොසස්ස වසෙන සන්තුස්සකො ච. **ඉතරීතරෙනාති** උච්චාවචෙන පච්චයෙන. **පරිස්සයානං සහිතා අඡම්භීති** එත්ථ පරිස්සයන්ති කායචිත්තානි, පරිහාපෙන්ති වා තෙසං සම්පත්තිං, තානි වා පටිච්ච සයන්තීති පරිස්සයා, බාහිරානං සීහබ්‍යග්ඝාදීනං අබ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දාදීනං කායචිත්තුපද්දවානං එතං අධිවචනං. තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනඛන්තියා ච වීරියාදීහි ධම්මෙහි ච සහතීති පරිස්සයානං සහිතා. ථද්ධභාවකරභයාභාවෙන අඡම්භී. කිං වුත්තං හොති? යථා තෙ චත්තාරො සමණා, එවං ඉතරීතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො එත්ථ පටිපත්තිපදට්ඨානෙ සන්තොසෙ ඨිතො චතූසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය චාතුද්දිසො, සත්තසඞ්ඛාරෙසු පටිහනනභයාභාවෙන අප්පටිඝො ච හොති. සො චාතුද්දිසත්තා වුත්තප්පකාරානං පරිස්සයානං සහිතා, අප්පටිඝත්තා අඡම්භී ච හොතීති එවං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. අථ වා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන වුත්තනයෙන චාතුද්දිසො හොතීති ඤත්වා එවං චාතුද්දිසභාවං පත්ථයන්තො යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොම්හි. තස්මා අඤ්ඤොපි ඊදිසං ඨානං පත්ථයන්තො චාතුද්දිසතාය පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝතාය ච අඡම්භී හුත්වා එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

චාතුද්දිසගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

99. **දුස්සඞ්ගහාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසී කාලමකාසි. තතො වීතිවත්තෙසු සොකදිවසෙසු එකදිවසං අමච්චා ''රාජූනං නාම තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අග්ගමහෙසී අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බා, සාධු දෙවො අඤ්ඤම්පි දෙවිං ආනෙතූ''ති යාචිංසු. රාජා ''තෙන හි, භණෙ, ජානාථා''ති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා සාමන්තරජ්ජෙ රාජා මතො , තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති, සා ච ගබ්භිනී අහොසි, අමච්චා ''අයං රඤ්ඤො අනුරූපා''ති ඤත්වා තං යාචිංසු. සා ''ගබ්භිනී නාම මනුස්සානං අමනාපා හොති. සචෙ ආගමෙථ, යාව විජායාමි, එවං සාධු. නො චෙ, අඤ්ඤං පරියෙසථා''ති ආහ. තෙ රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා ''ගබ්භිනීපි හොතු, ආනෙථා''ති ආහ. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං අභිසිඤ්චිත්වා සබ්බං මහෙසියා භොගං අදාසි, තස්සා පරිජනානඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සඞ්ගණ්හාති. සා කාලෙන පුත්තං විජායි. රාජා තං අත්තනො පුත්තං විය සබ්බිරියාපථෙසු අඞ්කෙ ච උරෙ ච කත්වා විහරති. තදා දෙවියා පරිජනා චින්තෙසුං – ''රාජා අතිවිය සඞ්ගණ්හාති, කුමාරෙ අතිවිස්සාසං කරොති, හන්ද, නං පරිභින්දිස්සාමා''ති.

තතො කුමාරං ආහංසු – ''ත්වං, තාත, අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තො, න ඉමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො. මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජී''ති. අථ කුමාරො ''එහි පුත්තා''ති රඤ්ඤා වුච්චමානොපි හත්ථෙන ආකඩ්ඪීයමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න අල්ලීයති. රාජා ''කිං කාරණ''න්ති වීමංසන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා ''එතෙ මයා සඞ්ගහිතාපි පටික්කූලවුත්තිනො එවා''ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො. ''රාජා පබ්බජිතො''ති අමච්චපරිජනාපි බහූ පබ්බජිංසු. සපරිජනො රාජා පබ්බජිතොපි මනුස්සා පණීතෙ පච්චයෙ උපනෙන්ති, රාජා පණීතෙ පච්චයෙ යථාවුඩ්ඪං දාපෙසි. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලභන්ති, තෙ තුස්සන්ති. ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති ''මයං පරිවෙණාදීනි සම්මජ්ජන්තා සබ්බකිච්චානි කරොන්ති, ලූඛභත්තං ජිණ්ණවත්ථඤ්ච ලභාමා''ති. සො තම්පි ඤත්වා ''ඉමෙ යථාවුඩ්ඪං දීයමානාපි උජ්ඣායන්ති, අහො දුස්සඞ්ගහා පරිසා''ති පත්තචීවරමාදාය එකොව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තත්ථ ආගතෙහි ච කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථමභාසි. සා අත්ථතො පාකටා එව. අයං පන යොජනා – දුස්සඞ්ගහා පබ්බජිතාපි එකෙ, යෙ අසන්තොසාභිභූතා, තථාවිධා එව ච අථො ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා. එතාහං දුස්සඞ්ගහභාවං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දුස්සඞ්ගහගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

100. **ඔරොපයිත්වාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා ගිම්හානං පඨමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලඝනපත්තසඤ්ඡන්නං කොවිළාරරුක්ඛං දිස්වා ''කොවිළාරමූලෙ මම සයනං පඤ්ඤාපෙථා''ති වත්වා උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො, තදා කොවිළාරො පුප්ඵිතො හොති, තදාපි තථෙව අකාසි. පුනපි ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ගතො, තදා කොවිළාරො සඤ්ඡින්නපත්තො සුක්ඛරුක්ඛො විය හොති, තදාපි රාජා අදිස්වාව තං රුක්ඛං පුබ්බපරිචයෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි රඤ්ඤො ආණත්තියා තත්ථ සයනං පඤ්ඤාපෙසුං. සො උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයෙ තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා ''අරෙ, අයං පුබ්බෙ සඤ්ඡන්නපත්තො මණිමයො විය අභිරූපදස්සනො අහොසි, තතො මණිවණ්ණසාඛන්තරෙ ඨපිතපවාළඞ්කුරසදිසෙහි පුප්ඵෙහි සස්සිරිකදස්සනො අහොසි, මුත්තජාලසදිසවාලිකාකිණ්ණො චස්ස හෙට්ඨාභූමිභාගො බන්ධනා පවුත්තපුප්ඵසඤ්ඡන්නො රත්තකම්බලසන්ථතො විය අහොසි. සො නාමජ්ජ සුක්ඛරුක්ඛො විය සාඛාමත්තාවසෙසො ඨිතො, අහො ජරාය උපහතො කොවිළාරො''ති චින්තෙත්වා ''අනුපාදිණ්ණම්පි තාය ජරාය හඤ්ඤති, කිමඞ්ගං පන උපාදිණ්ණ''න්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙ දුක්ඛතො අනත්තතො ච විපස්සන්තොව ''අහො වතාහම්පි සඤ්ඡින්නපත්තො කොවිළාරො විය අපගතගිහිබ්‍යඤ්ජනො භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථයමානො අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තතො ගමනකාලෙ අමච්චෙහි ''කාලො, දෙව, ගන්තු''න්ති වුත්තෙ ''නාහං රාජා''තිආදීනි වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථමභාසි.

තත්ථ **ඔරොපයිත්වාති** අපනෙත්වා. **ගිහිබ්‍යඤ්ජනානීති** කෙසමස්සුඔදාතවත්ථාලඞ්කාරමාලාගන්ධවිලෙපනපුත්තදාරදාසිදාසාදීනි. එතානි ගිහිභාවං බ්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා ''ගිහිබ්‍යඤ්ජනානී''ති වුච්චන්ති. **සඤ්ඡින්නපත්තොති** පතිතපත්තො. **ඡෙත්වානාති** මග්ගඤාණෙන ඡින්දිත්වා. **වීරොති** මග්ගවීරියෙන සමන්නාගතො. **ගිහිබන්ධනානීති** කාමබන්ධනානි. කාමා හි ගිහීනං බන්ධනානි. අයං තාව පදත්ථො. අයං පන අධිප්පායො – ''අහො වතාහම්පි ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි සඤ්ඡින්නපත්තො යථා කොවිළාරො භවෙය්‍ය''න්ති එවං චින්තයමානො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කොවිළාරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමවග්ගො නිට්ඨිතො.

101-2. **සචෙ ලභෙථාති** කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ද්වෙ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො, කනිට්ඨො පුරොහිතස්ස පුත්තො අහොසි. තෙ එකදිවසංයෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළකා සහායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තො පඤ්ඤවා අහොසි. සො රාජපුත්තං ආහ – ''සම්ම, ත්වං තව පිතුනො අච්චයෙන රජ්ජං ලභිස්සසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං, සුසික්ඛිතෙන ච රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි සිප්පං උග්ගණ්හිස්සාමා''ති. තතො උභොපි යඤ්ඤොපචිතා හුත්වා ගාමනිගමාදීසු භික්ඛං චරමානා පච්චන්තජනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලාය පවිසිංසු. තත්ථ මනුස්සා පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජාතා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා පණීතං ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා උපනාමෙත්වා පූජෙන්ති. තෙසං එතදහොසි – ''අම්හෙහි සදිසා උච්චාකුලිකා නාම නත්ථි, අපි ච පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡන්ති, අම්හාකං භික්ඛං දෙන්ති, යදි නිච්ඡන්ති, න දෙන්ති, ඉමෙසං පන පබ්බජිතානං එවරූපං සක්කාරං කරොන්ති, අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිප්පං ජානන්ති, හන්ද, නෙසං සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාමා''ති. තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඔකාසං ලභිත්වා ''යං, භන්තෙ, තුම්හෙ සිප්පං ජානාථ, තං අම්හෙහි සික්ඛාපෙථා''ති යාචිංසු. පච්චෙකබුද්ධා ''න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු''න්ති ආහංසු. තෙ පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. තතො නෙසං පච්චෙකබුද්ධා ''එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බ''න්තිආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං ආචික්ඛිත්වා ''ඉමස්ස සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්ති, තස්මා එකෙනෙව නිසීදිතබ්බං, එකෙන චඞ්කමිතබ්බං, එකෙන ඨාතබ්බං, එකෙන සයිතබ්බ''න්ති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලං අදංසු, තතො තෙ අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසීදිංසු. පුරොහිතපුත්තො නිසින්නකාලතො පභුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඣානං පටිලභි. රාජපුත්තො මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගතො. සො තං දිස්වා ''කිං, සම්මා''ති පුච්ඡි. ''උක්කණ්ඨිතොම්හී''ති ආහ. ''තෙන හි ඉධ නිසීදා''ති. සො තත්ථ මුහුත්තං නිසීදිත්වා ආහ – ''ඉමස්ස කිර, සම්ම, සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්තී''ති? පුරොහිතපුත්තො ''එවං, සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තනො නිසින්නොකාසං එව ගච්ඡ, උග්ගණ්හිස්සාමි ඉමස්ස සිප්පස්ස නිප්ඵත්ති''න්ති ආහ. සො ගන්ත්වා පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනයෙනෙව තික්ඛත්තුං ආගතො.

තතො නං පුරොහිතපුත්තො තථෙව උය්‍යොජෙත්වා තස්මිං ගතෙ චින්තෙසි – ''අයං අත්තනො ච කම්මං හාපෙති මම ච, ඉධාභික්ඛණං ආගච්ඡන්තී''ති. සො පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. ඉතරො අත්තනො පණ්ණසාලායෙව නිසින්නො පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ඉතො චිතො ච මග්ගන්තොපි තං අදිස්වා චින්තෙසි – ''යො ගහට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරං ආදාය ආගතොපි මං දට්ඨුං න ලභති, සො දානි මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො අපක්කමි. අහො අරෙ, චිත්ත, න ලජ්ජසි, යං මං චතුක්ඛත්තුං ඉධානෙසි, න සො දානි තෙ වසෙ වත්තිස්සාමි, අඤ්ඤදත්ථු තංයෙව මම වසෙ වත්තාපෙස්සාමී''ති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි අරඤ්ඤං

පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි. තෙ උභොපි මනොසිලාතලෙ නිසීදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු.

තත්ථ **නිපකන්ති** පකතිනිපකං පණ්ඩිතං කසිණපරිකම්මාදිකුසලං. **සාධුවිහාරින්ති** අප්පනාවිහාරෙන වා උපචාරෙන වා සමන්නාගතං. **ධීරන්ති** ධිතිසම්පන්නං. තත්ථ නිපකත්තෙන ධිතිසම්පදා වුත්තා. ඉධ පන ධිතිසම්පන්නමෙවාති අත්ථො. ධිති නාම අසිථිලපරක්කමතා, ''කාමං තචො ච න්හාරු චා''ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) එවං පවත්තවීරියස්සෙතං අධිවචනං. අපිච ධික්කතපාපොතිපි ධීරො. **රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායාති** යථා පකතිරාජා ''විජිතං රට්ඨං අනත්ථාවහ''න්ති ඤත්වා රජ්ජං පහාය එකො චරති, එවං බාලසහායං පහාය එකො චරෙ. අථ වා **රාජාව රට්ඨන්ති** යථා සුතසොමො රාජා රට්ඨං විජිතං පහාය එකො චරි, යථා ච මහාජනකො රාජා, එවං එකො චරීති අයම්පි තස්ස අත්ථො. සෙසං වුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

සහායගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

103. **අද්ධා පසංසාමාති** ඉමිස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ පච්චෙකබුද්ධානං නිසජ්ජා, තාව චාතුද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසා එව උප්පත්ති. අයං පන විසෙසො – යථා සො රාජා රත්තියා තික්ඛත්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො අහොසි. සො ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා ''කෙ තුම්හෙ''ති පුච්ඡි. ''මයං, මහාරාජ, අනවජ්ජභොජිනො නාමා''ති. ''භන්තෙ , අනවජ්ජභොජිනොති ඉමස්ස කො අත්ථො''ති? ''සුන්දරං වා අසුන්දරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම, මහාරාජා''ති. තං සුත්වා රඤ්ඤො එතදහොසි – ''යංනූනාහං ඉමෙ උපපරික්ඛෙය්‍යං 'එදිසා වා නො වා'''ති? තං දිවසං කණාජකෙන බිලඞ්ගදුතියෙන පරිවිසි. තං පච්චෙකබුද්ධා අමතං විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා ''ඉමෙ පටිඤ්ඤාතත්තා එකදිවසං නිබ්බිකාරා හොන්ති, පුන ස්වෙ ජානිස්සාමී''ති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. දුතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි. තෙපි තථෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා ''සුන්දරං දත්වා වීමංසිස්සාමී''ති පුනපි නිමන්තෙත්වා ද්වෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා පණීතෙන අතිවිචිත්‍රෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. තෙපි තථෙව නිබ්බිකාරා පරිභුඤ්ජිත්වා රඤ්ඤො මඞ්ගලං වත්වා පක්කමිංසු. රාජා අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු ''අනවජ්ජභොජිනො එතෙ, අහො වතාහම්පි අනවජ්ජභොජී භවෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබුද්ධො හුත්වා මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විභාවෙන්තො ඉමං ගාථමභාසි. සා පදත්ථතො උත්තානමෙව. කෙවලං පන **සහායසම්පදන්ති** එත්ථ අසෙඛෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සම්පන්නා සහායා එව සහායසම්පදාති වෙදිතබ්බා.

අයං පනෙත්ථ යොජනා – යා අයං වුත්තා සහායසම්පදා, තං සහායසම්පදං **අද්ධා පසංසාම,** එකංසෙනෙව ථොමෙමාති වුත්තං හොති. කථං? **සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායාති**. කස්මා? අත්තනො සීලාදීහි සෙට්ඨෙ සෙවමානස්ස සීලාදයො ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති. සමෙ සෙවමානස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං සාධාරණෙන කුක්කුච්චස්ස විනොදනෙන ච ලද්ධා න පරිහායන්ති. එතෙ පන සහායකෙ සෙට්ඨෙ ච සමෙ ච අලද්ධා කුහනාදිමිච්ඡාජීවං පහාය ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජන්තො තත්ථ ච පටිඝානුනයං අනුප්පාදෙන්තො අනවජ්ජභොජී හුත්වා අත්ථකාමො කුලපුත්තො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො. අහම්පි එවං චරන්තො ඉමං සම්පත්තිං අධිගතොම්හීති.

අද්ධාපසංසාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

104. **දිස්වා සුවණ්ණස්සාති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසියං රාජා ගිම්හසමයෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො අහොසි, සන්තිකෙ චස්ස වණ්ණදාසී ගොසීතචන්දනං පිසති. තස්සා එකබාහාය එකං සුවණ්ණවලයං, එකබාහාය ද්වෙ. තානි සඞ්ඝට්ටෙන්ති, ඉතරං න සඞ්ඝට්ටති. රාජා තං දිස්වා ''එවමෙව ගණවාසෙ සඞ්ඝට්ටනා, එකවාසෙ අසඞ්ඝට්ටනා''ති චින්තෙත්වා පුනප්පුනං දාසිං ඔලොකෙසි. තෙන ච සමයෙන සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා දෙවී තං බීජයන්තී ඨිතා හොති. සා ''වණ්ණදාසියා පටිබද්ධචිත්තො මඤ්ඤෙ රාජා''ති චින්තෙත්වා තං දාසිං උට්ඨාපෙත්වා සයමෙව පිසිතුමාරද්ධා. අථස්සා ච උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඞ්ඝට්ටයන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා අතිසුට්ඨුතරං නිබ්බින්දො දක්ඛිණපස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරසුඛෙන සුඛිතං නිපන්නං චන්දනහත්ථා දෙවී උපසඞ්කමිත්වා ''ආලිම්පාමි , මහාරාජා''ති ආහ. සො ''අපෙහි, මා ආලිම්පාහී''ති ආහ. සා ''කිස්ස, මහාරාජා''ති? සො ''නාහං, රාජා''ති. එවමෙතෙසං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඞ්කමිංසු, තෙහිපි මහාරාජවාදෙන ආලපිතො ''නාහං, භණෙ, රාජා''ති ආහ. සෙසං පඨමගාථාය වුත්තසදිසමෙව.

අයං පන ගාථාවණ්ණනා – තත්ථ **දිස්වාති** ඔලොකෙත්වා. **සුවණ්ණස්සාති** කඤ්චනස්ස. ''වලයානී''ති පාඨසෙසො. සාවසෙසපදත්ථො හි අයං අත්ථො. **පභස්සරානීති** පභාසනසීලානි, ජුතිමන්තානීති වුත්තං හොති. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. අයං පන යොජනා – දිස්වා භුජස්මිං සුවණ්ණස්ස වලයානි ''ගණවාසෙ සති සඞ්ඝට්ටනා, එකවාසෙ අසඞ්ඝට්ටනා''ති එවං චින්තෙත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොම්හීති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

105. **එවං දුතියෙනාති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා දහරොව පබ්බජිතුකාමො අමච්චෙ ආණාපෙසි – ‘‘දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමී’’ති. අමච්චා – ‘‘මහාරාජ, අරාජකං රජ්ජං අම්හෙහි න සක්කා රක්ඛිතුං සාමන්තරාජානො ආගම්ම විලුම්පිස්සන්ති, යාව එකොපි පුත්තො උප්පජ්ජති, තාව ආගමෙහී’’ති සඤ්ඤාපෙසුං. මුදුචිත්තො රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවී ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුන තෙ ආණාපෙසි – ‘‘දෙවී ගබ්භිනී, පුත්තං ජාතං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමී’’ති. අමච්චා ‘‘දුජ්ජානං, මහාරාජ, එතං, යං දෙවී පුත්තං වා විජායිස්සති, ධීතරං වාති, තාව විජායනකාලං ආගමෙහී’’ති පුනපි රාජානං සඤ්ඤාපෙසුං. අථ සා පුත්තං විජායි. තදාපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි. අමච්චා පුනපි රාජානං – ‘‘ආගමෙහි, මහාරාජ, යාව පටිබලො හොතී’’ති බහූහි කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසුං. තතො කුමාරෙ පටිබලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘පටිබලො දානි අයං, තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පටිපජ්ජථා’’ති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණතො කාසායවත්ථාදයො සබ්බපරික්ඛාරෙ ආහරාපෙත්වා අන්තෙපුරෙ එව පබ්බජිත්වා මහාජනකො විය නික්ඛමිත්වා ගතො. සබ්බපරිජනො නානප්පකාරං පරිදෙවමානො රාජානං අනුබන්ධි. සො රාජා යාව අත්තනො රජ්ජසීමා, තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඩෙන ලෙඛං ආකඩ්ඪිත්වා – ‘‘අයං ලෙඛා නාතික්කමිතබ්බා’’ති ආහ . මහාජනො ලෙඛාය සීසං කත්වා භූමියං නිපන්නො පරිදෙවමානො ‘‘තුය්හං දානි, තාත, රඤ්ඤො ආණා, කිං කරිස්සතී’’ති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරො ‘‘තාත, තාතා’’ති ධාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා ‘‘එතං මහාජනං පරිහරන්තො රජ්ජං කාරෙසිං, කිං දානි එකං දාරකං පරිහරිතුං න සක්ඛිස්ස’’න්ති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො, තත්ථ පුබ්බපච්චෙකබුද්ධෙහි වසිතපණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කප්පෙසි සද්ධිං පුත්තෙන.

තතො කුමාරො වරසයනාදීසු කතපරිචයො තිණසන්ථාරකෙ වා රජ්ජුමඤ්චකෙ වා සයමානො රොදති. සීතවාතාදීහි ඵුට්ඨො සමානො – ‘‘සීතං තාත උණ්හං තාත මකසා තාත ඩංසන්ති. ඡාතොම්හි තාත, පිපාසිතොම්හි තාතා’’ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙන්තොයෙව රත්තිං වීතිනාමෙසි. දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං උපනාමෙසි, කුමාරො මිස්සකභත්තං කඞ්ගුවරකමුග්ගාදිබහුලං අච්ඡාදෙන්තම්පි තං ජිඝච්ඡාවසෙන භුඤ්ජමානො කතිපාහච්චයෙන උණ්හෙ ඨපිතපදුමං විය මිලායි. රාජා පන පටිසඞ්ඛානබලෙන නිබ්බිකාරො භුඤ්ජති. තතො සො කුමාරං සඤ්ඤාපෙන්තො ආහ – ‘‘නගරෙ, තාත, පණීතාහාරො ලබ්භති, තත්ථ ගච්ඡාමා’’ති. කුමාරො ‘‘ආම, තාතා’’ති. තතො නං පුරක්ඛත්වා ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්ති. කුමාරමාතාපි දෙවී ‘‘න දානි රාජා කුමාරං ගණ්හිත්වා අරඤ්ඤෙ චිරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා රඤ්ඤා කත්තරදණ්ඩෙන ලිඛිතට්ඨානෙයෙව වතිං කාරාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. රාජා තස්සා වතියා අවිදූරෙ ඨත්වා ‘‘එත්ථ තෙ, තාත, මාතා නිසින්නා, ගච්ඡාහී’’ති පෙසෙසි. යාව සො තං ඨානං පාපුණාති, තාව උදික්ඛන්තො අට්ඨාසි – ‘‘මා හෙව නං කොචි විහෙඨෙය්‍යා’’ති. කුමාරො මාතු සන්තිකං ධාවන්තො අගමාසි.

ආරක්ඛපුරිසා කුමාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා දෙවියා ආරොචෙසි. දෙවී වීසතිනාටකිත්ථිසහස්සපරිවුතා පච්චුග්ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි. රඤ්ඤො ච පවත්තිං පුච්ඡි. ‘‘පච්ඡතො ආගච්ඡතී’’ති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. රාජාපි තාවදෙව සකවසනට්ඨානං අගමාසි. මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතො දෙවී නිරාසාව හුත්වා පුත්තං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තනො වසනට්ඨානෙ නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං පත්වා මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි. සා අත්ථතො උත්තානා එව.

අයං පනෙත්ථාධිප්පායො – ය්වායං එකෙන දුතියෙන කුමාරෙන සීතුණ්හාදීනි නිවෙදෙන්තෙන සහවාසෙන තං සඤ්ඤාපෙන්තස්ස මම **වාචාභිලාපො** තස්මිං සිනෙහවසෙන **අභිසජ්ජනා වා** ජාතා. සචාහං ඉමං න පරිච්චජාමි, තතො ආයතිම්පි තථෙව හෙස්සති, යථා ඉදානි, **එවං දුතියෙන සහ මමස්ස වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා**. ‘‘උභයම්පෙතං අන්තරායකරං විසෙසාධිගමස්සා’’ති **එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො** තං ඡඩ්ඩෙත්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිමධිගතොම්හීති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආයතිභයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

106. **කාමා හි චිත්‍රාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදා අහෙසුං. සො සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිචාරෙති. අථ සො දහරොව සමානො ‘‘පබ්බජිස්සාමී’’ති මාතාපිතරො ආපුච්ඡි, තෙ නං නිවාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති. පුනපි නං මාතාපිතරො ‘‘ත්වං, තාත, සුඛුමාලො, දුක්කරා පබ්බජ්ජා, ඛුරධාරාය උපරි චඞ්කමනසදිසා’’ති නානප්පකාරෙහි නිවාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති. තෙ චින්තෙසුං – ‘‘සචායං පබ්බජති, අම්හාකං දොමනස්සං හොති. සචෙ නං නිවාරෙම, එතස්ස දොමනස්සං හොති. අපිච අම්හාකං දොමනස්සං හොතු, මා ච එතස්සා’’ති අනුජානිංසු. තතො සො සබ්බං පරිජනං පරිදෙවමානං අනාදියිත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජි. තස්ස උළාරසෙනාසනං න පාපුණාති, මඤ්චකෙ තට්ටිකං අත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිචයො සබ්බරත්තිං අතිදුක්ඛිතො අහොසි. පභාතෙ සරීරපරිකම්මං කත්වා පත්තචීවරමාදාය පච්චෙකබුද්ධෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ වුඩ්ඪා අග්ගාසනඤ්ච අග්ගපිණ්ඩඤ්ච ලභන්ති, නවකා යංකිඤ්චිදෙව ආසනලූඛං භොජනඤ්ච. සො තෙන ලූඛභොජනෙනාපි අතිදුක්ඛිතො අහොසි. සො කතිපාහංයෙව කිසො දුබ්බණ්ණො හුත්වා නිබ්බිජ්ජි, යථා තං අපරිපක්කගතෙ සමණධම්මෙ. තතො මාතාපිතූනං දූතං පෙසෙත්වා උප්පබ්බජි. සො කතිපාහංයෙව බලං ගහෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමො අහොසි, තතො දුතියම්පි පබ්බජිත්වා පුනපි උප්පබ්බජි. තතියවාරෙ පන පබ්බජිත්වා සම්මා

පටිපන්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පුන පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව බ්‍යාකරණගාථම්පි අභාසි.

තත්ථ **කාමාති** ද්වෙ කාමා වත්ථුකාමො ච කිලෙසකාමො ච. තත්ථ වත්ථුකාමො නාම පියරූපාදිආරම්මණධම්මො, කිලෙසකාමො නාම සබ්බො රාගප්පභෙදො. ඉධ පන වත්ථුකාමො අධිප්පෙතො. රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන **චිත්‍රා**. ලොකස්සාදවසෙන **මධුරා** . බාලපුථුජ්ජනානං මනං රමාපෙන්තීති **මනොරමා. විරූපරූපෙනාති** විවිධෙන රූපෙන, අනෙකවිධෙන සභාවෙනාති වුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්‍රා, රූපාදීසුපි නීලාදිවසෙන විවිධරූපා. එවං තෙන තෙන විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා **මථෙන්ති චිත්තං,** පබ්බජ්ජාය අභිරමිතුං න දෙන්තීති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි ද්වීහි තීහි වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාමගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

107. **ඊතී** ච**ාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො ගණ්ඩො උදපාදි, බාළ්හා වෙදනා වඩ්ඪන්ති. වෙජ්ජා ‘‘සත්ථකම්මෙන විනා ඵාසු න හොතී’’ති භණන්ති . රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ තං ඵාලෙත්වා පුබ්බලොහිතං නීහරිත්වා නිවෙදනං කත්වා වණං පිලොතිකෙන බන්ධිංසු. ලූඛමංසාහාරෙසු ච නං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලූඛභොජනෙන කිසසරීරො අහොසි, ගණ්ඩො චස්ස මිලායි. සො ඵාසුකසඤ්ඤී හුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ජි, තෙන සඤ්ජාතබලො විසයෙයෙව පටිසෙවි, තස්ස ගණ්ඩො පුරිමසභාවමෙව සම්පාපුණි. එවං යාව තික්ඛත්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතො නිබ්බින්දිත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සත්තහි වස්සෙහි පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ එතීති **ඊති,** ආගන්තුකානං අකුසලභාගීනං බ්‍යසනහෙතූනං එතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපි එතෙ අනෙකබ්‍යසනාවහට්ඨෙන අනත්ථානං සන්නිපාතට්ඨෙන ච ඊති. ගණ්ඩොපි අසුචිං පග්ඝරති, උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නො හොති. තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො උප්පාදජරාභඞ්ගෙහි උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නභාවතො ච **ගණ්ඩො**. උපද්දවතීති **උපද්දවො,** අනත්ථං ජනෙන්තො අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති අත්ථො, රාගගණ්ඩාදීනමෙතමධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහහෙතුතාය සබ්බුපද්දවකම්මපරිවත්ථුතාය ච උපද්දවො. යස්මා පනෙතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්තා සීලසඞ්ඛාතං ආරොග්‍යං ලොලුප්පං වා උප්පාදෙන්තා පාකතිකමෙව ආරොග්‍යං විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨෙන **රොගො**. අබ්භන්තරමනුපවිට්ඨට්ඨෙන පන අන්තොතුදනට්ඨෙන ච දුන්නීහරණීයට්ඨෙන ච **සල්ලං**. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො **භයං**. මෙ එතන්ති **මෙතං**. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

ඊතිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

108. **සීතඤ්චාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර සීතාලුකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ තිණකුටිකාය විහරති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීතෙ සීතං, උණ්හෙ උණ්හමෙව හොති අබ්භොකාසත්තා පදෙසස්ස. ගොචරගාමෙ භික්ඛා යාවදත්ථං න ලබ්භති, පානීයම්පි දුල්ලභං, වාතාතපඩංසසරීසපාපි බාධෙන්ති. තස්ස එතදහොසි – ‘‘ඉතො අඩ්ඪයොජනමත්තෙ සම්පන්නො පදෙසො, තත්ථ සබ්බෙපි එතෙ පරිස්සයා නත්ථි, යංනූනාහං තත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං, ඵාසුකං විහරන්තෙන සක්කා සුඛමධිගන්තු’’න්ති? තස්ස පුන අහොසි – ‘‘පබ්බජිතා නාම න පච්චයගිද්ධා හොන්ති, එවරූපඤ්ච චිත්තං අත්තනො වසෙ වත්තාපෙන්ති, න චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති, නාහං ගමිස්සාමී’’ති එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතතියකං උප්පන්නචිත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තෙසි. තතො තත්ථෙව සත්ත වස්සානි වසිත්වා සම්මා පටිපජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ **සීතඤ්චාති** සීතං දුවිධං අබ්භන්තරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච බාහිරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච, තථා උණ්හම්පි. **ඩංසාති** පිඞ්ගලමක්ඛිකා. **සරීසපාති** යෙ කෙචි දීඝජාතිකා සරන්තා ගච්ඡන්ති. සෙසං පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සීතාලුකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

109. **නාගොවාති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා වීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලඞ්කතො නිරයෙ වීසති වස්සානි එව පච්චිත්වා, හිමවන්තප්පදෙසෙ හත්ථියොනියං උප්පජ්ජිත්වා සඤ්ජාතක්ඛන්ධො පදුමවණ්ණසකලසරීරො උළාරො යූථපති මහානාගො අහොසි. තස්ස ඔභග්ගොභග්ගසාඛාභඞ්ගානි හත්ථිඡාපාව ඛාදන්ති, ඔගාහෙපි නං හත්ථිනියො කද්දමෙන විලිම්පිංසු, සබ්බං පාලිලෙය්‍යකනාගස්සෙව අහොසි. සො යූථා නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කාමි. තතො නං පදානුසාරෙන යූථා අනුබන්ධන්ති, එවං

යාවතතියං පක්කන්තම්පි අනුබන්ධිංසුයෙව. තතො චින්තෙසි ‘‘ඉදානි මය්හං නත්තකො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යංනූනාහං අත්තනො පුරිමජාතියා උය්‍යානං ගච්ඡෙය්‍යං. තත්‍ර සො මං රක්ඛිස්සතී’’ති. තතො රත්තියං නිද්දූපගතෙ යූථෙ යූථං පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි. උය්‍යානපාලො දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘හත්ථිං ගහෙස්සාමී’’ති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථී රාජානමෙව අභිමුඛො ගච්ඡති. රාජා ‘‘මං අභිමුඛො එතී’’ති ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතො හත්ථී ‘‘විජ්ඣෙය්‍යාපි මං එසො’’ති මානුසිකාය වාචාය ‘‘බ්‍රහ්මදත්ත, මා මං විජ්ඣ, අහං තෙ අය්‍යකො’’ති ආහ. රාජා ‘‘කිං භණසී’’ති සබ්බං පුච්ඡි. හත්ථීපි රජ්ජෙ ච නරකෙ ච හත්ථියොනියඤ්ච පවත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා ‘‘සුන්දරං මා භායි, මා කඤ්චි හිංසාපෙහී’’ති හත්ථිනො වට්ටඤ්ච ආරක්ඛකෙ ච හත්ථිභණ්ඩෙ ච උපට්ඨාපෙසි.

අථෙකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො ‘‘අයං වීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා නිරයෙ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන තිරච්ඡානයොනියං උප්පන්නො, තත්ථාපි ගණසංවාසසඞ්ඝට්ටනං අසහන්තො ඉධාගතොසි, අහො දුක්ඛොව ගණසංවාසො, එකීභාවො එව පන සුඛො’’ති චින්තෙත්වා තත්ථෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තරසුඛෙන සුඛිතං අමච්චා උපසඞ්කමිත්වා පණිපාතං කත්වා ‘‘යානකාලො, මහාරාජා’’ති ආහංසු. තතො ‘‘නාහං, රාජා’’ති වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථමභාසි. සා පදත්ථතො පාකටා එව.

අයං පනෙත්ථ අධිප්පායයොජනා – සා ච ඛො යුත්තිවසෙනෙව, න අනුස්සවවසෙන. යථා අයං හත්ථී අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතීති වා, සරීරමහන්තතාය වා **නාගො,** එවං කුදාස්සු නාමාහම්පි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන, ආගුංඅකරණෙන, පුන ඉත්ථත්තං අනාගමනෙන ච ගුණසරීරමහන්තතාය වා නාගො භවෙය්‍යං. යථා චෙස **යූථානි විවජ්ජයිත්වා** එකචරියසුඛෙන **යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො,** කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං ගණං විවජ්ජෙත්වා එකවිහාරසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ අත්තනො යථා යථා සුඛං, තථා තථා යත්තකං වා ඉච්ඡාමි, තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවාසං එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො එකො චරෙය්‍යන්ති අත්ථො. යථා චෙස සුසණ්ඨිතක්ඛන්ධමහන්තතාය **සඤ්ජාතක්ඛන්ධො,** කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං අසෙඛසීලක්ඛන්ධමහන්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො භවෙය්‍යං. යථා චෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා, පදුමකුලෙ උප්පන්නතාය වා **පදුමී,** කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං පදුමසදිසඋජුකතාය වා, අරියජාතිපදුමෙ උප්පන්නතාය වා පදුමී භවෙය්‍යං. යථා චෙස ථාමබලාදීහි **උළාරො,** කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං පරිසුද්ධකායසමාචාරතාදීහි සීලසමාධිනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාදීහි වා උළාරො භවෙය්‍යන්ති. එවං චින්තෙන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති.

නාගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

110. අට්ඨානතන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරො එව සමානො පබ්බජිතුකාමො මාතාපිතරො යාචි. මාතාපිතරො නං නිවාරෙන්ති. සො නිවාරියමානොපි නිබන්ධතියෙව ‘‘පබ්බජිස්සාමී’’ති. තතො පුබ්බෙ වුත්තසෙට්ඨිපුත්තං විය සබ්බං වත්වා අනුජානිංසු. ‘‘පබ්බජිත්වා ච උය්‍යානෙයෙව වසිතබ්බ’’න්ති පටිජානාපෙසුං, සො තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව වීසතිසහස්සනාටකිත්ථිපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පුත්තං යාගුං පායෙත්වා අන්තරා ඛජ්ජකාදීනි ච ඛාදාපෙත්වා යාව මජ්ඣන්හිකසමයා තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා නගරං පවිසති. පිතාපි මජ්ඣන්හිකෙ ආගන්ත්වා තං භොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා දිවසං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා සායන්හසමයං පටිජග්ගනකපුරිසෙ ඨපෙත්වා නගරං පවිසති. සො එවං රත්තින්දිවං අවිවිත්තො විහරති.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පච්චෙකබුද්ධො නන්දමූලකපබ්භාරෙ විහරති. සො ආවජ්ජෙන්තො තං අද්දස – ‘‘අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි, ජටං ඡින්දිතුං න සක්කොතී’’ති. තතො පරං ආවජ්ජි – ‘‘අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බිජ්ජිස්සති නු ඛො, නො’’ති. අථ ‘‘ධම්මතාය නිබ්බින්දන්තො අතිචිරං භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘තස්ස ආරම්මණං දස්සෙස්සාමී’’ති පුරිමනයෙනෙව මනොසිලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපරිසා දිස්වා ‘‘පච්චෙකබුද්ධො ආගතො, මහාරාජා’’ති ආරොචෙසි. රාජා ‘‘ඉදානි මෙ පුත්තො පච්චෙකබුද්ධෙන සද්ධිං අනුක්කණ්ඨිතො වසිස්සතී’’ති පමුදිතමනො හුත්වා පච්චෙකබුද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා තත්ථෙව වාසං යාචිත්වා පණ්ණසාලාදිවාවිහාරචඞ්කමාදිසබ්බං කාරෙත්වා වාසෙසි. සො තත්ථ වසන්තො එකදිවසං ඔකාසං ලභිත්වා කුමාරං පුච්ඡි – ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති? ‘‘අහං පබ්බජිතො’’ති. ‘‘පබ්බජිතා නාම න ඊදිසා හොන්තී’’ති. අථ ‘‘භන්තෙ, කීදිසා හොන්ති, කිං මය්හං අනනුච්ඡවික’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ත්වං අත්තනො අනනුච්ඡවිකං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා වීසතිසහස්සිත්ථීහි සද්ධිං පුබ්බණ්හසමයෙ ආගච්ඡන්තී උය්‍යානං අවිවිත්තං කරොති, පිතා චස්ස මහතා බලකායෙන සායන්හසමයෙ ජග්ගනකපරිසා සකලං රත්තිං, පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න හොන්ති, ඊදිසා පන හොන්තී’’ති තත්ථ ඨිතස්සෙව ඉද්ධියා හිමවන්තෙ අඤ්ඤතරං විහාරං දස්සෙසි. සො තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨිතෙ ච චඞ්කමන්තෙ ච රජනකකම්මසූචිකම්මාදීනි කරොන්තෙ ච දිස්වා ආහ – ‘‘තුම්හෙ ඉධ නාගච්ඡථ, පබ්බජ්ජා ච තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතා’’ති ? ‘‘ආම, පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තනො නිස්සරණං කාතුං, පදෙසඤ්ච ඉච්ඡිතං පත්ථිතං ගන්තුං ලභන්ති, එත්තකංව වට්ටතී’’ති වත්වා ආකාසෙ ඨත්වා **අට්ඨාන තං සඞ්ගණිකාරතස්ස, යං ඵස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තින්ති** ඉමං උපඩ්ඪගාථං වත්වා දිස්සමානොයෙව ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. එවං ගතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ සො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. ආරක්ඛපුරිසොපි ‘‘සයිතො කුමාරො, ඉදානි කුහිං ගමිස්සතී’’ති පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තචීවරමාදාය අරඤ්ඤං පාවිසි. තත්‍ර ච ඨිතො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා

පච්චෙකබුද්ධට්ඨානං ගතො. තත්‍ර ච ‘‘කථමධිගත’’න්ති පුච්ඡිතො ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තං උපඩ්ඪගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

තස්සත්ථො – **අට්ඨාන තන්ති** අට්ඨානං තං, අකාරණං තන්ති වුත්තං හොති. අනුනාසිකලොපො කතො ‘‘අරියසච්චාන දස්සන’’න්තිආදීසු (ඛු. පා. 5.11; සු. නි. 270) විය. **සඞ්ගණිකාරතස්සාති** ගණාභිරතස්ස. **යන්ති** කාරණවචනමෙතං ‘‘යං හිරීයති හිරීයිතබ්බෙනා’’තිආදීසු (ධ. ස. 30) විය. **ඵස්සයෙති** අධිගච්ඡෙ. **සාමයිකං විමුත්තින්ති** ලොකියසමාපත්තිං. සා හි අප්පිතප්පිතසමයෙ එව පච්චත්ථිකෙහි විමුච්චනතො ‘‘සාමයිකා විමුත්තී’’ති වුච්චති. තං සාමයිකං විමුත්තිං. අට්ඨානං තං, න තං කාරණං විජ්ජති සඞ්ගණිකාරතස්ස, යෙන කාරණෙන විමුත්තිං ඵස්සයෙ ඉති එතං ආදිච්චබන්ධුස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වචො නිසම්ම සඞ්ගණිකාරතිං පහාය යොනිසො පටිපජ්ජන්තො අධිගතොම්හීති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අට්ඨානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගො නිට්ඨිතො.

111. **දිට්ඨීවිසූකානීති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා රහොගතො චින්තෙසි – ‘‘යථා සීතාදීනං පටිඝාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නු ඛො එවං වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං, නො’’ති? සො අමච්චෙ පුච්ඡි – ‘‘විවට්ටං ජානාථා’’ති? තෙ ‘‘ජානාම, මහාරාජා’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘කිං ත’’න්ති? තතො ‘‘අන්තවා ලොකො’’තිආදිනා නයෙන සස්සතුච්ඡෙදං කථෙසුං. රාජා ‘‘ඉමෙ න ජානන්ති, සබ්බෙපිමෙ දිට්ඨිගතිකා’’ති සයමෙව තෙසං විලොමතඤ්ච අයුත්තතඤ්ච දිස්වා ‘‘වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං අත්ථි, තං ගවෙසිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ බ්‍යාකරණගාථඤ්ච.

තස්සත්ථො – **දිට්ඨීවිසූකානීති** ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි. තානි හි මග්ගසම්මාදිට්ඨියා විසූකට්ඨෙන විජ්ඣනට්ඨෙන විලොමට්ඨෙන ච විසූකානි, එවං දිට්ඨියා විසූකානි, දිට්ඨී එව වා විසූකානි දිට්ඨිවිසූකානි. **උපාතිවත්තොති** දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. **පත්තො නියාමන්ති** අවිනිපාතධම්මතාය සම්බොධිපරායණතාය ච නියතභාවං අධිගතො, සම්මත්තනියාමසඞ්ඛාතං වා පඨමමග්ගන්ති. එත්තාවතා පඨමමග්ගකිච්චනිප්ඵත්ති ච තස්ස පටිලාභො ච වුත්තො. ඉදානි **පටිලද්ධමග්ගොති** ඉමිනා සෙසමග්ගපටිලාභං දස්සෙති. **උප්පන්නඤාණොම්හීති** උප්පන්නපච්චෙකබොධිඤාණො අම්හි. එතෙන ඵලං දස්සෙති. **අනඤ්ඤනෙය්‍යොති** අඤ්ඤෙහි ඉදං සච්චන්ති න නෙතබ්බො. එතෙන සයම්භුතං දස්සෙති, පත්තෙ වා පච්චෙකබොධිඤාණෙ අඤ්ඤනෙය්‍යතාය අභාවා සයංවසිතං. සමථවිපස්සනාය වා **දිට්ඨීවිසූකානි උපාතිවත්තො,** ආදිමග්ගෙන **නියාමං පත්තො,** සෙසෙහි **පටිලද්ධමග්ගො, ඵලඤාණෙන උප්පන්නඤාණො,** තං සබ්බං අත්තනාව අධිගතොති **අනඤ්ඤනෙය්‍යොති**. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දිට්ඨීවිසූකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

112. **නිල්ලොලුපොති** කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සූදො අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි මනුඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං ‘‘අප්පෙව නාම මෙ රාජා ධනමනුප්පාදෙය්‍යා’’ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකම්‍යතං ජනෙසි, මුඛෙ ඛෙළං උප්පාදෙති. පඨමකබළෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ සත්තරසහරණිසහස්සානි අමතෙනෙව ඵුසිතානි අහෙසුං. සූදො ‘‘ඉදානි මෙ දස්සති, ඉදානි මෙ දස්සතී’’ති චින්තෙසි. රාජාපි ‘‘සක්කාරාරහො සූදො’’ති චින්තෙසි, ‘‘රසං සායිත්වා පන සක්කරොන්තං මං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡෙය්‍ය ‘ලොලො අයං රාජා රසගරුකො’’’ති න කිඤ්චි අභණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං, තාව සූදො ‘‘ඉදානි දස්සති, ඉදානි දස්සතී’’ති චින්තෙසි. රාජාපි අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො ‘‘නත්ථි මඤ්ඤෙ ඉමස්ස රඤ්ඤො ජිව්හාවිඤ්ඤාණ’’න්ති. දුතියදිවසෙ අසාදුරසං උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො ‘‘නිග්ගහාරහො වත, භො, අජ්ජ සූදො’’ති ජානන්තොපි පුබ්බෙ විය පච්චවෙක්ඛිත්වා අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො ‘‘රාජා නෙව සුන්දරං නාසුන්දරං ජානාතී’’ති චින්තෙත්වා සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනාව ගහෙත්වා කිඤ්චිදෙව පචිත්වා රඤ්ඤො දෙති. රාජා ‘‘අහො වත ලොභො, අහං නාම වීසති නගරසහස්සානි භුඤ්ජන්තො ඉමස්ස ලොභෙන භත්තමත්තම්පි න ලභාමී’’ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **නිල්ලොලුපොති** අලොලුපො. යො හි රසතණ්හාභිභූතො හොති, සො භුසං ලුප්පති පුනප්පුනං ලුප්පති, තෙන ‘‘ලොලුපො’’ති වුච්චති. තස්මා එස තං පටික්ඛිපන්තො ‘‘නිල්ලොලුපො’’ති ආහ. **නික්කුහොති** එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිවිධං කුහනවත්ථු නත්ථි, සො ‘‘නික්කුහො’’ති වුච්චති. ඉමිස්සා පන ගාථාය මනුඤ්ඤභොජනාදීසු විම්හයමනාපජ්ජනතො නික්කුහොති අයමධිප්පායො. **නිප්පිපාසොති** එත්ථ පාතුමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිප්පිපාසො, සාදුරසලොභෙන භොත්තුකම්‍යතාවිරහිතොති අත්ථො. **නිම්මක්ඛොති** එත්ථ පරගුණවිනාසනලක්ඛණො මක්ඛො, තස්ස අභාවෙන නිම්මක්ඛො. අත්තනො ගිහිකාලෙ සූදස්ස ගුණමක්ඛනාභාවං සන්ධායාහ. **නිද්ධන්තකසාවමොහොති** එත්ථ රාගාදයො තයො කායදුච්චරිතාදීනි ච තීණීති ඡ ධම්මා යථාසම්භවං

අප්පසන්නට්ඨෙන සකභාවං විජහාපෙත්වා පරභාවං ගණ්හාපනට්ඨෙන කසටට්ඨෙන ච ''කසාවා''ති වෙදිතබ්බා. යථාහ –

> ''තත්ථ කතමෙ තයො කසාවා? රාගකසාවො, දොසකසාවො, මොහකසාවො. ඉමෙ තයො කසාවා. තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා? කායකසාවො, වචීකසාවො, මනොකසාවො''ති (විභ. 924).

තෙසු මොහං ඨපෙත්වා පඤ්චන්නං කසාවානං තෙසඤ්ච සබ්බෙසං මූලභූතස්ස මොහස්ස නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො. තිණ්ණං එව වා කායවචීමනොකසාවානං මොහස්ස ච නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො. ඉතරෙසු නිල්ලොලුපතාදීහි රාගකසාවස්ස, නිම්මක්ඛතාය දොසකසාවස්ස නිද්ධන්තභාවො සිද්ධො එව. **නිරාසයොති** නිත්තණ්හො. **සබ්බලොකෙ භවිත්වා**ති සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු ද්වාදසසු වා ආයතනෙසු භවවිභවතණ්හාවිරහිතො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අථ වා තයොපි පාදෙ වත්වා **එකො චරෙ**ති එකො චරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවම්පෙත්ථ සම්බන්ධො කාතබ්බො.

නිල්ලොලුපගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

113. **පාපං සහායන්ති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා මහච්චරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො පුරාණධඤ්ඤාදීනි බහිද්ධා නීහරන්තෙ දිස්වා ''කිං, භණෙ, ඉද''න්ති අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා ''ඉදානි, මහාරාජ, නවධඤ්ඤාදීනි උප්පජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං ඉමෙ මනුස්සා පුරාණධඤ්ඤාදීනි ඡඩ්ඩෙන්තී''ති ආහංසු. රාජා ''කිං, භණෙ, ඉත්ථාගාරබලකායාදීනං වත්තං පරිපුණ්ණ''න්ති ආහ. ''ආම, මහාරාජ, පරිපුණ්ණ''න්ති. ''තෙන හි, භණෙ, දානසාලං කාරෙථ, දානං දස්සාමි, මා ඉමානි ධඤ්ඤානි අනුපකාරානි විනස්සන්තූ''ති. තතො නං අඤ්ඤතරො දිට්ඨිගතිකො අමච්චො ''මහාරාජ, නත්ථි දින්න''න්ති ආරබ්භ යාව ''බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තී''ති වත්වා නිවාරෙසි. රාජා දුතියම්පි තතියම්පි කොට්ඨාගාරෙ විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. සොපි තතියම්පි නං ''මහාරාජ, දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දාන''න්තිආදීනි වත්වා නිවාරෙසි. සො ''අරෙ, අහං අත්තනො සන්තකම්පි න ලභාමි දාතුං, කිං මෙ ඉමෙහි පාපසහායෙහී''ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපසහායං ගරහන්තො ඉමං උදානගාථමාහ.

තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො – ය්වායං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්නාගතත්තා පාපො, පරෙසම්පි අනත්ථං පස්සතීති අනත්ථදස්සී, කායදුච්චරිතාදිම්හි ච විසමෙ නිවිට්ඨො, තං අත්ථකාමො කුලපුත්තො **පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං. සයං න සෙවෙ**ති අත්තනො වසෙන තං න සෙවෙය්‍ය. යදි පන පරස්ස වසො හොති, කිං සක්කා කාතුන්ති වුත්තං හොති. **පසුතන්ති** පසටං, දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගන්ති අත්ථො. **පමත්තන්ති** කාමගුණෙසු වොස්සට්ඨචිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා. තං එවරූපං සහායං න සෙවෙ න භජෙ න පයිරුපාසෙ, අඤ්ඤදත්ථු එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.

පාපසහායගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

114. **බහුස්සුතන්ති** කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අට්ඨ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නාතිආදි සබ්බං අනවජ්ජභොජීගාථාය වුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා රාජා ආහ – ''කෙ තුම්හෙ''ති? තෙ ආහංසු – ''මයං, මහාරාජ, බහුස්සුතා නාමා''ති. රාජා ''අහං සුතබ්‍රහ්මදත්තො නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද, නෙසං සන්තිකෙ විචිත්‍රනයධම්මදෙසනං සොස්සාමී''ති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ සඞ්ඝත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ''ධම්මකථං, භන්තෙ, කථෙථා''ති ආහ. සො ''සුඛිතො හොතු, මහාරාජ, රාගක්ඛයො හොතූ''ති වත්වා උට්ඨිතො. රාජා ''අයං න බහුස්සුතො, දුතියො බහුස්සුතො භවිස්සති, ස්වෙ තස්ස විචිත්‍රධම්මදෙසනං සොස්සාමී''ති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. එවං යාව සබ්බෙසං පටිපාටි ගච්ඡති, තාව නිමන්තෙසි, තෙ සබ්බෙපි ''දොසක්ඛයො හොතු, මොහක්ඛයො, ගතික්ඛයො, භවක්ඛයො, වට්ටක්ඛයො, උපධික්ඛයො, තණ්හක්ඛයො හොතූ''ති එවං එකෙකපදං විසෙසෙත්වා සෙසං පඨමසදිසමෙව වත්වා උට්ඨහිංසු.

තතො රාජා – ''ඉමෙ 'බහුස්සුතා මය'න්ති භණන්ති, න ච තෙසං විචිත්‍රකථා, කිමෙතෙහි වුත්ත''න්ති තෙසං වචනත්ථං උපපරික්ඛිතුමාරද්ධො. අථ ''රාගක්ඛයො හොතූ''ති උපපරික්ඛන්තො ''රාගෙ ඛීණෙ දොසොපි මොහොපි අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙපි කිලෙසා ඛීණා හොන්තී''ති ඤත්වා අත්තමනො අහොසි ''නිප්පරියායබහුස්සුතා ඉමෙ සමණා. යථාපි හි පුරිසෙන මහාපථවිං වා ආකාසං වා අඞ්ගුලියා නිද්දිසන්තෙන න අඞ්ගුලිමත්තොව පදෙසො නිද්දිට්ඨො හොති. අපි ච බො පන සකලපථවී ආකාසා එව නිද්දිට්ඨා හොන්ති. එවං ඉමෙහි එකෙකං අත්ථං නිද්දිසන්තෙහි අපරිමාණා අත්ථා නිද්දිට්ඨා හොන්තී''ති. තතො සො ''කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං බහුස්සුතො භවිස්සාමී''ති තථාරූපං බහුස්සුතභාවං පත්ථෙන්තො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

තත්ථායං සඞ්ඛෙපත්ථො – **බහුස්සුත**න්ති දුවිධො බහුස්සුතො තීසු පිටකෙසු අත්ථතො නිඛිලො පරියත්තිබහුස්සුතො ච, මග්ගඵලවිජ්ජාභිඤ්ඤාපටිවෙධකො පටිවෙධබහුස්සුතො ච. ආගතාගමො **ධම්මධරො**. උළාරෙහි පන කායවචීමනොකම්මෙහි සමන්නාගතො **උළාරො**. යුත්තපටිභානො ච මුත්තපටිභානො ච යුත්තමුත්තපටිභානො ච **පටිභානවා**. පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමවසෙන වා තිවිධො පටිභානවා වෙදිතබ්බො. යස්ස හි පරියත්ති පටිභාති, සො පරියත්තිපටිභානවා. යස්ස අත්ථඤ්ච ඤාණඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච ඨානාට්ඨානඤ්ච පරිපුච්ඡන්තස්ස පරිපුච්ඡා පටිභාති, සො පරිපුච්ඡාපටිභානවා. යස්ස මග්ගාදයො පටිවිද්ධා හොන්ති, සො අධිගමපටිභානවා. තං එවරූපං **බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං**. තතො තස්සානුභාවෙන අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථභෙදතො වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථභෙදතො වා අනෙකප්පකාරානි **අඤ්ඤාය අත්ථානි,** තතො ‘‘අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන’’න්තිආදීසු (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) කඞ්ඛාට්ඨානියෙසු **විනෙය්‍ය කඞ්ඛං** විචිකිච්ඡං විනෙත්වා විනාසෙත්වා එවං කතසබ්බකිච්චො **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**.

බහුස්සුතගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

115. **ඛිඩ්ඩං රති**න්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර විභූසකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නානාවිධවිභූසනෙහි අත්තානං විභූසාපෙත්වා මහාආදාසෙ සකලං සරීරං දිස්වා යං න ඉච්ඡති, තං අපනෙත්වා අඤ්ඤෙන විභූසනෙන විභූසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොන්තස්ස භත්තවෙලා මජ්ඣන්හිකා සම්පත්තා. විප්පකතවිභූසිතොව දුස්සපට්ටෙන සීසං වෙඨෙත්වා භුඤ්ජිත්වා දිවාසෙය්‍යං උපගඤ්ඡි. පුනපි උට්ඨහිත්වා තථෙව කරොතො සූරියො ඔග්ගතො. එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අථස්ස එවං මණ්ඩනප්පසුතස්ස පිට්ඨිරොගො උදපාදි. තස්ස එතදහොසි – ‘‘අහො රෙ, අහං සබ්බථාමෙන විභූසන්තොපි ඉමස්මිං කප්පකෙ විභූසනෙ අසන්තුට්ඨො ලොභං උප්පාදෙසිං, ලොභො ච නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොභං නිග්ගණ්හාමී’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

තත්ථ **ඛිඩ්ඩා** ච **රති** ච පුබ්බෙ වුත්තාව. **කාමසුඛ**න්ති වත්ථුකාමසුඛං. වත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන ‘‘සුඛ’’න්ති වුච්චන්ති. යථාහ – ‘‘අත්ථි රූපං සුඛං සුඛානුපතිත’’න්ති (සං. නි. 3.60). එවමෙතං ඛිඩ්ඩං රතිං කාමසුඛඤ්ච ඉමස්මිං ඔකාසලොකෙ **අනලඞ්කරිත්වා** අලන්ති අකත්වා, එතං තප්පකන්ති වා සාරභූතන්ති වා එවං අග්ගහෙත්වා. **අනපෙක්ඛමානොති** තෙන අනලඞ්කරණෙන අනපෙක්ඛණසීලො අපිහාලුකො නිත්තණ්හො. **විභූසට්ඨානා විරතො සච්චවාදීති** තත්ථ විභූසා දුවිධා – අගාරිකවිභූසා ච අනගාරිකවිභූසා ච. සාටකවෙඨනමාලාගන්ධාදිවිභූසා අගාරිකවිභූසා නාම. පත්තමණ්ඩනාදිවිභූසා අනගාරිකවිභූසා. විභූසා එව විභූසට්ඨානං, තස්මා විභූසට්ඨානා තිවිධාය විරතියා විරතො. අවිතථවචනතො සච්චවාදීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විභූසට්ඨානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

116. **පුත්තඤ්ච දාර**න්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො පුත්තො දහරකාලෙයෙව අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි. සො පඨමගාථාය වුත්තපච්චෙකබොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිං අනුභවන්තො එකදිවසං චින්තෙසි – ‘‘අහං රජ්ජං කාරෙන්තො බහූනං දුක්ඛං කරොමි, කිං මෙ එකභත්තත්ථාය ඉමිනා පාපෙන, හන්ද, සුඛමුප්පාදෙමී’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ධනානීති** මුත්තාමණිවෙළුරියසඞ්ඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි. **ධඤ්ඤානීති** සාලිවීහියවගොධූමකඞ්ගුවරකකුද්‍රූසකප්පභෙදානි සත්ත සෙසාපරණ්ණානි ච. **බන්ධවානීති** ඤාතිබන්ධුගොත්තබන්ධුමිත්තබන්ධුසිප්පබන්ධුවසෙන චතුබ්බිධබන්ධවෙ. **යථොධිකානීති** සකසකඔධිවසෙන ඨිතානියෙව. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

117. **සඞ්ගො එසොති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා තීසු පාසාදෙසු තිවිධානි නාටකානි පස්සති. තිවිධා නාම නාටකා පුබ්බරාජතො ආගතං, අනන්තරරාජතො ආගතං, අත්තනො කාලෙ උට්ඨිතන්ති. සො එකදිවසං පාතොව දහරනාටකපාසාදං ගතො. තා නාටකිත්ථියො ‘‘රාජානං රමාපෙස්සාමා’’ති සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස අච්ඡරායො විය අතිමනොහරං නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං. රාජා ‘‘අනච්ඡරියමෙතං දහරාන’’න්ති අසන්තුට්ඨො හුත්වා මජ්ඣිමනාටකපාසාදං ගතො, තාපි නාටකිත්ථියො තථෙව අකංසු. සො තත්ථාපි තථෙව අසන්තුට්ඨො හුත්වා මහල්ලකනාටකපාසාදං ගතො , තාපි තථෙව අකංසු. රාජා ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතානං තාසං මහල්ලකභාවෙන අට්ඨිකීළනසදිසං නච්චං දිස්වා ගීතඤ්ච අමධුරං සුත්වා පුනදෙව දහරනාටකපාසාදං, පුන මජ්ඣිමනාටකපාසාදන්ති එවම්පි විචරිත්වා කත්ථචි අසන්තුට්ඨො චින්තෙසි – ‘‘ඉමා නාටකිත්ථියො සක්කං දෙවානමින්දං අච්ඡරායො විය මං රමාපෙතුකාමා සබ්බථාමෙන නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං. ස්වාහං කත්ථචි අසන්තුට්ඨො ලොභං වඩ්ඪෙමි. ලොභො ච නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොභං නිග්ගණ්හාමී’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො – **සඞ්ගො එසො**ති අත්තනො උපභොගං නිද්දිසති. සො හි සජ්ජන්ති තත්ථ පාණිනො කද්දමෙ පවිට්ඨො හත්ථී වියාති සඞ්ගො. **පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍යන්**ති එත්ථ පඤ්චකාමගුණූපභොගකාලෙ විපරීතසඤ්ඤාය උප්පාදෙතබ්බතො කාමාවචරධම්මපරියාපන්නතො වා ලාමකට්ඨෙන සොඛ්‍යං පරිත්තං, විජ්ජුප්පභාය ඔභාසිතනච්චදස්සනසුඛං ඉව ඉත්තරං, තාවකාලිකන්ති වුත්තං හොති. **අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙවෙත්ථ භිය්‍යො**ති එත්ථ ච ය්වායං ‘‘යං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං අස්සාදො’’ති (ම. නි. 1.166) වුත්තො, සො යමිදං ‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, කාමානං ආදීනවො, ඉධ, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති, යදි මුද්දාය යදි ගණනාය’’ති එවමාදිනා (ම. නි. 1.167) නයෙනෙත්ථ දුක්ඛං වුත්තං, තං උපනිධාය අප්පො උදකබින්දුමත්තො හොති, අථ ඛො දුක්ඛමෙව භිය්‍යො බහු, චතූසු සමුද්දෙසු උදකසදිසං හොති. තෙන වුත්තං ‘‘අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙවෙත්ථ භිය්‍යො’’ති. **ගළො එසො**ති අස්සාදං දස්සෙත්වා ආකඩ්ඪනවසෙන බළිසො විය එසො, යදිදං පඤ්චකාමගුණා. **ඉති ඤත්වා මතිමා**ති එවං ජානිත්වා බුද්ධිමා පණ්ඩිතො පුරිසො සබ්බමෙතං පහාය **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**ති.

සඞ්ගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

118. **සන්දාලයිත්වානා**ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අනිවත්තබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො සඞ්ගාමං ඔතිණ්ණො අජිනිත්වා අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධො අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං එවං සඤ්ජානිංසු. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන දවඩාහො උට්ඨාසි. සො අග්ගි සුක්ඛානි චෙව හරිතානි ච තිණාදීනි දහන්තො අනිවත්තමානො එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි. ‘‘යථායං දවඩාහො, එවමෙව එකාදසවිධො අග්ගි සබ්බෙ සත්තෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්තො, කුදාස්සු නාමාහම්පි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අග්ගි විය අරියමග්ගඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති? තතො මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ. තෙසං ජාලන්තරෙ පවිට්ඨො එකො මහාමච්ඡො ජාලං භෙත්වා පලායි. තෙ ‘‘මච්ඡො ජාලං භෙත්වා ගතො’’ති සද්දමකංසු. රාජා තම්පි වචනං සුත්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි – ‘‘කුදාස්සු නාමාහම්පි අරියමග්ගඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිජාලං භෙත්වා අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති? සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි, ඉමඤ්ච උදානගාථමභාසි.

තස්සා දුතියපාදෙ **ජාල**න්ති සුත්තමයං වුච්චති. **අම්බු**ති උදකං, තත්ථ චරතීති අම්බුචාරී, මච්ඡස්සෙතං අධිවචනං. සලිලෙ අම්බුචාරී **සලිලම්බුචාරී**. තස්මිං නදීසලිලෙ **ජාලං භෙත්වා** ගතඅම්බුචාරීවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ **දඩ්ඪ**න්ති දඩ්ඪට්ඨානං වුච්චති. යථා අග්ගි දඩ්ඪට්ඨානං පුන න නිවත්තති, න තත්ථ භිය්‍යො ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤාණග්ගිනා දඩ්ඪකාමගුණට්ඨානං අනිවත්තමානො තත්ථ භිය්‍යො අනාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සන්දාලගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

119. **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූ**ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර චක්ඛුලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො විය නාටකදස්සනං අනුයුත්තො හොති. අයං පන විසෙසො – සො අසන්තුට්ඨො තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති. අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතීව අභිනන්දිත්වා නාටකදස්සනපරිවත්තනෙන තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො විචරති. සො කිර නාටකදස්සනත්ථං ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්බියභරියං දිස්වා රාගං උප්පාදෙසි. තතො සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා පුන ‘‘අරෙ, අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො අපායපරිපූරකො භවිස්සාමි, හන්ද, නං නිග්ගණ්හාමී’’ති පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූ**ති හෙට්ඨාඛිත්තචක්ඛු, සත්තගීවට්ඨිකානි පටිපාටියා ඨපෙත්වා පරිවජ්ජනගහෙතබ්බදස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති වුත්තං හොති. න තු හනුකට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඞ්ඝට්ටෙන්තො. එවඤ්හි ඔක්ඛිත්තචක්ඛුතා න සමණසාරුප්පා හොති. **න ච පාදලොලො**ති එකස්ස දුතියො, ද්වින්නං තතියොති එවං ගණමජ්ඣං පවිසිතුකාමතාය කණ්ඩූයමානපාදො විය අභවන්තො, දීඝචාරිකඅනිවත්තචාරිකවිරතො. **ගුත්තින්ද්‍රියො**ති ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ඉධ මනින්ද්‍රියස්ස විසුං වුත්තත්තා වුත්තාවසෙසවසෙන ච ගොපිතින්ද්‍රියො. **රක්ඛිතමානසානො**ති මානසං එව මානසානං, තං රක්ඛිතමස්සාති රක්ඛිතමානසානො. යථා කිලෙසෙහි න විලුප්පති, එවං රක්ඛිතචිත්තොති වුත්තං හොති. **අනවස්සුතො**ති ඉමාය පටිපත්තියා තෙසු තෙසු ආරම්මණෙසු කිලෙසඅන්වස්සවවිරහිතො. **අපරිඩය්හමානො**ති කිලෙසග්ගීහි අපරිඩය්හමානො. බහිද්ධා වා අනවස්සුතො, අජ්ඣත්තං අපරිඩය්හමානො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛුගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

120. **ඔහාරයිත්වා**ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤොපි චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා චතුමාසෙ චතුමාසෙ උය්‍යානකීළං ගච්ඡති. සො එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමමාසෙ උය්‍යානං පවිසන්තො උය්‍යානද්වාරෙ පත්තසඤ්ඡන්නං පුප්ඵාලඞ්කතසාඛාවිටපං පාරිච්ඡත්තකකොවිළාරං දිස්වා එකං පුප්ඵං ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසි.

තතො ‘‘රඤ්ඤා අග්ගපුප්ඵං ගහිත’’න්ති අඤ්ඤතරොපි අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ ඨිතො එකමෙව පුප්ඵං අග්ගහෙසි. එතෙනෙවුපායෙන සබ්බො බලකායො අග්ගහෙසි. පුප්ඵෙහි අනස්සාදෙන්තා පත්තම්පි ගණ්හිංසු. සො රුක්ඛො නිප්පත්තපුප්ඵො ඛන්ධමත්තොව අහොසි. රාජා සායන්හසමයෙ උය්‍යානා නික්ඛමන්තො තං දිස්වා ‘‘කිං කතො අයං රුක්ඛො, මමාගමනවෙලාය මණිවණ්ණසාඛන්තරෙසු පවාළසදිසපුප්ඵාලඞ්කතො අහොසි, ඉදානි නිප්පත්තපුප්ඵො ජාතො’’ති චින්තෙන්තො තස්සෙව අවිදූරෙ අපුප්ඵිතරුක්ඛං සඤ්ඡන්නපලාසං අද්දස. දිස්වා චස්ස එතදහොසි – ‘‘අයං රුක්ඛො පුප්ඵභරිතසාඛත්තා බහුජනස්ස ලොභනීයො අහොසි, තෙන මුහුත්තෙනෙව බ්‍යසනං පත්තො. අයං පනඤ්ඤො අලොභනීයත්තා තථෙව ඨිතො. ඉදඤ්චාපි රජ්ජං පුප්ඵිතරුක්ඛො විය ලොභනීයං, භික්ඛුභාවො පන අපුප්ඵිතරුක්ඛො විය අලොභනීයො. තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුප්පති, තාව අයමඤ්ඤො සඤ්ඡන්නපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තකො, එවං කාසාවෙන සඤ්ඡන්නො හුත්වා පබ්බජෙය්‍ය’’න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා**ති ඉමස්ස පාදස්ස ගෙහා නික්ඛමිත්වා කාසායවත්ථනිවත්ථො හුත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

පාරිච්ඡත්තකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තතියවග්ගො නිට්ඨිතො.

121. **රසෙසූ**ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අමච්චපුත්තෙහි පරිවුතො සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං කීළති. තස්ස සූදො සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඞ්ඛතං අමතකප්පං අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි. සො තත්ථ ගෙධමාපන්නො කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජි. උදකං කීළන්තො අතිවිකාලෙ නික්ඛන්තො සීඝං සීඝං භුඤ්ජි. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති, න තෙසං කඤ්චි සරි. අථ පච්ඡා පටිසඞ්ඛානං උප්පාදෙත්වා ‘‘අහො! මයා පාපං කතං, ය්වායං රසතණ්හාභිභූතො සබ්බජනං විස්සරිත්වා එකකොව භුඤ්ජිං, හන්ද, නං රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමී’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රසෙසූ**ති අම්බිලමධුරතිත්තකකටුකලොණඛාරිකකසාවාදිභෙදෙසු සායනීයෙසු. **ගෙධං අකර**න්ති ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති වුත්තං හොති. **අලොලො**ති ‘‘ඉදං සායිස්සාමි, ඉදං සායිස්සාමී’’ති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො. **අනඤ්ඤපොසී**ති පොසෙතබ්බකසද්ධිවිහාරිකාදිවිරහිතො. කායසන්ධාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණසීලො අඤ්ඤපොසී ආසිං, එවං අහුත්වා යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති, තං තණ්හං හිත්වා ආයතිං තණ්හාමූලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තභාවස්සානිබ්බත්තාපනෙන අනඤ්ඤපොසීති වුත්තං හොති. අථ වා අත්ථභඤ්ජනකට්ඨෙන කිලෙසා ‘‘අඤ්ඤෙ’’ති වුච්චන්ති, තෙසං අපොසනෙන අනඤ්ඤපොසීති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සපදානචාරී**ති අවොක්කම්මචාරී අනුපුබ්බචාරී, ඝරපටිපාටිං අඡඩ්ඩෙත්වා අඩ්ඪකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පවිසමානොති අත්ථො. **කුලෙ කුලෙ අප්පටිබද්ධචිත්තො**ති ඛත්තියකුලාදීසු යත්ථ කත්ථචි කිලෙසවසෙන අලග්ගචිත්තො, චන්දොපමො නිච්චනවකො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

රසගෙධගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

122. **පහාය පඤ්චාවරණානී**ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා පඨමජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **පඤ්චාවරණානී**ති පඤ්ච නීවරණානි එව, තානි **උරගසුත්තෙ** (සු. නි. 1 ආදයො) අත්ථතො වුත්තානි. තානි පන යස්මා අබ්භාදයො විය චන්දසූරියෙ චෙතො ආවරන්ති, තස්මා ‘‘ආවරණානි චෙතසො’’ති වුත්තානි. තානි උපචාරෙන වා අප්පනාය වා **පහාය** විජහිත්වාති අත්ථො . **උපක්කිලෙසෙ**ති උපගම්ම චිත්තං විබාධෙන්තෙ අකුසලධම්මෙ, **වත්ථොපමාදීසු** (ම. නි. 1.70 ආදයො) වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයො වා. **බ්‍යපනුජ්ජා**ති පනුදිත්වා, විපස්සනාමග්ගෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **සබ්බෙ**ති අනවසෙසෙ. එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නො පඨමමග්ගෙන දිට්ඨිනිස්සයස්ස පහීනත්තා **අනිස්සිතො,** සෙසමග්ගෙහි ඡෙත්වා තෙධාතුකං **සිනෙහදොසං,** තණ්හාරාගන්ති වුත්තං හොති. සිනෙහො එව හි ගුණපටිපක්ඛතො සිනෙහදොසොති වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආවරණගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

123. **විපිට්ඨිකත්වානා**ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සොපි ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **විපිට්ඨිකත්වානාති** පිට්ඨිතො කත්වා, ඡඩ්ඩෙත්වා විජහිත්වාති අත්ථො. **සුඛඤ්ච දුක්ඛන්**ති කායිකං සාතාසාතං. **සොමනස්සදොමනස්සන්**ති චෙතසිකං සාතාසාතං. **උපෙක්ඛන්**ති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං. **සමථන්**ති චතුත්ථජ්ඣානසමාධිං එව. **විසුද්ධන්**ති පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛසඞ්ඛාතෙහි නවහි පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා අතිසුද්ධං, නිද්ධන්තසුවණ්ණමිව විගතූපක්කිලෙසන්ති අත්ථො.

අයං පන යොජනා – විපිට්ඨිකත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච පුබ්බෙව, පඨමජ්ඣානූපචාරෙයෙව දුක්ඛං තතියජ්ඣානූපචාරෙයෙව සුඛන්ති අධිප්පායො. පුන ආදිතො වුත්තං **ච**-කාරං පරතො නෙත්වා ‘‘සොමනස්සං දොමනස්සඤ්ච විපිට්ඨිකත්වාන පුබ්බෙවා’’ති අධිකාරො. තෙන සොමනස්සං චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ, දොමනස්සඤ්ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙයෙවාති දීපෙති. එතානි හි එතෙසං පරියායතො පහානට්ඨානානි. නිප්පරියායතො පන දුක්ඛස්ස පඨමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස චතුත්ථජ්ඣානං පහානට්ඨානං. යථාහ – ‘‘පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී’’තිආදිකං (සං. නි. 5.510) සබ්බං **අට්ඨසාලිනියා** ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 165) වුත්තං. යථා පුබ්බෙවාති තීසු පඨමජ්ඣානාදීසු දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි විපිට්ඨිකත්වා එවමෙත්ථ චතුත්ථජ්ඣානෙ සොමනස්සං විපිට්ඨිකත්වා ඉමාය පටිපදාය ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං එකො චරෙති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

විපිට්ඨිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

124. **ආරද්ධවීරියොති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර පච්චන්තරාජා සහස්සයොධබලකායො රජ්ජෙන බුද්දකො, පඤ්ඤාය මහන්තො අහොසි. සො එකදිවසං ‘‘කිඤ්චාපි අහං බුද්දකො රජ්ජෙන, පඤ්ඤවතා පන සක්කා සකලජම්බුදීපං ගහෙතු’’න්ති චින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤො දූතං පාහෙසි – ‘‘සත්තාහබ්භන්තරෙ මෙ රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා’’ති. තතො සො අත්තනො අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආහ – ‘‘මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කම්මං කතං, අමුකස්ස රඤ්ඤො එවං පෙසිතං, කිං කාතබ්බ’’න්ති? තෙ ආහංසු – ‘‘සක්කා, මහාරාජ, සො දූතො නිවත්තෙතු’’න්ති. ‘‘න සක්කා, ගතො භවිස්සතී’’ති. ‘‘යදි එවං විනාසිතම්හා තයා, තෙන හි දුක්ඛං අඤ්ඤස්ස සත්ථෙන මරිතුං, හන්ද, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං ඛාදාමා’’ති. එවං එතෙසු එකමෙකො මරණමෙව සංවණ්ණෙති. තතො රාජා ‘‘කිං මෙ ඉමෙහි, අත්ථි, භණෙ, මය්හං යොධා’’ති ආහ. අථ ‘‘අහං මහාරාජ යොධො, අහං මහාරාජ යොධො’’ති යොධසහස්සං උට්ඨහි.

රාජා ‘‘එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමී’’ති මහන්තං චිතකං සජ්ජාපෙත්වා ආහ – ‘‘මයා, භණෙ, ඉදං සාහසං කතං, තං මෙ අමච්චා පටික්කොසන්ති, ස්වාහං චිතකං පවිසිස්සාමි. කො මයා සද්ධිං පවිසිස්සති, කෙන මය්හං ජීවිතං පරිච්චත්ත’’න්ති? එවං වුත්තෙ පඤ්චසතා යොධා උට්ඨහිංසු ‘‘මයං, මහාරාජ, පවිසිස්සාමා’’ති. තතො රාජා ඉතරෙ පඤ්චසතෙ ආහ – ‘‘තුම්හෙ දානි, තාතා, කිං කරිස්සථා’’ති? තෙ ආහංසු – ‘‘නායං, මහාරාජ, පුරිසකාරො, ඉත්ථිචරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පටිරඤ්ඤො දූතො පෙසිතො, තෙ මයං තෙන රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමා’’ති. තතො රාජා ‘‘පරිච්චත්තං තුම්හෙහි මම ජීවිත’’න්ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන පරිවුතො ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසීදි.

සොපි පටිරාජා තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘අරෙ, සො බුද්දකරාජා මම දාසස්සාපි නප්පහොතී’’ති දුස්සිත්වා සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣිතුං නික්ඛමි. බුද්දකරාජා තං අබ්භුය්‍යාතං දිස්වා බලකායං ආහ – ‘‘තාතා, තුම්හෙ න බහුකා, සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා අසිචම්මං ගහෙත්වා සීඝං ඉමස්ස රඤ්ඤො පුරතො උජුකං එව ගච්ඡථා’’ති. තෙ තථා අකංසු. අථස්ස සා සෙනා ද්විධා භින්දිත්වා අන්තරමදාසි. තෙ තං රාජානං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා අත්තනො රඤ්ඤො ‘‘තං මාරෙස්සාමී’’ති ආගච්ඡන්තස්ස අදංසු. පටිරාජා තං අභයං යාචි. රාජා තස්ස අභයං දත්වා සපථං කාරාපෙත්වා අත්තනො වසෙ කත්වා තෙන සහ අඤ්ඤං රාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා තස්ස රජ්ජසීමාය ඨත්වා පෙසෙසි – ‘‘රජ්ජං වා මෙ දෙතු යුද්ධං වා’’ති. සො ‘‘අහං එකයුද්ධම්පි න සහාමී’’ති රජ්ජං නිය්‍යාදෙසි. එතෙනුපායෙන සබ්බෙ රාජානො ගහෙත්වා අන්තෙ බාරාණසිරාජානම්පි අග්ගහෙසි.

සො එකසතරාජපරිවුතො සකලජම්බුදීපරජ්ජං අනුසාසන්තො චින්තෙසි – ‘‘අහං පුබ්බෙ බුද්දකො අහොසිං, සොම්හි ඉදානි අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා සකලජම්බුදීපමණ්ඩලස්ස ඉස්සරො රාජා ජාතො. තං ඛො පන මෙ ඤාණං ලොකියවීරියසම්පයුත්තං, නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය සංවත්තති, යංනූනාහං ඉමිනා ඤාණෙන ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්‍ය’’න්ති. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො රජ්ජං දත්වා පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදෙයෙව ඨපෙත්වා සබ්බං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො වීරියසම්පත්තිං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ආරද්ධං වීරියං අස්සාති **ආරද්ධවීරියො**. එතෙන අත්තනො මහාවීරියතං දස්සෙති. පරමත්ථො වුච්චති නිබ්බානං, පරමත්ථස්ස පත්ති පරමත්ථපත්ති, තස්සා **පරමත්ථපත්තියා**. එතෙන වීරියාරම්භෙන පත්තබ්බං ඵලං දස්සෙති. **අලීනචිත්තොති** එතෙන වීරියූපත්ථම්භානං චිත්තචෙතසිකානං අලීනතං දස්සෙති. **අකුසීතවුත්තීති** එතෙන ඨානචඞ්කමාදීසු කායස්ස අනවසීදනං දස්සෙති. **දළ්හනික්කමොති** එතෙන ‘‘කාමං තචො ච න්හාරු චා’’ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) එවං පවත්තං පදහනවීරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදීසු පදහන්තො ‘‘කායෙන චෙව පරමත්ථසච්චං සච්ඡිකරොතී’’ති වුච්චති. අථ වා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තං වීරියං දස්සෙති. තම්පි දළ්හඤ්ච

භාවනාපාරිපූරිගතත්තා, නික්කමො ච සබ්බසො පටිපක්ඛා නික්ඛන්තත්තා, තස්මා තංසමඞ්ගීපුග්ගලොපි දළ්හො නික්කමො අස්සාති ‘‘දළ්හනික්කමො’’ති වුච්චති. **ථාමබලූපපන්නොති** මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන ච ඤාණබලෙන ච උපපන්නො. අථ වා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්නො, ථිරඤාණබලූපපන්නොති වුත්තං හොති. එතෙන තස්ස වීරියස්ස විපස්සනාඤාණසම්පයොගං දීපෙන්තො යොගපධානභාවං සාධෙති. පුබ්බභාගමජ්ඣිමඋක්කට්ඨවීරියවසෙන වා තයොපි පාදා යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවීරියගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

125. **පටිසල්ලානන්ති** කා උප්පත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ආවරණගාථාය විය උප්පත්ති, නත්ථි කොචි විසෙසො. අත්ථවණ්ණනාය පනස්සා **පටිසල්ලානන්ති** තෙහි තෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලානං, එකමන්තසෙවිතා එකීභාවො කායවිවෙකොති අත්ථො. **ඣානන්ති** පච්චනීකඣාපනතො ආරම්මණලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච චිත්තවිවෙකො වුච්චති. තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නීවරණාදිපච්චනීකඣාපනතො කසිණාදිආරම්මණූපනිජ්ඣානතො ච ‘‘ඣාන’’න්ති වුච්චති. විපස්සනාමග්ගඵලානි සත්තසඤ්ඤාදිපච්චනීකඣාපනතො ලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච ‘‘ඣාන’’නි වුච්චති. ඉධ පන ආරම්මණූපනිජ්ඣානමෙව අධිප්පෙතං. එවමෙතං පටිසල්ලානඤ්ච ඣානඤ්ච **අරිඤ්චමානො** අජහමානො අනිස්සජ්ජමානො. **ධම්මෙසූති** විපස්සනූපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු. **නිච්චන්ති** සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං. **අනුධම්මචාරීති** තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තනෙන අනුගතං විපස්සනාධම්මං චරමානො. අථ වා ධම්මෙසූති එත්ථ ධම්මාති නවලොකුත්තරධම්මා, තෙසං ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති අනුධම්මො, විපස්සනායෙතං අධිවචනං. තත්ථ ‘‘ධම්මානං නිච්චං අනුධම්මචාරී’’ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං විභත්තිබ්‍යත්තයෙන ‘‘ධම්මෙසූ’’ති වුත්තං සියා. **ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසූති** තාය අනුධම්මචාරිතාසඞ්ඛාතාය විපස්සනාය අනිච්චාකාරාදිදොසං තීසු භවෙසු සමනුපස්සන්තො එවං ඉමාය කායචිත්තවිවෙකසිඛාපත්තවිපස්සනාසඞ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති වත්තබ්බො **එකො චරෙති** එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පටිසල්ලානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

126. **තණ්හක්ඛයන්ති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා මහච්චරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරීරසොභාය ආවජ්ජිතහදයා සත්තා පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති, පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උභොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා එව හි බුද්ධදස්සනෙ පුණ්ණචන්දසමුද්දරාජදස්සනෙ ච අතිත්තො ලොකො. අථ අඤ්ඤතරා කුටුම්බියභරියාපි උපරිපාසාදගතා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි – ‘‘ජානාහි තාව, භණෙ, ‘අයං ඉත්ථී සසාමිකා වා අසාමිකා වා’’’ති? සො ඤත්වා ‘‘සසාමිකා, දෙවා’’ති ආරොචෙසි. අථ රාජා චින්තෙසි – ‘‘ඉමා වීසතිසහස්සනාටකිත්ථියො දෙවච්ඡරායො විය මං එව එකං අභිරමාපෙන්ති, සො දානාහං එතාපි අතුස්සිත්වා පරස්ස ඉත්ථියා තණ්හං උප්පාදෙසිං. සා උප්පන්නා අපායමෙව ආකඩ්ඪතී’’ති තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා ‘‘හන්ද, නං නිග්ගණ්හාමී’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **තණ්හක්ඛයන්ති** නිබ්බානං, එවං දිට්ඨාදීනවාය වා තණ්හාය අප්පවත්තිං. **අප්පමත්තොති** සාතච්චකාරී, සක්කච්චකාරී. **අනෙළමූගොති** අලාලාමුඛො. අථ වා අනෙළො ච අමූගො ච, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තොති වුත්තං හොති. හිතසුඛසම්පාපකං සුතමස්ස අත්ථීති **සුතවා,** ආගමසම්පන්නොති වුත්තං හොති. **සතීමාති** චිරකතාදීනං අනුස්සරිතා. **සඞ්ඛාතධම්මොති** ධම්මූපපරික්ඛාය පරිඤ්ඤාතධම්මො. **නියතොති** අරියමග්ගෙන නියතභාවප්පත්තො. **පධානවාති** සම්මප්පධානවීරියසම්පන්නො. උප්පටිපාටියා එස පාඨො යොජෙතබ්බො. එවමෙව තෙහි අප්පමාදාදීහි සමන්නාගතො නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන සම්පත්තනියාමතො නියතො, තතො අරහත්තප්පත්තියා සඞ්ඛාතධම්මො. අරහා හි පුන සඞ්ඛාතබ්බාභාවතො ‘‘සඞ්ඛාතධම්මො’’ති වුච්චති. යථාහ – ‘‘යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධා’’ති (සු. නි. 1044; චූළනි. අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 7). සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

තණ්හක්ඛයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

127. **සීහොවාති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤ්ඤො දූරෙ උය්‍යානං හොති, සො පගෙව උට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ යානා ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො ‘‘මුඛං ධොවිස්සාමී’’ති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීහී සීහපොතකං ජනෙත්වා ගොචරාය ගතා. රාජපුරිසො තං දිස්වා ‘‘සීහපොතකො, දෙවා’’ති ආරොචෙසි. රාජා ‘‘සීහො කිර කස්සචි න භායතී’’ති තං උපපරික්ඛිතුං භෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි, සීහපොතකො තං සද්දං සුත්වාපි තථෙව සයි. අථ යාවතතියං ආකොටාපෙසි. සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා ‘‘යාවස්ස මාතා නාගච්ඡති, තාව ගච්ඡාමා’’ති වත්වා ගච්ඡන්තො චින්තෙසි – ‘‘තදහුජාතොපි සීහපොතකො න සන්තසති න භායති, කුදාස්සු නාමාහම්පි තණ්හාදිට්ඨිපරිතාසං ඡඩ්ඩෙත්වා න සන්තසෙය්‍යං න භායෙය්‍ය’’න්ති? සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො පුන කෙවට්ටෙහි මච්ඡෙ ගහෙත්වා සාඛාසු බන්ධිත්වා පසාරිතෙ ජාලෙ වාතං අසඞ්ගංයෙව ගච්ඡමානං දිස්වා තස්මිං නිමිත්තං අග්ගහෙසි – ‘‘කුදාස්සු නාමාහම්පි තණ්හාදිට්ඨිමොහජාලං ඵාලෙත්වා එවං අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති?

අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියා තීරෙ නිසින්නො වාතබ්භාහතානි පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං ඵුසිත්වා වාතවිගමෙ පුන යථාඨානෙ ඨිතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි දිස්වා තස්මිං නිමිත්තං අග්ගහෙසි – ‘‘කුදාස්සු නාමාහම්පි යථා එතානි උදකෙ ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි තිට්ඨන්ති. එවං ලොකෙ ජාතො ලොකෙන අනුපලිත්තො තිට්ඨෙය්‍යා’’න්ති. සො පුනප්පුනං ‘‘යථා සීහො වාතො පදුමානි, එවං අසන්තසන්තෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **සීහොති** චත්තාරො සීහා – තිණසීහො, පණ්ඩුසීහො, කාළසීහො, කෙසරසීහොති. තෙසං කෙසරසීහො අග්ගමක්ඛායති. සො ඉධ අධිප්පෙතො. **වාතො** පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකවිධො. **පදුමං** රත්තසෙතාදිවසෙන. තෙසු යො කොචි වාතො යං කිඤ්චි පදුමඤ්ච වට්ටතියෙව. තත්ථ යස්මා සන්තාසො නාම අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහො ච නාම තණ්හාලෙපො, සොපි දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා දිට්ඨිවිප්පයුත්තෙන වා ලොභෙන හොති, සොපි ච තණ්හායෙව. සජ්ජනං පන තත්ථ උපපරික්ඛාදිවිරහිතස්ස මොහෙන හොති, මොහො ච අවිජ්ජා. තත්ථ සමථෙන තණ්හාය පහානං, විපස්සනාය අවිජ්ජාය. තස්මා සමථෙන අත්තසිනෙහං පහාය **සීහොව සද්දෙසු** අනිච්චදුක්ඛාදීසු **අසන්තසන්තො,** විපස්සනාය මොහං පහාය **වාතොව ජාලම්හි** ඛන්ධායතනාදීසු **අසජ්ජමානො,** සමථෙනෙව ලොභං ලොභසම්පයුත්තදිට්ඨිඤ්ච පහාය, **පදුමංව තොයෙන** සබ්බභවභොගලොභෙන අලිප්පමානො. එත්ථ ච සමථස්ස සීලං පදට්ඨානං, සමථො සමාධිස්ස, සමාධි විපස්සනායාති එවං ද්වීසු ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයො ඛන්ධා සිද්ධාව හොන්ති. තත්ථ සීලක්ඛන්ධෙන සූරො හොති. සො සීහොව සද්දෙසු ආඝාතවත්ථූසු කුජ්ඣිතුකාමතාය න සන්තසති, පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන පටිවිද්ධසභාවො වාතොව ජාලම්හි ඛන්ධාදිධම්මභෙදෙ න සජ්ජති, සමාධික්ඛන්ධෙන වීතරාගො පදුමංව තොයෙන රාගෙන න ලිප්පති. එවං සමථවිපස්සනාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ච යථාසම්භවං තණ්හාවිජ්ජානං තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං පහානවසෙන අසන්තසන්තො අසජ්ජමානො අලිප්පමානො ච වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සීහාදිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

128. **සීහො යථාති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගාමානුගාමිමග්ගං ඡඩ්ඩෙත්වා උජුං අටවිමග්ගං ගහෙත්වා මහතියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහො බාලසූරියාතපං තප්පමානො නිපන්නො හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘සීහො කිර න සන්තසතී’’ති භෙරිපණවාදිසද්දං කාරාපෙසි, සීහො තථෙව නිපජ්ජි. දුතියම්පි කාරාපෙසි, සීහො තථෙව නිපජ්ජි. තතියම්පි කාරාපෙසි, තදා ‘‘සීහො මම පටිසත්තු අත්ථී’’ති චතූහි පාදෙහි සුප්පතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා සීහනාදං නදි. තං සුත්වා හත්ථාරොහාදයො හත්ථිආදීහි ඔරොහිත්වා තිණගහනානි පවිට්ඨා, හත්ථිඅස්සගණා දිසාවිදිසා පලාතා. රඤ්ඤො හත්ථීපි රාජානං ගහෙත්වා වනගහනානි පොථයමානො පලායි . රාජා තං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො රුක්ඛසාඛාය ඔලම්බිත්වා පථවිං පතිත්වා එකපදිකමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණි. තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ පුච්ඡි – ‘‘අපි, භන්තෙ, සද්දමස්සුත්ථා’’ති? ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘කස්ස සද්දං, භන්තෙ’’ති? ‘‘පඨමං භෙරිසඞ්ඛාදීනං, පච්ඡා සීහස්සා’’ති . ‘‘න භායිත්ථ, භන්තෙ’’ති. ‘‘න මයං, මහාරාජ, කස්සචි සද්දස්ස භායාමා’’ති. ‘‘සක්කා පන, භන්තෙ, මය්හම්පි එදිසං කාතු’’න්ති? ‘‘සක්කා, මහාරාජ, සචෙ පබ්බජිස්සසී’’ති. ‘‘පබ්බජාමි, භන්තෙ’’ති. තතො නං පබ්බාජෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සහනා ච හනනා ච සීඝජවත්තා ච **සීහො**. කෙසරසීහොව ඉධ අධිප්පෙතො. දාඨා බලමස්ස අත්ථීති **දාඨබලී. පසය්හ අභිභුය්‍යාති** උභයං **චාරී**-සද්දෙන සහ යොජෙතබ්බං **පසය්හචාරී අභිභුය්‍යචාරීති**. තත්ථ පසය්හ නිග්ගහෙත්වා චරණෙන පසය්හචාරී, අභිභවිත්වා සන්තාසෙත්වා වසීකත්වා චරණෙන අභිභුය්‍යචාරී. ස්වායං කායබලෙන පසය්හචාරී, තෙජසා අභිභුය්‍යචාරී, තත්ථ සචෙ කොචි වදෙය්‍ය – ‘‘කිං පසය්හ අභිභුය්‍ය චාරී’’ති, තතො **මිගානන්ති** සාමිවචනං උපයොගත්ථෙ කත්වා ‘‘මිගෙ පසය්හ අභිභුය්‍ය චාරී’’ති පටිවත්තබ්බං. **පන්තානීති** දූරානි. **සෙනාසනානීති** වසනට්ඨානානි. සෙසං වුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

දාඨබලීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

129. **මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති** කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර රාජා මෙත්තාදිඣානලාභී අහොසි. සො ‘‘ඣානසුඛන්තරායො රජ්ජ’’න්ති ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ‘‘සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භවන්තූ’’තිආදිනා නයෙන හිතසුඛූපනයනකාමතා **මෙත්තා**. ‘‘අහො වත ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චෙය්‍යු’’න්තිආදිනා නයෙන අහිතදුක්ඛාපනයනකාමතා **කරුණා**. ‘‘මොදන්ති වත භොන්තො සත්තා, මොදන්ති සාධු සුට්ඨූ’’තිආදිනා නයෙන හිතසුඛාවිප්පයොගකාමතා **මුදිතා**. ‘‘පඤ්ඤායිස්සන්ති සකෙන කම්මෙනා’’ති සුඛදුක්ඛඅජ්ඣුපෙක්ඛනතා **උපෙක්ඛා**. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උප්පටිපාටියා මෙත්තං වත්වා උපෙක්ඛා වුත්තා, මුදිතා

ච පච්ඡා. **විමුත්තින්ති** චතස්සොපි එතා අත්තනො පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තියො. තෙන වුත්තං – ‘‘මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ’’ති.

තත්ථ **ආසෙවමානොති** තිස්සො තිකචතුක්කජ්ඣානවසෙන, උපෙක්ඛං චතුත්ථජ්ඣානවසෙන භාවයමානො . **කාලෙති** මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතො වුට්ඨාය කරුණං, තතො වුට්ඨාය මුදිතං, තතො ඉතරතො වා නිප්පීතිකජ්ඣානතො වුට්ඨාය උපෙක්ඛං ආසෙවමානො එව ‘‘කාලෙ ආසෙවමානො’’ති වුච්චති, ආසෙවිතුං වා ඵාසුකකාලෙ. **සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති** දසසු දිසාසු සබ්බෙන සත්තලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො. මෙත්තාදීනඤ්හි භාවිතත්තා සත්තා අප්පටිකූලා හොන්ති, සත්තෙසු ච විරොධිභූතො පටිඝො වූපසම්මති. තෙන වුත්තං – ‘‘සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො’’ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන මෙත්තාදිකථා **අට්ඨසාලිනියා** ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 251) වුත්තා. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

130. **රාගඤ්ච දොසඤ්චාති** කා උප්පත්ති? රාජගහං කිර නිස්සාය මාතඞ්ගො නාම පච්චෙකබුද්ධො විහරති සබ්බපච්ඡිමො පච්චෙකබුද්ධානං. අථ අම්හාකං බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායො බොධිසත්තස්ස පූජනත්ථාය ආගච්ඡන්තියො තං දිස්වා ‘‘මාරිසා, මාරිසා, බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො’’ති භණිංසු. සො නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සුත්වා අත්තනො ජීවිතක්ඛයං දිස්වා හිමවන්තෙ මහාපපාතො නාම පබ්බතො පච්චෙකබුද්ධානං පරිනිබ්බානට්ඨානං. තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපච්චෙකබුද්ධස්ස අට්ඨිසඞ්ඝාතං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා සිලාතලෙ නිසීදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ රාගදොසමොහා උරගසුත්තෙ වුත්තාව. **සංයොජනානීති** දස සංයොජනානි, තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන සන්දාලයිත්වා. **අසන්තසං ජීවිතසඞ්ඛයම්හීති** ජීවිතසඞ්ඛයො වුච්චති චුතිචිත්තස්ස පරිභෙදො. තස්මිඤ්ච ජීවිතසඞ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහීනත්තා අසන්තසන්ති. එත්තාවතා සොපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං අත්තනො දස්සෙත්වා ගාථාපරියොසානෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායීති.

ජීවිතසඞ්ඛයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

131. **භජන්තීති** කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා ආදිගාථාය වුත්තප්පකාරමෙව ඵීතං රජ්ජං සමනුසාසති. තස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, දුක්ඛා වෙදනා පවත්තන්ති. වීසතිසහස්සිත්ථියො තං පරිවාරෙත්වා හත්ථපාදසම්බාහනාදීනි කරොන්ති. අමච්චා ‘‘න දානායං රාජා ජීවිස්සති, හන්ද, මයං අත්තනො සරණං ගවෙසාමා’’ති චින්තෙත්වා අඤ්ඤතරස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාචිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්තියෙව, න කිඤ්චි ලභන්ති. රාජා ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡි – ‘‘ඉත්ථන්නාමො ච ඉත්ථන්නාමො ච කුහි’’න්ති? තතො තං පවත්තිං සුත්වාව සීසං චාලෙත්වා තුණ්හී අහොසි. තෙපි අමච්චා ‘‘රාජා වුට්ඨිතො’’ති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලභමානා පරමෙන පාරිජුඤ්ඤෙන පීළිතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ච රඤ්ඤා ‘‘කුහිං, තාතා, තුම්හෙ ගතා’’ති වුත්තා ආහංසු – ‘‘දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකභයෙනම්හා අසුකං නාම ජනපදං ගතා’’ති. රාජා සීසං චාලෙත්වා චින්තෙසි – ‘‘යංනූනාහං තමෙව ආබාධං දස්සෙය්‍යං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යුං, නො’’ති? සො පුබ්බෙ රොගෙන ඵුට්ඨො විය බාළ්හං වෙදනං දස්සෙන්තො ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියො සම්පරිවාරෙත්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තථෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙත්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි, තෙපි තථෙව පක්කමිංසු. තතො චතුත්ථම්පි තෙ ආගතෙ දිස්වා රාජා – ‘‘අහො! ඉමෙ දුක්කරං අකංසු, යෙ මං බ්‍යාධිතං පහාය අනපෙක්ඛා පක්කමිංසූ’’ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **භජන්තීති** සරීරෙන අල්ලීයන්තා පයිරුපාසන්ති. **සෙවන්තීති** අඤ්ජලිකම්මාදීහි කිංකාරපටිස්සාවිතාය ච පරිචරන්ති. කාරණං අත්ථො එතෙසන්ති **කාරණත්ථා,** භජනාය ච සෙවනාය ච නාඤ්ඤං කාරණමත්ථි, අත්ථො එව නෙසං කාරණං, අත්ථහෙතු සෙවන්තීති වුත්තං හොති. **නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තාති** ‘‘ඉතො කිඤ්චි ලච්ඡාමා’’ති එවං අත්තපටිලාභකාරණෙන නික්කාරණා, කෙවලං –

> ‘‘උපකාරො ච යො මිත්තො, යො මිත්තො සුඛදුක්ඛකො;
> අත්ථක්ඛායී ච යො මිත්තො, යො මිත්තො අනුකම්පකො’’ති. (දී. නි. 3.265) –

එවං වුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සමන්නාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා. **අත්තට්ඨපඤ්ඤාති** අත්තනි ඨිතා එතෙසං පඤ්ඤා. අත්තානමෙව ඔලොකෙන්ති, න අඤ්ඤන්ති අත්ථො. ‘‘අත්තත්ථපඤ්ඤා’’තිපි පාඨො, තස්ස අත්තනො අත්ථමෙව ඔලොකෙන්ති, න පරත්ථන්ති අත්ථො. ‘‘දිට්ඨත්ථපඤ්ඤා’’ති අයම්පි කිර පොරාණපාඨො, තස්ස සම්පති දිට්ඨෙයෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා , න ආයතින්ති අත්ථො. දිට්ඨධම්මිකත්ථංයෙව ඔලොකෙන්ති, න සම්පරායිකත්ථන්ති වුත්තං හොති. **අසුචීති** අසුචිනා අනරියෙන කායවචීමනොකම්මෙන සමන්නාගතා.

ඛග්ගවිසාණකප්පොති ඛග්ගෙන රුක්ඛාදයො ඡින්දන්තො විය සකසිඞ්ගෙන පබ්බතාදයො චුණ්ණවිචුණ්ණං කුරුමානො විචරතීති ඛග්ගවිසාණො. විසසදිසා ආණාති විසාණා. ඛග්ගං වියාති ඛග්ගං. ඛග්ගං විසාණං යස්ස මිගස්ස සොයං මිගො ඛග්ගවිසාණො, තස්ස ඛග්ගවිසාණස්ස කප්පො ඛග්ගවිසාණකප්පො. ඛග්ගවිසාණසදිසො පච්චෙකබුද්ධො **එකො** අදුතියො අසහායො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති අත්ථො.

132. **විසුද්ධසීලාති** විසෙසෙන සුද්ධසීලා, චතුපාරිසුද්ධියා සුද්ධසීලා. **සුවිසුද්ධපඤ්ඤාති** සුට්ඨු විසුද්ධපඤ්ඤා, රාගාදිවිරහිතත්තා පරිසුද්ධමග්ගඵලපටිසම්භිදාදිපඤ්ඤා. **සමාහිතාති සං** සුට්ඨු ආහිතා, සන්තිකෙ ඨපිතචිත්තා. **ජාගරියානුයුත්තාති** ජාගරණං ජාගරො, නිද්දාතික්කමොති අත්ථො. ජාගරස්ස භාවො ජාගරියං, ජාගරියෙ අනුයුත්තා ජාගරියානුයුත්තා. **විපස්සකාති** ‘‘අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා’’ති විසෙසෙන පස්සනසීලා, විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා විහරන්තීති අත්ථො. **ධම්මවිසෙසදස්සීති** දසකුසලධම්මානං චතුසච්චධම්මස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස වා විසෙසෙන පස්සනසීලා. **මග්ගඞ්ගබොජ්ඣඞ්ගගතෙති** සම්මාදිට්ඨාදීහි මග්ගඞ්ගෙහි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි ගතෙ සම්පයුත්තෙ අරියධම්මෙ. **විජඤ්ඤාති** විසෙසෙන ජඤ්ඤා, ජානන්තාති අත්ථො.

133. **සුඤ්ඤතාප්පණිහිතඤ්චානිමිත්තන්ති** අනත්තානුපස්සනාවසෙන සුඤ්ඤතවිමොක්ඛඤ්ච දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන අප්පණිහිතවිමොක්ඛඤ්ච, අනිච්චානුපස්සනාවසෙන අනිමිත්තවිමොක්ඛඤ්ච. **ආසෙවයිත්වාති** වඩ්ඪෙත්වා. **යෙ** කතසම්භාරා **ධීරා** ජනා **ජිනසාසනම්හි සාවකත්තං** සාවකභාවං **න වජන්ති** න පාපුණන්ති, තෙ ධීරා කතසම්භාරා **සයම්භූ** සයමෙව භූතා **පච්චෙකජිනා** පච්චෙකබුද්ධා **භවන්ති**.

134. කිං භූතා? **මහන්තධම්මා** පූරිතමහාසම්භාරා **බහුධම්මකායා** අනෙකධම්මසභාවසරීරා. පුනපි කිං භූතා? **චිත්තිස්සරා** චිත්තගතිකා ඣානසම්පන්නාති අත්ථො. **සබ්බදුක්ඛොඝතිණ්ණා** සකලසංසාරඔඝං තිණ්ණා අතික්කන්තා **උදග්ගචිත්තා** කොධමානාදිකිලෙසවිරහිතත්තා සොමනස්සචිත්තා සන්තමනාති අත්ථො. **පරමත්ථදස්සී** පඤ්චක්ඛන්ධද්වාදසායතනද්වත්තිංසාකාරසච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිවසෙන පරමත්ථං උත්තමත්ථං දස්සනසීලා. අචලාභීතට්ඨෙන **සීහොපමා** සීහසදිසාති අත්ථො. **ඛග්ගවිසාණකප්පා** ඛග්ගවිසාණමිගසිඞ්ගසදිසා ගණසඞ්ගණිකාභාවෙනාති අත්ථො.

135. **සන්තින්ද්‍රියාති** චක්ඛුන්ද්‍රියාදීනං සකසකාරම්මණෙ අප්පවත්තනතො සන්තසභාවඉන්ද්‍රියා . **සන්තමනාති** සන්තචිත්තා, නික්කිලෙසභාවෙන සන්තසභාවචිත්තසඞ්කප්පාති අත්ථො. **සමාධීති** සුට්ඨු එකග්ගචිත්තා. **පච්චන්තසත්තෙසු පතිප්පචාරාති** පච්චන්තජනපදෙසු සත්තෙසු දයාකරුණාදීහි පතිචරණසීලා. **දීපා පරත්ථ ඉධ විජ්ජලන්තාති** සකලලොකානුග්ගහකරණෙන පරලොකෙ ච ඉධලොකෙ ච විජ්ජලන්තා දීපා පදීපසදිසාති අත්ථො. **පච්චෙකබුද්ධා සතතං හිතාමෙති** ඉමෙ පච්චෙකබුද්ධා සතතං සබ්බකාලං සකලලොකහිතාය පටිපන්නාති අත්ථො.

136. **පහීනසබ්බාවරණා ජනින්දාති** තෙ පච්චෙකබුද්ධා ජනානං ඉන්දා උත්තමා කාමච්ඡන්දනීවරණාදීනං සබ්බෙසං පඤ්චාවරණානං පහීනත්තා පහීනසබ්බාවරණා. **ඝනකඤ්චනාභාති** රත්තසුවණ්ණජම්බොනදසුවණ්ණපභා සදිසආභාවන්තාති අත්ථො. **නිස්සංසයං ලොකසුදක්ඛිණෙය්‍යාති** එකන්තෙන ලොකස්ස සුදක්ඛිණාය අග්ගදානස්ස පටිග්ගහෙතුං අරහා යුත්තා, නික්කිලෙසත්තා සුන්දරදානපටිග්ගහණාරහාති අත්ථො. **පච්චෙකබුද්ධා සතතප්පිතාමෙති** ඉමෙ පච්චෙකඤාණාධිගමා බුද්ධා සතතං නිච්චකාලං අප්පිතා සුහිතා පරිපුණ්ණා, සත්තාහං නිරාහාරාපි නිරොධසමාපත්තිඵලසමාපත්තිවසෙන පරිපුණ්ණාති අත්ථො.

137. පතිඑකා විසුං සම්මාසම්බුද්ධතො විසදිසා අඤ්ඤෙ අසාධාරණබුද්ධා **පච්චෙකබුද්ධා**. අථ වා –

‘‘උපසග්ගා නිපාතා ච, පච්චයා ච ඉමෙ තයො;
නෙකෙනෙකත්ථවිසයා, ඉති නෙරුත්තිකාබ්‍රවු’’න්ති. –

වුත්තත්තා පතිසද්දස්ස එකඋපසග්ගතා පති පධානො හුත්වා සාමිභූතො අනෙකෙසං දායකානං අප්පමත්තකම්පි ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා සග්ගමොක්ඛස්ස පාපුණනතො. තථා හි අන්නභාරස්ස භත්තභාගං පටිග්ගහෙත්වාපස්සන්තස්සෙව භුඤ්ජිත්වා දෙවතාහි සාධුකාරං දාපෙත්වා තදහෙව තං දුග්ගතං සෙට්ඨිට්ඨානං පාපෙත්වා කොටිසඞ්ඛධනුප්පාදනෙන ච, ඛදිරඞ්ගාරජාතකෙ (ජා. අට්ඨ. 1.1.ඛදිරඞ්ගාරජාතකවණ්ණනා) මාරෙන නිම්මිතඛදිරඞ්ගාරකූපොපරිඋට්ඨිතපදුමකණ්ණිකං මද්දිත්වා බොධිසත්තෙන දින්නං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගහෙත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසගමනෙන සොමනස්සුප්පාදනෙන ච, පදුමවතීඅග්ගමහෙසිපුත්තානං මහාජනකරඤ්ඤො දෙවියා ආරාධනෙන ගන්ධමාදනතො ආකාසෙන ආගම්ම දානපටිග්ගහණෙන මහාජනකබොධිසත්තස්ස ච දෙවියා ච සොමනස්සුප්පාදනෙන ච, තථා අබුද්ධුප්පාදෙ ඡාතකභයෙ සකලජම්බුදීපෙ උප්පන්නෙ බාරාණසිසෙට්ඨිනො ඡාතකභයං පටිච්ච පූරෙත්වා රක්ඛිතෙ සට්ඨිසහස්සකොට්ඨාගාරෙ වීහයො ඛෙපෙත්වා භූමියං නිඛාතධඤ්ඤානි ච වාටිසහස්සෙසු පූරිතධඤ්ඤානි ච ඛෙපෙත්වා සකලපාසාදභිත්තීසු මත්තිකාහි මද්දිත්වා ලිම්පිතධඤ්ඤානි ච ඛෙපෙත්වා තදා නාළිමත්තමෙවාවසිට්ඨං ‘‘ඉදං භුඤ්ජිත්වා අජ්ජ මරිස්සාමා’’ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා සයන්තස්ස ගන්ධමාදනතො එකො පච්චෙකබුද්ධො ආගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා පසාදං උප්පාදෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජමානො

පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තෙ ඔකිරි. පච්චෙකබුද්ධො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන පස්සන්තස්සෙව සෙට්ඨිස්ස පඤ්චපච්චෙකබුද්ධසතෙහි සහ පරිභුඤ්ජි. තදා භත්තපච්ඡිතඋක්ඛලිං, පිදහිත්වා ඨපෙසුං.

නිද්දමොක්කන්තස්ස සෙට්ඨිනො ඡාතත්තෙ උප්පන්නෙ සො වුට්ඨහිත්වා භරියං ආහ – ''භත්තෙ ආචාමකභත්තමත්තං ඔලොකෙහී''ති. සුසික්ඛිතා සා ''සබ්බං දින්නං නනු''ති අවත්වා උක්ඛලියා පිධානං විවරි. සා උක්ඛලි තඞ්ඛණෙව සුමනපුප්ඵමකුළසදිසස්ස සුගන්ධසාලිභත්තස්ස පූරිතා අහොසි. සා ච සෙට්ඨී ච සන්තුට්ඨා සයඤ්ච සකලගෙහවාසිනො ච සකලනගරවාසිනො ච භුඤ්ජිංසු. දබ්බියා ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පූරිතං. සකලසට්ඨිසහස්සකොට්ඨාගාරෙසු සුගන්ධසාලියො පූරෙසුං. සකලජම්බුදීපවාසිනො සෙට්ඨිස්ස ගෙහතොයෙව ධඤ්ඤබීජානි ගහෙත්වා සුඛිතා ජාතා. එවමාදීසු අනෙකසත්තනිකායෙසු සුඛොතරණපරිපාලනසග්ගමොක්ඛපාපනෙසු පති සාමිභූතො බුද්ධොති පච්චෙකබුද්ධො. **පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතානී**ති පච්චෙකබුද්ධෙහි ඔවාදානුසාසනීවසෙන සුට්ඨු භාසිතානි කථිතානි වචනානි. **චරන්ති ලොකම්හි සදෙවකම්හී**ති දෙවලොකසහිතෙ සත්තලොකෙ චරන්ති පවත්තන්තීති අත්ථො. **සුත්වා තථා යෙ න කරොන්ති බාලා**ති තථාරූපං පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතවචනං යෙ බාලා ජනා න කරොන්ති න මනසි කරොන්ති, **තෙ** බාලා **දුක්ඛෙසු** සංසාරදුක්ඛෙසු **පුනප්පුනං** උප්පත්තිවසෙන **චරන්ති** පවත්තන්ති, ධාවන්තීති අත්ථො.

138. **පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතානී**ති සුට්ඨු භාසිතානි චතුරාපායතො මුච්චනත්ථාය භාසිතානි වචනානි. කිං භූතානි? **අවස්සවන්තං** පග්ඝරන්තං බුද්දං මධුං යථා මධුරවචනානීති අත්ථො. **යෙ පටිපත්තියුත්තා** පණ්ඩිතජනාපි පටිපත්තීසු වුත්තානුසාරෙන පවත්තන්තා තථාරූපං මධුරවචනං සුත්වා වචනකරා භවන්ති, තෙ පණ්ඩිතජනා **සච්චදසා** චතුසච්චදස්සිනො **සපඤ්ඤා** පඤ්ඤාසහිතා භවන්තීති අත්ථො.

139. **පච්චෙකබුද්ධෙහි ජිනෙහි භාසිතා**ති කිලෙසෙ ජිනන්ති ජිනිංසූති ජිනා, තෙහි ජිනෙහි පච්චෙකබුද්ධෙහි වුත්තා භාසිතා කථිතා. **කථා උළාරා** ඔජවන්තා පාකටා සන්ති පවත්තන්ති. **තා,** කථා **සක්‍යසීහෙන** සක්‍යරාජවංසසීහෙන ගොතමෙන තථාගතෙන **අභිනික්ඛමිත්වා** බුද්ධභූතෙන **නරුත්තමෙන** නරානං උත්තමෙන සෙට්ඨෙන **පකාසිතා** පාකටීකතා දෙසිතාති සම්බන්ධො. කිමත්ථන්ති ආහ **''ධම්මවිජානනත්ථ''**න්ති. නවලොකුත්තරධම්මං විසෙසෙන ජානාපනත්ථන්ති අත්ථො.

140. **ලොකානුකම්පාය ඉමානි තෙසන්ති** ලොකානුකම්පතාය ලොකස්ස අනුකම්පං පටිච්ච ඉමානි වචනානි ඉමා ගාථායො. තෙසං **පච්චෙකබුද්ධානං විකුබ්බිතානි** විසෙසෙන කුබ්බිතානි භාසිතානීති අත්ථො. **සංවෙගසඞ්ගමතිවඩ්ඪනත්ථ**න්ති පණ්ඩිතානං සංවෙගවඩ්ඪනත්ථඤ්ච අසඞ්ගවඩ්ඪනත්ථං එකීභාවවඩ්ඪනත්ථඤ්ච මතිවඩ්ඪනත්ථං පඤ්ඤාවඩ්ඪනත්ථඤ්ච **සයම්භුසීහෙන** අනාචරියකෙන හුත්වා සයමෙව භූතෙන ජාතෙන පටිවිද්ධෙන සීහෙන අභීතෙන ගොතමෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන ඉමානි වචනානි **පකාසිතානි,** ඉමා ගාථායො පකාසිතා විවරිතා උත්තානීකතාති අත්ථො. **ඉතී**ති පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

පච්චෙකබුද්ධාපදානසංවණ්ණනා සමත්තා.

3-1. සාරිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තදනන්තරං ථෙරාපදානසඞ්ගහගාථායො සංවණ්ණෙතුං **''අථ ථෙරාපදානං සුණාථා''**ති ආහ. **අථ-අපදාන-**සද්දානමත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. එත්ථ **ථෙර-**සද්දො පනායං කාලථිරපඤ්ඤත්තිනාමධෙය්‍යජෙට්ඨාදීසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු වත්තති. තථා හි ''ථෙරොවස්සිකානි පූතීනි චුණ්ණකජාතානී''තිආදීසු (දී. නි. 2.379; ම. නි. 1.112) කාලෙ, ථෙරොවස්සිකානි චිරකාලං ඔවස්සිකානීති අත්ථො. ''ථෙරොපි තාව මහා''ඉච්චාදීසු ථිරෙ ථිරසීලොති අත්ථො. ''ථෙරකො අයමායස්මා මහල්ලකො''තිආදීසු පඤ්ඤත්තියං , ලොකපඤ්ඤත්තිමත්තොති අත්ථො. ''චුන්දත්ථෙරො ඵුස්සත්ථෙරො''තිආදීසු නාමධෙය්‍යෙ, එවං කතනාමොති අත්ථො. ''ථෙරො වායං කුමාරො මම පුත්තෙසූ''තිආදීසු ජෙට්ඨෙ, ජෙට්ඨො කුමාරොති අත්ථො. ඉධ පනායං කාලෙ ච ථිරෙ ච වත්තති. තස්මා චිරං කාලං ඨිතොති ථෙරො, ථිරතරසීලාචාරමද්දවාදිගුණාභියුත්තො වා ථෙරොති වුච්චති. ථෙරො ච ථෙරො චෙති ථෙරා, ථෙරානං අපදානං කාරණං **ථෙරාපදානං,** තං ථෙරාපදානං සුණාථාති සම්බන්ධො. **හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ, ලම්බකො නාම පබ්බතො**තිආදි ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං, තස්සායස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ච වත්ථු එවං වෙදිතබ්බං –

අතීතෙ කිර ඉතො කප්පතො සතසහස්සකප්පාධිකෙ එකඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යමත්ථකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන සරදමාණවො නාම අහොසි. මහාමොග්ගල්ලානො ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන සිරිවඩ්ඪනකුටුම්බිකො නාම අහොසි. තෙ උභොපි සහපංසුකීළනසහායා අහෙසුං. තෙසු සරදමාණවො පිතු අච්චයෙන කුලසන්තකං ධනං පටිපජ්ජිත්වා එකදිවසං රහොගතො චින්තෙසි – ''ඉමෙසං සත්තානං මරණං නාම එකන්තිකං, තස්මා මයා එකං පබ්බජ්ජං උපගන්ත්වා විමොක්ඛමග්ගො ගවෙසිතබ්බො''ති සහායං උපසඞ්කමිත්වා ''සම්ම, අහං පබ්බජිතුකාමො. කිං ත්වං පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී''ති වත්වා

තෙන ''න සක්ඛිස්සාමී''ති වුත්තෙ ''හොතු අහමෙව පබ්බජිස්සාමී''ති රතනකොට්ඨාගාරානි විවරාපෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං දත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තස්ස පබ්බජිතස්ස අනුපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා චතුසත්තතිසහස්සමත්තා බ්‍රාහ්මණපුත්තා අහෙසුං. සො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා තෙසම්පි ජටිලානං කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. තෙ සබ්බෙපි පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තිසුං.

තෙන සමයෙන අනොමදස්සී නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො සත්තෙ සංසාරමහොඝතො තාරෙත්වා එකදිවසං සරදතාපසස්ස ච අන්තෙවාසිකානඤ්ච සඞ්ගහං කත්තුකාමො එකො අදුතියො පත්තචීවරමාදාය ආකාසෙන ගන්ත්වා ''බුද්ධභාවං මෙ ජානාතූ''ති තාපසස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසතො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. සරදතාපසො සත්ථු සරීරෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා ''සබ්බඤ්ඤුබුද්ධොයෙවාය''න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. සරදතාපසො සත්ථු සන්තිකෙ එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තස්ස අන්තෙවාසිකා චතුසත්තතිසහස්සමත්තා ජටිලා පණීතපණීතානි ඔජවන්තානි ඵලාඵලානි ගහෙත්වා ආගතා සත්ථාරං දිස්වා සඤ්ජාතපසාදා අත්තනො ආචරියස්ස සත්ථු ච නිසින්නාකාරං ඔලොකෙත්වා ''ආචරිය, මයං පුබ්බෙ 'තුම්හෙහි මහන්තතරො කොචි නත්ථී'ති මඤ්ඤාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො මඤ්ඤෙ''ති ආහංසු. කිං වදෙථ, තාතා, සාසපෙන සද්ධිං අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුං සමං කාතුං ඉච්ඡථ, සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන මං තුලං මා කරිත්ථාති. අථ තෙ තාපසා ආචරියස්ස වචනං සුත්වා ''යාව මහා වතායං පුරිසුත්තමො''ති සබ්බෙව පාදෙසු නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිංසු.

අථ තෙ ආචරියො ආහ – ''තාතා, සත්ථු අනුච්ඡවිකො නො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි, සත්ථා ච භික්ඛාචාරවෙලාය ඉධාගතො, හන්ද, මයං දෙය්‍යධම්මං යථාබලං දස්සාම. තුම්හෙහි යං යං පණීතං ඵලාඵලං ආභතං, තං තං ආහරථා''ති ආහරාපෙත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා සත්ථරි නිසින්නෙ සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරණීයං කථං කථෙන්තො නිසීදි. සත්ථා ''ද්වෙ අග්ගසාවකා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ආගච්ඡන්තූ''ති චින්තෙසි. තාවදෙව සතසහස්සඛීණාසවපරිවාරා අග්ගසාවකා ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු.

තතො සරදතාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි – ''තාතා, සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පුප්ඵාසනෙන පූජා කාතබ්බා, තස්මා පුප්ඵානි ආහරථා''ති. තෙ තාවදෙව ඉද්ධියා වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධස්ස යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං, උභින්නං අග්ගසාවකානං තිගාවුතං , සෙසභික්ඛූනං අඩ්ඪයොජනිකාදිභෙදං, සඞ්ඝනවකස්ස උසභමත්තං පඤ්ඤාපෙසුං. එවං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු සරදතාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ''භන්තෙ, මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ඉමං පුප්ඵාසනං අභිරුහථා''ති ආහ. නිසීදි භගවා පුප්ඵාසනෙ . සත්ථරි නිසින්නෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා සෙසභික්ඛූ ච අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු. සත්ථා ''තෙසං මහප්ඵලං හොතූ''ති නිරොධං සමාපජ්ජි. සත්ථු සමාපන්නභාවං ඤත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකාපි සෙසභික්ඛූපි නිරොධං සමාපජ්ජිංසු. තාපසො සත්තාහං නිරන්තරං සත්ථු පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තො අට්ඨාසි. ඉතරෙ වනමූලඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨංසු. සත්ථා සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා අග්ගසාවකං නිසභත්ථෙරං ආමන්තෙසි – ''තාපසානං පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහී''ති. ථෙරො සාවකපාරමීඤාණෙ ඨත්වා තෙසං පුප්ඵාසනානුමොදනං අකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා දුතියං අග්ගසාවකං අනොමත්ථෙරං ආමන්තෙසි – ''ත්වම්පි ඉමෙසං ධම්මං දෙසෙහී''ති. සොපි තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා තෙසං ධම්මං කථෙසි. ද්වින්නම්පි දෙසනාය ධම්මාභිසමයො නාහොසි. අථ සත්ථා බුද්ධවිසයෙ ඨත්වා ධම්මදෙසනං ආරභි. දෙසනාවසානෙ ඨපෙත්වා සරදතාපසං අවසෙසා සබ්බෙපි චතුසත්තතිසහස්සජටිලා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා තෙ ''එථ භික්ඛවො''ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව අන්තරහිතතාපසවෙසා අට්ඨපරික්ඛාරධරා සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය අහෙසුං.

සරදතාපසො පන ''අහො වතාහම්පි අයං නිසභත්ථෙරො විය අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාවකො භවෙය්‍ය''න්ති දෙසනාකාලෙ උප්පන්නපරිවිතක්කතාය අඤ්ඤවිහිතො හුත්වා මග්ගඵලානි පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි. අථ සත්ථාරං වන්දිත්වා තථා පණිධානං අකාසි. සත්ථා අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ''ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකං එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො සාරිපුත්තො නාම භවිස්සතී''ති බ්‍යාකරිත්වා ධම්මකථං වත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො ආකාසං පක්ඛන්දි. සරදතාපසොපි සහායස්ස සිරිවඩ්ඪස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''සම්ම, මයා අනොමදස්සිස්ස භගවතො පාදමූලෙ අනාගතෙ උප්පජ්ජනකස්ස ගොතමසම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකට්ඨානං පත්ථිතං, ත්වම්පි තස්ස දුතියසාවකට්ඨානං පත්ථෙහී''ති. සිරිවඩ්ඪො තං උපදෙසං සුත්වා අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨකරීසමත්තං ඨානං සමතලං කාරෙත්වා ලාජපඤ්චමානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා නීලුප්පලච්ඡදනං මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා භික්ඛූනම්පි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං සජ්ජෙත්වා සරදතාපසෙන සත්ථාරං නිමන්තාපෙත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං මහාරහෙහි වත්ථෙහි අච්ඡාදෙත්වා දුතියසාවකභාවාය පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා වුත්තනයෙන බ්‍යාකරිත්වා භත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සිරිවඩ්ඪො

හට්ඨපහට්ඨො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා දුතියචිත්තවාරෙ කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. සරදතාපසො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය තෙසං උභින්නම්පි අන්තරා කම්මං න කථිතං. අම්හාකං පන භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව සරදතාපසො රාජගහස්ස අවිදූරෙ උපතිස්සගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තංදිවසමෙවස්ස සහායොපි රාජගහස්සෙව අවිදූරෙ කොලිතගාමෙ මොග්ගලියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මා මොග්ගල්ලානො මොග්ගලියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති මොග්ගල්ලානො. මොග්ගලිගොත්තෙන ජාතොති වා මොග්ගල්ලානො. අථ වා මාතුකුමාරිකකාලෙ තස්සා මාතාපිතූහි වුත්තං – ''මා උග්ගලි මා උග්ගලී''ති වචනමුපාදාය ''මුග්ගලී''ති නාමං. තස්සා මුග්ගලියා පුත්තොති මොග්ගල්ලානො. අථ වා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ගස්ස ලාභෙ ආදානෙ පටිවිජ්ඣනෙ අලං සමත්ථොති මොග්ගල්ලානොති. තානි කිර ද්වෙ කුලානි යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ආබද්ධසහායානෙව. තෙසං ද්වින්නං එකදිවසමෙව ගබ්භපරිහාරමදංසු. දසමාසච්චයෙන ජාතානම්පි තෙසං ඡසට්ඨි ධාතියො පට්ඨපෙසුං. නාමග්ගහණදිවසෙ රූපසාරීබ්‍රාහ්මණියා පුත්තස්ස උපතිස්සගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා **උපතිස්සොති** නාමං කරිංසු. ඉතරස්ස කොලිතගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා **කොලිතොති** නාමං කරිංසු. තෙ උභොපි මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තා වුද්ධිමන්වාය සබ්බසිප්පානං පාරං අගමංසු.

අථෙකදිවසං තෙ රාජගහෙ ගිරග්ගසමජ්ජං පස්සන්තා මහාජනං සන්නිපතිතං දිස්වා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා යොනිසො උම්මුජ්ජන්තා ''සබ්බෙපිමෙ ඔරං වස්සසතාව මච්චුමුඛං පවිසන්තී''ති සංවෙගං පටිලභිත්වා ''අම්හෙහි මොක්ඛධම්මො පරියෙසිතබ්බො, තඤ්ච පරියෙසන්තෙහි එකා පබ්බජ්ජා ලද්ධුං වට්ටතී''ති නිච්ඡයං කත්වා පඤ්චමාණවකසතෙහි සද්ධිං සඤ්චයස්ස පරිබ්බාජකස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසං පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සඤ්චයො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි. තෙ කතිපාහෙනෙව සබ්බං සඤ්චයස්ස සමයං පරිමජ්ජිත්වා තත්ථ සාරං අදිස්වා තතො නිබ්බිජ්ජිත්වා තත්ථ තත්ථ පණ්ඩිතසම්මතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පඤ්හං පුච්ඡන්ති, තෙ තෙහි පුට්ඨා න සම්පාදෙන්ති. අඤ්ඤදත්ථු තෙයෙව තෙසං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්ති. එවං තෙ මොක්ඛං පරියෙසන්තා කතිකං අකංසු – ''අම්හෙසු යො පඨමං අමතං අධිගච්ඡති, සො ඉතරස්ස ආරොචෙතූ''ති.

තෙන ච සමයෙන අම්හාකං සත්ථරි පඨමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුපුබ්බෙන උරුවෙලකස්සපාදිකෙ සහස්සජටිලෙ දමෙත්වා රාජගහෙ විහරන්තෙ එකදිවසං උපතිස්සො පරිබ්බාජකො පරිබ්බාජකාරාමං ගච්ඡන්තො ආයස්මන්තං අස්සජිත්ථෙරං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා ''න මයා එවරූපො ආකප්පසම්පන්නො පබ්බජිතො දිට්ඨපුබ්බො, සන්තධම්මෙන නාම එත්ථ භවිතබ්බ''න්ති සඤ්ජාතපසාදො පඤ්හං පුච්ඡිතුං ආයස්මන්තං උදික්ඛන්තො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. ථෙරොපි ලද්ධපිණ්ඩපාතො පරිභුඤ්ජිතුං පතිරූපං ඔකාසං ගතො. පරිබ්බාජකො අත්තනො පරිබ්බාජකපීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. භත්තකිච්චපරියොසානෙ චස්ස අත්තනො කුණ්ඩිකාය උදකං අදාසි. එවං සො ආචරියවත්තං කත්වා කතභත්තකිච්චෙන ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා – ''කො වා තෙ සත්ථා, කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොචෙසී''ති පුච්ඡි. ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධං අපදිසි. පුන තෙන ''කිං වාදී පනායස්මතො සත්ථා''ති පුට්ඨො ''ඉමස්ස සාසනස්ස ගම්භීරතං දස්සෙස්සාමී''ති අත්තනො නවකභාවං පවෙදෙත්වා සඞ්ඛෙපවසෙන චස්ස සාසනධම්මං කථෙන්තො ''යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා''ති (මහාව. 60; අප. ථෙර 1.1.286) ගාථමාහ. පරිබ්බාජකො පඨමපදද්වයමෙව සුත්වා සහස්සනයසම්පන්නෙ සොතාපත්තිමග්ගඵලෙ පතිට්ඨහි. ඉතරං පදද්වයං සොතාපන්නකාලෙ නිට්ඨාසි. ගාථාපරියොසානෙ පන සොතාපන්නො හුත්වා උපරිවිසෙසෙ අපවත්තන්තෙ ''භවිස්සති එත්ථ කාරණ''න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා ථෙරං ආහ – ''මා, භන්තෙ, උපරි ධම්මදෙසනං වඩ්ඪයිත්ථ, එත්තකමෙව අලං, කහං අම්හාකං සත්ථා වසතී''ති? ''වෙළුවනෙ''ති. ''භන්තෙ, තුම්හෙ පුරතො ගච්ඡථ, අහං මය්හං සහායස්ස කතපටිඤ්ඤං මොචෙත්වා තං ගහෙත්වා ආගමිස්සාමී''ති පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ථෙරං උය්‍යොජෙත්වා පරිබ්බාජකාරාමං අගමාසි.

කොලිතපරිබ්බාජකො තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''මුඛවණ්ණො න අඤ්ඤදිවසෙසු විය අද්ධානෙන අමතං අධිගතං භවිස්සතී''ති තෙනෙවස්ස විසෙසාධිගමං සම්භාවෙත්වා අමතාධිගමං පුච්ඡි. සොපිස්ස ''ආවුසො, අමතමධිගත''න්ති පටිජානිත්වා තමෙව ගාථං අභාසි. ගාථාපරියොසානෙ කොලිතො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා ආහ – ''කහං නො සත්ථා''ති? ''වෙළුවනෙ''ති. ''තෙන හි, ආවුසො, ආයාම, සත්ථාරං පස්සිස්සාමා''ති. උපතිස්සො සබ්බකාලම්පි ආචරියපූජකොව, තස්මා සඤ්චයස්ස සත්ථු ගුණෙ පකාසෙත්වා තම්පි සත්ථු සන්තිකං නෙතුකාමො අහොසි. සො ලාභාසාපකතො අන්තෙවාසිකභාවං අනිච්ඡන්තො ''න සක්කොමි චාටි හුත්වා උදකසිඤ්චනං හොතු''න්ති පටික්ඛිපි. තෙ අනෙකෙහි කාරණෙහි තං සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා අත්තනො ඔවාදෙ වත්තමානෙහි අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙහි අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං වෙළුවනං අගමංසු. සත්ථා තෙ දූරතොව ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ''එතං මෙ සාවකයුගං භවිස්සති, අග්ගං භද්දයුග''න්ති වත්වා තෙසං පරිසාය චරියවසෙන ධම්මං දෙසෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. යථා තෙසං එවං අග්ගසාවකානම්පි ඉද්ධිමයපත්තචීවරං ආගතමෙව. උපරිමග්ගත්තයකිච්චං පන න නිට්ඨාසි. කස්මා? සාවකපාරමීඤාණස්ස මහන්තතාය.

තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බජිතතො සත්තමෙ දිවසෙ මගධරට්ඨෙ කල්ලවාලගාමෙ සමණධම්මං කරොන්තො ථිනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා සංවෙජිතො ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව උපරිමග්ගත්තයං අධිගන්ත්වා සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි. ආයස්මා සාරිපුත්තො පබ්බජ්ජාය අද්ධමාසං අතික්කමිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහෙ සූකරඛතලෙණෙ විහරන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යස්ස

දීඝනඛපරිබ්බාජකස්ස වෙදනාපරිග්ගහසුත්තන්තෙ (ම. නි. 2.201 ආදයො) දෙසියමානෙ දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා පරස්ස වඩ්ඪිතං භත්තං භුඤ්ජන්තො විය සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි. ඉති ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සත්ථු සමීපෙ එව සාවකපාරමීඤාණං මත්ථකං පත්තං.

එවං පත්තසාවකපාරමීඤාණො ආයස්මා සාරිපුත්තො ''කෙන කම්මෙන අයං සම්පත්ති ලද්ධා''ති ආවජ්ජෙන්තො තං ඤත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො ''හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ''තිආදිමාහ. තෙන වුත්තං –

141. ''හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ, ලම්බකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා''ති.

තත්ථ **හිමවන්තස්සා**ති හිමො අස්ස අත්ථීති හිමවා, තස්ස හිමවන්තස්ස **අවිදූරෙ** සමීපෙ, හිමාලයපටිබද්ධවනෙහි අත්ථො. **ලම්බකො නාම පබ්බතො**ති එවංනාමකො පංසුමිස්සකපබ්බතො. **අස්සමො සුකතො මය්හ**න්ති තස්මිං ලම්බකෙ පබ්බතෙ මය්හං මමත්ථාය කතො අස්සමො අරඤ්ඤවාසො ආසමන්තතො සමොති අස්සමො. නත්ථි පවිට්ඨානං සමො පරිස්සමො එත්ථාති වා අස්සමො, සො ඉත්ථම්භූතො අරඤ්ඤවාසො සුට්ඨු කතො, රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානකුටිමණ්ඩපාදිවසෙන සුන්දරෙනාකාරෙන කතොති අත්ථො. **පණ්ණසාලා**ති උසීරපබ්බජාදීහි පණ්ණෙහි ඡාදිතා නිවසනපණ්ණසාලාති අත්ථො.

142. ''උත්තානකූලා නදිකා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා, අවිදූරෙ මමස්සමං''.

තත්ථ **උත්තානකූලා**ති අගම්භීරා නදී. **සුපතිත්ථා**ති සුන්දරපතිත්ථා. **මනොරමා** මනල්ලීනා මනාපා. **සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා**ති සුට්ඨු ධවලමුත්තාදලසදිසවාලුකාකිණ්ණා ගහනීභූතාති අත්ථො. සා ඉත්ථම්භූතා **නදිකා** කුන්නදී **මමස්සමං** මය්හං අස්සමස්ස අවිදූරෙ සමීපෙ අහොසීති අත්ථො. ''අස්සම''න්ති ච සත්තමයත්ථෙ උපයොගවචනන්ති වෙදිතබ්බං.

143. ''අසක්ඛරා අපබ්භාරා, සාදු අප්පටිගන්ධිකා;
සන්දතී නදිකා තත්ථ, සොභයන්තා මමස්සමං''.

තත්ථ **අසක්ඛරා**ති ''පුලිනාකිණ්ණා''ති වුත්තත්තා අසක්ඛරා සක්ඛරවිරහිතා. **අපබ්භාරා**ති පබ්භාරවිරහිතා, අගම්භීරකූලාති අත්ථො. **සාදු අප්පටිගන්ධිකා**ති සාදුරසොදකා දුග්ගන්ධරහිතා මය්හං අස්සමපදං සොභයන්තී **නදිකා** ඛුද්දකනදී **සන්දති** පවත්තතීති අත්ථො.

144. ''කුම්භීලා මකරා චෙත්ථ, සුසුමාරා ච කච්ඡපා;
සන්දති නදිකා තත්ථ, සොභයන්තා මමස්සමං''.

තත්ථ **කුම්භීල**මච්ඡා **මකර**මච්ඡා ච **සුසුමාරා** චණ්ඩමච්ඡා ච **කච්ඡප**මච්ඡා ච **එත්ථ** එතිස්සං නදියං කීළන්තා අහෙසුන්ති සම්බන්ධො. මමස්සමං සොභයන්තා **නදිකා** ඛුද්දකනදී **සන්දති** පවත්තතීති සම්බන්ධො.

145. ''පාඨීනා පාවුසා මච්ඡා, බලජා මුඤ්ජරොහිතා;
වග්ගළා පපතායන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

පාඨීනමච්ඡා ච **පාවුසා මච්ඡා** ච **බලජ**මච්ඡා ච **මුඤ්ජ**මච්ඡා **රොහිත**මච්ඡා ච **වග්ගළ**මච්ඡා ච එතෙ සබ්බෙ මච්ඡජාතිකා ඉතො චිතො ච **පපතායන්තා** නදියා සද්ධිං පවත්තන්තා මම අස්සමපදං සොභයන්තීති අත්ථො.

146. ''උභො කූලෙසු නදියා, පුප්ඵිනො ඵලිනො දුමා;
උභතො අභිලම්බන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

තත්ථ **උභො කූලෙසූ**ති තස්සා නදියා උභොසු පස්සෙසු ධුව**පුප්ඵිනො** ධුව**ඵලිනො** රුක්ඛා **උභතො අභිලම්බන්තා** නදියා උභො තීරෙ හෙට්ඨා ඔනමන්තා මම අස්සමං සොභයන්තීති අත්ථො.

147. ''අම්බා සාලා ච තිලකා, පාටලී සින්දුවාරකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ''.

තත්ථ **අම්බා**ති මධුපිණ්ඩිඅම්බා ච **සාල**රුක්ඛා ච **තිලක**රුක්ඛා ච **පාටලි**රුක්ඛා ච **සින්දුවාරක**රුක්ඛා ච එතෙ රුක්ඛා නිච්චකාලං **පුප්ඵිතා** පුප්ඵන්තා. දිබ්බා ගන්ධා ඉව මම අස්සමෙ සුගන්ධා **සම්පවන්ති** සමන්තතො පවායන්තීති අත්ථො.

148. ''චම්පකා සළලා නීපා, නාගපුන්නාගකෙතකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ''.

තත්ථ **චම්පකරුක්ඛා** ච **සළලරුක්ඛා** ච සුවණ්ණවට්ටලසදිසපුප්ඵා **නීපරුක්ඛා** ච **නාගරුක්ඛා** ච **පුන්නාගරුක්ඛා** ච සුගන්ධයන්තා **කෙතකරුක්ඛා** ච එතෙ සබ්බෙ රුක්ඛා දිබ්බා ගන්ධාරිව මම අස්සමෙ **පුප්ඵිතා** ඵුල්ලිතා **සම්පවන්ති** සුගන්ධං සුට්ඨු පවායන්තීති අත්ථො.

149. අසොකා ච''අධිමුත්තා අසොකා ච, භගිනීමාලා ච පුප්ඵිතා;
අඞ්කොලා බිම්බිජාලා ච, පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ''.

තත්ථ පුප්ඵිතා **අධිමුත්තකරුක්ඛා** ච පුප්ඵිතා **අසොකරුක්ඛා** ච පුප්ඵිතා **භගිනීමාලා ච** පුප්ඵිතා **අඞ්කොලා** ච පුප්ඵිතා **බිම්බිජාලා** ච එතෙ රුක්ඛා මම අස්සමෙ ඵුල්ලිතා සොභයන්තීති සම්බන්ධො.

150. ''කෙතකා කන්දලි චෙව, ගොධුකා තිණසූලිකා;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

තත්ථ **කෙතකාති** සුගන්ධකෙතකගච්ඡා ච. **කන්දලිරුක්ඛා** ච **ගොධුකරුක්ඛා** ච **තිණසූලිකගච්ඡා** ච එතෙ සබ්බෙ රුක්ඛජාතිකා දිබ්බගන්ධං පවායමානා මම අස්සමං සකලං සොභයන්තීති අත්ථො.

151. ''කණිකාරා කණ්ණිකා ච, අසනා අජ්ජුනා බහූ;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

එතෙ කණිකාරාදයො රුක්ඛා මම අස්සමං සකලං සොභයන්තා දිබ්බගන්ධං සම්පවායන්තීති සම්බන්ධො.

152. ''පුන්නාගා ගිරිපුන්නාගා, කොවිළාරා ච පුප්ඵිතා;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

පුන්නාගාදයො රුක්ඛා දිබ්බගන්ධං පවායමානා මම අස්සමං සොභයන්තීති අත්ථො.

153. ''උද්දාලකා ච කුටජා, කදම්බා වකුලා බහූ;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං''.

උද්දාලකාදයො රුක්ඛා දිබ්බගන්ධං වායමානා මම අස්සමං සොභයන්තීති සම්බන්ධො.

154. ''ආළකා ඉසිමුග්ගා ච, කදලිමාතුලුඞ්ගියො;
ගන්ධොදකෙන සංවඩ්ඪා, ඵලානි ධාරයන්ති තෙ''.

තත්ථ එතෙ ආළකාදයො ගච්ඡා චන්දනාදිසුගන්ධගන්ධොදකෙන වඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණඵලානි ධාරෙන්තා මම අස්සමං සොභයන්තීති අත්ථො.

155. ''අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමා, අඤ්ඤෙ ජායන්ති කෙසරී;
අඤ්ඤෙ ඔපුප්ඵා පදුමා, පුප්ඵිතා තළාකෙ තදා''.

තත්ථ **අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමාති** මම අස්සමස්ස අවිදූරෙ තළාකෙ අඤ්ඤෙ එකච්චෙ පදුමා පුප්ඵන්ති, එකච්චෙ **කෙසරී** පදුමා **ජායන්ති** නිබ්බත්තන්ති, එකච්චෙ පදුමා **ඔපුප්ඵා** විගලිතපත්තකෙසරාති අත්ථො.

156. ''ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමා, නිද්ධාවන්ති මුළාලියො;
සිඞ්ඝාටිපත්තමාකිණ්ණා, සොභන්ති තළාකෙ තදා''.

තත්ථ **ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමාති** තදා තාපසෙන හුත්වා මම වසනසමයෙ එකච්චෙ පදුමා තළාකබ්භන්තරෙ මකුළපුප්ඵාදයො ගණ්හන්ති. **මුළාලියො** පදුමමූලා **නිද්ධාවන්ති** ඉතො කද්දමබ්භන්තරතො හත්ථිදායා විය ගච්ඡන්තීති අත්ථො. පත්තපුප්ඵමාකිණ්ණා ගහනීභූතා සිඞ්ඝාටියො සොභයන්තීති අත්ථො.

157. ''නයිතා අම්බගන්ධී ච, උත්තලී බන්ධුජීවකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුප්ඵිතා තළාකෙ තදා''.

තදා මම වසනසමයෙ තළාකස්ස සමීපෙ **නයිතා** ච ගච්ඡා **අම්බගන්ධී ච** ගච්ඡා **උත්තලී** නාම ගච්ඡා ච **බන්ධුජීවකා** ච එතෙ සබ්බෙ ගච්ඡා **පුප්ඵිතා** පුප්ඵධාරිතා සුගන්ධවාහකා තළාකං සොභයන්තීති අත්ථො.

158. ''පාඨීනා පාවුසා මච්ඡා, බලජා මුඤ්ජරොහිතා;
සංගුලා මග්ගුරා චෙව, වසන්ති තළාකෙ තදා''.

තදා මම වසනසමයෙ නිබ්භීතා පාඨීනාදයො මච්ඡා **තළාකෙ** වසන්තීති සම්බන්ධො.

159. ''කුම්භීලා සුසුමාරා ච, තන්තිගාහා ච රක්ඛසා;

ඔගුහා අජගරා ච, වසන්ති තළාකෙ තදා’’.

තදා මම වසනසමයෙ මම අස්සමසමීපෙ **තළාකෙ** එතෙ කුම්භීලාදයො මච්ඡා නිබ්භීතා නිරුපද්දවා වසන්තීති සම්බන්ධො.

160. ‘‘පාරෙවතා රවිහංසා, චක්කවාකා නදීචරා;
කොකිලා සුකසාළිකා, උපජීවන්ති තං සරං’’.

තත්ථ මම අස්සමසමීපෙ සරං නිස්සාය **පාරෙවතා**පක්ඛී ච **රවිහංසා**පක්ඛී ච **නදීචරා චක්කවාක**පක්ඛී ච **කොකිලා**පක්ඛී ච **සුක**පක්ඛී ච **සාළිකා**පක්ඛී ච තං සරං උපනිස්සාය ජීවන්තීති සම්බන්ධො.

161. ‘‘කුකුත්ථකා කුළීරකා, වනෙ පොක්ඛරසාතකා;
දින්දිභා සුවපොතා ච, උපජීවන්ති තං සරං’’.

තත්ථ **කුකුත්ථකා**ති එවංනාමිකා පක්ඛී ච. **කුළීරකා**ති එවංනාමිකා පක්ඛී ච. වනෙ **පොක්ඛරසාතකා** පක්ඛී ච **දින්දිභා** පක්ඛී ච **සුවපොතා** පක්ඛී ච එතෙ සබ්බෙ පක්ඛිනො තං මම අස්සමසමීපෙ සරං නිස්සාය ජීවන්තීති සම්බන්ධො.

162. ‘‘හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, කොකිලා තම්බචූළකා;
පම්මකා ජීවංජීවා ච, උපජීවන්ති තං සරං’’.

සබ්බෙ එතෙ හංසාදයො පක්ඛිනො තං සරං උපනිස්සාය ජීවන්ති ජීවිකං පාලෙන්තීති අත්ථො.

163. ‘‘කොසිකා පොට්ඨසීසා ච, කුරරා සෙනකා බහූ;
මහාකාළා ච සකුණා, උපජීවන්ති තං සරං’’.

තත්ථ **කොසිකා** ච පක්ඛී **පොට්ඨසීසා** ච පක්ඛී **කුරරා** ච පක්ඛී **සෙනකා** ච පක්ඛී **මහාකාළා** ච පක්ඛී ථලෙ **බහූ** පක්ඛිනො තං සරං තස්ස සරස්ස සමීපෙ **ජීවන්ති** ජීවිකං කප්පෙන්තීති අත්ථො.

164. ‘‘පසදා ච වරාහා ච, චමරා ගණ්ඩකා බහූ;
රොහිච්චා සුකපොතා ච, උපජීවන්ති තං සරං’’.

තත්ථ පසදාදයො එතෙ මිගා **තං සරං** තස්මිං සරසමීපෙ, භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, ජීවිතං පරිපාලෙන්තා විහරන්තීති අත්ථො.

165. ‘‘සීහබ්‍යග්ඝා ච දීපී ච, අච්ඡකොකතරච්ඡකා;
තිධා පභින්නමාතඞ්ගා, උපජීවන්ති තං සරං’’.

එතෙ සීහාදයො චතුප්පදා සරසමීපෙ උපද්දවරහිතා ජීවන්තීති සම්බන්ධො.

166. ‘‘කින්නරා වානරා චෙව, අථොපි වනකම්මිකා;
චෙතා ච ලුද්දකා චෙව, උපජීවන්ති තං සරං’’.

එත්ථ එතෙ එවංනාමිකා කින්නරාදයො සත්තා තස්මිං සරසමීපෙ වසන්තීති අත්ථො.

167. ‘‘තින්දුකානි පියාලානි, මධුකෙකා සුමාරියො;
ධුවං ඵලානි ධාරෙන්ති, අවිදූරෙ මමස්සමං’’.

තත්ථ එතෙ තින්දුකාදයො රුක්ඛා ධුවං හෙමන්තගිම්හවස්සානසඞ්ඛාතෙ කාලත්තයෙ මම අස්සමතො අවිදූරෙ ඨානෙ මධුරඵලානි ධාරෙන්තීති සම්බන්ධො.

168. ‘‘කොසම්බා සළලා නිම්බා, සාදුඵලසමායුතා;
ධුවං ඵලානි ධාරෙන්ති, අවිදූරෙ මමස්සමං’’.

තත්ථ එතෙ කොසම්බාදයො රුක්ඛා සාරඵලා මධුරඵලා උත්තමඵලා **සමායුතා සං** සුට්ඨු ආයුතා සමඞ්ගීභූතා නිච්චං ඵලධාරිනො මම අස්සමසමීපෙ සොභන්තීති අත්ථො.

169. ‘‘හරීතකා ආමලකා, අම්බජම්බුවිභීතකා;
කොලා භල්ලාතකා බිල්ලා, ඵලානි ධාරයන්ති තෙ’’.

තෙ හරිතකාදයො රුක්ඛා මම අස්සමසමීපෙ ජාතා නිච්චං ඵලානි ධාරයන්තීති සම්බන්ධො.

170. ‘‘ආලුවා ච කළම්බා ච, බිළාලීතක්කළානි ච;
ජීවකා සුතකා චෙව, බහූකා මම අස්සමෙ’’.

එතෙ ආලුවාදයො මූලඵලා බුද්දා මධුරසා මම අස්සමසමීපෙ බහූ සන්තීති සම්බන්ධො.

171. ‘‘අස්සමස්සාවිදූරම්හි, තළාකාසුං සුනිම්මිතා;
අච්ඡොදකා සීතජලා, සුපතිත්ථා මනොරමා’’.

තත්ථ **අස්සමස්සාවිදූරම්හි** අස්සමස්ස සමීපෙ **සුනිම්මිතා** සුට්ඨු ආරොහනඔරොහනක්ඛමං කත්වා නිම්මිතා **අච්ඡොදකා** විප්පසන්නොදකා **සීතජලා** සීතොදකා **සුපතිත්ථා** සුන්දරතිත්ථා **මනොරමා** සොමනස්සකරා තළාකා **ආසුං** අහෙසුන්ති අත්ථො.

172. ‘‘පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා, පුණ්ඩරීකසමායුතා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ඡන්නා, දිබ්බගන්ධොපවායති’’.

තත්ථ පදුමෙහි ච උප්පලෙහි ච **සඤ්ඡන්නා** පරිපුණ්ණා **පුණ්ඩරීකෙහි සමායුතා** සමඞ්ගීභූතා **මන්දාලකෙහි** ච **සඤ්ඡන්නා** ගහනීභූතා තළාකා දිබ්බගන්ධානි උපවායන්ති සමන්තතො වායන්තීති අත්ථො.

173. ‘‘එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නෙ, පුප්ඵිතෙ ඵලිතෙ වනෙ;
සුකතෙ අස්සමෙ රම්මෙ, විහරාමි අහං තදා’’.

තත්ථ **එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නෙති** අබ්බෙහි නදිකාදිඅවයවෙහි සම්පන්නෙ පරිපුණ්ණෙ පුප්ඵඵලරුක්ඛෙහි ගහනීභූතෙ **වනෙ සුකතෙ** රමණීයෙ **අස්සමෙ** අරඤ්ඤාවාසෙ **තදා** තාපසභූතකාලෙ අහං විහරාමීති අත්ථො.

එත්තාවතා අස්සමසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො සීලාදිගුණසම්පත්තිං දස්සෙන්තො –

174. ‘‘සීලවා වතසම්පන්නො, ඣායී ඣානරතො සදා;
පඤ්චාභිඤ්ඤාබලප්පත්තො, සුරුචි නාම තාපසො’’ති. – ආහ;

තත්ථ **සීලවාති** ඣානසම්පයුත්තචතුපාරිසුද්ධිසීලසදිසෙහි පඤ්චහි සීලෙහි සම්පුණ්ණොති අත්ථො. **වතසම්පන්නොති** ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඝරාවාසං පඤ්ච කාමගුණෙ වා න සෙවිස්සාමී’’ති වතසමාදානෙන සම්පන්නො. **ඣායීති** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානආරම්මණූපනිජ්ඣානෙහි ඣායී ඣායනසීලො. **ඣානරතොති** එතෙසු ඣානෙසු රතො අල්ලීනො **සදා** සම්පුණ්ණො. **පඤ්චාභිඤ්ඤාබලප්පත්තොති** ඉද්ධිවිධදිබ්බසොතපරචිත්තවිජානනපුබ්බෙනිවාසානුස්සතිදිබ්බචක්ඛුසඞ්ඛාතාහි පඤ්චහි අභිඤ්ඤාහි විසෙසපඤ්ඤාහි බලසම්පන්නො, පරිපුණ්ණොති අත්ථො. නාමෙන **සුරුචි නාම** තාපසො හුත්වා විහරාමීති සම්බන්ධො.

එත්තකෙන අත්තනො ගුණසම්පත්තිං දස්සෙත්වා පරිසසම්පත්තිං දස්සෙන්තො –

175. ‘‘චතුවීසසහස්සානි, සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං;
සබ්බෙ මං බ්‍රාහ්මණා එතෙ, ජාතිමන්තො යසස්සිනො’’ති. – ආදිමාහ;

තත්ථ එතෙ සබ්බෙ චතුවීසතිසහස්සබ්‍රාහ්මණා මය්හං සිස්සා **ජාතිමන්තො** ජාතිසම්පන්නා **යසස්සිනො** පරිවාරසම්පන්නා මං උපට්ඨහුන්ති සම්බන්ධො.

176. ‘‘ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච, සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ;
පදකා වෙය්‍යාකරණා, සධම්මෙ පාරමිං ගතා’’.

තත්ථ **ලක්ඛණෙති** ලක්ඛණසත්ථෙ. සබ්බලොකියානං ඉත්ථිපුරිසානං ‘‘ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතා දුක්ඛිතා භවන්ති, ඉමෙහි සුඛිතා භවන්තී’’ති ලක්ඛණං ජානාති. තප්පකාසකො ගන්ථො ලක්ඛණං, තස්මිං ලක්ඛණෙ ච. **ඉතිහාසෙති** ‘‘ඉතිහ ආස ඉතිහ ආසා’’ති වුත්තවචනපටිසංයුත්තෙ පොරාණකථාසඞ්ඛාතෙ ගන්ථෙ. ලක්ඛණෙ ච ඉතිහාසෙ ච **පාරමිං** පරියොසානං **ගතාති** සම්බන්ධො. රුක්ඛපබ්බතාදීනං නාමප්පකාසකගන්ථං ‘‘නිඝණ්ඩූ’’ති වුච්චති. **කෙටුභෙති** කිරියාකප්පවිකප්පානං කවීනං උපකාරකො ගන්ථො. නිඝණ්ඩුයා සහ වත්තතීති සනිඝණ්ඩු, කෙටුභෙන සහ වත්තතීති සකෙටුභං, තස්මිං සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ වෙදත්තයෙ පාරමිං ගතාති සම්බන්ධො. **පදකාති** නාමපදසමාසතද්ධිතාඛ්‍යාතකිතකාදිපදෙසු ඡෙකා . **වෙය්‍යාකරණාති** චන්දපාණිනීයකලාපාදිබ්‍යාකරණෙ ඡෙකා. **සධම්මෙ පාරමිං ගතාති** අත්තනො ධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ වෙදත්තයෙ පාරමිං පරියොසානං ගතා පත්තාති අත්ථො.

177. ‘‘උප්පාතෙසු නිමිත්තෙසු, ලක්ඛණෙසු ච කොවිදා;
පථබ්‍යා භූමන්තලික්ඛෙ, මම සිස්සා සුසික්ඛිතා’’.

තත්ථ උක්කාපාතභූමිකම්පාදිකෙසු **උප්පාතෙසු** ච සුභනිමිත්තාසුභනිමිත්තෙසු ච ඉත්ථිලක්ඛණපුරිසලක්ඛණමහාපුරිසලක්ඛණෙසු ච **කොවිදා** ඡෙකා. පථවියා ච භූමියා ච සකලලොකෙ ච **අන්තලික්ඛෙ** ආකාසෙ චාති සබ්බත්ථ මම සිස්සා සුසික්ඛිතා.

178. ‘‘අප්පිච්ඡා නිපකා එතෙ, අප්පාහාරා අලොලුපා;
ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨා, පරිවාරෙන්ති මං සදා’’.

තත්ථ **අප්පිච්ඡාති** අප්පකෙනාපි යාපෙන්තා. **නිපකාති** නෙපක්කසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා. **අප්පාහාරාති** එකාහාරා එකභත්තිකාති අත්ථො. **අලොලුපාති** ලොලුපතණ්හාය අප්පවත්තනකා. **ලාභාලාභෙනාති** ලාභෙන අලාභෙන ච **සන්තුට්ඨා** සොමනස්සා එතෙ මම සිස්සා **සදා** නිච්චකාලං මං **පරිවාරෙන්ති** උපට්ඨහන්තීති අත්ථො.

179. ‘‘ඣායී ඣානරතා ධීරා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
ආකිඤ්චඤ්ඤං පත්ථයන්තා, පරිවාරෙන්ති මං සදා’’.

තත්ථ **ඣායීති** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානආරම්මණූපනිජ්ඣානෙහි සමන්නාගතා. ඣායනසීලා වා. **ඣානරතාති** තෙසු ච ඣානෙසු රතා අල්ලීනා. **ධීරාති** ධිතිසම්පන්නා. **සන්තචිත්තාති** වූපසන්තමනා. **සමාහිතාති** එකග්ගචිත්තා. **ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති** නිප්පලිබොධභාවං. **පත්ථයන්තාති** ඉච්ඡන්තා. ඉත්ථම්භූතා මෙ සිස්සා සදා මං පරිවාරෙන්තීති සම්බන්ධො.

180. ‘‘අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තා, පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතා;
අන්තලික්ඛචරා ධීරා, පරිවාරෙන්ති මං සදා’’.

තත්ථ **අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තාති** පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු පාරමිං පරියොසානං පත්තා පූරිතාති අත්ථො. **පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතාති** බුද්ධානුඤ්ඤාතාය අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධෙ ආහාරෙ රතාති අත්ථො. **අන්තලික්ඛචරාති** අන්තලික්ඛෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තා ආගච්ඡන්තා චාති අත්ථො. **ධීරාති** ථිරභූතා සීහබ්‍යග්ඝාදිපරිස්සයෙ අච්ඡම්භිතසභාවාති අත්ථො. එවංභූතා මම තාපසා සදා මං පරිවාරෙන්තීති අත්ථො.

181. ‘‘සංවුතා ඡසු ද්වාරෙසු, අනෙජා රක්ඛිතින්ද්‍රියා;
අසංසට්ඨා ච තෙ ධීරා, මම සිස්සා දුරාසදා’’.

තත්ථ චක්ඛාදීසු ඡසු ද්වාරෙසු රූපාදීසු ඡසු ආරම්මණෙසු **සංවුතා** පිහිතා පටිච්ඡන්නා, රක්ඛිතගොපිතද්වාරාති අත්ථො. **අනෙජා** නිත්තණ්හා **රක්ඛිතින්ද්‍රියා** ගොපිතචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියා **අසංසට්ඨා** ඤාතිහි ගහට්ඨෙහි අමිස්සීභූතාති අත්ථො. **දුරාසදාති** දුට්ඨු ආසදා, ආසාදෙතුං සට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා අයොග්ගාති අත්ථො.

182. ‘‘පල්ලඞ්කෙන නිසජ්ජාය, ඨානචඞ්කමනෙන ච;
වීතිනාමෙන්ති තෙ රත්තිං, මම සිස්සා දුරාසදා’’.

තත්ථ මම සිස්සා **පල්ලඞ්කෙන** ඌරුබද්ධාසනෙන සෙය්‍යං විහාය නිසජ්ජාය ච ඨානෙන ච චඞ්කමෙන ච සකලං රත්තිං විසෙසෙන **අතිනාමෙන්ති** අතික්කාමෙන්තීති සම්බන්ධො.

183. ‘‘රජනීයෙ න රජ්ජන්ති, දුස්සනීයෙ න දුස්සරෙ;
මොහනීයෙ න මුය්හන්ති, මම සිස්සා දුරාසදා’’.

තෙ ඉත්ථම්භූතා මම සිස්සා තාපසා **රජනීයෙ** රජ්ජිතබ්බෙ වත්ථුස්මිං **න රජ්ජන්ති** රජ්ජං න උප්පාදෙන්ති. **දුස්සනීයෙ** දුස්සිතබ්බෙ දොසං උප්පාදෙතුං යුත්තෙ වත්ථුම්හි **න දුස්සරෙ** දොසං න කරොන්ති. **මොහනීයෙ** මොහිතුං යුත්තෙ වත්ථුම්හි **න මුය්හන්ති** මොහං න කරොන්ති, පඤ්ඤාසම්පයුත්තා භවන්තීති අත්ථො.

184. ‘‘ඉද්ධිං වීමංසමානා තෙ, වත්තන්ති නිච්චකාලිකං;
පථවිං තෙ පකම්පෙන්ති, සාරම්භෙන දුරාසදා’’.

තෙ මම සිස්සා ‘‘එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොතී’’තිආදිකං (පටි. ම. 1.102) ඉද්ධිවිකුබ්බනං නිච්චකාලිකං වීමංසමානා වත්තන්තීති සම්බන්ධො. තෙ මම සිස්සා ආකාසෙපි උදකෙපි පථවිං නිම්මිනිත්වා ඉරියාපථං පකම්පෙන්තීති අත්ථො. **සාරම්භෙන** යුගග්ගාහෙන කලහකරණෙන න ආසාදෙතබ්බාති අත්ථො.

185. ‘‘කීළමානා ච තෙ සිස්සා, කීළන්ති ඣානකීළිතං;
ජම්බුතො ඵලමානෙන්ති, මම සිස්සා දුරාසදා’’.

තෙ මම සිස්සා **කීළමානා** පඨමජ්ඣානාදිකීළං කීළන්ති ලළන්ති රමන්තීති අත්ථො. **ජම්බුතො ඵලමානෙන්තීති** හිමවන්තම්හි සතයොජනුබ්බෙධජම්බුරුක්ඛතො ඝටප්පමාණං ජම්බුඵලං ඉද්ධියා ගන්ත්වා ආනෙන්තීති අත්ථො.

186. ‘‘අඤ්ඤෙ ගච්ඡන්ති ගොයානං, අඤ්ඤෙ පුබ්බවිදෙහකං;
අඤ්ඤෙ ච උත්තරකුරුං, එසනාය දූරාසදා’’.

තෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ **ගොයානං** අපරගොයානං දීපං ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ **පුබ්බවිදෙහකං** දීපං ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ **උත්තරකුරුං** දීපං ගච්ඡන්ති, තෙ දූරාසදා එතෙසු ඨානෙසු **එසනාය** ගවෙසනාය පච්චයපරියෙසනාය ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.

187. ‘‘පුරතො පෙසෙන්ති ඛාරිං, පච්ඡතො ච වජන්ති තෙ;
චතුවීසසහස්සෙහි, ඡාදිතං හොති අම්බරං’’.

තෙ මම සිස්සා ආකාසෙන ගච්ඡමානා **ඛාරිං** තාපසපරික්ඛාරභරිතං කාජං පුරතො පෙසෙන්ති පඨමං අභිමුඛඤ්ච තං පෙසෙත්වා සයං තස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තීති අත්ථො. එවං ගච්ඡමානෙහි චතුවීසසහස්සෙහි තාපසෙහි **අම්බරං** ආකාසතලං **ඡාදිතං** පටිච්ඡන්නං හොතීති සම්බන්ධො.

188. ‘‘අග්ගිපාකී අනග්ගී ච, දන්තොදුක්ඛලිකාපි ච;
අස්මෙන කොට්ටිතා කෙචි, පවත්තඵලභොජනා’’.

තත්ථ **කෙචි** එකච්චෙ මම සිස්සා **අග්ගිපාකී** ඵලාඵලපණ්ණාදයො පචිත්වා ඛාදන්ති, එකච්චෙ **අනග්ගී** අග්ගිනා අපචිත්වා ආමකමෙව ඛාදන්ති, එකච්චෙ දන්තිකා දන්තෙහියෙව තචං උප්පාටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ **උදුක්ඛලිකා** උදුක්ඛලෙහි කොට්ටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ **අස්මෙන කොට්ටිතා** පාසාණෙන කොට්ටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ සයංපතිතඵලාහාරාති සම්බන්ධො.

189. ‘‘උදකොරොහණා කෙචි, සායං පාතො සුචීරතා;
තොයාභිසෙචනකරා, මම සිස්සා දූරාසදා’’.

දූරාසදා මම සිස්සා කෙචි **සුචීරතා** සුද්ධිකාමා සායං පාතො ච **උදකොරොහණා** උදකපවෙසකාති අත්ථො. කෙචි **තොයාභිසෙචනකරා** උදකෙන අත්තනි අභිසිඤ්චනකරාති අත්ථො.

190. ‘‘පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා , පඞ්කදන්තා රජස්සිරා;
ගන්ධිතා සීලගන්ධෙන, මම සිස්සා දූරාසදා’’.

තත්ථ තෙ දූරාසදා මම සිස්සා **කච්ඡෙසු** උභයකච්ඡෙසු ච හත්ථපාදෙසු ච **පරූළ්හා** සඤ්ජාතා, දීඝනඛලොමාති අත්ථො. ඛුරකම්මරහිතත්තා අමණ්ඩිතා අපසාධිතාති අධිප්පායො. **පඞ්කදන්තාති** ඉට්ඨකචුණ්ණඛීරපාසාණචුණ්ණාදීහි ධවලමකතත්තා මලග්ගහිතදන්තාති අත්ථො. **රජස්සිරාති** තෙලමක්ඛනාදිරහිතත්තා ධූලීහි මක්ඛිතසීසාති අත්ථො. **ගන්ධිතා සීලගන්ධෙනාති** ඣානසමාධිසමාපත්තීහි සම්පයුත්තසීලෙන සමඞ්ගීභූතත්තා ලොකියසීලගන්ධෙන සබ්බත්ථ සුගන්ධීභූතාති අත්ථො. **මම සිස්සා දූරාසදාති** ඉමෙහි වුත්තප්පකාරගුණෙහි සමන්නාගතත්තා ආසාදෙතුං ඝට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා මම සිස්සාති සම්බන්ධො.

191. ‘‘පාතොව සන්නිපතිත්වා, ජටිලා උග්ගතාපනා;
ලාභාලාභං පකිත්තෙත්වා, ගච්ඡන්ති අම්බරෙ තදා’’.

තත්ථ **පාතොව සන්නිපතිත්වාති** සත්තමයත්ථෙ තොපච්චයො, පාතරාසකාලෙයෙව මම සන්තිකෙ රාසිභූතාති අත්ථො. **උග්ගතාපනා** පාකටතපා පත්ථටතපා **ජටිලා** ජටාධාරිනො තාපසා. **ලාභාලාභං පකිත්තෙත්වා** ඛුද්දකෙ ච මහන්තෙ ච ලාභෙ පාකටෙ කත්වා **තදා** තස්මිං කාලෙ **අම්බරෙ** ආකාසතලෙ ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.

192. පුන තෙසංයෙව ගුණෙ පකාසෙන්තො **එතෙසං පක්කමන්තානන්ති**ආදිමාහ. තත්ථ ආකාසෙ වා ථලෙ වා **පක්කමන්තානං** ගච්ඡන්තානං **එතෙසං** තාපසානං වාකචීරජනිතො මහාසද්දො පවත්තතීති අත්ථො. **මුදිතා හොන්ති දෙවතාති** එවං මහාසද්දං පවත්තෙත්වා ගච්ඡන්තානං අජිනචම්මසද්දෙන සන්තුට්ඨා ‘‘සාධු සාධු, අය්‍යා’’ති සොමනස්සජාතා දෙවතා **මුදිතා** සන්තුට්ඨා හොන්තීති සම්බන්ධො.

193. **දිසොදිසන්ති** තෙ ඉසයො **අන්තලික්ඛචරා** ආකාසචාරිනො දක්ඛිණාදිසානුදිසං **පක්කමන්ති** ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. **සකෙ බලෙනුපත්ථද්ධාති** අත්තනො සරීරබලෙන වා ඣානබලෙන වා සමන්නාගතා **යදිච්ඡකං** යත්ථ යත්ථ ගන්තුකාමා, තත්ථ තත්ථෙව ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.

194. පුන තෙසමෙවානුභාවං පකාසෙන්තො **පථවීකම්පකා එතෙති**ආදිමාහ. තදා **එතෙ** සබ්බත්ථ ඉච්ඡාචාරා **පථවීකම්පකා** මෙදනීසඤ්චලනජාතිකා **නභචාරිනො** ආකාසචාරිනො. **උග්ගතෙජාති** උග්ගතතෙජා පත්ථටතෙජා **දුප්පසහා** පසය්හ අභිභවිත්වා පවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යාති දුප්පසහා. **සාගරොව අඛොභියාති** අඤ්ඤෙහි අඛොභියො අනාලුළිතො සාගරො ඉව සමුද්දො විය අඤ්ඤෙහි අඛොභියා කම්පෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා හොන්තීති සම්බන්ධො.

195. **ඨානචඞ්කමිනො කෙචී**ති තෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ එකච්චෙ ඉසයො ඨානිරියාපථචඞ්කමනිරියාපථසම්පන්නා, එකච්චෙ ඉසයො **නෙසජ්ජිකා** නිසජ්ජිරියාපථසම්පන්නා, එකච්චෙ ඉසයො **පවත්තභොජනා** සයංපතිතපණ්ණාහාරා එවරූපෙහි ගුණෙහි යුත්තත්තා දුරාසදාති සම්බන්ධො.

196. තෙ සබ්බෙ ථොමෙන්තො **මෙත්තාවිහාරිනො**තිආදිමාහ. තත්ථ ''අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා සුඛී හොන්තූ''තිආදිනා සිනෙහලක්ඛණාය මෙත්තාය ඵරිත්වා විහරන්ති, අත්තභාවං පවත්තෙන්තීති **මෙත්තාවිහාරිනො** එතෙ මම සිස්සාති අත්ථො. සබ්බෙ තෙ ඉසයො **සබ්බපාණිනං** සබ්බෙසං සත්තානං **හිතෙසී** හිතගවෙසකා. **අනත්තුක්කංසකා** අත්තානං න උක්කංසකා අමානිනො **කස්සචි** කඤ්චි පුග්ගලං **න වම්භෙන්ති** නීචං කත්වා න මඤ්ඤන්තීති අත්ථො.

197. තෙ මම සිස්සා සීලසමාධිසමාපත්තිගුණයුත්තත්තා සීහරාජා ඉව **අච්ඡම්භිතා** නිබ්භයා, **ගජරාජා ඉව** හත්ථිරාජා විය ථාමවා සරීරබලඤාණබලසම්පන්නා බ්‍යග්ඝරාජා ඉව, **දුරාසදා** ඝට්ටෙතුමසක්කුණෙය්‍යා මම සන්තිකෙ ආගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.

198. තතො අත්තනො ආනුභාවස්ස දස්සනලෙසෙන පකාසෙන්තො **විජ්ජාධරා**තිආදිමාහ. තත්ථ මන්තසජ්ඣායාදිවිජ්ජාධරා ච රුක්ඛපබ්බතාදීසු වසන්තා භුම්මදෙවතා ච භූමට්ඨඵලට්ඨා **නාගා** ච **ගන්ධබ්බ**දෙවා ච චණ්ඩා **රක්ඛසා** ච **කුම්භණ්ඩා** දෙවා ච **දානවා** දෙවා ච ඉච්ඡිතිච්ඡිතනිම්මානසමත්ථා **ගරුළා** ච තං සරං උපජීවන්තීති සම්බන්ධො, තස්මිං සරෙ සරස්ස සමීපෙ වසන්තීති අත්ථො.

199. පුනපි තෙසංයෙව අත්තනො සිස්සතාපසානං ගුණෙ වණ්ණෙන්තො **තෙ ජටා ඛාරිභරිතා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව. **ඛාරිභාරන්ති** උදඤ්චනකමණ්ඩලුආදිකං තාපසපරික්ඛාරං.

207. පුනපි අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්තො **උප්පාතෙ සුපිනෙ චාපී**තිආදිමාහ. තත්ථ බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතත්තා නක්ඛත්තපාඨෙ ච ඡෙකත්තා ''ඉමස්ස රාජකුමාරස්ස උප්පන්නනක්ඛත්තං සුභං අසුභ''න්ති උප්පාතලක්ඛණෙ ච සුපිනෙ ච පවත්තිං පුච්ඡිතෙන ''ඉදං සුපිනං සුභං, ඉදං අසුභ''න්ති සුපිනනිප්ඵත්තිකථනෙ ච සබ්බෙසං ඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදලක්ඛණකථනෙ ච සුට්ඨු සික්ඛිතො සකලජම්බුදීපෙ පවත්තමානං මන්තපදං ලක්ඛණමන්තකොට්ඨාසං සබ්බං අහං තදා මම තාපසකාලෙ ධාරෙමීති සම්බන්ධො.

208. අත්තනො බ්‍යාකරණං බුද්ධගුණපුබ්බඞ්ගමං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සී**තිආදිමාහ. තත්ථ න ඔමකන්ති අනොමං. මංසචක්ඛුදිබ්බචක්ඛුසමන්තචක්ඛුධම්මචක්ඛුබුද්ධචක්ඛූහි සබ්බසත්තානං පස්සනං දස්සනං නාම, අනොමං දස්සනං යස්ස භගවතො සො භගවා **අනොමදස්සී**. භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි **භගවා** ලොකස්ස ජෙට්ඨසෙට්ඨත්තා **ලොකජෙට්ඨො** උසභො නිසභො ආසභොති තයො ගවජෙට්ඨකා. තත්ථ ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො නිසභො, ගවසතසහස්සජෙට්ඨකො ආසභො, නරානං ආසභො **නරාසභො** පටිවිද්ධසබ්බධම්මො, **සම්බුද්ධො විවෙකකාමො** එකීභාවං ඉච්ඡන්තො **හිමවන්තං** හිමාලයපබ්බතං උපාගමීති සම්බන්ධො.

209. **අජ්ඣොගාහෙත්වා හිමවන්ත**න්ති හිමවන්තසමීපං ඔගාහෙත්වා පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

210-1. **ජලිතං** ජලමානං ඉන්දීවරපුප්ඵං ඉව, **හුතාසනං** හොමස්ස ආසනං, **ආදිත්තං** ආභායුතං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව, **ගගනෙ** ආකාසෙ ජොතමානං විජ්ජු ඉව, සුට්ඨු ඵුල්ලං සාලරාජං ඉව, නිසින්නං ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො.

213. දෙවානං දෙවො දෙවදෙවො, තං **දෙවදෙවං** දිස්වාන තස්ස **ලක්ඛණං** ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසඤ්ජානනකාරණං. ''බුද්ධො නු ඛො න වා බුද්ධො''ති **උපධාරයිං** විචාරෙසිං. **චක්ඛුමං** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්තං ජිනං කෙන කාරණෙන පස්සාමීති සම්බන්ධො.

214. **චරණුත්තමෙ** උත්තමපාදතලෙ **සහස්සාරානි** චක්කලක්ඛණානි දිස්සන්ති, අහං තස්ස භගවතො තානි ලක්ඛණානි දිස්වා තථාගතෙ **නිට්ඨං ගච්ඡිං** සන්නිට්ඨානං අගමාසි, නිස්සන්දෙහො ආසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

218. **සයම්භූ** සයමෙව භූතා. **අමිතොදය** අමිතානං අපරිමාණානං ගුණානං උදය උට්ඨානට්ඨාන , ඉදං පදද්වයං ආලපනමෙව. **ඉමං ලොකං** ඉමං සත්තලොකං **සං** සුට්ඨු **උද්ධරසි** සංසාරතො උද්ධරිත්වා නිබ්බානථලං පාපෙසීති අත්ථො. තෙ සබ්බෙ සත්තා තව දස්සනං **ආගම්ම** ආගන්ත්වා **කඞ්ඛාසොතං** විචිකිච්ඡාමහොඝං **තරන්ති** අතික්කමන්තීති සම්බන්ධො.

219. භගවන්තං ථොමෙන්තො තාපසො **තුවං සත්ථා**තිආදිමාහ. තත්ථ, භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු තුවං සදෙවකස්ස ලොකස්ස **සත්ථා** ආචරියො උත්තමට්ඨෙන ත්වමෙව **කෙතු** උච්චො, සකලලොකෙ පකාසනට්ඨෙන ත්වමෙව **ධජො,** ලොකත්තයෙ උග්ගතත්තා ත්වමෙව **යූපො** උස්සාපිතථම්භසදිසො, **පාණිනං** සබ්බසත්තානං ත්වමෙව **පරායණො** උත්තමගමනීයට්ඨානං ත්වමෙව **පතිට්ඨා** පතිට්ඨට්ඨානං ලොකස්ස මොහන්ධකාරවිධමනතො ත්වමෙව **දීපො** තෙලපදීපො විය, **ද්විපදුත්තමො** ද්විපදානං දෙවබ්‍රහ්මමනුස්සානං උත්තමො සෙට්ඨොති සම්බන්ධො.

220. පුන භගවන්තංයෙව ථොමෙන්තො **සක්කා සමුද්දෙ උදක**න්තිආදිමාහ. තත්ථ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ සමුද්දෙ උදකං ආළ්හකෙන **පමෙතුං** මිනිතුං සක්කා භවෙය්‍ය, භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු තව ඤාණං ''එත්තකං පමාණ''න්ති **පමෙතවෙ** මිනිතුං න ත්වෙව සක්කාති අත්ථො.

221. **තුලමණ්ඩලෙ** තුලපඤ්ජරෙ ඨපෙත්වා **පථවිං** මෙදනිං ධාරෙතුං සක්කා, භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු තව ඤාණං ධාරෙතුං න තු එව සක්කාති සම්බන්ධො.

222. භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු **ආකාසො** සකලන්තලික්ඛං රජ්ජුයා වා අඞ්ගුලෙන වා මිනිතුං සක්කා භවෙය්‍ය, තව පන ඤාණං ඤාණාකාසං න තු එව **පමෙතවෙ** මිනිතුං සක්කාති අත්ථො.

223. **මහාසමුද්දෙ උදක**න්ති චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ සාගරෙ **අඛිලං උදකඤ්ච,** චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලං **අඛිලං පථවිඤ්ච ජහෙ** ජහෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමං කරෙය්‍ය බුද්ධස්ස ඤාණං **උපාදාය** ගහෙත්වා තුලෙය්‍ය සමං කරෙය්‍ය. **උපමාතො** උපමාවසෙන **න යුජ්ජරෙ** න යොජෙය්‍යුං. ඤාණමෙව අධිකන්ති අත්ථො.

224. **චක්ඛුම** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්ත, ආලපනමෙතං. සහ දෙවෙහි පවත්තස්ස ලොකස්ස, භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං. සදෙවකෙ ලොකස්මිං අන්තරෙ **යෙසං** යත්තකානං සත්තානං චිත්තං පවත්තති. **එතෙ** තත්තකා සචිත්තකා සත්තා තව ඤාණම්හි **අන්තොජාලගතා** ඤාණජාලස්මිං අන්තො පවිට්ඨාති සම්බන්ධො, ඤාණජාලෙන සබ්බසත්තෙ පස්සසීති අත්ථො.

225. භන්තෙ , **සබ්බඤ්ඤු** සබ්බධම්මජානනක, ත්වං **යෙන ඤාණෙන** චතුමග්ගසම්පයුත්තෙන සකලං උත්තමං **බොධිං** නිබ්බානං **පත්තො** අධිගතො **අසි** භවසි, තෙන ඤාණෙන **පරතිත්ථියෙ** අඤ්ඤතිත්ථියෙ **මද්දසී** අභිභවසීති සම්බන්ධො.

226. තෙන තාපසෙන ථොමිතාකාරං පකාසෙන්තා ධම්මසඞ්ගාහකා ථෙරා **ඉමා ගාථා ථවිත්වානා**ති ආහංසු. තත්ථ **ඉමා ගාථා**ති එත්තකාහි ගාථාහි **ථවිත්වාන** ථොමනං කත්වාන නාමෙන සුරුචි නාම තාපසො **සෙසට්ඨකථාසු** (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.189-190; ධ. ප. අට්ඨ. 1.සාරිපුත්තත්ථෙරවත්ථු) පන ''සරදමාණවො''ති ආගතො. සො අට්ඨකථානයතො පාඨොයෙව පමාණං, අථ වා සුන්දරා රුචි අජ්ඣාසයො නිබ්බානාලයො අස්සාති **සුරුචි**. සරති ගච්ඡති ඉන්ද්‍රියදමනාය පවත්තතීති සරදො, ඉති ද්වයම්පි තස්සෙව නාමං. සො සුරුචිතාපසො අජිනචම්මං පත්ථරිත්වාන පථවියං නිසීදි, අච්චාසන්නාදයො ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා සරදො නිසීදීති අත්ථො.

227. තත්ථ නිසින්නො තාපසො තස්ස භගවතො ඤාණමෙව ථොමෙන්තො **චුල්ලාසීතිසහස්සානී**තිආදිමාහ . තත්ථ **චුල්ලාසීතිසහස්සානී**ති චතුරාසීතිසහස්සානි, **ගිරිරාජා** මෙරුපබ්බතරාජා, **මහණ්ණවෙ** සාගරෙ **අජ්ඣොගාළ්හො** අධිඔගාළ්හො පවිට්ඨො, **තාවදෙව** තත්තකානි චතුරාසීතිසහස්සානි **අච්චුග්ගතො** අතිඋග්ගතො ඉදානි පවුච්චතීති සම්බන්ධො.

228. **තාව අච්චුග්ගතො** තථා අතිඋග්ගතො නෙරු, සො මහානෙරු **ආයතො** උච්චතො ච විත්ථාරතො ච එවං මහන්තො නෙරුරාජා කොටිසතසහස්සියො සඞ්ඛාණුභෙදෙන **චුණ්ණිතො** චුණ්ණවිචුණ්ණං කතො අසි.

229. භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු තව ඤාණං ලක්ඛෙ ඨපියමානම්හි ඤාණෙ සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා එකෙකං බින්දුං කත්වා ඨපිතෙ තදෙව මහානෙරුස්ස චුණ්ණං ඛයං ගච්ඡෙය්‍ය, තව ඤාණං **පමෙතවෙ** පමාණං කාතුං එව න සක්කාති සම්බන්ධො.

230. **සුඛුමච්ඡිකෙන** සුඛුමච්ඡිද්දෙන ජාලෙන යො සකලමහාසමුද්දෙ උදකං **පරික්ඛිපෙ** සමන්තතො පරික්ඛිං කරෙය්‍ය, එවං පරික්ඛිතෙ යෙ කෙචි පාණා උදකෙ ජාතා සබ්බෙ තෙ අන්තොජාලගතා **සියුං** භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

231. තමුපමෙය්‍යං දස්සෙන්තො **තථෙව හී**තිආදිමාහ. තත්ථ යථා උදජා පාණා අන්තොජාලගතා හොන්ති, තථෙව **මහාවීර** මහාබොධිඅධිගමාය වීරියකර. යෙ කෙචි **පුථු** අනෙකා **තිත්ථියා** මිච්ඡා තිත්ථකරා **දිට්ඨිගහනපක්ඛන්දා** දිට්ඨිසඞ්ඛාතගහනං පවිට්ඨා **පරාමාසෙන** සභාවතො පරතො ආමසනලක්ඛණාය දිට්ඨියා **මොහිතා** පිහිතා සන්ති.

232. තව **සුද්ධෙන** නික්කිලෙසෙන ඤාණෙන **අනාවරණදස්සිනා** සබ්බධම්මානං ආවරණරහිතදස්සනසීලෙන **එතෙ** සබ්බෙ තිත්ථියා **අන්තොජාලගතා** ඤාණජාලස්සන්තො පවෙසිතා වා තථෙවාති සම්බන්ධො. **ඤාණං තෙ නාතිවත්තරෙ**ති තව ඤාණං තෙ තිත්ථියා නාතික්කමන්තීති අත්ථො.

233. එවං වුත්තථොමනාවසානෙ භගවතො අත්තනො බ්‍යාකරණාරබ්භං දස්සෙතුං **භගවා තම්හි සමයෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ යස්මිං සමයෙ තාපසො භගවන්තං ථොමෙසි, තස්මිං ථොමනාය පරියොසානකාලෙ සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තපරිවාරතාය මහායසො අනොමදස්සී භගවා කිලෙසමාරාදීනං ජිතත්තා **ජිනො. සමාධිම්හා** අප්පිතසමාධිතො වුට්ඨහිත්වා සකලජම්බුදීපං දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙසීති සම්බන්ධො.

234-5. තස්ස අනොමදස්සිස්ස භගවතො **මුනිනො** මොනසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතස්ස නිසභො නාම සාවකො **සන්තචිත්තෙහි** වූපසන්තකිලෙසමානසෙහි තාදීහි ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා, **තාදිහි** ඛීණාසවෙහි **සුද්ධෙහි** පරිසුද්ධකායකම්මාදියුත්තෙහි ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනසභාවෙහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො බුද්ධස්ස චිත්තං, **අඤ්ඤාය** ජානිත්වා ලොකනායකං **උපෙසි,** තාවදෙව සමීපං අගමාසීති සම්බන්ධො.

236. තෙ තථා ආගතා සමානා **තත්ථ** භගවතො සමීපෙ. **අන්තලික්ඛෙ** ආකාසෙ ඨිතා භගවන්තං පදක්ඛිණං අකංසු. තෙ සබ්බෙ **පඤ්ජලිකා** නමස්සමානා ආකාසතො බුද්ධස්ස සන්තිකෙ **ඔතරුං** ඔරොහිංසූති සම්බන්ධො.

237. පුන බ්‍යාකරණදානස්ස පුබ්බභාගකාරණං පකාසෙන්තො **සිතං පාතුකරී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

241. **යො මං පුප්ඵෙනාති** යො තාපසො මයි චිත්තං පසාදෙත්වා අනෙකපුප්ඵෙන මං පූජෙසි, ඤාණඤ්ච මෙ **අනු** පුනප්පුනං **ථවි** ථොමෙසි, **තමහන්ති** තං තාපසං අහං **කිත්තයිස්සාමි** පාකටං කරිස්සාමි, **මම භාසතො** භාසන්තස්ස වචනං **සුණොථ** සවනවිසයං කරොථ මනසි කරොථ.

250. **පච්ඡිමෙ භවසම්පත්තෙති** බ්‍යාකරණං දදමානො භගවා ආහ. තත්ථ **පච්ඡිමෙ** පරියොසානභූතෙ භවෙ සම්පත්තෙ සති. **මනුස්සත්තං** මනුස්සජාතිං **ගමිස්සති,** මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති අත්ථො. රූපසාරධනසාරවයසාරකුලසාරභොගසාරපුඤ්ඤසාරාදීහි සාරෙහි සාරවන්තතාය සාරී නාම බ්‍රාහ්මණී කුච්ඡිනා ධාරයිස්සති.

253. බ්‍යාකරණමූලමාරභි **අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙති**. එත්ථ ද්වින්නං අග්ගසාවකානං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමී පූරිතා, තථාපි ගාථාබන්ධසුඛත්ථං අන්තරකප්පානි උපාදාය එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

254. ''සාරිපුත්තොති නාමෙන, හෙස්සති අග්ගසාවකො''ති බ්‍යාකරණමදාසි, බ්‍යාකරණං දත්වා තං ථොමෙන්තො සො භගවා **අයං භාගීරථී**තිආදිමාහ. ගඞ්ගා, යමුනා, සරභූ, මහී, අචිරවතීති ඉමාසං පඤ්චන්නං ගඞ්ගානං අන්තරෙ අයං භාගීරථී නාම පඨමමහාගඞ්ගා **හිමවන්තා පභාවිතා** හිමවන්තතො ආගතා අනොතත්තදහතො පභවා, **මහොදධිං** මහාඋදකක්ඛන්ධං **අප්පයන්ති** පාපුණන්ති, **මහාසමුද්දං** මහාසාගරං **අප්පෙති** උපගච්ඡති යථා, තථා එව අයං සාරිපුත්තො **සකෙ තීසු විසාරදො** අත්තනො කුලෙ පවත්තමානෙසු තීසු වෙදෙසු විසාරදො අපක්ඛලිතඤාණො පත්ථටඤාණො. **පඤ්ඤාය පාරමිං ගන්ත්වා** අත්තනො සාවකඤාණස්ස පරියොසානං ගන්ත්වා, **පාණිනෙ** සබ්බසත්තෙ **තප්පයිස්සති** සන්තප්පෙස්සති සුහිත්තභාවං කරිස්සතීති අත්ථො.

257. **හිමවන්තමුපාදායාති** හිමාලයපබ්බතං ආදිං කත්වා **මහොදධිං** මහාසමුද්දං උදකභාරං **සාගරං** පරියොසානං කත්වා **එත්ථන්තරෙ** එතෙසං ද්වින්නං පබ්බතසාගරානං මජ්ඣෙ **යං පුලිනං** යත්තකා වාලුකරාසි අත්ථි, **ගණනාතො** ගණනවසෙන **අසඞ්ඛියං** සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තං .

258. **තම්පි සක්කා අසෙසෙනාති** තං පුලිනම්පි නිසෙසෙන **සඞ්ඛාතුං** සක්කා සක්කුණෙය්‍යා භවෙය්‍ය, සා ගණනා යථා හොතීති සම්බන්ධො. තථා සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය **අන්තො** පරියොසානං න ත්වෙව භවිස්සතීති අත්ථො.

259. **ලක්ඛෙ...පෙ.... භවිස්සතීති ලක්ඛෙ** ඤාණලක්ඛෙ ඤාණස්ස එකස්මිං කලෙ **ඨපියමානම්හි** ඨපිතෙ සති ගඞ්ගාය වාලුකා **ඛීයෙ** පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

260. **මහාසමුද්දෙති** චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ චතුමහාසාගරෙ **ඌමියො** ගාවුතාදිභෙදා තරඞ්ගරාසයො **ගණනාතො අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛ්‍යාවිරහිතා යථා හොන්ති, තථෙව සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය **අන්තො** පරියොසානං **න හෙස්සති** න භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

261. සො එවං පඤ්ඤවා සාරිපුත්තො ගොතමගොත්තත්තා **ගොතමං** සක්‍යකුලෙ ජෙට්ඨකං සක්‍යපුඞ්ගවං සම්බුද්ධං **ආරාධයිත්වා** වත්තපටිපත්තිසීලාචාරාදීහි චිත්තාරාධනං කත්වා **පඤ්ඤාය** සාවකඤාණස්ස **පාරමිං** පරියොසානං ගන්ත්වා තස්ස භගවතො අග්ගසාවකො භෙස්සතීති සම්බන්ධො.

262. සො එවං අග්ගසාවකට්ඨානං පත්තො සක්‍යපුත්තෙන භගවතා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවෙන පවත්තිතං පාකටං කතං **ධම්මචක්කං** සද්ධම්මං **අනුවත්තෙස්සති** අවිනස්සමානං ධාරෙස්සති. **ධම්මවුට්ඨියො** ධම්මදෙසනාසඞ්ඛාතා වුට්ඨියො **වස්සෙන්තො** දෙසෙන්තො පකාසෙන්තො විවරන්තො විභජන්තො උත්තානීකරොන්තො පවත්තිස්සතීති අත්ථො.

263. ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො භගවා එතං සබ්බං **අභිඤ්ඤාය** විසෙසෙන ඤාණෙන ජානිත්වා **භික්ඛුසඞ්ඝෙ** අරියපුග්ගලමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා **අග්ගට්ඨානෙ** සකලපඤ්ඤාදිගුණගණාභිරමෙ උච්චට්ඨානෙ ඨපෙස්සතීති සම්බන්ධො.

264. එවං සො ලද්ධබ්‍යාකරණො සොමනස්සප්පත්තො පීතිසොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො **අහො මෙ සුකතං කම්ම**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **අහො**ති විම්හයත්ථෙ නිපාතො. අනොමදස්සිස්ස භගවතො **සත්ථුනො** ගරුනො **සුකතං** සුට්ඨු කතං සද්දහිත්වා කතං **කම්මං** පුඤ්ඤකොට්ඨාසං අහො විම්හයං අචින්තෙය්‍යානුභාවන්ති අත්ථො. **යස්ස** භගවතො **අහං කාරං** පුඤ්ඤසම්භාරං කත්වා **සබ්බත්ථ** සකලගුණගණෙ **පාරමිං** පරියොසානං **ගතො** පරමං කොටිං සම්පත්තො, සො භගවා අහො විම්හයොති සම්බන්ධො.

265. **අපරිමෙය්‍යෙ**ති සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තකාලස්මිං කතං කුසලකම්මං, **මෙ** මය්හං **ඉධ** ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ **ඵලං** විපාකං දස්සෙසි. **සුමුත්තො** සුට්ඨු විමුත්තො ඡෙකෙන ධනුග්ගහෙන ඛිත්තො සරවෙගො ඉව අහං තෙන පුඤ්ඤඵලෙන කිලෙසෙ **ඣාපයිං** ඣාපෙසින්ති අත්ථො.

266. අත්තනො එව වීරියං පකාසෙන්තො **අසඞ්ඛත**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **අසඞ්ඛත**න්ති න සඞ්ඛතං, පච්චයෙහි සමාගම්ම න කතන්ති අත්ථො. තං අසඞ්ඛතං නිබ්බානං කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන **අචලං** කතසම්භාරානං පතිට්ඨට්ඨෙන **පදං ගවෙසන්තො** පරියෙසන්තො **සබ්බෙ තිත්ථියෙ** සකලෙ තිත්ථකරෙ දිට්ඨුප්පාදකෙ පුග්ගලෙ **විචිනං** උපපරික්ඛන්තො **එසාහං** එසො අහං **භවෙ** කාමභවාදිකෙ භවෙ **සංසරිං** පරිබ්භමින්ති සම්බන්ධො.

267-8. අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො **යථාපි බ්‍යාධිතො පොසො**තිආදිමාහ. තත්ථ **බ්‍යාධිතො**ති බ්‍යාධිනා පීළිතො **පොසො** පුරිසො ඔසධං පරියෙසෙය්‍ය යථා, තථා අහං අසඞ්ඛතං අමතං පදං නිබ්බානං ගවෙසන්තො **අබ්බොකිණ්ණං** අවිච්ඡින්නං නිරන්තරං, **පඤ්චසතං** ජාතිපඤ්චසතෙසු අත්තභාවෙසු ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජින්ති සම්බන්ධො.

271. **කුතිත්ථෙ සඤ්චරිං** අහන්ති ලාමකෙ තිත්ථෙ ගමනමග්ගෙ අහං සඤ්චරිං.

272. **සාරත්ථිකො පොසො** සාරගවෙසී පුරිසො. **කදලිං ඡෙත්වාන ඵාලයෙ**ති කදලික්ඛන්ධං ඡෙත්වා ද්වෙධා ඵාලෙය්‍ය. **න තත්ථ සාරං වින්දෙය්‍යා**ති ඵාලෙත්වා ච පන තත්ථ කදලික්ඛන්ධෙ සාරං න වින්දෙය්‍ය න ලභෙය්‍ය, සො පුරිසො සාරෙන **රිත්තකො** තුච්ඡොති සම්බන්ධො.

273. යථා කදලික්ඛන්ධො සාරෙන **රිත්තො** තුච්ඡො, **තථෙව** තථා එව ලොකෙ **තිත්ථියා** නානාදිට්ඨිගතිකා බහුජ්ජනා අසඞ්ඛතෙන නිබ්බානෙන **රිත්තා** තුච්ඡාති සම්බන්ධො. **සෙ**ති නිපාතමත්තං.

274. **පච්ඡිමභවෙ** පරියොසානජාතියං **බ්‍රහ්මබන්ධු** බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො අහං අහොසින්ති අත්ථො. **මහාභොගං ඡඩ්ඩෙත්වානා**ති මහන්තං භොගක්ඛන්ධං ඛෙළපිණ්ඩං ඉව ඡඩ්ඩෙත්වා, **අනගාරියං** කසිවාණිජ්ජාදිකම්මවිරහිතං තාපසපබ්බජ්ජං **පබ්බජිං** පටිපජ්ජින්ති අත්ථො.

පඨමභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

275-7. **අජ්ඣායකො…පෙ…. මුනිං මොනෙ සමාහිත**න්ති මොනං වුච්චති ඤාණං, තෙන මොනෙන සමන්නාගතො මුනි, තස්මිං මොනෙ සම්මා ආහිතං ඨපිතං සමාහිතං චිත්තන්ති අත්ථො. ආගුසඞ්ඛාතං පාපං න කරොතීති නාගො, අස්සජිත්ථෙරො, තං මහානාගං සුට්ඨු ඵුල්ලං විකසිතපදුමං යථා විරොචමානන්ති අත්ථො.

278-281. **දිස්වා මෙ…පෙ…. පුච්ඡිතුං අමතං පද**න්ති උත්තානත්ථමෙව.

282. **වීථින්තරෙ**ති වීථිඅන්තරෙ **අනුප්පත්තං** සම්පත්තං උපගතං තං ථෙරං **උපගන්ත්වාන** සමීපං ගන්ත්වා අහං පුච්ඡින්ති සම්බන්ධො.

284. **කීදිසං තෙ මහාවීරාති** සකලධිතිපුරිසසාසනෙ අරහන්තානමන්තරෙ පඨමං ධම්මචක්කපවත්තනෙ, අරහත්තප්පත්තමහාවීර, අනුජාතපරිවාරබහුලතාය **මහායස තෙ** තව බුද්ධස්ස **කීදිසං සාසනං ධම්මං** ධම්මදෙසනාසඞ්ඛාතං සාසනන්ති සම්බන්ධො. **සො** භද්‍රමුඛ, **මෙ** මය්හං **සාධු** භද්දකං සාසනං **කථයස්සු** කථෙහීති අත්ථො.

285. තතො කථිතාකාරං දස්සෙන්තො **සො මෙ පුට්ඨොති**ආදිමාහ. තත්ථ **සොති** අස්සජිත්ථෙරො, **මෙ** මයා **පුට්ඨො** ''සාසනං කීදිස''න්ති කථිතො සබ්බං කථං කථෙසි. සබ්බං සාසනං සත්ථගම්භීරතාය **ගම්භීරං** දෙසනාධම්මපටිවෙධගම්භීරතාය **ගම්භීරං** පරමත්ථසච්චවිභාවිතාදිවසෙන **නිපුණං පදං** නිබ්බානං තණ්හාසල්ලස්ස **හන්තාරං** විනාසකරං සබ්බස්ස සංසාරදුක්ඛස්ස **අපනූදනං** ඛෙපනකරං ධම්මන්ති සම්බන්ධො.

286. තෙන කථිතාකාරං දස්සෙන්තො **යෙ ධම්මාති**ආදිමාහ. **හෙතුප්පභවා** හෙතුතො කාරණතො උප්පන්නා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා, **යෙ ධම්මා** යෙ සප්පච්චයා සභාවධම්මා සන්ති සංවිජ්ජන්ති උපලභන්තීති සම්බන්ධො. **තෙසං** ධම්මානං **හෙතුං** කාරණං තථාගතො **ආහ** කථෙසි. **තෙසඤ්ච යො නිරොධොති** තෙසං හෙතුධම්මානං යො නිරොධො නිරුජ්ඣනසභාවො, **එවංවාදී මහාසමණොති** සීලසමාධිපඤ්ඤාදිගුණපරිවාරමහන්තතාය සමිතපාපත්තා විද්ධංසිතපාපත්තා ච මහාසමණො භගවා එවංවාදී හෙතුවූපසමනාදිවදනසීලො කථෙතාති අත්ථො.

287. තතො වුත්තධම්මං සුත්වා අත්තනා පච්චක්ඛකතප්පකාරං දස්සෙන්තො **සොහන්ති**ආදිමාහ. තං උත්තානමෙව.

289. **එසෙව ධම්මො යදිතාවදෙවාති** සචෙපි ඉතො උත්තරිං නත්ථි, එත්තකමෙව ඉදං සොතාපත්තිඵලමෙව පත්තබ්බං. තථා එසො එව ධම්මොති අත්ථො. **පච්චබ්‍යාථ** පටිවිද්ධථ තුම්හෙ අසොකං **පදං** නිබ්බානං. අම්හෙහි නාම ඉදං පදං බහුකෙහි කප්පනහුතෙහි අදිට්ඨමෙව අබ්භතීතං.

290. **ය්වාහං ධම්මං ගවෙසන්තොති** යො අහං ධම්මං සන්තිපදං ගවෙසන්තො පරියෙසන්තො **කුතිත්ථෙ** කුච්ඡිතතිත්ථෙ නින්දිතබ්බතිත්ථෙ **සඤ්චරිං** පරිබ්භමින්ති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තොති** සො පරියෙසිතබ්බො අත්ථො මයා අනුප්පත්තො සම්පත්තො, ඉදානි පන **මෙ** මය්හං **නප්පමජ්ජිතුං** අප්පමාදෙන භවිතුං කාලොති අත්ථො.

291. අහං අස්සජිනා ථෙරෙන **තොසිතො** කතසොමනස්සො, **අචලං** නිච්චලං නිබ්බානපදං, **පත්වාන** පාපුණිත්වා **සහායකං** කොලිතමාණවං **ගවෙසන්තො** පරියෙසන්තො අස්සමපදං අගමාසින්ති අත්ථො.

292. **දූරතොව මමං දිස්වාති** අස්සමපදතො දූරතොව ආගච්ඡන්තං මමං දිස්වා සුසික්ඛිතො **මෙ** මම සහායො ඨානනිසජ්ජාදිඉරියාපථෙහි **සම්පන්නො** සමඞ්ගීභූතො **ඉදං** උපරි වුච්චමානවචනං **අබ්‍රවි** කථෙසීති අත්ථො.

293. භො සහාය, **පසන්නමුඛනෙත්තාසි** පසන්නෙහි සොභනෙහි දද්දල්ලමානෙහි මුඛනෙත්තෙහි සමන්නාගතො අසි. මුනිභාවො ඉව තෙ **දිස්සති** පඤ්ඤායති. ඉත්ථම්භූතො ත්වං **අමතාධිගතො** අමතං නිබ්බානං අධිගතො අසි, **කච්චි අච්චුතං** නිබ්බානපදං අධිගතො අධිගච්ඡීති පුච්ඡාමීති අත්ථො.

294. **සුභානුරූපො ආයාසීති** සුභස්ස පසන්නවණ්ණස්ස අනුරූපො හුත්වා ආයාසි ආගච්ඡසි. **ආනෙඤ්ජකාරිතො වියාති** තොමරාදීහි කාරිතො ආනෙඤ්ජො හත්ථී විය **දන්තොව** තීහි මාසෙහි සුසික්ඛිතො ඉව බාහිතපාපත්තා, **බ්‍රාහ්මණ දන්තදමථො** සික්ඛිතසික්ඛො නිබ්බානපදෙ උපසන්තො අසීති පුච්ඡි.

295. තෙන පුට්ඨො **අමතං මයාති**ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

299. **අපරියොසිතසඞ්කප්පොති** ''අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො භවෙය්‍යා''න්ති පත්ථිතපත්ථනාය කොටිං අප්පත්තසඞ්කප්පොති අත්ථො. **කුතිත්ථෙ** අගන්තබ්බමග්ගෙ **අහං සඤ්චරිං** පරිබ්භමිං. භන්තෙ ගොතම, ලොකජෙට්ඨ තව දස්සනං **ආගම්ම** පත්වා, **මම සඞ්කප්පො** මය්හං පත්ථනා **පූරිතො** අරහත්තමග්ගාධිගමෙන සාවකපාරමීඤාණස්ස පාපුණනෙන පරිපුණ්ණොති අධිප්පායො.

300. **පථවියං පතිට්ඨායාති** පථවියං නිබ්බත්තා **සමයෙ** හෙමන්තකාලෙ **පුප්ඵන්ති** විකසන්ති, **දිබ්බගන්ධා** සුගන්ධා සුට්ඨු **පවන්ති** පවායන්ති, **සබ්බපාණිනං** සබ්බෙ දෙවමනුස්සෙ **තොසෙන්ති** සොමනස්සයුත්තෙ කරොන්ති යථා.

301. **තථෙවාහං මහාවීරාති** මහාවීරියවන්තසක්‍යකුලපසුතමහාපරිවාර **තෙ** තව සාසනෙ **පතිට්ඨාය** අහං පතිට්ඨහිත්වා **පුප්ඵිතුං** අරහත්තමග්ගඤාණෙන විකසිතුං **සමයං** කාලං **එසාමි** ගවෙසාමි තථෙවාති සම්බන්ධො.

302. **විමුත්තිපුප්ඵන්ති** සබ්බකිලෙසෙහි විමුච්චනතො විමොචනතො වා විමුත්ති අරහත්තඵලවිමුත්තිසඞ්ඛාතං පුප්ඵං **එසන්තො** ගවෙසන්තො, තඤ්ච බො **භවසංසාරමොචනං** කාමභවාදිභවෙසු සංසරණං ගමනං භවසංසාරං, තතො මොචනං භවසංසාරමොචනං. **විමුත්තිපුප්ඵලාභෙනාති** විමුච්චනං විමුච්චන්ති වා කතසම්භාරා එතායාති විමුත්ති, අග්ගඵලං. පුප්ඵන්ති විකසන්ති වෙනෙය්‍යා එතෙනාති පුප්ඵං. විමුත්ති එව පුප්ඵං විමුත්තිපුප්ඵං. ලභනං ලාභො, විමුත්තිපුප්ඵස්ස ලාභො විමුත්තිපුප්ඵලාභො. තෙන විමුත්තිපුප්ඵලාභෙන අධිගමනෙන **සබ්බපාණිනං** සබ්බසත්තෙ **තොසෙමි** සොමනස්සං පාපෙමීති අත්ථො.

303. **"යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හී"**තිආදීසු **චක්ඛුම** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්ත යත්තකෙ ඨානෙ රතනසුත්තාදීනං පරිත්තානං ආණා ආනුභාවො පවත්තති, තත්තකෙ සතසහස්සකොටිචක්කවාළසඞ්ඛාතෙ බුද්ධඛෙත්තෙ **ඨපෙත්වාන මහාමුනිං** සම්මාසම්බුද්ධං වජ්ජෙත්වා අවසෙසෙසු සත්තෙසු අඤ්ඤො කොචි **තව පුත්තස්ස** තුය්හං පුත්තෙන මයා **පඤ්ඤාය සදිසො** සමො නත්ථීති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානමෙව.

308. **පටිපන්නාති** චතුමග්ගසමඞ්ගිනො ච **ඵලට්ඨා** අරහත්තඵලෙ ඨිතා ච **සෙඛා ඵලසමඞ්ගිනො** හෙට්ඨිමෙහි තීහි ඵලෙහි සමන්නාගතා ච එතෙ අට්ඨ අරියභික්ඛූ, **උත්තමත්ථං** නිබ්බානං **ආසීසකා** ගවෙසකා, **තං** පඤ්ඤවන්තං **පරිවාරෙන්ති සදා** සබ්බකාලං සෙවන්ති භජන්ති පයිරුපාසන්තීති අත්ථො.

310. කායවෙදනාචිත්තධම්මානුපස්සනාසඞ්ඛාතානං චතුන්නං සතිපට්ඨානානං **කුසලා** ඡෙකා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීනං සත්තන්නං සම්බොජ්ඣඞ්ගානං **භාවනා**යවඩ්ඪනාය **රතා** අල්ලීනා.

314

. **උළුරාජාව** තාරකරාජා ඉව ච සොභසි.

315. රුක්ඛපබ්බතරතනසත්තාදයො ධාරෙතීති ධරණී, ධරණියං රුහා සඤ්ජාතා වඩ්ඪිතා වාති **ධරණීරුහා** රුක්ඛා. පථවියං පතිට්ඨාය **රුහන්ති** වඩ්ඪන්ති වුද්ධිං විරුළ්හිං ආපජ්ජන්ති. **වෙපුල්ලතං** විපුලභාවං පරිපූරභාවං **පාපුණන්ති, තෙ** රුක්ඛා කමෙන **ඵලං දස්සයන්ති** ඵලධාරිනො හොන්ති.

317-9. පුනපි භගවන්තමෙව ථොමෙන්තො **සින්ධු සරස්සතී**තිආදිමාහ. තත්ථ සින්ධුවාදි නාම ගඞ්ගා ච සරස්සතී නාම ගඞ්ගා ච නන්දියගඞ්ගා ච චන්දභාගාගඞ්ගා ච ගඞ්ගා නාම ගඞ්ගා ච යමුනා නාම ගඞ්ගා ච සරභූ නාම ගඞ්ගා ච මහී නාම ගඞ්ගා ච. **සන්දමානානං** ගච්ඡන්තීනං **එතාසං** ගඞ්ගානං **සාගරොව** සමුද්දො එව **සම්පටිච්ඡති** පටිග්ගණ්හාති ධාරෙති. තදා එතා සබ්බගඞ්ගා **පුරිමං නාමං** සින්ධුවාදිගඞ්ගාත්‍යාදිකං පුරිමං නාමපඤ්ඤත්තිවොහාරං **ජහන්ති** ඡඩ්ඩෙන්ති **සාගරොතෙව** සාගරො ඉති එව **ඤායති** පාකටා භවති යථා. **තථෙව** තථා එව **ඉමෙ චතුබ්බණ්ණා** ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දසඞ්ඛාතා චත්තාරො කුලා **තවන්තිකෙ** තව අන්තිකෙ සමීපෙ **පබ්බජිත්වා** පත්තකාසායචීවරධාරිනො පරිවරන්තා **පුරිමං නාමං** ඛත්තියාදිනාමධෙය්‍යං පඤ්ඤත්තිවොහාරං **ජහන්ති** චජන්ති, **බුද්ධපුත්තාති** බුද්ධස්ස ඔරසාති **ඤායරෙ** පාකටා භවෙය්‍යුං.

320-4. **චන්දො** චන්දමණ්ඩලො අබ්භා මහිකා රජො ධූමො රාහූති පඤ්චහි උපක්කිලෙසෙහි විරහිතත්තා **විමලො** විගතමලො නිම්මලො, **ආකාසධාතුයා** ආකාසගබ්භෙ **ගච්ඡං** ගච්ඡන්තො, **සබ්බෙ** තාරකසමූහෙ ආභාය මද්දමානො ලොකෙ **අතිරොචති** දද්දල්ලති යථා. **තථෙව** තථා එව ත්වං…පෙ…..

325-7. **උදකෙ ජාතා** උදකෙ සංවඩ්ඪා කුමුදා මන්දාලකා ච **බහූ** සඞ්ඛාතික්කන්තා, **තොයෙන** උදකෙන කද්දමකලලෙන ච **උපලිම්පන්ති** අල්ලීයන්ති යථා, තථෙව **බහුකා සත්තා** අපරිමාණා සත්තා ලොකෙ **ජාතා** සංවඩ්ඪා රාගෙන ච දොසෙන ච **අට්ටිතා** බන්ධිතා **විරූහරෙ** විරූහන්ති. කද්දමෙ කුමුදං යථා විරූහති සඤ්ජායති. **කෙසරීති** පදුමං.

329-30. **රම්මකෙ මාසෙති** කත්තිකමාසෙ ''කොමුදියා චාතුමාසිනියා''ති වුත්තත්තා. **වාරිජා** පදුමපුප්ඵාදයො **බහූ** පුප්ඵා **පුප්ඵන්ති** විකසන්ති, **තං මාසං** තං කත්තිකමාසං නාතිවත්තන්ති වාරිජාති සම්බන්ධො. **සමයො පුප්ඵනාය සොති** සො කත්තිකමාසො පුප්ඵනාය විකසනාය සමයො කාලොති අත්ථො. යථා පුප්ඵන්ති තථෙව ත්වං, සක්‍යපුත්ත, **පුප්ඵිතො** විකසිතො අසි. **පුප්ඵිතො තෙ විමුත්තියාති** තෙ තුය්හං සිස්සා කතසම්භාරා භික්ඛූ විමුත්තියා අරහත්තඵලඤාණෙන පුප්ඵිතො විකසිතො. යථා වාරිජං පදුමං පුප්ඵනසමයං නාතික්කමති, තථා තෙ සාසනං ඔවාදානුසාසනිං **නාතිවත්තන්ති** නාතික්කමන්තීති අත්ථො.

333-4. **යථාපි සෙලො හිමවාති** හිමවා නාම සෙලමයපබ්බතො. **සබ්බපාණිනං** සබ්බෙසං බ්‍යාධිතානං සත්තානං **ඔසධො** ඔසධවන්තො සබ්බනාගානං සබ්බඅසුරානං සබ්බදෙවානඤ්ච **ආලයො** අගාරභූතො යථා, තථෙව ත්වං, මහාවීර, සබ්බපාණිනං ජරාබ්‍යාධිමරණාදීහි පමොචනතො ඔසධො විය. යථා සො හිමවා නාගාදීනං ආලයො, තථා

තෙවිජ්ජාය ච ඡළභිඤ්ඤාය ච ඉද්ධියා ච **පාරමිං** පරියොසානං **ගතා** පත්තා තුවං නිස්සාය වසන්තීති සම්බන්ධො. හෙට්ඨා වා උපරි වා උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන ගාථානං සම්බන්ධනයා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාව.

342. **ආසයානුසයං ඤත්වාති** එත්ථ ආසයොති අජ්ඣාසයො චරියා, අනුසයොති ථාමගතකිලෙසො. ''අයං රාගචරිතො, අයං දොසචරිතො, අයං මොහචරිතො''තිආදිනා ආසයඤ්ච අනුසයං කිලෙසපවත්තිඤ්ච ජානිත්වාති අත්ථො. **ඉන්ද්‍රියානං බලාබලන්ති** සද්ධින්ද්‍රියාදීනං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං තික්ඛින්ද්‍රියො මුදින්ද්‍රියො ස්වාකාරො ද්වාකාරො සුවිඤ්ඤාපයො දුවිඤ්ඤාපයොති එවං බලාබලං ජානිත්වා. **භබ්බාභබ්බෙ විදිත්වානාති** ''මයා දෙසිතං ධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං අයං පුග්ගලො භබ්බො සමත්ථො, අයං පුග්ගලො අභබ්බො''ති විදිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා, භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු ත්වං චාතුද්දීපිකමහාමෙඝො විය ධම්මදෙසනාසීහනාදෙන අභීතනාදෙන **ගජ්ජසි** සකලං චක්කවාළං එකනින්නාදං කරොසි.

343-4. **චක්කවාළපරියන්තාති** සමන්තා චක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා පරිසා නිසින්නා භවෙය්‍ය. තෙ එවං නිසින්නා **නානාදිට්ඨී** අනෙකදස්සනගාහිනො විවදමානා ද්වෙළ්හකජාතා විවදන්ති, තං තෙසං **විමතිච්ඡෙදනාය** දුබුද්ධිඡින්දනත්ථාය **සබ්බෙසං** සත්තානං **චිත්තමඤ්ඤාය** චිත්තාචාරං ඤත්වා **ඔපම්මකුසලො** උපමාඋපමෙය්‍යෙසු දක්ඛො ත්වං, මුනි, **එකං පඤ්හං කථෙන්තොව** එකෙනෙව පඤ්හකථනෙන සකලචක්කවාළගබ්භෙ නිසින්නානං පාණීනං **විමතිං** සංසයං **ඡින්දසි** නික්කඞ්ඛං කරොතීති අත්ථො.

345. **උපදිසසදිසෙහෙවාති** එත්ථ උදකස්ස උපරි දිස්සන්ති පාකටා හොන්තීති උපදිසා, සෙවාලා. උපදිසෙහි සදිසා උපදිසසදිසා, මනුස්සා. යථා හි උපදිසා සෙවාලා උදකං අදිස්සමානං කත්වා තස්සුපරි පත්ථරිත්වා ඨිතා හොන්ති, තථා **වසුධා** පථවී තෙහි උපදිසසදිසෙහි එව මනුස්සෙහි නිරන්තරං පත්ථරිත්වා ඨිතෙහි පූරිතා භවෙය්‍ය. තෙ සබ්බෙව පථවිං පූරෙත්වා ඨිතා මනුස්සා **පඤ්ජලිකා** සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගහිතා **කිත්තයුං ලොකනායකං** ලොකනායකස්ස බුද්ධස්ස ගුණං කථෙය්‍යුං.

346. **තෙ** සබ්බෙ දෙවමනුස්සා **කප්පං වා** සකලං කප්පං **කිත්තයන්තා** ගුණං කථෙන්තාපි **නානාවණ්ණෙහි** නානප්පකාරෙහි ගුණෙහි කිත්තයුං. තථාපි තෙ සබ්බෙ **පරිමෙතුං** ගුණපමාණං කථෙතුං **න පප්පෙය්‍යුං** න සම්පාපුණෙය්‍යුං න සක්කුණෙය්‍යුං. **අප්පමෙය්‍යො තථාගතො** සම්මාසම්බුද්ධො අපරිමෙය්‍යො ගුණාතිරෙකො. එතෙන ගුණමහන්තතං දීපෙති.

347. **සකෙන ථාමෙන** අත්තනො බලෙන හෙට්ඨා උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන **ජිනො** ජිතකිලෙසො බුද්ධො **මයා කිත්තිතො** ථොමිතො යථා අහොසි, එවමෙව සබ්බෙ දෙවමනුස්සා කප්පකොටීපි කප්පකොටිසතෙපි **කිත්තෙන්තා පකිත්තයුං** කථෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

348. පුනපි ගුණානං අප්පමාණතං දීපෙතුං **සචෙ හි කොචි දෙවො වාති**ආදිමාහ. **පූරිතං පරිකඩ්ඪෙය්‍යාති** මහාසමුද්දෙ පූරිතඋදකං සමන්තතො ආකඩ්ඪෙය්‍ය. **සො පුග්ගලො විඝාතං** දුක්ඛමෙව **ලභෙය්‍ය** පාපුණෙය්‍යාති අත්ථො.

350. **වත්තෙමි ජිනසාසනන්ති** ජිනෙන භාසිතං සකලං පිටකත්තයං වත්තෙමි පවත්තෙමි රක්ඛාමීති අත්ථො. **ධම්මසෙනාපතීති** ධම්මෙන පඤ්ඤාය භගවතො චතුපරිසසඞ්ඛාතාය පරිසාය පති පධානොති ධම්මසෙනාපති. **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො සාසනෙ **අජ්ජ** ඉමස්මිං වත්තමානකාලෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තො විය සකලං බුද්ධසාසනං පාලෙමීති අත්ථො.

352-3. අත්තනො සංසාරපරිබ්භමං දස්සෙන්තො **යො කොචි මනුජො භාරන්ති**ආදිමාහ. යො කොචි **මනුජො** මානුසො **භාරං** සීසභාරං **මත්ථකෙ** සීසෙ ඨපෙත්වා **ධාරෙය්‍ය** වහෙය්‍ය, **සදා** සබ්බකාලං සො මනුජො තෙන **භාරෙන දුක්ඛිතො** පීළිතො අභිභූතො **අස්ස** භවෙය්‍ය. භාරො භරිතභාරො භරිතො අතීව භාරිතො. **තථා** තෙන පකාරෙන අහං රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි තීහි අග්ගීහි ඩය්හමානො, **ගිරිං උද්ධරිතො යථා** මහාමෙරුපබ්බතං උද්ධරිත්වා උක්ඛිපිත්වා සීසෙ ඨපිතො **භවභාරෙන** භවසංසාරුප්පත්තිභාරෙන, **භරිතො** දුක්ඛිතො භවෙසු **සංසරිං** පරිබ්භමින්ති සම්බන්ධො.

354. **ඔරොපිතො ච මෙ භාරොති** ඉදානි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සො භවභාරො මයා ඔරොපිතො නික්ඛිත්තො. **භවා උග්ඝාටිතා මයාති** සබ්බෙ නව භවා මයා විද්ධංසිතා. **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො සාසනෙ යං **කරණීයං** කත්තබ්බං මග්ගපටිපාටියා කිලෙසවිද්ධංසනකම්මං අත්ථි, තං සබ්බං මයා කතන්ති අත්ථො.

355. පුන අත්තනො විසෙසං දස්සෙන්තො **යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හීති**ආදිමාහ. තත්ථ **යාවතා** යත්තකෙ දසසහස්සචක්කවාළසඞ්ඛාතෙ බුද්ධඛෙත්තෙ **සක්‍යපුඞ්ගවං** සක්‍යකුලජෙට්ඨකං භගවන්තං ඨපෙත්වා අවසෙසසත්තෙසු කොචිපි පඤ්ඤාය **මෙ** මයා සමො නත්ථීති දීපෙති. තෙනාහ – ''අහං අග්ගොම්හි පඤ්ඤාය, සදිසො මෙ න විජ්ජතී''ති.

356. පුන අත්තනො ආනුභාවං පකාසෙන්තො **සමාධිම්හි**ත්‍යාදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

360. **ඣානවිමොක්ඛානඛිප්පපටිලාභී**ති පඨමජ්ඣානාදීනං ඣානානං ලොකතො විමුච්චනතො ‘‘විමොක්ඛ’’න්ති සඞ්ඛං ගතානං අට්ඨන්නං ලොකුත්තරවිමොක්ඛානඤ්ච ඛිප්පලාභී සීඝං පාපුණාතීති අත්ථො.

362. එවං මහානුභාවස්සාපි අත්තනො සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවබහුමානතං පකාසෙන්තො **උද්ධතවිසොවා**තිආදිමාහ. තත්ථ **උද්ධතවිසො** උප්පාටිතසොරවිසො සප්පො ඉව **ඡින්නවිසාණොව** ඡින්දිතසිඞ්ගො උසභො ඉව අහං ඉදානි **නික්ඛිත්තමානදප්පොව** ඡඩ්ඩිතගොත්තමදාදිමානදප්පොව **ගණං** සඞ්ඝස්ස සන්තිකං **ගරුගාරවෙන** ආදරබහුමානෙන **උපෙමි** උපගච්ඡාමි.

363. ඉදානි අත්තනො පඤ්ඤාය මහත්තතං පකාසෙන්තො **යදිරූපිනී**තිආදිමාහ. එවරූපා මෙ මහතී පඤ්ඤා අරූපිනී සමානා යදි රූපිනී භවෙය්‍ය, තදා මෙ මම පඤ්ඤා **වසුපතීනං** පථවිස්සරානං රාජූනං **සමෙය්‍ය** සමා භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. එවං අත්තනො පඤ්ඤාය මහත්තභාවං දස්සෙත්වා තතො පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන පුබ්බෙ කම්මං සරිත්වා **අනොමදස්සිස්සා**තිආදිමාහ. තත්ථ අනොමදස්සිස්ස භගවතො මයා කතාය ඤාණථොමනාය ඵලං එතං මම පඤ්ඤාමහත්තතන්ති අත්ථො.

364. **පවත්තිතං ධම්මචක්ක**න්ති එත්ථ චක්ක-සද්දො පනායං ‘‘චතුචක්කයාන’’න්තිආදීසු වාහනෙ වත්තති. ‘‘පවත්තිතෙ ච පන භගවතා ධම්මචක්කෙ’’තිආදීසු (මහාව. 17; සං. නි. 5.1081) දෙසනායං. ‘‘චක්කං වත්තය සබ්බපාණින’’න්තිආදීසු (ජා. 1.7.149) දානමයපුඤ්ඤකිරියායං. ‘‘චක්කං වත්තෙති අහොරත්ත’’න්තිආදීසු ඉරියාපථෙ. ‘‘ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං භමති මත්ථකෙ’’තිආදීසු (ජා. 1.1.104; 1.5.103) ඛුරචක්කෙ ‘‘රාජා චක්කවත්තී චක්කානුභාවෙන වත්තනකො’’තිආදීසු (ඉතිවු. 22; දී. නි. 1.258) රතනචක්කෙ. ඉධ පනායං දෙසනායං. **තාදිනා** තාදිගුණසමන්නාගතෙන **සක්‍යපුත්තෙන** ගොතමසම්බුද්ධෙන **පවත්තිතං** දෙසිතං පිටකත්තයසඞ්ඛාතං **ධම්මචක්කං** අහං **සම්මා** අවිපරීතෙන **අනුවත්තෙමි** අනුගන්ත්වා වත්තෙමි, දෙසෙමි දෙසනං කරොමි. **ඉදං** අනුවත්තනං දෙසිතස්ස අනුගන්ත්වා පච්ඡා දෙසනං පුරිමබුද්ධානං කතාය ඤාණථොමනාය ඵලන්ති සම්බන්ධො.

365. තතො සප්පුරිසූපනිස්සයයොනිසොමනසිකාරාදිපුඤ්ඤඵලං දස්සෙන්තො **මා මෙ කදාචි පාපිච්ඡො**තිආදිමාහ. තත්ථ **පාපිච්ඡො** ලාමකාය ඉච්ඡාය සමන්නාගතො පාපචාරී පුග්ගලො ච ඨානනිසජ්ජාදීසු වත්තපටිවත්තකරණෙ **කුසීතො** ච ඣානසමාධිමග්ගභාවනාදීසු **හීනවීරියො** ච ගන්ථධුරවිපස්සනාධුරවිරහිතත්තා **අප්පස්සුතො** ච ආචරියුපජ්ඣායාදීසු ආචාරවිරහිතත්තා **අනාචාරො** ච පුග්ගලො **කදාචි** කාලෙ **කත්ථචි** ඨානෙ **මෙ** මයා සහ **සමෙතො** සමාගතො **මා** අහු මා භවතූති සම්බන්ධො.

366. **බහුස්සුතො**ති පරියත්තිපටිවෙධවසෙන දුවිධො බහුස්සුතො ච පුග්ගලො. **මෙධාවී**ති මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො ච. **සීලෙසු සුසමාහිතො**ති චතුපාරිසුද්ධිසීලමග්ගසම්පයුත්තසීලඅට්ඨඞ්ගුපොසථසීලාදීසු සුට්ඨු ආහිතො ඨපිතචිත්තො ච. **චෙතොසමථානුයුත්තො**ති චිත්තස්ස එකීභාවමනුයුත්තො ච පුග්ගලො. **අපි මුද්ධනි තිට්ඨතු** එවරූපො පුග්ගලො මය්හං මුද්ධනි සිරසි අපි තිට්ඨතූති අත්ථො.

367. අත්තනො ලද්ධඵලානිසංසං වත්වා තත්ථඤ්ඤෙ නියොජෙන්තො **තං වො වදාමි භද්දන්තෙ**තිආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

368-9. **යමහන්ති** යං අස්සජිත්ථෙරං අහං **පඨමං** ආදිම්හි දිස්වා සොතාපත්තිමග්ගපටිලාභෙන සක්කායදිට්ඨාදීනං කිලෙසානං පහීනත්තා **විමලො** මලරහිතො **අහුං** අහොසි, **සො** අස්සජිත්ථෙරො **මෙ** මය්හං **ආචරියො** ලොකුත්තරධම්මසික්ඛාපකො අහුං. අහං තස්ස සවනාය අනුසාසනෙන අජ්ජ ධම්මසෙනාපති අහුං. **සබ්බත්ථ** සබ්බෙසු ගුණෙසු **පාරමිං පත්තො** පරියොසානං පත්තො **අනාසවො** නික්කිලෙසො විහරාමි.

370. අත්තනො ආචරියෙ සගාරවං දස්සෙන්තො **යො මෙ ආචරියො**තිආදිමාහ. **යො** අස්සජි නාම ථෙරො සත්ථු සාවකො **මෙ** මය්හං ආචරියො **ආසි** අහොසි, සො ථෙරො **යස්සං දිසායං** යස්මිං දිසාභාගෙ වසති, අහං තං දිසාභාගං **උස්සීසම්හි** සීසූපරිභාගෙ කරොමීති සම්බන්ධො.

371. තතො අත්තනො ඨානන්තරප්පත්තභාවං දස්සෙන්තො **මම කම්ම**න්තිආදිමාහ. **ගොතමො** භගවා **සක්‍යපුඞ්ගවො** සක්‍යකුලකෙතු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන මම පුබ්බෙ කතකම්මං **සරිත්වාන** ඤත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො **අග්ගට්ඨානෙ** අග්ගසාවකට්ඨානෙ මං ඨපෙසීති සම්බන්ධො.

374. අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදාති ඉමා චතස්සො පටිසම්භිදා ච, තාසං භෙදො **පටිසම්භිදාමග්ගෙ** (පටි. ම. 1.76; විභ. 718) වුත්තොයෙව. චතුමග්ගචතුඵලවසෙන වා රූපාරූපජ්ඣානවසෙන වා අට්ඨ විමොක්ඛා සංසාරවිමුච්චනධම්මා ච ඉද්ධිවිධාදයො ඡ අභිඤ්ඤායො ච **සච්ඡිකතා**

පච්චක්ඛං කතා. **කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති** බුද්ධස්ස අනුසිට්ඨි ඔවාදසඞ්ඛාතං සාසනං කතං අරහත්තමග්ගඤාණෙන නිප්ඵාදිතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථං සුදන්ති එත්ථ **ඉත්ථන්ති** නිදස්සනත්ථෙ නිපාතො, ඉමිනා පකාරෙනාති අත්ථො. තෙන සකලසාරිපුත්තාපදානං නිදස්සෙති. **සුදන්ති** පදපූරණෙ නිපාතො. **ආයස්මාති** ගරුගාරවාධිවචනං. **සාරිපුත්තොති** මාතු නාමවසෙන කතනාමධෙය්‍යො ථෙරො. **ඉමා ගාථායොති** ඉමා සකලා සාරිපුත්තත්ථෙරාපදානගාථායො අභාසි කථෙසි. **ඉති**සද්දො පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො, සකලං සාරිපුත්තාපදානං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො.

සාරිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-2. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සී භගවාත්‍යාදිකං ආයස්මතො මොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයඤ්ච ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙතිආදි සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ධම්මසෙනාපතිනො වත්ථුම්හි වුත්තමෙව. ථෙරො හි පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය සත්තමෙ දිවසෙ මගධරට්ඨෙ කල්ලවාලගාමකං උපනිස්සාය සමණධම්මං කරොන්තො ථිනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා ‘‘මොග්ගල්ලාන, මා තුච්ඡො තව වායාමො’’තිආදිනා සංවෙජිතො ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා භගවතා වුච්චමානං ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව විපස්සනාපටිපාටියා උපරිමග්ගත්තයං අධිගන්ත්වා අග්ගඵලක්ඛණෙ සාවකඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි.

375. එවං දුතියසාවකභාවං පත්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරියං අපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සී භගවා**තිආදිමාහ. තත්ථ න ඔමං අලාමකං දස්සනං පස්සනං අස්සාති අනොමදස්සී. තස්ස හි ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතසරීරත්තා සකලං දිවසං සකලං මාසං සකලං සංවච්ඡරං සංවච්ඡරසතසහස්සම්පි පස්සන්තානං දෙවමනුස්සානං අතිත්තිකරං දස්සනන්ති, අනොමං අලාමකං නිබ්බානං දස්සනසීලොති වා ‘‘අනොමදස්සී’’ති ලද්ධනාමො භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා. **ලොකජෙට්ඨොති** සකලසත්තලොකස්ස ජෙට්ඨො පධානො. ආසභසදිසත්තා ආසභො, නරානං ආසභො **නරාසභො**. සො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො අනොමදස්සී භගවා **දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො** දෙවසමූහෙහි පරිවාරිතො. හිමවන්තම්හි විහාසීති සම්බන්ධො.

376. යදා දුතියසාවකභාවාය දුතියවාරෙ පත්ථනං අකාසි, තදා නාමෙන වරුණො නාම අහං නාගරාජා හුත්වා නිබ්බත්තො අහොසින්ති අත්ථො. තෙන වුත්තං – ‘‘වරුණො නාම නාමෙන, නාගරාජා අහං තදා’’ති. **කාමරූපීති** යදිච්ඡිතකාමනිම්මානසීලො. **විකුබ්බාමීති** විවිධං ඉද්ධිවිකුබ්බනං කරොමි. **මහොදධිනිවාසහන්ති** මඤ්ජෙරිකා නාගා, භූමිගතා නාගා, පබ්බතට්ඨා නාගා, ගඞ්ගාවහෙය්‍යා නාගා, සාමුද්දිකා නාගාති ඉමෙසං නාගානං අන්තරෙ සාමුද්දිකනාගො අහං මහොදධිම්හි සමුද්දෙ නිවාසිං, වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො.

377. **සඞ්ගණියං ගණං හිත්වාති** නිච්චපරිවාරභූතං සකපරිවාරං නාගසමූහං හිත්වා විනා හුත්වා . **තූරියං පට්ඨපෙසහන්ති** අහං තූරියං පට්ඨපෙසිං, වජ්ජාපෙසින්ති අත්ථො. **සම්බුද්ධං පරිවාරෙත්වාති** අනොමදස්සිසම්බුද්ධං සමන්තතො සෙවමානා **අච්ඡරා** නාගමාණවිකා **වාදෙසුං** දිබ්බවාදෙහි ගීතා වාක්‍යාදීහි වාදෙසුං ලද්ධානුරූපතො වජ්ජෙසුං තදාති අත්ථො.

378. **වජ්ජමානෙසු තූරෙසූති** මනුස්සනාගතූරියෙසු පඤ්චඞ්ගිකෙසු වජ්ජමානෙසු . **දෙවා තූරානි වජ්ජයුන්ති** චාතුමහාරාජිකා දෙවා දිබ්බතූරියානි වජ්ජිංසු වාදෙසුන්ති අත්ථො. **උභින්නං සද්දං සුත්වානාති** උභින්නං දෙවමනුස්සානං භෙරිසද්දං සුත්වා. තිලොකගරුසමානොපි බුද්ධො **සම්පබුජ්ඣථ** ජානාති සුණාතීති අත්ථො.

379. **නිමන්තෙත්වාන සම්බුද්ධන්ති** සසාවකසඞ්ඝං සම්බුද්ධං ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා පරිවාරෙත්වා. **සකභවනන්ති** අත්තනො නාගභවනං උපාගමිං. ගන්ත්වා ච **ආසනං පඤ්ඤපෙත්වානාති** රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානකුටිමණ්ඩපසයනනිසීදනට්ඨානානි පඤ්ඤාපෙත්වා සජ්ජෙත්වාති අත්ථො. **කාලමාරොචයිං අහන්ති** එවං කතපුබ්බවිධානො අහං ‘‘කාලො, භන්තෙ, නිට්ඨිතං භත්ත’’න්ති කාලං ආරොචයිං විඤ්ඤාපෙසිං.

380. **ඛීණාසවසහස්සෙහීති** තදා සො භගවා අරහන්තසහස්සෙහි පරිවුතො ලොකනායකො සබ්බා දිසා ඔභාසෙන්තො මෙ භවනං **උපාගමි** සම්පත්තොති අත්ථො.

381. අත්තනො භවනං පවිට්ඨං භගවන්තං භොජනාකාරං දස්සෙන්තො **උපවිට්ඨං මහාවීරන්ති**ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

386. **ඔක්කාකකුලසම්භවොති** ඔක්කාකරඤ්ඤො පරම්පරාගතරාජකුලෙ උප්පන්නො සකලජම්බුදීපෙ පාකටරාජකුලෙ උප්පන්නො වා **ගොත්තෙන** ගොත්තවසෙන ගොතමො නාම සත්ථා මනුස්සලොකෙ භවිස්සති.

388. **සො පච්ඡා පබ්බජිත්වානාති** සො නාගරාජා පච්ඡා පච්ඡිමභවෙ **කුසලමූලෙන** පුඤ්ඤසම්භාරෙන **චොදිතො** උයොජිතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ගොතමස්ස භගවතො දුතියො අග්ගසාවකො භෙස්සතීති බ්‍යාකරණමකාසි.

389. **ආරද්ධවීරියොති** ඨානනිසජ්ජාදීසු ඉරියාපථෙසු වීරියවා. **පහිතත්තොති** නිබ්බානෙ පෙසිතචිත්තො . **ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති** ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉද්ධිමන්තානං යදිදං මහාමොග්ගල්ලානො''ති (අ. නි. 1.180, 190) අධිට්ඨානිද්ධිවිකුබ්බනිද්ධිකම්මවිපාකජිද්ධිආදීසු පාරමිං පරියොසානං ගතො පත්තො. **සබ්බාසවෙති ආ** සමන්තතො සවනතො පවත්තනතො ''ආසවා''ති ලද්ධනාමෙ කාමභවදිට්ඨිඅවිජ්ජාධම්මෙ සබ්බෙ **පරිඤ්ඤාය** සමන්තතො අඤ්ඤාය ජානිත්වා පජහිත්වා **අනාසවො** නික්කිලෙසො. **නිබ්බායිස්සතීති** කිලෙසබන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බායිස්සතීති සම්බන්ධො.

390. එවං ථෙරො අත්තනො පුඤ්ඤවසෙන ලද්ධබ්‍යාකරණං වත්වා පුන පාපචරියං පකාසෙන්තො **පාපමිත්තොපනිස්සායාති**ආදිමාහ. තත්ථ **පාපමිත්තෙ** පාපකෙ ලාමකෙ මිත්තෙ **උපනිස්සාය** නිස්සයෙ කත්වා තෙහි සංසග්ගො හුත්වාති අත්ථො.

තත්‍රායමනුපුබ්බී කථා – එකස්මිං සමයෙ තිත්ථියා සන්නිපතිත්වා මන්තෙසුං – ''ජානාථාවුසො, කෙන කාරණෙන සමණස්ස ගොතමස්ස ලාභසක්කාරො මහා හුත්වා නිබ්බත්තො''ති? ''න ජානාම''. ''තුම්හෙ පන න ජානාථා''ති? ''ආම, ජානාම'' – මොග්ගල්ලානං නාම එකං භික්ඛුං නිස්සාය උප්පන්නො . සො හි දෙවලොකං ගන්ත්වා දෙවතාහි කතකම්මං පුච්ඡිත්වා ආගන්ත්වා මනුස්සානං කථෙසි – ''ඉදං නාම කත්වා එවරූපං සම්පත්තිං ලභන්තී''ති. නිරයෙ නිබ්බත්තානම්පි කම්මං පුච්ඡිත්වා ආගන්ත්වා මනුස්සානං කථෙසි – ''ඉදං නාම කත්වා එවරූපං දුක්ඛං අනුභවන්තී''ති. මනුස්සා තස්ස කථං සුත්වා මහන්තං ලාභසක්කාරං අභිහරන්ති. සචෙ තං මාරෙතුං සක්ඛිස්සාම, සො ලාභසක්කාරො අම්හාකං නිබ්බත්තිස්සති, අත්ථෙසො උපායොති සබ්බෙ එකච්ඡන්දා හුත්වා ''යංකිඤ්චි කත්වා තං මාරෙස්සාමා''ති අත්තනො උපට්ඨාකෙ සමාදපෙත්වා කහාපණසහස්සං ලභිත්වා පුරිසඝාතකෙ චොරෙ පක්කොසාපෙත්වා ''මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො නාම සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො කාළසිලායං වසති, තුම්හෙ තත්ථ ගන්ත්වා තං මාරෙථා''ති තෙසං තං සහස්සං අදංසු. චොරා ධනලාභෙන සම්පටිච්ඡිත්වා ''ථෙරං මාරෙස්සාමා''ති ගන්ත්වා තස්ස වසනට්ඨානං පරිවාරෙසුං. ථෙරො තෙහි පරික්ඛිත්තභාවං ඤත්වා කුඤ්චිකච්ඡිද්දෙන නික්ඛමිත්වා පක්කාමි. චොරා තං දිවසං ථෙරං අදිස්වා පුනෙකදිවසං තස්ස වසනට්ඨානං පරික්ඛිපිංසු. ථෙරො ඤත්වා කණ්ණිකාමණ්ඩලං භින්දිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. එවං තෙ පඨමමාසෙපි, මජ්ඣිමමාසෙපි ථෙරං ගහෙතුං නාසක්ඛිංසු. පච්ඡිමමාසෙ පන සම්පත්තෙ ථෙරො අත්තනා කතකම්මස්ස ආකඩ්ඪනභාවං ඤත්වා න අපගච්ඡි. චොරා තං පහරන්තා තණ්ඩුලකමත්තානි අට්ඨීනි කරොන්තා භින්දිංසු. අථ නං ''මතො''ති සඤ්ඤාය එකස්මිං ගුම්බපිට්ඨෙ ඛිපිත්වා පක්කමිංසු.

ථෙරො , ''සත්ථාරං පස්සිත්වා වන්දිත්වාව පරිනිබ්බායිස්සාමී''ති අත්තභාවං ඣානවෙඨනෙන වෙඨෙත්වා ආකාසෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, පරිනිබ්බායිස්සාමී''ති ආහ. ''පරිනිබ්බායිස්සසි, මොග්ගල්ලානා''ති? ''ආම, භන්තෙ''ති. ''කත්ථ ගන්ත්වා පරිනිබ්බායිස්සසී''ති? ''කාළසිලාපදෙසං, භන්තෙ''ති. ''තෙන හි, මොග්ගල්ලාන, මය්හං ධම්මං කථෙත්වා යාහි. තාදිසස්ස හි මෙ සාවකස්ස න දානි දස්සනං අත්ථී''ති. සො ''එවං කරිස්සාමි, භන්තෙ''ති සත්ථාරං වන්දිත්වා ආකාසං උප්පතිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො විය පරිනිබ්බානදිවසෙ නානප්පකාරා ඉද්ධියො කත්වා ධම්මං කථෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කාළසිලාපදෙසං ගන්ත්වා පරිනිබ්බායි. ''ථෙරං කිර චොරා මාරෙසු''න්ති අයං කථා සකලජම්බුදීපෙ පත්ථරි.

රාජා අජාතසත්තු චොරෙ පරියෙසනත්ථාය චරපුරිසෙ පයොජෙසි. තෙසු චොරෙසු සුරාපානෙ සුරං පිවන්තෙසු මද්දෙසු එකො එකස්ස පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි. සො තං සන්තජ්ජෙන්තො ''අම්භො දුබ්බිනීත ත්වං, කස්මා මෙ පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි, කිං පන, අරෙ දුට්ඨචොර, තයා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පඨමං පහතො''ති ආහ. ''කිං පන ත්වං මයා පඨමං පහතභාවං න ජානාසී''ති? එවං එතෙසං ''මයා පහතො, මයා පහතො''ති වදන්තානං සුත්වා තෙ චරපුරිසා සබ්බෙ තෙ චොරෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා තෙ චොරෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – ''තුම්හෙහි ථෙරො මාරිතො''ති? ''ආම, දෙවා''ති. ''කෙහි තුම්හෙ උයොජිතා''ති? ''නග්ගසමණෙහි, දෙවා''ති. රාජා පඤ්චසතෙ නග්ගසමණෙ ගාහාපෙත්වා පඤ්චසතෙහි චොරෙහි සද්ධිං රාජඞ්ගණෙ නාභිපමාණෙසු ආවාටෙසු නිඛණාපෙත්වා පලාලෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා අග්ගිං දාපෙසි. අථ නෙසං ඣාමභාවං ජානිත්වා අයනඞ්ගලෙහි කසාපෙත්වා සබ්බෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කාරාපෙසි. තදා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අත්තනො අනනුරූපමරණං පත්තො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාම, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''මොග්ගල්ලානස්ස, භික්ඛවෙ, ඉමස්සෙව අත්තභාවස්ස අනනුරූපං මරණං, පුබ්බෙ පන තෙන කතකම්මස්ස අනුරූපමෙවා''ති වත්වා ''කිං පනස්ස, භන්තෙ, පුබ්බකම්ම''න්ති පුට්ඨො තං විත්ථාරෙත්වා කථෙසි.

අතීතෙ, භික්ඛවෙ, බාරාණසියං එකො කුලපුත්තො සයමෙව කොට්ටනපචනාදීනි කරොන්තො මාතාපිතරො පටිජග්ගි. අථස්ස මාතාපිතරො ''තාත, ත්වං එකකොව ගෙහෙ ච අරඤ්ඤෙ ච කම්මං කරොන්තො කිලමසි, එකං තෙ

කුමාරිකං ආනෙස්සාමා''ති වත්වා ''අම්මතාතා, යාව තුම්හෙ ජීවථ, තාව වො සහත්ථා උපට්ඨහිස්සාමී''ති තෙන පටික්ඛිත්තාපි පුනප්පුනං යාචිත්වා කුමාරිකං ආනෙසුං. සා කතිපාහමෙව තෙ උපට්ඨහිත්වා පච්ඡා තෙසං දස්සනම්පි අනිච්ඡන්තී – ''න සක්කා තව මාතාපිතූහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු''න්ති උජ්ඣායිත්වා තස්මිං අත්තනො කථං අග්ගණ්හන්තෙ තස්ස බහිගතකාලෙ මකච්චාකඛණ්ඩානි ච යාගුඵෙණකෙ ච ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ආකිරිත්වා තෙනාගන්ත්වා ''කිං ඉද''න්ති පුට්ඨා ''ඉමෙසං මහල්ලකඅන්ධානං එතං කම්මං, සබ්බං ගෙහං කිලිට්ඨං කරොන්තා විචරන්ති, න සක්කා එතෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු''න්ති එවං තාය පුනප්පුනං කථියමානාය එවරූපොපි පූරිතපාරමී සත්තො මාතාපිතූහි සද්ධිං භිජ්ජි. සො ''හොතු, ජානිස්සාමි නෙසං කත්තබ්බකම්ම''න්ති තෙ භොජෙත්වා ''අම්මතාතා, අසුකට්ඨානෙ නාම තුම්හාකං ඤාතකා ආගමනං පච්චාසීසන්ති, තත්ථ ගමිස්සාමා''ති තෙ යානකං ආරොපෙත්වා ආදාය ගච්ඡන්තො අටවිමජ්ඣං පත්තකාලෙ ''තාත, රස්මියො ගණ්හථ, ගොණා දණ්ඩසඤ්ඤාය ගමිස්සන්ති, ඉමස්මිං ඨානෙ චොරා වසන්ති, අහං ඔතරිත්වා චරාමී''ති පිතු හත්ථෙ රස්මියො දත්වා ඔතරිත්වා ගච්ඡන්තො සද්දං පරිවත්තෙත්වා චොරානං උට්ඨිතසද්දමකාසි. මාතාපිතරො සද්දං සුත්වා ''චොරා උට්ඨිතා''ති සඤ්ඤාය ''තාත, චොරා උට්ඨිතා, මහල්ලකා මයං, ත්වං අත්තානමෙව රක්ඛාහී''ති ආහංසු. සො මාතාපිතරො විරවන්තෙපි චොරසද්දං කරොන්තො කොට්ටෙත්වා මාරෙත්වා අටවියං ඛිපිත්වා පච්චාගමි.

සත්ථා ඉදං තස්ස පුබ්බකම්මං කථෙත්වා ''භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො එත්තකං කම්මං කත්වා අනෙකවස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තාව පක්කාවසෙසෙන අත්තභාවසතෙ එවමෙව කොට්ටෙත්වා සංචුණ්ණො මරණං පත්තො, එවං මොග්ගල්ලානෙන අත්තනො කම්මානුරූපමෙව මරණං ලද්ධං. පඤ්චහි චොරසතෙහි සද්ධිං පඤ්චතිත්ථියසතානිපි මම පුත්තං අප්පදුට්ඨං දූසෙත්වා අනුරූපමෙව මරණං ලභිංසු. අප්පදුට්ඨෙසු හි පදුස්සන්තො දසහි කාරණෙහි අනයබ්‍යසනං පාපුණාතියෙවා''ති අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

''යො දණ්ඩෙන අදණ්ඩෙසු, අප්පදුට්ඨෙසු දූසති;
දසන්නමඤ්ඤතරං ඨානං, ඛිප්පමෙව නිගච්ඡති.

''වෙදනං ඵරුසං ජානිං, සරීරස්ස ච භෙදනං;
ගරුකං වාපි ආබාධං, චිත්තක්ඛෙපං ච පාපුණෙ.

''රාජතො වා උපසග්ගං, අබ්භක්ඛානං ච දාරුණං;
පරික්ඛයං ච ඤාතීනං, භොගානං ච පභඞ්ගුනං.

''අථවස්ස අගාරානි, අග්ගි ඩහති පාවකො;
කායස්ස භෙදා දුප්පඤ්ඤො, නිරයං සොපපජ්ජතී''ති. (ධ. ප. 137-140);

393. **පවිවෙකමනුයුත්තොති** පකාරෙන විවෙකං එකීභාවං අනුයුත්තො යොජිතො යුත්තප්පයුත්තො. **සමාධිභාවනාරතොති** පඨමජ්ඣානාදිභාවනාය රතො අල්ලීනො ච. **සබ්බාසවෙ** සකලකිලෙසෙ, **පරිඤ්ඤාය** ජානිත්වා පජහිත්වා, **අනාසවො** නික්කිලෙසො විහරාමීති සම්බන්ධො.

394. ඉදානි අත්තනො පුඤ්ඤසම්භාරවසෙන පුබ්බචරිතස්ස ඵලං දස්සෙන්තො **ධරණිම්පි සුගම්භීර**න්තිආදිමාහ.

තත්‍රායමනුපුබ්බීකථා – **බුද්ධෙන චොදිතොති** සම්මාසම්බුද්ධෙන චොදිතො උය්‍යොජිතො. **භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පෙක්ඛතොති** මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පස්සන්තස්ස. **මිගාරමාතුපාසාදං, පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පයීති** පුබ්බාරාමෙ විසාඛාය මහාඋපාසිකාය කාරිතං සහස්සත්ථම්භපටිමණ්ඩිතං මහාපාසාදං අත්තනො පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පෙසිං. එකස්මිඤ්හි සමයෙ පුබ්බාරාමෙ යථාවුත්තපාසාදෙ භගවති විහරන්තෙ සම්බහුලා නවකතරා භික්ඛූ උපරිපාසාදෙ නිසින්නා සත්ථාරම්පි අචින්තෙත්වා තිරච්ඡානකථං කථෙතුමාරද්ධා. තං සුත්වා භගවා තෙ සංවෙජෙත්වා අත්තනො ධම්මදෙසනාය භාජනභූතෙ කාතුකාමො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආමන්තෙසි – ''පස්සසි ත්වං, මොග්ගල්ලාන, නවෙ භික්ඛූ තිරච්ඡානකථමනුයුත්තෙ''ති තං සුත්වා ථෙරො සත්ථු අජ්ඣාසයං ඤත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං ආපොකසිණාරම්මණං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ''පාසාදස්ස පතිට්ඨිතොකාසං උදකං හොතූ''ති අධිට්ඨාය පාසාදමත්ථකෙ ථූපිකං පාදඞ්ගුට්ඨෙන පහරි, පාසාදො ඔනමිත්වා එකෙන පස්සෙන අට්ඨාසි. පුනපි පහරි, අපරෙනපි පස්සෙන අට්ඨාසි. තෙ භික්ඛූ භීතා සංවිග්ගා පාසාදස්ස පතනභයෙන තතො නික්ඛමිත්වා භගවතො සමීපෙ අට්ඨංසු. සත්ථා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා තෙසු කෙචි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, කෙචි සකදාගාමිඵලෙ, කෙචි අනාගාමිඵලෙ, කෙචි අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. ස්වායමත්ථො පාසාදකම්පනසුත්තෙන දීපෙතබ්බො.

වෙජයන්තපාසාදන්ති සො වෙජයන්තපාසාදො තාවතිංසභවනෙ යොජනසහස්සුබ්බෙධො අනෙකසහස්සනිය්‍යූහකූටාගාරපටිමණ්ඩිතො දෙවාසුරසඞ්ගාමෙ අසුරෙ ජිනිත්වා සක්කෙ දෙවානමින්දෙ නගරමජ්ඣෙ ඨිතෙ උට්ඨිතො විජයන්තෙන නිබ්බත්තත්තා ''වෙජයන්තො''ති ලද්ධනාමො පාසාදො, තං සන්ධායාහ – ''වෙජයන්තපාසාද''න්ති, තම්පි අයං ථෙරො පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පෙති. එකස්මිඤ්හි සමයෙ භගවන්තං පුබ්බාරාමෙ

විහරන්තං සක්කො දෙවරාජා උපසඞ්කමිත්වා තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිං පුච්ඡි. තස්ස භගවා විස්සජ්ජෙසි. සො තං සුත්වා අත්තමනො පමුදිතො අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතො. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එවං චින්තෙසි – ''අයං සක්කො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එවරූපං ගම්භීරනිබ්බානපටිසංයුත්තං පඤ්හං පුච්ඡි, භගවතා ච පඤ්හො විස්සජ්ජිතො, කිං නු ඛො ජානිත්වා ගතො, උදාහු අජානිත්වා . යංනූනාහං දෙවලොකං ගන්ත්වා තමත්ථං ජානෙය්‍යා''න්ති? සො තාවදෙව තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා සක්කං දෙවානමින්දං තමත්ථං පුච්ඡි. සක්කො දිබ්බසම්පත්තියා පමත්තො හුත්වා වික්ඛෙපං අකාසි. ථෙරො තස්ස සංවෙගජනනත්ථං වෙජයන්තපාසාදං පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පෙසි. තෙන වුත්තං –

''යො වෙජයන්තපාසාදං, පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පයි;
ඉද්ධිබලෙනුපත්ථද්ධො, සංවෙජෙසි ච දෙවතා''ති. (ම. නි. 1.513);

අයං පනත්ථො – චූළතණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිසුත්තෙන (ම. නි. 1.390 ආදයො) දීපෙතබ්බො. කම්පිතාකාරො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ''සක්කං සො පරිපුච්ඡතී''ති (ම. නි. 1.513) යථාවුත්තමෙව ථෙරස්ස තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිපුච්ඡං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ – ''අපාවුසො, ජානාසි, තණ්හක්ඛයවිමුත්තියො''ති? තස්ස සක්කො වියාකාසි. ඉදං ථෙරෙන පාසාදකම්පනෙ කතෙ සංවිග්ගහදයෙන පමාදං පහාය යොනිසො මනසි කරිත්වා පඤ්හස්ස බ්‍යාකතභාවං සන්ධාය වුත්තං. සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව හි සො තදා කථෙසි. තෙනාහ – ''පඤ්හං පුට්ඨො යථාතථ''න්ති (ම. නි. 1.513). තත්ථ **සක්කං සො පරිපුච්ඡතීති** සක්කං දෙවරාජං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො සත්ථාරා දෙසිතාය තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තියා සම්මදෙව ගහිතභාවං පුච්ඡි. අතීතත්ථෙ හි ඉදං වත්තමානවචනං. **අපාවුසො, ජානාසීති** ආවුසො, අපි ජානාසි, කිං ජානාසි? **තණ්හක්ඛයවිමුත්තියොති** (ම. නි. 1.513) තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තියො සත්ථාරා තුය්හං දෙසිතා, තථා ''කිං ජානාසී''ති පුච්ඡති. තණ්හක්ඛයවිමුත්තියොති වා තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිසුත්තස්ස දෙසනං පුච්ඡති.

බ්‍රහ්මානන්ති මහාබ්‍රහ්මානං. **සුධම්මායාභිතො සභන්ති** (ම. නි. 1.513) සුධම්මාය සභාය. අයං පන බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මා සභා, න තාවතිංසභවනෙ. සුධම්මාසභාවිරහිතො දෙවලොකො නාම නත්ථි. ''අජ්ජාපි තෙ, ආවුසො, සා දිට්ඨි, යා තෙ දිට්ඨි පුරෙ අහූ''ති ඉමං බ්‍රහ්මලොකං උපගන්තුං සමත්ථො නත්ථි කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා. සත්ථු ඉධාගමනතො පුබ්බෙ යා තුය්හං දිට්ඨි අහොසි, කිං අජ්ජාපි ඉදානිපි සා දිට්ඨි න විගතාති? **පස්සසි වීතිවත්තන්තං බ්‍රහ්මලොකෙ පභස්සරන්ති** බ්‍රහ්මලොකෙ වීතිපතන්තං මහාකප්පිනමහාකස්සපාදීහි සාවකෙහි පරිවාරිතස්ස තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නස්ස සසාවකස්ස භගවතො ඔභාසං පස්සසීති අත්ථො. එකස්මිඤ්හි සමයෙ භගවා බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මාය සභාය සන්නිපතිත්වා සන්නිසින්නස්ස ''අත්ථි නු ඛො කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංමහිද්ධිකො, සො ඉධ ආගන්තුං සක්කුණෙය්‍යා''ති චින්තෙන්තස්ස බ්‍රහ්මුනො චිත්තමඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා බ්‍රහ්මුනො මත්ථකෙ ආකාසෙ නිසින්නො තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා ඔභාසං මුඤ්චන්තො මහාමොග්ගල්ලානාදීනං ආගමනං චින්තෙසි. සහ චින්තනෙන තෙපි තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සත්ථු අජ්ඣාසයං ඤත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පච්චෙකදිසාසු නිසීදිත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙසුං. සකලබ්‍රහ්මලොකො එකොභාසො අහොසි. සත්ථා බ්‍රහ්මුනො කල්ලචිත්තතං ඤත්වා චතුසච්චපකාසනං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අනෙකානි බ්‍රහ්මසහස්සානි මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨහිංසු. තං සන්ධාය චොදෙන්තො **අජ්ජාපි තෙ, ආවුසො, සා දිට්ඨීති** ගාථමාහ. අයං පනත්ථො බකබ්‍රහ්මසුත්තෙන (සං. නි. 1.175) දීපෙතබ්බො. වුත්තං හෙතං (සං. නි. 1.176) –

''එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රහ්මුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති – 'නත්ථි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යො ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යා'ති. අථ ඛො භගවා තස්ස බ්‍රහ්මුනො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය , පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො භගවා තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසීදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා.

''අථ ඛො ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස එතදහොසි 'කහං නු ඛො භගවා එතරහි විහරතී'ති? අද්දස ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුරත්ථිමං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසීදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නීචතරං භගවතො.

''අථ ඛො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදහොසි – 'කහං නු ඛො භගවා එතරහි විහරතී'ති? අද්දස ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො… පෙ…. එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො දක්ඛිණං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසීදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නීචතරං භගවතො.

‘‘අථ ඛො ආයස්මතො මහාකප්පිනස්ස එතදහොසි – ‘කහං නු ඛො භගවා එතරහි විහරතී’ති? අද්දස ඛො ආයස්මා මහාකප්පිනො භගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො… පෙ…. එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාකප්පිනො පච්ඡිමං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසීදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නීචතරං භගවතො.

‘‘අථ ඛො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘කහං නු ඛො භගවා එතරහි විහරතී’ති? අද්දස ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො භගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො… පෙ…. එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො උත්තරං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඞ්කෙන නිසීදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නීචතරං භගවතො’’.

අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං බ්‍රහ්මානං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘අජ්ජාපි තෙ ආවුසො සා දිට්ඨි, යා තෙ දිට්ඨි පුරෙ අහු;
පස්සසි වීතිවත්තන්තං, බ්‍රහ්මලොකෙ පභස්සර’’න්ති.

‘‘න මෙ මාරිස සා දිට්ඨි, යා මෙ දිට්ඨි පුරෙ අහු;
පස්සාමි වීතිවත්තන්තං, බ්‍රහ්මලොකෙ පභස්සරං;
ස්වාහං අජ්ජ කථං වජ්ජං, අහං නිච්චොම්හි සස්සතො’’ති.

‘‘අථ ඛො භගවා තං බ්‍රහ්මානං සංවෙජෙත්වා සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො…පෙ…. එවමෙව තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො ජෙතවනෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො සො බ්‍රහ්මා අඤ්ඤතරං බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජං ආමන්තෙසි – ‘එහි ත්වං, මාරිස, යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කම, උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එවං වදෙහි – ‘‘අත්ථි නු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, අඤ්ඤෙපි තස්ස භගවතො සාවකා එවංමහිද්ධිකා එවංමහානුභාවා සෙය්‍යථාපි භවං මොග්ගල්ලානො කස්සපො කප්පිනො අනුරුද්ධො’’ති? ‘එවං, මාරිසා’ති ඛො සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො තස්ස බ්‍රහ්මුනො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච – ‘අත්ථි නු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, අඤ්ඤෙපි තස්ස භගවතො සාවකා එවංමහිද්ධිකා එවංමහානුභාවා සෙය්‍යථාපි භවං මොග්ගල්ලානො කස්සපො කප්පිනො අනුරුද්ධො’ති ? අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච, චෙතොපරියායකොවිදා;
ඛීණාසවා අරහන්තො, බහූ බුද්ධස්ස සාවකා’’ති.

‘‘අථ ඛො සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා යෙන සො බ්‍රහ්මා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා තං බ්‍රහ්මානං එතදවොච – ‘ආයස්මා මාරිස මහාමොග්ගල්ලානො එවමාහ –

‘‘‘තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච, චෙතොපරියායකොවිදා;
ඛීණාසවා අරහන්තො, බහූ බුද්ධස්ස සාවකා’’’ති. –

ඉදමවොච සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො. අත්තමනො ච සො බ්‍රහ්මා තස්ස බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජස්ස භාසිතං අභිනන්දීති (සං. නි. 1.176).

ඉදං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘අයං පනත්ථො බකබ්‍රහ්මසුත්තෙන දීපෙතබ්බො’’ති.

මහානෙරුනො කූටන්ති (ම. නි. 1.513) කූටසීසෙන සකලමෙව සිනෙරුපබ්බතරාජං වදති. **විමොක්ඛෙන අපස්සයීති** (ම. නි. 1.513) ඣානවිමොක්ඛෙන නිස්සයෙන අභිඤ්ඤායෙන පස්සයීති අධිප්පායො. **වනන්ති** (ම. නි. 1.513) ජම්බුදීපං. සො හි වනබාහුල්ලතාය ‘‘වන’’න්ති වුත්තො. තෙනාහ ‘‘ජම්බුමණ්ඩස්ස ඉස්සරො’’ති. **පුබ්බවිදෙහානන්ති** (ම. නි. 1.513) පුබ්බවිදෙහට්ඨානඤ්ච පුබ්බවිදෙහන්ති අත්ථො. **යෙ ච භූමිසයා නරාති** (ම. නි. 1.513) භූමිසයා නරා නාම අපරගොයානඋත්තරකුරුකා ච මනුස්සා. තෙ හි ගෙහාභාවතො ‘‘භූමිසයා’’ති වුත්තා. තෙපි සබ්බෙ අපස්සයීති සම්බන්ධො. අයං පනත්ථො නන්දොපනන්දදමනෙන දීපෙතබ්බො – එකස්මිං කිර සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා ‘‘ස්වෙ, භන්තෙ, පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හථා’’ති නිමන්තෙත්වා පක්කාමි. තංදිවසඤ්ච භගවතො පච්චූසසමයෙ දසසහස්සිලොකධාතුං

ඔලොකෙන්තස්ස නන්දොපනන්දො නාම නාගරාජා ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡි. භගවා ''අයං නාගරාජා මය්හං ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡති, කිං නු ඛො භවිස්සතී''ති ආවජ්ජෙන්තො සරණගමනස්ස උපනිස්සයං දිස්වා ''අයං මිච්ඡාදිට්ඨිකො තීසු රතනෙසු අප්පසන්නො, කො නු ඛො ඉමං මිච්ඡාදිට්ඨිකො විමොචෙය්‍යා''ති ආවජ්ජෙන්තො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං අද්දස. තතො පභාතාය රත්තියා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ''ආනන්ද, පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ආරොචෙහි – 'තථාගතො දෙවචාරිකං ගච්ඡතී'''ති. තංදිවසඤ්ච නන්දොපනන්දස්ස ආපානභූමිං සජ්ජයිංසු. සො දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ දිබ්බෙන සෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානො තිවිධනාටකෙහි චෙව නාගපරිසාය ච පරිවුතො දිබ්බභාජනෙසු උපට්ඨාපිතඅන්නපානං ඔලොකයමානො නිසින්නො හොති. අථ ඛො භගවා යථා නාගරාජා පස්සති, තථා කත්වා තස්ස විමානමත්ථකෙනෙව පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං තාවතිංසදෙවලොකාභිමුඛො පායාසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන නන්දොපනන්දස්ස නාගරාජස්ස එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති ''ඉමෙ හි නාම මුණ්ඩසමණකා අම්හාකං උපරිභවනෙන දෙවානං තාවතිංසානං භවනං පවිසන්තිපි නික්ඛමන්තිපි, න දානි ඉතො පට්ඨාය ඉමෙසං අම්හාකං මත්ථකෙ පාදපංසුං ඔකිරන්තානං ගන්තුං දස්සාමී''ති උට්ඨාය සිනෙරුපාදං ගන්ත්වා තං අත්තභාවං විජහිත්වා සිනෙරුං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණං කත්වා තාවතිංසභවනං අවකුජ්ජෙන ඵණෙන පරිග්ගහෙත්වා අදස්සනං ගමෙසි.

අථ ඛො ආයස්මා රට්ඨපාලො භගවන්තං එතදවොච – ''පුබ්බෙ, භන්තෙ, ඉමස්මිං පදෙසෙ ඨිතො සිනෙරුං පස්සාමි, සිනෙරුපරිභණ්ඩං පස්සාමි, තාවතිංසං පස්සාමි, වෙජයන්තං පස්සාමි, වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරිධජං පස්සාමි. කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො, යං එතරහි නෙව සිනෙරුං පස්සාමි...පෙ.... න වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරිධජං පස්සාමී''ති. ''අයං, රට්ඨපාල, නන්දොපනන්දො නාම නාගරාජා තුම්හාකං කුපිතො සිනෙරුං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අන්ධකාරං කත්වා ඨිතො''ති. ''දමෙමි නං, භන්තෙ''ති. න භගවා නං අනුජානි. අථ ඛො ආයස්මා භද්දියො, ආයස්මා රාහුලොති අනුක්කමෙන සබ්බෙපි භික්ඛූ උට්ඨහිංසු. භගවා අනුජානි.

අවසානෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො – ''අහං, භන්තෙ, දමෙමි න''න්ති ආහ. ''දමෙහි, මොග්ගල්ලානා''ති භගවා අනුජානි. ථෙරො අත්තභාවං විජහිත්වා මහන්තං නාගරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා නන්දොපනන්දං චුද්දසක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා තස්ස ඵණමත්ථකෙ අත්තනො ඵණං ඨපෙත්වා සිනෙරුනා සද්ධිං අභිනිප්පීළෙසි. නාගරාජා ධූමායි. ථෙරොපි ''න තුය්හංයෙව සරීරෙ ධූමො අත්ථි, මය්හම්පි අත්ථී''ති ධූමායි. නාගරාජස්ස ධූමො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස පන ධූමො නාගරාජං බාධති. තතො නාගරාජා පජ්ජලි, ථෙරොපි ''න තුය්හංයෙව සරීරෙ අග්ගි අත්ථි, මය්හම්පි අත්ථී''ති පජ්ජලි. නාගරාජස්ස තෙජො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස පන තෙජො නාගරාජානං බාධති. නාගරාජා – ''අයං මං සිනෙරුනා අභිනිප්පීළෙත්වා ධූමායති චෙව පජ්ජලති චා''ති චින්තෙත්වා ''භො, තුවං කොසී''ති පටිපුච්ඡි. ''අහං ඛො, නන්ද, මොග්ගල්ලානො''ති. ''භන්තෙ, අත්තනො භික්ඛුභාවෙන තිට්ඨාහී''ති.

ථෙරො තං අත්තභාවං විජහිත්වා තස්ස දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා වාමකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි, වාමකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි. තථා දක්ඛිණනාසසොතෙන පවිසිත්වා වාමනාසසොතෙන නික්ඛමි, වාමනාසසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණනාසසොතෙන නික්ඛමි. තතො නාගරාජා මුඛං විවරි, ථෙරො මුඛෙන පවිසිත්වා අන්තොකුච්ඡියං පාචීනෙන ච පච්ඡිමෙන ච චඞ්කමති. භගවා – ''මොග්ගල්ලාන, මනසි කරොහි, මහිද්ධිකො නාගො''ති ආහ. ථෙරො ''මය්හං ඛො, භන්තෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, තිට්ඨතු, භන්තෙ, නන්දොපනන්දො, අහං නන්දොපනන්දසදිසානං නාගරාජානං සතම්පි සහස්සම්පි දමෙය්‍ය''න්තිආදිමාහ.

නාගරාජා චින්තෙසි – ''පවිසන්තො තාව මෙ න දිට්ඨො, නික්ඛමනකාලෙ දානි නං දාඨන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා ඛාදිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''නික්ඛමථ, භන්තෙ, මා මං අන්තොකුච්ඡියං අපරාපරං චඞ්කමන්තො බාධයිත්ථා''ති ආහ. ථෙරො නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. නාගරාජා ''අයං සො''ති දිස්වා නාසවාතං විස්සජ්ජි, ථෙරො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජි, ලොමකූපම්පිස්ස වාතො චාලෙතුං නාසක්ඛි. අවසෙසා භික්ඛූ කිර ආදිතො පට්ඨාය සබ්බපාටිහාරියානි කාතුං සක්කුණෙය්‍යුං, ඉමං පන ඨානං පත්වා එවං ඛිප්පනිසන්තිනො හුත්වා සමාපජ්ජිතුං න සක්ඛිස්සන්තීති නෙසං භගවා නාගරාජදමනං නානුජානි.

නාගරාජා ''අහං ඉමස්ස සමණස්ස නාසවාතෙන ලොමකූපම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිං, මහිද්ධිකො සො සමණො''ති චින්තෙසි. ථෙරො අත්තභාවං විජහිත්වා සුපණ්ණරූපං අභිනිම්මිනිත්වා සුපණ්ණවාතං දස්සෙන්තො නාගරාජානං අනුබන්ධි. නාගරාජා තං අත්තභාවං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හාකං සරණං ගච්ඡාමී''ති වදන්තො ථෙරස්ස පාදෙ වන්දි. ථෙරො ''සත්ථා, නන්ද, ආගතො, එහි ගමිස්සාමා''ති නාගරාජානං දමෙත්වා නිබ්බිසං කත්වා ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. නාගරාජා භගවන්තං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හාකං සරණං ගච්ඡාමී''ති ආහ. භගවා ''සුඛී හොහි, නාගරාජා''ති වත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස නිවෙසනං අගමාසි.

අනාථපිණ්ඩිකො ''කිං, භන්තෙ, අතිදිවා ආගතත්ථා''ති ආහ. ''මොග්ගල්ලානස්ස ච නන්දොපනන්දස්ස ච සඞ්ගාමො අහොසී''ති. ''කස්ස පන, භන්තෙ, ජයො, කස්ස පරාජයො''ති? ''මොග්ගල්ලානස්ස ජයො, නන්දස්ස පරාජයො''ති. අනාථපිණ්ඩිකො ''අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා සත්තාහං එකපටිපාටියා භත්තං සත්තාහං ථෙරස්ස සක්කාරං කරිස්සාමී''ති වත්වා සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං මහාසක්කාරං අකාසි. තෙන වුත්තං – ''නන්දොපනන්දදමනෙන දීපෙතබ්බො''ති.

එකස්මිඤ්හි සමයෙ පුබ්බාරාමෙ විසාඛාය මහාඋපාසිකාය කාරිතසහස්සගබ්භපටිමණ්ඩිතෙ පාසාදෙ භගවති විහරන්තෙ…පෙ…. සංවෙජෙසි ච දෙවතාති. තෙන වුත්තං –

> ''ධරණිම්පි සුගම්භීරං, බහලං දුප්පධංසියං;
> වාමඞ්ගුට්ඨෙන ඛොභෙය්‍යං, ඉද්ධියා පාරමිං ගතො''ති.

තත්ථ **ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති** විකුබ්බනිද්ධිආදිඉද්ධියා පරියොසානං ගතො පත්තො.

395. **අස්මිමානන්ති** අහමස්මි පඤ්ඤාසීලසමාධිසම්පන්නොතිආදි අස්මිමානං **න පස්සාමි** න අක්ඛාමීති අත්ථො. තදෙව දීපෙන්තො **මානො මය්හං න විජ්ජතීති** ආහ. **සාමණෙරෙ උපාදායාති** සාමණෙරෙ ආදිං කත්වා සකලෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ **ගරුචිත්තං** ගාරවචිත්තං ආදරබහුමානං අහං කරොමීති අත්ථො.

396. **අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙති** ඉතො අම්හාකං උප්පන්නකප්පතො අන්තරකප්පාදීහි අපරිමෙය්‍යො එකඅසඞ්ඛෙය්‍යස්ස උපරි සතසහස්සකප්පමත්ථකෙති අත්ථො. **යං කම්මමභිනීහරින්ති** අග්ගසාවකභාවස්ස පදං පුඤ්ඤසම්පත්තිං පූරෙසිං. **තාහං භූමිමනුප්පත්තොති** අහං තං සාවකභූමිං අනුප්පත්තො ආසවක්ඛයසඞ්ඛාතං නිබ්බානං පත්තො අස්මි අම්හීති අත්ථො.

397. අත්ථපටිසම්භිදාදයො චතස්සො පටිසම්භිදා සොතාපත්තිමග්ගාදයො අට්ඨ විමොක්ඛා ඉද්ධිවිධාදයො ඡ අභිඤ්ඤායො **මෙ** මයා **සච්ඡිකතා** පච්චක්ඛං කතා. **බුද්ධස්ස** භගවතො ඔවාදානුසාසනීසඞ්ඛාතං **සාසනං** මයා **කතං** සීලපටිපත්තිනිප්ඵාදනවසෙන පරියොසාපිතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථන්ති ඉමිනා පකාරෙන හෙට්ඨා වුත්තක්කමෙන. එවං සො එකස්සෙව අනොමදස්සීබුද්ධස්ස සන්තිකෙ ද්වික්ඛත්තුං බ්‍යාකරණං ලභි. කථං? හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සෙට්ඨී හුත්වා තස්ස භගවතො සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො තතො චුතො සාමුද්දිකෙ නාගභවනෙ නිබ්බත්තො තස්සෙව භගවතො සන්තිකෙ දීඝායුකභාවෙන උපහාරං කත්වා නිමන්තෙත්වා භොජෙත්වා මහාපූජං අකාසි. තදාපි භගවා බ්‍යාකරණං කථෙසි. **සුදන්ති** පදපූරණෙ නිපාතො. **ආයස්මාති** පියවචනං ගරුගාරවාධිවචනං. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමා අපදානගාථායො **අභාසිත්ථ** කථෙසි. **ඉතීති** පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො.

මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-3. මහාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොත්‍යාදිකං ආයස්මතො මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤසම්භාරානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරභගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ වෙදෙහො නාම අසීතිකොටිවිභවො කුටුම්බිකො අහොසි. සො බුද්ධමාමකො, ධම්මමාමකො, සඞ්ඝමාමකො, උපාසකො හුත්වා විහරන්තො එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතොව සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිඤ්ච ඛණෙ සත්ථා මහානිසභත්ථෙරං නාම තතියසාවකං ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං නිසභො''ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. උපාසකො තං සුත්වා පසන්නො ධම්මකථාවසානෙ මහාජනෙ උට්ඨාය ගතෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා ''ස්වෙ, භන්තෙ, මය්හං භික්ඛං අධිවාසෙථා''ති නිමන්තෙසි. ''මහා ඛො, උපාසක, භික්ඛුසඞ්ඝො''ති. ''කිත්තකො, භන්තෙ''ති? ''අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්ස''න්ති. ''භන්තෙ, එකං සාමණෙරම්පි විහාරෙ අසෙසෙත්වා මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා''ති. සත්ථා අධිවාසෙසි. උපාසකො සත්ථු අධිවාසනං ඤත්වා ගෙහං ගන්ත්වා මහාදානං සජ්ජෙත්වා පුනදිවසෙ සත්ථු කාලං ආරොචාපෙසි. සත්ථා පත්තචීවරමාදාය භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො උපාසකස්ස ඝරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො දක්ඛිණොදකාවසානෙ යාගුආදීනි සම්පටිච්ඡන්තො භත්තවිස්සග්ගං අකාසි. උපාසකොපි සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි.

තස්මිං අන්තරෙ **මහානිසභත්ථෙරො** පිණ්ඩාය චරන්තො තමෙව වීථිං පටිපජ්ජි. උපාසකො දිස්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා ''පත්තං, භන්තෙ, දෙථා''ති ආහ. ථෙරො පත්තං අදාසි. ''භන්තෙ, ඉධෙව පවිසථ, සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්නො''ති. ''න වට්ටිස්සති, උපාසකා''ති. සො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා අදාසි.

තතො ථෙරං අනුගන්ත්වා නිවත්තො සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිත්වා එවමාහ – ‘‘මහානිසභත්ථෙරො, භන්තෙ, ‘සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්නො’ති වුත්තෙපි පවිසිතුං න ඉච්ඡි. අත්ථි නු ඛො එතස්ස තුම්හාකං ගුණෙහි අතිරෙකගුණො’’ති? බුද්ධානඤ්ච වණ්ණමච්ඡෙරං නාම නත්ථි, තස්මා සත්ථා එවමාහ – ‘‘උපාසක, මයං භික්ඛං ආගමයමානා ගෙහෙ නිසීදාම, සො භික්ඛු න එවං නිසීදිත්වා භික්ඛං උදික්ඛති. මයං ගාමන්තසෙනාසනෙ වසාම, සො අරඤ්ඤෙයෙව වසති. මයං ඡන්නෙ වසාම, සො අබ්භොකාසෙයෙව වසතී’’ති භගවා ‘‘අයඤ්ච අයඤ්චෙතස්ස ගුණො’’ති මහාසමුද්දං පූරයමානො විය තස්ස ගුණං කථෙසි.

උපාසකොපි පකතියා ජලමානදීපො තෙලෙන ආසිත්තො විය සුට්ඨුතරං පසන්නො හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘කිං මය්හං අඤ්ඤාය සම්පත්තියා, යංනූනාහං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ ධුතවාදානං අග්ගභාවත්ථාය පත්ථනං කරිස්සාමී’’ති. සො පුනපි සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා තෙනෙව නියාමෙන සත්ත දිවසෙ මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස මහාභික්ඛුසඞ්ඝස්ස තිචීවරානි දත්වා සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා එවමාහ – ‘‘යං මෙ, භන්තෙ, සත්ත දිවසෙ දානං දෙන්තස්ස මෙත්තං කායකම්මං මෙත්තං වචීකම්මං මෙත්තං මනොකම්මං පච්චුපට්ඨිතං, ඉමිනාහං න අඤ්ඤං දෙවසම්පත්තිං වා සක්කමාරබ්‍රහ්මසම්පත්තිං වා පත්ථෙමි, ඉදං පන මෙ කම්මං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මහානිසභත්ථෙරෙන පත්තඨානන්තරං පාපුණනත්ථාය තෙරසධුතඞ්ගධරානං අග්ගභාවස්ස අධිකාරො හොතූ’’ති. සත්ථා ‘‘මහන්තං ඨානං ඉමිනා පත්ථිතං, සමිජ්ඣිස්සති නු ඛො, නො’’ති ඔලොකෙන්තො සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ආහ – ‘‘මනාපං තෙ ඨානං පත්ථිතං, අනාගතෙ සතසහස්සකප්පාවසානෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස ත්වං තතියසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො නාම භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තං සුත්වා උපාසකො ‘‘බුද්ධානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථී’’ති පුනදිවසෙ පත්තබ්බං විය තං සම්පත්තිං අමඤ්ඤිත්ථ. සො යාවතායුකං දානං දත්වා සීලං සමාදාය රක්ඛිත්වා නානප්පකාරං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා කාලංකත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්තො ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධෙ බන්ධුමතීනගරං උපනිස්සාය ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරන්තෙ දෙවලොකා චවිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං පරිජිණ්ණබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ විපස්සී භගවා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ධම්මං කථෙසි, මහන්තං කොලාහලං අහොසි. සකලජම්බුදීපෙ දෙවතා ‘‘සත්ථා ධම්මං කථෙස්සතී’’ති ආරොචෙසුං. බ්‍රාහ්මණො තං සාසනං අස්සොසි. තස්ස නිවාසනසාටකො එකොයෙව, තථා බ්‍රාහ්මණියා. පාරුපනං පන ද්වින්නම්පි එකමෙව. සො සකලනගරෙ ‘‘එකසාටකබ්‍රාහ්මණො’’ති පඤ්ඤායි . සො බ්‍රාහ්මණො කෙනචිදෙව කිච්චෙන බ්‍රාහ්මණානං සන්නිපාතෙ සති බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා සයං තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති, බ්‍රාහ්මණීනං සන්නිපාතෙ සති සයං ගෙහෙ අච්ඡති, බ්‍රාහ්මණී තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති. තස්මිං පන දිවසෙ සො බ්‍රාහ්මණිං ආහ – ‘‘භොති, කිං ත්වං රත්තිං ධම්මං සුණිස්සසි, උදාහු දිවා’’ති? ‘‘සාමි, අහං මාතුගාමො භීරුකජාතිකා රත්තිං සොතුං න සක්කොමි, දිවා සොස්සාමී’’ති තං බ්‍රාහ්මණං ගෙහෙ ඨපෙත්වා තං වත්ථං පාරුපිත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මං සුත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං අගමාසි. අථ බ්‍රාහ්මණො තං ගෙහෙ ඨපෙත්වා තං වත්ථං පාරුපිත්වා විහාරං ගතො.

තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා පරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසින්නො චිත්තබීජනිං ගහෙත්වා ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය සිනෙරුං මත්ථං කත්වා සාගරං නිම්මන්ථෙන්තො විය ච ධම්මකථං කථෙසි. බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසපරියන්තෙන නිසින්නස්ස ධම්මං සුණන්තස්ස පඨමයාමෙයෙව සකලසරීරං පූරයමානා පඤ්චවණ්ණා පීති උප්පජ්ජි. සො පාරුතවත්ථං සඞ්ඝරිත්වා ‘‘දසබලස්ස දස්සාමී’’ති චින්තෙසි. අථස්ස ආදීනවසහස්සං දස්සයමානං මච්ඡෙරං උප්පජ්ජි. සො ‘‘බ්‍රාහ්මණියා තුය්හඤ්ච එකමෙව වත්ථං, අඤ්ඤං කිඤ්චි පාරුපනං නාම නත්ථි, අපාරුපිත්වා බහි විචරිතුං න සක්කොමී’’ති සබ්බථාපි අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස නික්ඛන්තෙ පඨමෙ මජ්ඣිමයාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. සො තථෙව චින්තෙත්වා තථෙව අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස මජ්ඣිමෙ යාමෙ නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමයාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. තදා සො මච්ඡෙරං ජිනිත්වා වත්ථං සඞ්ඝරිත්වා සත්ථු පාදමූලෙ ඨපෙසි. තතො වාමහත්ථං ආභුජිත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අප්ඵොටෙත්වා ‘‘ජිතං මෙ, ජිතං මෙ’’ති තික්ඛත්තුං නදි.

තස්මිං සමයෙ බන්ධුමා රාජා ධම්මාසනස්ස පච්ඡතො අන්තොසාණියං නිසින්නො ධම්මං සුණාති. රඤ්ඤො ච නාම ‘‘ජිතං මෙ’’ති සද්දො අමනාපො හොති. රාජා පුරිසං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ, භණෙ, එතං පුච්ඡ – ‘කිං සො වදතී’’’ති? බ්‍රාහ්මණො තෙනාගන්ත්වා පුච්ඡිතො ‘‘අවසෙසා හත්ථියානාදීනි ආරුය්හ අසිචම්මාදීනි ගහෙත්වා පරසෙනං ජිනන්ති, න තං අච්ඡරියං. අහං පන පච්ඡතො ආගච්ඡන්තස්ස කූටගොණස්ස මුග්ගරෙන සීසං භින්දිත්වා තං පලාපෙන්තො විය මච්ඡෙරචිත්තං ජිනිත්වා පාරුතවත්ථං දසබලස්ස අදාසිං, තං මෙ ජිතං මච්ඡෙරං අච්ඡරිය’’න්ති ආහ. සො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘අම්හෙ, භණෙ, දසබලස්ස අනුරූපං න ජානාම, බ්‍රාහ්මණො ජානාතී’’ති තස්ස පසීදිත්වා වත්ථයුගං පෙසෙසි. තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි – ‘‘රාජා මය්හං තුණ්හී නිසින්නස්ස පඨමං කිඤ්චි අදත්වා සත්ථු ගුණෙ කථෙන්තස්ස අදාසි, සත්ථු ගුණෙ පටිච්ච ඉදං උප්පන්නං, සත්ථුයෙව අනුච්ඡවික’’න්ති තම්පි වත්ථයුගං දසබලස්ස අදාසි. රාජා ‘‘කිං බ්‍රාහ්මණෙන කත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘තම්පි තෙන වත්ථයුගං තථාගතස්සෙව දින්න’’න්ති සුත්වා අඤ්ඤානිපි ද්වෙ වත්ථයුගානි පෙසෙසි, සො තානිපි සත්ථු අදාසි. පුන රාජා ‘අඤ්ඤානිපි චත්තාරී’ති එවං වත්වා යාව එවං ද්වත්තිංස වත්ථයුගානි පෙසෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණො ‘‘ඉදං වඩ්ඪෙත්වා වඩ්ඪෙත්වා ගහණං විය හොතී’’ති අත්තනො අත්ථාය එකං, බ්‍රාහ්මණියා එකන්ති ද්වෙ වත්ථයුගානි ගහෙත්වා, තිංස යුගානි තථාගතස්සෙව අදාසි. තතො පට්ඨාය ච සො සත්ථු විස්සාසිකො ජාතො.

අථ තං රාජා එකදිවසං සීතසමයෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තං දිස්වා සතසහස්සග්ඝනකං අත්තනො පාරුතං රත්තකම්බලං දත්වා ආහ – ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඉමං පාරුපිත්වා ධම්මං සුණාහී’’ති. සො ‘‘කිං මෙ ඉමිනා කම්බලෙන ඉමස්මිං පූතිකායෙ උපනීතෙනා’’ති චින්තෙත්වා අන්තොගන්ධකුටියං තථාගතස්ස මඤ්චස්ස උපරි විතානං කත්වා අගමාසි. අථෙකදිවසං රාජා පාතොව විහාරං ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියං සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො කම්බලෙ පටිහඤ්ඤන්ති, කම්බලො අතිවිය විරොචිත්ථ. රාජා උල්ලොකෙන්තො සඤ්ජානිත්වා ආහ – ‘‘අම්හාකං, භන්තෙ, එස කම්බලො, අම්හෙහි එකසාටකබ්‍රාහ්මණස්ස දින්නො’’ති. ‘‘තුම්හෙහි, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණො පූජිතො, බ්‍රාහ්මණෙන මයං පූජිතා’’ති. රාජා ‘‘බ්‍රාහ්මණො යුත්තං අඤ්ඤාසි, න මය’’න්ති පසීදිත්වා යං මනුස්සානං උපකාරභූතං, තං සබ්බං අට්ඨට්ඨකං කත්වා සබ්බට්ඨකං නාම දානං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙ ඨපෙසි. සොපි ‘‘අට්ඨට්ඨකං නාම චතුසට්ඨි හොතී’’ති චතුසට්ඨිසලාකභත්තානි උපට්ඨපෙත්වා යාවජීවං දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

පුන තතො චුතො ඉමස්මිං කප්පෙ භගවතො කොණාගමනස්ස භගවතො කස්සපස්ස චාති ද්වින්නං අන්තරෙ බාරාණසියං කුටුම්බියකුලෙ නිබ්බත්තො. සො වඩ්ඪිමන්වාය ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ ජඞ්ඝවිහාරං විචරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පච්චෙකබුද්ධො නදීතීරෙ චීවරකම්මං කරොන්තො අනුවාතෙ අප්පහොන්තෙ සඞ්ඝරිත්වා ඨපෙතුමාරද්ධො. සො තං දිස්වා ‘‘කස්මා, භන්තෙ, සඞ්ඝරිත්වා ඨපෙථා’’ති ආහ. ‘‘අනුවාතො නප්පහොතී’’ති. ‘‘ඉමිනා, භන්තෙ, කරොථා’’ති උත්තරිසාටකං දත්වා ‘‘නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කාචි හානි මා හොතූ’’ති පත්ථනං අකාසි.

ඝරෙපිස්ස භගිනියා සද්ධිං භරියාය කලහං කරොන්තියා පච්චෙකබුද්ධො පිණ්ඩාය පාවිසි. අථස්ස භගිනී පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා තස්ස භරියං සන්ධාය – ‘‘එවරූපං බාලං යොජනසතෙ පරිවජ්ජෙය්‍යා’’න්ති පත්ථනං ඨපෙසි. සා ගෙහඞ්ගණෙ ඨිතා සුත්වා ‘‘ඉමාය දින්නභත්තං එස මා භුඤ්ජතූ’’ති පත්තං ගහෙත්වා භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලස්ස පූරෙත්වා අදාසි. ඉතරා දිස්වා ‘‘බාලෙ, මං තාව අක්කොස වා පහර වා, එවරූපස්ස පන ද්වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමිස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තතො භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලං දාතුං න යුත්ත’’න්ති ආහ. අථස්ස භරියාය පටිසඞ්ඛානං උප්පජ්ජි. සා ‘‘තිට්ඨථ, භන්තෙ’’ති කලලං ඡඩ්ඩෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා පණීතභත්තස්ස චතුමධුරස්ස ච පූරෙත්වා උපරි ආසිත්තෙන පදුමගබ්භවණ්ණෙන සප්පිනා විජ්ජොතමානං පත්තං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා ‘‘යථා අයං පිණ්ඩපාතො ඔභාසජාතො, එවං ඔභාසජාතං මෙ සරීරං හොතූ’’ති පත්ථනං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො අනුමොදිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තෙපි ද්වෙ ජායම්පතිකා යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතා සග්ගෙ නිබ්බත්තිංසු. පුන තතො චවිත්වා උපාසකො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං අසීතිකොටිවිභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්ති, ඉතරාපි තාදිසස්සෙව සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස වයප්පත්තස්ස තමෙව සෙට්ඨිධීතරං ආනයිංසු. තස්සා පුබ්බෙ අනිට්ඨවිපාකස්ස පාපකම්මස්ස ආනුභාවෙන පතිකුලං පවිට්ඨමත්තාය උම්මාරන්තරතො පට්ඨාය සකලං ගෙහං උග්ඝාටිතවච්චකූපො විය දුග්ගන්ධං ජාතං. කුමාරො ‘‘කස්සායං ගන්ධො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සෙට්ඨිකඤ්ඤාය’’ති සුත්වා ‘‘නීහරථ න’’න්ති තස්සායෙව කුලඝරං පෙසෙසි. සා තෙනෙව නීහාරෙන සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්ති.

තෙන සමයෙන කස්සපදසබලො පරිනිබ්බායි. තස්ස සතසහස්සග්ඝනිකාහි සුවණ්ණිට්ඨකාහි යොජනුබ්බෙධං චෙතියං ආරභිංසු. තස්මිං චෙතියෙ කරියමානෙ සා සෙට්ඨිධීතා චින්තෙසි – ‘‘අහං සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්තා, කිං මෙ ජීවිතෙනා’’ති අත්තනො ආභරණභණ්ඩං භඤ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණිට්ඨකං කාරෙසි රතනායතං විදත්ථිවිත්ථිණ්ණං චතුරඞ්ගුලුබ්බෙධං. තතො හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං ගහෙත්වා අට්ඨ උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙ ආදාය චෙතියකරණට්ඨානං ගතා. තස්මිඤ්ච ඛණෙ එකා ඉට්ඨකාපන්ති පරික්ඛිපිත්වා ආගච්ඡමානා ඝටනිට්ඨකාය ඌනා හොති. සෙට්ඨිධීතා වඩ්ඪකිං ආහ ‘‘ඉමං මෙ ඉට්ඨකං එත්ථ ඨපෙථා’’ති. ‘‘අම්ම භද්දකෙ, කාලෙ ආගතාසි, සයමෙව ඨපෙහී’’ති. සා ආරුය්හ තෙලෙන හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං යොජෙත්වා තෙන බන්ධනෙන ඉට්ඨකං පතිට්ඨපෙත්වා උපරි අට්ඨහි උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා ‘‘නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කායතො චන්දනගන්ධො වායතු, මුඛතො උප්පලගන්ධො’’ති පත්ථනං කත්වා චෙතියං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි.

තස්මිංයෙව ඛණෙ සා යස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස පඨමං ගෙහං නීතා, තස්ස තං ආරබ්භ සති උදපාදි. නගරෙපි නක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං හොති. සො උපට්ඨාකෙ ආහ ‘‘ඉධ ආනීතා සෙට්ඨිධීතා කුහි’’න්ති? ‘‘කුලගෙහෙ, සාමී’’ති. ‘‘ආනෙථ නං, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී’’ති. තෙ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා ඨිතා. ‘‘කිං, තාතා, ආගතත්ථා’’ති තාය පුට්ඨා තස්සා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. ‘‘තාතා, මයා ආභරණභණ්ඩෙහි චෙතියං පූජිතං, ආභරණං මෙ නත්ථී’’ති. තෙ ගන්ත්වා සෙට්ඨිපුත්තස්ස ආරොචෙසුං. ‘‘ආනෙථ නං, පිළන්ධනං ලභිස්සතී’’ති. තෙ තං ආනයිංසු. තස්සා සහ ගෙහපවෙසනෙන සකලගෙහං චන්දනගන්ධො චෙව උප්පලගන්ධො ච වායි. සෙට්ඨිපුත්තො තං පුච්ඡි – ‘‘භද්දෙ, තව සරීරතො පඨමං දුග්ගන්ධො වායි, ඉදානි පන තෙ සරීරතො චන්දනගන්ධො, මුඛතො උප්පලගන්ධො වායති, කිමෙත’’න්ති? සා ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා කතකම්මං ආරොචෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො ‘‘නිය්‍යානිකං වත බුද්ධසාසන’’න්ති පසීදිත්වා යොජනිකං සුවණ්ණචෙතියං කම්බලකඤ්චුකෙන පටිච්ඡාදෙත්වා තත්ථ තත්ථ රථචක්කපමාණෙහි සුවණ්ණපදුමෙහි අලඞ්කරි. තෙසං ද්වාදසහත්ථා ඔලම්බකා හොන්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා, පුන තතො චවිත්වා බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. භරියා පනස්ස දෙවලොකතො චවිත්වා රාජකුලෙ ජෙට්ඨරාජධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසු වයප්පත්තෙසු කුමාරස්ස වසනගාමෙ නක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං. සො මාතරං ආහ – ''අම්ම, සාටකං මෙ දෙහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී''ති. සා ධොතවත්ථං නීහරිත්වා අදාසි. ''අම්ම, ථූලමිද''න්ති ආහ. සා අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි. සො තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ – ''තාත, යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා, නත්ථි නො ඉතො සුඛුමතරස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ''න්ති. ''තෙන හි ලභනට්ඨානං ගච්ඡාමි, අම්මා''ති. ''පුත්ත, අහං අජ්ජෙව තුය්හං බාරාණසිනගරරජ්ජපටිලාභං ඉච්ඡාමී''ති. සො මාතරං වන්දිත්වා ''ගච්ඡාමි, අම්මා''ති. ''ගච්ඡ, තාතා''ති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි. සො ච බාරාණසිරඤ්ඤො කාලඞ්කතස්ස සත්තමො දිවසො හොති.

අමච්චා රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා මන්තයිංසු – ''රඤ්ඤො එකා ධීතාව අත්ථි, පුත්තො නත්ථි, අරාජකං රජ්ජං නස්සිස්සති, කො රාජා භවිතුං අරහතී''ති? ''ත්වං හොහි, ත්වං හොහී''ති. පුරොහිතො ආහ – ''බහුං ඔලොකෙතුං න වට්ටති, ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙස්සාමා''ති. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා පඤ්චවිධරාජකකුධභණ්ඩං සෙතච්ඡත්තඤ්ච තස්මිං ඨපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තූරියානි පග්ගණ්හාපෙසුං. රථො පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. ''පරිචයෙන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති, නිවත්තෙමා''ති කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො ''මා නිවත්තයිත්ථා''ති ආහ. රථො ගන්ත්වා කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරුහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො ''තිට්ඨතු අයං දීපො, ද්විසහස්සපරිත්තදීපවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු එස රජ්ජං කාරෙතුං යුත්තො''ති වත්වා ''තූරියානි පග්ගණ්හථා''ති තික්ඛත්තුං තූරියානි පග්ගණ්හාපෙති.

අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො ''කෙන කම්මෙන ආගතත්ථා''ති ආහ. ''දෙව, තුම්හාකං රජ්ජං පාපුණාතී''ති. ''රාජා වො කහ''න්ති? ''දෙවත්තං ගතො, සාමී''ති. ''කති දිවසා අතික්කන්තා''ති ? ''අජ්ජ සත්තමො දිවසො''ති. ''පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථී''ති ? ''ධීතා අත්ථි, දෙව, පුත්තො නත්ථී''ති. ''තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජ''න්ති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කාරෙත්වා රාජධීතරං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු. අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ඝනකං වත්ථං උපනයිංසු. සො ''කිමිදං, තාතා''ති ආහ. ''නිවාසනවත්ථං, දෙවා''ති. ''නනු, තාතා, ථූල''න්ති? ''මනුස්සපරිභොගවත්ථෙසු ඉතො මුදුතරං නත්ථි, දෙවා''ති. ''තුම්හාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසී''ති? ''ආම, දෙවා''ති. ''න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්හාකං රාජා''ති ''සුවණ්ණභිඞ්ගාරං ආහරථ, ලභිස්සාමි වත්ථ''න්ති සුවණ්ණභිඞ්ගාරං ආහරාපෙත්වා උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා පුරත්ථිමදිසායං අබ්භුක්කිරි. ඝනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨ කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරදිසායන්ති එවං චතූසු දිසාසු අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨඅට්ඨකං කත්වා ද්වත්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා ''නන්දරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො 'මා සුත්තං කන්තිංසූ'ති එවං භෙරිං චරාපෙථා''ති වත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා ''අහො වත තපස්සී''ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. ''කිමිදං, දෙවී''ති පුට්ඨා ''අතිමහතී, දෙව, තෙ සම්පත්ති, අතීතෙ බුද්ධානං සද්දහිත්වා කතකල්‍යාණස්ස ඵලං, ඉදානි අනාගතස්ස පච්චයං පුඤ්ඤං න කරොථා''ති ආහ. කස්ස දස්සාම, සීලවන්තො නත්ථීති. ''අසුඤ්ඤො, දෙව, ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි; තුම්හෙ, දෙව, දානං සජ්ජෙථ, අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමී''ති ආහ. පුනදිවසෙ රාජා පාචීනද්වාරෙ දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී පාතොව උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය උපරිපාසාදෙ පුරත්ථාභිමුඛා උරෙන නිපජ්ජිත්වා ''සචෙ එතිස්සාය දිසාය අරහන්තො අත්ථි, ස්වෙ ආගන්ත්වා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ''ති ආහ. තස්සං දිසායං අරහන්තො නාහෙසුං, තං සක්කාරං කපණයාචකානං අදංසු.

පුනදිවසෙ දක්ඛිණද්වාරෙ සජ්ජෙත්වා තථෙව දක්ඛිණෙය්‍යං නාලත්ථ, පුනදිවසෙපි පච්ඡිමද්වාරෙ තථෙව. උත්තරද්වාරෙ සජ්ජිතදිවසෙන පන දෙවියා තථෙව නිමන්තෙන්තියා හිමවන්තෙ වසන්තානං පදුමවතියා පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකබුද්ධානං ජෙට්ඨකො මහාපදුමපච්චෙකබුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි – ''මාරිසා, නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති, අධිවාසෙථ තස්සා''ති. තෙ අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා දිස්වා ගන්ත්වා ''පඤ්චසතා, දෙව, පච්චෙකබුද්ධා ආගතා''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ගන්ත්වා වන්දිත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්‍ර නෙසං දානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස, දෙවී සඞ්ඝනවකස්ස පාදමූලෙ නිපතිත්වා ''අය්‍යා, භන්තෙ, පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයඤ්ච පුඤ්ඤෙන න පරිහායිස්සාම, අම්හාකං යාවජීවං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා''ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ පඤ්ච පණ්ණසාලාසතානි, පඤ්ච චඞ්කමනසතානීති සබ්බාකාරෙන නිවාසනට්ඨානානි සම්පාදෙත්වා තත්ථ වසාපෙසුං.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ රඤ්ඤො පච්චන්තෙ කුපිතෙ රාජා ''අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමි, ත්වං පච්චෙකබුද්ධෙසු මා පමජ්ජා''ති දෙවිං ඔවදිත්වා ගතො. තස්මිං අනාගතෙයෙව පච්චෙකබුද්ධානං ආයුසඞ්ඛාරා ඛීණා. මහාපදුමපච්චෙකබුද්ධො තියාමරත්තිං ඣානකීළං කීළිත්වා අරුණුග්ගමනසමයෙ ආලම්බනඵලකං ආලම්බිත්වා ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. එතෙනුපායෙන සෙසාපීති සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා. පුනදිවසෙ

දෙවී පච්චෙකබුද්ධානං නිසීදනට්ඨානානි සජ්ජෙත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධූපං වාසෙත්වා තෙසං ආගමනං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා ආගමනං අදිස්වා පුරිසෙ පෙසෙසි – ‘‘ගච්ඡථ, තාතා, ජානාථ කිං අය්‍යානං අඵාසුක’’න්ති? තෙ ගන්ත්වා මහාපදුමස්ස පණ්ණසාලාය ද්වාරං විවරිත්වා තත්ථ තං අපස්සන්තා චඞ්කමනං ගන්ත්වා ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨිතං දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘කාලො, භන්තෙ’’ති ආහංසු. පරිනිබ්බුතසරීරං කිං කථෙස්සති, තෙ ‘‘නිද්දායති මඤ්ඤෙ’’ති වත්වා පිට්ඨිපාදෙ හත්ථෙන පරාමසිත්වා පාදානං සීතලතාය චෙව ථද්ධතාය ච පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා දුතියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තථෙව ඤත්වා පුන තතියස්සාති එවං සබ්බෙසම්පි පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා රාජකුලං ආගමිංසු. ‘‘කහං, තාතා, පච්චෙකබුද්ධා’’ති පුට්ඨා ‘‘පරිනිබ්බුතා, දෙවී’’ති ආහංසු. දෙවී කන්දන්තී රොදන්තී නික්ඛමිත්වා නාගරෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සාධුකීළිතං කාරෙත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ධාතුයො ගාහාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසි.

රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො පච්චුග්ගමනං ආගතං දෙවිං පුච්ඡි – ‘‘කිං, භද්දෙ, ත්වං පච්චෙකබුද්ධෙසු න පමජ්ජසි, නිරොගා ච අය්‍යා’’ති? ‘‘පරිනිබ්බුතා, දෙවා’’ති. තං සුත්වා රාජා චින්තෙසි – ‘‘එවරූපානම්පි පණ්ඩිතානං මරණං උප්පජ්ජති, අම්හාකං කුතො මොක්ඛො’’ති? සො නගරං අපවිසිත්වා උය්‍යානමෙව ගන්ත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා සයං සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජි. දෙවීපි ‘‘රඤ්ඤෙ පබ්බජිතෙ අහං කිං කරිස්සාමී’’ති තථෙව උය්‍යානෙ පබ්බජි. ද්වෙපි ඣානං භාවෙත්වා තතො චුතා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

තෙසු තත්ථෙව වසන්තෙසු අම්හාකං සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං පාපුණි. සත්ථරි තත්ථ පටිවසන්තෙ අයං පිප්පලිමාණවො මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථබ්‍රාහ්මණගාමෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස භරියාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො. අයං භද්දකාපිලානී මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරෙ කොසියගොත්තබ්‍රාහ්මණස්ස භරියාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තා. තෙසං අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානානං පිප්පලිමාණවස්ස වීසතිමෙ, භද්දාය සොළසමෙ වයෙ සම්පත්තෙ මාතාපිතරො පුත්තං ඔලොකෙත්වා ‘‘තාත, ත්වං වයප්පත්තො, කුලවංසං පතිට්ඨපෙතුං යුත්තො’’ති අතිවිය නිප්පීළයිංසු. මාණවො ආහ – ‘‘මය්හං සොතපථෙ එවරූපං කථං මා කථයිත්ථ, අහං යාව තුම්හෙ ධරථ, තාව පටිජග්ගිස්සාමි, තුම්හාකං අච්චයෙන නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති. තෙ කතිපාහං අතික්කමිත්වා පුන කථයිංසු. සොපි පුන පටික්ඛිපි. තතො පට්ඨාය මාතා නිරන්තරං කථෙතියෙව.

මාණවො ‘‘මාතරං සඤ්ඤාපෙස්සාමී’’ති රත්තසුවණ්ණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා සුවණ්ණකාරෙහි ඉත්ථිරූපකං කාරෙත්වා තස්ස මජ්ජනඝට්ටනාදිකම්මපරියොසානෙ තං රත්තවත්ථං නිවාසෙත්වා සුවණ්ණසම්පන්නෙහි පුප්ඵෙහි චෙව නානාලඞ්කාරෙහි ච අලඞ්කාරාපෙත්වා ‘‘අම්ම, එවරූපං ආරම්මණං ලභන්තො ගෙහෙ වසිස්සාමි, අලභන්තො න වසිස්සාමී’’ති. පණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණී චින්තෙසි – ‘‘මය්හං පුත්තො පුඤ්ඤවා දින්නදානො කතාභිනීහාරො පුබ්බෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො න එකකොව අකාසි, අද්ධා එතෙන සහ කතපුඤ්ඤා සුවණ්ණරූපකපටිභාගා භවිස්සතී’’ති. අට්ඨ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා සුවණ්ණරූපකං රථෙ ආරොපෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ, තාතා, යත්ථ අම්හෙහි ජාතිගොත්තභොගාදිසමානකුලෙ එවරූපං දාරිකං පස්සථ, තත්ථ ඉදමෙව සුවණ්ණරූපකං සච්චාකාරං කත්වා දෙථා’’ති උය්‍යොජෙසි.

තෙ ‘‘අම්හාකං නාම එතං කම්ම’’න්ති නික්ඛමිත්වා ‘‘කත්ථ ලභිස්සාම, මද්දරට්ඨං නාම ඉත්ථාගාරං, මද්දරට්ඨං ගමිස්සාමා’’ති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු. තත්ථ තං සුවණ්ණරූපකං න්හානතිත්ථෙ ඨපෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අථ භද්දාය ධාතී භද්දං න්හාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා සයං න්හායිතුං උදකතිත්ථං ගන්ත්වා සුවණ්ණරූපකං දිස්වා ‘‘කිස්සායං අවිනීතා ඉධාගන්ත්වා ඨිතා’’ති පිට්ඨිපස්සෙ පහරිත්වා සුවණ්ණරූපකං ඤත්වා ‘‘අය්‍යධීතා මෙති සඤ්ඤං උප්පාදෙසිං, අයං පන අය්‍යධීතාය නිවාසනපටිග්ගාහිකායපි අසදිසා’’ති ආහ. අථ නං තෙ බ්‍රාහ්මණා ‘‘එවරූපා කිර තෙ සාමිධීතා’’ති පුච්ඡිංසු. සා ‘‘ඉමාය සුවණ්ණපටිමාය සතගුණෙන සහස්සගුණෙන මය්හං අය්‍යධීතා අභිරූපතරා’’, තථා හි ‘‘අප්පදීපෙපි ද්වාදසහත්ථෙ ගබ්භෙ නිසින්නා සරීරොභාසෙන තමං විධමතී’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි තස්සා මාතාපිතූනං සන්තිකං ගච්ඡාමා’’ති සුවණ්ණරූපකං රථෙ ආරොපෙත්වා තං ධාතිං අනුගන්ත්වා කොසියගොත්තස්ස ඝරද්වාරෙ ඨත්වා ආගමනං ආරොචයිංසු.

බ්‍රාහ්මණො පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කුතො ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡි. තෙ ‘‘මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථගාමෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස ඝරතො ඉමිනා නාම කාරණෙන ආගතම්හා’’ති ආහංසු. ‘‘සාධු, තාතා, අම්හෙහි සමජාතිගොත්තවිභවො සො බ්‍රාහ්මණො, දස්සාම දාරික’’න්ති පණ්ණාකාරං ගණ්හි. තෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස සාසනං පහිණිංසු – ‘‘ලද්ධා නො භද්දා නාම දාරිකා, කත්තබ්බං ජානාථා’’ති. තං සාසනං සුත්වා පිප්පලිමාණවස්ස ආරොචයිංසු ‘‘ලද්ධා දාරිකා’’ති. පිප්පලිමාණවො ‘‘අහං ‘න ලභිස්සන්තී’ති චින්තෙසිං, ඉමෙ ‘ලද්ධා’ති පෙසෙන්ති, අනත්ථිකො හුත්වා පණ්ණං පෙසෙස්සාමී’’ති රහොගතො පණ්ණං ලිඛි ‘‘භද්දා අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං පතිං ලභතු, අහං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි, මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනී අහොසී’’ති. භද්දාපි ‘‘අසුකස්ස කිර මං දාතුකාමා’’ති සුත්වා රහොගතා පණ්ණං ලිඛි – ‘‘අය්‍යපුත්තො අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං දාරිකං ලභතු, අහං පබ්බජිස්සාමි, මා පච්ඡා විප්පටිසාරී භවාහී’’ති. ද්වෙපි පණ්ණානි අන්තරාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. ‘‘ඉදං කස්ස පණ්ණ’’න්ති? ‘‘පිප්පලිමාණවෙන භද්දාය පහිත’’න්ති. ‘‘ඉදං කස්සා’’ති? ‘‘භද්දාය පිප්පලිමාණවස්ස පහිත’’න්ති ච වුත්තෙ තෙ ද්වෙපි වාචෙත්වා ‘‘පස්සථ දාරකානං කම්ම’’න්ති ඵාලෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤං තංසමානං පණ්ණං ලිඛිත්වා ඉතො එත්තො ච පෙසෙසුං. ඉති කුමාරස්ස කුමාරිකාය ච සදිසං පණ්ණං ලොකස්සාදරහිතමෙවාති අනිච්ඡමානානම්පි තෙසං ද්වින්නං සමාගමො අහොසි.

තංදිවසමෙව පිප්පලිමාණවොපි භද්දං එකං පුප්ඵදාමං ගණ්හාපෙසි. භද්දාපි තානි සයනමජ්ඣෙ ඨපෙසි. උභොපි භුත්තසායමාසා සයනං ආරුහිතුං ආරභිංසු. තෙසු මාණවො දක්ඛිණපස්සෙන සයනං ආරුහි, භද්දා වාමපස්සෙන අභිරුහිත්වා ආහ – ''යස්ස පස්සෙ පුප්ඵානි මිලායන්ති, තස්ස රාගචිත්තං උප්පන්නන්ති විජානිස්සාම, ඉමං පුප්ඵදාමං න අල්ලීයිතබ්බ''න්ති. තෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරසම්ඵස්සභයෙන සකලරත්තිං නිද්දං අනොක්කමන්තාව වීතිනාමෙසුං. දිවා පන හසිතමත්තම්පි නාහෙසුං. තෙ ලොකාමිසෙන අසංසට්ඨා යාව මාතාපිතරො ධරන්ති, තාව කුටුම්බං අවිචාරෙත්වා තෙසු කාලඞ්කතෙසු විචාරයිංසු. මහතී මාණවස්ස සම්පත්ති. එකදිවසං සරීරං උබ්බට්ටෙත්වා ඡඩ්ඩෙතබ්බං සුවණ්ණචුණ්ණං එව මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තං ලද්ධුං වට්ටති. යන්තබද්ධානි සට්ඨි මහාතළාකානි, කම්මන්තො ද්වාදසයොජනිකො, අනුරාධපුරප්පමාණා චුද්දසගාමා, චුද්දස හත්ථානීකානි, චුද්දස අස්සානීකානි, චුද්දස රථානීකානි.

සො එකදිවසං අලඞ්කතඅස්සං ආරුය්හ මහාජනපරිවුතො කම්මන්තට්ඨානං ගන්ත්වා ඛෙත්තකොටියං ඨිතො නඞ්ගලෙහි භින්නට්ඨානතො කාකාදයො සකුණෙ ගණ්ඩුප්පාදාදිකෙ පාණකෙ උද්ධරිත්වා ඛාදන්තෙ දිස්වා ''තාතා, ඉමෙ කිං ඛාදන්තී''ති පුච්ඡි. ''ගණ්ඩුප්පාදෙ, අය්‍යා''ති. ''එතෙහි කතපාපං කස්ස හොතී''ති? ''තුම්හාකං, අය්‍යා''ති. සො චින්තෙසි – ''සචෙ එතෙහි කතපාපං මය්හං හොති, කිං මෙ කරිස්සති සත්තඅසීතිකොටිධනං, ද්වාදසයොජනකම්මන්තො කිං කරිස්සති, කිං යන්තබද්ධානි තළාකානි, කිං චුද්දස ගාමානි, සබ්බමෙතං භද්දාය කාපිලානියා නිය්‍යාතෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමී''ති.

භද්දා කාපිලානී තස්මිං ඛණෙ අන්තරවත්ථුස්මිං තයො තිලකුම්භෙ පත්ථරිත්වා ධාතීහි පරිවුතා නිසින්නා කාකෙ තිලපාණකෙ ඛාදමානෙ දිස්වා ''අම්මා, කිං ඉමෙ ඛාදන්තී''ති පුච්ඡි. ''පාණකෙ, අය්‍යෙ''ති. ''අකුසලං කස්ස හොතී''ති? ''තුම්හාකං, අය්‍යෙ''ති. සා චින්තෙසි – ''මය්හං චතුහත්ථං වත්ථං නාළිකොදනමත්තඤ්ච ලද්ධුං වට්ටති, යදි පනෙතං එතෙහි කතං අකුසලං මය්හං හොති, භවසහස්සෙනපි වට්ටතො සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කා, අය්‍යපුත්තෙ ආගතමත්තෙයෙව සබ්බං තස්ස නිය්‍යාතෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමී''ති.

මාණවො ආගන්ත්වා න්හත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදි, අථස්ස චක්කවත්තිනො අනුච්ඡවිකභොජනං උපනයිංසු. ද්වෙපි භුඤ්ජිත්වා පරිජනෙ නික්ඛන්තෙ රහොගතා ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිංසු. තතො මාණවො භද්දං ආහ – ''භද්දෙ, ඉමං ඝරං ආගච්ඡන්තී කිත්තකං ධනමාහරසී''ති? ''පඤ්චපණ්ණාස සකටසහස්සානි, අය්‍යා''ති. ''සබ්බං තං, යා ච ඉමස්මිං ඝරෙ සත්තාසීති කොටියො යන්තබද්ධානි සට්ඨි තළාකානීති එවමාදිභෙදා සම්පත්ති අත්ථි, තං සබ්බං තුය්හෙව නිය්‍යාතෙමී''ති. ''තුම්හෙ පන කුහිං ගච්ඡථ, අය්‍යා''ති? ''අහං පබ්බජිස්සාමී''ති. ''අය්‍යා, අහම්පි තුම්හාකං ආගමනං ඔලොකයමානා නිසින්නා, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති. තෙසං ආදිත්තපණ්ණකුටි විය තයො භවා උපට්ඨහන්ති. තෙ ''පබ්බජිස්සාමා''ති වත්වා අන්තරාපණතො කාසායරසපීතානි චීවරානි මත්තිකාපත්තෙ ච ආහරාපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කෙසෙ ඔහාරෙත්වා ''යෙ ලොකෙ අරහන්තො අත්ථි, තෙ උද්දිස්ස අම්හාකං පබ්බජ්ජා''ති පබ්බජිත්වා ථවිකාසු පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා පාසාදතො ඔතරිංසු. ගෙහෙ දාසෙසු ච කම්මකාරෙසු ච න කොචි සඤ්ජානි.

අථ නෙ බ්‍රාහ්මණගාමතො නික්ඛමිත්වා දාසගාමද්වාරෙන ගච්ඡන්තෙ ආකප්පකුතවසෙන දාසගාමවාසිනො සඤ්ජානිංසු. තෙ රොදන්තා පාදෙසු පතිත්වා ''කිං අම්හෙ අනාථෙ කරොථ, අය්‍යා''ති ආහංසු. ''මයං, භණෙ, 'තයො භවා ආදිත්තපණ්ණසාලා විය'ති පබ්බජිම්හ, සචෙ තුම්හෙසු එකෙකං භුජිස්සං කරොම, වස්සසතම්පි නප්පහොති. තුම්හෙව තුම්හාකං සීසං ධොවිත්වා භුජිස්සා හුත්වා ජීවථා''ති වත්වා තෙසං රොදන්තානංයෙව පක්කමිංසු.

ථෙරො පුරතො ගච්ඡන්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චින්තෙසි – ''අයං භද්දා කාපිලානී සකලජම්බුදීපග්ඝනිකා ඉත්ථී මය්හං පච්ඡතො ආගච්ඡති, ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං කොචිදෙව එවං චින්තෙය්‍ය 'ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්ති, අනනුච්ඡවිකං කරොන්තී'ති. එවං කොචි පාපකෙන මනසා පදූසෙත්වා අපායපූරකො භවෙය්‍ය, ඉමං පහාය මයා ගන්තුං වට්ටතී''ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො ද්වෙධාපථං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ අට්ඨාසි. භද්දාපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ – ''භද්දෙ, තාදිසිං ඉත්ථිං මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තිං දිස්වා 'ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්තී'ති අම්හෙසු පදුට්ඨචිත්තො මහාජනො අපායපූරකො භවෙය්‍ය. ඉමස්මිං ද්වෙධාපථෙ ත්වං එකං ගණ්හ, අහං එකෙන ගමිස්සාමී''ති. ''ආම, අය්‍යා, මාතුගාමො 'පබ්බජිතානං පලිබොධො, පබ්බජිතාපි විනා න භවන්තී'ති අම්හාකං දොසං දස්සෙය්‍යු''න්ති තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ''සතසහස්සකප්පපමාණෙ අද්ධානෙ කතො මිත්තසන්ථවො අජ්ජ භිජ්ජති, තුම්හෙව දක්ඛිණා නාම, තුම්හාකං දක්ඛිණමග්ගො වට්ටති, මයං මාතුගාමා නාම වාමජාතිකා, අම්හාකං වාමමග්ගො වට්ටතී''ති වන්දිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. තෙසං ද්වෙධාභූතකාලෙ අයං මහාපථවී ''අහං චක්කවාළසිනෙරුපබ්බතාදයො ධාරෙතුං සක්කොන්තීපි තුම්හාකං ගුණෙ ධාරෙතුං න සක්කොමී''ති වදන්තී විය විරවමානා අකම්පිත්ථ. ආකාසෙ අසනිසද්දො විය පවත්ති, චක්කවාළපබ්බතො උන්නාදි.

සම්මාසම්බුද්ධොපි වෙළුවනමහාවිහාරෙ කුටියං නිසින්නො පථවීකම්පනසද්දං සුත්වා ''කිස්ස නු ඛො පථවී කම්පතී''ති ආවජ්ජෙන්තො ''පිප්පලිමාණවො ච භද්දා ච කාපිලානී මං උද්දිස්ස අප්පමෙය්‍යං සම්පත්තිං පහාය පබ්බජිතා, තෙසං වියොගට්ඨානෙ උභින්නං ගුණබලෙන අයං පථවීකම්පො ජාතො, මයාපි එතෙසං සඞ්ගහං කාතුං

වට්ටතී''ති ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම සයමෙව පත්තචීවරමාදාය අසීතිමහාථෙරෙසු කඤ්චි අනාපුච්ඡා තිගාවුතමග්ගං පච්චුග්ගමනං කත්වා රාජගහස්ස ච නාලන්දාය ච අන්තරෙ බහුපුත්තනිග්‍රොධමූලෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. නිසින්නො පන අඤ්ඤතරපංසුකූලිකො විය අනිසීදිත්වා බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා අසීතිහත්ථා බුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො නිසීදි. ඉති තස්මිං ඛණෙ පණ්ණච්ඡත්තසකටචක්කකූටාගාරාදිප්පමාණා බුද්ධරංසියො ඉතො චිතො ච විප්ඵරන්තියො විධාවන්තියො චන්දසහස්සසූරියසහස්සඋග්ගමනකාලං විය කුරුමානා තං වනන්තරං එකොභාසං අකංසු. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සමුජ්ජලතාරාගණෙන විය ගගනං, සුපුප්ඵිතකමලකුවලයෙන විය සලිලං වනන්තරං විරොචිත්ථ. නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස ඛන්ධො පකතියා සෙතො හොති, පත්තානි නීලානි පක්කානි රත්තානි. තස්මිං පන දිවසෙ සබ්බො නිග්‍රොධො සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි.

මහාකස්සපත්ථෙරො තං දිස්වා ''අයං අම්හාකං සත්ථා භවිස්සති, ඉමං අහං උද්දිස්ස පබ්බජිතො''ති දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතො ගන්ත්වා තීසු ඨානෙසු වන්දිත්වා ''සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මි, සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මී''ති (සං. නි. 2.154) ආහ. අථ නං භගවා ආහ – ''කස්සප, සචෙ ත්වං ඉමං නිපච්චකාරං මහාපථවියා කරෙය්‍යාසි, සාපි ධාරෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. තථාගතස්ස පන එවං ගුණමහන්තතං ජානතා තයා කතො නිපච්චකාරො මය්හං ලොමම්පි චාලෙතුං න සක්කොති. නිසීද, කස්සප, දායජ්ජං තෙ දස්සාමී''ති. අථස්ස භගවා තීහි ඔවාදෙහි උපසම්පදං අදාසි. දත්වා ච බහුපුත්තනිග්‍රොධමූලතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. සත්ථු සරීරං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්තං, මහාකස්සපස්ස සත්තමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං, සො කඤ්චනනාවාය පච්ඡාබද්ධො විය සත්ථු පදානුපදිකං අනුගඤ්ඡි. සත්ථා ථොකං මග්ගං ගන්ත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. ථෙරො ''සත්ථා නිසීදිතුකාමො''ති ඤත්වා අත්තනො පටපිලොතිකං සඞ්ඝාටිං චතුග්ගුණං කත්වා පඤ්ඤපෙසි.

සත්ථා තත්ථ නිසීදිත්වා හත්ථෙන චීවරං පරිමජ්ජන්තො ''මුදුකා ඛො ත්‍යායං, කස්සප, පටපිලොතිකා සඞ්ඝාටී''ති ආහ (සං. නි. 2.154). සො ''සත්ථා මෙ සඞ්ඝාටියා මුදුභාවං කථෙසි, පාරුපිතුකාමො භවිස්සතී''ති ඤත්වා ''පාරුපතු, භන්තෙ, භගවා සඞ්ඝාටි''න්ති ආහ. ''කිං ත්වං පාරුපිස්සසි, කස්සපා''ති? ''තුම්හාකං නිවාසනං ලභන්තො පාරුපිස්සාමි, භන්තෙ''ති. ''කිං පන ත්වං, කස්සප, ඉමං පරිභොගජිණ්ණං පංසුකූලං ධාරෙතුං සක්ඛිස්සසි, මයා හි ඉමස්ස පංසුකූලස්ස ගහිතදිවසෙ උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී කම්පි, ඉමං බුද්ධපරිභොගජිණ්ණචීවරං නාම න සක්කා පරිත්තගුණෙන ධාරෙතුං, පටිබලෙනෙවිදං පටිපත්තිපූරණසමත්ථෙන ජාතිපංසුකූලිකෙන ධාරෙතුං වට්ටතී''ති වත්වා ථෙරෙන සද්ධිං චීවරං පරිවත්තෙසි.

එවං චීවරං පරිවත්තෙත්වා ථෙරස්ස චීවරං භගවා පාරුපි, සත්ථු චීවරං ථෙරො. තස්මිං ඛණෙ අචෙතනාපි අයං මහාපථවී ''දුක්කරං, භන්තෙ, අකත්ථ, අත්තනො පාරුතචීවරං සාවකෙන පරිවත්තිතපුබ්බං නාම නාහොසි, අහං තුම්හාකං ගුණං ධාරෙතුං න සක්කොමී''ති වදන්තී විය උදකපරියන්තං කත්වා කම්පි. ථෙරොපි ''ලද්ධං මෙ බුද්ධානං පරිභොගචීවරං, කිං මෙ ඉදානි උත්තරි කත්තබ්බ''න්ති උන්නතිං අකත්වා සත්ථු සන්තිකෙයෙව තෙරස ධුතගුණෙ සමාදාය සත්තදිවසමත්තං පුථුජ්ජනො අහොසි. අට්ඨමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අථ නං සත්ථා ''කස්සපො, භික්ඛවෙ, චන්දූපමො කුලානි උපසඞ්කමති, අපකස්සෙව කායං අපකස්ස චිත්තං නිච්චනවකො කුලෙසු අප්පගබ්භො''ති (සං. නි. 2.146) එවමාදිනා පසංසිත්වා අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං මහාකස්සපො''ති (අ. නි. 1.188, 191) ධුතවාදානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

398. එවං භගවතා එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො ආයස්මා මහාකස්සපො මහාසාවකභාවං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙනං පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. තත්ථ **පදුමුත්තරස්සා**ති තස්ස කිර භගවතො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය පාදානං නික්ඛෙපනසමයෙ අක්කන්තක්කන්තපාදෙ සතසහස්සපත්තා පදුමා පථවිං භින්දිත්වා උට්ඨහිංසු. තස්මාස්ස තං නාමං අහොසි. සකලසත්තනිකායෙසු එකෙකෙන සතසතපුඤ්ඤෙ කතෙ තස්ස පුඤ්ඤස්ස සතගුණපුඤ්ඤානං කතත්තා භගවතොති අත්ථො. **ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො**ති සත්තලොකස්ස පධානභූතස්ස ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියභාවං පත්තත්තා තාදිනො. **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**ති සත්තලොකස්ස පටිසරණභූතෙ භගවති ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතෙ, අදස්සනං ගතෙති අත්ථො. **පූජං කුබ්බන්ති සත්ථුනො**ති සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාසනතො ''සත්ථා''ති ලද්ධනාමස්ස භගවතො සාධුකීළං කීළන්තා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො.

399. **අග්ගිං චිනන්ති ජනතා**ති ජනසමූහා ආළාහනත්ථාය අග්ගිං චිනන්තා රාසිං කරොන්තා ආසමන්තතො මොදිතා සන්තුට්ඨා පකාරෙන මොදිතා සන්තුට්ඨා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො. **තෙසු සංවෙගජාතෙසූ**ති තෙසු ජනසමූහෙසු සංවෙගප්පත්තෙසු උත්‍රාසං ලභන්තෙසු **මෙ මය්හං පීති** හාසො **උදපජ්ජථ** පාතුභවීති අත්ථො.

400. **ඤාතිමිත්තෙ සමානෙත්වා**ති මම බන්ධුසහායෙ සමානෙත්වා රාසිං කත්වා. **මහාවීරො** භගවා **පරිනිබ්බුතො** අදස්සනං අගමාසීති ඉදං වචනං **අබ්‍රවිං** කථෙසින්ති සම්බන්ධො. **හන්ද පූජං කරොමසෙ**ති **හන්දා**ති වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො, තෙන කාරණෙන මයං සබ්බෙ සමාගතා පූජං කරොමාති අත්ථො. **සෙ**ති නිපාතො.

401. **සාධූති තෙ පටිස්සුත්වා**ති තෙ මම ඤාතිමිත්තා සාධු ඉති සුන්දරං භද්දකං ඉති පටිසුණිත්වා මම වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා **මෙ** මය්හං **භියොයා** අතිරෙකං **හාසං** පීතිං **ජනිංසු** උප්පාදෙසුන්ති අත්ථො.

402. තතො අත්තනො කතපුඤ්ඤසඤ්චයං දස්සෙන්තො **බුද්ධස්මිං ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. සතහත්ථං **උග්ගතං** උබ්බිද්ධං දියඩ්ඪහත්ථසතං විත්ථතං, **විමානං නභසි** ආකාසෙ උග්ගතං අග්ඝියං, **සුකතං** සුන්දරාකාරෙන කතං, **කත්වා** කාරෙත්වා ච **පුඤ්ඤසඤ්චයං** පුඤ්ඤරාසිං **කාහාසිං** අකාසින්ති සම්බන්ධො.

403. **කත්වාන අග්ඝියං තත්ථා**ති තස්මිං චෙතියපූජනට්ඨානෙ **තාලපන්තීහි** තාලපාළීහි **චිත්තිතං** සොභිතං අග්ඝියං **කත්වාන** කාරෙත්වා ච **සකං චිත්තං** අත්තනො චිත්තං පසාදෙත්වා **චෙතියං පූජයුත්තම**න්ති උත්තමං බුද්ධධාතුනිධාපිතං චෙතියං පූජයින්ති සම්බන්ධො.

404. තස්ස චෙතියස්ස මහිමං දස්සෙන්තො **අග්ගික්ඛන්ධොවා**තිආදිමාහ. තත්ථ **අග්ගික්ඛන්ධොවා**ති ආකාසෙ ජලමානො අග්ගික්ඛන්ධොව අග්ගිරාසි ඉව තං චෙතියං සත්තහි රතනෙහි ජලති **ඵුල්ලිතො** විකසිතපුප්ඵො සාලරුක්ඛරාජා ඉව ආකාසෙ **ඉන්දලට්ඨීව** ඉන්දධනු ඉව ච **චතුද්දිසා** චතූසු දිසාසු **ඔභාසති** විජ්ජොතතීති සම්බන්ධො.

405. **තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා**ති තස්මිං ජොතමානධාතුගබ්භම්හි චිත්තං මනං පසාදෙත්වා සොමනස්සං කත්වා තෙන චිත්තප්පසාදෙන **බහුං** අනෙකප්පකාරං **කුසලං** පුඤ්ඤං **කත්වාන** ''ධාතුගබ්භෙ ච සාසනෙ ච එත්තකානි පුඤ්ඤානි මයා කතානි''ති එවං පුඤ්ඤකම්මං **සරිත්වාන** කාලංකත්වා **තිදසං** තාවතිංසභවනං සුත්තප්පබුද්ධො විය අහං **උපපජ්ජිං** ජාතොති සම්බන්ධො.

406. අත්තනො උප්පන්නදෙවලොකෙ ලද්ධසම්පත්තිං දස්සෙන්තො **සහස්සයුත්ත**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **හයවාහිං** සින්ධවසහස්සයොජිතං දිබ්බරථං අධිට්ඨිතො. සත්තහි භූමීහි **සං** සුට්ඨු උග්ගතං **උබ්බිද්ධං** උච්චං මය්හං **භවනං** විමානං අහොසීති අත්ථො.

407. තස්මිං විමානෙ **සබ්බසොවණ්ණමයා** සකලසොවණ්ණමයානි කූටාගාරසහස්සානි **අහුං** අහෙසුන්ති අත්ථො. **සකතෙජෙන** අත්තනො ආනුභාවෙන සබ්බා දස දිසා **පභාසයං** ඔභාසෙන්තානි **ජලන්ති** විජ්ජොතන්තීති සම්බන්ධො.

408. තස්මිං මය්හං පාතුභූතවිමානෙ අඤ්ඤෙපි **නියූහා** පමුඛසාලායො **සන්ති** විජ්ජන්ති. කිං භූතා? **ලොහිතඞ්ගමයා** රත්තමණිමයා තදා තෙපි නියූහා චතස්සො දිසා **ආභාය** පභාය ජොතන්තීති සම්බන්ධො.

410. **සබ්බෙ දෙවෙ** සකලජදෙවලොකෙ දෙවෙ **අභිභොමි** අභිභවාමි. කස්ස ඵලන්ති චෙ? මයා කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං ඵලන්ති අත්ථො.

411. තතො මනුස්සසම්පත්තිං දස්සෙන්තො **සට්ඨිකප්පසහස්සම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ ඉතො කප්පතො හෙට්ඨා සට්ඨිසහස්සකප්පමත්ථකෙ **චාතුරන්තො** චතුමහාදීපවන්තො **විජිතාවී** සබ්බං පච්චත්ථිකං විජිතවන්තො අහං උබ්බිද්ධො නාම චක්කවත්තී රාජා හුත්වා **පඨවිං ආවසිං** රජ්ජං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො.

412-4. **තථෙව භද්දකෙ කප්පෙ**ති පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතත්තා භද්දකෙ නාම කප්පෙ. **තිංසක්ඛත්තුං** තිංසජාතියා චතුදීපම්හි ඉස්සරො පධානො චක්කරතනාදීහි සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගීභූතො **සකකම්මාභිරද්ධො** අත්තනො කම්මෙ දස රාජධම්මෙ අභිරද්ධො අල්ලීනො චක්කවත්තී රාජා **අහෝසිං** අහොසින්ති සම්බන්ධො. අත්තනො චක්කවත්තිකාලෙ අනුභූතසම්පත්තිං දස්සෙන්තො ''තත්ථාපි භවනං මය්හ''න්තිආදිමාහ. **තත්ථ** තස්මිං චක්කවත්තිරජ්ජම්හි **මය්හං භවනං** මම පාසාදං **ඉන්දලට්ඨීව උග්ගතං** ආකාසෙ ඨිතවිජ්ජොතමානා විජ්ජුල්ලතා ඉව උග්ගතං සත්තභූමිකාදිභෙදෙහි උච්චං **ආයාමතො** දීඝතො ච උච්චතො ච චතුවීසතියොජනං විත්ථාරතො ද්වාදසයොජනං අහොසීති සම්බන්ධො. සබ්බෙසං ජනානං මනං අල්ලීනභාවෙන රම්මණං නාම නගරං අහොසීති අත්ථො. දළ්හෙහි ද්වාදසහත්ථෙහි වා තිංසහත්ථෙහි වා උච්චෙහි පාකාරතොරණෙහි සම්පන්නන්ති දස්සෙති.

415-20. **තදඩ්ඪකං** තතො අඩ්ඪකං අඩ්ඪතියසතයොජනන්ති අත්ථො. **පක්ඛිත්තා පණ්ණවීසතීති** වීසතිආපණපක්ඛිත්තං නිරන්තරං වීථිපරිච්ඡෙදන්ති අත්ථො. **බ්‍රාහ්මඤ්ඤකුලසම්භූතොති** බ්‍රාහ්මණකුලෙ සුජාතො. සෙසං වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මහාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-4. අනුරුද්ධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධං භගවන්තාහන්තිආදිකං ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්ති. වයප්පත්තො එකදිවසං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං දානං පත්ථෙත්වා සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස

භගවතො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උත්තමානි වත්ථානි දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථාපිස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ''අනාගතෙ ගොතමස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සොපි තත්ථ පුඤ්ඤානි කරොන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්තයොජනිකෙ කනකථූපෙ බහුකංසපාතියො දීපරුක්ඛෙහි දීපකපල්ලිකාහි ච ''දිබ්බචක්ඛුඤාණස්ස උපනිස්සයො හොතූ''ති උළාරං දීපපූජං අකාසි. එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසියං කුටුම්බිකගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ නිට්ඨිතෙ යොජනිකෙ කනකථූපෙ බහුකංසපාතියො සප්පිමණ්ඩස්ස පූරෙත්වා මජ්ඣෙ ච එකෙකං ගුළපිණ්ඩං ඨපෙත්වා මුඛවට්ටියා මුඛවට්ටිං ඵුසාපෙන්තො චෙතියං පරික්ඛිපාපෙසි. අත්තනා ගහිතකංසපාතිං සප්පිමණ්ඩස්ස පූරෙත්වා සහස්සවට්ටියො ජාලාපෙත්වා සීසෙ ඨපෙත්වා සබ්බරත්තිං චෙතියං අනුපරියායි.

එවං තස්මිම්පි අත්තභාවෙ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාරාණසියංයෙව දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්ති, ''අන්නභාරො''තිස්ස නාමං අහොසි. සො සුමනසෙට්ඨිස්ස නාම ගෙහෙ කම්මං කරොන්තො ජීවති. එකදිවසං සො උපරිට්ඨං නාම පච්චෙකබුද්ධං නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ගන්ධමාදනපබ්බතතො ආකාසෙනාගන්ත්වා බාරාණසීනගරද්වාරෙ ඔතරිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා නගරෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්ථාය ඨපිතං භාගභත්තං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස දාතුකාමො ආරභි. හරියාපිස්ස අත්තනො භාගභත්තඤ්ච තත්ථෙව පක්ඛිපි. සො තං නෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. පච්චෙකබුද්ධො තං ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. තං දිවසං සුමනසෙට්ඨිස්ස ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා – ''අහො දානං, පරමදානං, උපරිට්ඨෙ සුප්පතිට්ඨිත''න්ති මහාසද්දෙන අනුමොදි. තං සුත්වා සුමනසෙට්ඨි – ''එවං දෙවතාය අනුමොදිතං ඉදමෙව උත්තමදාන''න්ති චින්තෙත්වා තත්ථ පත්තිං යාචි. අන්නභාරො පන තස්ස පත්තිං අදාසි. තෙන පසන්නචිත්තො සුමනසෙට්ඨි තස්ස සහස්සං දත්වා ''ඉතො පට්ඨාය තුය්හං සහත්ථෙන කම්මකරණකිච්චං නත්ථි, පතිරූපං ගෙහං කත්වා නිච්චං වසාහී''ති ආහ.

යස්මා නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස දින්නපිණ්ඩපාතො තං දිවසමෙව උළාරවිපාකො හොති, තස්මා සුමනසෙට්ඨි රඤ්ඤො සන්තිකං ගච්ඡන්තො තං ගහෙත්වා අගමාසි. රාජා පන තං ආදරවසෙන ඔලොකෙසි. සෙට්ඨි – ''මහාරාජ, අයං ඔලොකෙතබ්බයුත්තොයෙවා''ති වත්වා තදා තෙන කතකම්මං අත්තනාපිස්ස සහස්සදින්නභාවඤ්ච කථෙසි. තං සුත්වා රාජා තස්ස තුස්සිත්වා සහස්සං දත්වා ''අසුකස්මිං ඨානෙ ගෙහං කත්වා වසාහී''ති ගෙහට්ඨානමස්ස ආණාපෙසි. තස්ස තං ඨානං සොධාපෙන්තස්ස මහන්තා මහන්තා නිධිකුම්භියො උට්ඨහිංසු. සො තා දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සබ්බං ධනං උද්ධරාපෙත්වා රාසිකතං දිස්වා – ''එත්තකං ධනං ඉමස්මිං නගරෙ කස්ස ගෙහෙ අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''න කස්සචි, දෙවා''ති. ''තෙන හි අයං අන්නභාරො ඉමස්මිං නගරෙ මහාධනසෙට්ඨි නාම හොතූ''ති තං දිවසමෙව තස්ස සෙට්ඨිඡත්තං උස්සාපෙසි.

සො සෙට්ඨි හුත්වා යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො, දීඝරත්තං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො උප්පජ්ජනකකාලෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සුක්කොදනසක්කස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස ජාතස්ස **අනුරුද්ධො**ති නාමං අකංසු. සො මහානාමසක්කස්ස කනිට්ඨභාතා භගවතො චූළපිතු පුත්තො පරමසුඛුමාලො මහාපුඤ්ඤො අහොසි. සුවණ්ණපාතියංයෙව වස්ස භත්තං උප්පජ්ජි. අථස්ස මාතා එකදිවසං ''මම පුත්තො නත්ථීති පදං න ජානාති, තං ජානාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා එකං සුවණ්ණපාතිං තුච්ඡකංයෙව අඤ්ඤාය සුවණ්ණපාතියා පිදහිත්වා තස්ස පෙසෙසි, අන්තරාමග්ගෙ දෙවතා තං, දිබ්බපූවෙහි පූරෙසුං. එවං මහාපුඤ්ඤො තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු පාසාදෙසු අලඞ්කතනාටකිත්ථීහි පරිවුතො දෙවො විය මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

අම්හාකම්පි බොධිසත්තො තස්මිං සමයෙ තුසිතපුරා චවිත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තො එකූනතිංස වස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසිත්වා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො බොධිමණ්ඩෙ සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තදා සුද්ධොදනමහාරාජා – ''පුත්තො කිර මෙ රාජගහං අනුප්පත්තො; ගච්ඡථ, භණෙ, මම පුත්තං ආනෙථා''ති සහස්සසහස්සපරිවාරෙ දස අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිංසු. තෙසු උදායිත්ථෙරෙන චාරිකාගමනං ආයාචිතො භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො රාජගහතො නික්ඛමිත්වා කපිලවත්ථුපුරං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ අනෙකානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා පාටිහාරියවිචිත්තං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා මහාජනං අමතපානං පායෙත්වා දුතියදිවසෙ පත්තචීවරමාදාය නගරද්වාරෙ ඨත්වා ''කිං නු ඛො කුලනගරං ආගතානං සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණ''න්ති ආවජ්ජමානො ''සපදානං පිණ්ඩාය චරණං ආචිණ්ණ''න්ති ඤත්වා සපදානං පිණ්ඩාය චරති. රාජා ''පුත්තො තෙ පිණ්ඩාය චරතී''ති සුත්වා තුරිතතුරිතො ආගන්ත්වා අන්තරවීථියං ධම්මං සුත්වා අත්තනො නිවෙසනං පවෙසෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං අකාසි. භගවා තත්ථ කත්තබ්බං ඤාතිසඞ්ගහං කත්වා රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙත්වා නචිරස්සෙව කපිලවත්ථුනගරතො මල්ලරට්ඨෙ චාරිකං චරමානො අනුපියම්බවනං පාපුණි.

තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජා සාකියගණං සන්නිපාතෙත්වා ආහ – ''සචෙ මම පුත්තො අගාරං අජ්ඣාවසිස්ස, රාජා අභවිස්ස චක්කවත්තී සත්තරතනසම්පන්නො ඛත්තියගණපරිවාරො, නත්තාපි මෙ රාහුලකුමාරො ඛත්තියගණෙන සද්ධිං තං පරිවාරෙත්වා අචරිස්ස, තුම්හෙපි එතමත්ථං ජානාථ. ඉදානි පන මම පුත්තො බුද්ධො

ජාතො, ඛත්තියාවාසස්ස පරිවාරා හොන්තු, තුම්හෙ එකෙකකුලතො එකෙකං දාරකං දෙථා''ති. එවං වුත්තෙ එකප්පහාරෙනෙව ද්වෙඅසීතිසහස්සඛත්තියකුමාරා පබ්බජිංසු.

තස්මිං සමයෙ මහානාමො සක්කො කුටුම්බසාමිකො, සො අත්තනො කනිට්ඨං අනුරුද්ධං සක්කං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච – ''එතරහි, තාත අනුරුද්ධ, අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා සක්‍යකුමාරා භගවන්තං පබ්බජිතං අනුපබ්බජන්ති, අම්හාකඤ්ච කුලා නත්ථි කොචි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, තෙන හි ත්වං වා පබ්බජාහි, අහං වා පබ්බජිස්සාමී''ති. තං සුත්වා අනුරුද්ධො සරාවාසෙ රුචිං අකත්වා අත්තසත්තමො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො. තස්ස පබ්බජ්ජානුක්කමො සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 330 ආදයො) ආගතොයෙව. එවං අනුපියං ගන්ත්වා පබ්බජිතෙසු පන තෙසු තස්මිංයෙව අන්තොවස්සෙ භද්දියත්ථෙරො අරහත්තං පාපුණි, අනුරුද්ධත්ථෙරො දිබ්බචක්ඛුං නිබ්බත්තෙසි, දෙවදත්තො අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි, ආනන්දත්ථෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, භගුත්ථෙරො ච කිම්ලත්ථෙරො ච පච්ඡා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං සබ්බෙසම්පි ථෙරානං අත්තනො අත්තනො ආගතට්ඨානෙසු පුබ්බපත්ථනාභිනීහාරො ආවි භවිස්සති. අයං අනුරුද්ධත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා චෙතියරට්ඨෙ පාචීනවංසදායං ගන්ත්වා සමණධම්මං කරොන්තො සත්ත මහාපුරිසවිතක්කෙ විතක්කෙසි, අට්ඨමෙ කිලමති. සත්ථා ''අනුරුද්ධො අට්ඨමෙ මහාපුරිසවිතක්කෙ කිලමතී''ති ඤත්වා ''තස්ස සඞ්කප්පං පූරෙස්සාමී''ති තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පූරෙත්වා චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමපටිමණ්ඩිතං මහාඅරියවංසපටිපදං කථෙත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා භෙසකලාවනමෙව ගතො.

ථෙරො තථාගතෙ ගතමත්තෙයෙව තෙවිජ්ජො මහාඛීණාසවො හුත්වා ''සත්ථා මය්හං මනං ජානිත්වා ආගන්ත්වා අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පූරෙත්වා අදාසි, සො ච මෙ මනොරථො මත්ථකං පත්තො''ති බුද්ධානං ධම්මදෙසනං අත්තනො ච පටිවෙධධම්මං ආරබ්භ ඉමා උදානගාථා අභාසි –

''මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය, සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො;
මනොමයෙන කායෙන, ඉද්ධියා උපසඞ්කමි.

''යදා මෙ අහු සඞ්කප්පො, තතො උත්තරි දෙසයි;
නිප්පපඤ්චරතො බුද්ධො, නිප්පපඤ්චමදෙසයි.

''තස්සාහං ධම්මමඤ්ඤාය, විහාසිං සාසනෙ රතො;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. (ථෙරගා. 901-903);

අථ නං අපරභාගෙ සත්ථා ජෙතවනෙ මහාවිහාරෙ විහරන්තො ''දිබ්බචක්ඛුකානං භික්ඛූනං අනුරුද්ධො අග්ගො''ති (අ. නි. 1.192) අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

421. එවං සො භගවතො සන්තිකා දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානං ලභිත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධං භගවන්තාහන්**තිආදිමාහ. තත්ථ සුන්දරා උපට්ඨාපනපඤ්ඤා මග්ගඵලපඤ්ඤා විපස්සනාපඤ්ඤා චතුපටිසම්භිදාදිසඞ්ඛාතා මෙධා යස්ස භගවතො සො සුමෙධො, තං **සුමෙධං** භාග්‍යසම්පන්නත්තා **භගවන්තං** ලොකස්ස **ජෙට්ඨං** සෙට්ඨං පධානභූතං සංසාරතො පඨමං නිග්ගතං නරානං ආසභං පුරෙචාරිකං **වූපකට්ඨං** විවෙකභූතං ගණසඞ්ගණිකාරාමතො අපගතං විහරන්තං අහං අද්දසන්ති සම්බන්ධො.

422. සබ්බධම්මානං සයමෙව බුද්ධත්තා **සම්බුද්ධං, උපගන්ත්වාන** සමීපං ගන්ත්වාති අත්ථො. **අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වානා**ති දසඞ්ගුලිපුටං මුද්ධනි කත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

430. **දිවා රත්තිඤ්ච පස්සාමී**ති තදා දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච උප්පන්නකාලෙ මංසචක්ඛුනා සමන්තතො යොජනං පස්සාමීති අත්ථො.

431. **සහස්සලොකං ඤාණෙනා**ති පඤ්ඤාචක්ඛුනා සහස්සචක්කවාළං පස්සාමීති අත්ථො. **සත්ථු සාසනෙ**ති ඉදානි ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ. **දීපදානස්ස** දීපපූජාය ඉදං ඵලං, ඉමිනා ඵලෙන දිබ්බචක්ඛුං අනුප්පත්තො පටිලද්ධො උප්පාදෙසින්ති අත්ථො.

අනුරුද්ධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-5. පුණ්ණමන්තාණිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව හංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො. අපරභාගෙ පදුමුත්තරෙ භගවති උප්පජ්ජිත්වා බොධනෙය්‍යානං ධම්මං දෙසෙන්තෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා ''මයාපි අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා දෙසනාවසානෙ උට්ඨිතාය පරිසාය සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා නිමන්තෙත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා භගවන්තං එවමාහ – ''භන්තෙ, අහං ඉමිනා අධිකාරෙන න අඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි, යථා පනෙසො භික්ඛු සත්තමදිවසමත්ථකෙ තුම්හෙහි ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො, එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ධම්මකථිකානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙත්වා තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ''අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා ත්වං ධම්මකථිකානං අග්ගො භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසි.

සො යාවතායුකං කල්‍යාණකම්මං කත්වා තතො චුතො කප්පසතසහස්සං පුඤ්ඤසම්භාරං සම්භරන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ කපිලවත්ථුනගරස්ස අවිදූරෙ දොණවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **පුණ්ණොති** නාමං අකංසු. සො සත්ථරි අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො පධානමනුයුඤ්ජන්තො සබ්බං පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පාපෙත්වා ''දසබලස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති මාතුලත්ථෙරෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තායෙව ඔහියිත්වා යොනිසො මනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තස්ස පන පුණ්ණත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා අහෙසුං. ථෙරො තෙ දසකථාවත්ථූහි ඔවදි. තෙපි සබ්බෙ දසකථාවත්ථූහි ඔවදිතා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා අරහත්තං පාපුණිත්වා අත්තනො පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකප්පත්තං ඤත්වා උපජ්ඣායං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු – ''භන්තෙ, මයං පබ්බජිතකිච්චස්ස මත්ථකං පත්තා, දසන්නඤ්ච කථාවත්ථූනං ලාභිනො, සමයො දානි නො දසබලං පස්සිතු''න්ති, ථෙරො තෙසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි – ''මය්හං දසකථාවත්ථුලාභිතං සත්ථා ජානාති. අහං ධම්මං දෙසෙන්තො දසකථාවත්ථූනි අමුඤ්චිත්වාව දෙසෙමි, මයි ච ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙපිමෙ භික්ඛූ මං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡිස්සන්ති, එවං මෙ ගණෙන සද්ධිං ගන්ත්වා අයුත්තං දසබලං පස්සිතුං, ඉමෙ තාව දසබලං පස්සිතුං ගච්ඡන්තූ''ති. අථ තෙ එවමාහ – ''ආවුසො, තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා දසබලං පස්සථ, මම වචනෙන තථාගතස්ස පාදෙ වන්දථ, අහම්පි තුම්හාකං ගතමග්ගෙන ආගච්ඡිස්සාමී''ති. තෙපි ථෙරා සබ්බෙ දසබලස්ස ජාතිභූමිරට්ඨවාසිනො සබ්බෙ ඛීණාසවා සබ්බෙ දසකථාවත්ථුලාභිනො උපජ්ඣායස්ස ඔවාදං අච්ඡින්දිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරන්තා සට්ඨියොජනමග්ගං අතික්කම්ම රාජගහෙ වෙළුවනමහාවිහාරං ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. ආචිණ්ණං ඛො පනෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං ආගන්තුකෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං පටිසම්මොදිතුන්ති භගවා තෙහි සද්ධිං ''කච්චි, භික්ඛවෙ, ඛමනීය''න්තිආදිනා නයෙන මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා ''කුතො ච තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ආගතත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා පුන තෙහි ''ජාතිභූමිතො''ති වුත්තෙ ''කො නු ඛො, භික්ඛවෙ, ජාතිභූමියං ජාතිභූමකානං භික්ඛූනං සබ්‍රහ්මචාරීනං එවං සම්භාවිතො 'අත්තනා ච අප්පිච්ඡො අප්පිච්ඡකථඤ්ච භික්ඛූනං කත්තා'''ති (ම. නි. 1.252) දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡි. තෙපි ''පුණ්ණො නාම, භන්තෙ, ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො''ති ආරොචයිංසු.

තෙසං කථං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තො ථෙරං දස්සනකාමො අහොසි. අථ සත්ථා රාජගහතො සාවත්ථිං අගමාසි. පුණ්ණත්ථෙරොපි දසබලස්ස තත්ථ ආගතභාවං සුත්වා ''සත්ථාරං පස්සිස්සාමී''ති ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියංයෙව තථාගතං සම්පාපුණි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. ථෙරො ධම්මං සුත්වා දසබලං වන්දිත්වා පටිසල්ලානත්ථාය අන්ධවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තස්සාගමනං සුත්වා සීසානුලොකිකො ගන්ත්වා ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නකං උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා තං විසුද්ධික්කමං (ම. නි. 1.257) පුච්ඡි. සොපිස්ස පුච්ඡිතපුච්ඡිතං බ්‍යාකරොන්තො රථවිනීතූපමාය අතිවිය චිත්තං ආරාධෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසු.

434. අථ නං සත්ථා අපරභාගෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ , මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො''ති (අ. නි. 1.188, 196) එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං විභාවෙන්තො **අජ්ඣායකොති**ආදිමාහ. තත්ථ **අජ්ඣායකොති** අනෙකබ්‍රාහ්මණානං වාචෙතා සික්ඛාපෙතා. **මන්තධරොති** මන්තානං ධාරෙතාති අත්ථො, වෙදසඞ්ඛාතස්ස චතුත්ථවෙදස්ස සජ්ඣායනසවනදානානං වසෙන ධාරෙතාති වුත්තං හොති. **තිණ්ණං වෙදානන්ති** ඉරුවෙදයජුවෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං වෙදානං ඤාණෙන ධාරෙතබ්බතා ''වෙදො''ති ලද්ධනාමෙසු තීසු වෙදගන්ථෙසු පාරං පරියොසානං ගතොති අත්ථො . **පුරක්ඛතොම්හි සිස්සෙහීති** මම නිච්චපරිවාරභූතෙහි සිස්සෙහි පරිවුතො අහං අම්හි. **උපගච්ඡිං නරුත්තමන්ති** නරානං උත්තමං භගවන්තං උපසඞ්කමිං, සමීපං ගතොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

438. **අභිධම්මනයඤ්ඤූහන්ති** අහං තදා තස්ස බුද්ධස්ස කාලෙ අභිධම්මනයකොවිදොති අත්ථො. **කථාවත්ථුවිසුද්ධියාති** කථාවත්ථුප්පකරණෙ විසුද්ධියා ඡෙකො, අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨිකථාදීසු දසසු කථාවත්ථූසු වා ඡෙකො, තාය කථාවත්ථුවිසුද්ධියා **සබ්බෙසං** යතිජනානං පණ්ඩිතානං **විඤ්ඤාපෙත්වාන** බොධෙත්වාන **අනාසවො** නික්කිලෙසො **විහරාමි** වාසං කප්පෙමි.

439. **ඉතො පඤ්චසතෙ කප්පෙති** ඉතො පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතතො භද්දකප්පතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ **සුප්පකාසකා** සුට්ඨු පාකටා චක්කරතනාදි සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නා ජම්බුදීපාදිචතුදීපම්හි **ඉස්සරා** පධානා **චතුරො** චත්තාරො චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පුණ්ණමන්තාණිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-6. උපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ හංසවතියාතිආදිකං ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ විභවසම්පන්නෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො. එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මකථං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කප්පකගෙහෙ නිබ්බත්තො. **උපාලීති**ස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අනුරුද්ධාදීනං ඡන්නං ඛත්තියානං පියසහායො හුත්වා තථාගතෙ අනුපියම්බවනෙ විහරන්තෙ පබ්බජ්ජාය නික්ඛමන්තෙහි ඡහි ඛත්තියෙහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානං පාළියං (චූළව. 330 ආදයො) ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ''මය්හං, භන්තෙ, අරඤ්ඤවාසං අනුජානාථා''ති ආහ. ''භික්ඛු අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස එකමෙව ධුරං වඩ්ඪිස්සති, මය්හං පන සන්තිකෙ වසන්තස්ස විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්ච පරිපූරෙස්සතී''ති. සො සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. සත්ථාපි නං සයමෙව සකලං විනයපිටකං උග්ගණ්හාපෙසි. සො අපරභාගෙ භාරුකච්ඡවත්ථුං අජ්ජුකවත්ථුං කුමාරකස්සපවත්ථුන්ති ඉමානි තීණි වත්ථූනි විනිච්ඡිනි. සත්ථා එකෙකස්මිං විනිච්ඡයෙ සාධුකාරං දත්වා තයො විනිච්ඡයෙ අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

441. එවං සො එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො තං පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ හංසවතියාති**ආදිමාහ. තත්ථ **හංසවතියාති** හංසාවට්ටආකාරෙන වති පාකාරපරික්ඛෙපො යස්මිං නගරෙ, තං නගරං **හංසවතී**. අථ වා අනෙකසඞ්ඛා හංසා තළාකපොක්ඛරණීසරපල්ලලාදීසු නිවසන්තා ඉතො චිතො ච විධාවමානා වසන්ති එත්ථාති **හංසවතී,** තස්සා හංසවතියා. **සුජාතො නාම බ්‍රාහ්මණොති** සුට්ඨු ජාතොති සුජාතො, ''අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො''ති වචනතො අගරහිතො හුත්වා ජාතොති අත්ථො. **අසීතිකොටිනිචයොති** අසීතිකොටිධනරාසිකො **පහූතධනධඤ්ඤවා** අසඞ්ඛෙය්‍යධනධඤ්ඤවා බ්‍රාහ්මණො සුජාතො නාම අහොසින්ති සම්බන්ධො.

442. පුනපි තස්සෙව මහන්තභාවං දස්සෙන්තො **අජ්ඣායකොති**ආදිමාහ. තත්ථ **අජ්ඣායකොති** පරෙසං වෙදත්තයාදිං වාචෙතා. **මන්තධරොති** මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා, අථබ්බනවෙදබ්‍යාකරණාදිජානනපඤ්ඤවාති අත්ථො. **තිණ්ණං වෙදාන පාරගූති** ඉරුවෙදයජුවෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං වෙදානං පරියොසානං පත්තොති අත්ථො. **ලක්ඛණෙති** ලක්ඛණසත්ථෙ, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධචක්කවත්තිඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදාදීසු දිස්සමානලක්ඛණපකාසනකගන්ථෙ චාති අත්ථො. **ඉතිහාසෙති** ''ඉතිහ ආස ඉතිහ ආසා''ති පොරාණකථාප්පකාසකෙ ගන්ථෙ. **සධම්මෙති** සකධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ **පාරමිං ගතො** පරියොසානං කොටිං ගතො පත්තොති අත්ථො.

443. **පරිබ්බාජාති** යෙ නිගණ්ඨසාවකා, තෙ සබ්බෙ නානාදිට්ඨිකා තදා **මහියා** පථවීතලෙ චරන්තීති සම්බන්ධො.

445. යාව යත්තකං කාලං ජිනො නුප්පජ්ජති, තාව තත්තකං කාලං බුද්ධොති වචනං නත්ථීති අත්ථො.

446. **අච්චයෙන අහොරත්තන්ති** අහො ච රත්ති ච අහොරත්තං, බහූනං සංවච්ඡරානං අතික්කමෙනාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

454. **මන්තාණිපුත්තොති** මන්තාණීනාමාය කප්පකධීතුයා පුත්තො, මාසපුණ්ණතාය දිවසපුණ්ණතාය **පුණ්ණොති** ලද්ධනාමොති අත්ථො. තස්ස සත්ථුස්ස සාවකො **හෙස්සති** භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

455. **එවං කිත්තයි සො බුද්ධොති** සො පදුමුත්තරො භගවා **එවං** ඉමිනා පකාරෙන **සුනන්දං** සුන්දරාකාරෙන සොමනස්සදායකං **කිත්තයි** බ්‍යාකරණමදාසීති අත්ථො. **සබ්බං ජනං** සකලජනසමූහං සාධුකං **හාසයන්තො**

සොමනස්සං කරොන්තො **සකං බලං** අත්තනො බලං **දස්සයන්තො** පාකටං කරොන්තොති සම්බන්ධො.

456. තතො අනන්තරං අත්තනො ආනුභාවං අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො **කතඤ්ජලීති**ආදිමාහ. තදා තස්මිං බුද්ධුප්පාදතො පුරිමකාලෙ සුනන්දං තාපසං කතඤ්ජලිපුටා සබ්බෙ ජනා නමස්සන්තීති සම්බන්ධො. **බුද්ධෙ කාරං කරිත්වානාති** එවං සො සබ්බජනපූජිතොපි සමානො ''පූජිතොම්හී''ති මානං අකත්වා බුද්ධසාසනෙ අධිකං කිච්චං කත්වා අත්තනො **ගතිං** ජාතිං **සොධෙසි** පරිසුද්ධමකාසීති අත්ථො.

457. **සුත්වාන මුනිනො වචන්ති** තස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස වාචං, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ආ-කාරස්ස රස්සං කත්වා ''වච''න්ති වුත්තං. ''අනාගතම්හි අද්ධානෙ ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සතී''ති ඉමං මුනිනො වචනං සුත්වා **යථා** යෙන පකාරෙන ගොතමං භගවන්තං පස්සාමි, තථා තෙන පකාරෙන **කාරං** අධිකකිච්චං පුඤ්ඤසම්භාරං **කස්සාමි** කරිස්සාමීති **මෙ** මය්හං **සඞ්කප්පො** චෙතනාමනසිකාරො අහු අහොසීති සම්බන්ධො.

458. **එවාහං චින්තයිත්වානාති** ''අහං කාරං කරිස්සාමී''ති එවං චින්තෙත්වා. **කිරියං චින්තයිං මමාති** ''මයා කීදිසං පුඤ්ඤං කත්තබ්බං නු ඛො''ති කිරියං කත්තබ්බකිච්චං චින්තයින්ති අත්ථො. **ක්‍යාහං කම්මං ආචරාමීති** අහං කීදිසං පුඤ්ඤකම්මං ආචරාමි පූරෙමි නු ඛොති අත්ථො. **පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ අනුත්තරෙති** උත්තරවිරහිතෙ සකලපුඤ්ඤස්ස භාජනභූතෙ රතනත්තයෙති අත්ථො.

459. **අයඤ්ච පාඨිකො භික්ඛූති** අයං භික්ඛු සරභඤ්ඤවසෙන ගන්ථපාඨපඨනතො වාචනතො ''පාඨිකො''ති ලද්ධනාමො භික්ඛු. බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨීනං පාඨකවාචකානං අන්තරෙ විනයෙ ච **අග්ගනික්ඛිත්තො** අග්ගො ඉති ඨපිතො. තං ඨානං තෙන භික්ඛුනා පත්තට්ඨානන්තරං අහං **පත්ථයෙ** පත්ථෙමීති අත්ථො.

460. තතො පරං අත්තනො පුඤ්ඤකරණූපායං දස්සෙන්තො **ඉදං මෙ අමිතං භොගන්ති**ආදිමාහ. **මෙ** මය්හං **අමිතං** පමාණවිරහිතං භොගරාසිං **අක්ඛොභං** ඛොභෙතුං අසක්කුණෙය්‍යං **සාගරූපමං** සාගරසදිසං **තෙන භොගෙන** තාදිසෙන ධනෙන බුද්ධස්ස ආරාමං මාපයෙති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

474. භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සම්බුද්ධො තෙන සුට්ඨු මාපිතං කාරිතං සඞ්ඝාරාමං පටිග්ගහෙත්වා තස්සාරාමස්සානිසංසදීපකං ඉදං වචනං **අබ්‍රවි** කථෙසීති සම්බන්ධො.

475. කථං? **යො සොති** යො සඞ්ඝාරාමදායකො තාපසො **සුමාපිතං** කුටිලෙණමණ්ඩපපාසාදහම්මියපාකාරාදිනා සුට්ඨු සජ්ජිතං සඞ්ඝාරාමං බුද්ධස්ස **පාදාසි** ප-කාරෙන සොමනස්සසම්පයුත්තචිත්තෙන අදාසි. **තමහං කිත්තයිස්සාමීති** තං තාපසං අහං පාකටං කරිස්සාමි, උත්තානිං කරිස්සාමීති අත්ථො. **සුණාථ මම භාසතොති** භාසන්තස්ස මය්හං වචනං සුණාථ, ඔහිතසොතා අවික්ඛිත්තචිත්තා මනසි කරොථාති අත්ථො.

476. තෙන දින්නාරාමස්ස ඵලං දස්සෙන්තො **හත්ථී අස්සා රථා පත්තීති**ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

477. **සඞ්ඝාරාමස්සිදං ඵලන්ති** ඉදං ආයතිං අනුභවිතබ්බසම්පත්තිසඞ්ඛාතං ඉට්ඨඵලං සඞ්ඝාරාමදානස්ස ඵලං විපාකන්ති අත්ථො.

478. **ඡළාසීතිසහස්සානීති** ඡසහස්සානි අසීතිසහස්සානි **සමලඞ්කතා** සුට්ඨු අලඞ්කතා සජ්ජිතා **නාරියො** ඉත්ථියො **විචිත්තවත්ථාභරණාති** විචිත්තෙහි අනෙකරූපෙහි වත්ථෙහි ආභරණෙහි ච සමන්නාගතා. **ආමුත්තමණිකුණ්ඩලාති** ඔලම්බිතමුත්තාහාරමණිකඤ්චිතකණ්ණාති අත්ථො.

479. තාසං ඉත්ථීනං රූපසොභාතිසයං වණ්ණෙන්තො **ආළාරපම්හාති**ආදිමාහ. තත්ථ ආළාරානි මහන්තානි අක්ඛීනි මණිගුළසදිසානි යාසං ඉත්ථීනං තා ආළාරපම්හා භමරානමිව මන්දලොචනාති අත්ථො. **හසුලා** හාසපකති, ලීලාවිලාසාති අත්ථො. **සුසඤ්ඤාති** සුන්දරසඤ්ඤිතබ්බසරීරාවයවා. **තනුමජ්ඣිමාති** බුද්දකඋදරපදෙසා. සෙසං උත්තානමෙව.

484. **තස්ස ධම්මෙසු දායාදොති** තස්ස ගොතමස්ස භගවතො ධම්මෙසු දායාදො ධම්මකොට්ඨාසභාගී. **ඔරසොති** උරසි ජාතො, සිථිලධනිතාදිදසවිධබ්‍යඤ්ජනබුද්ධිසම්පන්නං කණ්ඨතාලුඔට්ඨාදිපඤ්චට්ඨානෙ සට්ටෙත්වා දෙසිතධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ගපටිපාටියා සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තෙ ඨිතභාවෙන උරසි ජාතපුත්තොති අත්ථො. **ධම්මනිම්මිතොති** ධම්මෙන සමෙන අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන නිම්මිතො පාකටො භවිස්සසීති අත්ථො. **උපාලි නාම නාමෙනාති** කිඤ්චාපි සො මාතු නාමෙන මන්තාණිපුත්තනාමො, අනුරුද්ධාදීහි පන සහ ගන්ත්වා පබ්බජිතත්තා ඛත්තියානං උපසම්පෙ අල්ලීනො යුත්තො කායචිත්තෙහි සමඞ්ගීභූතොති උපාලීති නාමෙන සත්ථු සාවකො **හෙස්සති** භවිස්සතීති අත්ථො.

485. **විනයෙ පාරමිං පත්වාති** විනයපිටකෙ කොටිං පරියොසානං පත්වා පාපුණිත්වා. **ඨානාට්ඨානෙ ච කොවිදොති** කාරණාකාරණෙ ච දක්ඛො ඡෙකොති අත්ථො. **ජිනසාසනං ධාරෙන්තොති** ජිනෙන වුත්තානුසාසනිං ජිනස්ස පිටකත්තයං වාචනසවනචින්තනධාරණාදිවසෙන ධාරෙන්තො, සල්ලක්ඛෙන්තොති අත්ථො. **විහරිස්සතිනාසවොති** නික්කිලෙසො චතූහි ඉරියාපථෙහි අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරිස්සති පවත්තෙස්සතීති අත්ථො.

487. **අපරිමෙය්‍යුපාදායාති** අනෙකසතසහස්සෙ ආදිං කත්වා. **පත්ථෙමි තව සාසනන්ති** ''ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති තුය්හං සාසනං පත්ථෙමි ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථොති** සො එතදග්ගට්ඨානන්තරසඞ්ඛාතො අත්ථො මෙ මයා අනුප්පත්තොති අත්ථො. **සබ්බසංයොජනක්ඛයොති** සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයො මයා අනුප්පත්තොති සම්බන්ධො, නිබ්බානං අධිගතන්ති අත්ථො.

488. රාජදණ්ඩෙන **තජ්ජිතො පීළිතො සූලාවුතො** සූලෙ ආවුතො ආවුණිතො **පොසො** පුරිසො සූලෙ **සාතං** මධුරසුඛං **අවින්දන්තො** නානුභවන්තො **පරිමුත්තිංව** පරිමොචනමෙව ඉච්ඡති යථාති සම්බන්ධො.

489-90. **මහාවීර** වීරානමන්තරෙ වීරුත්තම අහං **භවදණ්ඩෙන** ජාතිදණ්ඩෙන, **තජ්ජිතො** පීළිතො **කම්මසූලාවුතො** කුසලාකුසලකම්මසූලස්මිං ආවුතො **සන්තො** සංවිජ්ජමානො, **පිපාසාවෙදනාය** පිපාසාතුරභාවෙන **අට්ටිතො** අභිභූතො දුක්ඛාපිතො **භවෙ සාතං** සංසාරෙ මධුරං සුඛං **න වින්දාමි** න ලභාමි. රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි, නරකග්ගිකප්පුට්ඨානග්ගිදුක්ඛග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා තීහි අග්ගීහි ඩය්හන්තො **පරිමුත්තිං** පරිමුච්චනූපායං **ගවෙසාමි** පරියෙසාමි තථෙවාති සම්බන්ධො. යථා රාජදණ්ඩං ඉතො ගතො පත්තො පරිමුත්තිං ගවෙසති, තථා අහං භවදණ්ඩප්පත්තො පරිමුත්තිං ගවෙසාමීති සම්බන්ධො.

491-2. පුන සංසාරතො මොචනං උපමොපමෙය්‍යවසෙන දස්සෙන්තො **යථා විසාදොතිආදිමාහ**. තත්ථ විසෙන සප්පවිසෙන ආ සමන්තතො දංසීයිත්ථ දට්ඨො හොතීති **විසාදො,** සප්පදට්ඨොති අත්ථො. අථ වා විසං හලාහලවිසං අදති ගිලතීති **විසාදො,** විසඛාදකොති අත්ථො. යො පුරිසො විසාදො, තෙන තාදිසෙන විසෙන පරිපීළිතො, තස්ස විසස්ස විඝාතාය විනාසාය උපායනං උපායභූතං **අගදං** ඔසධං **ගවෙසෙය්‍ය** පරියෙසෙය්‍ය, තං ගවෙසමානො **විසඝාතකං** විසනාසකං **අගදං** ඔසධං **පස්සෙය්‍ය** දක්ඛෙය්‍ය. සො තං අත්තනො දිට්ඨං ඔසධං පිවිත්වා **විසම්හා** විසතො **පරිමුත්තියා** පරිමොචනකාරණා **සුඛී අස්ස** භවෙය්‍ය යථාති සම්බන්ධො.

493. **තථෙවාහන්ති** යථා යෙන පකාරෙන සො නරො විසහතො, සවිසෙන සප්පෙන දට්ඨො විසඛාදකො වා ඔසධං පිවිත්වා සුඛී භවෙය්‍ය, තථෙව තෙන පකාරෙන අහං අවිජ්ජාය මොහෙන **සං** සුට්ඨු පීළිතො. **සද්ධම්මාගදමෙසහන්ති** අහං සද්ධම්මසඞ්ඛාතං ඔසධං එසං පරියෙසන්තොති අත්ථො.

494-5. **ධම්මාගදං ගවෙසන්තොති** සංසාරදුක්ඛවිසස්ස විනාසාය ධම්මොසධං ගවෙසන්තො. **අද්දක්ඛිං සක්‍යසාසනන්ති** සක්‍යවංසපභවස්ස ගොතමස්ස සාසනං සද්දක්ඛින්ති අත්ථො. **අග්ගං සබ්බොසධානං තන්ති** සබ්බෙසං ඔසධානං අන්තරෙ තං සක්‍යසාසනසඞ්ඛාතං ධම්මොසධං අග්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. **සබ්බසල්ලවිනොදනන්ති** රාගසල්ලාදීනං සබ්බෙසං සල්ලානං විනොදනං වූපසමකරං **ධම්මොසධං** ධම්මසඞ්ඛාතං ඔසධං පිවිත්වා **සබ්බං විසං** සකලසංසාරදුක්ඛවිසං **සමූහනිං** නාසෙසින්ති සම්බන්ධො. **අජරාමරන්ති** තං දුක්ඛවිසං සමූහනිත්වා අජරං ජරාවිරහිතං අමරං මරණවිරහිතං **සීතිභාවං** රාගපරිළාහාදිවිරහිතත්තා සීතලභූතං නිබ්බානං අහං **ඵස්සයිං** පච්චක්ඛමකාසින්ති සම්බන්ධො.

496. පුන කිලෙසතමස්ස උපමං දස්සෙන්තො **යථා භූතට්ටිතොතිආදිමාහ**. තත්ථ **යථා** යෙන පකාරෙන **භූතට්ටිතො** භූතෙන යක්ඛෙන අට්ටිතො පීළිතො **පොසො** පුරිසො **භූතග්ගාහෙන** යක්ඛග්ගාහෙන **පීළිතො** දුක්ඛිතො **භූතස්මා** යක්ඛග්ගාහතො **පරිමුත්තියා** මොචනත්ථාය භූතවෙජ්ජං ගවෙසෙය්‍ය.

497. තං ගවෙසමානො ච භූතවිජ්ජාය සුට්ඨු **කොවිදං** ඡෙකං භූතවෙජ්ජං පස්සෙය්‍ය, **සො** භූතවෙජ්ජො **තස්ස** යක්ඛග්ගහිතස්ස පුරිසස්ස ආවෙසභූතං **විහනෙ** විනාසෙය්‍ය, **සමූලඤ්ච** මූලෙන සහ ආයතිං අනාසෙවකං කත්වා **විනාසයෙ** විද්ධංසෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

498. **මහාවීර** වීරුත්තම **තමග්ගාහෙන** කිලෙසන්ධකාරග්ගාහෙන පීළිතො අහං **තථෙව** තෙන පකාරෙනෙව **තමතො** කිලෙසන්ධකාරතො **පරිමුත්තියා** මොචනත්ථාය **ඤාණාලොකං** පඤ්ඤාආලොකං ගවෙසාමීති සම්බන්ධො.

499. අථ තදනන්තරං **කිලෙසතමසොධනං** කිලෙසන්ධකාරනාසකං සක්‍යමුනිං අද්දසන්ති අත්ථො. **සො** සක්‍යමුනි **මෙ** මය්හං **තමං** අන්ධකාරං කිලෙසතිමිරං භූතවෙජ්ජොව **භූතකං** යක්ඛග්ගහිතං ඉව **විනොදෙසි** දූරී අකාසීති සම්බන්ධො.

500. සො අහං එවං විමුත්තො **සංසාරසොතං** සංසාරපවාහං **සං** සුට්ඨු **ඡින්දිං** ඡෙදෙසිං, **තණ්හාසොතං** තණ්හාමහොඝං **නිවාරයිං** නිරවසෙසං අප්පවත්තිං අකාසින්ති අත්ථො. **භවං උග්ඝාටයිං සබ්බන්ති** කාමභවාදිකං සබ්බං නවභවං උග්ඝාටයිං විනාසෙසින්ති අත්ථො. මූලතො විනාසෙන්තො භූතවෙජ්ජො ඉව මූලතො උග්ඝාටයින්ති සම්බන්ධො.

501. තතො නිබ්බානපරියෙසනාය උපමං දස්සෙන්තො **යථාති**ආදිමාහ. තත්ථ ගරුං භාරියං නාගං ගිලතීති **ගරුළො.** ගරුං වා නාගං ලාති ආදදාතීති **ගරුළො,** ගරුළරාජා. අත්තනො භක්ඛං සකගොචරං පන්නගං පකාරෙන පරහත්ථං න ගච්ඡතීති **පන්නගොති** ලද්ධනාමං නාගං ගහණත්ථාය **ඔපතති** අවපතති, **සමන්තා** සමන්තතො **යොජනසතං** සතයොජනප්පමාණං **මහාසරං** මහාසමුද්දං අත්තනො පක්ඛවාතෙහි **වික්ඛොභෙති** ආලොළෙති යථාති සම්බන්ධො.

502. **සො** සුපණ්ණො විහඞ්ගමො වෙහාසගමනසීලො **පන්නගං** නාමං ගහෙත්වා අධොසීසං ඔලම්බෙත්වා **විහෙඨයං** තත්ථ තත්ථ විවිධෙන හෙඨනෙන හෙඨෙන්තො **ආදාය** දළ්හං ගහෙත්වා **යෙන කාමං** යත්ථ ගන්තුකාමො, තත්ථ **පක්කමති** ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.

503. භන්තෙ මහාවීර, යථා ගරුළො **බලී** බලවා පන්නගං ගහෙත්වා පක්කමති, තථා එව අහං **අසඞ්ඛතං** පච්චයෙහි අකතං නිබ්බානං **ගවෙසන්තො** පටිපත්තිපූරණවසෙන පරියෙසන්තො **දොසෙ** සකලදියඩ්ඪකිලෙසසහස්සෙ **වික්ඛාලයිං** විසෙසෙන සමුච්ඡෙදප්පහානෙන සොධෙසිං අහන්ති සම්බන්ධො.

504. යථා ගරුළො පන්නගං ගහෙත්වා භුඤ්ජිත්වා විහරති, තථා අහං **ධම්මවරං** උත්තමධම්මං **දිට්ඨො** පස්සන්තො එතං **සන්තිපදං** නිබ්බානපදං **අනුත්තරං** උත්තරවිරහිතං මග්ගඵලෙහි **ආදාය** ගහෙත්වා වළඤ්ජෙත්වා විහරාමීති සම්බන්ධො.

505. ඉදානි නිබ්බානස්ස දුල්ලභභාවං දස්සෙන්තො **ආසාවතී නාම ලතාති**ආදිමාහ. තත්ථ සබ්බෙසං දෙවානං ආසා ඉච්ඡා එතිස්සං ලතායං අත්ථීති **ආසාවතී** නාම ලතා, **චිත්තලතාවනෙ** අනෙකවිචිත්තාහි ලතාහි ගහනීභූතෙ වනෙ උය්‍යානෙ **ජාතා** නිබ්බත්තාති අත්ථො. **තස්සා** ලතාය **වස්සසහස්සෙන** වස්සසහස්සච්චයෙන **එකං ඵලං නිබ්බත්තතෙ** එකං ඵලං ගණ්හාති.

506. **තං දෙවාති** තං ආසාවතිං ලතං **තාව දූරඵලං** තත්තකං චිරකාලං අතික්කමිත්වා ඵලං ගණ්හන්තං සංවිජ්ජමානං **දෙවා** තාවතිංසදෙවතා **පයිරුපාසන්ති** භජන්ති, සා ආසාවතී නාම **ලතුත්තමා** ලතානං අන්තරෙ උත්තමලතා එවං දෙවානං පියා අහොසීති සම්බන්ධො.

507. **සතසහස්සුපාදායාති** සතසහස්සසංවච්ඡරං ආදිං කත්වා. **තාහං පරිචරෙ මුනීති** මොනං වුච්චති ඤාණං, භන්තෙ, මුනි ඤාණවන්ත සබ්බඤ්ඤූ, අහං තං භගවන්තං පරිචරෙ පයිරුපාසාමි. **සායංපාතං නමස්සාමීති** සායන්හසමයඤ්ච පුබ්බණ්හසමයඤ්චාති ද්වික්ඛත්තුං නමස්සාමි පණාමං කරොමි. **යථා දෙවා** තාවතිංසා දෙවා විය ආසාවතීලතං සායංපාතඤ්ච පයිරුපාසන්තීති සම්බන්ධො.

508. **අවඤ්ඣා පාරිචරියාති** යස්මා බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්ති අහොසි, තස්මා බුද්ධපාරිචරියා වත්තපටිපත්තිකිරියා අවඤ්ඣා අතුච්ඡා **නමස්සනා** පණාමකිරියා ච **අමොඝා** අතුච්ඡා. තථා හි **දූරාගතං** දූරතො සංසාරද්ධානතො ආගතම්පි, **සන්තං** සංවිජ්ජමානං **ඛණොයං** අයං බුද්ධුප්පාදක්ඛණො **න විරාධයි** නාතික්කමි, මං අතික්කමිත්වා න ගතොති අත්ථො.

509. බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්තො අහං ආයතිං උප්පජ්ජනකභවෙ මම පටිසන්ධිං **විචිනන්තො** උපපරික්ඛන්තො න පස්සාමීති සම්බන්ධො. **නිරූපධි** ඛන්ධූපධිකිලෙසූපධීහි විරහිතො **විප්පමුත්තො** සබ්බකිලෙසෙහි විනාභූතො **උපසන්තො** කිලෙසපරිළාහාභාවෙන සන්තමානසො චරාමි අහන්ති සම්බන්ධො.

510. පුන අත්තනො බුද්ධදස්සනාය උපමං දස්සෙන්තො **යථාපි පදුමං නාමාති**ආදිමාහ. **සූරියරංසෙන** සූරියරංසිසම්ඵස්සෙන යථා පදුමං නාම අපි **පුප්ඵති** විකසති **මහාවීර** වීරුත්තම අහං තථා එව **බුද්ධරංසෙන** බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතධම්මරංසිප්පභාවෙන පුප්ඵිතොති අත්ථො.

511-12. පුන බුද්ධදස්සනෙන නිබ්බානදස්සනං දීපෙන්තො **යථා බලාකාති**ආදිමාහ. තත්ථ **බලාකයොනිම්හි** බලාකජාතියං **සදා** සබ්බස්මිං කාලෙ **පුමා** පුරිසො යථා න විජ්ජති. පුමෙ අවිජ්ජමානෙ කථං බලාකානං ගබ්භග්ගහණං හොතීති චෙ? මෙඝෙසු **ගජ්ජමානෙසු** සද්දං කරොන්තෙසු මෙඝගජ්ජනං සුත්වා **තා** බලාකිනියො **සදා** සබ්බකාලෙ **ගබ්භං ගණ්හන්ති** අණ්ඩං ධාරෙන්තීති අත්ථො. **යාව** යත්තකං කාලං **මෙඝො න ගජ්ජති** මෙඝො සද්දං න කරොති, තාව

තත්තකං කාලං **චිරං** චිරකාලෙන **ගබ්භං** අණ්ඩං ධාරෙන්ති. **යදා** යස්මිං කාලෙ මෙඝො **පවස්සති** පකාරෙන ගජ්ජිත්වා වස්සති වුට්ඨිධාරං පග්ඝරති, තදා තස්මිං කාලෙ **භාරතො** ගබ්භධාරණතො **පරිමුච්චන්ති** අණ්ඩං පාතෙන්තීති අත්ථො.

513. තතො පරං උපමෙය්‍යසම්පදං දස්සෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්ස **ධම්මමෙඝෙන** වොහාරපරමත්ථදෙසනාසඞ්ඛාතමෙඝෙන **ගජ්ජතො** ගජ්ජන්තස්ස දෙසෙන්තස්ස **ධම්මමෙඝස්ස සද්දෙන** ඝොසානුසාරෙන අහං තදා **ධම්මගබ්භං** විවට්ටූපනිස්සයං දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරගබ්භං **අගණ්හිං** ගහෙසිං තථාති සම්බන්ධො.

514. **සතසහස්සුපාදාය** කප්පසතසහස්සං ආදිං කත්වා **පුඤ්ඤගබ්භං** දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරං අහං **ධරෙමි** පූරෙමි. යාව **ධම්මමෙඝො** ධම්මදෙසනා **න ගජ්ජති** බුද්ධෙන න දෙසීයති, තාව අහං **භාරතො** සංසාරගබ්භභාරතො **නප්පමුච්චාමි** න මොචෙමි න විසුං භවාමීති සම්බන්ධො.

515. භන්තෙ, **සක්‍යමුනි** සක්‍යවංසප්පභව **යදා** යස්මිං කාලෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස තව පිතු **රම්මෙ** රමණීයෙ **කපිලවත්ථවෙ** කපිලවත්ථුනාමකෙ නගරෙ තුවං ධම්මමෙඝෙන **ගජ්ජති** ඝොසෙති, තදා තස්මිං කාලෙ අහං **භාරතො** සංසාරගබ්භභාරතො **පරිමුච්චිං** මුත්තො අහොසින්ති සම්බන්ධො.

516. තතො පරං අත්තනා අධිගතෙ මග්ගඵලෙ දස්සෙන්තො **සුඤ්ඤත**න්තිආදිමාහ. තත්ථ අත්තඅත්තනියාදීනං අභාවතො **සුඤ්ඤතං** විමොක්ඛඤ්ච රාගදොසමොහසබ්බකිලෙසනිමිත්තානං අභාවතො, **අනිමිත්තං** විමොක්ඛඤ්ච තණ්හාපණිධිස්ස අභාවතො, **අප්පණිහිතං** විමොක්ඛඤ්ච අරියමග්ගං අධිගඤ්ඡිං භාවෙසින්ති සම්බන්ධො. **චතුරො ච ඵලෙ සබ්බෙ**ති චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි සබ්බානි සච්ඡි අකාසින්ති අත්ථො. **ධම්මෙවං විජටයිං අහ**න්ති අහං එවං සබ්බධම්මෙ ජටං ගහනං විජටයිං විද්ධංසෙසින්ති අත්ථො.

දුතියභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

517. තතො පරං අත්තනා අධිගතවිසෙසමෙව දස්සෙන්තො **අපරිමෙය්‍යුපාදායා**තිආදිමාහ. තත්ථ න පරිමෙය්‍යොති **අපරිමෙය්‍යො,** සංවච්ඡරගණනවසෙන පමෙතුං සඞ්ඛාතුං අසක්කුණෙය්‍යොති අත්ථො. තං අපරිමෙය්‍යං කප්පං **උපාදාය** ආදිං කත්වා **තව සාසනං** තුය්හං සාසනං ‘‘අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො භවෙය්‍ය’’න්ති එවං පත්ථෙමි. අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං, පත්ථෙසින්ති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථො**ති සො පත්ථනාසඞ්ඛාතො අත්ථො **මෙ** මයා **අනුප්පත්තො** නිප්ඵාදිතොති අත්ථො. අනුත්තරං **සන්තිපදං** නිබ්බානං අනුප්පත්තං අධිගතන්ති සම්බන්ධො.

518. සො අහං අධිගතත්තා **විනයෙ** විනයපිටකෙ **පාරමිං පත්තො** පරියොසානප්පත්තො. **යථාපි පාථිකො ඉසී**ති යථා පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො ඉසි භික්ඛු පාථිකො පාකටො අහොසි, තථෙවාහන්ති අත්ථො. **න මෙ සමසමො අත්ථී**ති විනයධාරිතාය මෙ මයා සමසමො සමානො අඤ්ඤො න අත්ථීති අත්ථො. **සාසනං** ඔවාදානුසාසනීසඞ්ඛාතං සාසනං **ධාරෙමි** පූරෙමීති අත්ථො.

519. පුනපි අත්තනො විසෙසං දස්සෙන්තො **විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපී**තිආදිමාහ. තත්ථ **විනයෙ**ති උභතොවිභඞ්ගෙ. **ඛන්ධකෙ**ති මහාවග්ගචූළවග්ගෙ. **තිකච්ඡෙදෙ චා**ති තිකසඞ්ඝාදිසෙසතිකපාචිත්තියාදිකෙ ච. **පඤ්චමෙ**ති පරිවාරෙ ච. **එත්ථ** එතස්මිං සකලෙ විනයපිටකෙ මය්හං **විමති** ද්වෙළ්හකං **නත්ථි** න සංවිජ්ජති. **අක්ඛරෙ**ති විනයපිටකපරියාපන්නෙ අ-කාරාදිකෙ අක්ඛරෙ. **බ්‍යඤ්ජනෙ**ති ක-කාරාදිකෙ බ්‍යඤ්ජනෙ වා මෙ **විමති** සංසයො නත්ථීති සම්බන්ධො.

520. **නිග්ගහෙ පටිකම්මෙ චා**ති පාපභික්ඛූනං නිග්ගහෙ ච සාපත්තිකානං භික්ඛූනං පරිවාසදානාදිකෙ පටිකම්මෙ ච ඨානාට්ඨානෙ ච කාරණෙ ච අකාරණෙ ච **කොවිදො** ඡෙකොති අත්ථො. **ඔසාරණෙ** ච තජ්ජනීයාදිකම්මස්ස පටිප්පස්සද්ධිවසෙන ඔසාරණෙ පවෙසනෙ ච. **වුට්ඨාපනෙ** ච ආපත්තිතො වුට්ඨාපනෙ නිරාපත්තිකරණෙ ච ඡෙකොති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථ පාරමිං ගතො**ති සබ්බස්මිං විනයකම්මෙ පරියොසානං පත්තො, දක්ඛො ඡෙකොති අත්ථො.

521. **විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපී**ති වුත්තප්පකාරෙ විනයෙ ච ඛන්ධකෙ ච, **පදං** සුත්තපදං **නික්ඛිපිත්වා** පට්ඨපෙත්වා. **උභතො විනිවෙඨෙත්වා**ති විනයතො ඛන්ධකතො චාති උභයතො නිබ්බත්තෙත්වා විජටෙත්වා නයං ආහරිත්වා. **රසතො**ති කිච්චතො. **ඔසරෙය්‍යං** ඔසාරණං කරොමීති අත්ථො.

522. **නිරුත්තියා ච කුසලො**ති ‘‘රුක්ඛො පටො කුම්භො මාලා චිත්ත’’න්තිආදීසු වොහාරෙසු ඡෙකො. **අත්ථානත්ථෙ ච කොවිදො**ති අත්ථෙ වඩ්ඪියං අනත්ථෙ හානියඤ්ච කොවිදො දක්ඛොති අත්ථො. **අනඤ්ඤාතං මයා නත්ථී**ති විනයපිටකෙ සකලෙ වා පිටකත්තයෙ මයා අනඤ්ඤාතං අවිදිතං අපාකටං කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො. **එකග්ගො සත්ථු සාසනෙ**ති බුද්ධසාසනෙ අහමෙව එකො විනයධරානං අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමොති අත්ථො.

523. **රූපදක්ඛෙ අහං අජ්ජාති** අජ්ජ එතරහි කාලෙ **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො **සාසනෙ** පාවචනෙ අහං රූපදක්ඛෙ රූපදස්සනෙ විනයවිනිච්ඡයදස්සනෙ **සබ්බං කඞ්ඛං** සකලං සංසයං **විනොදෙමි** විනාසෙමීති සම්බන්ධො. **ඡින්දාමි සබ්බසංසයන්ති** ‘‘අහොසිං නු ඛො අහමතීතමද්ධාන’’න්තිආදිකං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20; මහානි. 174) කාලත්තයං ආරබ්භ උප්පන්නං සබ්බං සොළසවිධං කඞ්ඛං ඡින්දාමි වූපසමෙමි සබ්බසො විද්ධංසෙමීති අත්ථො.

524. **පදං අනුපදඤ්චාපීති** පදං පුබ්බපදඤ්ච අනුපදං පරපදඤ්ච **අක්ඛරං** එකෙකමක්ඛරඤ්ච **බ්‍යඤ්ජනං** සිථිලධනිතාදිදසවිධං බ්‍යඤ්ජනවිධානඤ්ච. **නිදානෙති** තෙන සමයෙනාතිආදිකෙ නිදානෙ ච. **පරියොසානෙති** නිගමනෙ. **සබ්බත්ථ කොවිදොති** සබ්බෙසු ඡසු ඨානෙසු ඡෙකොති අත්ථො.

525. තතො පරං භගවතොයෙව ගුණෙ පකාසෙන්තො **යථාපි රාජා බලවාති**ආදිමාහ. තත්ථ යථා **බලවා** ථාමබලසම්පන්නො සෙනාබලසම්පන්නො වා රාජා, **පරං** පරෙසං පටිරාජූනං සෙනං **නිග්ගණ්හිත්වා** නිස්සෙසතො ගහෙත්වා පලාපෙත්වා වා, **තපෙ** තපෙය්‍ය සන්තපෙය්‍ය දුක්ඛාපෙය්‍ය. **විජිනිත්වාන සඞ්ගාමන්ති** සඞ්ගාමං පරසෙනාය සමාගමං යුද්ධං විජිනිත්වා විසෙසෙන ජිනිත්වා ජයං පත්වා. **නගරං තත්ථ මාපයෙති** තත්ථ තස්මිං විජිතට්ඨානෙ නගරං පාසාදහම්මියාදිවිභූසිතං වසනට්ඨානං මාපයෙ කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො.

526. **පාකාරං පරිඛඤ්චාපීති** තත්ථ මාපිතනගරෙ පාකාරං සුධාධවලඉට්ඨකාමයපාකාරඤ්ච කාරයෙති සම්බන්ධො. **පරිඛඤ්චාපි** කද්දමපරිඛං, උදකපරිඛං, සුක්ඛපරිඛඤ්ච අපි කාරයෙ. **එසිකං ද්වාරකොට්ඨකන්ති** නගරසොභනත්ථං උස්සාපිතඑසිකාථම්භඤ්ච මහන්තං කොට්ඨකඤ්ච චතුභූමකාදිද්වාරකොට්ඨකඤ්ච කාරයෙ. **අට්ටාලකෙ ච විවිධෙති** චතුභූමකාදිභෙදෙ අතිඋච්චඅට්ටාලකෙ ච විවිධෙ නානප්පකාරකෙ බහූ **කාරයෙ** කාරාපෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

527. **සිඞ්ඝාටකං චච්චරඤ්චාති** න කෙවලං පාකාරාදයො කාරයෙ, සිඞ්ඝාටකං චතුමග්ගසන්ධිඤ්ච චච්චරං අන්තරාවීථිඤ්ච කාරයෙති සම්බන්ධො. **සුවිභත්තන්තරාපණන්ති** සුට්ඨු විභත්තං විභාගතො කොට්ඨාසවන්තං අන්තරාපණං අනෙකාපණසහස්සං කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො. **කාරයෙය්‍ය සභං තත්ථාති** තස්මිං මාපිතනගරෙ සභං ධම්මාධිකරණසාලං කාරයෙ. **අත්ථානත්ථවිනිච්ඡයං** වඩ්ඪිඤ්ච අවඩ්ඪිඤ්ච විනිච්ඡයකරණත්ථං විනිච්ඡයසාලං කාරයෙති සම්බන්ධො.

528. **නිග්ඝාතත්ථං අමිත්තානන්ති** පටිරාජූනං පටිබාහනත්ථං. **ඡිද්දාඡිද්දඤ්ච ජානිතුන්ති** දොසඤ්ච අදොසඤ්ච ජානිතුං. **බලකායස්ස රක්ඛායාති** හත්ථිඅස්සරථපත්තිසඞ්ඛාතස්ස බලකායස්ස සෙනාසමූහස්ස ආරක්ඛණත්ථාය **සො** නගරසාමිකො රාජා, **සෙනාපච්චං** සෙනාපතිං සෙනානායකං මහාමත්තං **ඨපෙති** ඨානන්තරෙ පතිට්ඨපෙතීති අත්ථො.

529. **ආරක්ඛත්ථාය භණ්ඩස්සාති** ජාතරූපරජතමුත්තාමණිආදිරාජභණ්ඩස්ස ආරක්ඛණත්ථාය සමන්තතො ගොපනත්ථාය **මෙ** මය්හං **භණ්ඩං මා විනස්සීති නිධානකුසලං** රක්ඛණෙ කුසලං ඡෙකං **නරං** පුරිසං **භණ්ඩරක්ඛං** භණ්ඩරක්ඛන්තං සො රාජා භණ්ඩාගාරෙ ඨපෙතීති සම්බන්ධො.

530. **මමත්තො හොති යො රඤ්ඤොති** යො පණ්ඩිතො රඤ්ඤො මමත්තො මාමකො පක්ඛපාතො හොති. **වුද්ධිං යස්ස ච ඉච්ඡතීති** අස්ස රඤ්ඤො වුද්ධිඤ්ච විරූළ්හිං යො ඉච්ඡති කාමෙති, **තස්ස** ඉත්ථම්භූතස්ස පණ්ඩිතස්ස රාජා **අධිකරණං** විනිච්ඡයාධිපච්චං දෙති **මිත්තස්ස** මිත්තභාවස්ස පටිපජ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො.

531. **උප්පාතෙසූති** උක්කාපාතදිසාඩාහාදිඋප්පාතෙසු ච. **නිමිත්තෙසූති** මූසිකච්ඡින්නාදීසු ‘‘ඉදං නිමිත්තං සුභං, ඉදං නිමිත්තං අසුභ’’න්ති එවං නිමිත්තජානනසත්ථෙසු ච. **ලක්ඛණෙසු චාති** ඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදලක්ඛණජානනසත්ථෙසු ච **කොවිදං** ඡෙකං **අජ්ඣායකං** අනෙකෙසං සිස්සානං බ්‍යාකරණවාචකං **මන්තධරං** වෙදත්තයසඞ්ඛාතමන්තධාරකං පණ්ඩිතං සො රාජා **පොරොහිච්චෙ** පුරොහිතට්ඨානන්තරෙ ඨපෙතීති සම්බන්ධො.

532. **එතෙහඞ්ගෙහි සම්පන්නොති** එතෙහි වුත්තප්පකාරෙහි අඞ්ගෙහි අවයවෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගීභූතො සො රාජා ‘‘ඛත්තියො’’ති **පවුච්චති** කථීයතීති සම්බන්ධො. **සදා රක්ඛන්ති රාජානන්ති** එතෙ සෙනාපච්චාදයො අමච්චා සදා සබ්බකාලං තං රාජානං රක්ඛන්ති ගොපෙන්ති. කිමිව? **චක්කවාකොව දුක්ඛිතං** දුක්ඛප්පත්තං සකඤ්ඤාතිං රක්ඛන්තො චක්කවාකො පක්ඛී ඉවාති අත්ථො.

533. **තථෙව ත්වං මහාවීරාති** වීරුත්තම, යථා සො රාජා සෙනාපච්චාදිඅඞ්ගසම්පන්නො නගරද්වාරං ථකෙත්වා පටිවසති, තථෙව තුවං **හතාමිත්තො** නිහතපච්චත්ථිකො ඛත්තියො ඉව **සදෙවකස්ස ලොකස්ස** සහ දෙවෙහි පවත්තමානස්ස ලොකස්ස **ධම්මරාජා** ධම්මෙන සමෙන රාජා දසපාරමිතාධම්මපරිපූරණෙන රාජභූතත්තා ‘‘ධම්මරාජා’’ති **පවුච්චති** කථීයතීති සම්බන්ධො.

534. **තිත්ථියෙ නීහරිත්වානාති** ධම්මරාජභාවෙන පටිපක්ඛභූතෙ සකලතිත්ථියෙ නීහරිත්වා නිස්සෙසෙන හරිත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා **සසෙනකං ධාරඤ්චාපි** සෙනාය සහ වසවත්තිමාරම්පි නීහරිත්වා . **තමන්ධකාරං විධමිත්වාති** තමසඞ්ඛාතං මොහන්ධකාරං විධමිත්වා විද්ධංසෙත්වා. **ධම්මනගරං** සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතං, ඛන්ධායතනධාතුපටිච්චසමුප්පාදබලබොජ්ඣඞ්ගගම්භීරනයසමන්තපට්ඨානධම්මසඞ්ඛාතං වා නගරං **අමාපයි** නිම්මිනි පතිට්ඨාපෙසීති අත්ථො.

535. **සීලං පාකාරකං තත්ථාති** තස්මිං පතිට්ඨාපිතෙ ධම්මනගරෙ චතුපාරිසුද්ධිසීලං පාකාරං. **ඤාණං තෙ ද්වාරකොට්ඨකන්ති** තෙ තුය්හං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණආසයානුසයඤාණඅනාගතංසඤාණඅතීතංසඤාණාදිකමෙව ඤාණං ද්වාරකොට්ඨකන්ති අත්ථො. **සද්ධා තෙ එසිකා වීරාති**, භන්තෙ, අසිථිලපරක්කම තෙ තුය්හං දීපඞ්කරපාදමූලතො පභුති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණකාරණා සද්දහනසද්ධා උස්සාපිතඅලඞ්කාරඅලඞ්කතථම්භොති අත්ථො. **ද්වාරපාලො ච සංවරොති** තෙ තුය්හං ඡද්වාරිකසංවරො රක්ඛාවරණගුත්ති ද්වාරපාලො ද්වාරරක්ඛකොති අත්ථො.

536. **සතිපට්ඨානමට්ටාලන්ති** තෙ තුය්හං චතුසතිපට්ඨානඅට්ටාලමුණ්ඩච්ඡදනං. **පඤ්ඤා තෙ චච්චරං මුනෙති**, භන්තෙ, මුනෙ ඤාණවන්ත තෙ තුය්හං පාටිහාරියාදිඅනෙකවිධා පඤ්ඤා චච්චරං මග්ගසමොධානං නගරවීථීති අත්ථො. **ඉද්ධිපාදඤ්ච සිඞ්ඝාටන්ති** තුය්හං ඡන්දවීරියචිත්තවීමංසසඞ්ඛාතා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා සිඞ්ඝාටං චතුමග්ගසන්ති. **ධම්මවීථි සුමාපිතන්ති** සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතාය වීථියා සුට්ඨු මාපිතං සජ්ජිතං, තං ධම්මනගරන්ති අත්ථො.

537. **සුත්තන්තං අභිධම්මඤ්චාති** තව තුය්හං එත්ථ ධම්මනගරෙ සුත්තන්තං අභිධම්මං විනයඤ්ච **කෙවලං** සකලං සුත්තගෙය්‍යාදිකං නවඞ්ගං බුද්ධවචනං **ධම්මසභා** ධම්මාධිකරණසාලාති අත්ථො.

538. **සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්චාති** අනත්තානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං සුඤ්ඤතවිහාරඤ්ච, අනිච්චානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අනිමිත්තවිහාරඤ්ච. **විහාරඤ්චප්පණිහිතන්ති** දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අප්පණිහිතවිහාරඤ්ච. **ආනෙඤ්ජඤ්චාති** අචලං අඵන්දිතං චතුසාමඤ්ඤඵලසඞ්ඛාතං ආනෙඤ්ජවිහාරඤ්ච. **නිරොධො චාති** සබ්බදුක්ඛනිරොධං නිබ්බානඤ්ච. **එසා ධම්මකුටී තවාති** එසා සබ්බනවලොකුත්තරධම්මසඞ්ඛාතා තව තුය්හං ධම්මකුටි වසනගෙහන්ති අත්ථො.

539. **පඤ්ඤාය අග්ගො නික්ඛිත්තොති** පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤවන්තානං අග්ගො. ඉති භගවතා නික්ඛිත්තො ඨපිතො ථෙරො **පටිභානෙ** ච පඤ්ඤාය කත්තබ්බෙ කිච්චෙ, යුත්තමුත්තපටිභානෙ වා **කොවිදො** ඡෙකො **නාමෙන සාරිපුත්තොති** පාකටො **තව** තුය්හං ධම්මසෙනාපති තයා දෙසිතස්ස පිටකත්තයධම්මසමූහස්ස ධාරණතො පති පධානො හුත්වා සෙනාකිච්චං කරොතීති අත්ථො.

540. **චුතූපපාතකුසලොති** භන්තෙ මුනි, **චුතූපපාතෙ** චුතියා උපපත්තියා ච **කුසලො** ඡෙකො. **ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති** ''එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති''තිආදිනා (දී. නි. 1.238; පටි. ම. 1.102) වුත්තාය ඉද්ධිප්පභෙදාය පාරමිං පරියොසානං ගතො පත්තො නාමෙන කොලිතො නාම මොග්ගල්ලානත්ථෙරො **පොරොහිච්චො** තව තුය්හං පුරොහිතොති සම්බන්ධො.

541. **පොරාණකවංසධරොති** භන්තෙ මුනෙ, ඤාණවන්තං පොරාණස්ස වංසස්ස ධාරකො, පරම්පරජානනකො වා **උග්ගතෙජො** පාකටතෙජො, **දුරාසදො** ආසාදෙතුං ඝට්ටෙතුං දුක්ඛො අසක්කුණෙය්‍යොති අත්ථො. **ධුතවාදිගුණෙනග්ගොති** තෙචීවරිකඞ්ගාදීනි තෙරස ධුතඞ්ගානි වදති ඔවදතීති ධුතවාදීගුණෙන ධුතඞ්ගගුණෙන අග්ගො සෙට්ඨො මහාකස්සපත්ථෙරො **තව** තුය්හං **අක්ඛදස්සො** වොහාරකරණෙ පධානොති අත්ථො.

542. **බහුස්සුතො ධම්මධරොති** භන්තෙ මුනෙ, බහූනං චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානං සුතත්තා භගවතා භික්ඛුසඞ්ඝතො ච උග්ගහිතත්තා බහුස්සුතො අනෙකෙසං ඡසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යානං ආගමධම්මානං සතිපට්ඨානාදීනඤ්ච පරමත්ථධම්මානං ධාරණතො ධම්මධරො ආනන්දො. **සබ්බපාඨී ච සාසනෙති** බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨීනං පඨන්තානං සජ්ඣායන්තානං භික්ඛූනං අග්ගො සෙට්ඨොති සබ්බපාඨී නාමෙන ආනන්දො නාම ථෙරො. **ධම්මාරක්ඛො තවාති** තව තුය්හං ධම්මස්ස පිටකත්තයධම්මභණ්ඩස්ස ආරක්ඛො රක්ඛකො පාලකො, ධම්මභණ්ඩාගාරිකොති අත්ථො.

543. **එතෙ සබ්බෙ අතික්කම්මාති භගවා** භගවා සම්මාසම්බුද්ධො එතෙ සාරිපුත්තාදයො මහානුභාවෙපි ථෙරෙ අතික්කම්ම වජ්ජෙත්වා මමංයෙව **පමෙසි** පමාණං අකාසි, මනසි අකාසීති අත්ථො. **විනිච්ඡයං මෙ පාදාසීති** විනයඤ්ඤූහි පණ්ඩිතෙහි දෙසිතං පකාසිතං විනයෙ විනිච්ඡයං දොසවිචාරණං මෙ මය්හං භගවා **පාදාසි** පකාරෙන අදාසි, මය්හමෙව භාරං අකාසීති සම්බන්ධො.

544. **යො කොචි විනයෙ පඤ්හන්ති** යො කොචි භික්ඛු බුද්ධසාවකො විනයනිස්සිතං පඤ්හං මං පුච්ඡති, **තත්ථ** තස්මිං පුච්ඡිතපඤ්හෙ **මෙ** මය්හං **චින්තනා** විමති කඞ්ඛා නත්ථි. **තඤ්ඤෙවත්ථං** තං එව පුච්ඡිතං අත්ථං අහං කථෙමීති සම්බන්ධො.

545. **යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හීති** යාවතා යත්තකෙ ඨානෙ බුද්ධස්ස ආණාඛෙත්තෙ තං මහාමුනිං සම්මාසම්බුද්ධං ඨපෙත්වා **විනයෙ** විනයපිටකෙ විනයවිනිච්ඡයකරණෙ වා **මාදිසො** මයා සදිසො නත්ථි, අහමෙව අග්ගො, **භියො** මමාධිකො කුතො භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

546. **භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා** භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො ගොතමො භගවා **එවං ගජ්ජති** සීහනාදං කරොති. කථං? **විනයෙ** උභතොවිභඞ්ගෙ, **ඛන්ධකෙසු** මහාවග්ගචූළවග්ගෙසු, ච-සද්දෙන පරිවාරෙ, **උපාලිස්ස** උපාලිනා **සමො** සදිසො නත්ථීති එවං ගජ්ජති.

547. **යාවතාති** යත්තකං **බුද්ධභණිතං** බුද්ධෙන දෙසිතං **නවඞ්ගං** සුත්තගෙය්‍යාදිසත්ථුසාසනං සත්ථුනා පකාසිතං සබ්බං **විනයොගධං** තං විනයෙ අන්තොපවිට්ඨං විනයමූලකං ඉච්චෙවං **පස්සිනො** පස්සන්තස්ස.

548. **මම කම්මං සරිත්වානාති** ගොතමො **සක්‍යපුඞ්ගවො** සක්‍යවංසප්පධානො, **මම කම්මං** මය්හං පුබ්බපත්ථනාකම්මං අතීතංසඤාණෙන **සරිත්වාන** පච්චක්ඛතො ඤත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ ගතො ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී''ති (අ. නි. 1.219, 228) මං එතදග්ගෙ ඨානෙ ඨපෙසීති සම්බන්ධො.

549. **සතසහස්සුපාදායාති** සතසහස්සකප්පෙ ආදිං කත්වා යං ඉමං ඨානං **අපත්ථයිං** පත්ථෙසිං, සො **මෙ** අත්ථො මයා **අනුප්පත්තො** අධිගතො පටිලද්ධො විනයෙ **පාරමිං ගතො** කොටිං පත්තොති අත්ථො.

550. **සක්‍යානං** සක්‍යවංසරාජූනං **නන්දිජනනො** සොමනස්සකාරකො අහං **පුරෙ** පුබ්බෙ කප්පකො **ආසිං** අහොසිං, **තං ජාතිං** තං කුලං තං යොනිං **විජහිත්වා** විසෙසෙන ජහිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා **මහෙසිනො** සම්මාසම්බුද්ධස්ස **පුත්තො ජාතො** සක්‍යපුත්තොති සඞ්ඛ්‍යං ගතො සාසනධාරණතොති අත්ථො.

551. තතො පරං අත්තනො දාසකුලෙ නිබ්බත්තනාපදානං දස්සෙන්තො **ඉතො දුතියකෙ කප්පෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඉතො** භද්දකප්පතො හෙට්ඨා දුතියෙ කප්පෙ නාමෙන අඤ්ජසො නාම ඛත්තියො එකො රාජා **අනන්තතෙජො** සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තතෙජො **අමිතයසො** පමාණාතික්කන්තපරිවාරො **මහද්ධනො** අනෙකකොටිසතසහස්සධනවා **භූමිපාලො** පථවීපාලකො රක්ඛකො අහොසීති සම්බන්ධො.

552. **තස්ස රඤ්ඤොති** තස්ස තාදිසස්ස රාජිනො පුත්තො අහං චන්දනො නාම **ඛත්තියො** ඛත්තියකුමාරො අහොසින්ති සම්බන්ධො. සො අහං ජාතිමදෙන ච යසමදෙන ච භොගමදෙන ච **උපත්ථද්ධො** ථම්භිතො උන්නතොති අත්ථො.

553. **නාගසතසහස්සානීති** සතසහස්සහත්ථිනො **මාතඞ්ගා** මාතඞ්ගකුලෙ ජාතා **තිධා පභින්නා** අක්ඛිකණ්ණකොසසඞ්ඛාතෙහි තීහි ඨානෙහි පභින්නා මදගළිතා **සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා** සබ්බෙහි හත්ථාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා **සදා** සබ්බකාලං මං පරිවාරෙන්තීති සම්බන්ධො.

554. **සබලෙහි පරෙතොහන්ති** තදා තස්මිං කාලෙ අහං සබලෙහි අත්තනො සෙනාබලෙහි **පරෙතො** පරිවාරිතො උය්‍යානං **ගන්තුකාමකො** ඉච්ඡන්තො සිරිකං නාම **නාගං** හත්ථිං **ආරුය්හ** අභිරුහිත්වා නගරතො නික්ඛමින්ති සම්බන්ධො.

555. **චරණෙන ච සම්පන්නොති** සීලසංවරාදිපන්නරසචරණධම්මෙන සමන්නාගතො **ගුත්තද්වාරො** පිහිතචක්ඛාදිඡද්වාරො **සුසංවුතො** සුට්ඨු රක්ඛිතකායචිත්තො දෙවලො නාම **සම්බුද්ධො** පච්චෙකසම්බුද්ධො, **මම** මය්හං **පුරතො** සම්මුඛෙ **ආගච්ඡි** පාපුණීති අත්ථො.

556. **පෙසෙත්වා සිරිකං නාගන්ති** තං ආගතං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා අහං සිරිකං නාම නාගං අභිමුඛං පෙසෙත්වා බුද්ධං **ආසාදයිං** සට්ටෙසිං පදුස්සෙසින්ති අත්ථො. **තතො සඤ්ජාතකොපො සොති** තතො තස්මා මයා අතීව පීළෙත්වා පෙසිතත්තා සො හත්ථිනාගො මයි සඤ්ජාතකොපො **පදං** අත්තනො පාදං **නුද්ධරතෙ** න උද්ධරති, නිච්චලොව හොතීති අත්ථො.

557. **නාගං දුට්ඨමනං දිස්වාති** දුට්ඨමනං කුද්ධචිත්තං නාගං දිස්වා අහං **බුද්ධෙ** පච්චෙකබුද්ධෙ **කොපං අකාසිං** දොසං උප්පාදෙසින්ති අත්ථො. **විහෙසයිත්වා සම්බුද්ධන්ති** දෙවලං පච්චෙකසම්බුද්ධං විහෙසයිත්වා විහෙඨෙත්වා අහං

උය්‍යානං අගමාසින්ති සම්බන්ධො.

558. **සාතං තත්ථ න වින්දාමීති** තස්මිං ආසාදනෙ සාතං න වින්දාමි. ආසාදනනිමිත්තං මධුරං සුඛං න ලභාමීති අත්ථො. **සිරො පජ්ජලිතො යථාති** සිරො මම සීසං පජ්ජලිතො යථා පජ්ජලමානං විය හොතීති අත්ථො. **පරිළාහෙන ඩය්හාමීති** පච්චෙකබුද්ධෙ කොපස්ස කතත්තා පච්ඡානුතාපපරිළාහෙන ඩය්හාමි උණ්හචිත්තො හොමීති අත්ථො.

559. **සසාගරන්තාති** තෙනෙව පාපකම්මබලෙන සසාගරන්තා සාගරපරියොසානා සකලමහාපථවී **මෙ** මය්හං **ආදිත්තා විය** ජලිතා විය හොති ඛායතීති අත්ථො. **පිතු සන්තිකුපාගම්මාති** එවං භයෙ උප්පන්නෙ අහං අත්තනො පිතු රඤ්ඤො සන්තිකං **උපාගම්ම** උපගන්ත්වා ඉදං වචනං **අබ්‍රවිං** කථෙසින්ති අත්ථො.

560. **ආසීවිසංව කුපිතන්ති** ආසීවිසං සබ්බං කුපිතං කුද්ධං ඉව ජලමානං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව **මත්තං** තිධා පභින්නං **දන්තිං** දන්තවන්තං **කුඤ්ජරං** උත්තමං හත්ථිං ඉව ච ආගතං යං පච්චෙකබුද්ධං **සයම්භුං** සයමෙව බුද්ධභූතං අහං **ආසාදයිං** ඝට්ටෙසින්ති සම්බන්ධො.

561. **ආසාදිතො මයා බුද්ධොති** සො පච්චෙකබුද්ධො මයා ආසාදිතො ඝට්ටිතො **ඝොරො** අඤ්ඤෙහි ඝට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා ඝොරො, **උග්ගතපො** පාකටතපො **ජිනො** පඤ්ච මාරෙ ජිතවා එවංගුණසම්පන්නො පච්චෙකබුද්ධො මයා ඝට්ටිතොති අත්ථො. **පුරා සබ්බෙ විනස්සාමාති** තස්මිං පච්චෙකබුද්ධෙ කතඅනාදරෙන සබ්බෙ මයං විනස්සාම විවිධෙනාකාරෙන නස්සාම, භස්මා විය භවාමාති අත්ථො. **ඛමාපෙස්සාම තං මුනින්ති** තං පච්චෙකබුද්ධං මුනිං යාව න විනස්සාම, තාව ඛමාපෙස්සාමාති සම්බන්ධො.

562. **නො චෙ තං නිජ්ඣාපෙස්සාමාති අත්තදන්තං** දමිතචිත්තං **සමාහිතං** එකග්ගචිත්තං තං පච්චෙකබුද්ධං නො චෙ නිජ්ඣාපෙස්සාම ඛමාපෙස්සාම. **ඔරෙන සත්තදිවසා** සත්තදිවසතො ඔරභාගෙ සත්තදිවසෙ අනතික්කමිත්වා සම්පුණ්ණං රට්ඨං මෙ සබ්බං **විධමිස්සති** විනස්සිස්සති.

563. **සුමෙඛලො කොසියො චාති** එතෙ සුමෙඛලාදයො චත්තාරො රාජානො ඉසයො **ආසාදයිත්වා** ඝට්ටෙත්වා අනාදරං කත්වා **සරට්ඨකා** සහ රට්ඨජනපදවාසීහි දුග්ගතා විනාසං ගතාති අත්ථො.

564. **යදා කුප්පන්ති ඉසයොති** යදා යස්මිං කාලෙ **සඤ්ඤතා** කායසඤ්ඤමාදීහි සඤ්ඤතා සන්තා **බ්‍රහ්මචාරිනො** උත්තමචාරිනො සෙට්ඨචාරිනො ඉසයො **කුප්පන්ති** දොමනස්සා භවන්ති, තදා සසාගරං සපබ්බතං සදෙවකං ලොකං විනාසෙන්තීති සම්බන්ධො.

565. **තියොජනසහස්සම්හීති** තෙසං ඉසීනං ආනුභාවං ඤත්වා තෙ ඛමාපෙතුං **අච්චයං** අපරාධං **දෙසනත්ථාය** පකාසනත්ථාය තියොජනසහස්සප්පමාණෙ පදෙසෙ පුරිසෙ සන්නිපාතයින්ති සම්බන්ධො. **සයම්භුං උපසඞ්කමින්ති** සයම්භුං පච්චෙකබුද්ධං උපසඞ්කමිං සමීපං අගමාසින්ති අත්ථො.

566. **අල්ලවත්ථාති** මයා සද්ධිං රාසිභූතා සබ්බෙ ජනා අල්ලවත්ථා උදකෙන තින්තවත්ථඋත්තරාසඞ්ගා **අල්ලසිරා** තින්තකෙසා **පඤ්ජලීකතා** මුද්ධනි කතඅඤ්ජලිපුටා **බුද්ධස්ස** පච්චෙකමුනිනො **පාදෙ** පාදසමීපෙ **නිපතිත්වා** නිපජ්ජිත්වා **ඉදං වචනමබ්‍රවුන්ති** ''ඛමස්සු ත්වං, මහාවීරා''තිආදිකං වචනං අබ්‍රවුං කථෙසුන්ති අත්ථො.

567. **මහාවීර** වීරුත්තම භන්තෙ පච්චෙකබුද්ධ, මයා තුම්හෙසු අඤ්ඤාණෙන කතං අපරාධං ඛමස්සු ත්වං විනොදෙහි, මා මනසි කරොහීති අත්ථො . **ජනො** ජනසමූහො **තං** භගවන්තං **අභි** විසෙසෙන යාචති. **පරිළාහං** දොසමොහෙහි කතචිත්තදුක්ඛපරිළාහං අම්හාකං **විනොදෙහි** තනුං කරොහි, **නො** අම්හාකං **රට්ඨං** සකලරට්ඨජනපදවාසිනො **මා විනාසය** මා විනාසෙහීති අත්ථො.

568. **සදෙවමානුසා සබ්බෙති** සබ්බෙ මානුසා සදෙවා **සදානවා** පහාරාදාදීහි අසුරෙහි සහ **සරක්ඛසා අයොමයෙන කූටෙන** මහාමුග්ගරෙන **සදා** සබ්බකාලං **මෙ සිරං** මය්හං මත්ථකං **භින්දෙය්‍යුං** පදාලෙය්‍යුං.

569. තතො පරං බුද්ධානං ඛමිතභාවඤ්ච කොපාභාවඤ්ච පකාසෙන්තො **දකෙ අග්ගි න සණ්ඨාතීති**ආදිමාහ. තත්ථ යථා උදකෙ අග්ගි **න සණ්ඨාති** න පතිට්ඨාති, යථා බීජං **සෙලෙ** සිලාමයෙ පබ්බතෙ න විරූහති, යථා **අගදෙ** ඔසධෙ **කිමි** පාණකො න සණ්ඨාති. තථා **කොපො** චිත්තප්පකොපො දුම්මනතා **බුද්ධෙ** පටිවිද්ධසච්චෙ පච්චෙකබුද්ධෙ **න ජායති** න උප්පජ්ජතීති අත්ථො.

570. පුනපි බුද්ධානං ආනුභාවං පකාසෙන්තො **යථා ච භූමීති**ආදිමාහ. තත්ථ යථා ච **භූමි** පථවී **අචලා** නිච්චලා, තථා බුද්ධො අචලොති අත්ථො. යථා **සාගරො** මහාසමුද්දො **අප්පමෙය්‍යො** පමෙතුං පමාණං ගහෙතුං

අසක්කුණෙයොයො, තථා බුද්ධො අප්පමෙයොයාති අත්ථො. යථා **ආකාසො** අවුට්ඨාකාසො **අනන්තකො** පරියොසානරහිතො, **එවං** තථා බුද්ධො **අක්ඛොභියො** ඛොභෙතුං ආලොළෙතුං අසක්කුණෙයොයාති අත්ථො.

571. තතො පරං පච්චෙකබුද්ධස්ස ඛමනවචනං දස්සෙන්තො **සදා ඛන්තා මහාවීරා**තිආදිමාහ. තත්ථ **මහාවීරා** උත්තමවීරියවන්තා බුද්ධා **තපස්සිනො** පාපානං තපනතො ''තපො''ති ලද්ධනාමෙන වීරියෙන සමන්නාගතා **ඛන්තා** ච ඛන්තියා ච සම්පන්නා **ඛමිතා** ච පරෙසං අපරාධං ඛමිතා සහිතා **සදා** සබ්බකාලං භවන්තීති සම්බන්ධො. **ඛන්තානං ඛමිතානඤ්චා**ති තෙසං බුද්ධානං ඛන්තානං ඛන්තියා යුත්තානං ඛමිතානං පරාපරාධඛමිතානං සහිතානඤ්ච **ගමනං** ඡන්දාදීහි අගතිගමනං න විජ්ජතීති අත්ථො.

572. ඉති ඉදං වචනං වත්වා **සම්බුද්ධො** පච්චෙකසම්බුද්ධො **පරිළාහං** සත්තානං උප්පන්නදාහං **විනොදයං** විනොදයන්තො **මහාජනස්ස පුරතො** සන්නිපතිතස්ස සරාජකස්ස මහතො ජනකායස්ස සම්මුඛතො **තදා** තස්මිං කාලෙ **නභං** ආකාසං **අබ්භුග්ගමි** උග්ගඤ්ඡීති අත්ථො.

573. **තෙන කම්මෙනහං ධීරා**ති ධීර ධිතිසම්පන්න අහං **තෙන කම්මෙන** පච්චෙකබුද්ධෙ කතෙන අනාදරකම්මෙන ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභවෙ **හීනත්තං** ලාමකභාවං රාජූනං කප්පකකම්මකරණජාතිං **අජ්ඣුපාගතො** සම්පත්තොති අත්ථො. **සමතික්කම්ම තං ජාතින්**ති තං පරායත්තජාතිං **සං** සුට්ඨු අතික්කම්ම අතික්කමිත්වා. **පාවිසිං අභයං පුරන්**ති භයරහිතං නිබ්බානපුරං නිබ්බානමහානගරං පාවිසිං පවිට්ඨො ආසින්ති අත්ථො.

574. **තදාපි මං මහාවීරා**ති වීරුත්තම **තදාපි** තස්මිං පච්චෙකබුද්ධස්ස ආසාදනසමයෙ අපි සයම්භූ පච්චෙකබුද්ධො **පරිළාහං** ආසාදනහෙතු උප්පන්නං කායචිත්තදරථං විනොදෙසි දූරීඅකාසි. **ඩය්හමානං** තතො එව පච්ඡානුතාපෙන කුක්කුච්චෙන ඩය්හමානං සන්තපන්තං මං **සුසණ්ඨිතං** දොසං දොසතො දස්සනෙ සුට්ඨු සණ්ඨිතං දිස්වා ඛමාපයි තං අපරාධං අධිවාසෙසීති සම්බන්ධො.

575. **අජ්ජාපි මං මහාවීරා**ති වීරුත්තම, අජ්ජාපි තුය්හං සමාගමකාලෙ අපි, **තිහග්ගීහි** රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා නිරයග්ගිපෙතග්ගිසංසාරග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා තීහි අග්ගීහි **ඩය්හමානං** දුක්ඛමනුභවන්තං මං භගවා **සීතිභාවං** දොමනස්සවිනාසෙන සන්තකායචිත්තසඞ්ඛාතං සීතිභාවං නිබ්බානමෙව වා **අපාපයි** සම්පාපෙසි. **තයො අග්ගී** වුත්තප්පකාරෙ තෙ තයො අග්ගී **නිබ්බාපෙසි** වූපසමෙසීති සම්බන්ධො.

576. එවං අත්තනො හීනාපදානං භගවතො දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙපි තස්ස සවනෙ නියොජෙත්වා ඔවදන්තො ''යෙසං සොතාවධානත්ථී''තිආදිමාහ. තත්ථ **යෙසං** තුම්හාකං **සොතාවධානං** සොතස්ස අවධානං ඨපනං **අත්ථී** විජ්ජති, තෙ තුම්හෙ **භාසතො** සාසන්තස්ස මම වචනං **සුණාථ** මනසි කරොථ. **අත්ථං තුම්හං පවක්ඛාමී**ති **යථා** යෙන පකාරෙන **මම** මයා දිට්ඨං **පදං** නිබ්බානං, තථා තෙන පකාරෙන නිබ්බානසඞ්ඛාතං පරමත්ථං තුම්හාකං පවක්ඛාමීති සම්බන්ධො.

577. තං දස්සෙන්තො **සයම්භුං තං විමානෙත්වා**තිආදිමාහ. තත්ථ **සයම්භුං** සයමෙව භූතං අරියාය ජාතියා ජාතං සන්තචිත්තං සමාහිතං පච්චෙකබුද්ධං විමානෙත්වා අනාදරං කත්වා **තෙන කම්මෙන** කතෙනාකුසලෙන **අජ්ජ** ඉමස්මිං වත්තමානකාලෙ අහං **නීචයොනියං** පරායත්තජාතියං කප්පකජාතියං **ජාතො** නිබ්බත්තො **අම්හි** භවාමි.

578. **මා වො ඛණං විරාධෙථා**ති බුද්ධුප්පාදක්ඛණං වො තුම්හෙ මා විරාධෙථ ගළිතං මා කරොථ, **හි** සච්චං **ඛණාතීතා** බුද්ධුප්පාදක්ඛණං අතීතා අතික්කන්තා සත්තා **සොචරෙ** සොචන්ති, ''මයං අලක්ඛිකා දුම්මෙධා භවාමා''ති එවං සොචන්තීති අත්ථො. **සදත්ථෙ** අත්තනො අත්ථෙ වුඩ්ඪියං **වායමෙය්‍යාථ** වීරියං කරොථ. **වො** තුම්හෙහි **ඛණො** බුද්ධුප්පාදක්ඛණො සමයො **පටිපාදිතො** නිප්ඵාදිතො පත්තොති අත්ථො.

579. තතො පරං සංසාරගතානං ආදීනවං උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන දස්සෙන්තො **එකච්චානඤ්ච වමනන්**තිආදිමාහ. **එකච්චානං** කෙසඤ්චි පුග්ගලානං **වමනං** උද්ධං උග්ගිරණං එකච්චානං **විරෙචනං** අධොපග්ඝරණං **එකෙ** එකච්චානං හලාහලං **විසං** මුච්ඡාකරණවිසං, එකච්චානං පුග්ගලානං **ඔසධං** රක්ඛනූපායං භගවා එවං පටිපාටියා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො.

580. **වමනං පටිපන්නානන්**ති පටිපන්නානං මග්ගසමඞ්ගීනං වමනං සංසාරඡඩ්ඩනං සංසාරමොචනං භගවා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **ඵලට්ඨානං** ඵලෙ ඨිතානං විරෙචනං සංසාරපග්ඝරණං අක්ඛාසි. **ඵලලාභීනං** ඵලං ලභිත්වා ඨිතානං නිබ්බානඔසධං අක්ඛාසි. **ගවෙසීනං** මනුස්සදෙවනිබ්බානසම්පත්තිං ගවෙසීනං පරියෙසන්තානං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතං සඞ්ඝං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො.

581. **සාසනෙන විරුද්ධානන්**ති සාසනස්ස පටිපක්ඛානං හලාහලං කුතූහලං පාපං අකුසලං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **යථා ආසීවිසො**ති අස්සද්ධානං කතපාපානං පුග්ගලානං සංසාරෙ දුක්ඛාවහනතො ආසීවිසසදිසං යථා ආසීවිසො

දිට්ඨමත්තෙන භස්මකරණතො **දිට්ඨවිසො** සප්පො අත්තනා දට්ඨං නරං **ඛාපෙති** ඩය්හති දුක්ඛාපෙති. **තං නරං** තං අස්සද්ධං කතපාපං නරං හලාහලවිසං එවං ඛාපෙති චතූසු අපායෙසු ඩය්හති සොසෙසීති සම්බන්ධො.

582. **සකිං පීතං හලාහලන්ති** විසං හලාහලං පීතං සකිං එකවාරං ජීවිතං **උපරුන්ධති** නාසෙති. **සාසනෙන** සාසනම්හි **විරජ්ඣිත්වා** අපරාධං කත්වා පුග්ගලො **කප්පකොටිම්හි** කොටිසඞ්ඛ්‍යෙ කප්පෙපි **ඩය්හති** නිජ්ඣායතීති අත්ථො.

583. එවං අස්සද්ධානං පුග්ගලානං ඵලවිපාකං දස්සෙත්වා ඉදානි බුද්ධානං ආනුභාවං දස්සෙන්තො **ඛන්තියා**තිආදිමාහ. තත්ථ යො බුද්ධො වමනාදීනි අක්ඛාසි, **සො** බුද්ධො **ඛන්තියා** ඛමනෙන ච **අවිහිංසාය** සත්තානං අවිහිංසනෙන ච **මෙත්තචිත්තවතාය** ච මෙත්තචිත්තවන්තභාවෙන ච **සදෙවකං** සහ දෙවෙහි වත්තමානං ලොකං **තාරෙති** අතික්කමාපෙති නිබ්බාපෙති, **තස්මා** කාරණා බුද්ධා වො තුම්හෙහි **අවිරාධියා** විරුජ්ඣිතුං න සක්කුණෙය්‍යා, බුද්ධසාසනෙ පටිපජ්ජෙය්‍යාථාති අත්ථො.

584. ලාභෙ ච අලාභෙ ච **න සජ්ජන්ති** න භජන්ති න ලග්ගන්ති. **සම්මානනෙ** ආදරකරණෙ ච **විමානනෙ** අනාදරකරණෙ ච අචලා පථවිසදිසා බුද්ධා භවන්ති, **තස්මා** කාරණා **තෙ** බුද්ධා තුම්හෙහි **න විරොධියා** න විරොධෙතබ්බා විරුජ්ඣිතුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො.

585. බුද්ධානං මජ්ඣත්තතං දස්සෙන්තො **දෙවදත්තෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ වධකාවධකෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු **සමකො** සමමානසො **මුනි** බුද්ධමුනීති අත්ථො.

586. **එතෙසං පටිඝො නත්ථීති** එතෙසං බුද්ධානං පටිඝො චණ්ඩික්කං දොසචිත්තතං නත්ථි න සංවිජ්ජති. **රාගොමෙසං න විජ්ජතීති** ඉමෙසං බුද්ධානං රාගොපි රජ්ජනං අල්ලීයනං න විජ්ජති, න උපලබ්භති, තස්මා කාරණා, වධකස්ස ච ඔරසස්ස චාති සබ්බෙසං **සමකො** සමචිත්තො බුද්ධො හොතීති සම්බන්ධො.

587. පුනපි බුද්ධානංයෙව ආනුභාවං දස්සෙන්තො **පන්ථෙ දිස්වාන කාසාව**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **මීළ්හමක්ඛිතං** ගූථසම්මිස්සං **කාසාවං** කසාවෙන රජිතං චීවරං **ඉසිද්ධජං** අරියානං ධජං පරික්ඛාරං, **පන්ථෙ** මග්ගෙ ඡඩ්ඩිතං **දිස්වාන** පස්සිත්වා **අඤ්ජලිං කත්වා** දසඞ්ගුලිසමොධානං අඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වා **සිරසා** සිරෙන **වන්දිතබ්බං ඉසිද්ධජං** අරහත්තද්ධජං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකදීපකං චීවරං නමස්සිතබ්බං මානෙතබ්බං පූජෙතබ්බන්ති අත්ථො.

588. **අබ්භතීතාති** අභි අත්ථඞ්ගතා නිබ්බුතා. **යෙ ච බුද්ධා වත්තමානා** ඉදානි ජාතා ච යෙ බුද්ධා **අනාගතා** අජාතා අභූතා අනිබ්බත්තා අපාතුභූතා ච යෙ බුද්ධා. **ධජෙනානෙන සුජ්ඣන්තීති** අනෙන ඉසිද්ධජෙන චීවරෙන එතෙ බුද්ධා සුජ්ඣන්ති විසුද්ධා භවන්ති සොභන්ති. **තස්මා** තෙන කාරණෙන **එතෙ** බුද්ධා **නමස්සියා නමස්සිතබ්බා** වන්දිතබ්බාති අත්ථො. ‘‘එතං නමස්සිය’’න්තිපි පාඨො, තස්ස එතං ඉසිද්ධජං නමස්සිතබ්බන්ති අත්ථො.

589. තතො පරං අත්තනො ගුණං දස්සෙන්තො **සත්ථුකප්ප**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **සත්ථුකප්පං** බුද්ධසදිසං **සුවිනයං** සුන්දරවිනයං සුන්දරාකාරෙන ද්වාරත්තයදමනං **හදයෙන** චිත්තෙන අහං **ධාරෙමි** සවනධාරණාදිනා පච්චවෙක්ඛාමීති අත්ථො. **විනයං** විනයපිටකං **නමස්සමානො** වන්දමානො විනයෙ ආදරං කුරුමානො **විහරිස්සාමි සබ්බදා** සබ්බස්මිං කාලෙ වාසං කප්පෙමීති අත්ථො.

590. **විනයො ආසයො මය්හන්ති** විනයපිටකං මය්හං ඔකාසභූතං සවනධාරණමනසිකරණඋග්ගහපරිපුච්ඡාපවත්තනවසෙන ඔකාසභූතං ගෙහභූතන්ති අත්ථො. **විනයො ඨානචඞ්කමන්ති** විනයො මය්හං සවනාදිකිච්චකරණෙන ඨිතට්ඨානඤ්ච චඞ්කමනට්ඨානඤ්ච. **කප්පෙමි විනයෙ වාසන්ති** විනයපිටකෙ විනයතන්තියා සවනධාරණපවත්තනවසෙන වාසං සයනං කප්පෙමි කරොමි. **විනයො මම ගොචරොති** විනයපිටකං මය්හං ගොචරො ආහාරො භොජනං නිච්චං ධාරණමනසිකරණවසෙනාති අත්ථො.

591. **විනයෙ පාරමිප්පත්තොති** සකලෙ විනයපිටකෙ පාරමිං පරියොසානං පත්තො. **සමථෙ චාපි කොවිදොති** පාරාජිකාදිසත්තාපත්තික්ඛන්ධානං සමථෙ වූපසමෙ ච වුට්ඨානෙ ච කොවිදො ඡෙකො, අධිකරණසමථෙ වා –

> ‘‘විවාදං අනුවාදඤ්ච, ආපත්තාධිකරණං තථා;
> කිච්චාධිකරණඤ්චෙව, චතුරාධිකරණා මතා’’ති. –

වුත්තාධිකරණෙසු ච –

> ‘‘සම්මුඛා සතිවිනයො, අමූළ්හපටිඤ්ඤාකරණං;
> යෙභුය්‍යා තස්සපාපියා, තිණවත්ථාරකො තථා’’ති. –

එවං වුත්තෙසු ච සත්තසු අධිකරණසමථෙසු අතිකොවිදො ඡෙකොති අත්ථො. **උපාලි තං මහාවීරාති** භන්තෙ මහාවීර, චතූසු අසඞ්ඛෙය්‍යෙසු කප්පසතසහස්සෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාධිගමාය වීරියවන්ත **සත්ථුනො** දෙවමනුස්සානං අනුසාසකස්ස **තං** තව **පාදෙ** පාදයුගෙ උපාලි භික්ඛු **වන්දති** පණාමං කරොතීති අත්ථො.

592. සො අහං පබ්බජිත්වා සම්බුද්ධං **නමස්සමානො** පණාමං කුරුමානො **ධම්මස්ස ච** තෙන භගවතා දෙසිතස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස **සුධම්මතං** සුන්දරධම්මභාවං ජානිත්වා ධම්මඤ්ච නමස්සමානො ගාමතො ගාමං **පුරතො පුනං** නගරතො නගරං විචරිස්සාමීති සම්බන්ධො.

593. **කිලෙසා ඣාපිතා මය්හන්ති** මයා පටිවිද්ධඅරහත්තමග්ගඤාණෙන මය්හං චිත්තසන්තානගතා සබ්බෙ දියඩ්ඪසහස්සසඞ්ඛා කිලෙසා ඣාපිතා සොසිතා විසොසිතා විද්ධංසිතා. **භවා සබ්බෙ සමූහතාති** කාමභවාදයො සබ්බෙ නව භවා මයා සමූහතා **සං** සුට්ඨු ඌහතා ඛෙපිතා විද්ධංසිතා. **සබ්බාසවා පරික්ඛීණාති** කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො, අවිජ්ජාසවොති සබ්බෙ චත්තාරො ආසවා පරික්ඛීණා පරිසමන්තතො ඛයං පාපිතා. **ඉදානි** ඉමස්මිං අරහත්තප්පත්තකාලෙ **පුනබ්භවො** පුනුප්පත්තිසඞ්ඛාතො භවො භවනං ජාති නත්ථීති අත්ථො.

594. උත්තරි සොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො **ස්වාගතන්ති**ආදිමාහ. තත්ථ **බුද්ධසෙට්ඨස්ස** උත්තමබුද්ධස්ස **සන්තිකෙ** සමීපෙ එකනගරෙ වා මම ආගමනං **ස්වාගතං** සුට්ඨු ආගමනං සුන්දරාගමනං **වත** එකන්තෙන **ආසි** අහොසීති සම්බන්ධො. **තිස්සො විජ්ජාති** පුබ්බෙනිවාසදිබ්බචක්ඛුආසවක්ඛයවිජ්ජා **අනුප්පත්තා** සම්පත්තා, පච්චක්ඛං කතාති අත්ථො. **කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති** බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතං අනුසිට්ඨිං සාසනං කතං නිප්ඵාදිතං වත්තපටිපත්තිං පූරෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා අරහත්තමග්ගඤාණාධිගමෙන සම්පාදිතන්ති අත්ථො.

595. **පටිසම්භිදා චතස්සොති** අත්ථපටිසම්භිදාදයො චතස්සො පඤ්ඤායො සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. **විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙති** චත්තාරි මග්ගඤාණානි චත්තාරි ඵලඤාණානීති ඉමෙ අට්ඨ විමොක්ඛා සංසාරතො මුච්චනූපායා සච්ඡිකතාති සම්බන්ධො. **ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතාති** –

> ‘‘ඉද්ධිවිධං දිබ්බසොතං, චෙතොපරියඤාණකං;
> පුබ්බෙනිවාසඤාණඤ්ච, දිබ්බචක්ඛාසවක්ඛය’’න්ති. –

ඉමා ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. ඉමෙසං ඤාණානං සච්ඡිකරණෙන බුද්ධස්ස සාසනං කතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථන්ති ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරෙන. **සුදන්ති** පදපූරණමත්තෙ නිපාතො. ආයස්මා උපාලි **ථෙරොති** ථිරසීලාදිගුණයුත්තො සාවකො ඉමා පුබ්බචරිතාපදානදීපිකා ගාථායො **අභාසිත්ථ** කථයිත්ථාති අත්ථො.

උපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-7. අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අත්තනො සාසනෙ පඨමං පටිවිද්ධධම්මරත්තඤ්ඤූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථාපිස්ස අනන්තරායතං දිස්වා භාවිනිං සම්පත්තිං බ්‍යාකාසි. සො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කරොන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ චෙතියෙ පතිට්ඨාපියමානෙ අන්තොචෙතියෙ රතනඝරං කාරාපෙසි, චෙතියං පරිවාරෙත්වා සහස්සරතනග්ඝිකානි ච කාරෙසි.

සො එවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහාකාලො නාම කුටුම්බිකො හුත්වා අට්ඨකරීසමත්තෙ ඛෙත්තෙ සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා ගහිතසාලිතණ්ඩුලෙහි අසම්භින්නඛීරපායාසං සම්පාදෙත්වා තත්ථ මධුසප්පිසක්කරාදයො පක්ඛිපිත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස අදාසි. සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පූරති. පුථුකකාලෙ පුථුකග්ගං නාම අදාසි. ලායනෙ ලායනග්ගං, වෙණිකරණෙ වෙණග්ගං, කලාපාදිකරණෙ කලාපග්ගං, ඛලග්ගං, භණ්ඩග්ගං, මිනග්ගං කොට්ඨග්ගන්ති එවං එකසස්සෙ නව වාරෙ අග්ගදානං අදාසි, තම්පි සස්සං අතිරෙකතරං සම්පන්නං අහොසි.

එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කපිලවත්ථුනගරස්ස අවිදූරෙ දොණවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **කොණ්ඩඤ්ඤොති** ගොත්තතො ආගතං නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො

තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා ලක්ඛණමන්තෙසු ච පාරං අගමාසි. තෙන සමයෙන අම්හාකං බොධිසත්තො තුසිතපුරතො චවිත්වා කපිලවත්ථුපුරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ අට්ඨුත්තරසතෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු උපනීතෙසු යෙ අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණපරිග්ගහණත්ථං මහාතලං උපනීතා. සො තෙසු සබ්බනවකො හුත්වා මහාපුරිසස්ස ලක්ඛණනිප්ඵත්තිං දිස්වා ‘‘එකංසෙන අයං බුද්ධො භවිස්සතී’’ති නිට්ඨං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස අභිනික්ඛමනං උදික්ඛන්තො විචරති.

බොධිසත්තොපි ඛො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪමානො අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තො ඤාණපරිපාකං ගන්ත්වා එකූනතිංසතිමෙ වස්සෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමන්තො අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා පධානං පදහි. තදා කොණ්ඩඤ්ඤො මාණවො මහාසත්තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ලක්ඛණපරිග්ගාහකබ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙහි වප්පමාණවාදීහි සද්ධිං අත්තපඤ්චමො පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන බොධිසත්තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා ඡබ්බස්සානි තං උපට්ඨහන්තො තස්ස ඔළාරිකාහාරපරිභොගෙන නිබ්බින්නො අපක්කමිත්වා ඉසිපතනං අගමාසි. අථ ඛො බොධිසත්තො ඔළාරිකාහාරපරිභොගෙන ලද්ධකායබලො වෙසාඛපුණ්ණමායං බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙයෙව වීතිනාමෙත්වා පඤ්චවග්ගියානං ඤාණපරිපාකං ඤත්වා ආසාළ්හීපුණ්ණමායං ඉසිපතනං ගන්ත්වා තෙසං ධම්මචක්කපවත්තනසුත්තන්තං (මහාව. 13 ආදයො; සං. නි. 5.1081) කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථ පඤ්චමියං පක්ඛස්ස අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තදෙසනාය (මහාව. 20 ආදයො; සං. නි. 3.59) අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

596. එවං සො අරහත්තං පත්වා ‘‘කිං කම්මං කත්වා අහං ලොකුත්තරසුඛං අධිගතොම්හී’’ති උපධාරෙන්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං උදානවසෙන දස්සෙන්තො **පදුමුත්තරසම්බුද්ධ**න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. **ලොකජෙට්ඨං විනායක**න්ති සකලස්ස සත්තලොකස්ස ජෙට්ඨං පධානන්ති අත්ථො. විසෙසෙන වෙනෙය්‍යසත්තෙ සංසාරසාගරස්ස පරතීරං අමතමහානිබ්බානං නෙති සම්පාපෙතීති **විනායකො,** තං විනායකං. **බුද්ධභූමිමනුප්පත්ත**න්ති බුද්ධස්ස භූමි පතිට්ඨානට්ඨානන්ති බුද්ධභූමි, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, තං අනුප්පත්තො පටිවිද්ධොති බුද්ධභූමිමනුප්පත්තො, තං බුද්ධභූමිමනුප්පත්තං, සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තං බුද්ධභූතන්ති අත්ථො. **පඨමං අද්දසං අහ**න්ති පඨමං වෙසාඛපුණ්ණමියා රත්තියා පච්චූසසමයෙ බුද්ධභූතං පදුමුත්තරසම්බුද්ධං අහං අද්දක්ඛින්ති අත්ථො.

597. **යාවතා බොධියා මූලෙ**ති යත්තකා බොධිරුක්ඛසමීපෙ යක්ඛා **සමාගතා** රාසිභූතා **සම්බුද්ධං** බුද්ධභූතං තං බුද්ධං **පඤ්ජලීකතා** දසඞ්ගුලිසමොධානං අඤ්ජලිපුටං සිරසි ඨපෙත්වා **වන්දන්ති** නමස්සන්තීති සම්බන්ධො.

598. **සබ්බෙ දෙවා තුට්ඨමනා**ති බුද්ධභූතට්ඨානං ආගතා තෙ සබ්බෙ දෙවා තුට්ඨචිත්තා ආකාසෙ සඤ්චරන්තීති සම්බන්ධො. **අන්ධකාරතමොනුදො**ති අතිවිය අන්ධකාරං මොහං නුදො බෙපනො අයං බුද්ධො අනුප්පත්තොති අත්ථො.

599. **තෙසං හාසපරෙතාන**න්ති හාසෙහි පීතිසොමනස්සෙහි සමන්නාගතානං තෙසං දෙවානං **මහානාදො** මහාසොසො **අවත්තථ** පවත්තති, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ **කිලෙසෙ** සංකිලෙසෙ ධම්මෙ ඣාපයිස්සාමාති සම්බන්ධො.

600. **දෙවානං ගිරමඤ්ඤාය**ාති වාචාය වුත්තිවචනෙන සහ උදීරිතං දෙවානං සද්දං ජානිත්වා හට්ඨො **හට්ඨෙන චිත්තෙන** සොමනස්සසහගතෙන චිත්තෙන **ආදිභික්ඛං** පඨමං ආහාරං බුද්ධභූතස්ස අහං අදාසින්ති සම්බන්ධො.

602. **සත්තාහං අභිනික්ඛම්මා**ති මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා සත්තාහං පධානං කත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානං අරහත්තමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං **බොධිං අජ්ඣගමං** අධිගඤ්ඡිං අහන්ති අත්ථො. **ඉදං මෙ පඨමං භත්ත**න්ති ඉදං භත්තං සරීරයාපනං **බ්‍රහ්මචාරිස්ස** උත්තමචාරිස්ස **මෙ** මය්හං ඉමිනා දෙවපුත්තෙන පඨමං දින්නං අහොසීති අත්ථො.

603. **තුසිතා හි ඉධාගන්ත්වා**ති තුසිතභවනතො ඉධ මනුස්සලොකෙ ආගන්ත්වා **යො** දෙවපුත්තො **මෙ** මම භික්ඛං **උපානයි** අදාසි, තං දෙවපුත්තං **කිත්තයිස්සාමි** කථෙස්සාමි පාකටං කරිස්සාමි. **භාසතො** භාසන්තස්ස මම වචනං සුණාථාති සම්බන්ධො. ඉතො පරං අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

607. **තිදසා**ති තාවතිංසභවනා. **අගාරා**ති අත්තනො උප්පන්නබ්‍රාහ්මණගෙහතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා ඡ සංවච්ඡරානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තෙන බොධිසත්තෙන සහ වසිස්සතීති සම්බන්ධො.

608. **තතො සත්තමකෙ වස්සෙ**ති තතො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ. **බුද්ධො සච්චං කථෙස්සතී**ති ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කත්වා සත්තමසංවච්ඡරෙ බුද්ධො හුත්වා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මචක්කපවත්තනසුත්තන්තදෙසනාය දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසච්චසඞ්ඛාතං චතුසච්චං කථෙස්සතීති අත්ථො.

කොණ්ඩඤ්ඤො නාම නාමෙනාති නාමෙන ගොත්තනාමවසෙන කොණ්ඩඤ්ඤො නාම. **පඨමං සච්ඡිකාහිතීති** පඤ්චවග්ගියානමන්තරෙ පඨමං ආදිතො එව සොතාපත්තිමග්ගඤාණං සච්ඡිකාහිති පච්චක්ඛං කරිස්සතීති අත්ථො.

609. **නික්ඛන්තෙනානුපබ්බජින්ති** නික්ඛන්තෙන බොධිසත්තෙන සහ නික්ඛමිත්වා අනුපබ්බජින්ති අත්ථො. තථා අනුපබ්බජිත්වා මයා **පධානං** වීරියං **සුකතං** සුට්ඨු කතං දළ්හං කත්වා කතන්ති අත්ථො. **කිලෙසෙ ඣාපනත්ථායාති** කිලෙසෙ සොසනත්ථාය විද්ධංසනත්ථාය **අනගාරියං** අගාරස්ස අහිතං කසිවණිජ්ජාදිකම්මවිරහිතං සාසනං **පබ්බජිං** පටිපජ්ජින්ති අත්ථො.

610. **අභිගන්ත්වාන සබ්බඤ්ඤූති** සබ්බං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං වා සඞ්ඛාරවිකාරලක්ඛණනිබ්බානපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතං ඤෙය්‍යං වා ජානන්තො දෙවෙහි සහ වත්තමානෙ සත්ත ලොකෙ බුද්ධො **මිගාරඤ්ඤං** මිගදාය විහාරං අභිගන්ත්වා උපසඞ්කමිත්වා **මෙ** මයා සච්ඡිකතෙන **ඉමිනා** සොතාපත්තිමග්ගඤාණෙන **අමතභෙරිං** අමතමහානිබ්බානභෙරිං අහරි පහරි දස්සෙසීති අත්ථො.

611. **සො දානීති** සො අහං පඨමං සොතාපන්නො ඉදානි අරහත්තමග්ගඤාණෙන අමතං **සන්තං** වූපසන්තසභාවං **පදං** පජ්ජිතබ්බං පාපුණිතබ්බං, **අනුත්තරං** උත්තරවිරහිතං නිබ්බානං පත්තො අධිගතොති අත්ථො. **සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤායාති** කාමාසවාදයො සබ්බෙ ආසවෙ පරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය පජහිත්වා **අනාසවො** නික්කිලෙසො **විහරාමි** ඉරියාපථවිහාරෙන වාසං කප්පෙමි. **පටිසම්භිදා චතස්සොත්‍යා**දයො ගාථායො වුත්තත්ථායෙව.

අථ නං සත්ථා අපරභාගෙ ජෙතවනමහාවිහාරෙ භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො පඨමං පටිවිද්ධධම්මභාවං දීපෙන්තො ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං රත්තඤ්ඤූනං යදිදං අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤො''ති (අ. නි. 1.188) එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සො ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි අත්තනි කරියමානං පරමනිපච්චකාරං, ගාමන්තසෙනාසනෙ ආකිණ්ණවිහාරඤ්ච පරිහරිතුකාමො, විවෙකාභිරතියා විහරිතුකාමො ච අත්තනො සන්තිකං උපගතානං ගහට්ඨපබ්බජිතානං පටිසන්ථාරකරණම්පි පපඤ්චං මඤ්ඤමානො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඡද්දන්තෙහි නාගෙහි උපට්ඨීයමානො ඡද්දන්තදහතීරෙ ද්වාදස වස්සානි වසි. එවං තත්ථ වසන්තං ථෙරං එකදිවසං සක්කො දෙවරාජා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ඨිතො එවමාහ ''සාධු මෙ, භන්තෙ, අය්‍යො ධම්මං දෙසෙතූ''ති. ථෙරො තස්ස චතුසච්චගබ්භං තිලක්ඛණාහතං සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තං නානානයවිචිත්තං අමතොගධං බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා සක්කො අත්තනො පසාදං පවෙදෙන්තො –

> ''එස භිය්‍යො පසීදාමි, සුත්වා ධම්මං මහාරසං;
> විරාගො දෙසිතො ධම්මො, අනුපාදාය සබ්බසො''ති. (ථෙරගා. 673) –

ථුතිං අකාසි. ථෙරො ඡද්දන්තදහතීරෙ ද්වාදස වස්සානි වසිත්වා උපකට්ඨෙ පරිනිබ්බානෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා තත්ථෙව ගන්ත්වා පරිනිබ්බායීති.

අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-8. පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පබ්බතපාදෙ ගුහායං විහාසි. භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං ගොචරාය පක්කන්තකාලෙ තස්ස සයනගුහං පවිසිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සීහො ගොචරං ගහෙත්වා නිවත්තො ගුහද්වාරෙ ඨත්වා භගවන්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨො ජලජථලජපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා චිත්තං පසාදෙන්තො භගවතො ආරක්ඛණත්ථාය අඤ්ඤෙ වාළමිගෙ අපනෙතුං තිසු වෙලාසු සීහනාදං නදන්තො බුද්ධගතාය සතියා අට්ඨාසි. යථා පඨමදිවසෙ, එවං සත්තාහං පූජෙසි. භගවා ''සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨහිත්වා වට්ටිස්සති ඉමස්ස එත්තකො උපනිස්සයො''ති තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසං පක්ඛන්දිත්වා විහාරමෙව ගතො.

සීහො බුද්ධවියොගදුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො කාලං කත්වා හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නො සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ කොසම්බියං රඤ්ඤො උදෙනස්ස පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **භාරද්වාජො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙන්තො මහග්ඝසභාවෙන අනනුරූපාචාරත්තා තෙහි පරිච්චත්තො රාජගහං ගන්ත්වා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ලාභසක්කාරං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූ හුත්වා විහරති. සත්ථාරා උපායෙන මත්තඤ්ඤුතාය පතිට්ඨාපෙන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා භගවතො සම්මුඛා ''යං සාවකෙහි පත්තබ්බං, තං මයා අනුප්පත්ත''න්ති, භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච ''යස්ස මග්ගෙ වා ඵලෙ වා කඞ්ඛා

අත්ථි, සො මං පුච්ඡතූ''ති සීහනාදං නදි. තෙන තං භගවා – ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං සීහනාදිකානං යදිදං පිණ්ඩොලභාරද්වාජො''ති (අ. නි. 1.188, 195) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

613. එවං එතදග්ගං ඨානං පත්වා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන අත්තනො පුඤ්ඤකම්මාපදානං විභාවෙන්තො **පදුමුත්තරො**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. **පුරතො හිමවන්තස්සා**ති හිමාලයපබ්බතතො පුබ්බදිසාභාගෙති අත්ථො. **චිත්තකූටෙ වසී තදා**ති යදා අහං සීහො මිගරාජා හුත්වා හිමවන්තපබ්බතසමීපෙ වසාමි, තදා පදුමුත්තරො නාම සත්ථා අනෙකෙහි ච ඔසධෙහි, අනෙකෙහි ච රතනෙහි චිත්තවිචිත්තතාය චිත්තකූටෙ චිත්තපබ්බතසිඛරෙ වසීති සම්බන්ධො.

614. **අභීතරූපො තත්ථාසින්**ති අභීතසභාවො නිබ්භයසභාවො මිගරාජා තත්ථ ආසිං අහොසින්ති අත්ථො. **චතුක්කමො**ති චතූහි දිසාහි කමො ගන්තුං සමත්ථො. **යස්ස සද්දං සුණිත්වානා**ති යස්ස මිගරඤ්ඤො සීහනාදං සුත්වා **බහුජ්ජනා** බහුසත්තා **වික්ඛම්භන්ති** විසෙසෙන ඛම්භන්ති භායන්ති.

615. **සුඵුල්ලං පදුමං ගය්හා**ති භගවති පසාදෙන සුපුප්ඵිතපදුමපුප්ඵං ඩංසිත්වා. **නරාසභං** නරානං ආසභං උත්තමං සෙට්ඨං සම්බුද්ධං උපගච්ඡිං, සමීපං අගමින්ති අත්ථො. **වුට්ඨිතස්ස සමාධිම්හා**ති නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස බුද්ධස්ස තං පුප්ඵං අභිරොපයිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

616. **චතුද්දිසං නමස්සිත්වා**ති චතූසු දිසාසු නමස්සිත්වා **සකං චිත්තං** අත්තනො චිත්තං **පසාදෙත්වා** ආදරෙන පතිට්ඨපෙත්වා **සීහනාදං** අභීතනාදං **අනදිං** ඝොසෙසින්ති අත්ථො.

617. තතො බුද්ධෙන දින්නබ්‍යාකරණං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො**තිආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

618. **වදතං සෙට්ඨො**ති ''මයං බුද්ධා, මයං බුද්ධා''ති වදන්තානං අඤ්ඤතිත්ථියානං සෙට්ඨො උත්තමො බුද්ධො ආගතොති සම්බන්ධො. තස්ස ආගතස්ස භගවතො තං ධම්මං **සොස්සාම** සුණිස්සාමාති අත්ථො.

619. **තෙසං හාසපරෙතාන**න්ති හාසෙහි සොමනස්සෙහි පරෙතානං අභිභූතානං සමන්නාගතානං තෙසං දෙවමනුස්සානං. **ලොකනායකො**ති ලොකස්ස නායකො සග්ගමොක්ඛසම්පාපකො **මම සද්දං** මය්හං සීහනාදං **පකිත්තෙසි** පකාසෙසි කථෙසි, **දීඝදස්සී** අනාගතකාලදස්සී **මහාමුනි** මුනීනමන්තරෙ මහන්තො මුනි. සෙසගාථා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

622. නාමෙන පදුමො නාම චක්කවත්තී හුත්වා චතුසට්ඨියා ජාතියා **ඉස්සරියං** ඉස්සරභාවං රජ්ජං කාරයිස්සතීති අත්ථො.

623. **කප්පසතසහස්සම්හී**ති සාමිඅත්ථෙ භුම්මවචනං, කප්පසතසහස්සානං පරියොසානෙති අත්ථො.

624. **පකාසිතෙ පාවචනෙ**ති තෙන ගොතමෙන භගවතා පිටකත්තයෙ පකාසිතෙ දෙසිතෙති අත්ථො. **බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සතී**ති තදා ගොතමස්ස භගවතො කාලෙ අයං සීහො මිගරාජා බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිස්සතීති අත්ථො. **බ්‍රහ්මඤ්ඤා අභිනික්ඛම්මා**ති බ්‍රාහ්මණකුලතො නික්ඛමිත්වා තස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සතීති සම්බන්ධො.

625. **පධානපහිතත්තො**ති වීරියකරණත්ථං පෙසිතචිත්තො. උපධිසඞ්ඛාතානං කිලෙසානං අභාවෙන **නිරූපධි**. කිලෙසදරථානං අභාවෙන **උපසන්තො. සබ්බාසවෙ** සකලාසවෙ **පරිඤ්ඤාය** පහාය **අනාසවො** නික්කිලෙසො **නිබ්බායිස්සති** ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො භවිස්සතීති අත්ථො.

626. **විජනෙ පන්තසෙය්‍යම්හී**ති ජනසම්බාධරහිතෙ දූරාරඤ්ඤසෙනාසනෙති අත්ථො. **වාළමිගසමාකුලෙ**ති කාළසීහාදීහි චණ්ඩමිගසඞ්ඝෙහි ආකුලෙ සංකිණ්ණෙති අත්ථො. සෙසං වුත්තත්ථමෙවාති.

පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-9. ඛදිරවනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ගඞ්ගා භාගීරථී නාමාතිආදිකං ආයස්මතො ඛදිරවනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ තිත්ථනාවිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මහාගඞ්ගාය පයාගතිත්ථෙ තිත්ථනාවාය කම්මං කරොන්තො එකදිවසං සසාවකසඞ්ඝං භගවන්තං ගඞ්ගාතීරං උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො නාවාසඞ්ඝාටං යොජෙත්වා මහන්තෙන පූජාසක්කාරෙන පරතීරං පාපෙත්වා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං සත්ථාරා ආරඤ්ඤකානං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපියමානං

දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං පවත්තෙත්වා පණිධානං අකාසි. භගවා තස්ස පත්ථනාය අවඤ්ඣභාවං බ්‍යාකාසි.

සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ නාලකගාමෙ රූපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තං වයප්පත්තං මාතාපිතරො ඝරබන්ධනෙන බන්ධිතුකාමා හුත්වා තස්ස ආරොචෙසුං. සො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ‘‘මය්හං ජෙට්ඨභාතා අයෙ‍යා උපතිස්සො ඉමං විභවං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතො, තෙන වන්තං ඛෙළපිණ්ඩං කථාහං අනුභවිස්සාමී’’ති ජාතසංවෙගො පාසං අනුපගච්ඡමානමිගො විය ඤාතකෙ වඤ්චෙත්වා හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මසෙනාපතිනො කනිට්ඨභාවං නිවෙදෙත්වා අත්තනො පබ්බජ්ජාය ඡන්දං ආරොචෙසි. භික්ඛූ තං පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවීසතිවස්සං උපසම්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසුං. සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඛදිරවනං පවිසිත්වා විස්සමන්තො ඝටෙන්තො වායමන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අරහා අහොසි. සො අරහා හුත්වා සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිතුං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිත්වා කතිපාහං ජෙතවනෙ විහාසි. අථ නං සත්ථා අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ආරඤ්ඤකානං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි – ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ආරඤ්ඤකානං යදිදං රෙවතො’’ති (අ. නි. 1.198, 203).

628. එවං එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ගඞ්ගා භාගීරථී**තිආදිමාහ. තත්ථ **ගඞ්ගා**ති ගායමානා සොසං කුරුමානා ගච්ඡතීති ගඞ්ගා. අථ වා ගො වුච්චති පථවී, තස්මිං ගතා පවත්තාති ගඞ්ගා. අනොතත්තදහං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ **ආවට්ටගඞ්ගා**ති ච පබ්බතමත්ථකෙන ගතට්ඨානෙ **බහලගඞ්ගා**ති ච තිරච්ඡානපබ්බතං විජ්ඣිත්වා ගතට්ඨානෙ **උමඞ්ගගඞ්ගා**ති ච තතො බහලපබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චයොජනං ආකාසෙන ගතට්ඨානෙ **ආකාසගඞ්ගා**ති ච තස්සා පතිතට්ඨානං භින්දිත්වා ජාතං පඤ්ච යොජනං පොක්ඛරණීකූලං භින්දිත්වා තත්ථ පන පඤ්චඞ්ගුලි විය පඤ්ච ධාරා හුත්වා ගඞ්ගා යමුනා සරභූ මහී අචිරවතීති පඤ්ච නාමා හුත්වා ජම්බුදීපං පඤ්ච භාගං පඤ්ච කොට්ඨාසං කත්වා පඤ්ච භාගෙ පඤ්ච කොට්ඨාසෙ ඉතා ගතා පවත්තාති භාගීරථී. ගඞ්ගා ච සා භාගීරථී චෙති ගඞ්ගාභාගීරථී. ‘‘භාගීරථී ගඞ්ගා’’ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පුබ්බචරියවසෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **හිමවන්තා පභාවිතා**ති සත්තෙ හිංසති සීතෙන හනති මථෙති ආලොළෙතීති හිමො, හිමො අස්ස අත්ථීති හිමවා, තතො හිමවන්තතො පට්ඨාය පභාවිතා පවත්තා සන්දමානාති හිමවන්තපභාවිතා. **කුතිත්ථෙ නාවිකො ආසින්**ති තස්සා ගඞ්ගාය චණ්ඩසොතසමාපන්නෙ විසමතිත්ථෙ කෙවට්ටකුලෙ උප්පන්නො නාවිකො ආසිං අහොසින්ති අත්ථො. **ඔරිමෙ ච තරිං අහන්**ති සම්පත්තසම්පත්තමනුස්සෙ පාරිමා තීරා ඔරිමං තීරං අහං තරිං තාරෙසින්ති අත්ථො.

629. **පදුමුත්තරො නායකො**ති ද්විපදානං උත්තමො සත්තෙ නිබ්බානං නායකො පාපනකො පදුමුත්තරබුද්ධො මම පුඤ්ඤසම්පත්තිං නිප්ඵාදෙන්තො. **වසීසතසහස්සෙහි** ඛීණාසවසතසහස්සෙහි ගඞ්ගාසොතං තරිතුං තිත්ථං පත්තොති සම්බන්ධො.

630. **බහූ නාවා සමානෙත්වා**ති සම්පත්තං තං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා වඩ්ඪකීහි සුට්ඨු සඞ්ඛතං කතං නිප්ඵාදිතං බහු නාවායො සමානෙත්වා ද්වෙ ද්වෙ නාවායො එකතො කත්වා තස්සා නාවාය උපරි මණ්ඩපඡදනං කත්වා **නරාසභං** පදුමුත්තරසම්බුද්ධං **පටිමානිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

631. **ආගන්ත්වාන ච සම්බුද්ධො**ති එවං සඞ්ඛරිතාය නාවාය තත්ථ ආගන්ත්වාන **තඤ්ච නාවකං** නාවමුත්තමං ආරුහීති සම්බන්ධො. **වාරිමජ්ඣෙ ඨිතො සත්ථා**ති නාවමාරුළ්හො සත්ථා ගඞ්ගාජලමජ්ඣෙ ඨිතො සමානො ඉමා සොමනස්සපටිසංයුත්තගාථා අභාසථ කථෙසීති සම්බන්ධො.

632. **යො සො තාරෙසි සම්බුද්ධන්**ති යො සො නාවිකො ගඞ්ගාසොතාය සම්බුද්ධං අතාරෙසි. **සඞ්ඝඤ්චාපි අනාසවන්**ති න කෙවලමෙව සම්බුද්ධං තාරෙසි, අනාසවං නික්කිලෙසං සඞ්ඝඤ්චාපි තාරෙසීති අත්ථො. **තෙන චිත්තපසාදෙනා**ති තෙන නාවාපාජනකාලෙ උප්පන්නෙන සොමනස්සසහගතචිත්තපසාදෙන **දෙවලොකෙ** ඡසු කාමසග්ගෙසු **රමිස්සති** දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිස්සතීති අත්ථො.

633. **නිබ්බත්තිස්සති තෙ බ්‍යම්හන්**ති දෙවලොකෙ උප්පන්නස්ස **තෙ** තුය්හං **බ්‍යම්හං** විමානං **සුකතං** සුට්ඨු නිබ්බත්තං **නාවසණ්ඨිතං** නාවාසණ්ඨානං **නිබ්බත්තිස්සති** පාතුභවිස්සතීති අත්ථො. **ආකාසෙ පුප්ඵඡදනන්**ති නාවාය උපරිමණ්ඩපකතකම්මස්ස නිස්සන්දෙන සබ්බදා ගතගතට්ඨානෙ ආකාසෙ පුප්ඵඡදනං ධාරයිස්සතීති සම්බන්ධො.

634. **අට්ඨපඤ්ඤාසකප්පම්හී**ති ඉතො පුඤ්ඤකරණකාලතො පට්ඨාය අට්ඨපණ්ණාසකප්පං අතික්කමිත්වා නාමෙන තාරකො නාම චක්කවත්තී ඛත්තියො **චාතුරන්තො** චතූසු දීපෙසු ඉස්සරො **විජිතාවී** ජිතවන්තො භවිස්සතීති සම්බන්ධො. සෙසගාථා උත්තානත්ථාව.

637. **රෙවතො නාම නාමෙනාති** රෙවතීනක්ඛත්තෙන ජාතත්තා ‘‘රෙවතො’’ති ලද්ධනාමො **බ්‍රහ්මබන්ධු** බ්‍රාහ්මණපුත්තභූතො **භවිස්සති** බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිස්සතීති අත්ථො.

639. **නිබ්බායිස්සතිනාසවොති** නික්කිලෙසො ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බායිස්සති.

640. **වීරියං මෙ ධුරධොරය්හන්ති** එවං පදුමුත්තරෙන භගවතා බ්‍යාකතො අහං කමෙන පාරමිතාකොටිං පත්වා **මෙ** මය්හං වීරියං අසිථිලවීරියං ධුරධොරය්හං ධුරවාහං ධුරාධාරං යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්භයස්ස නිබ්බානස්ස අධිවාහනං ආවහනං අහොසීති අත්ථො. **ධාරෙමි අන්තිමං දෙහන්ති** ඉදානාහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ පරියොසානසරීරං ධාරෙමීති සම්බන්ධො.

සො අපරභාගෙ අත්තනො ජාතගාමං ගන්ත්වා ‘‘චාලා, උපචාලා, සීසූපචාලා’’ති තිස්සන්නං භගිනීනං පුත්තෙ ‘‘චාලා, උපචාලා, සීසූපචාලා’’ති තයො භාගිනෙය්‍යෙ ආනෙත්වා පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසි. තෙ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තා විහරිංසු.

තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරස්ස කොචිදෙව ආබාධො උප්පන්නො, තං සුත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො – ‘‘රෙවතස්ස ගිලානපුච්ඡනං අධිගමපුච්ඡනඤ්ච කරිස්සාමී’’ති උපගඤ්ඡි. රෙවතත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙසං සාමණෙරානං සතුප්පාදවසෙන ඔවදියමානො **චාලෙති**ගාථං අභාසිත්ථ. තත්ථ **චාලෙ උපචාලෙ සීසූපචාලෙති** තෙසං ආලපනං. චාලා, උපචාලා, සීසූපචාලාති හි ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ලද්ධනාමා තයො දාරකා පබ්බජිතාපි තථා වොහරියන්ති. ‘‘චාලී, උපචාලී, සීසූපචාලීති තෙසං නාමානී’’ති ච වදන්ති. යදත්ථං ‘‘චාලෙ’’තිආදිනා ආමන්තනං කතං, තං දස්සෙන්තො **‘‘පතිස්සතා නු ඛො විහරථා’’**ති වත්වා තත්ථ කාරණං ආහ – ‘‘ආගතො වො වාලං විය වෙධී’’ති. **පතිස්සතාති** පතිස්සතිකා . **ඛොති** අවධාරණෙ. **ආගතොති** ආගඤ්ඡි. **වොති** තුම්හාකං. **වාලං විය වෙධීති** වාලවෙධි විය. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – තික්ඛජවනනිබ්බෙධිකපඤ්ඤතාය වාලවෙධිරූපො සත්ථුකප්පො තුම්හාකං මාතුලත්ථෙරො ආගතො, තස්මා සමණසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා සතිසම්පජඤ්ඤයුත්තා එව හුත්වා විහරථ, යථාධිගතෙ විහාරෙ අප්පමත්තා භවථාති.

තං සුත්වා තෙ සාමණෙරා ධම්මසෙනාපතිස්ස පච්චුග්ගමනාදිවත්තං කත්වා උභින්නං මාතුලත්ථෙරානං පටිසන්ථාරවෙලායං නාතිදූරෙ සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදිංසු. ධම්මසෙනාපති රෙවතත්ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා උට්ඨායාසනා තෙ සාමණෙරෙ උපසඞ්කමි. තෙ තථා කාලපරිච්ඡෙදස්ස කතත්තා ථෙරෙ උපසඞ්කමන්තෙ උට්ඨහිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. ථෙරො – ‘‘කතරකතරවිහාරෙන විහරථා’’ති පුච්ඡිත්වා තෙහි ‘‘ඉමාය ඉමායා’’ති වුත්තෙ දාරකෙපි එවං විනෙන්තො – ‘‘මය්හං භාතිකො සච්චවාදී වත ධම්මස්ස අනුධම්මචාරී’’න්ති ථෙරං පසංසන්තො පක්කාමි. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඛදිරවනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-10. ආනන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ආරාමද්වාරා නික්ඛම්මාතිආදිකං ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ සත්ථු වෙමාතිකභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති. **සුමනො**තිස්ස නාමං අහොසි. පිතා පනස්ස නන්දරාජා නාම. සො අත්තනො පුත්තස්ස සුමනකුමාරස්ස වයප්පත්තස්ස හංසවතීනගරතො වීසයොජනසතෙ ඨානෙ භොගනගරං අදාසි. සො කදාචි කදාචි ආගන්ත්වා සත්ථාරඤ්ච පිතරඤ්ච පස්සති. තදා රාජා සත්ථාරඤ්ච සතසහස්සපරිමාණං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච සයමෙව සක්කච්චං උපට්ඨහි, අඤ්ඤෙසං උපට්ඨාතුං න දෙති.

තෙන සමයෙන පච්චන්තො කුපිතො අහොසි. කුමාරො තස්ස කුපිතභාවං රඤ්ඤො අනාරොචෙත්වා සයමෙව තං වූපසමෙසි. තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො ‘‘වරං තෙ තාව දම්මි, ගණ්හාහී’’ති ආහ. කුමාරො ‘‘සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච තෙමාසං උපට්ඨහන්තො ජීවිතං අවඤ්ඣං කාතුං ඉච්ඡාමී’’ති ආහ. ‘‘එතං න සක්කා, අඤ්ඤං වදෙහී’’ති. ‘‘දෙව, ඛත්තියානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථි, එතං මෙ දෙහි, න මය්හං අඤ්ඤෙනත්ථො, සචෙ සත්ථා අනුජානාති, දින්නමෙවා’’ති. සො ‘‘සත්ථු චිත්තං ජානිස්සාමී’’ති විහාරං ගතො. තෙන ච සමයෙන භගවා ගන්ධකුටිං පවිට්ඨො හොති. සො භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අහං, භන්තෙ, භගවන්තං දස්සනාය ආගතො, දස්සෙථ ම’’න්ති. භික්ඛූ ‘‘සුමනො නාම ථෙරො සත්ථු උපට්ඨාකො, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහී’’ති ආහංසු. සො ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සත්ථාරං, භන්තෙ, දස්සෙථා’’ති ආහ. අථ ථෙරො තස්ස පස්සන්තස්සෙව පථවියං නිමුජ්ජිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘රාජපුත්තො, භන්තෙ, තුම්හාකං දස්සනාය ආගතො’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි භික්ඛු බහි ආසනං පඤ්ඤපෙහී’’ති. ථෙරො පුනපි බුද්ධාසනං ගහෙත්වා අන්තොගන්ධකුටියං නිමුජ්ජිත්වා තස්ස පස්සන්තස්ස බහිපරිවෙණෙ පාතුභවිත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙසි. කුමාරො තං දිස්වා ‘‘මහන්තො වතායං භික්ඛූ’’ති චිත්තං උප්පාදෙසි.

භගවාපි ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. රාජපුත්තො සත්ථාරං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ''අයං, භන්තෙ, ථෙරො තුම්හාකං සාසනෙ වල්ලභො මඤ්ඤෙ''ති? ''ආම, කුමාර, වල්ලභො''ති. ''කිං කත්වා, භන්තෙ, එස වල්ලභො''ති? ''දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා''ති. ''භගවා, අහම්පි අයං ථෙරො විය අනාගතෙ බුද්ධසාසනෙ වල්ලභො හොතුකාමො''ති සො බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සත්තාහං ඛන්ධාවාරෙ භත්තං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ, ''භන්තෙ, මයා පිතු සන්තිකා තුම්හාකං තෙමාසං පටිජග්ගනවරො ලද්ධො, තෙමාසං මෙ වස්සාවාසං අධිවාසෙථා''ති වත්වා සත්ථු අධිවාසනං විදිත්වා සපරිවාරං භගවන්තං ගහෙත්වා යොජනෙ යොජනෙ සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනානුච්ඡවිකෙ විහාරෙ කාරෙත්වා තත්ථ තත්ථ වසාපෙන්තො අත්තනො වසනට්ඨානසමීපෙ සතසහස්සෙන කීතෙ සොභනනාමකෙ උය්‍යානෙ සතසහස්සෙන කාරිතං විහාරං පවෙසාපෙත්වා –

> ''සතසහස්සෙන මෙ කීතං, සතසහස්සෙන කාරිතං;
> සොභනං නාම උය්‍යානං, පටිග්ගණ්හ මහාමුනී''ති. –

උදකං පාතෙසි. සො වස්සූපනායිකදිවසෙ සත්ථු මහාදානං පවත්තෙත්වා ''ඉමිනා නීහාරෙන දානං දදෙය්‍යාථා''ති පුත්තදාරෙ අමච්චෙ ච දානෙ කිච්චකරණෙ ච නියොජෙත්වා සයං සුමනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානසමීපෙයෙව වසන්තො එවං අත්තනො වසනට්ඨානෙ සත්ථාරං තෙමාසං උපට්ඨහි. උපකට්ඨාය පන පවාරණාය ගාමං පවිසිත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පාදමූලෙ තිචීවරෙ ඨපෙත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, යදෙතං මයා ඛන්ධාවාරතො පට්ඨාය පුඤ්ඤං කතං, න තං සක්කසම්පත්තිආදීනං අත්ථාය කතං, අථ ඛො අහම්පි සුමනත්ථෙරො විය අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස උපට්ඨාකො වල්ලභො භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො තස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වස්සසතසහස්සං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො පරම්පි තත්ථ තත්ථ භවෙ උළාරානි පුඤ්ඤකම්මානි උපචිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපභගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා එකස්ස ථෙරස්ස පිණ්ඩාය චරතො පත්තග්ගහණත්ථං උත්තරසාටකං කත්වා පූජං අකාසි. පුන සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො බාරාණසිරාජා හුත්වා අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා තෙ භොජෙත්වා අත්තනො මඞ්ගලුය්‍යානෙ අට්ඨ පණ්ණසාලායො කාරෙත්වා තෙසං නිසීදනත්ථාය අට්ඨ සබ්බරතනමයපීඨෙ චෙව මණිආධාරකෙ ච පටියාදෙත්වා දසවස්සසහස්සානි උපට්ඨානං අකාසි, එතානි පාකටානි.

කප්පසතසහස්සං පන තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අම්හාකං බොධිසත්තෙන සද්ධිං තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො අමිතොදනසක්කස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සබ්බෙ ඤාතකෙ ආනන්දිතෙ කරොන්තො ජාතොති **ආනන්**දොත්වෙව නාමං ලභි. සො අනුක්කමෙන වයප්පත්තො කතාභිනික්ඛමනෙ සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ පඨමං කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතො නික්ඛමන්තෙ භගවති තස්ස පරිවාරත්ථං පබ්බජිතුං නික්ඛමන්තෙහි භද්දියාදීහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තස්ස සන්තිකෙ ධම්මකථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තෙන ච සමයෙන භගවතො පඨමබොධියං වීසතිවස්සානි අනිබද්ධා උපට්ඨාකා අහෙසුං. එකදා නාගසමාලො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විචරති, එකදා නාගිතො, එකදා උපවානො, එකදා සුනක්ඛත්තො, එකදා චුන්දො සමණුද්දෙසො, එකදා සාගතො, එකදා මෙඝියො, තෙ යෙභුය්‍යෙන සත්ථු චිත්තං නාරාධයිංසු. අථෙකදිවසං භගවා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො නිසින්නො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''අහං, භික්ඛවෙ, ඉදානි මහල්ලකො එකච්චෙ භික්ඛූ 'ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාමී'ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ මය්හං පත්තචීවරං භූමියං නික්ඛිපන්ති, මය්හං නිබද්ධුපට්ඨාකං එකං භික්ඛුං විජානාථා''ති. තං සුත්වා භික්ඛූනං ධම්මසංවෙගො උදපාදි. අථායස්මා සාරිපුත්තො උට්ඨාය භගවන්තං වන්දිත්වා ''අහං, භන්තෙ, තුම්හෙ උපට්ඨහිස්සාමී''ති ආහ. තං භගවා පටික්ඛිපි. එතෙනුපායෙන මහාමොග්ගල්ලානං ආදිං කත්වා සබ්බෙ මහාසාවකා ''අහං උපට්ඨහිස්සාමි , අහං උපට්ඨහිස්සාමී''ති උට්ඨහිංසු ඨපෙත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං. තෙපි භගවා පටික්ඛිපි.

ආනන්දො පන තුණ්හීයෙව නිසීදි. අථ නං භික්ඛූ ආහංසු – ''ආවුසො, ත්වම්පි සත්ථු උපට්ඨාකට්ඨානං යාචාහී''ති. ''යාචිත්වා ලද්ධුපට්ඨානං නාම කීදිසං හොති? සචෙ රුච්චති, සත්ථා සයමෙව වක්ඛතී''ති. අථ භගවා – ''න, භික්ඛවෙ, ආනන්දො අඤ්ඤෙහි උස්සාහෙතබ්බො, සයමෙව ජානිත්වා මං උපට්ඨහිස්සතී''ති ආහ. තතො භික්ඛූ ''උට්ඨෙහි, ආවුසො ආනන්ද, සත්ථාරං උපට්ඨාකට්ඨානං යාචාහී''ති ආහංසු. ථෙරො උට්ඨහිත්වා ''සචෙ මෙ, භන්තෙ, භගවා අත්තනා ලද්ධං පණීතං චීවරං න දස්සති, පණීතං පිණ්ඩපාතං න දස්සති, එකගන්ධකුටියං වසිතුං න දස්සති, නිමන්තනං ගහෙත්වා න ගමිස්සති, එවාහං භගවන්තං උපට්ඨහිස්සාමී''ති ආහ. ''එත්තකෙ ගුණෙ ලභතො සත්ථු උපට්ඨානං කො භාරො''ති උපවාදමොචනත්ථං ඉමෙ චත්තාරො පටික්ඛෙපා, ''සචෙ, භන්තෙ, භගවා මයා ගහිතං නිමන්තනං ගමිස්සති, සචාහං දෙසන්තරතො ආගතාගතෙ තාවදෙව දස්සෙතුං ලභාමි, යදා මෙ කඞ්ඛා උප්පජ්ජති, තාවදෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිතුං ලභාමි, සචෙ භගවා පරම්මුඛා දෙසිතං ධම්මං පුන මය්හං බ්‍යාකරිස්සසි, එවාහං භගවන්තං උපට්ඨහිස්සාමි''. ''එත්තකම්පි සත්ථු සන්තිකෙ අනුග්ගහං න ලභතී''ති උපවාදමොචනත්ථඤ්චෙව ධම්මභණ්ඩාගාරිකභාවපරිපූරණත්ථඤ්ච ඉමා චතස්සො යාචනාති ඉමෙ අට්ඨ වරෙ ගහෙත්වා නිබද්ධුපට්ඨාකො අහොසි. තස්සෙව ඨානන්තරස්ස අත්ථාය කප්පසතසහස්සං පූරිතානං පාරමීනං ඵලං පාපුණි.

සො උපට්ඨාකට්ඨානං ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසබලං දුවිධෙන උදකෙන තිවිධෙන දන්තකට්ඨෙන හත්ථපාදපරිකම්මෙන පිට්ඨිපරිකම්මෙන ගන්ධකුටිපරිවෙණසම්මජ්ජනෙනාති එවමාදීහි කිච්චෙහි උපට්ඨහන්තො – ''ඉමාය නාම වෙලාය සත්ථු ඉදං නාම ලද්ධුං වට්ටති, ඉදං නාම කාතුං වට්ටතී''ති දිවසභාගං සන්තිකාවචරො හුත්වා රත්තිභාගෙ මහන්තං දණ්ඩදීපිකං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණං නවවාරෙ අනුපරියායති සත්ථරි පක්කොසන්තෙ පටිවචනදානාය, ථිනමිද්ධවිනොදනත්ථං. අථ නං සත්ථා ජෙතවනෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො අනෙකපරියායෙන පසංසිත්වා බහුස්සුතානං සතිමන්තානං ගතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨාකානඤ්ච භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

එවං සත්ථාරා පඤ්චසු ඨානෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො චතූහි අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙහි සමන්නාගතො සත්ථු ධම්මකොසාරක්ඛො අයං මහාථෙරො සෙඛොව සමානො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන භික්ඛූහි සමුත්තෙජිතො දෙවතාය ච සංවෙජිතො ''ස්වෙයෙව ච දානි ධම්මසඞ්ගීති කාතබ්බා, න ඛො පන මෙතං පතිරූපං, ය්වායං සෙඛො සකරණීයො අසෙඛෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං ධම්මං ගායිතුං සන්නිපාතං ගන්තු''න්ති සඤ්ජාතුස්සාහො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා බහුදෙව රත්තිං විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො චඞ්කමෙ වීරියසමතං අලභිත්වා තතො විහාරං පවිසිත්වා සයනෙ නිසීදිත්වා සයිතුකාමො කායං ආවට්ටෙසි. අපත්තඤ්ච සීසං බිම්බොහනං, පාදා ච භූමිතො මුත්තමත්තා, එකස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි, ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

644. එවං ඡළභිඤ්ඤාදිගුණපටිමණ්ඩිතො උපට්ඨාකාදිගුණෙහි එතදග්ගට්ඨානං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **ආරාමද්වාරා නික්ඛම්ම**ාතිආදිමාහ. තත්ථ **ආරාමද්වාරාති** සබ්බසත්තානං ධම්මදෙසනත්ථාය විහාරද්වාරතො නික්ඛමිත්වා බහිද්වාරසමීපෙ කතමණ්ඩපමජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො පදුමුත්තරො නාම **මහාමුනි** සම්මාසම්බුද්ධො. **වස්සන්තො අමතං වුට්ඨින්ති** ධම්මදෙසනාමහාඅමතධාරාහි ධම්මවස්සං වස්සන්තො. **නිබ්බාපෙසි මහාජනන්ති** මහාජනස්ස චිත්තසන්තානගතකිලෙසග්ගිං **නිබ්බාපෙසි** වූපසමෙසි, මහාජනං නිබ්බානාමතපානෙන සන්තිං සීතිභාවං පාපෙසීති අත්ථො.

645. **සතසහස්සං තෙ ධීරාති** පරිවාරසම්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ. ඡහි අභිඤ්ඤාහි ඉද්ධිවිධාදිඤාණකොට්ඨාසෙහි සමන්නාගතා අනෙකසතසහස්සචක්කවාළෙසු ඛණෙන ගන්තුං සමත්ථාහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතත්තා **මහිද්ධිකා**තෙ ධීරා සතසහස්සඛීණාසවා **ඡායාව අනපායිනීති** කත්ථචි අනපගතා ඡායා ඉව තං සම්බුද්ධං පදුමුත්තරං භගවන්තං **පරිවාරෙන්ති** පරිවාරෙත්වා ධම්මං සුණන්තීති අත්ථො.

646. **හත්ථික්ඛන්ධගතො ආසින්ති** තදා භගවතො ධම්මදෙසනාසමයෙ අහං හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නො **ආසිං** අහොසින්ති අත්ථො. **සෙතච්ඡත්තං වරුත්තමන්ති** පත්ථෙතබ්බං උත්තමං සෙතච්ඡත්තං මම මත්ථකෙ ධාරයන්තො හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නොති සම්බන්ධො. **සුචාරුරූපං දිස්වානාති** සුන්දරං චාරුං මනොහරරූපවන්තං ධම්මං දෙසියමානං සම්බුද්ධං දිස්වා **මෙ** මය්හං **විත්ති** සන්තුට්ඨි සොමනස්සං **උදපජ්ජථ** උප්පජ්ජතීති අත්ථො.

647. **ඔරුය්හ හත්ථික්ඛන්ධම්හාති** තං භගවන්තං නිසින්නං දිස්වා හත්ථිපිට්ඨිතො **ඔරුය්හ** ඔරොහිත්වා **නරාසභං** නරවසභං **උපගච්ඡිං** සමීපං ගතොති අත්ථො. **රතනමයඡත්තං මෙති** රතනභූසිතං මෙ මය්හං ඡත්තං බුද්ධසෙට්ඨස්ස මත්ථකෙ ධාරයින්ති සම්බන්ධො.

648. **මම සඞ්කප්පමඤ්ඤායාති** මය්හං පසාදෙන උප්පන්නං සඞ්කප්පං ඤත්වා ඉසීනං අන්තරෙ මහන්තභූතො සො පදුමුත්තරො භගවා. **තං කථං ඨපයිත්වානාති** තං අත්තනා දෙසියමානං ධම්මකථං ඨපෙත්වා මම බ්‍යාකරණත්ථාය ඉමා ගාථා **අභාසථ** කථෙසීති අත්ථො.

649. කථන්ති චෙ? **යො සොති**ආදිමාහ. සොණ්ණාලඞ්කාරභූසිතං ඡත්තං යො සො රාජකුමාරො මෙ මත්ථකෙ ධාරෙසීති සම්බන්ධො. **තමහං කිත්තයිස්සාමීති** තං රාජකුමාරං අහං කිත්තයිස්සාමි පාකටං කරිස්සාමි. **සුණොථ මම භාසතොති** භාසන්තස්ස මම වචනං සුණොථ ඔහිතසොතා මනසි කරොථාති අත්ථො.

650. **ඉතො ගන්ත්වා අයං පොසොති** අයං රාජකුමාරො ඉතො මනුස්සලොකතො චුතො තුසිතං ගන්ත්වා **ආවසිස්සති** තත්ථ විහරිස්සති. තත්ථ අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො පරිවාරිතො තුසිතභවනසම්පත්තිං අනුභොස්සතීති සම්බන්ධො.

651. **චතුත්තිංසක්ඛත්තුන්ති** තුසිතභවනතො චවිත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නො චතුත්තිංසවාරෙ දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සතීති සම්බන්ධො. **බලාධිපො අට්ඨසතන්ති** තාවතිංසභවනතො චුතො මනුස්සලොකෙ උප්පන්නො **බලාධිපො** චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය **අධිපො** පධානො අට්ඨසතජාතීසු පදෙසරාජා හුත්වා **වසුධං** අනෙකරතනවරං පථවිං **ආවසිස්සති** පුථබ්‍යං විහරිස්සතීති අත්ථො.

652. **අට්ඨපඤ්ඤාසක්ඛත්තුන්ති** අට්ඨපඤ්ඤාසජාතීසු චක්කවත්තී රාජා භවිස්සතීති අත්ථො. **මහියා** සකලජම්බුදීපපථවියා **විපුලං** අසඞ්ඛෙය්‍යං පදෙසරජ්ජං කාරයිස්සති.

654. **සක්‍යානං කුලකෙතුස්සාති** සක්‍යරාජූනං කුලස්ස ධජභූතස්ස බුද්ධස්ස ඤාතකො භවිස්සතීති අත්ථො.

655. **ආතාපීති** වීරියවා. **නිපකොති** නෙපක්කසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **බාහුසච්චෙසු** බහුස්සුතභාවෙසු පිටකත්තයධාරණෙසු **කොවිදො** ඡෙකො. **නිවාතවුත්ති** අනවඤ්ඤත්තිකො **අථද්ධො** කායපාගබ්බියාදිථද්ධභාවවිරහිතො **සබ්බපාඨී** සකලපිටකත්තයධාරී භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

656. **පධානපහිතත්තො සොති** සො ආනන්දත්ථෙරො වීරියකරණාය පෙසිතචිත්තො. **උපසන්තො නිරූපධීති** රාගූපධිදොසූපධිමොහූපධීහි විරහිතො, සොතාපත්තිමග්ගෙන පහාතබ්බකිලෙසානං පහීනත්තා උපසන්තො සන්තකායචිත්තො.

657. **සන්ති ආරඤ්ඤකාති** අරඤ්ඤෙ භවා මහාවනෙ ජාතා. **සට්ඨිහායනාති** සට්ඨිවස්සකාලෙ හායනබලා . **තිධාපභින්නාති** අක්ඛිකණ්ණකොසසඞ්ඛාතෙහි තීහි ඨානෙහි භින්නමදා. **මාතඞ්ගාති** මාතඞ්ගහත්ථිකුලෙ ජාතා. **ඊසාදන්තාති** රථීසාසදිසදන්තා. **උරූළ්හවා** රාජවාහනා. කුඤ්ජරසඞ්ඛාතා නාගා හත්ථිරාජානො සන්ති සංවිජ්ජන්ති යථා, තථා සතසහස්සසඞ්ඛ්‍යා ඛීණාසවසඞ්ඛාතා පණ්ඩිතා මහිද්ධිකා අරහන්තනාගා සන්ති, සබ්බෙ තෙ අරහන්තනාගා බුද්ධනාගරාජස්ස. **න හොන්ති පණිධිම්හි තෙති** තෙ පණිධිම්හි තාදිසා න හොන්ති, කිං සබ්බෙ තෙ භයභීතා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසමත්ථාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

ආනන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

එත්තාවතා පඨමා බුද්ධවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

අපදාන-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

ථෙරාපදානං

2. සීහාසනියවග්ගො

1. සීහාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සීහාසනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො, ධරමානෙ භගවති දෙවලොකෙ වසිත්වා නිබ්බුතෙ භගවති උප්පන්නත්තා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවතො සාරීරිකචෙතියං දිස්වා ''අහො මෙ අලාභා, භගවතො ධරමානෙ කාලෙ අසම්පත්තො''ති චින්තෙත්වා චෙතියෙ චිත්තං පසාදෙත්වා සොමනස්සජාතො සබ්බරතනමයං දෙවතානිම්මිතසදිසං ධම්මාසනෙ සීහාසනං කාරෙත්වා ජීවමානකබුද්ධස්ස විය පූජෙසි. තස්සුපරි ගෙහම්පි දිබ්බවිමානම්ව කාරෙසි, පාදට්ඨපනපාදපීඨම්පි කාරෙසි. එවං යාවජීවං දීපධූපපුප්ඵගන්ධාදීහි අනෙකවිධං පූජං කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමසග්ගෙ අපරාපරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනෙකක්ඛත්තුං අනුභවිත්වා සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තං පදෙසරජ්ජසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා එත්ථන්තරෙ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීති**ආදිමාහ. තත්ථ ලොකස්ස නාථො පධානොති ලොකනාථො, ලොකත්තයසාමීති අත්ථො. ලොකනාථෙ සිද්ධත්ථම්හි නිබ්බුතෙති සම්බන්ධො. **විත්ථාරිතෙ පාවචනෙති** පාවචනෙ පිටකත්තයෙ විත්ථාරිතෙ පත්ථටෙ පාකටෙති අත්ථො. **බාහුජඤ්ඤම්හි සාසනෙති** සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතෙ බුද්ධසාසනෙ අනෙකසතසහස්සකොටිඛීණාසවසඞ්ඛාතෙහි බහුජනෙහි ඤාතෙ අධිගතෙති අත්ථො.

2-3. **පසන්නචිත්තො සුමනොති** තදා අහං බුද්ධස්ස ධරමානකාලෙ අසම්පත්තො නිබ්බුතෙ තස්මිං දෙවලොකා චවිත්වා මනුස්සලොකං උපපන්නො තස්ස භගවතො සාරීරිකධාතුචෙතියං දිස්වා පසන්නචිත්තො සද්ධාසම්පයුත්තමනො සුන්දරමනො ''අහො මමාගමනං ස්වාගමන''න්ති සඤ්ජාතපසාදබහුමානො ''මයා නිබ්බානාධිගමාය එකං පුඤ්ඤං කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා භගවතො චෙතියසමීපෙ භගවන්තං උද්දිස්ස හිරඤ්ඤසුවණ්ණරතනාදීහි අලඞ්කරිත්වාව සීහාසනං අකාසි. තත්‍ර නිසින්නස්ස පාදට්ඨපනත්ථාය පාදපීඨඤ්ච කාරෙසි. සීහාසනස්ස අතෙමනත්ථාය තස්සුපරි ඝරඤ්ච කාරෙසි. තෙන වුත්තං – **''සීහාසනමකාසහං…පෙ…. ඝරං තත්ථ අකාසහ''**න්ති. **තෙන චිත්තප්පසාදෙනාති** ධරමානස්ස විය භගවතො සීහාසනං මයා කතං, තෙන චිත්තප්පසාදෙන. **තුසිතං උපපජ්ජහන්ති** තුසිතභවනෙ උපපජ්ජින්ති අත්ථො.

4. **ආයාමෙන චතුබ්බීසාති** තත්‍රූපපන්නස්ස දෙවභූතස්ස සතො මය්හං සුකතං පුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තිතං පාතුභූතං ආයාමෙන උච්චතො චතුබ්බීසයොජනං **විත්ථාරෙන** තිරියතො චතුද්දසයොජනං තාවදෙව නිබ්බත්තික්ඛණෙයෙව **ආසි** අහොසීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

9. **චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙති** ඉතො කප්පතො චතුනවුතෙ කප්පෙ යං කම්මං **අකරිං** අකාසිං, තදා තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤබලෙන කඤ්චි දුග්ගතිං නාභිජානාමි, න අනුභූතපුබ්බා කාචි දුග්ගතීති අත්ථො.

10. **තෙසත්තතිම්හිතො කප්පෙති** ඉතො කප්පතො තෙසත්තතිකප්පෙ. **ඉන්දනාමා තයො ජනාති** ඉන්දනාමකා තයො චක්කවත්තිරාජානො එකස්මිං කප්පෙ තීසු ජාතීසු ඉන්දො නාම චක්කවත්තී රාජා අහොසින්ති අත්ථො. **ද්වෙසත්තතිම්හිතො කප්පෙති** ඉතො ද්වෙසත්තතිකප්පෙ. සුමනනාමකා තයො ජනා තික්ඛත්තුං චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුං.

11. **සමසත්තතිතො කප්පෙති** ඉතො කප්පතො අනූනාධිකෙ සත්තතිමෙ කප්පෙ **වරුණනාමකා** වරුණො චක්කවත්තීති එවංනාමකා තයො **චක්කවත්තිරාජානො** චක්කරතනසම්පන්නා චතුදීපම්හි ඉස්සරා අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සීහාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. එකත්ථම්භිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො එකත්ථම්භදායකථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ වනකම්මිකො හුත්වා එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො. තස්මිං සමයෙ සබ්බෙ සද්ධා පසන්නා උපාසකා

එකච්ඡන්දා ''භගවතො උපට්ඨානසාලං කරොමා''ති දබ්බසම්භාරත්ථාය වනං පවිසිත්වා තං උපාසකං දිස්වා ''අම්හාකං එකං ථම්භං දෙථා''ති යාචිංසු. සො තං පවත්තිං සුත්වා ''තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා''ති තෙ සබ්බෙ උය්‍යොජෙත්වා එකං සාරමයං ථම්භං ගහෙත්වා සත්ථු දස්සෙත්වා තෙසංයෙව අදාසි. සො තෙනෙව සොමනස්සජාතො තදෙව මූලං කත්වා අඤ්ඤානි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං ඡසු කාමාවචරෙසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච අග්ගචක්කවත්තිසම්පත්තිං අනෙකවාරං අනුභවිත්වා අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං පදෙසරජ්ජසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො මාතාපිතූහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා මනසිකරොන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

13. සො එවං පත්තඅරහත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්සා**තිආදිමාහ. තත්ථ සිද්ධත්ථස්ස **භගවතො** භග්‍යසම්පන්නස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස. **මහාපූගගණො**ති මහාඋපාසකසමූහො **අහු** අහොසීති අත්ථො. **සරණං ගතා ච තෙ බුද්ධ**න්ති ''බුද්ධං සරණ''න්ති ගතා භජිංසු ජානිංසු වා තෙ උපාසකා. **තථාගතං සද්දහන්ති** බුද්ධගුණං අත්තනො චිත්තසන්තානෙ ඨපෙන්තීති අත්ථො.

14. **සබ්බෙ සඞ්ගම්ම මන්තෙත්වා**ති සබ්බෙ සමාගම්ම සන්නිපතිත්වා මන්තෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙත්වා එකච්ඡන්දා හුත්වා **මාළං** උපට්ඨානසාලං සත්ථුනො අත්ථාය **කුබ්බන්ති** කරොන්තීති අත්ථො. දබ්බසම්භාරෙසු එකත්ථම්භං අලභන්තා **බ්‍රහාවනෙ** මහාවනෙ විචිනන්තීති සම්බන්ධො.

15. **තෙහං අරඤ්ඤෙ දිස්වානා**ති අහං තෙ උපාසකෙ අරඤ්ඤෙ දිස්වාන **ගණං** සමූහං **උපගම්ම** සමීපං ගන්ත්වා **අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන** දසඞ්ගුලිසමොධානං අඤ්ජලිං සිරසි කත්වා අහං **ගණං** උපාසකසමූහං ''තුම්හෙ ඉමං වනං කිමත්ථං ආගතත්ථා''ති **තදා** තස්මිං කාලෙ පරිපුච්ඡින්ති සම්බන්ධො.

16. **තෙ සීලවන්තො උපාසකා මෙ මයා පුට්ඨා** ''මාළං මයං කත්තුකාමා හුත්වා එකත්ථම්භො අම්හෙහි න ලබ්භතී''ති **වියාකංසු** විසෙසෙන කථයිංසූති සම්බන්ධො.

17. **මමං** මය්හං එකත්ථම්භං දෙථ, අහං තං දස්සාමි සත්ථුනො සන්තිකං අහං ථම්භං ආහරිස්සාමි, **තෙ** භවන්තො ථම්භහරණෙ **අප්පොස්සුක්කා** උස්සාහරහිතා භවන්තූති සම්බන්ධො.

24. **යං යං යොනුපපජ්ජාමී**ති යං යං යොනිං දෙවත්තං අථ මානුසං උපගච්ඡාමීති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං, යස්මිං යස්මිං දෙවලොකෙ වා මනුස්සලොකෙ වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

එකත්ථම්භිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. නන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො නන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයං තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාසක්කාරබහුලං මහාදානං පවත්තෙත්වා ''අහං, භන්තෙ, අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස එවරූපො සාවකො භවෙය්‍ය''න්ති පණිධානං අකාසි.

සො තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ධම්මතාය නාම නදියා මහන්තො කච්ඡපො හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං නදිං තරිතුං තීරෙ ඨිතං දිස්වා සයං භගවන්තං තාරෙතුකාමො සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා පිට්ඨිං අභිරුහි. සො හට්ඨතුට්ඨො වෙගෙන සොතං ඡින්දන්තො සීඝතරං පරතීරං පාපෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං වදන්තො භාවිනිං සම්පත්තිං කථෙත්වා පක්කාමි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සුද්ධොදනමහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා මහාපජාපතිගොතමියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ඤාතිසඞ්ඝං නන්දයන්තො ජාතොති **''නන්දො''**ත්වෙව නාමං අකංසු. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ භගවා පවත්තිතවරධම්මචක්කො ලොකානුග්ගහං කරොන්තො අනුක්කමෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං (ජා. 2.22.1655 ආදයො) කථෙත්වා දුතියදිවසෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨො ''උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා''ති (ධ. ප. 168) ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා ''ධම්මඤ්චරෙ සුචරිත''න්ති (ධ. ප. 169) ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තතියදිවසෙ නන්දකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහපවෙසනආවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පාවිසි.

සත්ථා නන්දකුමාරස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා මඞ්ගලං වත්වා තස්ස හත්ථතො පත්තං අග්ගහෙත්වාව විහාරං ගතො , තං පත්තහත්ථං විහාරං ආගතං අනිච්ඡමානංයෙව පබ්බාජෙත්වා තථාපබ්බාජිතත්තායෙව අනභිරතියා පීළිතං ඤත්වා උපායෙන තස්ස තං අනභිරතිං විනොදෙසි. සො යොනිසො පටිසඞ්ඛාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ථෙරො පුන දිවසෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – ''යං මෙ, භන්තෙ, භගවා පාටිභොගො පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතානං පටිලාභාය කකුටපාදානං, මුඤ්චාමහං, භන්තෙ, භගවන්තං එතස්මා පටිස්සවා''ති. භගවාපි ''යදෙව තෙ, නන්ද, අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, තදාහං මුත්තො එතස්මා පටිස්සවා''ති ආහ. අථස්ස භගවා සවිසෙසං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං ඤත්වා තං ගුණං විභාවෙන්තො ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දො''ති (අ. නි. 1.219, 230) ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරභාවෙන නං එතදග්ගෙ ඨපෙසි. ථෙරො හි ''ඉන්ද්‍රියාසංවරං නිස්සාය ඉමං විප්පකාරං පත්තො, තමහං සුට්ඨු නිග්ගණ්හිස්සාමී''ති උස්සාහජාතො බලවහිරොත්තප්පො තත්ථ ච කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසි.

27. එවං සො එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. **වත්ථං ඛොමං මයා දින්නන්ති** ඛොමරට්ඨෙ ජාතං වත්ථං භගවති චිත්තප්පසාදෙන ගාරවබහුමානෙන මයා පරමසුඛුමං ඛොමවත්ථං දින්නන්ති අත්ථො. **සයම්භුස්සාති** සයමෙව භූතස්ස ජාතස්ස අරියාය ජාතියා නිබ්බත්තස්ස. **මහෙසිනොති** මහන්තෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසීති මහෙසි, තස්ස මහෙසිනො සයම්භුස්ස චීවරත්ථාය ඛොමවත්ථං මයා දින්නන්ති සම්බන්ධො.

28. **තං මෙ බුද්ධො වියාකාසීති** එත්ථ **තන්ති** සාම්‍යත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස වත්ථදායකස්ස මෙ දානඵලං විසෙසෙන අකාසි කථෙසි බුද්ධොති අත්ථො. **ජලජුත්තමනාමකොති** පදුමුත්තරනාමකො. ''ජලරුත්තමනායකො''තිපි පාඨො, තස්ස ජලමානානං දෙවබ්‍රහ්මානං උත්තමනායකො පධානොති අත්ථො. **ඉමිනා වත්ථදානෙනාති** ඉමිනා වත්ථදානස්ස නිස්සන්දෙන ත්වං අනාගතෙ **හෙමවණ්ණො** සුවණ්ණවණ්ණො භවිස්සසි.

29. **ද්වෙ සම්පත්තිං අනුභොත්වාති** දිබ්බමනුස්සසඞ්ඛාතා ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා. **කුසලමූලෙහි චොදිතොති** කුසලාචයවෙහි කුසලකොට්ඨාසෙහි චොදිතො පෙසිතො, ''ත්වං ඉමිනා පුඤ්ඤෙන සත්ථු කුලං පසවාහී''ති පෙසිතො වියාති අත්ථො. ''ගොතමස්ස භගවතො කනිට්ඨො ත්වං භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසීති සම්බන්ධො.

30. **රාගරත්තො සුඛසීලොති** කිලෙසකාමෙහි රත්තො අල්ලීනො කායසුඛචිත්තසුඛානුභවනසභාවො. **කාමෙසු ගෙධමායුතොති** වත්ථුකාමෙසු ගෙධසඞ්ඛාතාය තණ්හාය ආයුතො යොජිතොති අත්ථො. **බුද්ධෙන චොදිතො සන්තො, තදා ත්වන්ති** යස්මා කාමෙසු ගෙධිතො, **තදා** තස්මා ත්වං අත්තනො භාතුකෙන ගොතමබුද්ධෙන චොදිතො පබ්බජ්ජාය උය්‍යොජිතො තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සසීති සම්බන්ධො.

31. **පබ්බජිත්වාන ත්වං තත්ථාති** තස්මිං ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ ත්වං පබ්බජිත්වා **කුසලමූලෙන** මූලභූතෙන පුඤ්ඤසම්භාරෙන **චොදිතො** භාවනායං නියොජිතො **සබ්බාසවෙ** සකලාසවෙ **පරිඤ්ඤාය** ජානිත්වා පජහිත්වා අනාමයො නිද්දුක්ඛො **නිබ්බායිස්සසි** අදස්සනං පාපෙස්සසි, අපණ්ණත්තිකභාවං ගමිස්සසීති අත්ථො.

32. **සතකප්පසහස්සම්හීති** ඉතො කප්පතො පුබ්බෙ සතකප්පාධිකෙ සහස්සමෙ කප්පම්හි චෙළනාමකා චත්තාරො චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුන්ති අත්ථො. **සට්ඨී කප්පසහස්සානීති** කප්පසහස්සානි සට්ඨී ච අතික්කමිත්වා හෙට්ඨා එකස්මිං කප්පෙ චත්තාරො ජනා උපචෙළා නාම චක්කවත්තිරාජානො චතූසු ජාතීසු අහෙසුන්ති අත්ථො.

33. **පඤ්චකප්පසහස්සම්හීති** පඤ්චකප්පාධිකෙ සහස්සමෙ කප්පම්හි චෙළා නාම චත්තාරො ජනා චක්කවත්තිරාජානො සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නා සමඞ්ගීභූතා ජම්බුදීපඅපරගොයානඋත්තරකුරුපුබ්බවිදෙහදීපසඞ්ඛාතෙ **චතුදීපම්හි ඉස්සරා** පධානා විසුං අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

නන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. චූළපන්ථකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො චූළපන්ථකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ යදෙත්ථ අට්ඨුප්පත්තිවසෙන වත්තබ්බං, තං අට්ඨකනිපාතෙ මහාපන්ථකවත්ථුස්මිං (ථෙරගා. 510 ආදයො) වුත්තමෙව. අයං පන විසෙසො – මහාපන්ථකත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො චින්තෙසි – ''කථං නු ඛො සක්කා චූළපන්ථකම්පි ඉමස්මිං සුඛෙ පතිට්ඨාපෙතු''න්ති. සො අත්තනො අය්‍යකං ධනසෙට්ඨිං උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ''සචෙ, මහාසෙට්ඨි , අනුජානාථ, අහං චූළපන්ථකං පබ්බාජෙය්‍යා''න්ති. ''පබ්බාජෙථ, භන්තෙ''ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. සො දසසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො භාතු සන්තිකෙ –

‘‘පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං, පාතො සියා ඵුල්ලමවීතගන්ධං;
අඞ්ගීරසං පස්ස විරොචමානං, තපන්තමාදිච්චමිවන්තලික්ඛෙ’’ති. (සං. නි. 1.123; අ. නි. 5.195) –

ගාථං උග්ගණ්හන්තො චතූහි මාසෙහි උග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, ගහිතම්පි හදයෙ න තිට්ඨති. අථ නං මහාපන්ථකො, ‘‘චූළපන්ථක, ත්වං ඉමස්මිං සාසනෙ අභබ්බො, චතූහි මාසෙහි එකං ගාථම්පි ගහෙතුං න සක්කොසි, පබ්බජිතකිච්චං පන ත්වං කථං මත්ථකං පාපෙස්සසි, නික්ඛම ඉතො’’ති සො ථෙරෙන පණාමිතො ද්වාරකොට්ඨකසමීපෙ රොදමානො අට්ඨාසි.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා ජීවකම්බවනෙ විහරති. අථ ජීවකො පුරිසං පෙසෙසි – ‘‘ගච්ඡ, පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සත්ථාරං නිමන්තෙහී’’ති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාපන්ථකො භත්තුද්දෙසකො හොති. සො ‘‘පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං භික්ඛං පටිච්ඡථා’’ති වුත්තො ‘‘චූළපන්ථකං ඨපෙත්වා සෙසානං පටිච්ඡාමී’’ති ආහ. තං සුත්වා චූළපන්ථකො භියොසොමත්තාය දොමනස්සප්පත්තො අහොසි. සත්ථා තස්ස චිත්තක්ඛෙදං ඤත්වා ‘‘චූළපන්ථකො මයා කතෙන උපායෙන බුජ්ඣිස්සතී’’ති තස්ස අවිදූරට්ඨානෙ අත්තානං දස්සෙත්වා ‘‘කිං, පන්ථක, රොදසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘භාතා මං, භන්තෙ, පණාමෙතී’’ති ආහ. ‘‘පන්ථක, මා චින්තයි, මම සාසනෙ තුය්හං පබ්බජ්ජා, එහි ඉමං ගහෙත්වා ‘රජොහරණං, රජොහරණ’න්ති මනසි කරොහී’’ති ඉද්ධියා සුද්ධං චොළක්ඛණ්ඩං අභිසඞ්ඛරිත්වා අදාසි. සො සත්ථාරා දින්නං චොළක්ඛණ්ඩං ‘‘රජොහරණං, රජොහරණ’’න්ති හත්ථෙන පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. තස්ස තං පරිමජ්ජන්තස්ස කිලිට්ඨධාතුකං ජාතං, පුන පරිමජ්ජන්තස්ස උක්ඛලිපරිපුඤ්ඡනසදිසං ජාතං. සො ඤාණපරිපාකත්තා එවං චින්තෙසි – ‘‘ඉදං චොළක්ඛණ්ඩං පකතියා පරිසුද්ධං, ඉමං උපාදිණ්ණකසරීරං නිස්සාය කිලිට්ඨං අඤ්ඤථා ජාතං, තස්මා අනිච්චං යථාපෙතං, එවං චිත්තම්පී’’ති ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා තස්මිංයෙව නිමිත්තෙ ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තපත්තස්සෙවස්ස තෙපිටකං පඤ්චාභිඤ්ඤා ච ආගමිංසු.

සත්ථා එකූනෙහි පඤ්චභික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා ජීවකස්ස නිවෙසනෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. චූළපන්ථකො පන අත්තනො භික්ඛාය අප්පටිච්ඡිතත්තා එව න ගතො. ජීවකො යාගුං දාතුං ආරභි. සත්ථා හත්ථෙන පත්තං පිදහි. ‘‘කස්මා, භන්තෙ, න ගණ්හථා’’ති වුත්තෙ ‘‘විහාරෙ එකො භික්ඛු අත්ථි, ජීවකා’’ති. සො පුරිසං පෙසෙසි – ‘‘ගච්ඡ, භණෙ, විහාරෙ නිසින්නං අය්යං ගහෙත්වා එහී’’ති. චූළපන්ථකත්ථෙරොපි රූපෙන කිරියාය ච එකම්පි එකෙන අසදිසං භික්ඛුසහස්සං නිම්මිනිත්වා නිසීදි. සො පුරිසො විහාරෙ භික්ඛූනං බහුභාවං දිස්වා ගන්ත්වා ජීවකස්ස කථෙසි – ‘‘ඉමස්මා භික්ඛුසඞ්ඝා විහාරෙ භික්ඛුසඞ්ඝො බහුතරො, පක්කොසිතබ්බං අය්යං න ජානාමී’’ති. ජීවකො සත්ථාරං පුච්ඡි – ‘‘කො නාමො, භන්තෙ, විහාරෙ නිසින්නො භික්ඛූ’’ති? ‘‘චූළපන්ථකො නාම, ජීවකා’’ති. ‘‘ගච්ඡ, භණෙ, ‘චූළපන්ථකො නාම කතරො’ති පුච්ඡිත්වා තං ආනෙහී’’ති. සො විහාරං ගන්ත්වා ‘‘චූළපන්ථකො නාම කතරො, භන්තෙ’’ති පුච්ඡි. ‘‘අහං චූළපන්ථකො, අහං චූළපන්ථකො’’ති එකප්පහාරෙන භික්ඛුසහස්සම්පි කථෙසි. සො පුනාගන්ත්වා තං පවත්තිං ජීවකස්ස ආරොචෙසි ජීවකො පටිවිද්ධසච්චත්තා ‘‘ඉද්ධිමා මඤ්ඤෙ, අය්යො’’ති නයතො ඤත්වා ‘‘ගච්ඡ, භණෙ, පඨමං කථෙන්තං අය්යමෙව ‘තුම්හෙ සත්ථා පක්කොසතී’ති වත්වා චීවරකණ්ණෙ ගණ්හාහී’’ති ආහ. සො විහාරං ගන්ත්වා තථා අකාසි. තාවදෙව නිම්මිතභික්ඛූ අන්තරධායිංසු. සො ථෙරං ගහෙත්වා අගමාසි.

සත්ථා තස්මිං ඛණෙ යාගුඤ්ච ඛජ්ජකාදිභෙදඤ්ච පටිග්ගණ්හි. කතභත්තකිච්චො භගවා ආයස්මන්තං චූළපන්ථකං ආණාපෙසි ‘‘අනුමොදනං කරොහී’’ති. සො පභින්නපටිසම්භිදො සිනෙරුං ගහෙත්වා මහාසමුද්දං මන්ථෙන්තො විය තෙපිටකං බුද්ධවචනං සඞ්ඛොභෙන්තො සත්තූ අජ්ඣාසයං ගණ්හන්තො අනුමොදනං අකාසි. දසබලෙ භත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගතෙ ධම්මසභායං කථා උදපාදි ‘අහො බුද්ධානං ආනුභාවො, යත්‍ර හි නාම චත්තාරො මාසෙ එකගාථං ගහෙතුං අසක්කොන්තම්පි ලහුකෙන ඛණෙනෙව එවං මහිද්ධිකං අකංසූ’ති, තථා හි ජීවකස්ස නිවෙසනෙ නිසින්නො භගවා ‘එවං චූළපන්ථකස්ස චිත්තං සමාහිතං, වීථිපටිපන්නා විපස්සනා’ති ඤත්වා යථානිසින්නොයෙව අත්තානං දස්සෙත්වා, ‘පන්ථක, නෙවායං පිලොතිකා කිලිට්ඨා රජානුකිණ්ණා, ඉතො පන අඤ්ඤොපි අරියස්ස විනයෙ සංකිලෙසො රජො’ති දස්සෙන්තො –

‘‘රාගො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති, රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
එතං රජං විප්පජහිත්වා භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘දොසො රජො…පෙ…. විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘මොහො රජො…පෙ…. විගතරජස්ස සාසනෙ’’ති. (මහානි. 209; චූළනි. උදයමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 74) –

ඉමා තිස්සො ගාථායො අභාසි. ගාථාපරියොසානෙ චූළපන්ථකො සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණීති. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං කථාසල්ලාපං සුත්වා ආගන්ත්වා බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘කිං වදෙථ, භික්ඛවෙ’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමං නාම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, චූළපන්ථකෙන ඉදානි මය්හං ඔවාදෙ ඨත්වා ලොකුත්තරදායජ්ජං ලද්ධං, පුබ්බෙ පන ලොකියදායජ්ජං ලද්ධ’’න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො චූළසෙට්ඨිජාතකං (ජා. 1.1.4) කථෙසි. අපරභාගෙ නං සත්ථා අරියගණපරිවුතො ධම්මාසනෙ නිසින්නො මනොමයං කායං අභිනිම්මිනන්තානං භික්ඛූනං චෙතොවිවට්ටකුසලානඤ්ච අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

35. එවං සො පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමපදද්වයං වුත්තත්ථමෙව. **ගණම්හා වූපකට්ඨො සො**ති සො පදුමුත්තරො නාම සත්ථා ගණම්හා මහතා භික්ඛුසමූහතො වූපකට්ඨො විසුං භූතො විවෙකං උපගතො. **තදා** මම තාපසකාලෙ **හිමවන්තෙ** හිමාලයපබ්බතසමීපෙ **වසි** වාසං කප්පෙසි, චතූහි ඉරියාපථෙහි විහාසීති අත්ථො.

36. **අහම්පි...පෙ....** **තදා**ති යදා සො භගවා හිමවන්තං උපගන්ත්වා වසි, තදා අහම්පි හිමවන්තසමීපෙ කතඅස්සමෙ **ආ** සමන්තතො කායචිත්තපීළාසඞ්ඛාතා පරිස්සයා සමන්ති එත්ථාති **අස්සමො**ති ලද්ධනාමෙ අරඤ්ඤාවාසෙ වසාමීති සම්බන්ධො. **අචිරාගතං මහාවීර**න්ති අචිරං ආගතං මහාවීරියවන්තං **ලොකනායකං** පධානං තං භගවන්තං උපෙසින්ති සම්බන්ධො, ආගතක්ඛණෙයෙව උපාගමින්ති අත්ථො.

37. **පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වානා**ති එවං උපගච්ඡන්තො ච පදුමුප්පලපුප්ඵාදීහි ඡාදිතං පුප්ඵමයං ඡත්තං ගහෙත්වා **නරාසභං** නරානං සෙට්ඨං භගවන්තං ඡාදෙන්තො **උපගච්ඡිං** සමීපං ගතොස්මීති අත්ථො. **සමාධිං සමාපජ්ජන්ත**න්ති රූපාවචරසමාධිජ්ඣානං සමාපජ්ජන්තං අප්පෙත්වා නිසින්නස්ස අන්තරායං අහං අකාසින්ති සම්බන්ධො.

38. **උභො හත්ථෙහි පග්ගය්හා**ති තං සුසජ්ජිතං පුප්ඵච්ඡත්තං ද්වීහි හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා අහං භගවතො අදාසින්ති සම්බන්ධො. **පටිග්ගහෙසී**ති තං මයා දින්නං පුප්ඵච්ඡත්තං පදුමුත්තරො භගවා සම්පටිච්ඡි, සාදරං සාදියීති අත්ථො.

41. **සතපත්තඡත්තං පග්ගය්හා**ති එකෙකස්මිං පදුමපුප්ඵෙ සතසතපත්තානං වසෙන සතපත්තෙහි පදුමපුප්ඵෙහි ඡාදිතං පුප්ඵච්ඡත්තං පකාරෙන ආදරෙන ගහෙත්වා තාපසො මම අදාසීති අත්ථො. **තමහං කිත්තයිස්සාමී**ති තං තාපසං අහං කිත්තයිස්සාමි පාකටං කරිස්සාමීති අත්ථො. මම **භාසතො** භාසමානස්ස වචනං සුණොථ මනසි කරොථ.

42. **පඤ්චවීසතිකප්පානී**ති ඉමිනා පුප්ඵච්ඡත්තදානෙන පඤ්චවීසතිවාරෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා දෙවරජ්ජං කරිස්සතීති සම්බන්ධො. **චතුත්තිංසතික්ඛත්තුඤ්චා**ති චතුත්තිංසතිවාරෙ මනුස්සලොකෙ චක්කවත්තී රාජා භවිස්සති.

43. **යං යං යොනි**න්ති මනුස්සයොනිආදීසු යං යං ජාතිං **සංසරති** ගච්ඡති උපපජ්ජති. තත්ථ තත්ථ යොනියං **අබ්භොකාසෙ** සුඤ්ඤට්ඨානෙ **පතිට්ඨන්තං** නිසින්නං ඨිතං වා පදුමං **ධාරයිස්සති** උපරි ඡාදයිස්සතීති අත්ථො.

45. **පකාසිතෙ පාවචනෙ**ති තෙන භගවතො සකලපිටකත්තයෙ පකාසිතෙ දීපිතෙ **මනුස්සත්තං** මනුස්සජාතිං **ලභිස්සති** උපපජ්ජිස්සති. **මනොමයම්හි කායම්හී**ති මනෙන ඣානචිත්තෙන නිබ්බත්තොති මනොමයො, යථා චිත්තං පවත්තති, තථා කායං පවත්තෙති චිත්තගතිකං කරොතීති අත්ථො. තම්හි මනොමයෙ කායම්හි සො තාපසො චූළපන්ථකො නාම හුත්වා උත්තමො අග්ගො භවිස්සතීති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තත්තා උත්තානත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

52. **සරිං කොකනදං අහ**න්ති අහං භගවතො නිම්මිතචොළකං පරිමජ්ජන්තො කොකනදං පදුමං සරින්ති අත්ථො. **තත්ථ චිත්තං විමුච්චි මෙ**ති තස්මිං කොකනදෙ පදුමෙ මය්හං චිත්තං අධිමුච්චි අල්ලීනො, තතො අහං අරහත්තං පාපුණින්ති සම්බන්ධො.

53. අහං මනොමයෙසු චිත්තගතිකෙසු කායෙසු **සබ්බත්ථ** සබ්බෙසු **පාරමිං** පරියොසානං **ගතො** පත්තොති සම්බන්ධො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

චූළපන්ථකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. පිලින්දවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො පිලින්දවච්ඡත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො. පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස ථූපං පූජෙත්වා සඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ චක්කවත්තී රාජා හුත්වා මහාජනං පඤ්චසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සග්ගපරායනං අකාසි. සො අනුප්පන්නෙයෙව අම්හාකං භගවති සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, **පිලින්දො**තිස්ස නාමං අකංසු. **වච්ඡො**ති ගොත්තං. සො අපරභාගෙ **පිලින්දවච්ඡො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සංසාරෙ පන සංවෙගබහුලතාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චූළගන්ධාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා තාය විජ්ජාය ආකාසචාරී පරචිත්තවිදූ ච හුත්වා රාජගහෙ ලාභග්ගයසග්ගපත්තො පටිවසති.

අථ අම්හාකං භගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං උපගතො. තතො පට්ඨාය බුද්ධානුභාවෙන තස්ස සා විජ්ජා න සම්පජ්ජති, අත්තනො කිච්චං න සාධෙති. සො චින්තෙසි – ‘‘සුතං ඛො පනෙතං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං ‘යත්ථ මහාගන්ධාරවිජ්ජා ධරති , තත්ථ චූළගන්ධාරවිජ්ජා න සම්පජ්ජතී’ති සමණස්ස පන ගොතමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය නායං මම විජ්ජා සම්පජ්ජති, නිස්සංසයං සමණො ගොතමො මහාගන්ධාරවිජ්ජං ජානාති, යංනූනාහං තං පයිරුපාසිත්වා තස්ස සන්තිකෙ තං විජ්ජං පරියාපුණෙය්‍ය’’න්ති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච – ‘‘අහං, මහාසමණ, තව සන්තිකෙ එකං විජ්ජං පරියාපුණිතුකාමො, ඔකාසං මෙ කරොහී’’ති. ‘‘තෙන හි මම සන්තිකෙ පබ්බජාහී’’ති ආහ. සො ‘‘විජ්ජාය පරිකම්මං පබ්බජ්ජා’’ති මඤ්ඤමානො පබ්බජි. තස්ස භගවා ධම්මං කථෙත්වා චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං අදාසි. සො උපනිස්සයසම්පන්නතාය නචිරස්සෙව විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

55. යා පන පුරිමජාතියං තස්සොවාදෙ ඨත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තා දෙවතා, තා කතඤ්ඤුතං නිස්සාය තස්මිං සඤ්ජාතබහුමානා සායං පාතං ථෙරං පයිරුපාසිත්වා ගච්ඡන්ති. තස්මා නං භගවා දෙවතානං අතිවිය පියමනාපභාවෙන අග්ගභාවෙ ඨපෙසි ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං දෙවතානං පියමනාපානං යදිදං පිලින්දවච්ඡො’’ති (අ. නි. 1.209, 215). එවං සො පත්තඅග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ.

තත්ථ කාමරූපාරූපලොකස්ස නාථො පධානොති **ලොකනාථො**. මෙධා වුච්චන්ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණඅනාවරණඤාණාදයො, සුන්දරා, පසට්ඨා වා මෙධා යස්ස සො **සුමෙධො,** අග්ගො ච සො පුග්ගලො චාති **අග්ගපුග්ගලො,** තස්මිං සුමෙධෙ ලොකනායකෙ අග්ගපුග්ගලෙ ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතෙ සතීති සම්බන්ධො. **පසන්නචිත්තො සුමනො**ති සද්ධාය පසාදිතචිත්තො සොමනස්සෙන සුන්දරමනො අහං තස්ස සුමෙධස්ස භගවතො **ථූපපූජං** චෙතියපූජං අකාසින්ති අත්ථො.

56. **යෙ ච ඛීණාසවා තත්ථා**ති තස්මිං සමාගමෙ යෙ ච ඛීණාසවා පහීනකිලෙසා **ඡළභිඤ්ඤා** ඡහි අභිඤ්ඤාහි සමන්නාගතා **මහිද්ධිකා** මහන්තෙහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතා සන්ති, **තෙ** සබ්බෙ ඛීණාසවෙ අහං තත්ථ **සමානෙත්වා** සුට්ඨු ආදරෙන ආනෙත්වා **සඞ්ඝභත්තං** සකලසඞ්ඝස්ස දාතබ්බභත්තං **අකාසිං** තෙසං භොජෙසින්ති අත්ථො.

57. **උපට්ඨාකො තදා අහූ**ති තදා මම සඞ්ඝභත්තදානකාලෙ සුමෙධස්ස භගවතො නාමෙන සුමෙධො නාම උපට්ඨාකසාවකො අහු අහොසීති අත්ථො. සො සාවකො මය්හං පූජාසක්කාරං **අනුමොදිත්ථ** අනුමොදිතො ආනිසංසං කථෙසීති අත්ථො.

58. **තෙන චිත්තප්පසාදෙනා**ති තෙන ථූපපූජාකරණවසෙන උප්පන්නෙන චිත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ දිබ්බවිමානං **උපපජ්ජිං** උපගතො අස්මීති අත්ථො, තත්ථ නිබ්බත්තොම්හීති වුත්තං හොති. **ඡළාසීතිසහස්සානී**ති තස්මිං විමානෙ ඡ අසීතිසහස්සානි දෙවච්ඡරායො **මෙ** මය්හං චිත්තං **රමිංසු** රමාපෙසුන්ති සම්බන්ධො.

59. **මමෙව අනුවත්තන්තී**ති තා අච්ඡරායො **සබ්බකාමෙහි** දිබ්බෙහි රූපාදිවත්ථුකාමෙහි උපට්ඨහන්තියො මමං එව අනුවත්තන්ති මම වචනං අනුකරොන්ති **සදා** නිච්චකාලන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පිලින්දවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. රාහුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො රාහුලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ආයස්මා පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සික්ඛාකාමානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො සෙනාසනවිසොධනවිජ්ජොතනාදිකං උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා පණිධානං අකාසි. සො තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අම්හාකං බොධිසත්තං පටිච්ච යසොධරාය දෙවියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා **රාහුලො**ති ලද්ධනාමො මහතා ඛත්තියපරිවාරෙන වඩ්ඪි. තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානං ඛන්ධකෙ (මහාව. 105) ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි සුලද්ධොවාදො පරිපක්කඤාණො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහා පන හුත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

> ‘‘උභයෙනෙව සම්පන්නො, රාහුලභද්දොති මං විදූ;
> යඤ්චම්හි පුත්තො බුද්ධස්ස, යඤ්ච ධම්මෙසු චක්ඛුමා.
>
> ‘‘යඤ්ච මෙ ආසවා ඛීණා, යඤ්ච නත්ථි පුනබ්භවො;
> අරහා දක්ඛිණෙය්‍යොම්හි, තෙවිජ්ජො අමතද්දසො.

‘‘කාමන්ධා ජාලපච්ඡන්නා, තණ්හාඡදනඡාදිතා;
පමත්තබන්ධුනා බන්ධා, මච්ඡාව කුමිනා මුඛෙ.

‘‘තං කාමං අහමුජ්ඣිත්වා, ඡෙත්වා මාරස්ස බන්ධනං;
සමූලං තණ්හමබ්බුය්හ, සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො’’ති. (ථෙරගා. 295-298);

චතස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ **උභයෙනෙව සම්පන්නොති** ජාතිසම්පදා පටිපත්තිසම්පදාති උභයසම්පත්තියාපි සම්පන්නො සමන්නාගතො. **රාහුලභද්දොති මං විදූති** ‘‘රාහුලභද්දො’’ති මං සබ්‍රහ්මචාරිනො සඤ්ජානන්ති. තස්ස හි ජාතසාසනං සුත්වා බොධිසත්තෙන, ‘‘රාහු, ජාතො, බන්ධනං ජාත’’න්ති වුත්තවචනං උපාදාය සුද්ධොදනමහාරාජා ‘‘රාහුලො’’ති නාමං ගණ්හි. තත්ථ ආදිතො පිතරා වුත්තපරියායමෙව ගහෙත්වා ආහ – ‘‘රාහුලභද්දොති මං විදූ’’ති. **භද්දොති** පසංසාවචනමෙව. අපරභාගෙ සත්ථා තං සික්ඛාකාමභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං සික්ඛාකාමානං යදිදං රාහුලො’’ති (අ. නි. 1.209).

68. එවං සො පත්තඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. **සත්තභූමිම්හි පාසාදෙති** පසාදං සොමනස්සං ජනෙතීති පාසාදො. උපරූපරි ඨිතා සත්ත භූමියො යස්මිං පාසාදෙ සොයං සත්තභූමි, තස්මිං සත්තභූමිම්හි පාසාදෙ. **ආදාසං සන්ථරිං අහන්ති** ආදාසතලං නිප්ඵාදෙත්වා ලොකජෙට්ඨස්ස භගවතො තාදිනො අහං සන්ථරං අදාසිං, සන්ථරිත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො.

69. **ඛීණාසවසහස්සෙහීති** අරහන්තසහස්සෙහි පරිකිණ්ණො පරිවුතො. **ද්විපදින්දො** ද්විපදානං ඉන්දො සාමි නරාසභො මහාමුනි ගන්ධකුටිං තෙහි සහ **උපාගමි** පාවිසීති අත්ථො.

70. **විරොචෙන්තො ගන්ධකුටින්ති** තං ගන්ධකුටිං සොභයමානො දෙවානං දෙවො **දෙවදෙවො** නරානං ආසභො **නරාසභො** ජෙට්ඨො සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ඉමා බ්‍යාකරණගාථායො **අභාසථ** කථෙසීති සම්බන්ධො.

71. **යෙනායං ජොතිතා සෙය්‍යාති** යෙන උපාසකෙන අයං පාසාදසඞ්ඛාතා සෙය්‍යා ජොතිතා පභාසිතා පජ්ජලිතා. **ආදාසොව** කංසලොහමයං ආදාසතලං ඉව සුට්ඨු සමං කත්වා සන්ථතා. **තං** උපාසකං **කිත්තයිස්සාමි** පාකටං කරිස්සාමීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

81. **අට්ඨානමෙතං යං තාදීති** යං යෙන කාරණෙන තාදී ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා තාදී **අගාරෙ** ඝරාවාසෙ **රතිං** අල්ලීනභාවං **අජ්ඣගා** පාපුණි, **එතං** කාරණං අට්ඨානං අකාරණන්ති අත්ථො.

82. **නික්ඛමිත්වා අගාරස්මාති** ඝරාවාසතො නික්ඛමිත්වා තං තිණදලම්ව පරිච්චජිත්වා **සුබ්බතො** සුසික්ඛිතො පබ්බජිස්සති. **රාහුලො නාම නාමෙනාති** සුද්ධොදනමහාරාජෙන පෙසිතං කුමාරස්ස ජාතසාසනං සුත්වා පිතරා සිද්ධත්ථෙන, ‘‘රාහු ජාතො, බන්ධනං ජාත’’න්ති වුත්තනාමත්තා රාහුලො නාමාති අත්ථො. ‘‘යථා චන්දසූරියානං විමානපභාය කිලිට්ඨකරණෙන රාහු අසුරින්දො උපෙති ගච්ඡති, එවමෙවායං මම අභිනික්ඛමනපබ්බජ්ජාදීනං අන්තරායං කරොන්තොරිව ජාතො’’ති අධිප්පායෙන, ‘‘රාහු ජාතොති ආහා’’ති දට්ඨබ්බං. **අරහා සො භවිස්සතීති** සො තාදිසො උපනිස්සයසම්පන්නො විපස්සනායං යුත්තප්පයුත්තො අරහා ඛීණාසවො භවිස්සතීති අත්ථො.

83. **කිකීව අණ්ඩං රක්ඛෙය්‍යාති** අණ්ඩං බීජං රක්ඛමානා කිකී සකුණී ඉව අප්පමත්තො සීලං රක්ඛෙය්‍ය, **චාමරී විය වාලධින්ති** වාලං රක්ඛමානා කණ්ඩකෙසු වාලෙ ලග්ගන්තෙ භින්දනභයෙන අනාකඩ්ඪිත්වා මරමානා චාමරී විය ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා සීලං අභින්දිත්වා රක්ඛෙය්‍ය. **නිපකො සීලසම්පන්නොති** නෙපක්කං වුච්චති පඤ්ඤා, තෙන නෙපක්කෙන සමන්නාගතො නිපකො ඛණ්ඩඡිද්දාදිභාවං අපාපෙත්වා රක්ඛණතො සීලසම්පන්නො භවිස්සතීති එවං සො භගවා බ්‍යාකරණමකාසි. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො එකදිවසං විවෙකට්ඨානෙ නිසින්නො සොමනස්සවසෙන **එවං රක්ඛිං මහාමුනීති**ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

රාහුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. උපසෙනවඞ්ගන්තපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරං භගවන්තන්තිආදිකං ආයස්මතො උපසෙනවඞ්ගන්තපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සමන්තපාසාදිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නාලකගාමෙ රූපසාරී බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, **උපසෙනොතිස්ස** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පදාය එකවස්සිකො ‘‘අරියගබ්භං වඩ්ඪෙමී’’ති එකං කුලපුත්තං අත්තනො

සන්තිකෙ උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ගතො. සත්ථාරා වස්ස තස්ස අවස්සිකස්ස භික්ඛුනො සද්ධිවිහාරිකභාවං සුත්වා ''අතිලහුං ඛො ත්වං, මොඝපුරිස, බාහුල්ලාය ආවත්තො''ති (මහාව. 75) ගරහිතො ''ඉදානාහං යදි පරිසං නිස්සාය සත්ථාරා ගරහිතො, පරිසංයෙව පන නිස්සාය සත්ථු පසාදං කරිස්සාමී''ති විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. අරහා පන හුත්වා සයම්පි සබ්බෙ ධුතඞ්ගධම්මෙ සමාදාය වත්තති, අඤ්ඤෙපි තදත්ථාය සමාදපෙසි, තෙන නං භගවා සමන්තපාසාදිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කොසම්බියං කලහෙ උප්පන්නෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච ද්විධාභූතෙ එකෙන භික්ඛුනා තං කලහං පරිවජ්ජිතුකාමෙන ''එතරහි ඛො කලහො උප්පන්නො, භික්ඛුසඞ්ඝො ච ද්විධාභූතො, කථං නු ඛො මයා පටිපජ්ජිතබ්බ''න්ති පුට්ඨො විවෙකවාසතො පට්ඨාය තස්ස පටිපත්තිං කථෙසි. එවං ථෙරො තස්ස භික්ඛුනො ඔවාදදානාපදෙසෙන අත්තනො තථා පටිපන්නභාවං දීපෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

86. සො එවං පත්තඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරං භගවන්ත**න්තිආදිමාහ. **පබ්භාරම්හි නිසීදන්ත**න්ති පුරතො භාරං නමිතං ඔනමිතන්ති පබ්භාරං විවෙකකාමං වනමජ්ඣෙ සයංජාතපබ්බතපබ්භාරෙ නිසින්නං **නරුත්තමං** භගවන්තං අහං **උපගච්ඡිං** සමීපං ගතොති අත්ථො.

87. **කණිකාරපුප්ඵං දිස්වා**ති තථා උපගච්ඡන්තො තස්මිං පදෙසෙ සුපුප්ඵිතං කණිකාරං දිස්වා. **වණ්ටෙ ඡෙත්වානහං තදා**ති තස්මිං තථාගතස්ස දිට්ඨකාලෙ තං පුප්ඵං වණ්ටෙ වණ්ටස්මිං ඡෙත්වාන ඡින්දිත්වාන. **අලඞ්කරිත්වා ඡත්තම්හී**ති තෙන පුප්ඵෙන ඡත්තං ඡාදෙත්වා. **බුද්ධස්ස අභිරොපයි**න්ති පබ්භාරෙ නිසින්නස්ස බුද්ධස්ස මුද්ධනි අකාසින්ති අත්ථො.

88. **පිණ්ඩපාතඤ්ච පාදාසි**න්ති තස්මිංයෙව නිසින්නස්ස භගවතො පිණ්ඩපාතං පකාරෙන අදාසිං භොජෙසින්ති අත්ථො. **පරමන්නං සුභොජන**න්ති සුන්දරභොජනසඞ්ඛාතං පරමන්නං උත්තමාහාරං. **බුද්ධෙන නවමෙ තත්ථා**ති තස්මිං විවෙකට්ඨානෙ බුද්ධෙන සහ නවමෙ අට්ඨ **සමණෙ** සමිතපාපෙ ඛීණාසවභික්ඛූ භොජෙසින්ති අත්ථො.

යං වදන්ති සුමෙධොති යං ගොතමසම්මාසම්බුද්ධං **භූරිපඤ්ඤං** පථවිසමානං පඤ්ඤං **සුමෙධං** සුන්දරං සබ්බඤ්ඤුතාදිපඤ්ඤවන්තං. සුමෙධො ඉති සුන්දරපඤ්ඤො ඉති වදන්ති පණ්ඩිතා ඉතො කප්පතො සතසහස්සෙ කප්පෙ එසො ගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සතීති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

උපසෙනවඞ්ගන්තපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො රට්ඨපාලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව හංසවතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන ඝරාවාසෙ පතිට්ඨිතො රතනකොට්ඨාගාරකම්මිකෙන දස්සිතං අපරිමාණං වංසානුගතං ධනං දිස්වා ''ඉමං එත්තකං ධනරාසිං මය්හං පිතුඅය්‍යකපය්‍යකාදයො අත්තනා සද්ධිං ගහෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, මයා පන ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං අදාසි. සො අභිඤ්ඤාලාභිං එකං තාපසං උපසඞ්කමිත්වා තෙන දෙවලොකාධිපච්චෙ නියොජිතො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථස්ස කුලස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන සමයෙන පදුමුත්තරො භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො වෙනෙය්‍යසත්තෙ නිබ්බානමහානගරසඞ්ඛාතං ඛෙමන්තභූමිං සම්පාපෙසි. අථ සො කුලපුත්තො අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පරිසපරියන්තෙ නිසීදි.

තෙන ඛො පන සමයෙන සත්ථා එකං භික්ඛුං සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො තං දිස්වා පසන්නමානසො සතසහස්සභික්ඛුපරිවුතස්ස භගවතො සත්තාහං මහාදානං දත්වා තං ඨානං පත්ථෙසි. සත්ථා අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ''අයං අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සො සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො ද්වෙනවුතෙ කප්පෙ ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථු වෙමාතිකෙසු තීසු රාජපුත්තෙසු සත්ථාරං උපට්ඨහන්තෙසු තෙසං පුඤ්ඤකිරියාසු සහායකිච්චං අකාසි. එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ බහුං කුසලං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුරුරට්ඨෙ ථුල්ලකොට්ඨිකනිගමෙ රට්ඨපාලසෙට්ඨිනො ගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථකුලෙ නිබ්බත්තත්තා **රට්ඨපාලො**ති වංසානුගතමෙව නාමං අහොසි. සො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තො අනුක්කමෙන යොබ්බනප්පත්තො මාතාපිතූහි පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජිතො මහන්තෙ ච යසෙ පතිට්ඨාපිතො දිබ්බසම්පත්තිසදිසසම්පත්තිං පච්චනුභොති.

අථ භගවා කුරුරට්ඨෙ ජනපදචාරිකං චරන්තො ථුල්ලකොට්ඨිකං අනුපාපුණි. තං සුත්වා රට්ඨපාලො කුලපුත්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිතුකාමො සත්තාහං භත්තච්ඡෙදං කත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා සත්ථු ආණත්තියා අඤ්ඤතරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යොනිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං අනුජානාපෙත්වා මාතාපිතරො පස්සිතුං ථුල්ලකොට්ඨිකං ගන්ත්වා තත්ථ සපදානං පිණ්ඩාය චරන්තො පිතු නිවෙසනෙ ආභිදොසිකං කුම්මාසං ලභිත්වා තං අමතං විය පරිභුඤ්ජන්තො පිතරා නිමන්තිතො ස්වාතනාය අධිවාසෙත්වා දුතියදිවසෙ පිතු නිවෙසනෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අලඞ්කතපටියත්තෙ ඉත්ථාගාරජනෙ උපගන්ත්වා ‘‘කීදිසා නාම තා, අය්‍යපුත්ත, අච්ඡරායො, යාසං ත්වං හෙතු බ්‍රහ්මචරියං චරසී’’තිආදීනි (ම. නි. 2.301) වත්වා පලොභනකම්මං කාතුං ආරද්ධෙ තස්සාධිප්පායං විපරිවත්තෙත්වා අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තං ධම්මං කථෙන්තො –

‘‘පස්ස චිත්තකතං බිම්බං, අරුකායං සමුස්සිතං;
ආතුරං බහුසඞ්කප්පං, යස්ස නත්ථි ධුවං ඨිති.

‘‘පස්ස චිත්තකතං රූපං, මණිනා කුණ්ඩලෙන ච;
අට්ඨිං තචෙන ඔනද්ධං, සහ වත්ථෙහි සොභති.

‘‘අලත්තකකතා පාදා, මුඛං චුණ්ණකමක්ඛිතං;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ච පාරගවෙසිනො.

‘‘අට්ඨාපදකතා කෙසා, නෙත්තා අඤ්ජනමක්ඛිතා;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ච පාරගවෙසිනො.

‘‘අඤ්ජනීව නවා චිත්තා, පූතිකායො අලඞ්කතො;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ච පාරගවෙසිනො.

‘‘ඔදහි මිගවො පාසං, නාසදා වාගුරං මිගො;
භුත්වා නිවාපං ගච්ඡාම, කන්දන්තෙ මිගබන්ධකෙ.

‘‘ඡින්නො පාසො මිගවස්ස, නාසදා වාගුරං මිගො;
භුත්වා නිවාපං ගච්ඡාම, සොචන්තෙ මිගලුද්දකෙ’’ති. (ම. නි. 2.302; ථෙරගා. 769-775);

ඉමා ගාථායො අභාසි. ඉමා ගාථා වත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා රඤ්ඤො කොරබ්‍යස්ස මිගාජිනවනුය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි. ථෙරස්ස කිර පිතා සත්තසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු අග්ගළං දාපෙත්වා මල්ලෙ ආණාපෙසි ‘‘නික්ඛමිතුං මා දෙථ, කාසායානි අපනෙත්වා සෙතකානි නිවාසාපෙථා’’ති. තස්මා ථෙරො ආකාසෙන අගමාසි. අථ රාජා කොරබ්‍යො ථෙරස්ස තත්ථ නිසින්නභාවං සුත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා ‘‘ඉධ, භො රට්ඨපාල, පබ්බජන්තො බ්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤං වා ජරාභොගඤාතිපාරිජුඤ්ඤං වා පත්තො පබ්බජති, ත්වං පන කිඤ්චිපි පාරිජුඤ්ඤං අනුපගතො එව කස්මා පබ්බජසී’’ති පුච්ඡි. අථස්ස ථෙරො ‘‘උපනිය්‍යති ලොකො අද්ධුවො, අතාණො ලොකො අනභිස්සරො, අසරණො ලොකො සබ්බං පහාය ගමනීයං, ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසො’’ති (ම. නි. 2.305) ඉමෙසං චතුන්නං ධම්මුද්දෙසානං අත්තනා විදිතභාවං කථෙත්වා තස්සා දෙසනාය අනුගීතිං කථෙන්තො –

‘‘පස්සාමි ලොකෙ සධනෙ මනුස්සෙ, ලද්ධාන විත්තං න දදන්ති මොහා;
ලුද්ධා ධනං සන්නිචයං කරොන්ති, භිය්‍යොව කාමෙ අභිපත්ථයන්ති.

‘‘රාජා පසය්හප්පථවිං විජෙත්වා, සසාගරන්තං මහිමාවසන්තො;
ඔරං සමුද්දස්ස අතිත්තරූපො, පාරං සමුද්දස්සපි පත්ථයෙථ.

‘‘රාජා ච අඤ්ඤෙ ච බහූ මනුස්සා, අවීතතණ්හා මරණං උපෙන්ති;
ඌනාව හුත්වාන ජහන්ති දෙහං, කාමෙහි ලොකම්හි න හත්ථි තිත්ති.

‘‘කන්දන්ති නං ඤාතී පකිරිය කෙසෙ, ‘අහො වතා නො අමරා’ති චාහු;
වත්ථෙන නං පාරුතං නීහරිත්වා, චිතං සමොධාය තතො ඩහන්ති.

‘‘සො ඩය්හති සූලෙහි තුජ්ජමානො, එකෙන වත්ථෙන පහාය භොගෙ;
න මීයමානස්ස භවන්ති තාණා, ඤාතී ච මිත්තා අථ වා සහායා.

‘‘දායාදකා තස්ස ධනං හරන්ති, සත්තො පන ගච්ඡති යෙන කම්මං;
න මීයමානං ධනමන්වෙති කිඤ්චි, පුත්තා ච දාරා ච ධනඤ්ච රට්ඨං.

‘‘න දීඝමායුං ලභතෙ ධනෙන, න චාපි වित්තෙන ජරං විහන්ති;
අප්පං හිදං ජීවිතමාහු ධීරා, අසස්සතං විප්පරිණාමධම්මං.

‘‘අඩ්ඪා දලිද්දා ච ඵුසන්ති ඵස්සං, බාලො ච ධීරො ච තථෙව ඵුට්ඨො;
බාලො හි බාල්‍යා වධිතොව සෙති, ධීරො ච නො වෙධති ඵස්සඵුට්ඨො.

‘‘තස්මා හි පඤ්ඤාව ධනෙන සෙය්‍යා, යාය වොසානමිධාධිගච්ඡති;
අබ්‍යොසිතත්තා හි භවාභවෙසු, පාපානි කම්මානි කරොති මොහා.

‘‘උපෙති ගබ්භඤ්ච පරඤ්ච ලොකං, සංසාරමාපජ්ජපරම්පරාය;
තස්සප්පපඤ්ඤො අභිසද්දහන්තො, උපෙති ගබ්භඤ්ච පරඤ්ච ලොකං.

‘‘චොරො යථා සන්ධිමුඛෙ ගහීතො, සකම්මුනා හඤ්ඤති පාපධම්මො;
එවං පජා පෙච්ච පරම්හි ලොකෙ, සකම්මුනා හඤ්ඤති පාපධම්මො.

‘‘කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්තං;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, තස්මා අහං පබ්බජිතොම්හි රාජ.

‘‘දුමප්ඵලානීව පතන්ති මාණවා, දහරා ච වුඩ්ඪා ච සරීරභෙදා;
එතම්පි දිස්වාන පබ්බජිතොම්හි රාජ, අපණ්ණකං සාමඤ්ඤමෙව සෙය්‍යො.

‘‘සද්ධායාහං පබ්බජිතො, උපෙතො ජිනසාසනෙ;
අවඤ්ඣා මය්හං පබ්බජ්ජා, අනණො භුඤ්ජාමි භොජනං.

‘‘කාමෙ ආදිත්තතො දිස්වා, ජාතරූපානි සත්ථතො;
ගබ්භාවොක්කන්තිතො දුක්ඛං, නිරයෙසු මහබ්භයං.

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, සංවෙගං අලභිං තදා;
සොහං විද්ධො තදා සන්තො, සම්පත්තො ආසවක්ඛයං.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතො, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො’’ති. (ථෙරගා. 776-793) –

ඉමා ගාථා අවොච. එවං ථෙරො රඤ්ඤො කොරබ්‍යස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සත්ථු සන්තිකමෙව ගතො. සත්ථා ච අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

97-8. එවං සො ථෙරො පත්තඑතදග්ගට්ඨානො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. **වරනාගො මයා දින්නො**ති තස්ස භගවතො රූපකායෙ පසීදිත්වා වරො උත්තමො සෙට්ඨො **ඊසාදන්තො** රථීසාසදිසදන්තො උරූළ්හවා භාරවහො රාජාරහො වා. **සෙතච්ඡත්තොපසොභිතො**ති හත්ථික්ඛන්ධෙ උස්සාපිතසෙතච්ඡත්තෙන උපසෙවිතො සොභමානො. පුනපි කිං විසිට්ඨො වරනාගො? **සකප්පනො** හත්ථාලඞ්කාරසහිතො. **සඞ්ඝාරාමං** බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වසනත්ථාය ආරාමං විහාරං **අකාරයිං** කාරෙසිං.

99. **චතුපඤ්ඤාසසහස්සානී**ති තස්මිං කාරාපිතෙ විහාරබ්භන්තරෙ චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි පාසාදානි ච අහං අකාරයිං කාරෙසින්ති අත්ථො. **මහොඝදානං කරිත්වානා**ති සබ්බපරික්ඛාරසහිතං මහොඝසදිසං මහාදානං සජ්ජෙත්වා **මහෙසිනො** මුනිනො නිය්‍යාදෙසින්ති අත්ථො.

100. **අනුමොදි මහාවීරො**ති චතුරාසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යසතසහස්සෙසු කප්පෙසු අබ්බොච්ඡින්නඋස්සාහසඞ්ඛාතෙන වීරියෙන මහාවීරො **සයම්භූ** සයමෙව භූතො ජාතො ලද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො අග්ගො සෙට්ඨො පුග්ගලො **අනුමොදි** විහාරානුමොදනං අකාසි. **සබ්බෙ ජනෙ හාසයන්තො**ති සකලානන්තාපරිමාණෙ දෙවමනුස්සෙ හාසයන්තො

සන්තුට්ඨෙ **කුරුමානො** අමතනිබ්බානපටිසංයුත්තං චතුසච්චධම්මදෙසනං **දෙසෙසි** පකාසෙසි විවරි විභජි උත්තානී අකාසීති අත්ථො.

101. **තං මෙ වියාකාසීති** තං මය්හං කතපුඤ්ඤං බලං විසෙසෙන පාකටං අකාසි. **ජලජුත්තමනාමකොති** ජලෙ ජාතං ජලජං පදුමං, පදුමුත්තරනාමකොති අත්ථො. ‘‘ජලනුත්තමනායකො’’තිපි පාඨො. තත්ථ අත්තනො පභාය ජලන්තීති ජලනා, චන්දිමසූරියදෙවබ්‍රහ්මානො, තෙසං ජලනානං උත්තමොති ජලනුත්තමො. සබ්බසත්තානං නායකො උත්තමොති නායකො, සම්භාරවන්තෙ සත්තෙ නිබ්බානං නෙති පාපෙතීති වා නායකො, ජලනුත්තමො ච සො නායකො චාති **ජලනුත්තමනායකො. භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වාති** භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නො **ඉමා ගාථා අභාසථ** පාකටං කත්වා කථෙසීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සොපාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්භාරං සොධයන්තස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සොපාකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා බීජපූරඵලානි සත්ථු උපනෙසි, පරිභුඤ්ජි භගවා තස්සානුකම්පං උපාදාය. සො භික්ඛු සත්ථරි සඞ්ඝෙ ච අභිප්පසන්නො සලාකභත්තං පට්ඨපෙත්වා සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන තිණ්ණං භික්ඛූනං යාවතායුකං ඛීරභත්තං අදාසි. සො තෙහි පුඤ්ඤෙහි අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවන්තො එකදා මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ඛීරභත්තං අදාසි.

එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරාය දුග්ගතිත්ථියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා තං දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ විජායනකාලෙ විජායිතුං අසක්කොන්තී මුච්ඡං ආපජ්ජිත්වා බහුවෙලං මතා විය නිපජ්ජි. ඤාතකා ‘‘මතා’’ති සඤ්ඤාය සුසානං නෙත්වා චිතකං ආරොපෙත්වා දෙවතානුභාවෙන වාතවුට්ඨියා උට්ඨිතාය අග්ගිං අදත්වා පක්කමිංසු. දාරකො පච්ඡිමභවිකත්තා දෙවතානුභාවෙනෙව අරොගො හුත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. මාතා පන කාලමකාසි. දෙවතා මනුස්සරූපෙනුපගම්ම තං ගහෙත්වා සුසානගොපකස්ස ගෙහෙ ඨපෙත්වා කතිපාහං කාලං පතිරූපෙන ආහාරෙන පොසෙසි. තතො පරං සුසානගොපකො අත්තනො පුත්තං කත්වා වඩ්ඩෙසි. සො තථා වඩ්ඪෙන්තො තස්ස පුත්තෙන සුප්පියෙන නාම දාරකෙන සද්ධිං කීළන්තො විචරි. තස්ස සුසානෙ ජාතසංවඩ්ඪභාවතො **සොපාකොති** සමඤ්ඤා අහොසි.

අථෙකදිවසං සත්තවස්සිකං තං භගවා පච්චූසවෙලායං ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා වෙනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො ඤාණජාලස්ස අන්තොගතං දිස්වා සුසානට්ඨානං අගමාසි. දාරකො පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො පසන්නමානසො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පිතරා ‘‘අනුඤ්ඤාතොසී’’ති වුත්තො පිතරං සත්ථු සන්තිකං ආනෙසි. තස්ස පිතා සත්ථාරං වන්දිත්වා ‘‘ඉමං දාරකං පබ්බාජෙථ, භන්තෙ’’ති අනුජානි, තං පබ්බාජෙත්වා භගවා මෙත්තාභාවනාය නියොජෙසි. සො මෙත්තාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සුසානෙ විහරන්තො නචිරස්සෙව මෙත්තාඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අරහා හුත්වාපි අඤ්ඤෙසං සොසානිකභික්ඛූනං මෙත්තාභාවනාවිධිං දස්සෙන්තො **‘‘යථාපි එකපුත්තස්මි’’**න්ති (ථෙරගා. 33) ගාථං අභාසි. ඉදං වුත්තං හොති – යථා එකපුත්තකෙ පියෙ මනාපෙ මාතා පිතා ච කුසලී එකන්තහිතෙසී භවෙය්‍ය, එවං පුරත්ථිමාදිභෙදාසු සබ්බාසු දිසාසු කාමභවාදිභෙදෙසු වා සබ්බෙසු භවෙසු දහරාදිභෙදාසු සබ්බාසු අවත්ථාසුපි ඨිතෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු එකන්තහිතෙසිතාය කුසලී භවෙය්‍ය ‘‘මිත්තො, උදාසිනො, පච්චත්ථිකො’’ති සීමං අකත්වා සීමාය සම්භෙදවසෙන සබ්බත්ථ එකරසං මෙත්තං භාවෙය්‍යාති ඉමං පන ගාථං වත්වා ‘‘සචෙ තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං මෙත්තං භාවෙය්‍යාථ, යෙ තෙ භගවතා ‘සුඛං සුපතී’තිආදිනා (අ. නි. 11.15; පරි. 331; මි. ප. 4.4.6) එකාදස මෙත්තානිසංසා ච වුත්තා, එකංසෙන තෙසං භාගිනො හවථා’’ති ඔවාදං අදාසි.

112. එවං සො පත්තඵලාධිගමො අත්තනො කතපුඤ්ඤං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **පබ්භාරං සොධයන්තස්සාති**ආදිමාහ. තත්ථ **පබ්භාරන්ති** සිලාපබ්බතස්ස විවෙකට්ඨානං, තං පබ්බජිතානුරූපත්තා ඉට්ඨකපාකාරං කත්වා ද්වාරකවාටං යොජෙත්වා භික්ඛූනං වසනත්ථාය අදාසි, පකාරෙන භරො පත්ථෙතබ්බොති පබ්භාරො, තං සොධයන්තස්ස මම සන්තිකං සිද්ධත්ථො නාම භගවා **ආගච්ඡි** පාපුණි.

113. **බුද්ධං උපගතං දිස්වාති** එවං මම සන්තිකං ආගතං දිස්වා **තාදිනො** ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා තාදිගුණයුත්තස්ස **ලොකජෙට්ඨස්ස** බුද්ධස්ස **සන්ථරං** තිණපණ්ණාදිසන්ථරං කට්ඨත්ථරං **පඤ්ඤාපෙත්වා** නිට්ඨාපෙත්වා **පුප්ඵාසනං** පුප්ඵමයං ආසනං අහං අදාසිං.

114. **පුප්ඵාසනෙ නිසීදිත්වාති** තස්මිං පඤ්ඤත්තෙ පුප්ඵාසනෙ නිසීදිත්වා ලොකනායකො සිද්ධත්ථො භගවා. **මමඤ්ච ගතිමඤ්ඤායාති** මය්හං ගතිං ආයතිං උප්පත්තිට්ඨානං අඤ්ඤාය ජානිත්වා **අනිච්චතං** අනිච්චභාවං **උදාහරි** කථෙසි.

115. **අනිච්චා වත සඞ්ඛාරාති** වත එකන්තෙන සඞ්ඛාරා පච්චයෙහි සමෙච්ච සමාගන්ත්වා කරීයමානා සබ්බෙ සප්පච්චයධම්මා හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා. **උප්පාදවයධම්මිනොති** උප්පජ්ජිත්වා විනස්සනසභාවා **උප්පජ්ජිත්වා** පාතුභවිත්වා එතෙ සඞ්ඛාරා **නිරුජ්ඣන්ති** විනස්සන්තීති අත්ථො. **තෙසං වූපසමො සුඛොති** තෙසං සඞ්ඛාරානං විසෙසෙන උපසමො සුඛො, තෙසං වූපසමකරං නිබ්බානමෙව එකන්තසුඛන්ති අත්ථො.

116. **ඉදං වත්වාන සබ්බඤ්ඤූති** සබ්බධම්මජානනකො භගවා ලොකානං ජෙට්ඨො වුඩ්ඪො නරානං ආසභො පධානො වීරො ඉදං අනිච්චපටිසංයුත්තං ධම්මදෙසනං **වත්වාන** කථෙත්වා **අම්බරෙ** ආකාසෙ හංසරාජා ඉව **නභං** ආකාසං අබ්භුග්ගමීති සම්බන්ධො.

117. **සකං දිට්ඨිං** අත්තනො ලද්ධිං ඛන්තිං රුචිං අජ්ඣාසයං **ජහිත්වාන** පහාය. **භාවයානිච්චසඤ්ඤහන්ති** අනිච්චෙ අනිච්චන්ති පවත්තසඤ්ඤං අහං භාවයිං වඩ්ඪෙසිං මනසි අකාසිං. **තත්ථ කාලං කතො අහන්ති** තත්ථ තිස්සං ජාතියං තතො ජාතිතො අහං කාලං කතො මතො.

118. **ද්වෙ සම්පත්තී අනුභොත්වාති** මනුස්සසම්පත්තිදිබ්බසම්පත්තිසඞ්ඛාතා ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා. **සුක්කමූලෙන චොදිතොති** පුරාණකුසලමූලෙන, මූලභූතෙන කුසලෙන වා චොදිතො සඤ්චොදිතො. **පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙති** පරියොසානෙ භවෙ සම්පත්තෙ පාපුණිතෙ. **සපාකයොනුපාගමින්ති** සකං පචිතභත්තං සපාකං යොනිං උපාගමිං. යස්ස කුලස්ස අත්තනො පචිතභත්තං අඤ්ඤෙහි අභුඤ්ජනීයං, තස්මිං චණ්ඩාලකුලෙ නිබ්බත්තොස්මීති අත්ථො. අථ වා සා වුච්චති සුනඛො, සුනඛොච්ඡිට්ඨභත්තභුඤ්ජනකචණ්ඩාලකුලෙ ජාතොති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සොපාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. සුමඞ්ගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ආහුතිං යිට්ඨුකාමොතිආදිකං ආයස්මතො සුමඞ්ගලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සත්ථාරං න්හත්වා එකචීවරං ඨිතං දිස්වා සොමනස්සජාතො අප්ඵොටෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ තාදිසෙන කම්මනිස්සන්දෙන දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස **සුමඞ්ගලොති** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ඛුජ්ජකාසිතනඞ්ගලකුද්දාලපරික්ඛාරො හුත්වා කසියා ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානෙ පවත්තියමානෙ දානූපකරණානි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දධිඝටං ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛූනං සක්කාරසම්මානං දිස්වා ''ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා සුඛුමවත්ථනිවත්ථා සුභොජනානි භුඤ්ජිත්වා නිවාතෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති, යංනූනාහම්පි පබ්බජෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා අඤ්ඤතරං මහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පබ්බජාධිප්පායං නිවෙදෙසි. සො තං කරුණායන්තො පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො එකකවිහාරෙ නිබ්බින්නො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා විබ්භමිතුකාමො ඤාතිගාමං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කච්ඡං බන්ධිත්වා ඛෙත්තං කසන්තෙ කිලිට්ඨවත්ථනිවත්ථෙ සමන්තතො රජොකිණ්ණසරීරෙ වාතාතපෙන සුස්සන්තෙ ඛෙත්තං කස්සකෙ මනුස්සෙ දිස්වා ''මහන්තං වතිමෙ සත්තා ජීවිකනිමිත්තං දුක්ඛං පච්චනුභවන්තී''ති සංවෙගං පටිලභි. ඤාණස්ස පරිපාකගතත්තා චස්ස යථාගහිතං කම්මට්ඨානං උපට්ඨාසි. සො අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා විවෙකං ලභිත්වා යොනිසොමනසිකරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි.

124. එවං සො පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ආහුතිං යිට්ඨුකාමොහන්ති**ආදිමාහ. තත්ථ **ආහුතින්ති** අන්නපානාදිඅනෙකවිධං පූජාසක්කාරූපකරණං. **යිට්ඨුකාමොති** යජිතුකාමො, දානං දාතුකාමො අහං. **පටියාදෙත්වාන භොජනන්ති** ආහාරං පටියාදෙත්වා නිප්ඵාදෙත්වා. **බ්‍රාහ්මණෙ පටිමානෙන්තොති** පටිග්ගාහකෙ සුද්ධපබ්බජිතෙ පරියෙසන්තො. **විසාලෙ මාළකෙ ඨිතොති** පරිසුද්ධපණ්ඩරපුලිනතලාභිරාමෙ විපුලෙ මාළකෙ ඨිතො.

125-7. **අද්දසාසිං සම්බුද්ධන්ති**ආදීසු **මහායසං** මහාපරිවාරං **සබ්බලොකං** සකලසත්තලොකං **විනෙතාරං** විසෙසෙන නෙතාරං නිබ්බානසම්පාපකං **සයම්භුං** සයමෙව භූතං අනාචරියකං **අග්ගපුග්ගලං** සෙට්ඨපුග්ගලං භගවන්තං භග්‍යවන්තාදිගුණයුත්තං **ජුතිමන්තං** නීලපීතාදිපභාසම්පන්නං සාවකෙහි **පුරක්ඛතං** පරිවාරිතං **ආදිච්චමිව** සූරියමිව **රොචන්තං** සොභමානං **රථියං** වීථියං පටිපන්නකං ගච්ඡන්තං පියදස්සිං නාම **සම්බුද්ධං** අද්දසින්ති සම්බන්ධො. **අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වානාති** බන්ධඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වා **සකං චිත්තං** අත්තනො චිත්තං **පසාදයිං** ඉත්ථම්භූතස්ස

හගවතො ගුණෙ පසාදෙසිං පසන්නමකාසින්ති අත්ථො. **මනසාව නිමන්තෙසින්**ති චිත්තෙන පවාරෙසිං. **ආගච්ඡතු මහාමුනී**ති මහිතො පූජාරහො මුනි හගවා මම නිවෙසනං ආගච්ඡතු.

128. **මම සඞ්කප්පමඤ්ඤායා**ති මය්හං චිත්තසඞ්කප්පං ඤත්වා **ලොකෙ** සත්තලොකෙ **අනුත්තරො** උත්තරවිරහිතො සත්ථා **ඛීණාසවසහස්සෙහි** අරහන්තසහස්සෙහි පරිවුතො **මම ද්වාරං** මය්හං ගෙහද්වාරං **උපාගමි** සම්පාපුණි.

129. තස්ස සම්පත්තස්ස සත්ථුනො එවං නමක්කාරමකාසිං. **පුරිසාජඤ්ඤ** පුරිසානං ආජඤ්ඤ, සෙට්ඨ, මම නමක්කාරො **තෙ** තුය්හං **අත්ථු** භවතු. **පුරිසුත්තම** පුරිසානං උත්තම අධිකගුණවිසිට්ඨ **තෙ** තුය්හං මම නමක්කාරො අත්ථු. **පාසාදං** පසාදජනකං මම නිවෙසනං අභිරුහිත්වා **සීහාසනෙ** උත්තමාසනෙ නිසීදතන්ති ආයාචින්ති අත්ථො.

130. **දන්තො දන්තපරිවාරො**ති සයං ද්වාරත්තයෙන දන්තො තථා දන්තාහි භික්ඛුභික්ඛුනීඋපාසකඋපාසිකාසඞ්ඛාතාහි චතූහි පරිසාහි පරිවාරිතො. **තිණ්ණො තාරයතං වරො**ති සයං තිණ්ණො සංසාරතො උත්තිණ්ණො නික්ඛන්තො තාරයතං තාරයන්තානං විසිට්ඨපුග්ගලානං වරො උත්තමො හගවා මමාරාධනෙන පාසාදං අභිරුහිත්වා **පවරාසනෙ** උත්තමාසනෙ **නිසීදි** නිසජ්ජං කප්පෙසි.

131. **යං මෙ අත්ථි සකෙ ගෙහෙ**ති අත්තනො ගෙහෙ යං ආමිසං **පච්චුපට්ඨිතං** සම්පාදිතං රාසිකතං අත්ථි. **තාහං බුද්ධස්ස පාදාසින්**ති බුද්ධස්ස බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස තං ආමිසං පාදාසිං ප-කාරෙන ආදරෙන වා අදාසින්ති අත්ථො. **පසන්නො සෙහි පාණිභී**ති අත්තනො ද්වීහි හත්ථෙහි පස්සන්නචිත්තො ගහෙත්වා පාදාසින්ති අත්ථො.

132. **පසන්නචිත්තො** පසාදිතමනසඞ්කප්පො සුමනො සුන්දරමනො. **වෙදජාතො** ජාතවෙදො උප්පන්නසොමනස්සො **කතඤ්ජලී** සිරසි ඨපිතඅඤ්ජලිපුටො **බුද්ධසෙට්ඨං නමස්සාමි** සෙට්ඨස්ස බුද්ධස්ස පණාමං කරොමීති අත්ථො. **අහො බුද්ධස්සුළාරතා**ති පටිවිද්ධචතුසච්චස්ස සත්ථුනො උළාරතා මහන්තභාවො අහො අච්ඡරියන්ති අත්ථො.

133. **අට්ඨන්නං පයිරුපාසතන්**ති පයිරුපාසන්තානං **භුඤ්ජං** භුඤ්ජන්තානං අට්ඨන්නං අරියපුග්ගලානං අන්තරෙ **ඛීණාසවා** අරහන්තොව බහූති අත්ථො. **තුය්හෙවෙසො ආනුභාවො**ති එසො ආකාසචරණඋම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනාදිආනුභාවො තුය්හෙව තුය්හං එව ආනුභාවො, නාඤ්ඤෙසං. **සරණං තං උපෙමහන්**ති තං ඉත්ථම්භූතං තුවං සරණං තාණං ලෙණං පරායනන්ති උපෙමි ගච්ඡාමි ජානාමි වාති අත්ථො.

134. ලොකජෙට්ඨො නරාසභො පියදස්සී හගවා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ඉමා බ්‍යාකරණගාථා අභාසථ කථෙසීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සුමඞ්ගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දුතියස්ස සීහාසනවග්ගස්ස වණ්ණනා සමත්තා.

3. සුභූතිවග්ගො

1. සුභූතිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො සුභූතිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ අනුප්පන්නෙයෙව පදුමුත්තරෙ භගවති ලොකනාථෙ හංසවතීනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස **නන්දමාණවො**ති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො අත්තනො පරිවාරභූතෙහි චතුචත්තාලීසාය මාණවසහස්සෙහි සද්ධිං පබ්බතපාදෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙසි. අන්තෙවාසිකානම්පි කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. තෙපි නචිරස්සෙව ඣානලාභිනො අහෙසුං.

තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරො භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා හංසවතීනගරං උපනිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පච්චූසසමයෙ ලොකං වොලොකෙන්තො නන්දතාපසස්ස අන්තෙවාසිකජටිලානං අරහත්තූපනිස්සයං, නන්දතාපසස්ස ච ද්වීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස සාවකට්ඨානන්තරස්ස පත්ථනං දිස්වා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පත්තචීවරමාදාය අඤ්ඤං කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා සීහො විය එකචරො නන්දතාපසස්ස අන්තෙවාසිකෙසු ඵලාඵලත්ථාය ගතෙසු ''බුද්ධභාවං මෙ ජානාතූ''ති පස්සන්තස්සෙව නන්දතාපසස්ස ආකාසතො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. නන්දතාපසො බුද්ධානුභාවඤ්චෙව ලක්ඛණපාරිපූරිඤ්ච දිස්වා ලක්ඛණමන්තෙ සම්මසිත්වා ''ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො නාම අගාරං අජ්ඣාවසන්තො රාජා හොති චක්කවත්තී, පබ්බජන්තො ලොකෙ විවටච්ඡෙදො සබ්බඤ්ඤූ බුද්ධො හොති, අයං පුරිසාජානීයො නිස්සංසයං බුද්ධො''ති ඤත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නන්දතාපසොපි අත්තනො අනුච්ඡවිකං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්මිං සමයෙ චතුචත්තාලීසසහස්සජටිලා පණීතපණීතානි ඔජවන්තානි ඵලාඵලානි ගහෙත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං සම්පත්තා බුද්ධානඤ්චෙව ආචරියස්ස ච නිසින්නාකාරං ඔලොකෙත්වා ආහංසු – ''ආචරිය, මයං 'ඉමස්මිං ලොකෙ තුම්හෙහි මහන්තතරො නත්ථී'ති විචරාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො මඤ්ඤෙ''ති. නන්දතාපසො – ''තාතා , කිං වදෙථ, තුම්හෙ සාසපෙන සද්ධිං අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුං උපමෙතුං ඉච්ඡථ, සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන සද්ධිං මා මං උපමිත්ථා''ති ආහ. අථ තෙ තාපසා – ''සචෙ අයං ඔරකො අභවිස්ස, න අම්හාකං ආචරියො එවං උපමං ආහරෙය්‍ය. යාව මහාවතායං පුරිසාජානීයො''ති පාදෙසු නිපතිත්වා සිරසා වන්දිංසු. අථ තෙ ආචරියො ආහ – ''තාතා, අම්හාකං බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි, භගවා ච භික්ඛාචාරවෙලායං ඉධාගතො, තස්මා මයං යථාබලං දෙය්‍යධම්මං දස්සාම, තුම්හෙහි යං යං පණීතං ඵලාඵලං ආභතං, තං තං ආහරථා''ති ආහරාපෙත්වා සහත්ථෙනෙව ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා නිසින්නෙ සත්ථරි සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරණීයං කථං කථෙන්තො නිසීදි. සත්ථා ''භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ''ති චින්තෙසි. සත්ථු චිත්තං ඤත්වා සතසහස්සමත්තා ඛීණාසවා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා අට්ඨංසු.

අථ නන්දතාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි – ''තාතා, බුද්ධානං නිසින්නාසනම්පි නීචං, සමණසතසහස්සස්සපි ආසනං නත්ථි. තුම්හෙහි අජ්ජ උළාරං භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සක්කාරං කාතුං වට්ටති, පබ්බතපාදතො වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරථා''ති ආහ. අචින්තෙය්‍යත්තා ඉද්ධිවිසයස්ස තෙ මුහුත්තෙනෙව වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධානං යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං. අග්ගසාවකානං තිගාවුතං, සෙසභික්ඛූනං අඩ්ඪයොජනාදිභෙදං, සඞ්ඝනවකස්ස උසභමත්තං පඤ්ඤාපෙසුං. එවං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු නන්දතාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ඨිතො, ''භන්තෙ, අම්හාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය ඉමං පුප්ඵාසනං ආරුය්හ නිසීදථා''ති ආහ. නිසීදි භගවා පුප්ඵාසනෙ. එවං නිසින්නෙ සත්ථරි සත්ථු ආකාරං ඤත්වා භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු. නන්දතාපසො මහන්තං පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වා තථාගතස්ස මත්ථකෙ ධාරෙන්තො අට්ඨාසි. සත්ථා ''තාපසානං අයං සක්කාරො මහප්ඵලො හොතූ''ති නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. සත්ථු සමාපන්නභාවං ඤත්වා භික්ඛූපි සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තථාගතෙ සත්තාහං නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නෙ අන්තෙවාසිකා භික්ඛාචාරකාලෙ සම්පත්තෙ වනමූලඵලාඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ බුද්ධානං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨංසු. නන්දතාපසො පන භික්ඛාචාරම්පි අගන්ත්වා පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තොයෙව සත්තාහං පීතිසුඛෙනෙව වීතිනාමෙසි.

සත්ථා නිරොධතො වුට්ඨාය අරණවිහාරිඅඞ්ගෙන දක්ඛිණෙය්‍යඞ්ගෙන චාති ද්වීහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං එකං සාවකං ''ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහී''ති ආණාපෙසි. සො චක්කවත්තිරඤ්ඤො සන්තිකා පටිලද්ධමහාලාභො මහායොධො විය තුට්ඨමානසො අත්තනො විසයෙ ඨත්වා තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා අනුමොදනමකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා සයං ධම්මං දෙසෙසි. සත්ථු දෙසනාවසානෙ සබ්බෙපි චතුචත්තාලීසසහස්සතාපසා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා – ''එථ භික්ඛවො''ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙසං තාවදෙව කෙසමස්සූ අන්තරධායිංසු . අට්ඨ පරික්ඛාරා සරීරෙ පටිමුක්කාව අහෙසුං. තෙ සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය සත්ථාරං පරිවාරයිංසු. නන්දතාපසො පන වික්ඛිත්තචිත්තතාය විසෙසං නාධිගඤ්ඡි. තස්ස කිර අරණවිහාරිත්ථෙරස්ස ධම්මං

සොතුං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය – ‘‘අහො වතාහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ඉමිනා සාවකෙන ලද්ධගුණං ලභෙය්‍යා’’න්ති චිත්තං උදපාදි. සො තෙන විතක්කෙන මග්ගඵලපටිවෙධං කාතුං නාසක්ඛි. තථාගතං පන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සම්මුඛෙ ඨිතො එවමාහ – ‘‘භන්තෙ, යෙන භික්ඛුනා ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනා කතා, කො නාමායං තුම්හාකං සාසනෙ’’ති? ‘‘අරණවිහාරිඅඞ්ගෙන ච දක්ඛිණෙය්‍යඞ්ගෙන ච එතදග්ගට්ඨානං පත්තො එසො භික්ඛූ’’ති. ‘‘භන්තෙ, ය්වායං මයා සත්තාහං පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තෙන සක්කාරො කතො, තෙන අධිකාරෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං ථෙරො විය ද්වීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො සාවකො භවෙය්‍යා’’න්ති පත්ථනං අකාසි.

සත්ථා ‘‘සමිජ්ඣිස්සති නු ඛො ඉමස්ස තාපසස්ස පත්ථනා’’ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා ඔලොකෙන්තො කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා සමිජ්ඣනකභාවං දිස්වා, ‘‘තාපස, න තෙ අයං පත්ථනා මොඝං භවිස්සති, අනාගතෙ කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ සමිජ්ඣිස්සතී’’ති ධම්මකථං කථෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ආකාසං පක්ඛන්දි. නන්දතාපසො යාව චක්ඛුපථං න සමතික්කමති, තාව සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො අපරභාගෙ කාලෙන කාලං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණිත්වා අපරිහීනජ්ඣානොව කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. තතො පන චුතො අපරානිපි පඤ්ච ජාතිසතානි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකොව අහොසි, කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙපි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙසි. එතං කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා මහාසාවකභාවං පාපුණන්තා නාම නත්ථි, ගතපච්චාගතවත්තං පන ආගමට්ඨකථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. සො වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා තාවතිංසදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

එවං සො තාවතිංසභවනෙ අපරාපරං උප්පජ්ජනවසෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ අනෙකසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තිරාජා පදෙසරාජා ච හුත්වා උළාරං මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවතො උප්පන්නකාලෙ සාවත්ථියං සුමනසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස කනිට්ඨො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සුභූති**ත්වෙව නාමං අහොසි.

තෙන ච සමයෙන අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ වෙළුවනපටිග්ගහණාදිනා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං උපනිස්සාය සීතවනෙ විහාසි. තදා අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨි සාවත්ථියං උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා අත්තනො සහායස්ස රාජගහසෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථාරං සීතවනෙ විහරන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය යාචිත්වා තතො පඤ්චචත්තාලීසයොජනෙ මග්ගෙ යොජනෙ යොජනෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන විහාරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සාවත්ථියං අට්ඨකරීසප්පමාණං ජෙතස්ස කුමාරස්ස උය්‍යානභූමිං කොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තත්ථ භගවතො විහාරං කාරෙත්වා අදාසි. විහාරමහදිවසෙ අයං සුභූතිකුටුම්බිකො අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨිනා සද්ධිං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සද්ධං පටිලභිත්වා පබ්බජි. සො උපසම්පන්නො ද්වෙ මාතිකා පගුණා කත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ සමණධම්මං කරොන්තො මෙත්තාඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

සො ධම්මං දෙසෙන්තො යස්මා සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙන අනොදිස්සකං කත්වා දෙසෙති, තස්මා අරණවිහාරීනං අග්ගො නාම ජාතො. යස්මා ච පිණ්ඩාය චරන්තො ඝරෙ ඝරෙ මෙත්තාඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය භික්ඛං පටිග්ගණ්හාති ‘‘එවං දායකානං මහප්ඵලං භවිස්සතී’’ති, තස්මා දක්ඛිණෙය්‍යානං අග්ගො නාම ජාතො. තෙන නං භගවා ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං අරණවිහාරීනං දක්ඛිණෙය්‍යානඤ්ච යදිදං සුභූතී’’ති (අ. නි. 1.198, 201) ද්වයඞ්ගසමන්නාගතෙ අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවමයං මහාථෙරො අත්තනා පූරිතපාරමීනං ඵලස්ස මත්ථකං අරහත්තං පත්වා ලොකෙ අභිඤ්ඤාතො අභිලක්ඛිතො හුත්වා බහුජනහිතාය ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුපුබ්බෙන රාජගහං අගමාසි.

රාජා බිම්බිසාරො ථෙරස්ස ආගමනං සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ‘‘ඉධෙව, භන්තෙ, වසථ, වසනට්ඨානං වො කරිස්සාමී’’ති වත්වා පක්කන්තො විස්සරි. ථෙරො සෙනාසනං අලභන්තො අබ්භොකාසෙ වීතිනාමෙසි. ථෙරස්සානුභාවෙන දෙවො න වස්සති. මනුස්සා අවුට්ඨිතාය උපද්දුතා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ උක්කුට්ඨිං අකංසු. රාජා ‘‘කෙන නු ඛො කාරණෙන දෙවො න වස්සතී’’ති වීමංසන්තො ‘‘ථෙරස්ස අබ්භොකාසවාසෙන මඤ්ඤෙ න වස්සතී’’ති චින්තෙත්වා තස්ස පණ්ණකුටිං කාරාපෙත්වා ‘‘ඉමිස්සං, භන්තෙ, පණ්ණකුටියං වසථා’’ති වත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. ථෙරො කුටිං පවිසිත්වා තිණසන්ථාරකෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. තදා දෙවො ථොකං ථොකං ඵුසායති, න සම්මාධාරං අනුපවෙච්ඡති. අථ ථෙරො ලොකස්ස අවුට්ඨිකභයං විධමිතුකාමො අත්තනො අජ්ඣත්තිකබාහිරවත්ථුකස්ස පරිස්සයස්ස අභාවං පවෙදෙන්තො ‘‘ඡන්නා මෙ කුටිකා’’ති (ථෙරගා. 1) ගාථමාහ. තස්සත්ථො ථෙරගාථායං වුත්තොයෙව.

කස්මා පනෙතෙ මහාථෙරා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්තීති? ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා අනධිගතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිවිය සන්තං පණීතං අත්තනා අධිගතලොකුත්තරධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවෙගසමුස්සාහිතඋදානදීපනත්ථං සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවවිභාවනත්ථඤ්ච පරමප්පිච්ඡා අරියා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්ති. යථා තං ලොකනාථො බොධනෙය්‍යානං අජ්ඣාසයවසෙන ‘‘දසබලසමන්නාගතො, භික්ඛවෙ,

තථාගතො චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදො’’තිආදිනා (අ. නි. 10.21; ම. නි. 1. 148 අත්ථතො සමානං) අත්තනො ගුණෙ පකාසෙති. එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි අහොසීති.

1. එවං සො පත්තඅරහත්තඵලො පත්තඑතදග්ගට්ඨානො ච අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **හිමවන්තස්සා**ති හිමාලයපබ්බතස්ස **අවිදූරෙ** ආසන්නෙ සමීපෙ පබ්බතපාදෙ මනුස්සානං ගමනාගමනසම්පන්නෙ සඤ්චරණට්ඨානෙති අත්ථො. **නිසභො නාම පබ්බතො**ති පබ්බතානං ජෙට්ඨත්තා නාමෙන නිසභො නාම සෙලමයපබ්බතො අහොසීති සම්බන්ධො. **අස්සමො සුකතො මය්හ**න්ති තත්ථ පබ්බතෙ මය්හං වසනත්ථාය අස්සමො අරඤ්ඤාවාසො සුට්ඨු කතො. කුටිරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානචඞ්කමනපරික්ඛෙපාදිවසෙන සුන්දරාකාරෙන කතොති අත්ථො. **පණ්ණසාලා සුමාපිතා**ති පණ්ණෙහි ඡාදිතා සාලා මය්හං නිවාසනත්ථාය සුට්ඨු මාපිතා නිට්ඨාපිතාති අත්ථො.

2. **කොසියො නාම නාමෙනා**ති මාතාපිතූහි කතනාමධෙය්‍යෙන කොසියො නාම. **උග්ගතාපනො** පාකටතපො ඝොරතපො. **එකාකියො** අඤ්ඤෙසං අභාවා අහං එව එකො. **අදුතියො** දුතියතාපසරහිතො **ජටිලො** ජටාධාරී තාපසො **තදා** තස්මිං කාලෙ **නිසභෙ** පබ්බතෙ **වසාමි** විහරාමීති සම්බන්ධො.

3. **ඵලං මූලඤ්ච පණ්ණඤ්ච, න භුඤ්ජාමි අහං තදා**ති තදා තස්මිං නිසභපබ්බතෙ වසනකාලෙ තිණ්ඩුකාදිඵලං මුළාලාදිමූලං, කාරපණ්ණාදිපණ්ණඤ්ච රුක්ඛතො ඔචිනිත්වා න භුඤ්ජාමීති අත්ථො. එවං සති කථං ජීවතීති තං දස්සෙන්තො **පවත්තංව සුපාතාහ**න්ති ආහ. තත්ථ **පවත්තං** සයමෙව ජාතං **සුපාතං** අත්තනො ධම්මතාය පතිතං පණ්ණාදිකං නිස්සාය ආහාරං කත්වා අහං **තාවදෙ** තස්මිං කාලෙ **ජීවාමි** ජීවිකං කප්පෙමීති සම්බන්ධො. ‘‘පවත්තපණ්ඩුපණ්ණානී’’ති වා පාඨො, තස්ස සයමෙව පතිතානි **පණ්ඩුපණ්ණානි රුක්ඛපත්තානි** උපනිස්සාය ජීවාමීති අත්ථො.

4. **නාහං කොපෙමි ආජීව**න්ති අහං ජීවිතං චජමානොපි පරිච්චාගං කුරුමානොපි තණ්හාවසෙන ඵලමූලාදිආහාරපරියෙසනාය සම්මා ආජීවං න කොපෙමි න නාසෙමීති සම්බන්ධො. **ආරාධෙමි සකං චිත්ත**න්ති සකං චිත්තං අත්තනො මනං අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨියා ච ආරාධෙමි පසාදෙමි. **විවජ්ජෙමි අනෙසන**න්ති වෙජ්ජකම්මදූතකම්මාදිවසෙන අනෙසනං අයුත්තපරියෙසනං විවජ්ජෙමි දූරං කරොමි.

5. **රාගූපසංහිතං චිත්ත**න්ති යදා යස්මිං කාලෙ මම රාගෙන සම්පයුත්තං චිත්තං උප්පජ්ජති, තදා සයමෙව අත්තනායෙව පච්චවෙක්ඛාමි ඤාණෙන පටිවෙක්ඛිත්වා විනොදෙමි. **එකග්ගො තං දමෙමහ**න්ති අහං එකස්මිං කම්මට්ඨානාරම්මණෙ අග්ගො සමාහිතො තං රාගචිත්තං දමෙමි දමනං කරොමි.

6. **රජ්ජසෙ රජ්ජනීයෙ චා**ති රජ්ජනීයෙ අල්ලීයිතබ්බෙ රූපාරම්මණාදිවත්ථුස්මිං රජ්ජසෙ අල්ලීනො අසි භවසි. **දුස්සනීයෙ ච දුස්සසෙ**ති දූසිතබ්බෙ දොසකරණවත්ථුස්මිං දූසකො අසි. **මුය්හසෙ මොහනීයෙ චා**ති මොහිතබ්බෙ මොහකරණවත්ථුස්මිං මොය්හසි මූළ්හො අසි භවසි. තස්මා තුවං **වනා** වනතො අරඤ්ඤවාසතො **නික්ඛමස්සු** අපගච්ඡාහීති එවං අත්තානං දමෙමීති සම්බන්ධො.

24. **තිම්බරූසකවණ්ණාභො**ති සුවණ්ණතිම්බරූසකවණ්ණාභො, ජම්බොනදසුවණ්ණවණ්ණොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සුභූතිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො උපවානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා මනුස්සදෙවනාගගරුළකුම්භණ්ඩයක්ඛගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනමයෙ සත්තයොජනිකෙ ථූපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තනො උත්තරසාටකං වෙළග්ගෙ ලග්ගෙත්වා ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසි. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි චෙතියපූජාරක්ඛණත්ථං ඨපිතො අදිස්සමානකායො තං ආකාසෙ ධාරෙන්තො චෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං අකාසි. සො තං දිස්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසො හුත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උපවානො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. යදා භගවතො අඵාසු අහොසි, තදා ථෙරො උණ්හොදකං තථාරූපං පානකඤ්ච භෙසජ්ජං භගවතො උපනාමෙසි. තෙනස්ස සත්ථුනො රොගො වූපසමි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

52. එවං සො පත්තඅරහත්තඵලො අධිගතඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බෙසං ලොකියලොකුත්තරධම්මානං **පාරගූ** පරියොසානං නිබ්බානං ගතො පත්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො** ජිතපඤ්චමාරො භගවා අග්ගික්ඛන්ධො ඉව ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරංසියො **ජලිත්වා** සබ්බලොකං ධම්මපජ්ජොතෙන ඔභාසෙත්වා **සම්බුද්ධො** සුට්ඨු බුද්ධො අවිජ්ජානිද්දූපගතාය පජාය සවාසනාය කිලෙසනිද්දාය පටිබුද්ධො විකසිතනෙත්තපඞ්කජො **පරිනිබ්බුතො** ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො අදස්සනං ගතොති සම්බන්ධො.

57. **ජඞ්ඝාති** චෙතියකරණකාලෙ උපචිනිතබ්බානං ඉට්ඨකානං ඨපනත්ථාය, නිබන්ධියමානසොපානපන්ති.

88. **සුධොතං රජකෙනාහන්ති** වත්ථධොවකෙන පුරිසෙන සුට්ඨු ධොවිතං සුවිසුද්ධකතං, **උත්තරෙය්‍යපටං මම** උත්තරසාටකං අහං වෙළග්ගෙ ලග්ගිත්වා ධජං කත්වා උක්ඛිපිං, **අම්බරෙ** ආකාසෙ උස්සාපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. තිසරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො තිසරණගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා අන්ධමාතාපිතරො උපට්ඨාසි. සො එකදිවසං චින්තෙසි – ''අහං මාතාපිතරො උපට්ඨහන්තො පබ්බජිතුං න ලභාමි, යංනූනාහං තීණි සරණානි ගණ්හිස්සාමි , එවං දුග්ගතිතො මොචෙස්සාමී''ති නිසභං නාම විපස්සිස්ස භගවතො අග්ගසාවකං උපසඞ්කමිත්වා තීණි සරණානි ගණ්හි. සො තානි වස්සසතසහස්සානි රක්ඛිත්වා තෙනෙව කම්මෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො, තතො පරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ මහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්තවස්සිකොව දාරකෙහි පරිවුතො එකං සඞ්ඝාරාමං අගමාසි. තත්ථ එකො ඛීණාසවත්ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සරණානි අදාසි. සො තානි ගහෙත්වා පුබ්බෙ අත්තනො රක්ඛිතානි සරණානි සරිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තං අරහත්තප්පත්තං භගවා උපසම්පාදෙසි.

106. සො අරහත්තප්පත්තො උපසම්පන්නො හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ බන්ධුමතියා**තිආදිමාහ. තත්ථ **මාතු උපට්ඨාකො අහුන්ති** අහං මාතාපිතූනං උපට්ඨාකො භරකො බන්ධුමතීනගරෙ අහොසින්ති සම්බන්ධො.

108. **තමන්ධකාරපිහිතාති** මොහන්ධකාරෙන පිහිතා ඡාදිතා. **තිවිධග්ගීහි ඩය්හරෙති** රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි තීහි අග්ගීහි ඩය්හරෙ ඩය්හන්ති සබ්බෙ සත්තාති සම්බන්ධො.

114. **අට්ඨ හෙතූ ලභාමහන්ති** අට්ඨ කාරණානි සුඛස්ස පච්චයභූතානි කාරණානි ලභාමි අහන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

තිසරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ චන්දවතියාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො පුරිමභවෙ කතාකුසලකම්මානුරූපෙන දලිද්දො හුත්වා අප්පන්නපානභොජනො පරෙසං භතිං කත්වා ජීවන්තො සංසාරෙ ආදීනවං ඤත්වා පබ්බජිතුකාමොපි පබ්බජ්ජං අලභමානො අනොමදස්සිස්ස භගවතො සාවකස්ස නිසභත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පඤ්ච සික්ඛාපදානි සමාදියි. දීඝායුකකාලෙ උප්පන්නත්තා වස්සසතසහස්සානි සීලං පරිපාලෙසි. තෙන කම්මෙන සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො. මාතාපිතරො සීලං සමාදියන්තෙ දිස්වා අත්තනො සීලං සරිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා පබ්බජි.

134. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ චන්දවතියා**තිආදිමාහ. **භතකො ආසහං තදාති** තදා මම පුඤ්ඤකරණකාලෙ අහං භතකො භතියා කම්මකාරකො ආසිං අහොසිං. **පරකම්මායනෙ යුත්තොති** භතියා පරෙසං කම්මකරණෙ ආයුත්තො යොජිතො ඔකාසාභාවෙන සංසාරතො මුච්චනත්ථාය අහං පබ්බජ්ජං න ලභාමි.

135. **මහන්ධකාරපිහිතාති** මහන්තෙහි කිලෙසන්ධකාරෙහි පිහිතා සංවුතා ඡකිතා. **තිවිධග්ගීහි ඩය්හරෙති** නරකග්ගිපෙතග්ගිසංසාරග්ගිසඞ්ඛාතෙහි තීහි අග්ගීහි ඩය්හන්ති. අහං පන කෙන උපායෙන කෙන කාරණෙන විසංයුත්තො භවෙය්‍යන්ති අත්ථො.

136. **දෙය්‍යධම්මො** අන්නපානාදිදාතබ්බයුත්තකං වත්ථු මය්හං නත්ථි, තස්සාභාවෙන අහං **වරාකො** දුක්ඛිතො **භතකො** භතියා ජීවනකො **යංනූනාහං පඤ්චසීලං රක්ඛෙය්‍යං පරිපූරයන්ති** පඤ්චසීලං සමාදියිත්වා පරිපූරෙන්තො යංනූන රක්ඛෙය්‍යං සාධුකං භද්දකං සුන්දරං කත්වා පරිපාලෙය්‍යන්ති අත්ථො.

148. **ස්වාහං යසමනුභවින්ති** සො අහං දෙවමනුස්සෙසු මහන්තං යසං අනුභවිං තෙසං සීලානං වාහසා ආනුභාවෙනාති අත්ථො. කප්පකොටිම්පි තෙසං සීලානං ඵලං කිත්තෙන්තො එකකොට්ඨාසමෙව **කිත්තයෙ** පාකටං කරෙය්‍යන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. අන්නසංසාවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො අන්නසංසාවකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පිණ්ඩාය චරන්තං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණබ්‍යාමප්පභාමණ්ඩලොපසොභිතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො භගවන්තං නිමන්තෙත්වා ගෙහං නෙත්වා වරඅන්නපානෙන සන්තප්පෙත්වා සම්පවාරෙත්වා භොජෙසි. සො තෙනෙව චිත්තප්පසාදෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චවිත්වා මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො අපරාපරං දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමවසෙන **අන්නසංසාවකත්ථෙරොති** පාකටනාමො අහොසි.

155-6. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො ‘‘එවං මයා ඉමිනා පුඤ්ඤසම්භාරානුභාවෙන පත්තං අරහත්ත’’න්ති අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණන්ති**ආදිමාහ . තත්ථ සුවණ්ණස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො යස්ස භගවතො සොයං සුවණ්ණවණ්ණො, තං **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං** සිද්ධත්ථන්ති අත්ථො. **ගච්ඡන්තං අන්තරාපණෙති** වෙස්සානං ආපණපන්තීනං අන්තරවීථියං ගච්ඡමානං. **කඤ්චනග්ඝියසංකාසන්ති** සුවණ්ණතොරණසදිසං **බාත්තිංසවරලක්ඛණං** ද්වත්තිංසවරලක්ඛණෙහි සම්පන්නං **ලොකපජ්ජොතං** සකලලොකදීපභූතං **අප්පමෙය්‍යං** පමාණවිරහිතං **අනොපමං** උපමාවිරහිතං **ජුතින්ධරං** පභාධාරං නීලපීතාදිඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො ධාරකං සිද්ධත්ථං දිස්වා **පරමං** උත්තමං පීතිං **අලත්ථං** අලභින්ති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අන්නසංසාවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. ධූපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ධූපදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සිද්ධත්ථෙ භගවති චිත්තං පසාදෙත්වා තස්ස භගවතො ගන්ධකුටියං චන්දනාගරුකාළානුසාරිආදිනා කතෙහි අනෙකෙහි ධූපෙහි ධූපපූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච උභයසම්පත්තියො අනුභවන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ පූජනීයො හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පුඤ්ඤසම්භාරානුභාවෙන සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා කතධූපපූජාපුඤ්ඤත්තා නාමෙන **ධූපදායකත්ථෙරොති** සබ්බත්ථ පාකටො. සො පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. සිද්ධො පරිපුණ්ණො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදිගුණසඞ්ඛාතො අත්ථො පයොජනං යස්ස භගවතො සොයං සිද්ධත්ථො, තස්ස **සිද්ධත්ථස්ස භගවතො** භග්‍යාදිගුණවන්තස්ස ලොකජෙට්ඨස්ස සකලලොකුත්තමස්ස **තාදිනො** ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිසස්ස අචලසභාවස්සාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ධූපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. පුලිනපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පුලිනපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසන්නචිත්තො චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණෙසු පුරාණවාලුකං අපනෙත්වා නවං මුත්තාදලසදිසපණ්ඩරපුලිනං ඔකිරිත්වා මාළකං අලඞ්කරි. තෙන කම්මෙන සො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බෙහි රතනෙහි විජ්ජොතමානෙ අනෙකයොජනෙ කනකවිමානෙ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති රාජා හුත්වා මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො අත්තනො කතපුඤ්ඤනාමසදිසෙන නාමෙන **පුලිනපූජකත්ථෙරොති** පාකටො.

165. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **විපස්සිස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. තත්ථ විවිධං පස්සතීති විපස්සී, විවිච්ච පස්සතීති වා විපස්සී, විවිධෙ අත්තත්ථපරත්ථාදිභෙදෙ අත්ථෙ පස්සතීති වා විපස්සී, විවිධෙ වොහාරපරමත්ථාදිභෙදෙ පස්සතීති වා විපස්සී, තස්ස **විපස්සිස්ස බොධියා පාදපුත්තමෙ** උත්තමෙ බොධිරුක්ඛමණ්ඩලමාළකෙ **පුරාණපුලිනං** වාලුකං ඡඩ්ඩෙත්වා සුද්ධං පණ්ඩරං පුලිනං **ආකිරිං** සන්ථරිං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පුලිනපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. උත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චන්දභාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො උත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ චන්දභාගානදියං සුසුමාරො හුත්වා නිබ්බත්තො නදීතීරං උපගතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පාරං නෙතුකාමො තීරසමීපෙයෙව නිපජ්ජි. භගවා තස්ස අනුකම්පාය පිට්ඨියං පාදෙ ඨපෙසි. සො තුට්ඨො උදග්ගො පීතිවෙගෙන මහුස්සාහො හුත්වා සොතං ඡින්දන්තො සීඝෙන ජවෙන භගවන්තං පරතීරං නෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදං ඤත්වා ‘‘අයං ඉතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සති , තතො පට්ඨාය සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉතො චතුන්නවුතිකප්පෙ අමතං පාපුණිස්සතී’’ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො තථා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, **උත්තියොති**ස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො ‘‘අමතං පරියෙසිස්සාමී’’ති පරිබ්බාජකො හුත්වා එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො හුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලදිට්ඨීනං අවිසොධිතත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤෙ භික්ඛූ විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තං දිස්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා සඞ්ඛෙපෙන ඔවාදං යාචි. සත්ථාපි තස්ස , ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, උත්තිය, ආදිමෙව විසොධෙහී’’තිආදිනා (සං. නි. 5.382) සඞ්ඛෙපෙනෙව ඔවාදං අදාසි. සො සත්ථු ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං ආරභි. තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස ආබාධො උප්පජ්ජි. උප්පන්නෙ ආබාධෙ ජාතසංවෙගො වීරියාරම්භවත්ථුං ඤත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

169. එවං සො කතසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චන්දභාගානදීතීරෙති**ආදිමාහ. තත්ථ **චන්දභාගානදීතීරෙති** පරිසුද්ධපණ්ඩරපුලිනතලෙහි ච පභාසම්පන්නපසන්නමධුරොදකපරිපුණ්ණතාය ච චන්දප්පභාකිරණසස්සිරිකාභා නදමානා සද්දං කුරුමානා ගච්ඡතීති චන්දභාගානදී, තස්සා චන්දභාගානදියා තීරෙ සුසුමාරො අහොසින්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **සුසුමාරොති** බුද්දකමච්ඡගුම්බෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කරොන්තො මාරෙතීති සුසුමාරො, චණ්ඩමච්ඡො කුම්භීලොති අත්ථො. **සභොජනපසුතොහන්ති** අහං සභොජනෙ සකගොචරෙ පසුතො බ්‍යාවටො. **නදීතිත්ථං අගච්ඡහන්ති** භගවතො ආගමනකාලෙ අහං නදීතිත්ථං අගච්ඡිං පත්තොම්හි.

170. **සිද්ධත්ථො තම්හි සමයෙති** තස්මිං මම තිත්ථගමනකාලෙ සිද්ධත්ථො භගවා අග්ගපුග්ගලො සබ්බසත්තෙසු ජෙට්ඨො සෙට්ඨො **සයම්භූ** සයමෙව භූතො ජාතො බුද්ධභූතො සො භගවා නදිං තරිතුකාමො නදීතීරං උපාගමි.

172. **පෙත්තිකං විසයං මය්හන්ති** මය්හං පිතුපිතාමහාදීහි පරම්පරානීතං, යදිදං සම්පත්තසම්පත්තමහානුභාවානං තරණන්ති අත්ථො.

173. **මම උග්ගජ්ජනං සුත්වාති** මය්හං උග්ගජ්ජනං ආරාධනං සුත්වා මහාමුනි භගවා අභිරුහීති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

උත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. එකඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණන්තිආදිකං ආයස්මතො එකඤ්ජලිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො පිණ්ඩාය චරන්තං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජනීයො හුත්වා උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සාසනෙ පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤවසෙන **එකඤ්ජලිකත්ථෙරො**ති පාකටො.

180. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා තං හත්ථතලෙ ආමලකං විය දිස්වා උදානවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණ**න්තිආදිමාහ. **විපස්සිං සත්ථවාහග්ග**න්ති වාණිජෙ කන්තාරා වහති තාරෙතීති සත්ථවාහො . වාළකන්තාරා චොළකන්තාරා දුබ්භික්ඛකන්තාරා නිරුදකකන්තාරා යක්ඛකන්තාරා අප්පභක්ඛකන්තාරා ච තාරෙති උත්තාරෙති පතාරෙති නිත්තාරෙති ඛෙමන්තභූමිං පාපෙතීති අත්ථො. කො සො? වාණිජජෙට්ඨකො. සත්ථවාහසදිසත්තා අයම්පි භගවා සත්ථවාහො. තථා හි සො තිවිධං බොධිං පත්ථයන්තෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරෙ සත්තෙ ජාතිකන්තාරා ජරාකන්තාරා බ්‍යාධිකන්තාරා මරණකන්තාරා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසකන්තාරා ච සබ්බස්මා සංසාරකන්තාරා ච තාරෙති උත්තාරෙති පතාරෙති නිත්තාරෙති නිබ්බානථලං පාපෙතීති අත්ථො. සත්ථවාහො ච සො අග්ගො සෙට්ඨො පධානො චාති සත්ථවාහග්ගො, තං **සත්ථවාහග්ගං** විපස්සිං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. **නරවරං විනායක**න්ති නරානං අන්තරෙ අසිථිලපරක්කමොති නරවීරො, තං. විසෙසෙන කතපුඤ්ඤසම්භාරෙ සත්තෙ නෙති නිබ්බානපුරං පාපෙතීති විනායකො, තං.

181. **අදන්තදමනං තාදි**න්ති රාගදොසමොහාදිකිලෙසසම්පයුත්තත්තා කායවචීමනොද්වාරෙහි අදන්තෙ සත්තෙ දමෙතීති අදන්තදමනො, තං. ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියතාදිගුණයුත්තොති තාදී, තං. **මහාවාදිං මහාමති**න්ති සකසමයපරසමයවාදීනං අන්තරෙ අත්තනා සමධිකපුග්ගලවිරහිතත්තා මහාවාදී , මහතී පථවිසමානා මෙරුසමානා ච මති යස්ස සො මහාමති, තං **මහාවාදිං මහාමතිං** සම්බුද්ධන්ති ඉමිනා තුල්‍යාධිකරණං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

එකඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. ඛොමදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො ඛොමදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්නො රතනත්තයමාමකො විපස්සිස්ස භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො ඛොමදුස්සෙන පූජං අකාසි. සො තදෙව මූලං කත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. ඡසු දෙවෙසු අපරාපරං දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා තතො චවිත්වා මනුස්සලොකෙ චක්කවත්තිආදිඅනෙකවිධමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා පරිපාකගතෙ පුඤ්ඤසම්භාරෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. කතපුඤ්ඤනාමෙන **ඛොමදායකත්ථෙරො**ති පාකටො.

184. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **නගරෙ බන්ධුමතියා**තිආදිමාහ. තත්ථ බන්ධු වුච්චති ඤාතකො, තෙ බන්ධූ යස්මිං නගරෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ඝටිතා වසන්ති, තං නගරං ''බන්ධුමතී''ති වුච්චති. **රොපෙමි බීජසම්පද**න්ති දානසීලාදිපුඤ්ඤබීජසම්පත්තිං රොපෙමි පට්ඨපෙමීති අත්ථො.

ඛොමදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

තතියස්ස සුභූතිවග්ගස්ස වණ්ණනා සමත්තා.

චතුභාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කුණ්ඩධානවග්ගො

1. කුණ්ඩධානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තාහං පටිසල්ලීනන්තිආදිකං ආයස්මතො කුණ්ඩධානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුත්තනයෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං පුඤ්ඤං කරොන්තො විචරි. සො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨාය නිසින්නස්ස මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරං මහන්තං කදලිඵලකණ්ණිකං උපනෙසි, තං භගවා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන එකාදසක්ඛත්තුං දෙවෙසු දෙවරජ්ජං කාරෙසි. චතුවීසතිවාරෙ ච රාජා අහොසි චක්කවත්තී.

සො එවං අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ච නාම න අන්වද්ධමාසිකො උපොසථො හොති. තථා හි විපස්සිස්ස භගවතො ඡබ්බස්සන්තරෙ ඡබ්බස්සන්තරෙ උපොසථො අහොසි, කස්සපදසබලො පන ඡට්ඨෙ ඡට්ඨෙ මාසෙ පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙසි, තස්ස පාතිමොක්ඛස්ස ඔසාරණකාලෙ දිසාවාසිකා ද්වෙ සහායකා භික්ඛූ ‘‘උපොසථං කරිස්සාමා’’ති ගච්ඡන්ති. අයං භුම්මදෙවතා චින්තෙසි – ‘‘ඉමෙසං ද්වින්නං භික්ඛූනං මෙත්ති අතිවිය දළ්හා, කිං නු ඛො භෙදකෙ සති භිජ්ජෙය්‍ය, න භිජ්ජෙය්‍යා’’ති. තෙසං ඔකාසං ඔලොකයමානා තෙසං අවිදූරෙ ගච්ඡති.

අථෙකො ථෙරො එකස්ස හත්ථෙ පත්තචීවරං දත්වා සරීරවළඤ්ජනත්ථං උදකඵාසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ධොතහත්ථපාදො හුත්වා ගුම්බසමීපතො නික්ඛමති. භුම්මදෙවතා තස්ස ථෙරස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො උත්තමරූපා ඉත්ථී හුත්වා කෙසෙ විධුනිත්වා සංවිධාය බන්ධන්තී විය පිට්ඨියං පංසුං පුඤ්ඡමානා විය සාටකං සංවිධාය නිවාසයමානා විය ච හුත්වා ථෙරස්ස පදානුපදිකා හුත්වා ගුම්බතො නික්ඛන්තා . එකමන්තෙ ඨිතො සහායකත්ථෙරො තං කාරණං දිස්වාව දොමනස්සජාතො ‘‘නට්ඨො දානි මෙ ඉමිනා භික්ඛුනා සද්ධිං දීඝරත්තානුගතො සිනෙහො, සචාහං එවංවිධභාවං ජානෙය්‍යං, එත්තකං කාලං ඉමිනා සද්ධිං විස්සාසං න කරෙය්‍යා’’න්ති චින්තෙත්වා ආගච්ඡන්තංයෙව නං ‘‘ගණ්හාහාවුසො, තුය්හං පත්තචීවරං, තාදිසෙන පාපෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන න ගච්ඡාමී’’ති ආහ. තං කථං සුත්වා තස්ස ලජ්ජීභික්ඛුනො හදයං තිඛිණසත්තිං ගහෙත්වා විද්ධං විය අහොසි. තතො නං ආහ – ‘‘ආවුසො, කින්නාමෙතං වදසි, අහං එත්තකං කාලං දුක්කටමත්තම්පි ආපත්තිං න ජානාමි, ත්වං පන මං අජ්ජ ‘පාපො’ති වදසි, කිං තෙ දිට්ඨන්ති, කිං අඤ්ඤෙන දිට්ඨෙන, කිං ත්වං එවංවිධෙන අලඞ්කතපටියත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ හුත්වා නික්ඛන්තො’’ති? ‘‘නත්ථෙතං, ආවුසො, මය්හං, නාහං එවරූපං මාතුගාමං පස්සාමී’’ති තස්ස යාවතතියං කථෙන්තස්සාපි ඉතරො ථෙරො කථං අසද්දහිත්වා අත්තනා දිට්ඨකාරණංයෙව භූතත්තං කත්වා ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන අගන්ත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකං ගතො. ඉතරොපි භික්ඛු අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකංයෙව ගතො.

තතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපොසථාගාරං පවිසනවෙලාය සො භික්ඛු තං භික්ඛුං උපොසථග්ගෙ දිස්වා සඤ්ජානිත්වා ‘‘ඉමස්මිං උපොසථග්ගෙ එවරූපො නාම පාපභික්ඛු අත්ථි, නාහං තෙන සද්ධිං උපොසථං කරිස්සාමී’’ති නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. අථ භුම්මදෙවතා ‘‘භාරියං මයා කම්මං කත’’න්ති මහල්ලකඋපාසකවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා – ‘‘කස්මා, භන්තෙ, අය්‍යො ඉමස්මිං ඨානෙ ඨිතො’’ති ආහ. ‘‘උපාසක, ඉමං උපොසථග්ගං එකො පාපභික්ඛු පවිට්ඨො, ‘අහං තෙන සද්ධිං උපොසථං න කරොමී’ති බහි ඨිතොම්හී’’ති. ‘‘භන්තෙ, මා එවං ගණ්හථ, පරිසුද්ධසීලො එස භික්ඛු, තුම්හෙහි දිට්ඨමාතුගාමො නාම අහං. මයා තුම්හාකං වීමංසනත්ථාය ‘දළ්හා නු ඛො ඉමෙසං ථෙරානං මෙත්ති, නො දළ්හා’ති භිජ්ජනාභිජ්ජනභාවං ඔලොකෙන්තෙන තං කම්මං කත’’න්ති. ‘‘කො පන ත්වං, සප්පුරිසා’’ති? ‘‘අහං එකා භුම්මදෙවතා, භන්තෙ’’ති. දෙවපුත්තො කථෙන්තොයෙව දිබ්බානුභාවෙන ඨත්වා ථෙරස්ස පාදමූලෙ පතිත්වා ‘‘මය්හං, භන්තෙ, ඛමථ, ථෙරස්ස එසො දොසො නත්ථි, උපොසථං කරොථා’’ති ථෙරං යාචිත්වා උපොසථග්ගං පවෙසෙසි. සො ථෙරො උපොසථං තාව එකට්ඨානෙ අකාසි. මිත්තසන්ථවවසෙන පන පුන තෙන සද්ධිං න එකට්ඨානෙ වසි. ඉමස්ස ථෙරස්ස දොසං න කථෙසි. අපරභාගෙ චුදිතකත්ථෙරො පන විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පාපුණි.

භුම්මදෙවතා තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන එකං බුද්ධන්තරං අපායතො න මුච්චිත්ථ. සචෙ පන කාලෙන කාලං මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි කතො දොසො තස්සෙව උපරි පතති. සො අම්හාකං භගවතො උප්පන්නකාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, ධානමාණවොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා මහල්ලකකාලෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජි. තස්ස උපසම්පන්නදිවසතො පට්ඨාය එකා අලඞ්කතපටියත්තා ඉත්ථී තස්මිං ගාමං පවිසන්තෙ සද්ධිංයෙව පවිසති, නික්ඛමන්තෙ නික්ඛමති, විහාරං පවිසන්තෙපි සද්ධිං පවිසති, තිට්ඨන්තෙපි තිට්ඨතීති එවං නිච්චානුබන්ධා පඤ්ඤායති. ථෙරො තං න පස්සති. තස්ස පන පුරිමකම්මස්ස නිස්සන්දෙන සා අඤ්ඤෙසං උපට්ඨාසි.

ගාමෙ යාගුභික්ඛං දදමානා ඉත්ථියො, ‘‘භන්තෙ, අයං එකො යාගුළුඞ්කො තුම්හාකං, එකො ඉමිස්සා අම්හාකං සහායිකාය’’ති පරිහාසං කරොන්ති. ථෙරස්ස මහතී විහෙසා හොති. විහාරගතම්පි නං සාමණෙරා චෙව දහරභික්ඛූ ච

පරිවාරෙත්වා ‘‘ධානො කොණ්ඩො ජාතො’’ති පරිහාසං කරොන්ති. අථස්ස තෙනෙව කාරණෙන **කුණ්ඩධානො ථෙරො**ති නාමං ජාතං. සො උට්ඨාය සමුට්ඨාය තෙහි කරියමානං කෙළිං සහිතුං අසක්කොන්තො උම්මාදං ගහෙත්වා ‘‘තුම්හෙ කොණ්ඩා, තුම්හාකං උපජ්ඣායො කොණ්ඩො, ආචරියො කොණ්ඩො’’ති වදති. අථ නං සත්ථු ආරොචෙසුං – ‘‘කුණ්ඩධානො, භන්තෙ, දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං එවං ඵරුසවාචං වදතී’’ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, ධාන, දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං ඵරුසවාචං වදසී’’ති පුච්ඡි. තෙන ‘‘සච්චං භගවා’’ති වුත්තෙ – ‘‘කස්මා එවං වදසී’’ති ආහ. ‘‘භන්තෙ, නිබද්ධං විහෙසං සහිතුං අසක්කොන්තො එවං කථෙමී’’ති . ‘‘ත්වං පුබ්බෙ කතකම්මං යාවජ්ජදිවසා ජීරාපෙතුං න සක්කොසි, පුන එවං ඵරුසවාචං මා වද භික්ඛූ’’ති වත්වා ආහ –

> ‘‘මාවොච ඵරුසං කඤ්චි, වුත්තා පටිවදෙය්‍යු තං;
> දුක්ඛා හි සාරම්භකථා, පටිදණ්ඩා ඵුසෙය්‍යු තං.
>
> ‘‘සචෙ නෙරෙසි අත්තානං, කංසො උපහතො යථා;
> එස පත්තොසි නිබ්බානං, සාරම්භො තෙ න විජ්ජතී’’ති. (ධ. ප. 133-134) –

ඉමඤ්ච පන තස්ස ථෙරස්ස මාතුගාමෙන සද්ධිං විචරණභාවං කොසලරඤ්ඤොපි කථයිංසු. රාජා ‘‘ගච්ඡථ, භණෙ, නං වීමංසථා’’ති පෙසෙත්වා සයම්පි මන්දෙනෙව පරිවාරෙන සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සූචිකම්මං කරොන්තො නිසින්නො හොති. සාපි ඉත්ථී අවිදූරෙ ඨානෙ ඨිතා විය පඤ්ඤායති.

රාජා තං දිස්වා ‘‘අත්ථි තං කාරණ’’න්ති තස්සා ඨිතට්ඨානං අගමාසි. සා තස්මිං ආගච්ඡන්තෙ ථෙරස්ස වසනපණ්ණසාලං පවිට්ඨා විය අහොසි. රාජාපි තාය සද්ධිං එව පණ්ණසාලායං පවිසිත්වා සබ්බත්ථ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා ‘‘නායං මාතුගාමො, ථෙරස්ස එකො කම්මවිපාකො’’ති සඤ්ඤං කත්වා පඨමං ථෙරස්ස සමීපෙන ගච්ඡන්තොපි ථෙරං අවන්දිත්වා තස්ස කාරණස්ස අභූතභාවං ඤත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තෙ නිසින්නො ‘‘කච්චි, භන්තෙ, පිණ්ඩකෙන න කිලමථා’’ති පුච්ඡි. ථෙරො ‘‘වට්ටති, මහාරාජා’’ති ආහ. ‘‘ජානාමහං, භන්තෙ, අය්‍යස්ස කථං, එවරූපෙනුපක්කිලෙසෙන සද්ධිං චරන්තානං තුම්හාකං කෙ නාම පසීදිස්සන්ති, ඉතො පට්ඨාය වො කත්ථචි ගමනකිච්චං නත්ථි. අහං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමි, තුම්හෙ යොනිසොමනසිකාරෙ මා පමජ්ජිත්ථා’’ති වත්වා නිබද්ධභික්ඛං පට්ඨපෙසි. ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භකං ලභිත්වා භොජනසප්පායෙන එකග්ගචිත්තො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තතො පට්ඨාය සා ඉත්ථී අන්තරධායි.

තදා මහාසුභද්දා උග්ගනගරෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙ වසමානා ‘‘සත්ථා මං අනුකම්පතූ’’ති උපොසථඞ්ගං අධිට්ඨාය නිරාමගන්ධා හුත්වා උපරිපාසාදතලෙ ඨිතා ‘‘ඉමානි පුප්ඵානි අන්තරෙ අට්ඨත්වා දසබලස්ස මත්ථකෙ විතානං හුත්වා තිට්ඨන්තු, දසබලො ඉමාය සඤ්ඤාය ස්වෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං භික්ඛං ගණ්හතූ’’ති සච්චකිරියං කත්වා අට්ඨ සුමනපුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුප්ඵානි ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය සත්ථු මත්ථකෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සත්ථා තං සුමනපුප්ඵවිතානං දිස්වා චිත්තෙනෙව සුභද්දාය භික්ඛං අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ අරුණෙ උට්ඨිතෙ ආනන්දත්ථෙරං ආහ – ‘‘ආනන්ද, මයං අජ්ජ දූරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සාම, පුථුජ්ජනානං අදත්වා අරියානංයෙව සලාකං දෙහී’’ති. ථෙරො භික්ඛූනං ආරොචෙසි – ‘‘ආවුසො, සත්ථා අජ්ජ දූරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සති. පුථුජ්ජනා මා ගණ්හන්තු, අරියාව සලාකං ගණ්හන්තූ’’ති. කුණ්ඩධානත්ථෙරො – ‘‘ආහරාවුසො, සලාක’’න්ති පඨමංයෙව හත්ථං පසාරෙසි. ආනන්දො ‘‘සත්ථා තාදිසානං භික්ඛූනං සලාකං න දාපෙති, අරියානංයෙව දාපෙතී’’ති විතක්කං උප්පාදෙත්වා ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ආහරාපෙන්තස්ස සලාකං දෙහී’’ති ආහ. ථෙරො චින්තෙසි – ‘‘සචෙ කුණ්ඩධානස්ස සලාකා දාතුං න යුත්තා, අථ සත්ථා පටිබාහෙය්‍ය, භවිස්සති එත්ථ කාරණ’’න්ති ‘‘කුණ්ඩධානස්ස සලාකං දස්සාමී’’ති ගමනං අභිනීහරි. කුණ්ඩධානො තස්ස පුරාගමනා එව අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘ආහරාවුසො ආනන්ද, සත්ථා මං ජානාති, මාදිසං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තං න සත්ථා වාරෙතී’’ති හත්ථං පසාරෙත්වා සලාකං ගණ්හි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං ඉමස්මිං සාසනෙ පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. යස්මා අයං ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භං ලභිත්වා සප්පායාහාරපටිලාභෙන සමාහිතචිත්තො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. එවංභූතස්සාපි ඉමස්ස ථෙරස්ස ගුණෙ අජානන්තා යෙ පුථුජ්ජනා භික්ඛූ ‘‘අයං පඨමං සලාකං ගණ්හති, කිං නු ඛො එත’’න්ති විමතිං උප්පාදෙන්ති. තෙසං තං විමතිවිධමනත්ථං ථෙරො ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො ‘‘පඤ්ච ඡින්දෙ’’ති ගාථං අභාසි.

1. එවං සො පූරිතපුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන අරහා හුත්වා පත්තඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සත්තාහං පටිසල්ලීන**න්තිආදිමාහ. තත්ථ සත්තාහං සත්තදිවසං නිරොධසමාපත්තිවිහාරෙන පටිසල්ලීනං විවෙකභූතන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කුණ්ඩධානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සාගතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සොභිතො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො සාගතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො නාමෙන **සොභිතො** නාම හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සනිඝණ්ඩුකෙටුභානං සාක්ඛරප්පභෙදානං ඉතිහාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණො ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො. සො එකදිවසං පදුමුත්තරං භගවන්තං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සොභමානං උය්‍යානද්වාරෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා අතීව පසන්නමානසො අනෙකෙහි උපායෙහි අනෙකෙහි ගුණවණ්ණෙහි ථොමනං අකාසි. භගවා තස්ස ථොමනං සුත්වා ‘‘අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ සාගතො නාම සාවකො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකරණං අදාසි. සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤානි කරොන්තො යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො. තස්ස මාතාපිතරො සොමනස්සං වඩ්ඪෙන්තො සුජාතො ආගතොති **සාගතොති** නාමං කරිංසු. සො සාසනෙ පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තො.

17. එවං සො පුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සොභිතො නාම නාමෙනා**තිආදිමාහ. තත්ථ තදා පුඤ්ඤසම්භාරස්ස පරිපූරණසමයෙ නාමෙන සොභිතො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසින්ති සම්බන්ධො.

21. **විපථා උද්ධරිත්වානා**ති විරුද්ධපථා කුමග්ගා, උප්පථා වා උද්ධරිත්වා අපනෙත්වා. **පථං ආචික්ඛසෙ**ති, භන්තෙ, සබ්බඤ්ඤු තුවං පථං සප්පුරිසමග්ගං නිබ්බානාධිගමනූපායං ආචික්ඛසෙ කථෙසි දෙසෙසි විභජි උත්තානිං අකාසීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සාගතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. මහාකච්චානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරනාථස්සාතිආදිකං ආයස්මතො කච්චානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිමහාසාලකුලගෙහෙ නිබ්බත්තෙත්වා වුද්ධිප්පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො සත්ථාරං එකස්මිං වනසණ්ඩෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙත්වා කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති සුවණ්ණචෙතියකරණට්ඨානං දසසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණිට්ඨිකාය පූජං කත්වා ‘‘භගවා මය්හං නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරං සුවණ්ණවණ්ණං හොතූ’’ති පත්ථනං අකාසි. තතො යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උජ්ජෙනියං රඤ්ඤො චණ්ඩපජ්ජොතස්ස පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ මාතාපිතරො ‘‘අම්හාකං පුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතො’’ති **කඤ්චනමාණවො**ත්වෙව නාමං කරිංසු. සො වුද්ධිමන්වාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභි. සො ගොත්තවසෙන **කච්චානො**ති පඤ්ඤායිත්ථ.

රාජා චණ්ඩපජ්ජොතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා, ‘‘ආචරිය, ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං ඉධානෙහී’’ති පෙසෙසි. සො අත්තට්ඨමො සත්ථු සන්තිකං උපගතො. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො සත්තහි ජනෙහි සද්ධිං සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අථ සත්ථා ‘‘එථ, භික්ඛවො’’ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව ද්වඞ්ගුලමත්තකෙසමස්සුකා ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. එවං ථෙරො සදත්ථං නිප්ඵාදෙත්වා, ‘‘භන්තෙ, රාජා පජ්ජොතො තුම්හාකං පාදෙ වන්දිතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ඉච්ඡතී’’ති සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ත්වංයෙව භික්ඛු තත්ථ ගච්ඡ, තයි ගතෙපි රාජා පසීදිස්සතී’’ති ආහ. ථෙරො අත්තට්ඨමො තත්ථ ගන්ත්වා රාජානං පසාදෙත්වා අවන්තීසු සාසනං පතිට්ඨාපෙත්වා පුන සත්ථු සන්තිකමෙව ගතො.

31. එවං සො පත්තඅරහත්තඵලො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං යදිදං මහාකච්චානො’’ති (අ. නි. 1.188, 197) එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරනාථස්සා**තිආදිමාහ. තත්ථ **පදුමං නාම චෙතිය**න්ති පදුමෙහි ඡාදිතත්තා වා පදුමාකාරෙහි කතත්තා වා භගවතො වසනගන්ධකුටිවිහාරොව පූජනීයභාවෙන චෙතියං, යථා ‘‘ගොතමකචෙතියං, ආළවකචෙතිය’’න්ති වුත්තෙ තෙසං යක්ඛානං නිවසනට්ඨානං පූජනීයට්ඨානත්තා චෙතියන්ති වුච්චති, එවමිදං භගවතො වසනට්ඨානං චෙතියන්ති වුච්චති, න ධාතුනිධායකචෙතියන්ති වෙදිතබ්බං. න හි අපරිනිබ්බුතස්ස භගවතො සරීරධාතූනං අභාවා ධාතුචෙතියං අකරි. **සිලාසනං කාරයිත්වා**ති තස්සා පදුමනාමිකාය ගන්ධකුටියා පුප්ඵාධාරත්ථාය හෙට්ඨා ඵලිකමයං සිලාසනං කාරෙත්වා. **සුවණ්ණෙනාභිලෙපයි**න්ති තං සිලාසනං ජම්බොනදසුවණ්ණෙන අභිවිසෙසෙන ලෙපයිං ඡාදෙසින්ති අත්ථො.

32. රතනාමයං සත්තහි රතනෙහි කතං ඡත්තං **පග්ගය්හ** මුද්ධනි ධාරෙත්වා වාළබීජනිඤ්ච සෙතපවරචාමරිඤ්ච පග්ගය්හ බුද්ධස්ස අභිරොපයිං. **ලොකබන්ධුස්ස තාදිනොති** සකලලොකබන්ධුසදිසස්ස තාදිගුණසමඞ්ගිස්ස බුද්ධස්ස ධාරෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

මහාකච්චානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කාළුදායිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො කාළුදායිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුලප්පසාදකානං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තජ්ජං අභිනීහාරං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං බොධිසත්තස්ස මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ කපිලවත්ථුස්මිංයෙව අමච්චගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසංයෙව ජාතොති තං දිවසංයෙව නං දුකූලචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානත්ථාය නයිංසු. බොධිසත්තෙන හි සද්ධිං බොධිරුක්ඛො, රාහුලමාතා, චත්තාරො නිධී, ආරොහනහත්ථී, අස්සකණ්ඩකො, ආනන්දො, ඡන්නො, කාළුදායීති ඉමෙ සත්ත එකදිවසෙ ජාතත්තා සහජාතා නාම අහෙසුං. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ සකලනගරස්ස උදග්ගචිත්තදිවසෙ ජාතත්තා **උදායි**ත්වෙව නාමං අකංසු. ථොකං කාළධාතුකත්තා පන **කාළුදායී**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කුමාරකීළං කීළන්තො වුද්ධිං අගමාසි.

අපරභාගෙ ලොකනාථෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරං එකං අමච්චං ''පුත්තං මෙ ඉධානෙහී''ති පෙසෙසි. සො ධම්මදෙසනාවෙලායං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පාපුණි. අථ නෙ සත්ථා ''එථ, භික්ඛවො''ති හත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තප්පත්තිතො පට්ඨාය පන අරියා මජ්ඣත්තාව හොන්ති. තස්මා රඤ්ඤා පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි. රාජා ''නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සූයතී''ති අපරං අමච්චං පුරිසසහස්සෙහි පෙසෙසි. තස්මිම්පි තථා පටිපන්නෙ අපරම්පි පෙසෙසීති එවං නවහි පුරිසසහස්සෙහි සද්ධිං නව අමච්චෙ පෙසෙසි. සබ්බෙ අරහත්තං පත්වා තුණ්හී අහෙසුං.

අථ රාජා චින්තෙසි – ''එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන දසබලස්ස ඉධාගමනත්ථාය න කිඤ්චි කථයිංසු, අයං ඛො උදායි දසබලෙන සමවයො, සහපංසුකීළිකො, මයි ච සිනෙහො අත්ථි, ඉමං පෙසෙස්සාමී''ති තං පක්කොසාපෙත්වා, ''තාත, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා දසබලං ඉධානෙහී''ති වත්වා පෙසෙසි. සො පන ගච්ඡන්තො ''සචාහං, දෙව, පබ්බජිතුං ලභිස්සාමි, එවාහං භගවන්තං ඉධානෙස්සාමී''ති වත්වා ''යං කිඤ්චි කත්වා මම පුත්තං දස්සෙහී''ති වුත්තො රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනවෙලායං පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි. අරහත්තං පන පත්වා ''න තාවායං දසබලස්ස කුලනගරං ගන්තුං කාලො, වසන්තෙ පන උපගතෙ පුප්ඵිතෙ වනසණ්ඩෙ හරිතතිණසඤ්ඡන්නාය භූමියා ගමනකාලො භවිස්සතී''ති කාලං පටිමානෙන්තො වසන්තෙ සම්පත්තෙ සත්ථු කුලනගරං ගන්තුං ගමනමග්ගවණ්ණං සංවණ්ණෙන්තො –

> ''අඞ්ගාරිනො දානි දුමා භදන්තෙ, ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය;
> තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රසානං.
>
> ''දුමානි ඵුල්ලානි මනොරමානි, සමන්තතො සබ්බදිසා පවන්ති;
> පත්තං පහාය ඵලමාසසානා, කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර.
>
> ''නෙවාතිසීතං න පනාතිඋණ්හං, සුඛා උතු අද්ධනියා භදන්තෙ;
> පස්සන්තු තං සාකියා කොළියා ච, පච්ඡාමුඛං රොහිනියං තරන්තං.
>
> ''ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, බීජං ආසාය වප්පති;
> ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනහාරකා;
> යාය ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු. (ථෙරගා. 527-530);
>
> ''නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛඡාතකං;
> සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනි. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.225);

‘‘පුනප්පුනඤ්චෙව වපන්ති බීජං, පුනප්පුනං වස්සති දෙවරාජා;
පුනප්පුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා, පුනප්පුනං ධඤ්ඤමුපෙති රට්ඨං.

‘‘පුනප්පුනං යාචනකා චරන්ති, පුනප්පුනං දානපතී දදන්ති;
පුනප්පුනං දානපතී දදිත්වා, පුනප්පුනං සග්ගමුපෙන්ති ඨානං.

‘‘වීරො හවෙ සත්තයුගං පුනෙති, යස්මිං කුලෙ ජායති භූරිපඤ්ඤො;
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො, තයා හි ජාතො මුනි සච්චනාමො.

‘‘සුද්ධොදනො නාම පිතා මහෙසිනො, බුද්ධස්ස මාතා පන මායනාමා;
යා බොධිසත්තං පරිහරිය කුච්ඡිනා, කායස්ස භෙදා තිදිවම්හි මොදති.

‘‘සා ගොතමී කාලකතා ඉතො චුතා, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතා;
සා මොදති කාමගුණෙහි පඤ්චහි, පරිවාරිතා දෙවගණෙහි තෙහී’’ති. (ථෙරගා. 531-535);

ඉමා ගාථා අභාසි. තත්ථ **අඞ්ගාරිනොති** අඞ්ගාරානි වියාති අඞ්ගාරානි. අඞ්ගාරානි රත්තපවාළවණ්ණානි රුක්ඛානං පුප්ඵඵලානි, තානි එතෙසං සන්තීති අඞ්ගාරිනො, අභිලොහිතකුසුමකිසලයෙහි අඞ්ගාරවුට්ඨිසම්පරිකිණ්ණා වියාති අත්ථො. **දානීති** ඉමස්මිං කාලෙ. **දුමාති** රුක්ඛා. **භදන්තෙති** භද්දං අන්තෙ එතස්සාති, ‘‘භදන්තෙ’’ති එකස්ස ද-කාරස්ස ලොපං කත්වා වුච්චති. ගුණවිසෙසයුත්තො, ගුණවිසෙසයුත්තානඤ්ච අග්ගභූතො සත්ථා. තස්මා, භදන්තෙති සත්ථු ආලපනමෙව, පච්චත්තවචනඤ්චෙතං එකාරන්තං ‘‘සුගතෙ පටිකම්මෙ සුඛෙ දුක්ඛෙ ජීවෙ’’තිආදීසු විය. ඉධ පන සම්බොධනට්ඨෙ දට්ඨබ්බං. තෙන වුත්තං, ‘‘භදන්තෙති ආලපන’’න්ති. ‘‘භද්දසද්දෙන සමානත්ථං පදන්තරමෙක’’න්ති කෙචි. ඵලානි එසන්තීති **ඵලෙසිනො**. අචෙතනෙපි හි සචෙතනකිරියං ආහ. එවං ථෙරෙන යාචිතො භගවා තත්ථ ගමනෙ බහූනං විසෙසාධිගමනං දිස්වා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො රාජගහතො අතුරිතචාරිකාවසෙන කපිලවත්ථුගාමිමග්ගං පටිපජ්ජි. ථෙරො ඉද්ධියා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ ඨිතොව අදිට්ඨපුබ්බවෙසං දිස්වා රඤ්ඤා ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති පුච්ඡිතො ‘‘අමච්චපුත්තං තයා භගවතො සන්තිකං පෙසිතං මං න ජානාසි, ත්වං එවං පන ජානාහී’’ති දස්සෙන්තො –

‘‘බුද්ධස්ස පුත්තොම්හි අසය්හසාහිනො, අඞ්ගීරසස්සප්පටිමස්ස තාදිනො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසී’’ති. (ථෙරගා. 536) –

ගාථමාහ.

තත්ථ **බුද්ධස්ස පුත්තොම්හීති** සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස ඔරස්ස පුත්තො අම්හි. **අසය්හසාහිනොති** අභිසම්බොධිතො පුබ්බෙ ඨපෙත්වා මහාබොධිසත්තං අඤ්ඤෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හස්ස සකලස්ස බොධිසම්භාරස්ස මහාකාරුණිකාධිකාරස්ස ච සහනතො වහනතො, තතො පරම්පි අඤ්ඤෙහි සහිතුං අභිභවිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හානං පඤ්චන්නං මාරානං සහනතො අභිභවනතො, ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිආදිවිභාගාවබොධනෙන යථාරහං වෙනෙය්‍යානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි අනුසාසනීසඞ්ඛාතස්ස අඤ්ඤෙහි අසය්හස්ස බුද්ධකිච්චස්ස සහනතො, තත්ථ වා සාධුකාරිභාවතො අසය්හසාහිනො. **අඞ්ගීරසස්සාති** අඞ්ගීකතසීලාදිසම්පත්තිකස්ස. අඞ්ගමඞ්ගෙහි නිච්ඡරණකඔභාසස්සාති අපරෙ. කෙචි පන ‘‘අඞ්ගීරසො, සිද්ධත්ථොති ද්වෙ නාමානි පිතරායෙව ගහිතානී’’ති වදන්ති. **අප්පටිමස්සාති** අනූපමස්ස. ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිලක්ඛණප්පත්තියා **තාදිනො. පිතුපිතා මය්හං තුවංසීති** අරියජාතිවසෙන මය්හං පිතු සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකවොහාරෙන ත්වං පිතා අසි. **සක්කාති** ජාතිවසෙන රාජානං ආලපති. **ධම්මෙනාති** සභාවෙන අරියජාති ලොකියජාතීති ද්වින්නං ජාතීනං සභාවසමොධානෙන. **ගොතමාති** රාජානං ගොත්තෙන ආලපති. **අය්‍යකොසීති** පිතාමහො අසි. එත්ථ ච ‘‘බුද්ධස්ස පුත්තොම්හී’’තිආදිං වදන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

එවං පන අත්තානං ජානාපෙත්වා හට්ඨතුට්ඨෙන රඤ්ඤා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා දින්නෙ ගමනාකාරං දස්සෙසි. ‘‘කස්මා, භන්තෙ, ගන්තුකාමත්ථ, භුඤ්ජථා’’ති ච වුත්තෙ, ‘‘සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමී’’ති. ‘‘කහං පන සත්ථා’’ති? ‘‘වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය මග්ගං පටිපන්නො’’ති. ‘‘තුම්හෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජථ, අඤ්ඤං භගවතො හරිස්සථ. යාව ච මම පුත්තො ඉමං නගරං සම්පාපුණාති, තාවස්ස ඉතො පිණ්ඩපාතං හරථා’’ති වුත්තෙ ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා රඤ්ඤො පරිසාය ච ධම්මං කථෙත්වා සත්ථු ආගමනතො පුරෙතරමෙව සකලරාජනිවෙසනං රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නං කරොන්තො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව සත්ථු ආහරිතබ්බභත්තපුණ්ණං පත්තං ආකාසෙ විස්සජ්ජෙත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං උපනාමෙත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථා තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. එවං සට්ඨියොජනමග්ගෙ දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්තස්ස භගවතො රාජගෙහතොයෙව පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අදාසි. අථ නං භගවා ‘‘අයං මය්හං පිතුනො සකලනිවෙසනං පසාදෙතී’’ති ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං කුලප්පසාදකානං භික්ඛූනං යදිදං කාළුදායී’’ති (අ. නි. 1.219, 225) කුලප්පසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

48-9. එවං සො කතපුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන අරහත්තං පත්වා පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. **අද්ධානං පටිපන්නස්සා**ති අපරරට්ඨං ගමනත්ථාය දූරමග්ගං පටිපජ්ජන්තස්ස. **චරතො චාරිකං** තදාති අන්තොමණ්ඩලං මජ්ඣෙමණ්ඩලං බහිමණ්ඩලන්ති තීණි මණ්ඩලානි තදා චාරිකං චරතො චරන්තස්ස **පදුමුත්තරබුද්ධස්ස** භගවතො **සුඵුල්ලං** සුට්ඨු ඵුල්ලං පබොධිතං **ගය්හ** ගහෙත්වා න කෙවලමෙව පදුමං, උප්පලඤ්ච **මල්ලිකං** විකසිතං අහං ගය්හ උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා පූරෙසින්ති සම්බන්ධො. **පරමන්නං ගහෙත්වානා**ති පරමං උත්තමං සෙට්ඨං මධුරං සබ්බසූපක්කං සාලිඔදනං ගහෙත්වා සත්ථුනො **අදාසිං** භොජෙසින්ති අත්ථො.

97. **සක්‍යානං නන්දිජනනො**ති සක්‍යරාජකුලානං භගවතො ඤාතීනං ආරොහපරිණාහරූපයොබ්බනවචනාලපනසම්පත්තියා නන්දං තුට්ඨිං ජනෙන්තො උප්පාදෙන්තො. **ඤාතිබන්ධු භවිස්සතී**ති ඤාතො පාකටො බන්ධු භවිස්සති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

කාළුදායිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මොඝරාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සී තු භගවාතිආදිකං ආයස්මතො මොඝරාජත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලූඛචීවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානන්තරං ආකඞ්ඛන්තො පණිධානං කත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුන බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො එකදිවසං අත්ථදස්සිං භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං රථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා ‘‘යාවතා රූපිනො සත්ථා’’තිආදීහි ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවිත්වා භාජනං පූරෙත්වා මධුං උපනෙසි. සත්ථා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපභගවතො කාලෙ කට්ඨවාහනස්ස නාම රඤ්ඤො අමච්චො හුත්වා නිබ්බත්තො තෙන සත්ථු ආනයනත්ථාය පෙසිතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා තතො චුතො එකං බුද්ධන්තරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මොඝරාජා**ති ලද්ධනාමො බාවරියබ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො සංවෙගජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තාපසසහස්සපරිවාරො අජිතාදීහි සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං පෙසිතො තෙසං පන්නරසමො හුත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා සත්ථලූඛං සුත්තලූඛං රජනලූඛන්ති විසෙසෙන තිවිධෙනපි ලූඛෙන සමන්නාගතං පංසුකූලං ධාරෙසි. තෙන නං සත්ථා ලූඛචීවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

64. එවං සො පණිධානානුරූපෙන අරහත්තඵලං පත්වා අත්තනො පුබ්බසම්භාරං දිස්වා පුබ්බකම්මාපදානං පකාසෙන්තො **අත්ථදස්සී තු භගවා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

73. **පූටකං පූරයිත්වානා**ති පුටකං වුච්චති වාරකං, ඝටං වා. **අනෙළකං** නිද්දොසං මක්ඛිකණ්ඩවිරහිතං බුද්දමධුනා ඝටං පූරෙත්වා තං උභොහි හත්ථෙහි **පග්ගය්හ** පකාරෙන ආදරෙන ගහෙත්වා **මහෙසිනො** භගවතො උපනෙසින්ති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මොඝරාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. අධිමුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො අධිමුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.අධිමුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා). අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිම්හි ලොකනාථෙ පරිනිබ්බුතෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා උච්ඡූහි මණ්ඩපං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පරියොසානෙ සන්තිපදං පණිධෙසි. සො තතො චුතො දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසීදිත්වා සද්ධාය පතිට්ඨිතත්තා **අධිමුත්තත්ථෙරො**ති පාකටො.

84. එවං කතසම්භාරවසෙන අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

අධිමුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ලසුණදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො ලසුණදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. එසොපායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තං නිස්සාය වනෙ වසන්තො බහූනි ලසුණානි රොපෙත්වා තදෙව වනමූලඵලඤ්ච ඛාදන්තො විහාසි. සො බහූනි ලසුණානි කාජෙනාදාය මනුස්සපථං ආහරිත්වා පසන්නො දානං දත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස භෙසජ්ජත්ථාය දත්වා ගච්ඡති. එවං සො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤබලෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තිං අනුභවිත්වා කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උප්පන්නො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො පුබ්බකම්මවසෙන **ලසුණදායකත්ථෙරො**ති පාකටො.

89. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ හිමාලයපබ්බතස්ස පරියොසානෙ මනුස්සානං සඤ්චරණට්ඨානෙ යදා විපස්සී භගවා උදපාදි, තදා අහං තාපසො අහොසින්ති සම්බන්ධො. **ලසුණං උපජීවාමී**ති රත්තලසුණං රොපෙත්වා තදෙව ගොචරං කත්වා ජීවිකං කප්පෙමීති අත්ථො. තෙන වුත්තං ''ලසුණං මය්හභොජන''න්ති.

90. **ඛාරියො පූරයිත්වානා**ති තාපසභාජනානි ලසුණෙන පූරයිත්වා කාජෙනාදාය **සඞ්ඝාරාමං** සඞ්ඝස්ස වසනට්ඨානං හෙමන්තාදීසු තීසු කාලෙසු සඞ්ඝස්ස චතූහි ඉරියාපථෙහි වසනවිහාරං **අගච්ඡිං** අගමාසින්ති අත්ථො. **හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙනා**ති අහං සන්තුට්ඨො සොමනස්සයුත්තචිත්තෙන සඞ්ඝස්ස ලසුණං අදාසින්ති අත්ථො.

91. **විපස්සිස්ස…පෙ.… නිරතස්සහ**න්ති නරානං අග්ගස්ස සෙට්ඨස්ස අස්ස විපස්සිස්ස භගවතො සාසනෙ නිරතො නිස්සෙසෙන රතො අහන්ති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝස්ස…පෙ.… මොදහ**න්ති අහං සඞ්ඝස්ස ලසුණදානං දත්වා **සග්ගම්හි** සුට්ඨු අග්ගස්මිං දෙවලොකෙ ආයුකප්පං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානො මොදිං, සන්තුට්ඨො භවාමීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

ලසුණදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ආයාගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො ආයාගදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො පරිනිබ්බුතකාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසන්නො වඩ්ඪකීනං මූලං දත්වා අතිමනොහරං දීඝං භොජනසාලං කාරාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා පණීතෙනාහාරෙන භොජෙත්වා මහාදානං දත්වා චිත්තං පසාදෙසි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො උභයසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤවසෙන **ආයාගත්ථෙරො**ති පාකටො.

94. එවං සො කතපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන අරහත්තං පත්වා අත්තනා පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ **නිබ්බුතෙ**ති වදතං ''මයං බුද්ධා''ති වදන්තානං අන්තරෙ **වරෙ** උත්තමෙ සිඛිම්හි භගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො. **හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙනා**ති සද්ධතාය හට්ඨපහට්ඨො සොමනස්සයුත්තචිත්තතාය පහට්ඨෙන චිත්තෙන **උත්තමං ථූපං** සෙට්ඨං චෙතියං **අවන්දිං** පණාමයින්ති අත්ථො.

95. **වඩ්ඪකීහි කථාපෙත්වා**ති ''භොජනසාලාය පමාණං කිත්තක''න්ති පමාණං කථාපෙත්වාති අත්ථො. **මූලං දත්වානහං තදා**ති තදා තස්මිං කාලෙ අහං කම්මකරණත්ථාය තෙසං වඩ්ඪකීනං මූලං දත්වා **ආයාගං** ආයතං දීඝං භොජනසාලං අහං සන්තුට්ඨො සොමනස්සචිත්තෙන කාරපෙසහං කාරාපෙසිං අහන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

97. **ආයාගස්ස ඉදං ඵල**න්ති භොජනසාලදානස්ස ඉදං විපාකන්ති අත්ථො.

ආයාගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ධම්මචක්කිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ධම්මචක්කිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං

කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිතො විභවසම්පන්නො මහාභොගො, සො රතනත්තයෙ පසන්නො සද්ධාජාතො ධම්මසභායං ධම්මාසනස්ස පිට්ඨිතො රතනමයං ධම්මචක්කං කාරෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු නිබ්බත්තට්ඨානෙසු සක්කසම්පත්තිං චක්කවත්තිසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ උප්පන්නො විභවසම්පන්නො සඤ්ජාතසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලනාමසදිසනාමෙන **ධම්මචක්කිකත්ථෙරොති** පාකටො ජාතො අහොසි.

102. සො පුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. **සීහාසනස්ස සම්මුඛාති** සීහස්ස භගවතො නිසින්නස්ස සම්මුඛා බුද්ධාසනස්ස අභිමුඛට්ඨානෙති අත්ථො, **ධම්මචක්කං මෙ ඨපිතන්ති** මයා ධම්මචක්කාකාරෙන උභතො සීහරූපං දස්සෙත්වා මජ්ඣෙ ආදාසසදිසං කාරෙත්වා කතං ධම්මචක්කං ඨපිතං පූජිතං. කිං භූතං? විඤ්ඤූහි මෙධාවීහි ‘‘අතීව සුන්දර’’න්ති **වණ්ණිතං** ථොමිතං සුකතං ධම්මචක්කන්ති සම්බන්ධො.

103. **චාරුවණ්ණොව සොභාමීති** සුවණ්ණවණ්ණො ඉව සොභාමි විරොචාමීති අත්ථො. ‘‘චතුවණ්ණෙහි සොභාමී’’තිපි පාඨො, තස්ස ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දජාතිසඞ්ඛාතෙහි චතූහි වණ්ණෙහි **සොභාමි** විරොචාමීති අත්ථො. **සයොග්ගබලවාහනොති** සුවණ්ණසිවිකාදීහි යොග්ගෙහි ච සෙනාපතිමහාමත්තාදීහි සෙවකෙහි බලෙහි ච හත්ථිඅස්සරථසඞ්ඛාතෙහි වාහනෙහි ච සහිතොති අත්ථො. **බහුජ්ජනා** බහවො මනුස්සා **අනුයන්තා** මමානුවත්තන්තා **නිච්චං** නිච්චකාලං පරිවාරෙන්තීති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ධම්මචක්කිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. කප්පරුක්ඛියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො කප්පරුක්ඛියත්ථෙරස්ස අපදානං (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.576). අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමූපායභූතානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො සත්ථරි පසන්නො සත්තහි රතනෙහි විචිත්තං සුවණ්ණමයං කප්පරුක්ඛං කාරෙත්වා සිද්ධත්ථස්ස භගවතො චෙතියස්ස සම්මුඛෙ ඨපෙත්වා පූජෙසි. සො එවරූපං පුඤ්ඤං කත්වා යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු ආරාධෙත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලනාමෙන **කප්පරුක්ඛියත්ථෙරොති** පාකටො අහොසි.

108. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. **ථූපසෙට්ඨස්ස සම්මුඛාති** සෙට්ඨස්ස උත්තමස්ස ධාතුනිහිතථූපස්ස චෙතියස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ **විචිත්තදුස්සෙ** අනෙකවණ්ණෙහි විසමෙන විසදිසෙන චිත්තෙන මනොහරෙ චිනපට්ටසොමාරපට්ටාදිකෙ දුස්සෙ . **ලගෙත්වා** ඔලග්ගෙත්වා කප්පරුක්ඛං **ඨපෙසිං** අහං පතිට්ඨපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කප්පරුක්ඛියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

5. උපාලිවග්ගො

1. භාගිනෙය්‍යුපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඛීණාසවසහස්සෙහීතිආදිකං ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යුපාලිත්ථෙරස්ස අපදානං. එසො හි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තස්මිං තස්මිං භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී හුත්වා හිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමො හිමවන්තං පාවිසි. තාපසො භගවන්තං පුණ්ණචන්දමිව විරොචමානං දූරතොව දිස්වා පසන්නමානසො අජිනචම්මං අංසෙ කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ වන්දිත්වා ඨිතකොව දසනඛසමොධානඤ්ජලිං සිරසි පතිට්ඨපෙත්වා අනෙකාහි උපමාහි අනෙකෙහි ථුතිවචනෙහි භගවන්තං ථොමෙසි. තං සුත්වා භගවා – ‘‘අයං තාපසො අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විනයෙ තිකිච්ඡපඤ්ඤානං අග්ගො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකරණමදාසි. සො යාවතායුකං ඨත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ උපාලිත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො කමෙන වුද්ධිප්පත්තො මාතුලස්ස උපාලිත්ථෙරස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. සො අත්තනො ආචරියස්ස සමීපෙ වසිතත්තා විනයපඤ්හෙ තිකිච්ඡඤාණො අහොසි. අථ භගවා ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයපඤ්හෙ තිකිච්ඡපඤ්ඤානං භික්ඛූනං යදිදං භාගිනෙය්‍යුපාලී’’ති තං එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

1. සො එවං එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඛීණාසවසහස්සෙහී**තිආදිමාහ. තත්ථ **ආ** සමන්තතො යාවභවග්ගා සවන්ති පවත්තන්තීති ආසවා. කාමාසවාදයො චත්තාරො ආසවා, තෙ **ඛීණා** සොසිතා විසොසිතා විද්ධංසිතා යෙහි තෙති ඛීණාසවා, තෙයෙව සහස්සා ඛීණාසවසහස්සා, තෙහි ඛීණාසවසහස්සෙහි . **පරෙතො** පරිවුතො **ලොකනායකො** ලොකස්ස නිබ්බානපාපනකො විවෙකං අනුයුත්තො පටිසල්ලිතුං එකීභවිතුං ගච්ඡතෙති සම්බන්ධො.

2. **අජිනෙන නිවත්ථොහන්ති** අහං අජිනමිගචම්මෙන පටිච්ඡන්නො, අජිනචම්මවසනොති අත්ථො. **තිදණ්ඩපරිධාරකොති** කුණ්ඩිකට්ඨපනත්ථාය තිදණ්ඩං ගහෙත්වා ධාරෙන්තොති අත්ථො. භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිබ්‍යූළ්හං පරිවාරිතං ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං පාකටමෙවාති.

භාගිනෙය්‍යුපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සොණකොළිවිසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො කොළිවිසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිතො විභවසම්පන්නො භගවතො චඞ්කමනත්ථාය සොභනං චඞ්කමං කාරෙත්වා සුධාපරිකම්මං කාරෙත්වා ආදාසතලමිව සමං විජ්ජොතමානං කත්වා දීපධූපපුප්ඵාදීහි සජ්ජෙත්වා භගවතො නිය්‍යාදෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙනාහාරෙන පූජෙසි. සො එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. තත්ථ පාළියා වුත්තනයෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අන්තරා ඔක්කාකකුලප්පසුතොති තං සබ්බං පාළියා වුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. පච්ඡිමභවෙ පන කොලියරාජවංසෙ ජාතො වයප්පත්තො කොටිඅග්ඝනකස්ස කණ්ණපිළන්ධනස්ස ධාරිතත්තා **කොටිකණ්ණොති**, **කුටිකණ්ණොති** ච පාකටො අහොසි. සො භගවති පසන්නො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

25. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සිස්ස මුනිනොති**ආදිමාහ. තත්ථ **අනොමදස්සිස්සාති** අනොමං අලාමකං සුන්දරං දස්සනං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතත්තා බ්‍යාමප්පභාමණ්ඩලොපසොභිතත්තා ආරොහපරිණාහෙන සමන්නාගතත්තා ච දස්සනීයං සරීරං යස්ස භගවතො සො අනොමදස්සී, තස්ස අනොමදස්සිස්ස මුනිනොති අත්ථො. **තාදිනොති** ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවස්ස. **සුධාය ලෙපනං කත්වාති** සුධාය අවලිත්තං කත්වා දීපධූපපුප්ඵධජපටාකාදීහි ච අලඞ්කතං චඞ්කමං **කාරයිං** අකාසින්ති අත්ථො. සෙසගාථානං අත්ථො පාළියා අනුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යොයෙව.

35. පරිවාරසම්පත්තිධනසම්පත්තිසඞ්ඛාතං යසං ධාරෙතීති යසොධරො, සබ්බෙ එතෙ සත්තසත්තතිචක්කවත්තිරාජානො යසොධරනාමෙන එකනාමකාති සම්බන්ධො.

52. **අඞ්ගීරසොති** අඞ්ගතො සරීරතො නිග්ගතා රස්මි යස්ස සො අඞ්ගීරසො, ඡන්දදොසමොහභයාගතීහි වා පාපාචාරවසෙන වා චතුරාපායං න ගච්ඡතීති නාගො, මහන්තො පූජිතො ච සො නාගො චෙති **මහානාගො**. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කොළිවිසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. කාළිගොධාපුත්තභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො භද්දියස්ස කාළිගොධාපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිතො නගරවාසිනො පුඤ්ඤානි කරොන්තෙ දිස්වා සයම්පි පුඤ්ඤානි කාතුකාමො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා ථූලපටලිකාදිඅනෙකානි මහාරහානි සයනානි පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නෙ භගවති සසඞ්ඝෙ පණීතෙනාහාරෙන භොජෙත්වා මහාදානං අදාසි. සො එවං යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කාළිගොධාය නාම දෙවියා පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො විඤ්ඤුතං පත්තො ආරොහපරිණාහහත්ථපාදරූපසම්පත්තියා භද්දත්තා ච කාළිගොධාය දෙවියා පුත්තත්තා ච **භද්දියො කාළිගොධාපුත්තොති** පාකටො. සත්ථරි පසීදිත්වා මාතාපිතරො ආරාධෙත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

54. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්ති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **මෙත්තචිත්තන්ති** මිජ්ජති සිනෙහතී නන්දති සබ්බසත්තෙති මෙත්තා, මෙත්තාය සහගතං චිත්තං මෙත්තචිත්තං, තං යස්ස භගවතො අත්ථීති මෙත්තචිත්තො, තං මෙත්තචිත්තං. **මහාමුනින්ති** සකලභික්ඛූනං මහන්තත්තා මහාමුනි, තං පදුමුත්තරං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. **ජනතා සබ්බාති** සබ්බො ජනකායො, සබ්බනගරවාසිනොති අත්ථො. **සබ්බලොකග්ගනායකන්ති** සකලලොකස්ස අග්ගං සෙට්ඨං නිබ්බානස්ස නයනතො පාපනතො නායකං පදුමුත්තරසම්බුද්ධං ජනතා **උපෙති** සමීපං ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.

55. **සත්තුකඤ්ච බද්ධකඤ්චාති** බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුසඞ්ඛාතං **ආමිසං**. අථ වා හත්තපූපඛජ්ජභොජ්ජයාගුආදයො යාවකාලිකත්තා **ආමිසං** පානභොජනඤ්ච ගහෙත්වා පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ අනුත්තරෙ සත්ථුනො දදන්තීති සම්බන්ධො.

58. **ආසනං බුද්ධයුත්තකන්ති** බුද්ධයොග්ගං බුද්ධාරහං බුද්ධානුච්ඡවිකං සත්තරතනමයං ආසනන්ති අත්ථො. සෙසං නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

කාළිගොධාපුත්තභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සන්නිට්ඨාපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අරඤ්ඤෙ කුටිකං කත්වාතිආදිකං ආයස්මතො සන්නිට්ඨාපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරබන්ධනෙන බද්ධො ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ පහාය හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ පබ්බතන්තරෙ අරඤ්ඤවාසං කප්පෙසි. තස්මිං කාලෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමතාය තං ඨානං පාපුණි. අථ සො තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා නිසීදනත්ථාය තිණසන්ථරං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. තත්ථ නිසින්නං භගවන්තං අනෙකෙහි මධුරෙහි තිණ්ඩුකාදීහි ඵලාඵලෙහි සන්තප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච අපරාපරං සංසරන්තො ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාසම්පන්නො පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. ඛුරග්ගෙ අරහත්තඵලප්පත්තියං විය නිරුස්සාහෙනෙව සන්තිපදසඞ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ සුට්ඨු ඨිතත්තා **සන්නිට්ඨාපකත්ථෙරොති** පාකටො.

70. අරහා පන හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අරඤ්ඤෙ කුටිකං කත්වාති**ආදිමාහ. තත්ථ **අරඤ්ඤෙති** සීහබ්‍යග්ඝාදීනං භයෙන මනුස්සා එත්ථ න රජ්ජන්ති න රමන්ති න අල්ලීයන්තීති අරඤ්ඤං, තස්මිං අරඤ්ඤෙ. **කුටිකන්ති** තිණච්ඡදනකුටිකං කත්වා පබ්බතන්තරෙ **වසාමි** වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො. ලාභෙන ච අලාභෙන ච යසෙන ච අයසෙන ච සන්තුට්ඨො විහාසින්ති සම්බන්ධො.

72. **ජලජුත්තමනාමකන්ති** ජලෙ ජාතං ජලජං, පදුමං, ජලජං උත්තමං ජලජුත්තමං, ජලජුත්තමෙන සමානං නාමං යස්ස සො ජලජුත්තමනාමකො, තං ජලජුත්තමනාමකං බුද්ධන්ති අත්ථො. සෙසං පාළිනයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සන්නිට්ඨාපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. පඤ්චහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චහත්ථියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො විහාසි. තස්මිං සමයෙ පඤ්චඋප්පලහත්ථානි ආනෙසුං. සො තෙහි පඤ්චඋප්පලහත්ථෙහි වීථියං චරමානං සුමෙධං භගවන්තං පූජෙසි. තානි ගන්ත්වා ආකාසෙ විතානං හුත්වා ඡායං කුරුමානානි තථාගතෙනෙව සද්ධිං ගච්ඡිංසු. සො තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පීතියා ඵුට්ඨසරීරො යාවජීවං තදෙව පුඤ්ඤං අනුස්සරිත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. කතකුසලනාමෙන **පඤ්චහත්ථියත්ථෙරොති** පාකටො.

77. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පච්චක්ඛතො පඤ්ඤාය දිට්ඨපුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොති**ආදිමාහ. තත්ථ **සුමෙධොති** සුන්දරා මෙධා චතුසච්චපටිවෙධපටිසම්භිදාදයො පඤ්ඤා යස්ස සො භගවා සුමෙධො සම්බුද්ධො **අන්තරාපණෙ** අන්තරවීථියං ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති** අධොඛිත්තචක්ඛු. **මිතභාණීති** පමාණං ඤත්වා භණනසීලො, පමාණං ජානිත්වා ධම්මං දෙසෙසීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පඤ්චහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. පදුමච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො පදුමච්ඡදනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො පරිනිබ්බුතස්ස විපස්සිස්ස භගවතො චිතකං පදුමපුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙනෙව චිත්තප්පසාදෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො සුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බසම්පත්තිං මනුස්සසම්පත්තිඤ්චාති ද්වෙ සම්පත්තියො අනෙකක්ඛත්තුං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා සාසනෙ පබ්බජිතො ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. තස්ස රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීසු තත්ථ තත්ථ විහරන්තස්ස විහාරො පදුමපුප්ඵෙහි ඡාදීයති, තෙන සො **පදුමච්ඡදනියත්ථෙරොති** පාකටො.

83. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීති**ආදිමාහ. තත්ථ **නිබ්බුතෙති** ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි, විපස්සිස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සරීරෙ චිතමානියමානෙ චිතකෙ ආරොපිතෙ සුවුල්ලං පදුමකලාපං අහං ගහෙත්වා චිතකං **ආරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසගාථාසු හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

පදුමච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො සයනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා හත්ථිදන්තඛණ්ඩසුවණ්ණාදීහි සයනත්ථාය මඤ්චං කාරෙත්වා අනග්ඝෙහි විචිත්තත්ථරණෙහි අත්ථරිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. සො භගවා තස්සානුකම්පාය පටිග්ගහෙත්වා අනුභවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දිබ්බමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන **සයනදායකත්ථෙරොති** පාකටො.

88. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. තං සබ්බං පාළිනයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. චඞ්කමනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො චඞ්කමනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා උච්චවත්ථුකං සුධාපරිකම්මකතං රජතරාසිසදිසං සොභමානං චඞ්කමං කාරෙත්වා මුත්තදලසදිසං සෙතපුලිනං අත්ථරිත්වා භගවතො අදාසි. පටිග්ගහෙසි භගවා, චඞ්කමං පටිග්ගහෙත්වා ච පන සුඛං කායචිත්තසමාධිං අප්පෙත්වා ‘‘අයං අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ සාවකො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු අපරාපරං සංසරන්තො ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාසම්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා කතපුඤ්ඤනාමෙන **චඞ්කමනදායකත්ථෙරො**ති පාකටො අහොසි.

93. සො එකදිවසං අත්තනා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අත්ථදස්සිස්ස මුනිනොති**ආදිමාහ. තත්ථ **අත්ථදස්සිස්සාති** අත්ථං පයොජනං වුද්ධිං විරූළ්හිං නිබ්බානං දක්ඛති පස්සතීති අත්ථදස්සී, අථ වා අත්ථං නිබ්බානං දස්සනසීලො ජානනසීලොති අත්ථදස්සී, තස්ස අත්ථදස්සිස්ස මුනිනො මොනෙන ඤාණෙන සමන්නාගතස්ස භගවතො මනොරමං මනල්ලීනං භාවනීයං මනසි කාතබ්බං චඞ්කමං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො. සෙසං වුත්තනයානුසාරෙනෙව සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

චඞ්කමනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සුභද්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො ලොකවිදූතිආදිකං ආයස්මතො සුභද්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බානාධිගමනත්ථාය පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බතො විඤ්ඤුතං පත්වා සරබන්ධනෙන බද්ධො රතනත්තයෙ පසන්නො පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නං පදුමුත්තරං භගවන්තං දිස්වා සන්නිපතිතා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතායො ච දිස්වා පසන්නමානසො නිග්ගුණ්ඩිකෙටකනීලකාසොකාසිතාදිඅනෙකෙහි සුගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො චවිත්වා තුසිතාදීසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙසු ච සුගන්ධෙහි පුප්ඵෙහි පූජිතො අහොසි. ඉමස්මිං පන බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වාපි යාව බුද්ධස්ස භගවතො පරිනිබ්බානකාලො තාව අලද්ධබුද්ධදස්සනො භගවතො පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නකාලෙයෙව පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන **සුභද්දො**ති පාකටො අහොසි.

101. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො ලොකවිදූති**ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව. **සුණාථ මම භාසතො…පෙ…. නිබ්බායිස්සතිනාසවොති** ඉදං පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නොව පදුමුත්තරො භගවා බ්‍යාකාසි.

පඤ්චමභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

115. සො අත්තනො පටිපත්තිං දස්සෙන්තො **පුබ්බකම්මෙන සංයුත්තොති**ආදිමාහ. **එකග්ගොති** එකග්ගචිත්තො. **සුසමාහිතොති** සුට්ඨු සමාහිතො, සන්තකායචිත්තොති අත්ථො. **බුද්ධස්ස ඔරසො පුත්තොති** බුද්ධස්ස උරසා හදයෙන නිග්ගතඔවාදානුසාසනිං සුත්වා පත්තඅරහත්තඵලොති අත්ථො. **ධම්මජොම්හි සුනිම්මිතොති** ධම්මතො කම්මට්ඨානධම්මතො ජාතො අරියාය ජාතියා සුනිම්මිතො සුට්ඨු නිප්ඵාදිතසබ්බකිච්චො අම්හි භවාමීති අත්ථො.

116. **ධම්මරාජං උපගම්මාති** ධම්මෙන සබ්බසත්තානං රාජානං ඉස්සරභූතං භගවන්තං උපගන්ත්වා සමීපං ගන්ත්වාති අත්ථො. **අපුච්ඡිං පඤ්හමුත්තමන්ති** උත්තමං ඛන්ධායතනධාතුසච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තං පඤ්හං අපුච්ඡින්ති අත්ථො. **කථයන්තො ච මෙ පඤ්හන්ති** එසො අම්හාකං භගවා මෙ මය්හං පඤ්හං කථයන්තො බ්‍යාකරොන්තො. **ධම්මසොතං උපානයීති** අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුසඞ්ඛාතං ධම්මසොතං ධම්මපවාහං උපානයි පාවිසීති අත්ථො.

118. **ජලජුත්තමනායකොති** පදුමුත්තරනාමකො ම-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා කතවොහාරො. **නිබ්බායි අනුපාදානොති** උපාදානෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ අග්ගහෙත්වා නිබ්බායි න පඤ්ඤායි අදස්සනං අගමාසි, මනුස්සලොකාදීසු කත්ථචිපි අපතිට්ඨිතොති අත්ථො. **දීපොව තෙලසඞ්ඛයාති** වට්ටිතෙලානං සඞ්ඛයා අභාවා පදීපො ඉව නිබ්බායීති සම්බන්ධො.

119. **සත්තයොජනිකං ආසීති** තස්ස පරිනිබ්බුතස්ස පදුමුත්තරස්ස භගවතො රතනමයං ථූපං සත්තයොජනුබ්බෙධං ආසි අහොසීති අත්ථො. **ධජං තත්ථ අපූජෙසින්ති** තත්ථ තස්මිං චෙතියෙ සබ්බභද්දං සබ්බතො භද්දං සබ්බසො මනොරමං ධජං පූජෙසින්ති අත්ථො.

120. **කස්සපස්ස ච බුද්ධස්සාති** පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලතො පට්ඨාය ආගතස්ස දෙවමනුස්සෙසු සංසරතො මෙ මය්හං ඔරසො පුත්තො තිස්සො නාම කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො ජිනසාසනෙ බුද්ධසාසනෙ දායාදො ආසි අහොසීති සම්බන්ධො.

121. **තස්ස හීනෙන මනසාති** තස්ස මම පුත්තස්ස තිස්සස්ස අග්ගසාවකස්ස හීනෙන ලාමකෙන මනසා චිත්තෙන **අභද්දකං** අසුන්දරං අයුත්තකං ''අන්තකො පච්ඡිමො''ති **වාචං** වචනං **අභාසිං** කථෙසින්ති අත්ථො. **තෙන කම්මවිපාකෙනාති** තෙන අරහන්තභක්ඛානසඞ්ඛාතස්ස අකුසලකම්මස්ස විපාකෙන. **පච්ඡිමෙ අද්දසං ජිනන්ති** පච්ඡිමෙ පරියොසානෙ පරිනිබ්බානකාලෙ මල්ලානං උපවත්තනෙ සාලවනෙ පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නං ජිනං ජිතසබ්බමාරං අම්හාකං ගොතමසම්මාසම්බුද්ධං අද්දසං අභන්ති අත්ථො. ''පච්ඡා මෙ ආසි භද්දක''න්තිපි පාඨො. තස්ස **පච්ඡා** තස්ස භගවතො අවසානකාලෙ නිබ්බානාසන්නකාලෙ **මෙ** මය්හං **භද්දකං** සුන්දරං චතුසච්චපටිවිජ්ඣනං **ආසි** අහොසීති අත්ථො.

122. **පබ්බාජෙසි මහාවීරොති** මහාවීරියො සබ්බසත්තහිතො කරුණායුත්තො ජිතමාරො මුනි මල්ලානං උපවත්තනෙ සාලවනෙ පච්ඡිමෙ සයනෙ පරිනිබ්බානමඤ්චෙ සයිතොව මං පබ්බාජෙසීති සම්බන්ධො.

123. **අජ්ජෙව දානි පබ්බජ්ජාති** අජ්ජ එව භගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙයෙව මම පබ්බජ්ජා, තථා අජ්ජ එව උපසම්පදා, අජ්ජ එව ද්විපදුත්තමස්ස සම්මුඛා පරිනිබ්බානං අහොසීති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

සුභද්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. චුන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො චුන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථරි පසීදිත්වා සත්තරතනමයං සුවණ්ණග්ඝියං කාරෙත්වා සුමනපුප්ඵෙහි ඡාදෙත්වා භගවන්තං පූජෙසි. තානි පුප්ඵානි ආකාසං සමුග්ගන්ත්වා විතානාකාරෙන අට්ඨංසු. අථ නං භගවා ''අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම භගවතො සාසනෙ චුන්දො නාම සාවකො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ උපපන්නො කමෙන ඡසු කාමාවචරදෙවෙසු සුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ රූපසාරියා පුත්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස කනිට්ඨො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස විඤ්ඤුතං පත්තස්ස ආරොහපරිණාහරූපවයානං සුන්දරතාය සකාරස්ස චකාරං කත්වා **චුන්දොති** නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො ඝරාවාසෙ ආදීනවං පබ්බජ්ජාය ච ආනිසංසං දිස්වා භාතුත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

125. සො පත්තඅරහත්තඵලො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **අග්ඝියන්ති**ආදයොපි උත්තානත්ථායෙව.

128. **විතිණ්ණකඞ්ඛො සම්බුද්ධොති** විසෙසෙන මග්ගාධිගමෙන විචිකිච්ඡාය ඛෙපිතත්තා විතිණ්ණකඞ්ඛො අසංසයො සම්බුද්ධො. **තිණ්ණොඝෙහි පුරක්ඛතොති** කාමොඝාදීනං චතුන්නං ඔඝානං තිණ්ණත්තා අතික්කන්තත්තා ඔඝතිණ්ණෙහි ඛීණාසවෙහි පුරක්ඛතො පරිවාරිතොති අත්ථො. බ්‍යාකරණගාථා උත්තානත්ථායෙව.

139. **උපට්ඨහිං මහාවීරන්ති** උත්තමත්ථස්ස නිබ්බානස්ස **පත්තියා** පාපුණනත්ථාය කප්පසතසහස්සාධිකෙසු චතුරාසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු කප්පෙසු පාරමියො පූරෙන්තෙන කතවීරියත්තා මහාවීරං බුද්ධං උපට්ඨහිං උපට්ඨානං අකාසින්ති අත්ථො. **අඤ්ඤෙ ච පෙසලෙ බහූති** න කෙවලමෙව බුද්ධං උපට්ඨහිං, පෙසලෙ පියසීලෙ සීලවන්තෙ අඤ්ඤෙ ච බහුඅග්ගප්පත්තෙ සාවකෙ, **මෙ** මය්හං **භාතරං** සාරිපුත්තත්ථෙරඤ්ච උපට්ඨහින්ති සම්බන්ධො.

140. **භාතරං මෙ උපට්ඨිත්වාති** මය්හං භාතරං උපට්ඨහිත්වා වත්තපටිවත්තං කත්වා තස්ස පරිනිබ්බුතකාලෙ භගවතො පඨමං පරිනිබ්බුතත්තා තස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා පත්තම්හි ඔකිරිත්වා ලොකජෙට්ඨස්ස නරානං ආසභස්ස බුද්ධස්ස **උපනාමෙසිං** අදාසින්ති අත්ථො.

141. **උභො හත්ථෙහි පග්ගය්හාති** තං මහා දින්නං ධාතුං සො භගවා අත්තනො උභොහි හත්ථෙහි පකාරෙන ගහෙත්වා තං ධාතුං සංසුට්ඨු දස්සයන්තො **අග්ගසාවකං** සාරිපුත්තත්ථෙරං **කිත්තයි** පකාසෙසීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

චුන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

6. බීජනිවග්ගො

1. විධූපනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො විධූපනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු පූරිතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො විභවසම්පන්නො සද්ධාජාතො භගවති පසන්නො ගිම්හකාලෙ සුවණ්ණරජතමුත්තාමණිමයං බීජනිං කාරෙත්වා භගවතො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තො ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්ස අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරබන්ධනෙන බන්ධිත්වා ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා පබ්බජ්ජාය ච ආනිසංසං දිස්වා සද්ධාසම්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො ''කෙන මයා පුඤ්ඤකම්මෙන අයං ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා''ති අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරන්තො තං පච්චක්ඛතො ඤත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **බීජනිකා මයා දින්නා**ති විසෙසෙන සන්තාපයන්තානං සත්තානං සන්තාපං නිබ්බාපෙන්ති සීතලං වාතං ජනෙතීති බීජනී, බීජනීයෙව බීජනිකා, සා සත්තරතනමයා විජ්ජොතමානා බීජනිකා මයා කාරාපෙත්වා දින්නාති අත්ථො.

විධූපනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සතරංසිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උච්චියං සෙලමාරුය්හාතිආදිකං ආයස්මතො සතරංසිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සක්කටබ්‍යාකරණෙ වෙදත්තයෙ ච පාරඞ්ගතො ඝරාවාසං පහාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමතාය උච්චං එකං පබ්බතං ආරුය්හ ජලිතග්ගික්ඛන්ධො විය නිසීදි. තං තථානිසින්නං භගවන්තං දිස්වා තාපසො සොමනස්සජාතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අනෙකෙහි කාරණෙහි ථොමෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො ඡසු කාමාවචරදෙවෙසු දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො මනුස්සලොකෙ සතරංසි නාම චක්කවත්තී රාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. තම්පි සම්පත්තිං අනෙකක්ඛත්තුං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පුබ්බපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන ඤාණස්ස පරිපක්කත්තා සත්තවස්සිකොව පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

8-9. සො ''අහං කෙන කම්මෙන සත්තවස්සිකොව සන්තිපදං අනුප්පත්තොස්මී''ති සරමානො පුබ්බකම්මං ඤාණෙන පච්චක්ඛතො දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්තො **උච්චියං සෙලමාරුය්හා**තිආදිමාහ. තත්ථ **උච්චියන්ති** උච්චං සෙලමයං පබ්බතං ආරුය්හ නිසීදි පදුමුත්තරොති සම්බන්ධො. **පබ්බතස්සාවිදූරම්හී**ති භගවතො නිසින්නස්ස පබ්බතස්ස ආසන්නට්ඨානෙති අත්ථො. **බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ**ති මන්තසඞ්ඛාතස්ස වෙදත්තයස්ස පාරං පරියොසානං කොටිං ගතො එකො බ්‍රාහ්මණොති අත්ථො, අඤ්ඤං විය අත්තානං නිද්දිසති අයං මන්තපාරගූති. **උපවිට්ඨං මහාවීරන්ති** තස්මිං පබ්බතෙ නිසින්නං වීරවන්තං ජිනං, කිං විසිට්ඨං? **දෙවදෙවං** සකලඡකාමාවචරබ්‍රහ්මදෙවානං අතිදෙවං **නරාසභං** නරානං ආසභං සෙට්ඨං **ලොකනායකං** සකලසත්තලොකං නයන්තං නිබ්බානං පාපෙන්තං අහං **අඤ්ජලිං** දසනඛසමොධානඤ්ජලිපුටං සිරසි මුද්ධනි **පග්ගහෙත්වාන** පතිට්ඨපෙත්වා **සන්ථවිං** සුට්ඨුං ථොමෙසින්ති සම්බන්ධො.

12. **අභාසථා**ති ''යෙනායං අඤ්ජලී දින්නො…පෙ…. අරහා සො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සතරංසිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සයනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා සුඛමනුභවන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථරි පසන්නො දන්තසුවණ්ණරජතමුත්තමණිමයං මහාරහං මඤ්චං කාරාපෙත්වා චීනපට්ටකම්බලාදීනි අත්ථරිත්වා සයනත්ථාය භගවතො අදාසි. භගවා තස්ස අනුග්ගහං කරොන්තො තත්ථ සයි . සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො තදනුරූපං ආකාසගමනසුඛසෙය්‍යාදිසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ

විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

20. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

21. **සුඛෙත්තෙ බීජසම්පදා**ති යථා තිණකචවරරහිතෙ කද්දමාදිසම්පන්නෙ සුඛෙත්තෙ වුත්තබීජානි සාදුඵලානි නිප්ඵාදෙන්ති, එවමෙව රාගදොසාදිදියඩ්ඪසහස්සකිලෙසසඞ්ඛාතතිණකචවරරහිතෙ සුද්ධසන්තානෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ වුත්තදානානි අප්පානිපි සමානානි මහප්ඵලානි හොන්තීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ගන්ධොදකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනිවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පරිනිබ්බුතෙ භගවති නගරවාසිනො බොධිපූජං කුරුමානෙ දිස්වා විචිත්තඝටෙ චන්දනකප්පූරාගරුආදිමිස්සකසුගන්ධොදකෙන පූරෙත්වා බොධිරුක්ඛං අභිසිඤ්චි. තස්මිං ඛණෙ දෙවො මහාධාරාහි පවස්සි. තදා සො අසනිවෙගෙන කාලං කතො. තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති, තත්ථෙව ඨිතො ‘‘අහො බුද්ධො, අහො ධම්මො’’තිආදිගාථායො අභාසි. එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා සබ්බපරිළාහවිප්පමුත්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සීතිභාවමුපගතො සුඛිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ආරභිත්වා විපස්සන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤෙන **ගන්ධොදකියත්ථෙරො**ති පාකටො අහොසි.

25. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්සා**තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **මහාබොධිමහො අහූ**ති මහාබොධිරුක්ඛස්ස පූජා අහොසීති අත්ථො. **විචිත්තං ඝටමාදායා**ති අනෙකෙහි චිත්තකම්මසුවණ්ණකම්මෙහි විචිත්තං සොභමානං ගන්ධොදකපුණ්ණං ඝටං ගහෙත්වාති අත්ථො . **ගන්ධොදකමදාසහ**න්ති ගන්ධොදකං අදාසිං, අහං ගන්ධොදකෙන අභිසිඤ්චින්ති අත්ථො.

26. **න්හානකාලෙ ච බොධියා**ති බොධියා පූජාකරණසමයෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. ඔපවය්හත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ඔපවය්හත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරජිනාදිච්චෙ ලොකෙ පාතුභූතෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය මහද්ධනො මහාභොගො ඝරාවාසං වසමානො සාසනෙ පසන්නො සත්ථරි පසාදබහුමානො ආජානීයෙන සින්ධවෙන පූජං අකාසි, පූජෙත්වා ච පන ‘‘බුද්ධාදීනං සමණානං හත්ථිඅස්සාදයො න කප්පන්ති, කප්පියභණ්ඩං දස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තං අග්ඝාපෙත්වා තදග්ඝනකෙන කහාපණෙන කප්පියං කප්පාසිකකම්බලකොජවාදිකං චීවරං කප්පූරතක්කොලාදිකං භෙසජ්ජපරික්ඛාරඤ්ච අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච හත්ථිඅස්සාදිඅනෙකවාහනසම්පන්නො සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාසම්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන **ඔපවය්හත්ථෙරො**ති පාකටො අහොසි.

33. සො ‘‘කෙන නු ඛො කාරණෙන ඉදං මයා සන්තිපදං අධිගත’’න්ති උපධාරෙන්තො පුබ්බකම්මං ඤාණෙන පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **ආජානීයමදාසහ**න්ති ආජානීයං උත්තමජාතිසින්ධවං අහං අදාසිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

35. **සපත්තභාරො**ති සස්ස අත්තනො පත්තානි අට්ඨ පරික්ඛාරානි භාරානි යස්ස සො සපත්තභාරො, අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තොති අත්ථො.

36. **ඛමනීයමදාසහ**න්ති ඛමනීයයොග්ගං චීවරාදිකප්පියපරික්ඛාරන්ති අත්ථො.

40. **චරිමොති** පරියොසානො කොටිප්පත්තො භවොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

ඔපවය්හත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සපරිවාරාසනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සපරිවාරාසනත්ථෙරස්ස අපදානං. සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො සාසනෙ පසන්නො දානඵලං සද්දහන්තො නානග්ගරසභොජනෙන භගවතො පිණ්ඩපාතං අදාසි, දත්වා ච පන භොජනසාලායං භොජනත්ථාය නිසින්නාසනං ජාතිසුමනමල්ලිකාදීහි අලඞ්කරි. භගවා ච භත්තානුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකවිධං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව අරහා අහොසි.

43. සො එවං පත්තසන්තිපදො ''කෙන නු ඛො පුඤ්ඤෙන ඉදං සන්තිපදං අනුප්පත්ත''න්ති ඤාණෙන උපධාරෙන්තො පුබ්බකම්මං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **පිණ්ඩපාතං අදාසහ**න්ති තත්ථ තත්ථ ලද්ධානං පිණ්ඩානං කබළං කබළං කත්වා පාතබ්බතො ඛාදිතබ්බතො ආහාරො පිණ්ඩපාතො, තං පිණ්ඩපාතං භගවතො අදාසිං, භගවන්තං භොජෙසින්ති අත්ථො.

44. **අකිත්තයි පිණ්ඩපාත**න්ති මයා දින්නපිණ්ඩපාතස්ස ගුණං ආනිසංසං පකාසෙසීති අත්ථො.

48. **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මි**න්ති පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන සංවුතො පිහිතො පටිච්ඡන්නොති අත්ථො. **ඉන්ද්‍රියෙසු ච පඤ්චසූ**ති චක්ඛුන්ද්‍රියාදීසු පඤ්චසු ඉන්ද්‍රියෙසු රූපාදීහි ගොපිතො ඉන්ද්‍රියසංවරසීලඤ්ච ගොපිතොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

සපරිවාරාසනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. පඤ්චදීපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චදීපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උප්පන්නුප්පන්නභවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසෙ වසන්තො භගවතො ධම්මං සුත්වා සම්මාදිට්ඨියං පතිට්ඨිතො සද්ධො පසන්නො මහාජනෙහි බොධිපූජං කයිරමානං දිස්වා සයම්පි බොධිං පරිවාරෙත්වා දීපං ජාලෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා සබ්බත්ථෙව උප්පන්නභවෙ ජලමානො ජොතිසම්පන්නවිමානාදීසු වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, දීපපූජානිස්සන්දෙන **දීපකත්ථෙරොති** පාකටො.

50. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **උජුදිට්ඨි අහොසහ**න්ති වඞ්කං මිච්ඡාදිට්ඨිං ඡඩ්ඩෙත්වා උජු අවඞ්කං නිබ්බානාභිමුඛං පාපුණනසම්මාදිට්ඨි අහොසින්ති අත්ථො.

51. **පදීපදානං පාදාසි**න්ති එත්ථ පකාරෙන දිබ්බති ජොතතීති පදීපො, තස්ස දානං පදීපදානං, තං අදාසිං පදීපපූජං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පඤ්චදීපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ධජදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ධජදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා සුන්දරෙහි අනෙකෙහි වත්ථෙහි ධජං කාරාපෙත්වා ධජපූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන උප්පන්නුප්පන්නභවෙ උච්චකුලෙ නිබ්බත්තො පූජනියො අහොසි. අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිත්වා මහාභොගො යසවා සද්ධාජාතො සත්ථරි පසන්නො ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

57. සො පත්තඅරහත්තඵලො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තොයෙව. **හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙනා**ති සොමනස්සසහගතචිත්තයුත්තත්තා හට්ඨො පරිපුණ්ණරූපකායො සද්ධාසම්පයුත්තචිත්තතාය හට්ඨෙන චිත්තෙන සන්තුට්ඨෙන චිත්තෙනාති අත්ථො. **ධජමාරොපයිං අහ**න්ති ධුනාති කම්පති චලතීති ධජං, තං ධජං ආරොපයිං වෙළග්ගෙ ලග්ගෙත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො.

58-9. **පතිතපත්තානි ගණ්හිත්වා**ති පතිතානි බොධිපත්තානි ගහෙත්වා අහං බහි ඡඩ්ඩෙසින්ති අත්ථො. **අන්තොසුද්ධං බහිසුද්ධ**න්ති අන්තො චිත්තසන්තානනාමකායතො ච බහි චක්ඛුසොතාදිරූපකායතො ච සුද්ධිං **අධි** විසෙසෙන **මුත්තං** කිලෙසතො විමුත්තං අනාසවං සම්බුද්ධං විය සම්මුඛා උත්තමං බොධිං **අවන්දිං** පණාමමකාසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ධජදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පදුමත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුසච්චං පකාසෙන්තොතිආදිකං ආයස්මතො පදුමත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො පදුමුත්තරමුනිනා ධම්මපජ්ජොතෙ ජොතමානෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා භොගසම්පන්නොති පාකටො. සො සත්ථරි පසීදිත්වා මහාජනෙන සද්ධිං ධම්මං සුණන්තො ධජෙන සහ පදුමකලාපං ගහෙත්වා අට්ඨාසි, සධජං තං පදුමකලාපං ආකාසමුක්ඛිපිං, තං අච්ඡරියං දිස්වා අතිවිය සොමනස්සජාතො අහොසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගෙ නිබ්බත්තො ධජම්ව ඡකාමාවචරෙ පාකටො පූජිතො ච දිබ්බසම්පත්තිමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පඤ්චවස්සිකොව පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා කතපුඤ්ඤනාමෙන **පදුමත්ථෙරො**ති පාකටො.

67. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චතුසච්චං පකාසෙන්තො**තිආදිමාහ. තත්ථ **සච්ච**න්ති තථං අවිතථං අවිපරීතං සච්චං, දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගවසෙන චත්තාරි සච්චානි සමාහටානීති චතුසච්චං, තං චතුසච්චං පකාසෙන්තො ලොකෙ පාකටං කරොන්තොති අත්ථො. **වරධම්මප්පවත්තකො**ති උත්තමධම්මප්පවත්තකො පකාසකොති අත්ථො. **අමතං වුට්ඨි**න්ති අමතමහානිබ්බානවුට්ඨිධාරං පවස්සන්තො පග්ඝරන්තො සදෙවකං ලොකං තෙමෙන්තො සබ්බකිලෙසපරිළාහං නිබ්බාපෙන්තො ධම්මවස්සං වස්සතීති අත්ථො.

68. **සධජං පදුමං ගය්හා**ති ධජෙන සහ එකතො කත්වා පදුමං පදුමකලාපං ගහෙත්වාති අත්ථො. **අඩ්ඪකොසෙ ඨිතො අහ**න්ති උභො උක්ඛිපිත්වා ඨිතො අහන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පදුමත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. අසනබොධියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිකං ආයස්මතො අසනබොධියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සුඛප්පත්තො සාසනෙ පසන්නො අසනබොධිතො ඵලං ගහෙත්වා තතො වුට්ඨිතබොධිතරුණෙ ගහෙත්වා බොධිං රොපෙසි, යථා න විනස්සති තථා උදකාසිඤ්චනාදිකම්මෙන රක්ඛිත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පරිපක්කසම්භාරත්තා සත්තවස්සිකොව සමානො පබ්බජිත්වා ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි, පුරාකතපුඤ්ඤනාමෙන **අසනබොධියත්ථෙරො**ති පාකටො.

78. සො පුබ්බසම්භාරමනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ජාතියා සත්තවස්සොහ**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **ජාතියා**ති මාතුගබ්භතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨායාති අත්ථො. සත්තවස්සො පරිපුණ්ණසරදො අහං ලොකනායකං තිස්සං භගවන්තං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. **පසන්නචිත්තො සුමනො**ති පකාරෙන පසන්නඅනාලුළිතඅවිකම්පිතචිත්තො, සුමනො සුන්දරමනො සොමනස්සසහගතචිත්තොති අත්ථො.

79. **තිස්සස්සාහං භගවතො**ති තික්ඛත්තුං ජාතොති තිස්සො, සො මාතුගබ්භතො, මනුස්සජාතිතො, පඤ්චක්ඛන්ධතො ච මුත්තො හුත්වා ජාතො නිබ්බත්තො බුද්ධො ජාතොති අත්ථො. තස්ස තිස්සස්ස භගවතො තාදිනො, ලොකජෙට්ඨස්ස අසනබොධිං උත්තමං රොපයින්ති සම්බන්ධො.

80. **අසනො නාමධෙය්‍යොනාති** නාමපඤ්ඤත්තියා නාමසඤ්ඤාය අසනො නාම අසනරුක්ඛො බොධි අහොසීති අත්ථො. **ධරණීරුහපාදපොති** වල්ලිරුක්ඛපබ්බතගඞ්ගාසාගරාදයො ධාරෙතීති ධරණී, කා සා? පථවී, තස්සං රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො, පාදෙන පිවතීති පාදපො, පාදසඞ්ඛාතෙන මූලෙන සිඤ්චිතොදකං පිවති ආපොරසං සිනෙහං ධාරෙතීති අත්ථො. ධරණීරුහො ච සො පාදපො චාති ධරණීරුහපාදපො, තං උත්තමං අසනං බොධිං පඤ්ච වස්සානි **පරිචරිං** පොසෙසින්ති අත්ථො.

81. **පුප්ඵිතං පාදපං දිස්වාති** තං මයා පොසිතං අසනබොධිරුක්ඛං පුප්ඵිතං අච්ඡරියොග්ගභූතපුප්ඵත්තා **අබ්භුතං** ලොමහංසකරණං දිස්වා **සකං කම්මං** අත්තනො කම්මං **පකිත්තෙන්තො** පකාරෙන කථයන්තො බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකං අගමාසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අසනබොධියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

7. සකචින්තනියවග්ගො

1. සකචින්තනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පවනං කානනං දිස්වාතිආදිකං ආයස්මතො සකචින්තනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය තස්ස භගවතො ආයුපරියොසානෙ උප්පන්නො ධරමානං භගවන්තං අපාපුණිත්වා පරිනිබ්බුතකාලෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො විවෙකං රමණීයං එකං වනං පත්වා තත්ථෙවෙකාය කන්දරාය පුලිනචෙතියං කත්වා භගවති සඤ්ඤං කත්වා සධාතුකසඤ්ඤං කත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා නමස්සමානො පරිචරි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ද්වීසු අග්ගං අග්ගසම්පත්තිං අග්ගඤ්ච චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විභවසම්පන්නො සද්ධාසම්පන්නො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා අරහා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

1. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පවනං කානනං දිස්වා**තිආදිමාහ. තත්ථ **පවන**න්ති පකාරෙන වනං පත්ථටං විත්ථිණ්ණං ගහනභූතන්ති පවනං. **කානනං** අවකුච්ඡිතං ආනනං අවහනං සතතං සීහබ්‍යග්ඝයක්ඛරක්ඛසමද්දහත්ථිඅස්සසුපණ්ණඋරගෙහි විහඞ්ගගණසද්දකුක්කුටකොකිලෙහි වා බහලන්ති කානනං, තං කානනසඞ්ඛාතං පවනං මනුස්සසද්දවිරහිතත්තා **අප්පසද්දං** නිස්සද්දන්ති අත්ථො. **අනාවිල**න්ති න ආවිලං උපද්දවරහිතන්ති අත්ථො. **ඉසීනං අනුචිණ්ණ**න්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරහන්තඛීණාසවසඞ්ඛාතානං ඉසීනං අනුචිණ්ණං නිසෙවිතන්ති අත්ථො. **ආහුතීනං පටිග්ගහ**න්ති ආහුනං වුච්චති පූජාසක්කාරං පටිග්ගහං ගෙහසදිසන්ති අත්ථො.

2. **ථූපං කත්වාන වෙළුනා**ති වෙළුපෙසිකාහි චෙතියං කත්වාති අත්ථො. **නානාපුප්ඵං සමොකිරි**න්ති චම්පකාදීහි අනෙකෙහි පුප්ඵෙහි සමොකිරිං පූජෙසින්ති අත්ථො. **සම්මුඛා විය සම්බුද්ධ**න්ති සජීවමානස්ස සම්බුද්ධස්ස සම්මුඛා ඉව **නිම්මිතං** උප්පාදිතං චෙතියං අහං **අභි** විසෙසෙන **වන්දිං** පණාමමකාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

සකචින්තනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. අවොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විහාරා අභිනික්ඛම්මාතිආදිකං ආයස්මතො අවොපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාසම්පන්නො ධම්මං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො නානාපුප්ඵානි උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා බුද්ධස්ස උපරි අබ්භුක්කිරි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සග්ගසම්පත්තිඤ්ච චක්කවත්තිසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බතො වුද්ධිප්පත්තො සාසනෙ පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. ආ සමන්තතො කාසති දිප්පතීති ආකාසො, තස්මිං ආකාසෙ පුප්ඵානං අවකිරිතත්තා **අවොපුප්ඵියත්ථෙරො**ති පාකටො.

7. එවං පත්තසන්තිපදො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විහාරා අභිනික්ඛම්මා**තිආදිමාහ. තත්ථ **විහාරා**ති විසෙසෙන හරති චතූහි ඉරියාපථෙහි අපතන්තං අත්තභාවං ආහරති පවත්තෙති එත්ථාති විහාරො, තස්මා විහාරා **අභි** විසෙසෙන **නික්ඛම්ම** නික්ඛමිත්වා. **අබ්භුට්ඨාසි ච චඞ්කමෙ**ති චඞ්කමනත්ථාය සට්ඨිරතනෙ චඞ්කමෙ අභිවිසෙසෙන උට්ඨාසි, අභිරුහීති අත්ථො. **චතුසච්චං පකාසෙන්තො**ති තස්මිං චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසච්චසඞ්ඛාතං චතුසච්චං පකාසෙන්තො පාකටං කරොන්තො අමතං පදං නිබ්බානං දෙසෙන්තො විභජන්තො උත්තානීකරොන්තො තස්මිං චඞ්කමෙති සම්බන්ධො.

8. **සිඛිස්ස ගිරමඤ්ඤාය, බුද්ධසෙට්ඨස්ස තාදිනො**ති සෙට්ඨස්ස තාදිගුණසමඞ්ගිස්ස සිඛිස්ස බුද්ධස්ස ගිරං සද්දං ඝොසං අඤ්ඤාය ජානිත්වා. **නානාපුප්ඵං ගහෙත්වානා**ති නාගපුන්නාගාදිඅනෙකානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා ආහරිත්වා. **ආකාසම්හි සමොකිරි**න්ති චඞ්කමන්තස්ස භගවතො මුද්ධනි ආකාසෙ ඔකිරිං පූජෙසිං.

9. **තෙන කම්මෙන ද්විපදින්දා**ති ද්විපදානං දෙවබ්‍රහ්මමනුස්සානං ඉන්ද පධානභූත. **නරාසභ** නරානං ආසභභූත. **පත්තොම්හි අචලං ඨාන**න්ති තුම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අචලං ඨානං නිබ්බානං පත්තො අම්හි භවාමි. **හිත්වා ජයපරාජය**න්ති දිබ්බමනුස්සසම්පත්තිසඞ්ඛාතං ජයඤ්ච චතුරාපායදුක්ඛසඞ්ඛාතං පරාජයඤ්ච හිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා නිබ්බානං පත්තොස්මීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

අවොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. පච්චාගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සින්ධුයා නදියා තීරෙතිආදිකං ආයස්මතො පච්චාගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සින්ධුයා ගඞ්ගාය සමීපෙ චක්කවාකයොනියං නිබ්බත්තො පුබ්බසම්භාරයුත්තත්තා පාණිනො අබාදන්තො සෙවාලමෙව භක්ඛයන්තො චරති. තස්මිං සමයෙ විපස්සිභගවා සත්තානුග්ගහං කරොන්තො තත්ථ අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සො චක්කවාකො විජ්ජොතමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තුණ්ඩෙන සාලරුක්ඛතො සාලපුප්ඵං ඡින්දිත්වා ආගම්ම පූජෙසි. සො තෙනෙව චිත්තප්පසාදෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ උප්පන්නො අපරාපරං ඡකාමාවචරසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පුබ්බචරිතවසෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, චක්කවාකො හුත්වා භගවන්තං දිස්වා කත්ථචි ගන්ත්වා පුප්ඵමාහරිත්වා පූජිතත්තා පුබ්බපුඤ්ඤනාමෙන **පච්චාගමනියත්ථෙරො**ති පාකටො.

13. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සින්ධුයා නදියා තීරෙ**තිආදිමාහ. සීති සද්දං කුරුමානා ධුනාති කම්පතීති සින්ධු, නදති සද්දං කරොන්තො ගච්ඡතීති නදී. **චක්කවාකො අහං තදා**ති චක්කං සීසං ගච්ඡන්තං ඉව උදකෙ වා ථලෙ වා ආකාසෙ වා සීසං වාති ගච්ඡතීති චක්කවාකො. තදා විපස්සිං භගවන්තං දස්සනකාලෙ අහං චක්කවාකො අහොසින්ති අත්ථො. **සුද්ධසෙවාලභක්ඛොහ**න්ති අඤ්ඤගොචරඅමිස්සත්තා සුද්ධසෙවාලමෙව ඛාදන්තො අහං වසාමි. **පාපෙසු ච සුසඤ්ඤතො**ති පුබ්බවාසනාවසෙන පාපකරණෙ සුට්ඨු සඤ්ඤතො තීහි ද්වාරෙහි සඤ්ඤතො සුසික්ඛිතො.

14. **අද්දසං විරජං බුද්ධ**න්ති රාගදොසමොහවිරහිතත්තා විරජං නික්කිලෙසං බුද්ධං අද්දසං අද්දක්ඛිං. **ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ**ති අනිලඤ්ජසෙ ආකාසපථෙ ගච්ඡන්තං බුද්ධං. **තුණ්ඩෙන** මය්හං මුඛතුණ්ඩෙන **තාලං** සාලපුප්ඵං **පග්ගය්හ** පග්ගහෙත්වා **විපස්සිස්සාභිරොපයිං** විපස්සිස්ස භගවතො පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

පච්චාගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පරප්පසාදකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උසභං පවරං වීරන්තිආදිකං ආයස්මතො පරප්පසාදකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ ඉතිහාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණො සනිඝණ්ඩුකෙටුභානං සාක්ඛරප්පභෙදානං ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො නාමෙන **සෙලබ්‍රාහ්මණො**ති පාකටො සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනෙහි චාති සයං සොභමානං දිස්වා පසන්නමානසො අනෙකෙහි කාරණෙහි අනෙකාහි උපමාහි ථොමනං පකාසෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ සක්කමාරාදයො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිස්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව චතුපටිසම්භිදාඡළභිඤ්ඤප්පත්තො මහාඛීණාසවො අහොසි, බුද්ධස්ස ථුතියා සත්තානං සබ්බෙසං චිත්තප්පසාදකරණතො **පරප්පසාදකත්ථෙරො**ති පාකටො.

20. එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **උසභං පවරං වීර**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **උසභ**න්ති වසභො නිසභො විසභො ආසභොති චත්තාරො ජෙට්ඨපුඞ්ගවා. තත්ථ ගවසතජෙට්ඨකො වසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො නිසභො, ගවසතසහස්සජෙට්ඨකො විසභො, ගවකොටිසතසහස්සජෙට්ඨකො ආසභොති ච යස්ස කස්සචි ථුතිං කරොන්තා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා බහුස්සුතා අත්තනො අත්තනො පඤ්ඤාවසෙන ථුතිං කරොන්ති, බුද්ධානං පන සබ්බාකාරෙන ථුතිං කාතුං සමත්ථො එකොපි නත්ථි. අප්පමෙය්‍යො හි බුද්ධො. වුත්තඤ්හෙතං –

> ‘‘බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං, කප්පම්පි චෙ අඤ්ඤමභාසමානො;
> ඛීයෙථ කප්පො චිරදීඝමන්තරෙ, වණ්ණො න ඛීයෙථ තථාගතස්සා’’ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53) –

ආදිකං. අයම්පි බ්‍රාහ්මණො මුඛාරුළ්හවසෙන එකපසීදනවසෙන ‘‘ආසභ’’න්ති වත්තබ්බෙ ‘‘උසභ’’න්තිආදිමාහ. වරිතබ්බො පත්ථෙතබ්බොති වරො. අනෙකෙසු කප්පසතසහස්සෙසු කතවීරියත්තා වීරො. මහන්තං සීලක්ඛන්ධාදිකං එසති ගවෙසතීති මහෙසී, තං **මහෙසිං** බුද්ධං. විසෙසෙන කිලෙසබන්ධමාරාදයො මාරෙ ජිතවාති විජිතාවී, තං **විජිතාවිනං** සම්බුද්ධං. සුවණ්ණස්ස වණ්ණො ඉව වණ්ණො යස්ස සම්බුද්ධස්ස සො සුවණ්ණවණ්ණො, තං **සුවණ්ණවණ්ණං** සම්බුද්ධං දිස්වා කො නාම සත්තො නප්පසීදතීති.

පරප්පසාදකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. භිසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභූ නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො භිසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තස්මිං හත්ථියොනියං නිබ්බත්තො තස්මිං පටිවසති. තස්මිං සමයෙ වෙස්සභූ භගවා විවෙකකාමො හිමවන්තමගමාසි. තං දිස්වා සො හත්ථිනාගො පසන්නමානසො භිසමුළාලං ගහෙත්වා භගවන්තං භොජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන හත්ථියොනිතො චුතො දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සත්තමාගතො මනුස්සෙසු චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මහාභොගෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, සො පුබ්බෙ කතකුසලනාමෙන **භිසදායකත්ථෙරො**ති පාකටො.

29. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **වෙස්සභූ නාම නාමෙනා**තිආදිමාහ. තත්ථ **වෙස්සභූ**ති වෙස්සං භුනාති අතික්කමතීති වෙස්සභූ. අථ වා වෙස්සෙ වාණිජකම්මෙ වා කාමරාගාදිකෙ වා කුසලාදිකම්මෙ වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ වා භුනාති අභිභවතීති වෙස්සභූ, සො නාමෙන වෙස්සභූ නාම භගවා. **ඉසීනං තතියො අහූ**ති කුසලධම්මෙ එසති ගවෙසතීති ඉසි, ‘‘විපස්සී, සිඛී, වෙස්සභූ’’ති වුත්තත්තා තතියො ඉසි තතියො භගවා අහු අහොසීති අත්ථො. **කානනං වනමොග්ගය්හා**ති කානනසඞ්ඛාතං වනං ඔගය්හ ඔගහෙත්වා පාවිසීති අත්ථො.

30. **භිසමුළාලං ගණ්හිත්වා**ති ද්විපදචතුප්පදානං ඡාතකං භිසති හිංසති විනාසෙතීති භිසං, කො සො? පදුමකන්දො, භිසඤ්ච මුළාලඤ්ච භිසමුළාලං, තං භිසමුළාලං ගහෙත්වාති අත්ථො.

31. **කරෙන ච පරාමට්ඨො**ති තං මයා දින්නදානං, **වෙස්සභූවරබුද්ධිනා** උත්තමබුද්ධිනා වෙස්සභුනා කරෙන හත්ථතලෙන පරාමට්ඨො කතසම්ඵස්සො අහොසි. **සුඛාහං නාභිජානාමි, සමං තෙන කුතොත්තරි**න්ති තෙන සුඛෙන සමං සුඛං නාභිජානාමි, තතො උත්තරිං තතො පරං තතො අධිකං සුඛං කුතොති අත්ථො. සෙසං නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යාන්ති.

භිසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සුචින්තිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ගිරිදුග්ගචරො ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො සුචින්තිතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තප්පදෙසෙ නෙසාදකුලෙ උප්පන්නො මිගසූකරාදයො වධිත්වා ඛාදන්තො විහරති. තදා ලොකනාථො ලොකානුග්ගහං සත්තානුද්දයතඤ්ච පටිච්ච හිමවන්තමගමාසි. තදා සො නෙසාදො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො ඛාදනත්ථාය ආනීතං වරමධුරමංසං අදාසි. පටිග්ගහෙසි භගවා තස්සානුකම්පාය, තං භුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන තෙනෙව සොමනස්සෙන තතො චුතො සුගතීසු සංසරන්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

36. චතුපටිසම්භිදාපඤ්චාභිඤ්ඤාදිභෙදං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ගිරිදුග්ගචරො ආසි**න්තිආදිමාහ. ගිරති සද්දං කරොතීති ගිරි, කො සො? සිලාපංසුමයපබ්බතො, දුට්ඨු දුක්ඛෙන ගමනීයං දුග්ගං, ගිරීහි දුග්ගං ගිරිදුග්ගං, දුග්ගමොති අත්ථො. තස්මිං ගිරිදුග්ගෙ පබ්බතන්තරෙ චරො චරණසීලො ආසිං අහොසිං. **අභිජාතොව කෙසරී**ති අභි විසෙසෙන ජාතො නිබ්බත්තො කෙසරීව කෙසරසීහො ඉව ගිරිදුග්ගස්මිං චරාමීති අත්ථො.

40. **ගිරිදුග්ගං පවිසිං අහ**න්ති අහං තදා තෙන මංසදානෙන පීතිසොමනස්සජාතො පබ්බතන්තරං පාවිසිං. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුචින්තිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. වත්ථදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පක්ඛිජාතො තදා ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො වත්ථදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සුපණ්ණයොනියං නිබ්බත්තො ගන්ධමාදනපබ්බතං ගච්ඡන්තං අත්ථදස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො

සුපණ්ණවණ්ණං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණං නිම්මිනිත්වා මහග්ඝං දිබ්බවත්ථං ආදාය භගවන්තං පූජෙසි. සොපි භගවා පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන වීතිනාමෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ අපරාපරං සංසරන්තො පුඤ්ඤානි අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තින්ති සබ්බත්ථ මහග්ඝං වත්ථාභරණං ලද්ධං, තතො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ වත්ථච්ඡායාය ගතගතට්ඨානෙ වසන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤප්පත්තඛීණාසවො අහොසි, පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන **වත්ථදායකත්ථෙරොති** පාකටො.

45. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පක්ඛිජාතො තදා ආසින්ති**ආදිමාහ. තත්ථ **පක්ඛිජාතොති** පක්ඛන්දති උපලවති සකුණො එතෙනාති පක්ඛං, පක්ඛමස්ස අත්ථීති පක්ඛී, පක්ඛියොනියං ජාතො නිබ්බත්තොති අත්ථො. **සුපණ්ණොති** සුන්දරං පණ්ණං පත්තං යස්ස සො සුපණ්ණො, වාතග්ගාහසුවණ්ණවණ්ණජලමානපත්තමහාභාරොති අත්ථො. **ගරුළාධිපොති** නාගෙ ගණ්හනත්ථාය ගරුං භාරං පාසාණං ගිළන්තීති ගරුළා, ගරුළානං අධිපො රාජාති ගරුළාධිපො, විරජං බුද්ධං අද්දසාහන්ති සම්බන්ධො.

වත්ථදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. අම්බදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සී භගවාතිආදිකං ආයස්මතො අම්බදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ වානරයොනියං නිබ්බත්තො හිමවන්තෙ කපිරාජා හුත්වා පටිවසති. තස්මිං සමයෙ අනොමදස්සී භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තමගමාසි. අථ සො කපිරාජා භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුමධුරං අම්බඵලං බුද්ධමධුනා අදාසි. අථ භගවා තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං සබ්බං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. අථ සො සොමනස්සසම්පන්නහදයො තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤප්පත්තො අහොසි. පුබ්බපුඤ්ඤනාමෙන **අම්බදායකත්ථෙරොති** පාකටො.

53. සො අපරභාගෙ අත්තනා කතකුසලබීජං දිස්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සී භගවාති**ආදිමාහ. **මෙත්තාය අඵරි ලොකෙ, අප්පමාණෙ නිරූපධීති** සො භගවා සබ්බලොකෙ අප්පමාණෙ සත්තෙ ''සුඛී හොන්තූ''තිආදිනා නිරුපධි උපධිවිරහිතං කත්වා මෙත්තාය මෙත්තචිත්තෙන අඵරි පත්ථරි වඩ්ඪෙසීති අත්ථො.

54. **කපි අහං තදා ආසින්ති** තදා තස්සාගමනකාලෙ කපිරාජා අහොසින්ති අත්ථො.

අම්බදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සුමනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමනො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො සුමනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ මාලාකාරස්ස කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො භගවති පසන්නමානසො සුමනමාලාමුට්ඨියො ගහෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිත්වා සුමනනාමෙන පාකටො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

62. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමනො නාම නාමෙනාති**ආදිමාහ. සුන්දරං මනං චිත්තං යස්ස සො සුමනො. සද්ධාපසාදබහුමානෙන යුත්තො නාමෙන සුමනො නාම මාලාකාරො තදා අහං අහොසිං.

63. **සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති** සිඛා මුද්ධා කාසතීති සිඛී. අථ වා සම්පයුත්තසම්පයොගෙ බාධති විද්ධංසෙතීති සිඛී, කා සා? අග්ගිසිඛා, අග්ගිසිඛා විය සිඛාය දිප්පනතො සිඛී. යථා අග්ගිසිඛා ජොතති පාකටා හොති, සිඛී පත්තතිණකට්ඨපලාසාදිකෙ දහති, එවමයම්පි භගවා නීලපීතාදිරංසීහි ජොතති සකලලොකසන්නිවාසෙ පාකටො හොති. සකසන්තානගතසබ්බකිලෙසෙ සොසෙති විද්ධංසෙති ඣාපෙතීති වොහාරනාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං, තස්ස සිඛිනො. සකලලොකස්ස බන්ධුඤාතකොති ලොකබන්ධු, තස්ස සිඛිනො ලොකබන්ධුනො භගවතො සුමනපුප්ඵං **අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

සුමනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පුප්ඵචඞ්කොටියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අභීතරූපං සීහං වාතිආදිකං ආයස්මතො පුප්ඵචඞ්කොටියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො මහාවිභවසම්පන්නො සත්ථරි පසීදිත්වා පසන්නාකාරං දස්සෙන්තො සුවණ්ණවණ්ණං අනොජපුප්ඵමොචිනිත්වා චඞ්කොටකං පූරෙත්වා භගවන්තං පූජෙත්වා ''භගවා , ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සුවණ්ණවණ්ණො පූජනීයො හුත්වා නිබ්බානං පාපුණෙය්‍ය''න්ති පත්ථනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු නිබ්බත්තො සබ්බත්ථ පූජිතො සුවණ්ණවණ්ණො අභිරූපො අහොසි. සො අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

68-9. සො පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අභීතරූපං සීහං වා**තිආදිමාහ. තත්ථ **සීහ**න්ති ද්විපදචතුප්පදාදයො සත්තෙ අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති සීහො, අභීතරූපො අභීතසභාවො, තං අභීතරූපං සීහං ඉව නිසින්නං පූජෙසින්ති සම්බන්ධො. පක්ඛීනං අග්ගං ගරුළරාජං ඉව **පවරං** උත්තමං බ්‍යග්ඝරාජං ඉව අභි විසෙසෙන ජාතං සබ්බසීහානං විසෙසං කෙසරසීහං ඉව තිලොකස්ස සරණං **සිඛිං** සම්මාසම්බුද්ධං. කිං භූතං? අනෙජං නික්කිලෙසං බන්ධමාරාදීහි අපරාජිතං නිසින්නං සිඛින්ති සම්බන්ධො. **මාරණානග්ග**න්ති සබ්බකිලෙසානං මාරණෙ සොසනෙ විද්ධංසනෙ අග්ගං සෙට්ඨං කිලෙසෙ මාරෙන්තානං පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං විජ්ජමානානම්පි තෙසං අග්ගන්ති අත්ථො. **භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතං** පරිවාරිතං පරිවාරෙත්වා නිසින්නං සිඛින්ති සම්බන්ධො.

70. **චඞ්කොටකෙ ඨපෙත්වානා**ති උත්තමං අනොජපුප්ඵං කරණ්ඩකෙ පූරෙත්වා සිඛිසම්බුද්ධං සෙට්ඨං **සමොකිරිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

පුප්ඵචඞ්කොටියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

8. නාගසමාලවග්ගො

1. නාගසමාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ආපාටලිං අහං පුප්ඵන්තිආදිකං ආයස්මතො නාගසමාලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තථාරූපසජ්ජනසංසග්ගස්ස අලාභෙන සත්ථරි ධරමානකාලෙ දස්සනසවනපූජාකම්මමකරිත්වා පරිනිබ්බුතකාලෙ තස්ස භගවතො සාරීරිකධාතුං නිදහිත්වා කතචෙතියම්හි චිත්තං පසාදෙත්වා පාටලිපුප්ඵං පූජෙත්වා සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා තෙනෙව සොමනස්සෙන තතො කාලං කතො තුසිතාදීසු ඡසු දෙවලොකෙසු සුඛමනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො නාගරුක්ඛපල්ලවකොමළසදිසසරීරත්තා **නාගසමාලො**ති මාතාපිතූහි කතනාමධෙය්‍යො භගවති පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො පච්ඡා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ආපාටලිං අහං පුප්ඵන්**තිආදිමාහ. තත්ථ **ආපාටලින්**ති ආ සමන්තතො, ආදරෙන වා පාටලිපුප්ඵං ගහෙත්වා අහං ථූපම්හි **අභිරොපෙසිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. **උජ්ඣිතං සුම්භාපථෙ**ති සබ්බනගරවාසීනං වන්දනපූජනත්ථාය මහාපථෙ නගරමජ්ඣෙ වීථියං උජ්ඣිතං උට්ඨාපිතං, ඉට්ඨකකම්මසුධාකම්මාදීහි නිප්ඵාදිතන්ති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නාගසමාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. පදසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අක්කන්තඤ්ච පදං දිස්වාතිආදිකං ආයස්මතො පදසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං සද්ධාසම්පන්නෙ උපාසකගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො භගවතා තස්ස අනුකම්පාය දස්සිතං පදචෙතියං දිස්වා පසන්නො ලොමහට්ඨජාතො වන්දනපූජනාදිබහුමානමකාසි. සො තෙනෙව සුඛෙත්තෙ සුකතෙන පුඤ්ඤෙන තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු ජාතො මනුස්සසම්පත්තිං සබ්බමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, පුරාකතපුඤ්ඤනාමෙන **පදසඤ්ඤකත්ථෙරො**ති පාකටො.

5. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අක්කන්තඤ්ච පදං දිස්වා**තිආදිමාහ. තත්ථ **අක්කන්ත**න්ති අක්කමිතං දස්සිතං. සබ්බබුද්ධානං සබ්බදා චතුරඞ්ගුලොපරියෙව ගමනං, අයං පන තස්ස සද්ධාසම්පන්නතං ඤත්වා ''එසො ඉමං පස්සතූ''ති පදචෙතියං දස්සෙසි, තස්මා සො තස්මිං පසීදිත්වා වන්දනපූජනාදිසක්කාරමකාසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පදසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුමග්ගෙ පංසුකූලිකන්තිආදිකං ආයස්මතො බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො දුමග්ගෙ ලග්ගිතං භගවතො පංසුකූලචීවරං දිස්වා පසන්නමානසො ''අරහද්ධජ''න්ති චින්තෙත්වා වන්දනපූජනාදිසක්කාරමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

9. සො පත්තඅරහත්තාධිගමො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **දුමග්ගෙ පංසුකූලික**න්තිආදිමාහ. තත්ථ ධුනාති කම්පතීති දුමො. දුහති පූරෙති ආකාසතලන්ති වා දුමො, දුමස්ස අග්ගො කොටීති දුමග්ගො, තස්මිං දුමග්ගෙ. පංසුම්ව පටික්කූලභාවං අමනුඤ්ඤභාවං උලති ගච්ඡතීති පංසුකූලං, පංසුකූලමෙව පංසුකූලිකං, සත්ථුනො පංසුකූලං දුමග්ගෙ ලග්ගිතං දිස්වා අහං අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තං පංසුකූලං **අවන්දිං** පණාමමකාසින්ති අත්ථො. **තන්**ති නිපාතමත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. භිසාලුවදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිකං ආයස්මතො භිසාලුවදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තස්ස සමීපෙ අරඤ්ඤාවාසෙ වසන්තො වනමූලඵලාහාරො විවෙකවසෙනාගතං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චභිසාලුවෙ අදාසි. භගවා තස්ස චිත්තං පසාදෙතුං පස්සන්තස්සෙව පරිභුඤ්ජි. සො තෙන චිත්තප්පසාදෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු සම්පත්තිමනුභවිත්වා පච්ඡා මනුස්සසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විභවසම්පත්තිං පත්තො තං පහාය සාසනෙ පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

13. සො තතො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කානනං වනමොග්ගය්හාති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **වසාමි විපිනෙ අහන්ති** විවෙකවාසො අහං වසාමීති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

භිසාලුවදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ඡට්ඨභාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. එකසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඛණ්ඩො නාමාසි නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො එකසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නමානසො තස්ස සත්ථුනො ඛණ්ඩං නාම අග්ගසාවකං භික්ඛාය චරමානං දිස්වා සද්දහිත්වා පිණ්ඩපාතමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. සො එකදිවසං පිණ්ඩපාතස්ස සඤ්ඤං මනසිකරිත්වා පටිලද්ධවිසෙසත්තා **එකසඤ්ඤකත්ථෙරොති** පාකටො.

18. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඛණ්ඩො නාමාසි නාමෙනාති**ආදිමාහ. තත්ථ තස්ස අග්ගසාවකත්ථෙරස්ස කිලෙසානං ඛණ්ඩිතත්තා **ඛණ්ඩොති** නාමං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. තිණසන්ථරදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිණසන්ථරදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො බුද්ධුප්පාදතො පගෙව උප්පන්නත්තා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ එකං සරං නිස්සාය පටිවසති. තස්මිං සමයෙ තිස්සො භගවා තස්සානුකම්පාය ආකාසෙන අගමාසි. අථ ඛො සො තාපසො ආකාසතො ඔරුය්හ ඨිතං තං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තිණං ලායිත්වා තිණසන්ථරං කත්වා නිසීදාපෙත්වා බහුමානාදරෙන පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පටිකුටිකො හුත්වා පක්කාමි. සො යාවතායුකං ඨත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකවිධසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

22. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **මහාජාතස්සරොති** එත්ථ පන සරන්ති එත්ථ පානීයත්ථිකා ද්විපදචතුප්පදාදයො සත්තාති සරං, අථ වා සරන්ති එත්ථ නදීකන්දරාදයොති සරං, මහන්තො ච සො සයමෙව ජාතත්තා සරො චෙති මහාජාතස්සරො. අනොතත්තඡද්දන්තදහාදයො විය අපාකටනාමත්තා ''මහාජාතස්සරො''ති වුත්තොති දට්ඨබ්බො. **සතපත්තෙහි සඤ්ඡන්නොති** එකෙකස්මිං පුප්ඵෙ සතසතපත්තානං වසෙන සතපත්තො, සතපත්තසෙතපදුමෙහි සඤ්ඡන්නො ගහනීභූතොති අත්ථො. **නානාසකුණමාලයොති** අනෙකෙ හංසකුක්කුටකුක්කුහදෙණ්ඩිභාදයො එකතො කුණන්ති සද්දං කරොන්තීති සකුණාති ලද්ධනාමානං පක්ඛීනං ආලයො ආධාරභූතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

තිණසන්ථරදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. සූචිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිංසකප්පසහස්සම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සූචිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය භගවතො චීවරකම්මං කාතුං පඤ්ච සූචියො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු පුඤ්ඤමනුභවිත්වා විචරන්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ තික්ඛපඤ්ඤො හුත්වා පාකටො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජන්තො තික්ඛපඤ්ඤතාය ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි.

30. සො අපරභාගෙ පුඤ්ඤං පච්චවෙක්ඛන්තො තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිංසකප්පසහස්සම්හී**තිආදිමාහ. අන්තරන්තරං පනෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

31. **පඤ්චසූචී මයා දින්නා**ති එත්ථ සුවති ඡිද්දං කරොති විජ්ඣතීති සූචි, පඤ්චමත්තා සූචී පඤ්චසූචී මයා දින්නාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සූචිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො කුසලාකුසලඤ්ඤූ සත්ථරි පසීදිත්වා පාටලිපුප්ඵං ගහෙත්වා සත්ථු පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන බහුධා සුඛසම්පත්තියො අනුභවන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

36. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධ**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **අන්තරාපණෙ**ති ආ සමන්තතො හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං භණ්ඩං පණෙන්ති වික්කිණන්ති පත්ථරන්ති එත්ථාති ආපණං, ආපණස්ස අන්තරං වීථීති අන්තරාපණං, තස්මිං අන්තරාපණෙ. **සුවණ්ණවණ්ණං** කඤ්චනග්ඝියසංකාසං ද්වත්තිංසවරලක්ඛණං සම්බුද්ධං දිස්වා පාටලිපුප්ඵං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ඨිතඤ්ජලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො ඨිතඤ්ජලියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථුප්පන්නභවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ පුරාකතෙන එකෙන කම්මච්ඡිද්දෙන නෙසාදයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මිගසූකරාදයො මාරෙත්වා නෙසාදකම්මෙන අරඤ්ඤෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ තිස්සො භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං අගමාසි. සො තං ද්වත්තිංසවරලක්ඛණෙහි අසීතානුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාහි ච ජලමානං භගවන්තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පණාමං කත්වා ගන්ත්වා පණ්ණසන්ථරෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ දෙවො ගජ්ජන්තො අසනි පති, තතො මරණසමයෙ බුද්ධමනුස්සරිත්වා පුනඤ්ජලිමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුඛෙත්තෙ කතකුසලත්තා අකුසලවිපාකං පටිබාහිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පුරාකතවාසනාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

42. සො තතො පරං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මිගලුද්දො පුරෙ ආසි**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **මිගලුද්දො**ති මිගානං මාරණං උපගච්ඡතීති මිගලුද්දො. මිගන්ති සීඝං වාතවෙගෙන ගච්ඡන්ති ධාවන්තීති මිගා, තෙසං මිගානං මාරණෙ ලුද්දො දාරුණො ලොභීති මිගලුද්දො. සො අහං **පුරෙ** භගවතො දස්සනසමයෙ මිගලුද්දො **ආසිං** අහොසින්ති අත්ථො . **අරඤ්ඤෙ කානනෙ**ති අරති ගච්ඡති මිගසමූහො එත්ථාති අරඤ්ඤං, අථ වා ආ සමන්තතො රජ්ජන්ති තත්ථ විවෙකාභිරතා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො මහාසාරප්පත්තා සප්පුරිසාති අරඤ්ඤං. කා කුච්ඡිතාකාරෙන වා භයානකාකාරෙන වා නදන්ති සද්දං කරොන්ති, ආනනන්ති වින්දන්තීති වා කානනං, තස්මිං අරඤ්ඤෙ කානනෙ මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්ති සම්බන්ධො. **තත්ථ අද්දසං සම්බුද්ධ**න්ති තත්ථ තස්මිං අරඤ්ඤෙ උපගතං සම්බුද්ධං අද්දසං අද්දක්ඛින්ති අත්ථො. දස්සනං පුරෙ අහොසි අවිදූරෙ, තස්මා මනොද්වාරානුසාරෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණං පුරෙචාරිකං කායවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිං පාපෙති අප්පෙතීති අත්ථො.

44. **තතො මෙ අසනීපාතොති** ආ සමන්තතො සනන්තො ගජ්ජන්තො පතතීති අසනි, අසනියා පාතො පතනං අසනිපාතො, දෙවදණ්ඩොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඨිතඤ්ජලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. තිපදුමියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො තිපදුමියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතියං මාලාකාරකුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො මාලාකාරකම්මං කත්වා වසන්තො එකදිවසං අනෙකවිධානි ජලජථලජපුප්ඵානි ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්තුකාමො එවං චින්තෙසි – ‘‘රාජා ඉමානි තාව පුප්ඵානි දිස්වා පසන්නො සහස්සං වා ධනං ගාමාදිකං වා දදෙය්‍ය, ලොකනාථං පන පූජෙත්වා නිබ්බානාමතධනං ලභාමි, කිං මෙ එතෙසු සුන්දර’’න්ති තෙන ‘‘භගවන්තං පූජෙත්වා සග්ගමොක්ඛසම්පත්තියො නිප්ඵාදෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා වණ්ණවන්තං අතීව රත්තපුප්ඵත්තයං ගහෙත්වා පූජෙසි. තානි ගන්ත්වා ආකාසං ඡාදෙත්වා පත්ථරිත්වා අට්ඨංසු. නගරවාසිනො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා චෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තයිංසු. තං දිස්වා භගවා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

48. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. **සබ්බධම්මාන පාරගූති** සබ්බෙසං නවලොකුත්තරධම්මානං පාරං නිබ්බානං ගතො පච්චක්ඛං කතොති අත්ථො. **දන්තො දන්තපරිවුතොති** සයං කායවාචාදීහි දන්තො එතදග්ගෙ ඨපිතෙහි සාවකෙහි පරිවුතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ සම්බන්ධවසෙන උත්තානත්ථමෙවාති.

තිපදුමියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

9. තිමිරවග්ගො

1. තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චන්දභාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චන්දභාගාය නදියා සමීපෙ වසති, විවෙකකාමතාය හිමවන්තං ගන්ත්වා නිසින්නං සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා වන්දිත්වා තස්ස ගුණං පසීදිත්වා තිමිරපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිමනුභවන්තො සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චන්දභාගානදීතීරෙ**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. **අනුසොතං වජාමහන්**ති ගඞ්ගාය ආසන්නෙ වසනභාවෙන සබ්බත්ථ රම්මභාවෙන ගඞ්ගාතො හෙට්ඨා සොතානුසාරෙන අහං වජාමි ගච්ඡාමි තත්ථ තත්ථ වසාමීති අත්ථො. **නිසින්නං සමණං දිස්වා**ති සමිතපාපත්තා සොසිතපාපත්තා සමණසඞ්ඛාතං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වාති අත්ථො.

2. **එවං චින්තෙසහං තදා**ති අයං භගවා සයං තිණ්ණො සබ්බසත්තෙ තාරයිස්සති සංසාරතො උත්තාරෙති සයං කායද්වාරාදීහි දමිතො අයං භගවා පරෙ දමෙති.

3. සයං **අස්සත්ථො** අස්සාසසම්පත්තො, කිලෙසපරිළාහතො මුත්තො සබ්බසත්තෙ අස්සාසෙති, සන්තභාවං ආපාපෙති. සයං **සන්තො** සන්තකායචිත්තො පරෙසං සන්තකායචිත්තං පාපෙති. සයං **මුත්තො** සංසාරතො මුච්චිතො පරෙ සංසාරතො මොචයිස්සති. සො අයං භගවා සයං **නිබ්බුතො** කිලෙසග්ගීහි නිබ්බුතො පරෙසම්පි කිලෙසග්ගීහි නිබ්බාපෙස්සතීති අහං තදා එවං චින්තෙසින්ති අත්ථො.

4. **ගහෙත්වා තිමිරපුප්ඵන්**ති සකලං වනන්තං නීලකාළරංසීහි අන්ධකාරං විය කුරුමානං ඛායතීති තිමිරං පුප්ඵං තං ගහෙත්වා කණ්ණිකාවණ්ටං ගහෙත්වා **මත්ථකෙ** සීසස්ස උපරි ආකාසෙ **ඔකිරිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ගතසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිකං ආයස්මතො ගතසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පුරාකතවාසනාවසෙන සද්ධාජාතො සත්තවස්සිකකාලෙයෙව පබ්බජිතො භගවතො පණාමකරණෙනෙව පාකටො අහොසි. සො එකදිවසං අතීව නීලමණිප්පභානි නඞ්ගලකසිතට්ඨානෙ උට්ඨිතසත්තපුප්ඵානි ගහෙත්වා ආකාසෙ පූජෙසි. සො යාවතායුකං සමණධම්මං කත්වා තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ජාතියා සත්තවස්සොහන්**තිආදිමාහ. තත්ථ **ජාතියා සත්තවස්සො**ති මාතුගබ්භතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණසත්තවස්සිකොති අත්ථො. **පබ්බජිං අනගාරියන්**ති අගාරස්ස හිතං ආගාරියං කසිවාණිජ්ජාදිකම්මං නත්ථි ආගාරියන්ති අනගාරියං, බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිං අහන්ති අත්ථො.

12. **සුගතානුගතං මග්ගන්**ති බුද්ධෙන ගතං මග්ගං. අථ වා සුගතෙන දෙසිතං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිපූරණවසෙන **හට්ඨමානසො** තුට්ඨචිත්තො පූජෙත්වාති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ගතසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

රුක්ඛමූලෙ නිසින්නොහන්තිආදිකං ආයස්මතො නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ

නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පබ්බජිත්වා රුක්ඛමූලිකඞ්ගං පූරයමානො අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්මිං සමයෙ ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, තෙන පීළිතො පරමකාරුඤ්ඤප්පත්තො අහොසි. තදා භගවා තස්ස කාරුඤ්ඤෙන තත්ථ අගමාසි. අථ සො නිපන්නකොව උට්ඨාතුං අසක්කොන්තො සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා භගවතො පණාමං අකාසි. සො තතො චුතො තුසිතභවනෙ උප්පන්නො තත්ථ සම්පත්තිමනුභවිත්වා එවං ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, පුරාකතපුඤ්ඤවසෙන **නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරො**ති පාකටො.

16. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුඤ්ඤසම්පත්තියො ඔලොකෙත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො**ති**ආදිමාහ**. තත්ථ රුහති පටිරුහති උද්ධමුද්ධං ආරොහතීති රුක්ඛො, තස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සමීපෙති අත්ථො. **බ්‍යාධිතො පරමෙන චා**ති පරමෙන අධිකෙන ඛරෙන කක්ඛළෙන බ්‍යාධිනා රොගෙන බ්‍යාධිතො, බ්‍යාධිනා අභං සමන්නාගතොති අත්ථො. **පරමකාරුඤ්ඤපත්තොම්හී**ති පරමං අධිකං කාරුඤ්ඤං දීනභාවං දුක්ඛිතභාවං පත්තොම්හි අරඤ්ඤෙ කානනෙති සම්බන්ධො.

20. **පඤ්චෙවාසුං මහාසිඛා**ති සිරසි පිළන්ධනත්ථෙන සිඛා වුච්චති චූළා. මණීති ජොතමානං මකුටං තස්ස අත්ථීති සිඛො, චක්කවත්තිනො එකනාමකා පඤ්චෙව චක්කවත්තිනො ආසුං අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. අධොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අභිභූ නාම සො භික්ඛූතිආදිකං ආයස්මතො අධොපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා අපරභාගෙ කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා තං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී ඉද්ධීසු ච වසීභාවං පත්වා හිමවන්තස්මිං පටිවසති. තස්ස සිඛිස්ස භගවතො අභිභූ නාම අග්ගසාවකො විවෙකාභිරතො හිමවන්තමගමාසි. අථ සො තාපසො තං අග්ගසාවකත්ථෙරං දිස්වා ථෙරස්ස ඨිතපබ්බතං ආරුහන්තො පබ්බතස්ස හෙට්ඨාතලතො සුගන්ධානි වණ්ණසම්පන්නානි සත්ත පුප්ඵානි ගහෙත්වා පූජෙසි. අථ සො ථෙරො තස්සානුමොදනමකාසි. සොපි තාපසො සකස්සමං අගමාසි. තත්ථ එකෙන අජගරෙන පීළිතො අපරභාගෙ අපරිහීනජ්ඣානො තෙනෙව උපද්දවෙන උපද්දුතො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායනො හුත්වා බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඡකාමාවචරසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ච ඛෙපෙත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො භගවතො ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතපුඤ්ඤනාමෙන **අධොපුප්ඵියත්ථෙරො**ති පාකටො.

22. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අභිභූ නාම සො භික්ඛූ**ති**ආදිමාහ**. තත්ථ සීලසමාධීහි පරෙ අභිභවතීති අභිභූ, ඛන්ධමාරාදිමාරෙ අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති වා අභිභූ, සසන්තානපරසන්තානගතකිලෙසෙ අභිභවති විහෙසෙති විද්ධංසෙතීති වා අභිභූ. භික්ඛනසීලො යාචනසීලොති භික්ඛු, ඡින්නභින්නපටධරොති වා භික්ඛු. අභිභූ නාම අග්ගසාවකො සො භික්ඛූති අත්ථො, සිඛිස්ස භගවතො අග්ගසාවකොති සම්බන්ධො.

27. **අජගරො මං පීළෙසී**ති තථාරූපං සීලසම්පන්නං ඣානසම්පන්නං තාපසං පුබ්බෙ කතපාපෙන වෙරෙන ච මහන්තො අජගරසප්පො පීළෙසි. සො තෙනෙව උපද්දවෙන උපද්දුතො අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො ආසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අධොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීති**ආදිකං** ආයස්මතො රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අජිනචම්මධරො හිමවන්තම්හි වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ විපස්සී භගවා හිමවන්තමගමාසි. අථ සො තාපසො තමුපගතං භගවන්තං දිස්වා තස්ස භගවතො සරීරතො නික්ඛන්තඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසීසු පසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චඞ්ගෙන නමක්කාරමකාසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන ඉතො චුතො තුසිතාදීසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථාදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

30. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ **පබ්බතෙ**ති පකාරෙන බ්‍රූහති වඩ්ඪෙතීති පබ්බතො, හිමො අස්ස අත්ථීති හිමවන්තො, හිමවන්තො ච සො පබ්බතො චාති හිමවන්තපබ්බතො. හිමවන්තපබ්බතෙති වත්තබ්බෙ ගාථාවචනසුඛත්ථං ''පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී''ති වුත්තං. තස්මිං හිමවන්තම්හි පබ්බතෙ වාසං කප්පෙසිං පුරෙ අහන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ නයානුසාරෙන උත්තානමෙවාති.

රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ දොසං දිස්වා තං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපබ්බතෙ වසන්තො වාකචීරනිවසනො විවෙකසුඛෙන විහරති. තස්මිං සමයෙ සො ඵුස්සං භගවන්තං තං පදෙසං සම්පත්තං දිස්වා තස්ස සරීරතො නික්ඛන්තඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො ඉතො චිතො විධාවන්තියො දණ්ඩදීපිකානික්ඛන්තවිප්ඵුරන්තමිව දිස්වා තස්මිං පසන්නො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා වන්දිත්වා චිත්තං පසාදෙත්වා තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුබ්බවාසනාවසෙන පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

35. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො ඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සුඛප්පත්තො තං සබ්බං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඛරාජිනචම්මධාරී හුත්වා විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ ඵුස්සං භගවන්තං තත්ථ සම්පත්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරානි ඵලානි ගහෙත්වා භොජෙසි. සො තෙනෙව කුසලෙන දෙවලොකාදීසු පුඤ්ඤසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

39. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තම්හි අරඤ්ඤාවාසෙ වසන්තො අත්තනො අනුකම්පාය උපගතස්ස භගවතො ධම්මං සුත්වා ධම්මෙසු චිත්තං පසාදෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තුසිතාදීසු ඡසු කාමාවචරසම්පත්තියො ච මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

43. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. බොධිසිඤ්චකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො බොධිසිඤ්චකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොභයන්තො මහාජනෙ බොධිපූජං කුරුමානෙ දිස්වා අනෙකානි පුප්ඵානි සුගන්ධොදකානි ච ගාහාපෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

46. සො අරහා හුත්වා ඣානඵලසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සිස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. තත්ථ විසෙසං පරමත්ථං නිබ්බානං පස්සතීති විපස්සී, විසෙසෙන භබ්බාභබ්බජනෙ පස්සතීති වා විපස්සී, විපස්සන්තො චතුසච්චං පස්සනදක්ඛනසීලොති වා විපස්සී, තස්ස විපස්සිස්ස භගවතො මහාබොධිමහො අහූති සම්බන්ධො. තත්‍රාපි **මහාබොධීති** බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං, තමෙත්ථ නිසින්නො භගවා පටිවිජ්ඣතීති කණිකාරපාදපරුක්ඛොපි බොධිච්චෙව වුච්චති, මහිතො ච සො දෙවබ්‍රහ්මනරාසුරෙහි බොධි චෙති මහාබොධි, මහතො බුද්ධස්ස භගවතො බොධීති වා මහාබොධි, තස්ස **මහො** පූජා අහොසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බොධිසිඤ්චකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පදුමපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පොක්ඛරවනං පවිට්ඨොතිආදිකං ආයස්මතො පදුමපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පදුමසම්පන්නං එකං පොක්ඛරණිං පවිසිත්වා භිසමුළාලෙ ඛාදන්තො පොක්ඛරණියා අවිදූරෙ ගච්ඡමානං ඵුස්සං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තතො පදුමානි ඔචිනිත්වා ආකාසෙ උක්ඛිපිත්වා භගවන්තං පූජෙසි, තානි පුප්ඵානි ආකාසෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සො භියොයොසොමත්තාය පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තිසාරො සමණධම්මං පූරෙත්වා තතො චුතො තුසිතභවනමලං කුරුමානො විය තත්ථ උප්පජ්ජිත්වා කමෙන ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො ච මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

51. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පොක්ඛරවනං පවිට්ඨොති**ආදිමාහ. තත්ථ පකාරෙන නළදණ්ඩපත්තාදීහි ඛරන්තීති පොක්ඛරා, පොක්ඛරානං සමුට්ඨිතට්ඨෙන සමූහන්ති පොක්ඛරවනං, පදුමගච්ඡසණ්ඩෙහි මණ්ඩිතං මජ්ඣං පවිට්ඨො අහන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පදුමපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

නවමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

10. සුධාවග්ගො

1. සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පූජාරහෙ පූජයතොතිආදිකං ආයස්මතො සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ භගවති ධරමානෙ පුඤ්ඤං කාතුමසක්කොන්තො පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස ධාතුං නිදහිත්වා චෙතියෙ කරීයමානෙ සුධාපිණ්ඩමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන චතුන්නවුතිකප්පතො පට්ඨාය එත්ථන්තරෙ චතුරාපායමදිස්වා දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1-2. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පූජාරහෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ පූජාරහා නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකාචරියුපජ්ඣායමාතාපිතුගරුආදයො, තෙසු පූජාරහෙසු මාලාදිපදුමවත්ථාභරණචතුපච්චයාදීහි **පූජයතො** පූජයන්තස්ස පුග්ගලස්ස පුඤ්ඤකොට්ඨාසං සහස්සසතසහස්සාදිවසෙන සඞ්ඛාතුං කාතුං කෙනචි මහානුභාවෙනාපි න සක්කාති අත්ථො. න කෙවලමෙව ධරමානෙ බුද්ධාදයො පූජයතො, පරිනිබ්බුතස්සාපි භගවතො චෙතියපටිමාබොධිආදීසුපි එසෙව නයො.

3. තං දීපෙතුං **චතුන්නමපි දීපානන්**තිආදිමාහ. තත්ථ **චතුන්නමපි දීපානන්**ති ජම්බුදීපඅපරගොයානඋත්තරකුරුපුබ්බවිදෙහසඞ්ඛාතානං චතුන්නං දීපානං තදනුගතානං ද්විසහස්සපරිත්තදීපානඤ්ච එකතො කත්වා සකලචක්කවාළගබ්භෙ **ඉස්සරං** චක්කවත්තිරජ්ජං කරෙය්‍යාති අත්ථො. **එකිස්සා පූජනායෙතන්**ති ධාතුගබ්භෙ චෙතියෙ කතාය එකිස්සා පූජාය **එතං** සකලජම්බුදීපෙ සත්තරතනාදිකං සකලං ධනං. **කලං නාග්ඝති සොළසින්**ති චෙතියෙ කතපූජාය සොළසක්ඛත්තුං විභත්තස්ස සොළසමකොට්ඨාසස්ස න අග්ඝතීති අත්ථො.

4. **සිද්ධත්ථස්ස...පෙ.... ඵලිතන්තරෙ**ති නරානං අග්ගස්ස සෙට්ඨස්ස සිද්ධත්ථස්ස භගවතො **චෙතියෙ** ධාතුගබ්භම්හි සුධාකම්මෙ කරීයමානෙ පරිච්ඡෙදානං උභින්නමන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ, අථ වා පුප්ඵදානට්ඨානානං අන්තරෙ ඵලන්තියා මයා සුධාපිණ්ඩො දින්නො මක්ඛිතොති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුචින්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්ස ලොකනාථස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සුචින්තිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු නිබ්බානාධිගමාය පුඤ්ඤං උපචිනිත්වා තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා සත්ථු නිසීදනත්ථාය පරිසුද්ධං සිලිට්ඨං කට්ඨමයමනග්ඝපීඨමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතිසුඛමනුභවිත්වා තත්ථ තත්ථ සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

8. සො පත්තඅරහත්තඵලො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිස්සස්ස ලොකනාථස්සා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුචින්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. අඩ්ඪචෙළකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්සාහං භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො අඩ්ඪචෙළකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකෙනාකුසලෙන කම්මෙන දුග්ගතකුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධම්මදෙසනං ඤත්වා පසන්නමානසො චීවරත්ථාය අඩ්ඪභාගං එකං දුස්සමදාසි. සො තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තිමනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තීනං අග්ගභූතං චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං අඩ්ඪකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

14. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිස්සස්සාහං භගවතො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

අඩ්ඪචෙළකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සුචිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කම්මාරොහං පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො සුචිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අන්තරන්තරා කුසලබීජානි පූරෙන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ අන්තරන්තරා කතෙන එකෙන කම්මච්ඡිද්දෙන කම්මාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො චීවරසිබ්බනත්ථාය සූචිදානමදාසි, තෙන පුඤ්ඤෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු උප්පන්නො චක්කවත්තාදයො සම්පත්තියො ච අනුභවන්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ තික්ඛපඤ්ඤො වජිරඤාණො අහොසි. සො කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො මහද්ධනො සද්ධාජාතො තික්ඛපඤ්ඤො අහොසි. සො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා නිසින්නාසනෙයෙව අරහා අහොසි.

19. සො අරහා සමානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කම්මාරොහං පුරෙ ආසින්**තිආදිමාහ. තත්ථ **කම්මාරොති** අයොකම්මලොහකම්මාදිනා කම්මෙන ජීවති රුහති වුද්ධිං විරුළ්හිං ආපජ්ජතීති කම්මාරො, පුබ්බෙ පුඤ්ඤකරණකාලෙ කම්මාරො **ආසිං** අහොසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුචිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. ගන්ධමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ගන්ධමාලියත්ථෙරස්ස අපදාන. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අහොසි. සො සත්ථරි පසීදිත්වා චන්දනාගරුකප්පූරකස්සතුරාදීනි අනෙකානි සුගන්ධානි වඩ්ඪෙත්වා සත්ථු ගන්ධථූපං කාරෙසි. තස්සුපරි සුමනපුප්ඵෙහි ඡාදෙසි, බුද්ධඤ්ච අට්ඨඞ්ගනමක්කාරං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

24. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගන්ධමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො තිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අන්තරා කෙනචි අකුසලච්ඡිද්දෙන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො මිගලුද්දො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. තදා විපස්සිස්ස භගවතො පාටලිබොධිං සම්පුණ්ණපත්තපල්ලවං හරිතවණ්ණං නීලොභාසං මනොරමං දිස්වා තීහි පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පුරාණපත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා භගවතො සම්මුඛා විය පාටලිමහාබොධිං වන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අපරාපරං අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සෙසු ජාතො තත්ථ චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසොමනස්සහදයො ගෙහං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

31. සො එවං සිද්ධිප්පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්**තිආදිමාහ. තත්ථ මරණාය ගච්ඡති පාපුණාතීති මිගො, අථ වා මගයමානො ඉහති පවත්තතීති මිගො, මිගානං මාරණෙ ලුද්දො ලොභී ගෙධොති මිගලුද්දො, පුරෙ මය්හං පුඤ්ඤකරණසමයෙ කානනසඞ්ඛාතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ මිගලුද්දො ආසින්ති සම්බන්ධො. **පාටලිං හරිතං දිස්වා**ති තත්ථ පකාරෙන තලෙන රත්තවණ්ණෙන භවතීති පාටලි , පුප්ඵානං රත්තවණ්ණතාය පාටලීති වොහාරො, පත්තානං හරිතතාය හරිතං නීලවණ්ණං පාටලිබොධිං දිස්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විවනෙ කානනෙ දිස්වාතිආදිකං ආයස්මතො මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදයොනියං නිබ්බත්තො මහාඅරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා විවෙකාභිරතියා සම්පත්තං සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා සමාධිතො වුට්ඨිතස්ස තස්ස සුමධුරං මධුමදාසි. තත්ථ ච පසන්නමානසො වන්දිත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන සම්පත්තිං අනුභවන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

37. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විවනෙ කානනෙ දිස්වා**තිආදිමාහ. තත්ථ **විවනෙ**ති විසෙසෙන වනං පත්ථටං විවනං, හත්ථිඅස්සරථසද්දෙහි භෙරිසද්දෙහි ච වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙහි ච විගතං බ්‍යාපගතන්ති අත්ථො, කානනසඞ්ඛාතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ විවනෙති සම්බන්ධො. **ඔසධිංව විරොචන්ත**න්ති භවවඩ්ඪකිජනානං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිප්ඵාදෙතීති ඔසධං. ඔජානිබ්බත්තිකාරණං පටිච්ච යාය තාරකාය උග්ගතාය උද්ධරන්ති ගණ්හන්තීති සා ඔසධි. ඔසධිතාරකා ඉව විරොචන්තීති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ‘‘ඔසධිංව විරොචන්ත’’න්ති ච වුත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. සෙනාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො සෙනාසනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං වනන්තරං සම්පත්තස්ස භගවතො පණාමං කත්වා පණ්ණසන්ථරං සන්ථරිත්වා අදාසි. භගවතො නිසින්නට්ඨානස්ස සමන්තතො භිත්තිපරිච්ඡෙදං කත්වා පුප්ඵපූජමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

45. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං දස්සෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

සෙනාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. වෙය්‍යාවච්චකරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො වෙය්‍යාවච්චකරත්ථෙරස්ස අපදානං. තස්ස උප්පත්තිආදයො හෙට්ඨා වුත්තනියාමෙනෙව දට්ඨබ්බා.

වෙය්‍යාවච්චකරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. බුද්ධුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො බුද්ධුපට්ඨාකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සඞ්ඛධමකකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය අත්තනො සිප්පෙ සඞ්ඛධමනෙ ඡෙකො අහොසි, නිච්චකාලං භගවතො සඞ්ඛං ධමෙත්වා සඞ්ඛසද්දෙනෙව පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පාකටො මහාඝොසො මහානාදී මධුරස්සරො අහොසි, ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං පාකටකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො **මධුරස්සරො**ති පාකටො, සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි, අපරභාගෙ මධුරස්සරත්ථෙරොති පාකටො.

51. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සිස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. **අහොසිං සඞ්ඛධමකො**ති සං සුට්ඨු ඛනන්තො ගච්ඡතීති සඞ්ඛො, සමුද්දජලපරියන්තෙ චරමානො ගච්ඡති විචරතීති අත්ථො. තං සඞ්ඛං ධමති සොසං කරොතීති සඞ්ඛධමකො, සොහං සඞ්ඛධමකොව අහොසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

බුද්ධුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

11. භික්ඛදායිවග්ගො

1. භික්ඛාදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො භික්ඛාදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය විභවසම්පන්නො සද්ධාජාතො විහාරතො නික්ඛමිත්වා පිණ්ඩාය චරමානං සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආහාරමදාසි. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව කුසලෙන යාවතායුකං ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච මනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධ**න්තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. **පවරා අභිනික්ඛන්ත**න්ති පකාරෙන වරිතබ්බං පත්ථෙතබ්බන්ති පවරං, රම්මභූතතො විවෙකභූතතො සකවිහාරතො අභි විසෙසෙන නික්ඛන්තන්ති අත්ථො. **වානා නිබ්බානමාගත**න්ති වානං වුච්චති තණ්හා, තතො නික්ඛන්තත්තා නිබ්බානං, වානනාමං තණ්හං පධානං කත්වා සබ්බකිලෙසෙ පහාය නිබ්බානං පත්තන්ති අත්ථො.

2. **කටච්ඡුභික්ඛං දත්වානා**ති කරතලෙන ගහෙතබ්බා දබ්බි කටච්ඡු, භික්ඛීයති ආයාචීයතීති භික්ඛා, අභි විසෙසෙන බාදිතබ්බා භක්ඛිතබ්බාති වා භික්ඛා, කටච්ඡුනා ගහෙතබ්බා භික්ඛා කටච්ඡුභික්ඛා, දබ්බියා භත්තං දත්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

භික්ඛාදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො සද්ධම්මස්සවනෙ සාදරො සාලයො භගවතො ධම්මදෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සොසපමාණත්තා භගවතො ඤාණෙ පසන්නො පඤ්චඞ්ගඅට්ඨඞ්ගනමක්කාරවසෙන පණාමං කත්වා පක්කාමි. සො තතො චුතො දෙවලොකෙසු උප්පන්නො තත්ථ ඡ කාමාවචරෙ දිබ්බසම්පත්තිමනුභවන්තො තතො චවිත්වා මනුස්සලොකෙ ජාතො තත්ථග්ගභූතා චක්කවත්තිසම්පදාදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

7. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධ**න්තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **නිසභාජානියං යථා**ති ගවසතසහස්සජෙට්ඨො නිසභො, නිසභො ච සො ආජානියො සෙට්ඨො උත්තමො චෙති නිසභාජානියො. යථා නිසභාජානියො, තථෙව භගවාති අත්ථො. ලොකවිසයසඞ්ඛාතං පඤ්ඤත්තිවසෙන එවං වුත්තං. අනුපමෙයොයා හි භගවා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. උප්පලහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිවරායං නිවාසීහන්තිආදිකං ආයස්මතො උප්පලහත්ථකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතකුසලො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ මාලාකාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය මාලාකාරකම්මෙන අනෙකානි පුප්ඵානි වික්කිණන්තො ජීවති. අථෙකදිවසං පුප්ඵානි ගහෙත්වා චරන්තො භගවන්තං රතනග්ඝිකමිව චරමානං දිස්වා රත්තුප්පලකලාපෙන පූජෙසි. සො තතො චුතො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන සුගතීසු පුඤ්ඤමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

13. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිවරායං නිවාසීහ**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **තිවරා**ති තීහි වාරෙහි කාරිතං සඞ්චරිතං පටිච්ඡන්නං නගරං, තස්සං තිවරායං නිවාසී, වසනසීලො නිවාසනට්ඨානගෙහෙ වා වසන්තො අහන්ති අත්ථො. **අහොසිං මාලිකො** තදාති තදා

නිබ්බානත්ථාය පුඤ්ඤසම්භාරකරණසමයෙ මාලිකො මාලාකාරොව පුප්ඵානි කයවික්කයං කත්වා ජීවන්තො අහොසින්ති අත්ථො.

14. **පුප්ඵහත්ථමදාසහන්ති** සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා උප්පලකලාපං අදාසිං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

උප්පලහත්ථකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පදපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පදපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො සුමනපුප්ඵෙන පාදමූලෙ පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සක්කසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාසි.

19. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. **ජාතිපුප්ඵමදාසහන්ති** ජාතිසුමනපුප්ඵං අදාසිං අහන්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං සුමනසද්දස්ස ලොපං කත්වා වුත්තං. තත්ථ ජාතියා නිබ්බත්තො විකසමානොයෙව සුමනං ජනානං සොමනස්සං කරොතීති සුමනං, පුප්ඵනට්ඨෙන විකසනට්ඨෙන පුප්ඵං, සුමනඤ්ච තං පුප්ඵඤ්චාති සුමනපුප්ඵං, තානි සුමනපුප්ඵානි සිද්ධත්ථස්ස භගවතො අහං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පදපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මුට්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුදස්සනො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො මුට්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ මාලාකාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ජාතිසුමනපුප්ඵානි උභොහි හත්ථෙහි භගවතො පාදමූලෙ ඔකිරිත්වා පූජෙසි. සො තෙන කුසලසම්භාරෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභො සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුබ්බවාසනාවසෙන සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

14-25. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුදස්සනො නාම නාමෙනාති**ආදිමාහ. තත්ථ **සුදස්සනොති** ආරොහපරිණාහරූපසණ්ඨානයොබ්බඤ්ඤසොභනෙන සුන්දරො දස්සනොති සුදස්සනො, නාමෙන සුදස්සනො නාම මාලාකාරො හුත්වා ජාතිසුමනපුප්ඵෙහි පදුමුත්තරං භගවන්තං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මුට්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. උදකපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො උදකපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු පූරිතකුසලසඤ්චයො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි පරිපූරියමානො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය කුසලාකුසලං ජානන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො ආකාසෙ ගච්ඡතො නික්ඛන්තඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසීසු පසන්නො උභොහි හත්ථෙහි උදකං ගහෙත්වා පූජෙසි. තෙන පූජිතං උදකං රජතබුබ්බුලං විය ආකාසෙ අට්ඨාසි. සො අභිප්පසන්නො තෙනෙව සොමනස්සෙන තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

29. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්ති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. **සතාසනංව ජලිතන්ති** සතං වුච්චති සප්පි, සතස්ස ආසනං ආධාරන්ති සතාසනං, අග්ගි, අථ වා තං අසති භුඤ්ජතීති සතාසනං , අග්ගියෙව. යථා සතෙ ආසිත්තෙ අග්ගිම්හි අග්ගිසිඛා අතීව ජලති, එවං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව ජලමානං භගවන්තන්ති අත්ථො. **ආදිත්තංව හුතාසනන්ති** හුතං වුච්චති පූජාසක්කාරෙ, හුතස්ස පූජාසක්කාරස්ස ආසනන්ති හුතාසනං, ජලමානං සූරියං ඉව ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි

බ්‍යාමප්පභාමණ්ඩලෙහි විජ්ජොතමානං සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං **අනිලඤ්ජසෙ** ආකාසෙ ගච්ඡන්තං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

උදකපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. නළමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො නළමාලියත්ථෙරස්ස අපදානං. එසොපි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විවට්ටූපනිස්සයානි කුසලකම්මානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා කාමෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො තත්ථාගතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නො වන්දිත්වා තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ නිසින්නස්ස භගවතො නළමාලෙහි බීජනිං කත්වා බීජෙත්වා අදාසි. පටිග්ගහෙසි භගවා තස්සානුකම්පාය, අනුමොදනඤ්ච අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ පරිළාහසන්තාපවිවජ්ජිතො කායචිත්තචෙතසිකසුඛප්පත්තො අනෙකසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

36. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සාති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

37. **නළමාලං ගහෙත්වානාති** නළති අසාරො නිස්සාරො හුත්වා වෙළුවංසතොපි තනුකො සල්ලහුකො ජාතොති නළො, නළස්ස මාලා පුප්ඵං නළමාලං, තෙන නළමාලෙන බීජනිං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො . බීජීස්සති ජනිස්සති වාතො අනෙනාති බීජනී, තං බීජනිං බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං, පටිග්ගහෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

නළමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තමභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

8. ආසනුපට්ඨාහකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිකං ආයස්මතො ආසනුපට්ඨාහකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො ඝරාවාසං වසන්තො තත්ථ දොසං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො තත්ථ සම්පත්තං භගවන්තං දිස්වා පසන්නො සීහාසනං අදාසි, තත්ථ නිසින්නං භගවන්තං මාලාකලාපං ගහෙත්වා පූජෙත්වා තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ උච්චකුලිකො විභවසම්පන්නො අහොසි. සො කාලන්තරෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

47. සො අරහා සමානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කානනං වනමොග්ගය්හාති**ආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙවාති.

ආසනුපට්ඨාහකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. බිළාලිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො බිළාලිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො තත්ථාදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො අතීව අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨියො ආලුවාදීහි යාපෙන්තො වසති. තදා පදුමුත්තරො භගවා තස්ස අනුකම්පාය තං හිමවන්තං අගමාසි . තං දිස්වා පසන්නො වන්දිත්වා බිළාලියො ගහෙත්වා පත්තෙ ඔකිරි. තං තථාගතො තස්සානුකම්පාය සොමනස්සුප්පාදයන්තො පරිභුඤ්ජි. සො තෙන කම්මෙන තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

53. සො අපරභාගෙ අත්තනො කුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති**ආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව. ආලුවකරම්භාදයො තෙසං තෙසං

කන්දජාතීනං නාමානෙවාති.

බිළාලිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. රෙණුපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො රෙණුපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො විඤ්ඤුතං පත්තො අග්ගික්ඛන්ධං විය විජ්ජොතමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නාගපුප්ඵකෙසරං ගහෙත්වා පූජෙසි. අථ භගවා අනුමොදනමකාසි.

62-3. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො සාසනෙ පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා දිබ්බචක්ඛුනා අත්තනො පුබ්බකම්මං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධ**න්තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **සතරංසිංව භාණුම**න්ති සතමත්තා සතප්පමාණා රංසි පභා යස්ස සූරියස්ස සො සතරංසි, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං සතරංසීති වුත්තං, අනෙකසතස්ස අනෙකසතසහස්සරංසීති අත්ථො. භාණු වුච්චති පභා, භාණු පභා යස්ස සො භාණුමා, භාණුමසඞ්ඛාතං සූරියං ඉව විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා සකෙසරං නාගපුප්ඵං ගහෙත්වා **අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

රෙණුපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

එකාදසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

12. මහාපරිවාරවග්ගො

1. මහාපරිවාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සී නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො මහාපරිවාරකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උප්පන්නසමයෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො අනෙකයක්ඛසතසහස්සපරිවාරො එකස්මිං බුද්දකදීපෙ දිබ්බසුඛමනුභවන්තො විහරති. තස්මිඤ්ච දීපෙ චෙතියාභිසොභිතො විහාරො අත්ථි, තත්ථ භගවා අගමාසි. අථ සො යක්ඛසෙනාධිපති තං භගවන්තං තත්ථ ගතභාවං දිස්වා දිබ්බවත්ථානි ගහෙත්වා ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා දිබ්බවත්ථෙහි පූජෙසි, සපරිවාරො සරණමගමාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ ඡ කාමාවචරසුඛමනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සෙසු අග්ගචක්කවත්තිආදිසුඛමනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1-2. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සී නාම භගවා**තිආදිමාහ. තත්ථ විසෙසං පරමත්ථං නිබ්බානං පස්සතීති විපස්සී, විවිධෙ සතිපට්ඨානාදයො සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙ පස්සතීති වා විපස්සී, විවිධෙ අනෙකප්පකාරෙ බොධනෙය්‍යසත්තෙ විසුං විසුං පස්සතීති වා විපස්සී, සො විපස්සී භගවා **දීපචෙතියං** දීපෙ පූජනීයට්ඨානං විහාරමගමාසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මහාපරිවාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුමඞ්ගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සී ජිනවරොතිආදිකං ආයස්මතො සුමඞ්ගලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං තළාකසමීපෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්මිං සමයෙ භගවා විහාරතො නික්ඛමිත්වා නහායිතුකාමො තස්ස තළාකස්ස තීරං ගන්ත්වා තත්ථ න්හත්වා එකචීවරො ජලමානො බ්‍රහ්මා විය සූරියො විය සුවණ්ණබිම්බං විය අට්ඨාසි. අථ සො දෙවපුත්තො සොමනස්සජාතො පඤ්ජලිකො ඵොටනමකාසි, අත්තනො දිබ්බගීතතූරියෙහි උපහාරඤ්ච අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

11. සො පච්ඡා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අත්ථදස්සී ජිනවරො**තිආදිමාහ. තත්ථ පරමත්ථං නිබ්බානං දක්ඛති පස්සතීති අත්ථදස්සී, අථ වා සබ්බසත්තානං චතුරාරියසච්චසඞ්ඛාතං අත්ථපයොජනං දස්සනසීලොති අත්ථදස්සී, කිලෙසෙ අජිනි ජිනාති ජිනිස්සතීති ජිනො. වරිතබ්බො පත්ථෙතබ්බො සබ්බසත්තෙහීති වරො, අත්ථදස්සී ජිනො ච සො වරො චාති අත්ථදස්සී ජිනවරො. **ලොකජෙට්ඨො**ති ලුජ්ජති පලුජ්ජතීති ලොකො, ලොකීයති පස්සීයති බුද්ධාදීහි පාරප්පත්තොති වා ලොකො, ලොකො ච ලොකො ච ලොකො චාති ලොකො. එකසෙසසමාසවසෙන ''ලොකා''ති වත්තබ්බෙ ''ලොකො''ති වුත්තො. ලොකස්ස ජෙට්ඨො ලොකජෙට්ඨො, සො ලොකජෙට්ඨො නරාසභොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුමඞ්ගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උභින්නං දෙවරාජූනන්ත්‍යාදිකං ආයස්මතො සරණගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරෙ භගවති උප්පන්නෙ අයං හිමවන්තෙ දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්මිං අපරෙන යක්ඛදෙවරඤ්ඤා සද්ධිං සඞ්ගාමත්ථාය උපට්ඨිතෙ ද්වෙ අනෙකයක්ඛසහස්සපරිවාරා එලකාවුධාදිහත්ථා සඞ්ගාමත්ථාය සමුපබ්‍යූළ්හා අහෙසුං. තදා පදුමුත්තරො භගවා තෙසු සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙන තත්ථ ගන්ත්වා සපරිවාරානං ද්වින්නං දෙවරාජූනං ධම්මං දෙසෙසි. තදා තෙ සබ්බෙ එලකාවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා භගවන්තං ගාරවබහුමානෙන වන්දිත්වා සරණමගමංසු. තෙසං අයං පඨමං සරණමගමාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

20. සො අපරභාගෙ පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **උභින්නං දෙවරාජූනන්**තිආදිමාහ. තත්ථ සුචිලොමඛරලොමආළවකකුම්භීරකුවෙරාදයො විය නාමගොත්තෙන අපාකටා ද්වෙ යක්ඛරාජානො අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො ''උභින්නං දෙවරාජූන''න්තිආදිමාහ. **සඞ්ගාමො සමුපට්ඨිතො**ති සං

සුට්ඨු ගාමො කලහත්ථාය උපගමනන්ති සඞ්ගාමො, සො සඞ්ගාමො සං සුට්ඨු උපට්ඨිතො, එකට්ඨානෙ උපගන්ත්වා ඨිතොති අත්ථො. **අහොසි සමුපබ්‍යූළ්හොති** සං සුට්ඨු උපසමීපෙ රාසිභූතොති අත්ථො.

21. **සංවෙජෙසි මහාජනන්ති** තෙසං රාසිභූතානං යක්ඛානං ආකාසෙ නිසින්නො භගවා චතුසච්චධම්මදෙසනාය සං සුට්ඨු වෙජෙසි, ආදීනවදස්සනෙන ගණ්හාපෙසි විඤ්ඤාපෙසි බොධෙසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. එකාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වරුණො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො එකාසනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ වරුණො නාම දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ගන්ධමාලාදීහි ගීතවාදිතෙහි ච උපට්ඨයමානො සපරිවාරො පූජෙසි. තතො අපරභාගෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස මහාබොධිරුක්ඛං බුද්ධදස්සනං විය සබ්බතූරියතාළාවචරෙහි සපරිවාරො උපහාරමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො කාලඞ්කත්වා නිම්මානරතිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජි. එවං දෙවසම්පත්තිමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච මනුස්සභූතො චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

31. සො පච්ඡා සකකම්මං සරිත්වා තං තථතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **වරුණො නාම නාමෙනාතිආදිමාහ**. තත්ථ යදා අහං සම්බොධනත්ථාය බුද්ධං බොධිඤ්ච පූජෙසිං, තදා වරුණො නාම දෙවරාජා අහොසින්ති සම්බන්ධො.

34. **ධරණීරුහපාදපන්ති** එත්ථ රුක්ඛලතාපබ්බතසත්ථරතනාදයො ධාරෙතීති ධරණී, තස්මිං රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො. පාදෙන පිවතීති පාදපො, සිඤ්චිතසිඤ්චිතොදකං පාදෙන මූලෙන පිවති රුක්ඛක්ඛන්ධසාඛාවිටපෙහි ආපොරසං පත්ථරියතීති අත්ථො, තං ධරණීරුහපාදපං බොධිරුක්ඛන්ති සම්බන්ධො.

35. **සකකම්මාභිරද්ධොති** අත්තනො කුසලකම්මෙන අභිරද්ධො පසන්නො උත්තමෙ බොධිම්හි පසන්නොති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සුවණ්ණපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සී නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො සුවණ්ණපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං ඨානෙ භුමට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො තස්ස භගවතො ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො චතූහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි පූජෙසි. තානි පුප්ඵානි ආකාසෙ සුවණ්ණවිතානං හුත්වා ඡාදෙසුං, සුවණ්ණපභා ච බුද්ධස්ස සරීරපභා ච එකතො හුත්වා මහාඔභාසො අහොසි. සො අතිරෙකතරං පසන්නො සකභවනං ගතොපි සරතියෙව. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතභවනාදිසුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

40. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සී නාම භගවාතිආදිමාහ**. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

44. **පාමොජ්ජං ජනයිත්වානාති** බලවපීතිං උප්පාදෙත්වා ''පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා හාසො පහාසො විත්ති ඔදග්‍යං අත්තමනතා චිත්තස්සා''තිආදීසු (ධ. ස. 9, 86; මහානි. 1) විය අත්තමනතා සකභාවං උප්පාදෙත්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුවණ්ණපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. චිතකපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වසාමි රාජායතනෙතිආදිකං ආයස්මතො චිතකපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තතො පරං උප්පන්නුප්පන්නභවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ රාජායතනරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො අන්තරන්තරා දෙවතාහි සද්ධිං ධම්මං සුත්වා පසන්නො භගවති

පරිනිබ්බුතෙ සපරිවාරො ගන්ධදීපධූපපුප්ඵභෙරිආදීනි ගාහාපෙත්වා භගවතො ආළහනට්ඨානං ගන්ත්වා දීපාදීනි පූජෙත්වා අනෙකෙහි තූරියෙහි අනෙකෙහි වාදිතෙහි තං පූජෙසි. තතො පට්ඨාය සකභවනං උපවිට්ඨොපි භගවන්තමෙව සරිත්වා සම්මුඛා විය වන්දති. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන තෙන චිත්තප්පසාදෙන රාජායතනතො කාලං කතො තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති උප්පන්නචිත්තප්පසාදො භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

49. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **වසාමි රාජායතනෙ**තිආදිමාහ. **රාජායතනෙ**ති දෙවරාජූනං ආයතනං රාජායතනං, තස්ස රුක්ඛස්ස නාමධෙය්‍යො වා. **පරිනිබ්බුතෙ භගවතී**ති පරිසමන්තතො කිඤ්චි අනවසෙසෙත්වා ඛන්ධපරිනිබ්බානකාලෙ පරිනිබ්බානසමයෙ පරිනිබ්බානප්පත්තස්ස සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති සම්බන්ධො.

50. **චිතකං අගමාසහන්**ති චන්දනාගරුදෙවදාරුකප්පූරතක්කොලාදිසුගන්ධදාරූහි චිතං රාසිගතන්ති චිතං, චිතමෙව චිතකං, බුද්ධගාරවෙන චිතකං පූජනත්ථාය චිතකස්ස සමීපං අහං අගමාසින්ති අත්ථො. තත්ථ ගන්ත්වා කතකිච්චං දස්සෙන්තො **තූරියං තත්ථ වාදෙත්වා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

චිතකපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

යදා විපස්සී ලොකග්ගොතිආදිකං ආයස්මතො බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං භුමට්ඨකවිමානෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා විපස්සී භගවා ආයුසඞ්ඛාරං වොස්සජ්ජී. අථ සකලදසසහස්සිලොකධාතු සසාගරපබ්බතා පකම්පිත්ථ. තදා තස්ස දෙවපුත්තස්ස භවනම්පි කම්පිත්ථ. තස්මිං ඛණෙ සො දෙවපුත්තො සංසයජාතො – ‘‘කිං නු ඛො පථවීකම්පාය නිබ්බත්තී’’ති චින්තෙත්වා බුද්ධස්ස ආයුසඞ්ඛාරවොස්සජ්ජභාවං ඤත්වා මහාසොකං දොමනස්සං උප්පාදෙසි. තදා වෙස්සවණො මහාරාජා ආගන්ත්වා ‘‘මා චින්තයිත්ථා’’ති අස්සාසෙසි. සො දෙවපුත්තො තතො චුතො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

57. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **යදා විපස්සී ලොකග්ගො**තිආදිමාහ. **ආයුසඞ්ඛාරමොස්සජ්ජී**ති ආ සමන්තතො යුනොති පාලෙති සත්තෙති ආයු, ආයුස්ස සඞ්ඛාරො රාසිභාවො ආයුසඞ්ඛාරො, තං ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජ්ජි පරිච්චජි ජහාසීති අත්ථො. තස්මිං ආයුසඞ්ඛාරවොස්සජ්ජනෙ. ජලමෙඛලාසාගරොදකමෙඛලාසහිතා සකලදසසහස්සචක්කවාළපථවී කම්පිත්ථාති සම්බන්ධො.

58. **ඔතතං විත්ථතං මය්හන්**ති මය්හං භවනං ඔතතං විත්ථතං චිත්තං විචිත්තං **සුචි** සුපරිසුද්ධං **චිත්තං** අනෙකෙහි සත්තහි රතනෙහි විචිත්තං සොභමානං **පකම්පිත්ථ** පකාරෙන කම්පිත්ථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තතො ඔරං තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා මග්ගමූළ්හානං මග්ගං ගවෙසන්තානං තස්ස සාවකානං භොජෙත්වා මග්ගං ආචික්ඛි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සබ්බත්ථ අමූළ්හො සඤ්ඤවා අහොසි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසෙ අනල්ලීනො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

66. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**තිආදිමාහ. **සාවකා වනචාරිනො**ති භගවතො වුත්තවචනං සම්මා ආදරෙන සුණන්තීති සාවකා, අථ වා භගවතො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සද්ධම්මං සුණන්තීති සාවකා. වනචාරිනො වනෙ විචරණකා සාවකා **විප්පනට්ඨා** මග්ගමූළ්හා මහාඅරඤ්ඤෙ **අන්ධාව** චක්ඛුවිරහිතාව **අනුසුය්‍යාරෙ** විචරන්තීති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සිම්හි සුගතෙතිආදිකං ආයස්මතො පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො භගවති ධරමානෙ දස්සනස්ස අලද්ධත්තා පච්ඡා පරිනිබ්බුතෙ මහාසොකප්පත්තො විහාසි. තදා භිස්ස භගවතො සාගතො නාම අග්ගසාවකො අනුසාසන්තො භගවතො සාරීරිකධාතුපූජා භගවති ධරමානෙ කතපූජා විය චිත්තප්පසාදවසා මහප්ඵලං භවතී''ති වත්වා ''ථූපං කරොහී''ති නියොජිතො ථූපං කාරෙසි, තං පූජෙත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සක්කචක්කවත්තිසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

72. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අත්ථදස්සිම්හි සුගතෙ**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. **යක්ඛයොනිං උපපජ්ජි**න්ති එත්ථ පන අත්තනො සකාසං සම්පත්තසම්පත්තෙ ඛාදන්තා යන්ති ගච්ඡන්තීති යක්ඛා, යක්ඛානං යොනි ජාතීති යක්ඛයොනි, යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තොති අත්ථො.

73. **දුල්ලද්ධං වත මෙ ආසී**ති මෙ මයා ලද්ධයසං දුල්ලද්ධං, බුද්ධභූතස්ස සත්ථුනො සක්කාරං අකතත්තා විරාධෙත්වා ලද්ධන්ති අත්ථො. **දුප්පභාත**න්ති දුට්ඨු පභාතං රත්තියා පභාතකරණං, මය්හං න සුට්ඨුං පභාතන්ති අත්ථො. **දුරුට්ඨිත**න්ති දුඋට්ඨිතං, සූරියස්ස උග්ගමනං මය්හං දුඋග්ගමනන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. ජාතිපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජායං තස්ස විපස්සිස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ජාතිපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො නක්ඛත්තපාඨකෙහි විපස්සිබොධිසත්තස්ස වුත්තලක්ඛණනිමිත්තං සුත්වා ''අයං කිර කුමාරො බුද්ධො හුත්වා සකලලොකස්ස අග්ගො සෙට්ඨො සුත්වා සබ්බසත්තෙ සංසාරතො උද්ධරිස්සතී''ති සුත්වා තං භගවන්තං කුමාරකාලෙයෙව බුද්ධස්ස විය මහාපූජමකාසි. පච්ඡා කමෙන කුමාරකාලං රාජකුමාරකාලං රජ්ජකාලන්ති කාලත්තයමතික්කම්ම බුද්ධෙ ජාතෙපි මහාපූජං කත්වා තතො චුතො තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා පච්ඡා මනුස්සෙසු චක්කවත්තාදිමනුස්සසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්තට්ඨවස්සකාලෙයෙව භගවති පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

82. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ජායං තස්ස විපස්සිස්සා**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

84. **නෙමිත්තානං සුණිත්වානා**ති එත්ථ නිමිත්තං කාරණං සුඛදුක්ඛප්පත්තිහෙතුං ජානන්තීති නෙමිත්තා, තෙසං නෙමිත්තානං නක්ඛත්තපාඨකානං වචනං සුණිත්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ජාතිපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ද්වාදසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

13. සෙරෙය්‍යවග්ගො

1. සෙරෙය්‍යකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො සෙරෙය්‍යකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තතො පරෙසු අත්තභාවසහස්සෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගන්ත්වා ඉතිහාසාදිසකලබ්‍රාහ්මණධම්මෙසු කොටිප්පත්තො එකස්මිං දිවසෙ අබ්භොකාසෙ සපරිවාරො ඨිතො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සෙරෙය්‍යපුප්ඵං ගහෙත්වා ආකාසෙ ඛිපන්තො පූජෙසි. තානි පුප්ඵානි ආකාසෙ විතානං හුත්වා සත්තාහං ඨත්වා පච්ඡා අන්තරධායිංසු. සො තං අච්ඡරියං දිස්වා අතීව පසන්නමානසො තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා තතො මනුස්සසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ පුරාකතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අජ්ඣායකො මන්තධරොති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

3. **සෙරෙය්‍යකං ගහෙත්වානාති** සිරිසෙ භවං ජාතිපුප්ඵං සෙරෙය්‍යං, සෙරෙය්‍යමෙව සෙරෙය්‍යකං, තං සෙරෙය්‍යකං ගහෙත්වානාති සම්බන්ධො. භගවති පසන්නො ජාතිසුමනමකුළචම්පකාදීනි පුප්ඵානි පතිට්ඨපෙත්වා පූජෙතුං කාලං නත්ථීතාය තත්ථ සම්පත්තං තං සෙරෙය්‍යකං පුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සෙරෙය්‍යකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. පුප්ඵථූපියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො පුප්ඵථූපියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිබුද්ධස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ගෙහං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා අත්තනා සහගතෙහි පඤ්චසිස්සසහස්සෙහි සද්ධිං පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා කුක්කුරනාමපබ්බතසමීපෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පටිවසති. තදා බුද්ධුප්පාදභාවං සුත්වා සිස්සෙහි සහ බුද්ධස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො කෙනචි බ්‍යාධිනා පීළිතො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සිස්සසන්තිකා බුද්ධස්සානුභාවං ලක්ඛණඤ්ච සුත්වා පසන්නමානසො හිමවන්තතො චම්පකාසොකතිලකකෙටකාදානෙකෙ පුප්ඵෙ ආහරාපෙත්වා ථූපං කත්වා බුද්ධං විය පූජෙත්වා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි. අථ තෙ සිස්සා තස්ස ආළහනං කත්වා බුද්ධසන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. අථ භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා අනාගතංසඤාණෙන පාකටීකරණමකාසි. සො අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. අථ සො අත්තනො පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **කුක්කුරො නාම පබ්බතොති** පබ්බතස්ස සිඛරං කුක්කුරාකාරෙන සුනඛාකාරෙන සණ්ඨිතත්තා ''කුක්කුරපබ්බතො''ති සඞ්ඛ්‍යං ගතො, තස්ස සමීපෙ පණ්ණසාලං කත්වා පඤ්චතාපසසහස්සෙහි සහ වසමානොති අත්ථො. නයානුසාරෙන සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

පුප්ඵථූපියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. පායසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො පායසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සරාවාසං වසන්තො හත්ථිඅස්සධනධඤ්ඤසත්තරතනාදිවිභවසම්පන්නො සද්ධාසම්පන්නො කම්මඵලං සද්දහිත්වා සහස්සමත්තා සුවණ්ණපාතියො කාරෙත්වා තස්මිං ඛීරපායසසහස්සස්ස පූරෙත්වා තා සබ්බා ගාහාපෙත්වා සිම්බලිවනං අගමාසි. තස්මිං සමයෙ විපස්සී භගවා ඡබ්බණ්ණරංසියො විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසෙ චඞ්කමං මාපෙත්වා චඞ්කමති. සො පන සෙට්ඨී තං අච්ඡරියං දිස්වා අතීව පසන්නො පාතියො ඨපෙත්වා වන්දිත්වා ආරොචෙසි පටිග්ගහණාය. අථ භගවා අනුකම්පං උපාදාය පටිග්ගහෙසි, පටිග්ගහෙත්වා ච පන තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං සහස්සමත්තෙහි භික්ඛුසඞ්ඝෙහි

සද්ධිං පරිභුඤ්ජි, තදවසෙසං අනෙකසහස්සභික්ඛූ පරිභුඤ්ජිංසු. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

26. සො අපරභාගෙ අත්තනො කුසලං පච්චවෙක්ඛමානො තං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

28. **චඞ්කමං සුසමාරුළ්හො**ති චඞ්කමන්තො පදවික්ඛෙපං කරොන්තො කමති ගච්ඡතීති චඞ්කමං, චඞ්කමස්ස පදවික්ඛෙපස්ස ආධාරභූතපථවිපදෙසො චඞ්කමං නාමාති අත්ථො, එතං චඞ්කමංසු විසෙසෙන ආරුළ්හොති සම්බන්ධො. **අම්බරෙ අනිලායනෙ**ති චරියති ඡාදියති අනෙනාති චරං, න චරන්ති අම්බරං, සෙතවත්ථසදිසං ආකාසන්ති අත්ථො. නත්ථි නිලීයනං ගොපනං එත්ථාති අනිලං, ආ සමන්තතො යන්ති ගච්ඡන්ති අනෙන ඉද්ධිමන්තොති ආයනං, අනිලඤ්ච තං ආයනඤ්චෙති අනිලායනං, තස්මිං අම්බරෙ අනිලායනෙ චඞ්කමං මාපයින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පායසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිසජ්ජ පාසාදවරෙතිආදිකං ආයස්මතො ගන්ධොදකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බානූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සීභගවතො කාලෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා මහද්ධනො මහාභොගො දිබ්බසුඛමනුභවන්තො විය මනුස්සසුඛමනුභවන්තො එකස්මිං දිවසෙ පාසාදවරෙ නිසින්නො හොති. තදා භගවා සුවණ්ණමහාමෙරු විය වීථියා විචරති, තං විචරමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ගන්ත්වා වන්දිත්වා සුගන්ධොදකෙන භගවන්තං ඔසිඤ්චමානො පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසෙන අනල්ලීනො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

35. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිසජ්ජ පාසාදවරෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **පාසාදො**ති පසාදං සොමනස්සං ජනෙති උප්පාදෙතීති පාසාදො , මාලාකම්මචිත්තකම්මසුවණ්ණකම්මාදානෙකවිචිත්තං දිස්වා තත්ථ පවිට්ඨානං ජනානං පසාදං ජනයතීති අත්ථො. පාසාදො ච සො පත්ථෙතබ්බට්ඨෙන වරො චාති පාසාදවරො, තස්මිං පාසාදවරෙ නිසජ්ජ නිසීදිත්වා විපස්සිං ජිනවරං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සම්මුඛාථවිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජායමානෙ විපස්සිම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සම්මුඛාථවිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සත්තවස්සිකකාලෙයෙව සකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො විපස්සිම්හි බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බබුද්ධානං ලක්ඛණානි වෙදත්තයෙ දිස්සමානානි තානි රාජප්පමුඛස්ස ජනකායස්ස විපස්සීබොධිසත්තස්ස ලක්ඛණඤ්ච බුද්ධභාවඤ්ච බ්‍යාකරිත්වා ජනානං මානසං නිබ්බාපෙසි, අනෙකානි ච ථුතිවචනානි නිවෙදෙසි. සො තෙන කුසලකම්මෙන ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. කතකුසලනාමෙන **සම්මුඛාථවිකත්ථෙරො**ති පාකටො.

41. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ජායමානෙ විපස්සිම්හී**තිආදිමාහ. **විපස්සිම්හි** සම්මාසම්බුද්ධෙ **ජායමානෙ** උප්පජ්ජමානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තෙ අහං පාතුභූතං **නිමිත්තං** කාරණං බුද්ධභාවස්ස හෙතුං **බ්‍යාකරිං** කථෙසිං, අනෙකානි අච්ඡරියානි පාකටානි අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සම්මුඛාථවිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කුසුමාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ ධඤ්ඤවතියාතිආදිකං ආයස්මතො කුසුමාසනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො මහද්ධනො මහාභොගො තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතො

බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු කොටිප්පත්තො සකපරසමයකුසලො මාතාපිතරො පූජෙතුකාමො පඤ්ච උප්පලකලාපෙ අත්තනො සමීපෙ ඨපෙත්වා නිසින්නො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං විපස්සිං භගවන්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා නීලපීතාදිසනබුද්ධරස්මියො ච දිස්වා පසන්නමානසො ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ තානි පුප්ඵානි සන්ථරිත්වා භගවන්තං තත්ථ නිසීදාපෙත්වා සකඝරෙ මාතු අත්ථාය පටියත්තානි සබ්බානි ඛාදනීයභොජනීයානි ගහෙත්වා සපරිවාරං භගවන්තං සහත්ථෙන සන්තප්පෙන්තො භොජෙසි. භොජනාවසානෙ එකං උප්පලහත්ථං අදාසි. තෙන සොමනස්සජාතො පත්ථනං අකාසි. භගවාපි අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො භොගයසෙහි වඩ්ඪිතො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

65. සො අපරභාගෙ පුබ්බෙ කතකුසලං පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ ධඤ්ඤවතියා**තිආදිමාහ. ධඤ්ඤානං පුඤ්ඤවන්තානං ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලානං අනෙකෙසං කුලානං ආකරත්තා ධඤ්ඤවතී, අථ වා මුත්තාමණිආදිසත්තරතනානං සත්තවිධධඤ්ඤානං උපභොගපරිභොගානං ආකරත්තා ධඤ්ඤවතී, අථ වා ධඤ්ඤානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවානං වසනට්ඨානං ආරාමවිහාරාදීනං ආකරත්තා ධඤ්ඤවතී, තස්සා **ධඤ්ඤවතියා**. නගරන්ති පත්ථෙන්ති එත්ථ උපභොගපරිභොගත්ථිකා ජනාති නගරං, න ගච්ඡතීති වා නගං, රාජයුවරාජමහාමත්තාදීනං වසනට්ඨානං. නගං රාති ආදදාති ගණ්හාතීති නගරං, රාජාදීනං වසනට්ඨානසමූහභූතං පාකාරපරිඛාදීහි පරික්ඛිත්තං පරිච්ඡින්නට්ඨානං නගරං නාමාති අත්ථො. **නගරෙ** යදා අහං විපස්සිස්ස භගවතො සන්තිකෙ බ්‍යාකරණං අලභිං, තදා තස්මිං ධඤ්ඤවතියා නගරෙ බ්‍රාහ්මණො අහොසින්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කුසුමාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො ඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා වෙදත්තයාදිසකසිප්පෙසු පාරප්පත්තො අනෙකෙසං බ්‍රාහ්මණසහස්සානං පාමොක්ඛො ආචරියො සකසිප්පානං පරියොසානං අදිස්වා තත්ථ ච සාරං අපස්සන්තො ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ අස්සමං කාරෙත්වා සහ සිස්සෙහි වාසං කප්පෙසි, තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා භික්ඛාය චරමානො තස්සානුකම්පාය තං පදෙසං සම්පාපුණි. තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො අත්ථාය පුටකෙ නික්ඛිපිත්වා රුක්ඛග්ගෙ ලග්ගිතානි මධුරානි පදුමඵලානි මධුනා සහ අදාසි. භගවා තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං පස්සන්තස්සෙව පරිභුඤ්ජිත්වා ආකාසෙ ඨිතො ඵලදානානිසංසං කථෙත්වා පක්කාමි.

75. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්තවස්සිකොයෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අජ්ඣායකො මන්තධරො**තිආදිමාහ. තත්ථ අජ්ඣෙති චින්තෙතීති අජ්ඣායි, අජ්ඣායියෙව අජ්ඣායකො. එත්ථ හි අකාරො ''පටිසෙධෙ වුද්ධිතබ්භාවෙ…පෙ…. අකාරො විරහප්පකෙ''ති එවං වුත්තෙසු දසසු අත්ථෙසු තබ්භාවෙ වත්තති. සිස්සානං සවනධාරණාදිවසෙන හිතං අජ්ඣෙති චින්තෙති සජ්ඣායං කරොතීති **අජ්ඣායකො,** චින්තකොති අත්ථො. ආචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතං සබ්බං මන්තං මනෙන ධාරෙති පවත්තෙතීති **මන්තධරො. තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ**ති වෙදං වුච්චති ඤාණං, වෙදෙන වෙදිතබ්බා බුජ්ඣිතබ්බාති වෙදා, ඉරුවෙදයජුවෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතා තයො ගන්ථා, තෙසං වෙදානං පාරං පරියොසානං කොටිං ගතො පත්තොති පාරගූ. සෙසං පාකටමෙවාති

ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තස්මිං තස්මිං උප්පන්නුප්පන්නෙ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ පබ්බතන්තරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා වසන්තො එකදිවසං පරිසුද්ධං පණ්ඩරං පුලිනතලං දිස්වා ''ඊදිසා පරිසුද්ධා බුද්ධා, ඊදිසංව පරිසුද්ධං බුද්ධඤාණ''න්ති බුද්ධඤ්ච තස්ස ඤාණඤ්ච අනුස්සරි ථොමෙසි ච.

84. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො ''පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී''තිආදිමාහ.

පුලිනං සොභනං දිස්වාති පරිපුණ්ණකතං විය පුලාකාරෙන පරිසොධිතාකාරෙන පවත්තං ඨිතන්ති පුලිනං, සොභනං වාලුකං දිස්වා සෙට්ඨං බුද්ධං අනුස්සරින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ගණ්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො ගණ්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු කතපුඤ්ඤසඤ්චයො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො උපභොගපරිභොගෙහි අනූනො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං සගණං දිස්වා පසන්නමානසො ලාජාපඤ්චමෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙනෙව චිත්තප්පසාදෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

91. සො එකදිවසං පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤං සරිත්වා සොමනස්සජාතො ‘‘ඉමිනා කුසලෙනාහං නිබ්බානං පත්තො’’ති පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොති**ආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

ගණ්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පදුමපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො පදුමපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො බුද්ධුප්පත්තිතො පුරෙතරං උප්පන්නත්තා ඔවාදානුසාසනං අලභිත්වා සරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ගොතමකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කාරෙත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ඣානසුඛෙනෙව විහාසි. තදා පදුමුත්තරො භගවා බුද්ධො හුත්වා සත්තෙ සංසාරතො උද්ධරන්තො තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං අගමාසි. තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සකසිස්සෙ සමානෙත්වා තෙහි පදුමපුප්ඵානි ආහරාපෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

97. සො අත්තනො පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති**ආදිමාහ. **ගොතමො නාම පබ්බතොති** අනෙකෙසං යක්ඛදෙවතානං ආවාසභාවෙන අධිට්ඨානවසෙන ගොතමස්ස භවනත්තා ගොතමොති පාකටො අහොසි. පවත්තති තිට්ඨතීති පබ්බතො. **නාගරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නොති** රුහති තිට්ඨතීති රුක්ඛො. අථ වා පථවිං ඛනන්තො උද්ධං රුහතීති රුක්ඛො, නානා අනෙකප්පකාරා චම්පකකප්පූරනාගඅගරුචන්දනාදයො රුක්ඛාති නානාරුක්ඛා, තෙහි නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නො පරිකිණ්ණො ගොතමො පබ්බතොති සම්බන්ධො. **මහාභූතගණාලයොති** භවන්ති ජායන්ති උප්පජ්ජන්ති වඩ්ඪන්ති චාති භූතා, මහන්තා ච තෙ භූතා චාති මහාභූතා, මහාභූතානං ගණො සමූහොති මහාභූතගණො, මහාභූතගණස්ස ආලයො පතිට්ඨාති මහාභූතගණාලයො.

98. **වෙමජ්ඣම්හි ච තස්සාසීති** තස්ස ගොතමස්ස පබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙ අබ්භන්තරෙ අස්සමො අභිනිම්මිතො නිප්ඵාදිතො කතොති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

පදුමපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

තෙරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

14. සොභිතවග්ගො

1. සොභිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො සොභිතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා එකදිවසං සත්ථාරා ධම්මෙ දෙසියමානෙ සොමනස්සෙන පසන්නමානසො නානප්පකාරෙහි ථොමෙසි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන කාලං කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච මනුස්සසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්තවස්සිකොව පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සොභිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුදස්සනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විත්ථතාය නදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො සුදස්සනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතපුඤ්ඤූපචයො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො විත්ථතාය නාම ගඞ්ගාය සමීපෙ පිලක්ඛුඵලිතං පරියෙසන්තො තස්සා තීරෙ නිසින්නං ජලමානඅග්ගිසිඛං ඉව සිඛිං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො කෙතකීපුප්ඵං වණ්ටෙනෙව ඡින්දිත්වා පූජෙන්තො එවමාහ – ‘‘භන්තෙ, යෙන ඤාණෙන ත්වං එවං මහානුභාවො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො ජාතො, තං ඤාණං අහං පූජෙමී’’ති. අථ භගවා අනුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු ජාතො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො අත්තනො කතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විත්ථතාය නදීතීරෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **විත්ථතායා**ති විත්ථරති පත්ථරති විත්ථිණ්ණා හොතීති විත්ථතා, නදන්ති සද්දං කරොන්ති ඉතො ගතා පවත්තාති නදී, නදිං තරන්තා එතං පත්වා තිණ්ණා නාම හොන්තීති තීරං, තස්සා විත්ථතාය නදියා තීරෙ තීරසමීපෙති අත්ථො. **කෙතකිං පුප්ඵිතං දිස්වා**ති කුච්ඡිතාකාරෙන ගණ්හන්තානං හත්ථං කණ්ඩකො ඡින්දති විජ්ඣතීති කෙතං, කෙතස්ස එසා කෙතකීපුප්ඵං, තං දිස්වා වණ්ටං ඡින්දිත්වාති සම්බන්ධො.

11. **සිඛිනො ලොකබන්ධුනො**ති සිඛී වුච්චති අග්ගි, සිඛීසදිසා නීලපීතාදිභෙදා ජලමානා ඡබ්බණ්ණඝනරංසියො යස්ස සො සිඛී, ලොකස්ස සකලලොකත්තයස්ස බන්ධු ඤාතකොති ලොකබන්ධු, තස්ස සිඛිනො ලොකබන්ධුනො කෙතකීපුප්ඵං වණ්ටෙ ඡින්දිත්වා පූජෙසින්ති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුදස්සනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. චන්දනපූජනකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චන්දභාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො චන්දනපූජනකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තෙ චන්දභාගානදියා සමීපෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තො පුප්ඵභක්ඛො පුප්ඵනිවසනො චන්දනඅගරුආදීසු ගන්ධවිභූසිතො හිමවන්තෙ භුම්මදෙවතා විය උය්‍යානකීළජලකීළාදිඅනෙකසුඛං අනුභවන්තො වාසං කප්පෙසි. තදා අත්ථදස්සී භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං ගන්ත්වා ආකාසතො ඔරුය්හ සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදි. සො කින්නරො තං භගවන්තං විජ්ජොතමානං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො සුගන්ධචන්දනෙන පූජෙසි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

17. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තෙන සොමනස්සෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිරජ්ජපදෙසරජ්ජසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චන්දභාගානදීතීරෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ චන්දං මනං රුචිං අජ්ඣාසයං ඤත්වා විය ජාතොති චන්දො. චන්දමණ්ඩලෙන පසන්නනිම්මලොදකෙන උභොසු පස්සෙසු මුත්තාදලසදිසසන්ථරධවලපුලිනතලෙන ච සමන්නාගතත්තා චන්දෙන භාගා සදිසාති චන්දභාගා, තස්සා චන්දභාගාය නදියා තීරෙ සමීපෙති අත්ථො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

චන්දනපූජනකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

4. පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුනන්දො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො මහාභොගො මහායසො දානාභිරතො අහොසි. එකදිවසං සො ''සකලජම්බුදීපෙ ඉමෙ යාචකා නාම 'අහං දානං න ලද්ධොස්මී'ති වත්තුං මා ලභන්තූ''ති මහාදානං සජ්ජෙසි. තදා පදුමුත්තරො භගවා සපරිවාරො ආකාසෙන ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො තං දිස්වා පසන්නචිත්තො සකසිස්සෙ පක්කොසාපෙත්වා පුප්ඵානි ආහරාපෙත්වා ආකාසෙ උක්ඛිපිත්වා පූජෙසි. තානි සකලනගරං ඡාදෙත්වා සත්ත දිවසානි අට්ඨංසු.

26. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුනන්දො නාම නාමෙනා**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. රහොසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො රහොසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො එකස්මිං බුද්ධසුඤ්ඤකාලෙ මජ්ඣිමදෙසෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො කෙවලං උදරං පූරෙත්වා කොධමදමානාදයො අකුසලෙයෙව දිස්වා ඝරාවාසං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අනෙකතාපසසතපරිවාරො වසභපබ්බතසමීපෙ අස්සමං මාපෙත්වා තීණි වස්සසහස්සානි හිමවන්තෙයෙව වසමානො ''අහං එත්තකානං සිස්සානං ආචරියොති සම්මතො ගරුට්ඨානියො ගරුකාතබ්බො වන්දනීයො, ආචරියො මෙ නත්ථී''ති දොමනස්සප්පත්තො තෙ සබ්බෙ සිස්සෙ සන්නිපාතෙත්වා බුද්ධානං අභාවෙ නිබ්බානාධිගමාභාවං පකාසෙත්වා සයං එකකො රහො විවෙකට්ඨානෙව නිසින්නො බුද්ධස්ස සම්මුඛා නිසින්නො විය බුද්ධසඤ්ඤං මනසි කරිත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා සාලායං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

34. සො තත්ථ ඣානසුඛෙන චිරං වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො කාමෙසු අනල්លීනො සත්තවස්සිකො පබ්බජිත්වා ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. **වසභො නාම පබ්බතොති** හිමවන්තපබ්බතං විනා සෙසපබ්බතානං උච්චතරභාවෙන සෙට්ඨතරභාවෙන වසභොති සඞ්ඛං ගතො පබ්බතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

රහොසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. චම්පකපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කණිකාරංව ජොතන්තන්තිආදිකං ආයස්මතො චම්පකපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනන්තරෙ වසන්තො වෙස්සභුං භගවන්තං උද්දිස්ස සිස්සෙහි ආනීතෙහි චම්පකපුප්ඵෙහි පූජෙසි. භගවා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙනෙව කුසලෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා පුබ්බවාසනාබලෙන ඝරාවාසෙ අනල්ලීනො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

41. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බපුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කණිකාරංව ජොතන්තන්**තිආදිමාහ. තත්ථ **කණිකාරන්ති** සකලපත්තපලාසානි පරිභජ්ජ පාතෙත්වා පුප්ඵගහණසමයෙ කණ්ණිකාබද්ධො හුත්වා පුප්ඵමකුළානං ගහණතො කණ්ණිකාකාරෙන පකතොති කණිකාරො, ''කණ්ණිකාරො''ති

වත්තබ්බෙ නිරුත්තිනයෙන එකස්ස පුබ්බ ණ-කාරස්ස ලොපං කත්වා ''කණිකාර''න්ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තං පුප්ඵිතං කණිකාරරුක්ඛං ඉව ජොතන්තං බුද්ධං අද්දසන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

චම්පකපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විසාලමාළෙ ආසීනොතිආදිකං ආයස්මතො අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු අත්තභාවෙසු කතපුඤ්ඤූපචයො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ගෙහං පහාය හිමවන්තං ගන්ත්වා රමණීයෙ ඨානෙ පණ්ණසාලං කත්වා පටිවසති, තදා සත්තානුකම්පාය හිමවන්තමාගතං පදුමුත්තරභගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතො වන්දිත්වා ථුතිවචනෙහි ථොමෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන යාවතායුකං කත්වා කාලඞ්කත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි. සො අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

47. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විසාලමාළෙ ආසීනොති**ආදිමාහ. තත්ථ **විසාලමාළෙති** විසාලං පත්ථටං විත්ථිණ්ණං මහන්තං මාළං විසාලමාළං, තස්මිං විසාලමාළෙ **ආසීනො** නිසින්නො අහං ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. තෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. එකපසාදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නාරදො ඉති මෙ නාමන්තිආදිකං ආයස්මතො එකපසාදනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු කතකුසලො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො කෙසවොති පාකටො හුත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා වසන්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අතිවිය පීතිසොමනස්සජාතො පක්කාමි. සො යාවතායුකං ඨත්වා තෙනෙව සොමනස්සෙන කාලං කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු උප්පන්නො තත්ථ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

55. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතකුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නාරදො ඉති මෙ නාමන්ති**ආදිමාහ. තත්ථ **නාරදොති** ජාතිවසෙන සුද්ධසරීරත්තා නත්ථි රජො ධූලි මලං එතස්සාති නාරදො, ජ-කාරස්ස ද-කාරං කත්වා නාරදොති කුලදත්තිකං නාමං. **කෙසවොති** කිසවච්ඡගොත්තෙ ජාතත්තා කෙසවො නාරදකෙසවො ඉති මං ජනා **විදූ** ජානන්තීති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

එකපසාදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මිගරාජා තදා ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතකුසලසඤ්චයො කෙනචි කම්මච්ඡිද්දෙන හිමවන්තෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තො අනෙකසීහපරිවාරො විහාසි. තදා සිඛී භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං අගමාසි. සීහො තං උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො සාඛාභඞ්ගෙන සකණ්ණිකසාලපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං අකාසි.

60. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මිගරාජා තදා ආසින්ති**ආදිමාහ. තත්ථ මරණං ගච්ඡන්තීති මිගා, අථ වා සාසං මග්ගන්ති ගවෙසන්තීති මිගා, මිගානං රාජා මිගරාජා. සකලචතුප්පදානං රාජභාවෙ සතිපි ගාථාබන්ධසුඛත්ථං මිගෙ ආදිං කත්වා මිගරාජාති වුත්තං. යදා භගවන්තං දිස්වා සපුප්ඵං සාලසාඛං භඤ්ජිත්වා පූජෙසිං, තදා අහං මිගරාජා අහොසින්ති අත්ථො.

62. **සකොසං පුප්ඵමාහරින්ති** සකණ්ණිකං සාලපුප්ඵං ආහරිං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පියාලඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පරොධකො තදා ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො පියාලඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො හිමවන්තෙ එකස්මිං පබ්භාරෙ මිගෙ වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙත්වා වසති. තස්මිං කාලෙ තත්ථ ගතං සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සායං පාතං නමස්සමානො කඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපස්සන්තො මධුරානි පියාලඵලානි උච්චිනිත්වා අදාසි. භගවා තානි පරිභුඤ්ජි. සො නෙසාදො බුද්ධාරම්මණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුට්ඨසරීරො පාපකම්මෙ විරත්තචිත්තො මූලඵලාහාරො නචිරස්සෙව කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

66. සො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච අනෙකවිධසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ අනභිරතො ගෙහං පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො අත්තනො කතඵලදානකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පරොධකො තදා ආසි**න්තිආදිමාහ. තත්ථ යදා අහං පියාලඵලං දත්වා චිත්තං පසාදෙසිං, තදා අහං පරොධකො ආසින්ති සම්බන්ධො. **පරොධකො**ති පරසත්තරොධකො විහෙසකො. ‘‘පරරොධකො’’ති වත්තබ්බෙ පුබ්බස්ස ර-කාරස්ස ලොපං කත්වා ‘‘පරොධකො’’ති වුත්තං.

69. **පරිචාරිං විනායක**න්ති තං නිබ්බානපාපකං සත්ථාරං, ‘‘භන්තෙ , ඉමං ඵලං පරිභුඤ්ජථා’’ති පචාරිං නිමන්තෙසිං ආරාධෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පියාලඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

චුද්දසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

15. ඡත්තවග්ගො

1. අතිඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පරිනිබ්බුතෙ භගවතීතිආදිකං ආයස්මතො අතිඡත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො ධරමානස්ස භගවතො අදිට්ඨත්තා පරිනිබ්බුතකාලෙ ‘‘අහො මම පරිහානී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මම ජාතිං සඵලං කරිස්සාමී’’ති කතසන්නිට්ඨානො ඡත්තාධිඡත්තං කාරෙත්වා තස්ස භගවතො සරීරධාතුං නිහිතධාතුගබ්භං පූජෙසි. අපරභාගෙ පුප්ඵච්ඡත්තං කාරෙත්වා තමෙව ධාතුගබ්භං පූජෙසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පරිනිබ්බුතෙ භගවතීති**ආදිමාහ. තත්ථ **ඡත්තාතිඡත්තන්ති** ඡාදියති සංවරියති ආතපාදින්ති ඡත්තං, ඡත්තස්ස අතිඡත්තං ඡත්තස්ස උපරි කතඡත්තං ඡත්තාතිඡත්තං, ඡත්තස්ස උපරූපරි ඡත්තන්ති අත්ථො. **ථූපම්හි අභිරොපයින්ති** ථූපියති රාසිකරීයතීති ථූපො, අථ වා ථූපති පීරභාවෙන වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජමානො පතිට්ඨාතීති ථූපො, තස්මිං ථූපම්හි මයා කාරිතං ඡත්තං උපරූපරි ඨපනවසෙන අභි විසෙසෙන ආරොපයිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

2. **පුප්ඵච්ඡදනං කත්වානාති** විකසිතෙහි සුගන්ධෙහි අනෙකෙහි පුප්ඵෙහි ඡදනං ඡත්තුපරි විතානං කත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අතිඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ථම්භාරොපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො ථම්භාරොපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ධම්මදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස භගවතො ධාතුගබ්භමාළකෙ ථම්භං නිඛනිත්වා ධජං ආරොපෙසි. බහූනි ජාතිසුමනපුප්ඵානි ගන්ථිත්වා නිස්සෙණියා ආරොහිත්වා පූජෙසි.

5. සො යාවතායුකං ඨත්වා කාලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො දහරකාලතො පභුති පූජනීයො සාසනෙ බද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීති**ආදිමාහ. තත්ථ **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීති** සකලලොකස්ස නාථෙ පධානභූතෙ පටිසරණෙ ච සත්ථරි ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතෙ නිබ්බුතදීපසිඛා විය අදස්සනං ගතෙති අත්ථො. **ධම්මදස්සීනරාසභෙති** චතුසච්චධම්මං පස්සතීති ධම්මදස්සී, අථ වා සතිපට්ඨානාදිකෙ සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙ දස්සනසීලො පස්සනසීලොති ධම්මදස්සී, නරානං ආසභො පවරො උත්තමොති නරාසභො, ධම්මදස්සී ච සො නරාසභො චෙති ධම්මදස්සීනරාසභො, තස්මිං ධම්මදස්සීනරාසභෙ. **ආරොපෙසිං ධජං ථම්භන්ති** චෙතියමාළකෙ ථම්භං නිඛනිත්වා තත්ථ ධජං ආරොපෙසිං බන්ධිත්වා ඨපෙසින්ති අත්ථො.

6. **නිස්සෙණිං මාපයිත්වානාති** නිස්සාය තං ඉණන්ති ගච්ඡන්ති ආරොහන්ති උපරීති නිස්සෙණි, තං නිස්සෙණිං මාපයිත්වා කාරෙත්වා බන්ධිත්වා ථූපසෙට්ඨං සමාරුහින්ති සම්බන්ධො. **ජාතිපුප්ඵං ගහෙත්වානාති** ජායමානමෙව ජනානං සුන්දරං මනං කරොතීති ජාතිසුමනං, ජාතිසුමනමෙව පුප්ඵං ‘‘ජාතිසුමනපුප්ඵ’’න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං සුමනසද්දස්ස ලොපං කත්වා ‘‘ජාතිපුප්ඵ’’න්ති වුත්තං, තං ජාතිසුමනපුප්ඵං ගහෙත්වා ගන්ථිත්වා ථූපම්හි ආරොපයිං, ආරොපෙත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ථම්භාරොපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. වෙදිකාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො වෙදිකාරකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා නිබ්බුතෙ සත්ථරි පසන්නො තස්ස චෙතියෙ වලයං කාරෙසි, සත්තහි රතනෙහි පරිපූරෙත්වා මහාපූජං කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකෙසු ජාතිසතසහස්සෙසු පූජනීයො මහද්ධනො මහාභොගො උභයසුඛං

අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විභවසම්පන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බෙ කතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **පියදස්සීනරුත්තමෙ**ති පියං සොමනස්සාකාරං දස්සනං යස්ස සො පියදස්සී, ආරොහපරිණාහද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතානුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාමණ්ඩලෙහි සාධු මහාජනප්පසාදං ජනයනාකාරදස්සනොති අත්ථො. නරානං උත්තමොති නරුත්තමො, පියදස්සී ච සො නරුත්තමො චෙති පියදස්සීනරුත්තමො, තස්මිං පියදස්සීනරුත්තමෙ නිබ්බුතෙ ධාතුගබ්භම්හි මුත්තවෙදිං අහං අකාසින්ති සම්බන්ධො. පුප්ඵාධාරත්ථාය පරියොසානෙ වෙදිකාවලයං අකාසින්ති අත්ථො.

11. **මණීහි පරිවාරෙත්වා**ති මණති ජොතති පභාසතීති මණි, අථ වා ජනානං මනං පූරෙන්තො සොමනස්සං කරොන්තො ඉතො ගතො පවත්තොති මණි, ජාතිරඞ්ගමණිවෙළුරියමණිආදීහි අනෙකෙහි මණීහි කතවෙදිකාවලයං පරිවාරෙත්වා උත්තමං මහාපූජං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

වෙදිකාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සපරිවාරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො සපරිවාරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අහොසි. අථ පදුමුත්තරෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ මහාජනො තස්ස ධාතුං නිදහිත්වා මහන්තං චෙතියං කාරෙත්වා පූජෙසි. තස්මිං කාලෙ අයං උපාසකො තස්සුපරි චන්දනසාරෙන චෙතියඝරං කරිත්වා මහාපූජං අකාසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය කුසලං කත්වා සද්ධාය සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

15-8. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඔමත්තන්**ති ලාමකභාවං නීචභාවං දුක්ඛිතභාවං වා න පස්සාමි න ජානාමි, න දිට්ඨපුබ්බො මයා නීචභාවොති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

සපරිවාරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. උමාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකමහිතෙතිආදිකං ආයස්මතො උමාපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො නිබ්බුතස්ස භගවතො චෙතියමහෙ වත්තමානෙ ඉන්දනීලමණිවණ්ණං උමාපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බමානුසසම්පත්තියො අනුභවිත්වා උප්පන්නුප්පන්නභවෙ බහුලං නීලවණ්ණො ජාතිසම්පන්නො විභවසම්පන්නො අහොසි. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

21. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකමහිතෙ**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ලොකමහිතෙ**ති ලොකෙහි මහිතො පූජිතොති ලොකමහිතො, තස්මිං ලොකමහිතෙ සිද්ධත්ථම්හි භගවති පරිනිබ්බුතෙති සම්බන්ධො. **ආහුතීනංපටිග්ගහෙ**ති ආහුතිනො වුච්චන්ති පූජාසක්කාරා, තෙසං ආහුතීනං පටිග්ගහෙතුං අරහතීති ආහුතීනංපටිග්ගහො, අලුත්තකිතන්තසමාසො, තස්මිං ආහුතීනංපටිග්ගහෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො.

22. **උමාපුප්ඵන්**ති උද්ධමුද්ධං නීලපභං මුඤ්චමානං පුප්ඵති විකසතීති උමාපුප්ඵං, තං උමාපුප්ඵං ගහෙත්වා චෙතියෙ පූජං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

උමාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. අනුලෙපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සීමුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො අනුලෙපදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ

කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො තස්ස භගවතො බොධිරුක්ඛස්ස වෙදිකාවලයං කාරෙත්වා සුධාකම්මඤ්ච කාරෙත්වා වාලුකසන්ථරණං දද්දල්ලමානං රජතවිමානමිව කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුඛප්පත්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ රජතවිමානරජතගෙහරජතපාසාදෙසු සුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනමනුයුත්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

26. සො අපරභාගෙ ''කිං නු ඛො කුසලං කත්වා මයා අයං විසෙසො අධිගතො''ති පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන පටිපාටියා අනුස්සරිත්වා පුබ්බෙ කතකුසලං ජානිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සීමුනිනො**තිආදිමාහ. තත්ථ අනොමං අලාමකං දස්සනං දස්සනීයං සරීරං යස්ස සො අනොමදස්සී, ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතානුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාසමුජ්ජලවිරාජිතසරීරත්තා සුන්දරදස්සනොති අත්ථො. **සුධාය පිණ්ඩං දත්වානා**ති බොධිඝරෙ වෙදිකාවලයං කාරෙත්වා සකලෙ බොධිඝරෙ සුධාලෙපනං කත්වාති අත්ථො. **පාණිකම්මං අකාසහ**න්ති සාරකට්ඨෙන ඵලකපාණියො කත්වා තාහි පාණීහි මට්ඨකම්මං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

අනුලෙපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මග්ගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උත්තරිත්වාන නදිකන්තිආදිකං ආයස්මතො මග්ගදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමත්ථාය පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ ලොකසම්මතෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං භගවන්තං එකං නදිං උත්තරිත්වා වනන්තරං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ''ඉදානි මයා භගවතො මග්ගං සමං කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා කුදාලඤ්ච පිටකඤ්ච ආදාය භගවතො ගමනමග්ගං සමං කත්වා වාලුකං ඔකිරිත්වා භගවතො පාදෙ වන්දිත්වා, ''භන්තෙ, ඉමිනා මග්ගාලඞ්කාරකරණෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පූජනීයො භවෙය්‍යං, නිබ්බානඤ්ච පාපුණෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං අකාසි. භගවා ''යථාධිප්පායං සමිජ්ඣතූ''ති අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි.

32-3. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො අහොසි. ඉමස්මිං පන බුද්ධුප්පාදෙ පාකටෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **උත්තරිත්වාන නදික**න්තිආදිමාහ. තත්ථ නදති සද්දං කරොති ගච්ඡතීති නදී, නදීයෙව නදිකා, තං නදිකං උත්තරිත්වා අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **කුදාලපිටකමාදායා**ති කු වුච්චති පථවී, තං විදාලනෙ පදාලනෙ ඡින්දනෙ අලන්ති කුදාලං, පිටකං වුච්චති පංසුවාලිකාදිවාහකං, තාලපණ්ණවෙත්තලතාදීහි කතභාජනං, කුදාලඤ්ච පිටකඤ්ච කුදාලපිටකං, තං ආදාය ගහෙත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

මග්ගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ඵලකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

යානකාරො පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො ඵලකදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු අත්තභාවෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො චන්දනෙන ආලම්බනඵලකං කත්වා භගවතො අදාසි. භගවා තස්සානුමොදනං අකාසි.

37. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ කාලෙ චිත්තසුඛපීණිතො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සඤ්ජාතප්පසාදො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **යානකාරො පුරෙ ආසි**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **යානකාරො**ති යන්ති එතෙන ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානන්ති යානං, තං කරොතීති යානකාරො, පුරෙ බුද්ධදස්සනසමයෙ අහං යානකාරො ආසිං අහොසින්ති අත්ථො. **චන්දනං ඵලකං කත්වා**ති චන්දති පරිළාහං වූපසමෙතීති චන්දනං. අථ වා චන්දන්ති සුගන්ධවාසනත්ථං සරීරං විලිම්පන්ති එතෙනාති චන්දනං, තං ආලම්බනඵලකං කත්වා. **ලොකබන්ධුනො**ති සකලලොකස්ස බන්ධු ඤාතිභූතොති ලොකබන්ධු, තස්ස ලොකබන්ධුනො සත්ථුස්ස අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

ඵලකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. වටංසකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො වටංසකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනින්දෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහාවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ සුමෙධො භගවා විවෙකකාමතාය තං වනං සම්පාපුණි. අථ සො තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො විකසිතං සළලපුප්ඵං ගහෙත්වා වටංසකාකාරෙන ගන්ථෙත්වා භගවතො පාදමූලෙ ඨපෙත්වා පූජෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදත්ථාය අනුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ ජාතො වුද්ධිමන්වාය සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

43. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධො නාම නාමෙනා**තිආදි වුත්තං. **විවෙකමනුබ්‍රූහන්තො**ති ජනාකිණ්ණතං පහාය ජනවිවෙකං චිත්තවිවෙකඤ්ච අනුබ්‍රූහන්තො වඩ්ඪෙන්තො බහුලීකරොන්තො මහාවනං අජ්ඣොගාහි පාවිසීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

වටංසකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පල්ලඞ්කදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පල්ලඞ්කදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමත්ථාය කතපුඤ්ඤූපචයො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය මහාභොගසම්පන්නො සත්ථරි පසීදිත්වා ධම්මං සුත්වා තස්ස සත්ථුනො සත්තරතනමයං පල්ලඞ්කං කාරෙත්වා මහන්තං පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො අහොසි. සො අනුක්කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන **පල්ලඞ්කදායකත්ථෙරො**ති පාකටො අහොසි. හෙට්ඨා විය උපරිපි පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන ථෙරානං නාමානි එවමෙව වෙදිතබ්බානි.

47. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. **පල්ලඞ්කො හි මයා දින්නො**ති පල්ලඞ්කං ඌරුබද්ධාසනං කත්වා යත්ථ උපවිසන්ති නිසීදන්ති, සො පල්ලඞ්කොති වුච්චති, සො පල්ලඞ්කො සත්තරතනමයො මයා දින්නො පූජිතොති අත්ථො. **සඋත්තරසපච්ඡදො**ති සහ උත්තරච්ඡදෙන සහ පච්ඡදෙන සඋත්තරසපච්ඡදො, උපරිවිතානං බන්ධිත්වා ආසනං උත්තමවත්ථෙහි අච්ඡාදෙත්වාති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

පල්ලඞ්කදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පන්නරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

16. බන්ධුජීවකවග්ගො

1. බන්ධුජීවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චන්දංව විමලං සුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො බන්ධුජීවකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො සිඛිස්ස භගවතො රූපකායසම්පත්තිං දිස්වා පසන්නමානසො බන්ධුජීවකපුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවතො පාදමූලෙ පූජෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදවඩ්ඪනත්ථාය අනුමොදනමකාසි. සො යාවතායුකං ඨත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්ස අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො රූපග්ගයසග්ගප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො ගෙහං පහාය පබ්බජිතො අරහත්තං පාපුණි.

1. සො පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චන්දංව විමලං සුද්ධන්**තිආදිමාහ. තත්ථ **චන්දංව විමලං සුද්ධන්**ති අබ්භා, මහිකා, ධූමො, රජො, රාහූති ඉමෙහි උපක්කිලෙසමලෙහි විමුත්තං චන්දං ඉව දියඩ්ඪසහස්සූපක්කිලෙසමලානං පහීනත්තා විමලං නික්කිලෙසත්තා සුද්ධං පසන්නං සිඛිං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. කිලෙසකද්දමානං අභාවෙන **අනාවිලං**. නන්දීභවසඞ්ඛාතාය බලවස්නෙහාය පරිසමන්තතො ඛීණත්තා **නන්දීභවපරික්ඛීණං. තිණ්ණං ලොකෙ**ති ලොකත්තයතො තිණ්ණං උත්තිණ්ණං අතික්කන්තං. **විසත්තික**න්ති විසත්තිකං වුච්චති තණ්හා, නිත්තණ්හන්ති අත්ථො.

2. **නිබ්බාපයන්තං ජනත**න්ති ධම්මවස්සං වස්සන්තො ජනතං ජනසමූහං කිලෙසපරිළාහාභාවෙන නිබ්බාපයන්තං වූපසමෙන්තං. සයං සංසාරතො **තිණ්ණං,** සබ්බසත්තෙ සංසාරතො **තාරයන්තං** අතික්කමෙන්තං චතුන්නං සච්චානං මුනනතො ජානනතො **මුනිං** සිඛිං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. **වනස්මිං ඣායමාන**න්ති ආරම්මණූපනිජ්ඣානලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙහි ඣායන්තං චින්තෙන්තං චිත්තෙන භාවෙන්තං වනමජ්ඣෙති අත්ථො. **එකග්ගං** එකග්ගචිත්තං **සුසමාහිතං** සුට්ඨු ආරම්මණෙ ආහිතං ඨපිතචිත්තං සිඛිං මුනිං දිස්වාති සම්බන්ධො.

3. **බන්ධුජීවකපුප්ඵානී**ති බන්ධූනං ඤාතීනං ජීවකං ජීවිතනිස්සයං හදයමංසලොහිතං බන්ධුජීවකං හදයමංසලොහිතසමානවණ්ණං පුප්ඵං බන්ධුජීවකපුප්ඵං ගහෙත්වා සිඛිනො ලොකබන්ධුනො පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

බන්ධුජීවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. තම්බපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පරකම්මායනෙ යුත්තොතිආදිකං ආයස්මතො තම්බපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ආයස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කෙනචි පුරෙ කතෙන අකුසලකම්මෙන දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පරෙසං කම්මං කත්වා භතියා ජීවිකං කප්පෙසි. සො එවං දුක්ඛෙන වසන්තො පරෙසං අපරාධං කත්වා මරණභයෙන පලායිත්වා වනං පාවිසි. තත්ථ ගතට්ඨානෙ පාටලිබොධිං දිස්වා වන්දිත්වා සම්මජ්ජිත්වා එකස්මිං රුක්ඛෙ තම්බවණ්ණං පුප්ඵං දිස්වා තං සබ්බං කණ්ණිකෙ ඔචිනිත්වා බොධිපූජං අකාසි. තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා වන්දිත්වා පල්ලඞ්කමාභුජිත්වා නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ තෙ මනුස්සා පදානුපදිකං අනුබන්ධිත්වා තත්ථ අගමංසු. සො තෙ දිස්වා බොධිං ආවජ්ජෙන්තොව පලායිත්වා භයානකෙ ගිරිදුග්ගපපාතෙ පතිත්වා මරි.

7. සො බොධිපූජාය අනුස්සරිතත්තා තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන තාවතිංසාදීසු උපපන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පරකම්මායනෙ යුත්තො**තිආදිමාහ. තත්ථ පරෙසං කම්මානි පරකම්මානි, පරකම්මානං ආයනෙ කරණෙ වාහනෙ ධාරණෙ යුත්තො යොජිතො අහොසින්ති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

තම්බපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. වීථිසම්මජ්ජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උදෙන්තං සතරංසිං වාතිආදිකං ආයස්මතො වීරිසම්මජ්ජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු ජාතිසතෙසු කතපුඤ්ඤසඤ්චයො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං වසන්තො නගරවාසීහි සද්ධිං වීථිං සජ්ජෙත්වා නීයමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වීථිං සමං කත්වා ධජං තත්ථ උස්සාපෙසි.

15. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො බහුමානහදයො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරන්තො පච්චක්ඛතො ජානිත්වා පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **උදෙන්තං සතරංසිං** වාතිආදිමාහ. තත්ථ උදෙන්තං උග්ගච්ඡන්තං සතරංසිං සතපභං. **සතරංසීති** දෙසනාසීසමත්තං, අනෙකසතසහස්සපභං සූරියං ඉවාති අත්ථො. **පීතරංසිංව භාණුමන්ති** පීතරංසිං සංකුචිතපභං භාණුමං පභාවන්තං චන්දමණ්ඩලං ඉව සම්බුද්ධං දිස්වාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වීරිසම්මජ්ජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කක්කාරුපුප්ඵපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දෙවපුත්තො අහං සන්තොතිආදිකං ආයස්මතො කක්කාරුපුප්ඵපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතපුඤ්ඤසඤ්චයො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ භුම්මට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො සිඛිං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසි.

21. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො එකතිංසකප්පබ්භන්තරෙ උභයසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **දෙවපුත්තො අහං සන්තොති**ආදිමාහ. තත්ථ දිබ්බන්ති කීළන්ති පඤ්චහි දිබ්බෙහි කාමගුණෙහීති දෙවා, දෙවානං පුත්තො, දෙවො එව වා පුත්තො **දෙවපුත්තො,** අහං දෙවපුත්තො සන්තො විජ්ජමානො දිබ්බං කක්කාරුපුප්ඵං **පග්ගය්හ** පකාරෙන, ගහෙත්වා සිඛිස්ස භගවතො **අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කක්කාරුපුප්ඵපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මන්දාරවපුප්ඵපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දෙවපුත්තො අහං සන්තොතිආදිකං ආයස්මතො මන්දාරවපුප්ඵපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ භුම්මට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො දිබ්බමන්දාරවපුප්ඵෙහි පූජෙසි.

25. සො තෙන පුඤ්ඤෙනාතිආදිකං සබ්බං අනන්තරත්ථෙරස්ස අපදානවණ්ණනාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

මන්දාරවපුප්ඵපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කදම්බපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො කදම්බපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සම්මාසම්බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සරාවාසං වසන්තො තත්ථ ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තසමීපෙ කුක්කුටෙ නාම පබ්බතෙ අස්සමං කත්වා විහාසි. සො තත්ථ සත්ත පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵිතං කදම්බපුප්ඵං ඔචිනිත්වා තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ පූජෙසි. තෙපි ''ඉච්ඡිතං පත්ථිත''න්තිආදිනා අනුමොදනං අකංසු.

30. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති**ආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. **කුක්කුටො නාම පබ්බතොති** තස්ස උභොසු පස්සෙසු කුක්කුටචූළාකාරෙන පබ්බතකූටානං විජ්ජමානත්තා කුක්කුටොති සඞ්ඛං ගතො. පකාරෙන තිරො හුත්වා පතිට්ඨහතීති පබ්බතො. **තම්හි පබ්බතපාදම්හීති** තස්මිං පබ්බතසමීපෙ. **සත්ත බුද්ධා වසන්තීති** සත්ත පච්චෙකබුද්ධා තස්මිං කුක්කුටපබ්බතපාදෙ පණ්ණසාලායං වසන්තීති අත්ථො.

31. **දීපරාජංව උග්ගතන්ති** දීපානං රාජා දීපරාජා, සබ්බෙසං දීපානං ජලමානානං තාරකානං රාජා චන්දොති අත්ථො. අථ වා සබ්බෙසු ජම්බුදීපපුබ්බවිදෙහඅපරගොයානඋත්තරකුරුසඞ්ඛාතෙසු චතූසු දීපෙසු ද්විසහස්සපරිත්තදීපෙසු ච රාජා ආලොකඵරණතො චන්දො දීපරාජාති වුච්චති, තං නභෙ උග්ගතං චන්දං ඉව **පුප්ඵිතං** ඵුල්ලිතං කදම්බරුක්ඛං දිස්වා තතො පුප්ඵං ඔචිනිත්වා උභොහි හත්ථෙහි **පග්ගය්හ** පකාරෙන ගහෙත්වා සත්ත පච්චෙකබුද්ධෙ **සමොකිරිං** සුට්ඨු ඔකිරිං, ආදරෙන පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කදම්බපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. තිණසූලකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිණසූලකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමජිනවරෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ කුසලානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ දොසං දිස්වා තං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තො හිමවන්තසමීපෙ භූතගණෙ නාම පබ්බතෙ වසන්තං එකතං විවෙකමනුබ්‍රූහන්තං සිඛිං සම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො තිණසූලපුප්ඵං ගහෙත්වා පාදමූලෙ පූජෙසි. බුද්ධොපි තස්ස අනුමොදනං අකාසි.

35. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නත්තා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. **භූතගණො නාම පබ්බතො**ති භූතගණානං දෙවයක්ඛසමූහානං ආවාසභූතත්තා භවනසදිසත්තා අවිරුළ්හභාවෙන පවත්තත්තා ච භූතගණො නාම පබ්බතො, තස්මිං **එකො** අදුතියො **ජිනො** ජිතමාරො බුද්ධො **වසතෙ** දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියඉරියාපථවිහාරෙහි විහරතීති අත්ථො.

36. **එකූනසතසහස්සං , කප්පං න විනිපාතිකො**ති තෙන තිණසූලපුප්ඵපූජාකරණඵලෙන නිරන්තරං එකූනසතසහස්සකප්පානං අවිනිපාතකො චතුරාපායවිනිමුත්තො සග්ගසම්පත්තිභවමෙව උපපන්නොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

තිණසූලකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. නාගපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවච්ඡො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො නාගපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමජිනනිසභෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරභගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො වෙදත්තයාදීසු සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අදිස්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා තස්සානුකම්පාය තත්ථ අගමාසි. සො තාපසො තං භගවන්තං දිස්වා ලක්ඛණසත්ථෙසු ඡෙකත්තා භගවතො ලක්ඛණරූපසම්පත්තියා පසන්නො වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. ආකාසතො අනොතිණ්ණත්තා පූජාසක්කාරෙ අකතෙයෙව ආකාසෙනෙව පක්කාමි. අථ සො තාපසො සසිස්සො නාගපුප්ඵං ඔචිනිත්වා තෙන පුප්ඵෙන භගවතො ගතදිසාභාගමග්ගං පූජෙසි.

39. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාසම්පන්නො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොභයමානො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා ''කෙන නු ඛො කුසලකම්මෙන මයා අයං ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා''ති අතීතකම්මං සරන්තො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුවච්ඡො නාම නාමෙනා**තිආදිමාහ. තත්ථ වච්ඡගොත්තෙ ජාතත්තා වච්ඡො, සුන්දරො ච සො වච්ඡො චෙති **සුවච්ඡො**. නාමෙන සුවච්ඡො නාම බ්‍රාහ්මණො **මන්තපාරගූ** වෙදත්තයාදිසකලමන්තසත්ථෙ කොටිප්පත්තොති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

නාගපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පුන්නාගපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොගය්හාතිආදිකං ආයස්මතො පුන්නාගපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො මහාවනං පවිට්ඨො තත්ථ සුපුප්ඵිතපුන්නාගපුප්ඵං දිස්වා හෙතුසම්පන්නත්තා බුද්ධාරම්මණපීතිවසෙන භගවන්තං සරිත්වා තං පුප්ඵං සහ කණ්ණිකාහි ඔචිනිත්වා වාලුකාහි චෙතියං කත්වා පූජෙසි.

46. සො තෙන පුඤ්ඤෙන ද්වෙනවුතිකප්පෙ නිරන්තරං දෙවමනුස්සසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය පුබ්බවාසනාබලෙන සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බෙ කතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කානනං වනමොගය්හා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

පුන්නාගපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. කුමුදදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදූරෙතිආදිකං ආයස්මතො කුමුදදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තස්ස ආසන්නෙ මහන්තෙ ජාතස්සරෙ කුකුත්ථො නාම පක්ඛී හුත්වා නිබ්බත්තො කෙනචි අකුසලෙන පක්ඛී සමානොපි පුබ්බෙ කතසම්භාරෙන බුද්ධිසම්පන්නො පුඤ්ඤාපුඤ්ඤෙසු ඡෙකො සීලවා පාණගොචරතො පටිවිරතො අහොසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්ස සමීපෙ චඞ්කමති. අථ සො සකුණො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුමුදපුප්ඵං ඩංසිත්වා භගවතො පාදමූලෙ පූජෙසි. භගවා තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනමකාසි.

51. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තිසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය මහද්ධනො මහාභොගො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. **පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නො**ති එත්ථ සතපත්තෙහි සම්පුණ්ණො සෙතපදුමො ච තීණි නීලරත්තසෙතුප්පලානි ච පදුමුප්පලානි තෙහි සඤ්ඡන්නො ගහනීභූතො සම්පුණ්ණො මහාජාතස්සරො අහූති සම්බන්ධො. **පුණ්ඩරීකසමොත්ථටො**ති පුණ්ඩරීකෙහි රත්තපදුමෙහි ඔත්ථටො සම්පුණ්ණොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

කුමුදදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සොළසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

17. සුපාරිචරියවග්ගො

1. සුපාරිචරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො සුපාරිචරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනිපුඞ්ගවෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො හිමවති යක්ඛසමාගමං ගතො භගවතො දෙවයක්ඛගන්ධබ්බනාගානං ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො උභො හත්ථෙ ආභුජිත්වා අප්ඵොටෙසි නමස්සි ච. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො චුතො උපරි දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමො නාම නාමෙනා**තිආදිමාහ. තත්ථ **පදුමො**ති යස්ස පාදනික්ඛෙපසමයෙ පථවිං භින්දිත්වා පදුමං උග්ගන්ත්වා පාදතලං සම්පටිච්ඡති, තෙන සඤ්ඤාණෙන සො භගවා පදුමොති සඞ්ඛං ගතො, ඉධ පදුමුත්තරො භගවා අධිප්පෙතො. සො භගවා **පවනා** වසනවිහාරා **අභිනික්ඛම්ම** වනමජ්ඣං පවිසිත්වා ධම්මං දෙසෙතීති සම්බන්ධො.

යක්ඛානං සමයොති දෙවානං සමාගමො **ආසි** අහොසීති අත්ථො. **අජ්ඣාපෙක්ඛිංසු තාවදෙ**ති තස්මිං දෙසනාකාලෙ අධිඅපෙක්ඛිංසු, විසෙසෙන පස්සනසීලා අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

සුපාරිචරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. කණවෙරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථො නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො කණවෙරපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය රඤ්ඤො අන්තෙපුරපාලකො අහොසි. තස්මිං සමයෙ සිද්ධත්ථො භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො රාජවීථිං පටිපජ්ජි. අථ සො අන්තෙපුරපාලකො චරමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො හුත්වා කණවෙරපුප්ඵෙන භගවන්තං පූජෙත්වා නමස්සමානො අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතිසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

7. සො පත්තඅග්ගඵලො පුබ්බෙ කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සිද්ධත්ථො නාම භගවා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

කණවෙරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. ඛජ්ජකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්ස ඛො භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ඛජ්ජකදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අම්බජම්බුආදිමනෙකං මධුරඵලාඵලං නාළිකෙරං පූවඛජ්ජකඤ්ච අදාසි. භගවා තස්ස පසාදවඩ්ඪනත්ථාය පස්සන්තස්සෙව පරිභුඤ්ජි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතිසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සඤ්ජාතසද්ධො පසාදබහුමානො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොභෙන්තො සීලාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

13. සො පුබ්බකම්මං සරන්තො ‘‘පුබ්බෙ මයා සුඛෙත්තෙ කුසලං කතං සුන්දර’’න්ති සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිස්සස්ස ඛො භගවතො**තිආදිමාහ. තත්ථ තිස්සොපි භවසම්පත්තියො දදමානො ජාතොති මාතාපිතූහි කතනාමවසෙන තිස්සො. අථ වා තීහි සරණගමනෙහි අස්සාසෙන්තො ඔවදන්තො හෙතුසම්පන්නපුග්ගලෙ සග්ගමොක්ඛද්වයෙ පතිට්ඨාපෙන්තො බුද්ධො ජාතොති තිස්සො. සමාපත්තිගුණාදීහි භගෙහි යුත්තොති භගවා, තස්ස **තිස්සස්ස භගවතො** පුබ්බෙ අහං ඵලං අදාසින්ති සම්බන්ධො. **නාළිකෙරඤ්ච පාදාසි**න්ති නාළිකාකාරෙන පවත්තං ඵලං නාළිකෙරං, තඤ්ච ඵලං අදාසින්ති අත්ථො. **ඛජ්ජකං අභිසම්මත**න්ති ඛාදිතබ්බං ඛජ්ජකං අභි විසෙසෙන මධුසක්කරාදීහි සම්මිස්සං කත්වා නිප්ඵාදිතං සුන්දරං මධුරන්ති සම්මතං ඤාතං අභිසම්මතං ඛජ්ජකඤ්ච අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

බජ්ජකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. දෙසපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සී තු භගවාතිආදිකං ආයස්මතො දෙසපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධො පසන්නො බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො අහොසි. තදා අත්ථදස්සී භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො චන්දො විය සූරියො විය ච ආකාසෙන ගච්ඡති. සො උපාසකො භගවතො ගතදිසාභාගං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙන්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි.

18. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො උපභොගපරිභොගසම්පන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො ඝරාවාසෙ අනල්ලීනො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අත්ථදස්සී තු භගවා**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. **අනිලඤ්ජසෙ**ති ''මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො, අඤ්ජසං වටුමායන''න්ති (චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 101) පරියායස්ස වුත්තත්තා අනිලස්ස වාතස්ස අඤ්ජසං ගමනමග්ගොති අනිලඤ්ජසං, තස්මිං අනිලඤ්ජසෙ, ආකාසෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

දෙසපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. කණිකාරඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභූ නාම සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො කණිකාරඡත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාසම්පන්නො අහොසි. තස්මිං සමයෙ වෙස්සභූ භගවා විවෙකකාමො මහාවනං පවිසිත්වා නිසීදි. අථ සොපි උපාසකො කෙනචිදෙව කරණීයෙන තත්ථ ගන්ත්වා භගවන්තං අග්ගික්ඛන්ධං විය ජලමානං නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුප්ඵං ඔචිනිත්වා ඡත්තං කත්වා භගවතො නිසින්නට්ඨානෙ විතානං කත්වා පූජෙසි, තං භගවතො ආනුභාවෙන සත්තාහං අමිලාතං හුත්වා තථෙව අට්ඨාසි. භගවාපි ඵලසමාපත්තිං නිරොධසමාපත්තිඤ්ච සමාපජ්ජිත්වා විහාසි , සො තං අච්ඡරියං දිස්වා සොමනස්සජාතො භගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. භගවා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා විහාරමෙව අගමාසි.

23. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාසම්පන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ඝරාවාසෙ අනල්ලීනො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා ජිනසාසනං සොභෙන්තො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **වෙස්සභූ නාම සම්බුද්ධො**තිආදිමාහ. තත්ථ **වෙස්සභූ**ති වෙස්සෙ වෙස්සජනෙ භුනාති අභිභවතීති වෙස්සභූ. අථ වා වෙස්සෙ පඤ්චවිධමාරෙ අභිභුනාති අජ්ඣොත්ථරතීති **වෙස්සභූ**. සාමංයෙව බුජ්ඣිතා සච්චානීති සම්බුද්ධො, නාමෙන වෙස්සභූ නාම සම්බුද්ධොති අත්ථො. **දිවාවිහාරාය මුනී**ති දිබ්බති පකාසෙති තං තං වත්ථුං පාකටං කරොතීති දිවා. සූරියුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව අත්ථඞ්ගමො, තාව පරිච්ඡින්නකාලො, විහරණං චතූහි ඉරියාපථෙහි පවත්තනං විහාරො, දිවාය විහාරො දිවාවිහාරො, තස්ස දිවාවිහාරාය ලොකජෙට්ඨො නරාසභො බුද්ධමුනි මහාවනං **ඔගාහිත්වා** පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කණිකාරඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සප්පිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඵුස්සො නාමාථ භගවාතිආදිකං ආයස්මතො සප්පිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො අහොසි. තදා භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො වීථියං චරමානො තස්ස උපාසකස්ස ගෙහද්වාරං සම්පාපුණි. අථ සො උපාසකො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා පත්තපූරං සප්පිතෙලං අදාසි, භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච නිබ්බත්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සප්පිතෙලමධුඵාණිතාදිමධුරාහාරසමඞ්ගී සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධො බුද්ධිසම්පන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

28. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඵුස්සො නාමාථ භගවා**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඵුස්සො**ති ඵුස්සනක්ඛත්තයොගෙන ජාතත්තා මාතාපිතූහි කතනාමධෙය්‍යොන ඵුස්සො. අථ වා නිබ්බානං ඵුසි පස්සි සච්ඡි අකාසීති **ඵුස්සො**. අථ වා සමතිංසපාරමිතාසත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙ සකලෙ ච තෙපිටකෙ පරියත්තිධම්මෙ ඵුසි පස්සි අඤ්ඤාසීති **ඵුස්සො**. භග්ගවා භග්‍යවා යුත්තොතිආදිපුඤ්ඤකොට්ඨාසසමඞ්ගිතාය **භගවා. ආහුතීනං පටිග්ගහො**ති ආහුතියො වුච්චන්ති පූජාසක්කාරා, තෙසං ආහුතීනං පටිග්ගහෙතුං අරහතීති ආහුතීනං පටිග්ගහො. මහාජනං නිබ්බාපෙන්තො වීරො ඵුස්සො නාම භගවා වීථියං **අථ** තදා ගච්ඡතෙති සම්බන්ධො. සෙසං පාකටමෙවාති.

සප්පිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. යූථිකාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චන්දභාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො යූථිකාපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ආයස්මා පුරිමමුනින්දෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු ච ජාතිසතෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඵුස්සස්සෙව භගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කෙනචිදෙව කරණීයෙන අනුසොතං චරමානො ඵුස්සං භගවන්තං න්හායිතුකාමං අග්ගික්ඛන්ධං විය ජලමානං දිස්වා සොමනස්සජාතො තත්ථ ජාතං යූථිකාපුප්ඵං ඔචිනිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනමකාසි.

33. සො තත්ථ තෙන පුඤ්ඤකොට්ඨාසෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොභෙන්තො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **චන්දභාගානදීතීරෙ**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

යූථිකාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. දුස්සදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිවරායං පුරෙ රම්මෙතිආදිකං ආයස්මතො දුස්සදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තකාලෙ යුවරාජභාවං පත්වා පාකටො එකං ජනපදං ලභිත්වා තත්‍රාධිපතිභූතො සකලජනපදවාසිනො දානපියවචනඅත්ථචරියාසමානත්තතාසඞ්ඛාතෙහි චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගණ්හාති. තස්මිං සමයෙ සිද්ධත්ථො භගවා තං ජනපදං සම්පාපුණි. අථ සො යුවරාජා පණ්ණාකාරං ලභිත්වා තත්ථ සුඛුමවත්ථෙන භගවන්තං පූජෙසි. භගවා තං වත්ථං හත්ථෙන පරාමසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තම්පි වත්ථං භගවන්තමෙව අනුබන්ධි. අථ සො යුවරාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අතීව පසන්නො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. භගවතො සම්පත්තසම්පත්තට්ඨානෙ සබ්බෙ ජනා තං අච්ඡරියං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨංසු. භගවා විහාරමෙව අගමාසි. යුවරාජා තෙනෙව කුසලකම්මෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

38. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිවරායං පුරෙ රම්මෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ තිවරනාමකෙ නගරෙ රමණීයෙ අහං රාජපුත්තො හුත්වා සිද්ධත්ථං භගවන්තං වත්ථෙන පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

දුස්සදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සමාදපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො සමාදපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ කතකුසලසම්භාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තො වසමානො සද්ධො පසන්නො බහූ උපාසකෙ සන්නිපාතෙත්වා ගණජෙට්ඨකො හුත්වා ''මාළකං කරිස්සාමා''ති තෙ සබ්බෙ සමාදපෙත්වා එකං මාළකං සමං කාරෙත්වා පණ්ඩරපුලිනං ඔකිරිත්වා භගවතො නිය්‍යාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පසන්නො ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා සීලසම්පන්නො වත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

44. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ බන්ධුමතියා**තිආදිමාහ. තත්ථ බන්ධන්ති ඤාතිගොත්තාදිවසෙන එකසම්බන්ධා හොන්ති සකලනගරවාසිනොති බන්ධූ, බන්ධූ එතස්මිං විජ්ජන්තීති බන්ධුමතී, තස්සා බන්ධුමතියා නාම නගරෙ මහාපූගගණො උපාසකසමූහො අහොසීති අත්ථො. **මාළං කස්සාම සඞ්ඝස්සා**ති එත්ථ මාති ගණ්හාති සම්පත්තසම්පත්තජනානං චිත්තන්ති මාළං, අථ වා සම්පත්තයතිගණානං චිත්තස්ස විවෙකකරණෙ අලන්ති මාළං, මාළමෙව මාළකං, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඵාසුවිහාරත්ථාය මාළකං කරිස්සාමාති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

සමාදපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පඤ්චඞ්ගුලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සො නාමාසි භගවාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චඞ්ගුලියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා විභවසම්පන්නො සද්ධො පසන්නො වීථිතො විහාරං පටිපන්නං භගවන්තං දිස්වා ජාතිසුමනාදිඅනෙකානි සුගන්ධපුප්ඵානි චන්දනාදීනි ච විලෙපනානි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගතො පුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙත්වා විලෙපනෙහි භගවතො සරීරෙ පඤ්චඞ්ගුලිකං කත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි.

50. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමන්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බකම්මං සරන්තො පච්චක්ඛතො ඤත්වා ''ඉමං නාම කුසලකම්මං කත්වා ඊදිසං ලොකුත්තරසම්පත්තිං පත්තොම්හී''ති පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **තිස්සො නාමාසි භගවා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

පඤ්චඞ්ගුලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

18. කුමුදවග්ගො

1. කුමුදමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො කුමුදමාලියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තපබ්බතසමීපෙ ජාතස්සරස්ස ආසන්නෙ රක්ඛසො හුත්වා නිබ්බත්තො අත්ථදස්සිං භගවන්තං තත්ථ උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො කුමුදපුප්ඵානි ඔචිනිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

1. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො චවිත්වා දෙවලොකං උපපන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීති**ආදිමාහ. තත්ථ **තත්ථජො රක්ඛසො ආසින්ති** තස්මිං ජාතස්සරසමීපෙ ජාතො නිබ්බත්තො රක්ඛසො පරරුධිරමංසඛාදකො නිද්දයො ඝොරරූපො භයානකසභාවො මහාබලො මහාථාමො කක්ඛළො යක්ඛො ආසිං අහොසින්ති අත්ථො.

කුමුදං පුප්ඵතෙ තත්ථාති තස්මිං මහාසරෙ සූරියරංසියා අභාවෙ සති සායන්හෙ මකුළිතං කුඤ්චිතාකාරෙන නිප්පභං අවණ්ණං හොතීති ‘‘කුමුද’’න්ති ලද්ධනාමං පුප්ඵං පුප්ඵතෙ විකසතීති අත්ථො. **චක්කමත්තානි ජායරෙති** තානි පුප්ඵානි රථචක්කපමාණානි හුත්වා ජායන්තීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

කුමුදමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. නිස්සෙණිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො නිස්සෙණිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතො කාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො භගවතො වසනපාසාදස්සාරොහනත්ථාය සාරකට්ඨමයං නිස්සෙණිං කත්වා උස්සාපෙත්වා ඨපෙසි. භගවා තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථාය පස්සන්තස්සෙව උපරිපාසාදං ආරුහි. සො අතීව පසන්නො තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ජායමානො නිස්සෙණිදානනිස්සන්දෙන උච්චකුලෙ නිබ්බත්තො මනුස්සසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

9. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතොති**ආදිමාහ. තත්ථ **කොණ්ඩඤ්ඤස්සාති** කුච්ඡිතො හුත්වා ඩෙති පවත්තතීති කොණ්ඩො, ලාමකසත්තො, කොණ්ඩතො අඤ්ඤොති කොණ්ඩඤ්ඤො, අලාමකො උත්තමපුරිසොති අත්ථො. අථ වා බ්‍රාහ්මණගොත්තෙසු කොණ්ඩඤ්ඤගොත්තෙ උප්පන්නත්තා ‘‘කොණ්ඩඤ්ඤො’’ති ගොත්තවසෙන තස්ස නාමං, තස්ස කොණ්ඩඤ්ඤස්ස. සෙසං පාකටමෙවාති.

නිස්සෙණිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. රත්තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො රත්තිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ උප්පන්නො මිගවධාය අරඤ්ඤෙ විචරමානො තස්ස කාරුඤ්ඤෙන අරඤ්ඤෙ චරමානං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵිතං රත්තිකං නාම පුප්ඵං කුටජපුප්ඵඤ්ච සහ වණ්ටෙන ඔචිනිත්වා සොමනස්සචිත්තෙන පූජෙසි. භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

13. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ‘‘නෙසාදභූතෙන මයා කතකුසලං සුන්දර’’න්ති සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්ති**ආදිමාහ. තත්ථ මිගානං ලුද්දො සාහසිකො මාරකොති මිගලුද්දො, මිගෙසු වා ලුද්දො ලොභීති මිගලුද්දො, නෙසාදො ආසිං පුරෙති අත්ථො.

14. **රත්තිකං පුප්ඵිතං දිස්වා**ති පදුමපුප්ඵාදීනි අනෙකානි පුප්ඵානි සූරියරංසිසම්ඵස්සෙන දිවා පුප්ඵන්ති රත්තියං මකුළිතානි හොන්ති. ජාතිසුමනමල්ලිකාදීනි අනෙකානි පුප්ඵානි පන රත්තියං පුප්ඵන්ති නො දිවා. තස්මා රත්තියං පුප්ඵනතො රත්තිපුප්ඵනාමකානි අනෙකානි සුගන්ධපුප්ඵානි ච කුටජපුප්ඵානි ච ගහෙත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

රත්තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. උදපානදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිනො භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො උදපානදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමමුනිවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු කතපුඤ්ඤසඤ්චයො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ''පානීයදානං මයා දාතබ්බං, තඤ්ච නිරන්තරං කත්වා පවත්තෙතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා එකං කූපං ඛනාපෙත්වා උදකසම්පත්තකාලෙ ඉට්ඨකාහි චිනාපෙත්වා ථිරං කත්වා තත්ථ උට්ඨිතෙන උදකෙන පුණ්ණං තං උදපානං විපස්සිස්ස භගවතො නියාදෙසි. භගවා පානීයදානානිසංසදීපකං අනුමොදනං අකාසි . සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පොක්ඛරණීඋදපානපානීයාදිසම්පන්නො සුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

18. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සිනො භගවතො**තිආදිමාහ. තත්ථ **උදපානො කතො මයා**ති උදකං පිවන්ති එත්ථාති උදපානො, කූපපොක්ඛරණීතළාකානමෙතං අධිවචනං. සො උදපානො කූපො විපස්සිස්ස භගවතො අත්ථාය කතො ඛනිතොති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

උදපානදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සීහාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සීහාසනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බානාධිගමත්ථාය කතපුඤ්ඤූපචයො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො තස්මිං භගවති පරිනිබ්බුතෙ සත්තහි රතනෙහි ඛචිතං සීහාසනං කාරාපෙත්වා බොධිරුක්ඛං පූජෙසි, බහූහි මාලාගන්ධධූපෙහි ච පූජෙසි.

21. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො ඤාතිවග්ගං පහාය පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බූපචිතකුසලසම්භාරං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ **සීහාසනමදාසහ**න්ති සීහරූපෙහිරඤ්ඤසුවණ්ණරතනෙහි ඛචිතං ආසනං සීහාසනං, සීහස්ස වා අභීතස්ස භගවතො නිසින්නාරහං, සීහං වා සෙට්ඨං උත්තමං ආසනන්ති සීහාසනං, තං අහං අදාසිං, බොධිරුක්ඛං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

සීහාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. මග්ගදත්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සී භගවාතිආදිකං ආයස්මතො මග්ගදත්තිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො අනොමදස්සිං භගවන්තං ආකාසෙ චඞ්කමන්තං පාදුද්ධාරෙ පාදුද්ධාරචඞ්කමනට්ඨානෙ පුප්ඵානං විකිරණං අච්ඡරියඤ්ච දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵානි ආකාසෙ උක්ඛිපි, තානි විතානං හුත්වා අට්ඨංසු.

26. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො කමෙන යොබ්බඤ්ඤං පාපුණිත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො චඞ්කමනස්ස පූජිතත්තා **මග්ගදත්තිකත්ථෙරො**ති පාකටො. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සී භගවා**තිආදිමාහ. **දිට්ඨධම්මසුඛත්ථායා**ති ඉමස්මිං අත්තභාවෙ චඞ්කමනෙන සරීරසල්ලහුකාදිසුඛං පටිච්චාති අත්ථො. **අබ්භොකාසම්හි චඞ්කමී**ති අබ්භොකාසෙ අඞ්ගණට්ඨානෙ චඞ්කමි, පදවික්ඛෙපං පදසඤ්චාරං අකාසීති අත්ථො.

උද්ධතෙ පාදෙ පුප්ඵානීති චඞ්කමන්තෙන පාදෙ උද්ධතෙ පදුමුප්පලාදීනි පුප්ඵානි පථවිතො උග්ගන්ත්වා චඞ්කමෙ විකිරිංසූති අත්ථො. **සොභං මුද්ධනි තිට්ඨරෙ**ති බුද්ධස්ස මුද්ධනි සීසෙ සොභයමානා තානි තිට්ඨන්තීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මග්ගදත්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. එකදීපියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො එකදීපියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමජිනසෙට්ඨෙසු කතකුසලසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධො පසන්නො භගවතො සලලමහාබොධිම්හි එකපදීපං පූජෙසි, ථාවරං කත්වා නිච්චමෙකපදීපපූජනත්ථාය තෙලවට්ටං පට්ඨපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ ජලමානො පසන්නචක්ඛුකො උභයසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො දීපපූජාය ලද්ධවිසෙසාධිගමත්තා **එකදීපියත්ථෙරො**ති පාකටො.

30. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස මුනිනො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

එකදීපියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. මණිපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඔරෙන හිමවන්තස්සාතිආදිකං ආයස්මතො මණිපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථාදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තඔරභාගෙ එකිස්සා නදියා සමීපෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා වසන්තො විවෙකකාමතාය තස්සානුකම්පාය ච තත්ථ උපගතං පදුමුත්තරං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මණිපල්ලඞ්කං භගවතො පූජෙසි. භගවා තස්ස පසාදවඞ්ඪනත්ථාය තත්ථ නිසීදි. සො භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නො නිබ්බානාධිගමත්ථාය පත්ථනං අකාසි. භගවා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං වසන්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

34. සො එකදිවසං අත්තනා කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඔරෙන හිමවන්තස්සා**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඔරෙනා**ති හිමවන්තස්ස අපරං භාගං විහාය ඔරෙන, භුම්මත්ථෙ කරණවචනං, ඔරස්මිං දිසාභාගෙති අත්ථො. **නදිකා සම්පවත්තථා**ති අපාකටනාමධෙය්‍යා එකා නදී සංසුට්ඨු පවත්තානී වහානී සන්දමානා අහොසීති අත්ථො. **තස්සා චානුපඛෙත්තම්හී**ති තස්සා නදියා අනුපඛෙත්තම්හි තීරසමීපෙති අත්ථො. **සයම්භූ වසතෙ තදා**ති යදා අහං මණිපල්ලඞ්කං පූජෙසිං, තදා අනාචරියකො හුත්වා සයමෙව බුද්ධභූතො භගවා වසතෙ විහරතීති අත්ථො.

35. **මණිං පග්ගය්හ පල්ලඞ්කන්ති මණි**න්ති චිත්තං ආරාධෙති සොමනස්සං කරොතීති මණි, අථ වා මාති පමාණං කරොති ආභරණන්ති මණි, අථ වා මරන්තාපි රාජයුවරාජාදයො තං න පරිච්චජන්ති තදත්ථාය සඞ්ගාමං කරොන්තීති මණි, තං මණිං මණිමයං පල්ලඞ්කං මනොරමං **සාධු චිත්තං** සුට්ඨු විචිත්තං පග්ගය්හ ගහෙත්වා බුද්ධසෙට්ඨස්ස **අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

මණිපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. තිකිච්ඡකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො තිකිච්ඡකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ වෙජ්ජකුලෙ නිබ්බත්තො බහුස්සුතො සුසික්ඛිතො වෙජ්ජකම්මෙ ඡෙකො බහූ රොගිනො තිකිච්ඡන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උපට්ඨාකස්ස අසොකනාමත්ථෙරස්ස රොගං තිකිච්ඡි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු අපරාපරං සුඛං අනුභවන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ අරොගො දීඝායුකො සුවණ්ණවණ්ණසරීරො අහොසි.

39. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො අරොගො සුඛිතො විභවසම්පන්නො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නගරෙ බන්ධුමතියා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

තිකිච්ඡකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. සඞ්ඝුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභුම්හි භගවතීතිආදිකං ආයස්මතො සඞ්ඝුපට්ඨාකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ තස්සාරාමිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සද්ධො පසන්නො විහාරෙසු ආරාමිකකම්මං කරොන්තො සක්කච්චං සඞ්ඝං උපට්ඨාසි. සො තෙනෙව කුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො විභවසම්පන්නො සුඛප්පත්තො පාකටො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො සාසනං සොභයමානො විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තො ළභිඤ්ඤො පුබ්බෙ කතකුසලකම්මවසෙන **සඞ්ඝුපට්ඨාකත්ථෙරො**ති පාකටො අහොසි.

45. සො එකදිවසං ''පුබ්බෙ මයා කිං නාම කම්මං කත්වා අයං ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා''ති අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පච්චක්ඛතො ජානිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පාකටං කරොන්තො **වෙස්සභුම්හි භගවතී**තිආදිමාහ. තත්ථ **අහොසාරාමිකො අහන්**ති අහං වෙස්සභුස්ස භගවතො සාසනෙ ආරාමිකො අහොසින්ති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

සඞ්ඝුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨාරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

19. කුටජපුප්ඵියවග්ගො

1-10. කුටජපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

ඉතො පරම්පි එකූනවීසතිමවග්ගෙ ආගතානං ඉමෙසං කුටජපුප්ඵියත්ථෙරාදීනං දසන්නං ථෙරානං අපුබ්බං නත්ථි. තෙසඤ්හි ථෙරානං පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරානං වසෙන පාකටනාමානි චෙව නිවාසනගරාදීනි ච හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානීති තං සබ්බං අපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

එකූනවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

20. තමාලපුප්ඵියවග්ගො

1-10. තමාලපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

වීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමත්ථෙරාපදානං උත්තානමෙව.

6. දුතියත්ථෙරාපදානෙ **යං දායවාසිකො ඉසීති** ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනෙ වසනභාවෙන **දායවාසිකො ඉසීති** සඞ්ඛං ගතො, අත්තනො අනුකම්පාය තං වනං උපගතස්ස සිද්ධත්ථස්ස සත්ථුනො වසනමණ්ඩපච්ඡාදනත්ථාය යං තිණං, තං **ලායති** ඡින්දතීති අත්ථො. දබ්බඡදනං කත්වා අනෙකෙහි බුද්දකදණ්ඩකෙහි මණ්ඩපං කත්වා තං තිණෙන ඡාදෙත්වා **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො අහං **අදාසිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

8. **සත්තාහං ධාරයුං තත්ථාති** තං මණ්ඩපං තත්ථ ඨිතා දෙවමනුස්සා සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නස්ස **සත්ථුනො ධාරයුං** ධාරෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

තතියත්ථෙරස්ස අපදානෙ **ඛණ්ඩඵුල්ලියත්ථෙරොති** එත්ථ **ඛණ්ඩන්ති** කට්ඨානං ජිණ්ණත්තා ඡින්නභින්නට්ඨානං, **ඵුල්ලන්ති** කට්ඨානං ජිණ්ණට්ඨානෙ කණ්ණකිතමභිච්ඡත්තකාදිපුප්ඵනං, ඛණ්ඩඤ්ච ඵුල්ලඤ්ච ඛණ්ඩඵුල්ලානි, ඛණ්ඩඵුල්ලානං පටිසඞ්ඛරණං පුනප්පුනං ථිරකරණන්ති ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං. ඉමස්ස පන ථෙරස්ස සම්භාරපූරණකාලෙ ඵුස්සස්ස භගවතො චෙතියෙ ඡින්නභින්නට්ඨානෙ සුධාපිණ්ඩං මක්ඛෙත්වා ථිරකරණං ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං නාම. තස්මා සො ඛණ්ඩඵුල්ලියො ථෙරොති පාකටො අහොසි. තතියං.

17. චතුත්ථත්ථෙරස්සාපදානෙ **රඤ්ඤො බද්ධචරො අහන්ති** රඤ්ඤො පරිචාරකො කම්මකාරකො අහොසින්ති අත්ථො.

19. **ජලජුත්තමනාමිනොති** ජලෙ උදකෙ ජාතං ජලජං, කිං තං පදුමං, පදුමෙන සමානනාමත්තා පදුමුත්තරස්ස භගවතොති අත්ථො. උත්තමපදුමනාමස්ස භගවතොති වා අත්ථො. චතුත්ථං.

පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

28. ඡට්ඨෙ **නගරෙ ද්වාරවතියාති** මහාද්වාරවාතපානකවාටඵලකාහි වතිපාකාරට්ටාලගොපුරකද්දමොදකපරිඛාහි ච සම්පන්නං නගරන්ති ද්වාරවතිනගරං, ද්වාරං වතිඤ්ච පධානං කත්වා නගරස්ස උපලක්ඛිතත්තා ‘‘ද්වාරවතී නගර’’න්ති වොහරන්තීති **නගරෙ ද්වාරවතියාති** වුත්තං. මාලාවච්ඡො පුප්ඵාරාමො මම අහොසීති අත්ථො.

31. **තෙ කිසලයාති** තෙ අසොකපල්ලවා. ඡට්ඨං.

සත්තමට්ඨමනවමානි උත්තානත්ථානෙව. දසමෙපි අපුබ්බං නත්ථීති.

වීසතිමවණ්ණනා සමත්තා.

21-23. කණිකාරපුප්ඵියාදිවග්ගො

1-30. කණිකාරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

ඉතො පරං සබ්බත්ථ අනුත්තානපදවණ්ණනං කරිස්සාම. එකවීසතිමෙ බාවීසතිමෙ තෙවීසතිමෙ ච වග්ගෙ සබ්බෙසං ථෙරානං සයංකතෙන පුඤ්ඤෙන ලද්ධනාමානි, කතපුඤ්ඤානඤ්ච නානත්තං තෙසං බ්‍යාකරණදායකානං බුද්ධානං නාමානි වසිතනගරානි ච හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සබ්බානිපි උත්තානානෙව. අපදානගාථානමත්ථො ච නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යොයෙවාති.

24. උදකාසනවග්ගො

1-10. උදකාසනදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

චතුවීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමදුතියාපදානානි උත්තානානෙව.

9. තතියාපදානෙ **අරුණවතියා නගරෙ**ති ආ සමන්තතො ආලොකං කරොන්තො උණති උග්ගච්ඡතීති අරුණො, සො තස්මිං විජ්ජතීති අරුණවතී, තස්මිං නගරෙ ආලොකං කරොන්තො සූරියො උග්ගච්ඡතීති අත්ථො. සෙසනගරෙසුපි සූරියුග්ගමනෙ විජ්ජමානෙපි විසෙසවචනං සබ්බචතුප්පදානං මහියං සයනෙපි සති මහියං සයතීති මහිංසොති වචනං විය රුළ්හිවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා පාකාරපාසාදහම්මියාදීසු සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිසත්තරතනපභාහි අරුණුග්ගමනං විය පභාවතී අරුණවතී නාම, තස්මිං අරුණවතියා නගරෙ, **පූපිකො** පූපවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො අහොසින්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ **තිවරායං පුරෙ රම්මෙ**ති තීහි පාකාරෙහි පරිවාරිතා පරික්ඛිත්තාති තිවරා, ඛජ්ජභොජ්ජාදිඋපභොගවත්ථාභරණාදිනච්චගීතාදීහි රමණීයන්ති රම්මං, තස්මිං තිවරායං පුරෙ නගරෙ **රම්මෙ** නළකාරො අහං අහොසින්ති සම්බන්ධො.

පඤ්චමාපදානං උත්තානත්ථමෙව.

23. ඡට්ඨාපදානෙ **වණ්ණකාරො අහං තදා**ති නීලපීතරත්තාදිවණ්ණවසෙන වත්ථානි කරොති රඤ්ජෙතීති වණ්ණකාරො. වත්ථරජකො හුත්වා චෙතියෙ වත්ථෙහි අච්ඡාදනසමයෙ නානාවණ්ණෙහි දුස්සානි රඤ්ජෙසින්ති අත්ථො.

27. සත්තමාපදානෙ **පියාලං පුප්ඵිතං දිස්වා**ති සුපුප්ඵිතං පියාලරුක්ඛං දිස්වා. **ගතමග්ගෙ ඛිපිං අහන්ති** අහං **මිගලුද්දො** නෙසාදො හුත්වා පියාලපුප්ඵං ඔචිනිත්වා බුද්ධස්ස ගතමග්ගෙ ඛිපිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

30. අට්ඨමාපදානෙ **සකෙ සිප්පෙ අපත්ථද්ධො**ති අත්තනො තක්කබ්‍යාකරණාදිසිප්පස්මිං අපත්ථද්ධො පතිට්ඨිතො ඡෙකො අහං කානනං **අගමං** ගතො **සම්බුද්ධං යන්තං දිස්වානා**ති වනන්තරෙ ගච්ඡන්තං විපස්සිං සම්බුද්ධං පස්සිත්වා. **අම්බයාගං අදාසහන්**ති අහං අම්බදානං අදාසින්ති අත්ථො.

33. නවමාපදානෙ **ජගතී කාරිතා මය්හන්**ති අත්ථදස්සිස්ස භගවතො සරීරධාතුනිධාපිතචෙතියෙ ජගති ජින්නභින්නආලින්දපුප්ඵාධානසඞ්ඛාතා ජගති මයා කාරිතා කාරාපිතාති අත්ථො.

දසමාපදානං උත්තානත්ථමෙවාති.

චතුවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

25. තුවරදායකවග්ගො

1-10. තුවරදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1. පඤ්චවීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **හරිත්වා තුවරමාදායාති** තුවරඅට්ඨිං මුග්ගකලයසදිසං තුවරට්ඨිං භජ්ජිත්වා පුප්ඵෙත්වා භාජනෙන ආදාය **සඞ්ඝස්ස** වනමජ්ඣොගාහකස්ස **අදදිං** අදාසින්ති අත්ථො.

4-5. දුතියාපදානෙ **ධනුං අද්වෙජ්ඣං කත්වානාති** මිගාදීනං මාරණත්ථාය ධනුං සන්නය්හිත්වා චරමානො **කෙසරං ඔගතං දිස්වාති** සුපුප්ඵිතං බුද්දකසරං දිස්වා **බුද්ධස්ස අභිරොපෙසින්ති** අහං චිත්තං පසාදෙත්වා වනං සම්පත්තස්ස තිස්සස්ස භගවතො අභිරොපයිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

9-10. තතියාපදානෙ **ජලකුක්කුටොති** ජාතස්සරෙ චරමානකුක්කුටො. **තුණ්ඩෙන කෙසරිං ගය්හාති** පදුමපුප්ඵං මුඛතුණ්ඩෙන ඩංසිත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස **තිස්සස්ස** භගවතො **අභිරොපෙසිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ **විරවපුප්ඵමාදායාති** විවිධං රවති සද්දං කරොතීති විරවං, සද්දකරණවෙලායං විකසනතො ''විරව''න්ති ලද්ධනාමං පුප්ඵසමූහං ආදාය ගහෙත්වා සිද්ධත්ථස්ස **බුද්ධස්ස අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

17. පඤ්චමාපදානෙ **කුටිගොපකොති** සෙනාසනපාලකො. **කාලෙන කාලං ධූපෙසින්ති** සම්පත්තසම්පත්තකාලානුකාලෙ ධූපෙසිං, ධූපෙන සුගන්ධං අකාසින්ති අත්ථො. සිද්ධත්ථස්ස භගවතො ගන්ධකුටිකාලානුසාරිධූපෙන ධූපෙසිං වාසෙසින්ති අත්ථො.

ඡට්ඨසත්තමාපදානානි උත්තානත්ථානෙව.

27. අට්ඨමාපදානෙ **සත්ත සත්තලිපුප්ඵානීති** සත්තලිසඞ්ඛාතානි, සත්ත පුප්ඵානි සීසෙනාදාය වෙස්සභුස්ස භගවතො **අභිරොපෙසිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

31. නවමාපදානෙ **බිම්බිජාලකපුප්ඵානීති** රත්තඞ්කුරවකපුප්ඵානි සිද්ධත්ථස්ස භගවතො පූජෙසින්ති අත්ථො.

35. දසමාපදානෙ **උද්දාලකං ගහෙත්වානාති** ජාතස්සරෙ විභඞ්ගසොබ්භෙ ජාතං උද්දාලකපුප්ඵං ඔචිනිත්වා කකුසන්ධස්ස භගවතො පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

පඤ්චවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

26. ථොමකවග්ගො

1-10. ථොමකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

ඡබ්බීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානං උත්තානමෙව.

5-6. දුතියාපදානෙ **විජහිත්වා දෙවවණ්ණ**න්ති දෙවතා සරීරං විජහිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා, මනුස්සසරීරං නිම්මිනිත්වාති අත්ථො. **අධිකාරං කත්තුකාමො**ති අධිකකිරියං පුඤ්ඤසම්භාරං කත්තුකාමො දෙවරො නාම අහං දෙවරාජා හරියාය සහ බුද්ධසෙට්ඨස්ස සාසනෙ සාදරතාය **ඉධ** ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ **ආගමිං** ආගතොති අත්ථො. **තස්ස භික්ඛා මයා දින්නා**ති පදුමුත්තරස්ස භගවතො යො නාමෙන **දෙවලො** නාම සාවකො අහොසි, තස්ස සාවකස්ස මයා විප්පසන්නෙන චෙතසා **භික්ඛා දින්නා** පිණ්ඩපාතො දින්නොති අත්ථො.

9-10. තතියාපදානෙ **ආනන්දො නාම සම්බුද්ධො**ති ආනන්දං තුට්ඨිං ජනනතො ආනන්දො නාම පච්චෙකබුද්ධොති අත්ථො. **අමනුස්සම්හි කානනෙ**ති අමනුස්සපරිග්ගහෙ කානනෙ මහාඅරඤ්ඤෙ **පරිනිබ්බායි** අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා අන්තරධායි, අදස්සනං අගමාසීති අත්ථො. **සරීරං තත්ථ ඣාපෙසි**න්ති අහං දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා තස්ස භගවතො සරීරං තත්ථ අරඤ්ඤෙ ඣාපෙසිං දහනං අකාසින්ති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙව.

20. ඡට්ඨාපදානෙ **අහොසිං චන්දනො නාමා**ති නාමෙන පණ්ණත්තිවසෙන චන්දනො නාම. **සම්බුද්ධස්සත්‍රජො**ති පච්චෙකසම්බුද්ධභූතතො පුබ්බෙ තස්ස අත්‍රජො පුත්තො අහං. **එකොපාහනො මයා දින්නො**ති එකං උපාහනයුගං මයා දින්නං. **බොධිං සම්පජ්ජ මෙ තුව**න්ති තෙන උපාහනයුගෙන මෙ මය්හං සාවකබොධිං තුවං සම්පජ්ජ නිප්ඵාදෙහීති අත්ථො.

23-24. සත්තමාපදානෙ **මඤ්ජරිකං කරිත්වානා**ති මඤ්ජෙට්ඨිපුප්ඵං හරිතවඩ්ඪකොටකං ගහෙත්වා **රථියං** වීථියා පටිපජ්ජිං අහං තථා පටිපන්නොව **භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතං** භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතං **සමණානග්ගං** සමණානං භික්ඛූනං අග්ගං සෙට්ඨං සම්මාසම්බුද්ධං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. **බුද්ධස්ස අභිරොපයි**න්ති දිස්වා ච පන තං පුප්ඵං උභොහි හත්ථෙහි **පග්ගය්හ** උක්ඛිපිත්වා බුද්ධස්ස වුස්සස්ස භගවතො අභිරොපයිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

28-29. අට්ඨමාපදානෙ **අලොණපණ්ණභක්ඛොම්හී**ති බීරපණ්ණාදීනි උඤ්ඡාචරියාය ආහරිත්වා ලොණවිරහිතානි පණ්ණානි පචිත්වා භක්ඛාමි, අලොණපණ්ණභක්ඛො අම්හි භවාමීති අත්ථො. **නියමෙසු ච සංවුතො**ති නියමසඤ්ඤිතෙසු පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීසු නිච්චපඤ්චසීලෙසු සංවුතො පිහිතොති අත්ථො. **පාතරාසෙ අනුප්පත්තෙ**ති පුරෙභත්තකාලෙ අනුප්පත්තෙ. **සිද්ධත්ථො උපගච්ඡි ම**න්ති මම සමීපං සිද්ධත්ථො භගවා උපගඤ්ඡි සම්පාපුණි. **තාහං බුද්ධස්ස පාදාසි**න්ති අහං තං අලොණපණ්ණං තස්ස බුද්ධස්ස අදාසින්ති අත්ථො.

නවමාපදානං උත්තානමෙව.

37-38. දසමාපදානෙ **සිඛිනං සිඛිනං යථා**ති සරීරතො නික්ඛන්තඡබ්බණ්ණරංසීහි **ඔභාසයන්තං** ජලන්තං සිඛිනං සිඛිභගවන්තං සිඛිනං යථා ජලමානඅග්ගික්ඛන්ධං විය. **අග්ගජං පුප්ඵමාදායා**ති අග්ගජනාමකං පුප්ඵං ගහෙත්වා **බුද්ධස්ස** සිඛිස්ස භගවතො **අභිරොපයිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

ඡබ්බීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

27. පදුමුක්ඛිපවග්ගො

1-10. ආකාසුක්ඛිපියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. සත්තවීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **ජලජග්ගෙ දුවෙ ගය්හාති** ජලෙ උදකෙ ජාතෙ අග්ගෙ උප්පලාදයො ද්වෙ පුප්ඵෙ ගහෙත්වා බුද්ධස්ස සමීපං ගන්ත්වා එකං පුප්ඵං පාදෙසු **නික්ඛිපිං** පූජෙසිං, එකං පුප්ඵං ආකාසෙ ඛිපින්ති අත්ථො.

දුතියාපදානං පාකටමෙව.

10. තතියාපදානෙ **බොධියා පාදපුත්තමෙති** උත්තමෙ බොධිපාදපෙ. **අඬ්ඪචන්දං මයා දින්නන්ති** තස්මිං බොධිමූලෙ අඬ්ඪචන්දාකාරෙන මයා අනෙකපුප්ඵානි පූජිතානීති අත්ථො. **ධරණීරුහපාදපෙති** රුක්ඛපබ්බතරතනාදයො ධාරෙතීති ධරණී, පථවී, ධරණියා රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො, පාදසඞ්ඛාතෙන මූලෙන උදකං පිවති ඛන්ධවිටපාදීසු පත්ථරියතීති පාදපො, ධරණීරුහො ච සො පාදපො චෙති ධරණීරුහපාදපො, තස්මිං ධරණීරුහපාදපෙ පුප්ඵං මයා පූජිතන්ති අත්ථො.

චතුත්ථාපදානං උත්තානත්ථමෙව.

18-19. පඤ්චමාපදානෙ **හිමවන්තස්සාවිදූරෙති** හිමවන්තස්ස ආසන්නෙ. **රොමසො නාම පබ්බතොති** රුක්ඛලතාගුම්බාභාවා කෙවලං දබ්බතිණාදිසඤ්ඡන්නත්තා රොමසො නාම පබ්බතො අහොසි. **තම්හි පබ්බතපාදම්හීති** තස්මිං පබ්බතපරියන්තෙ. **සමණො භාවිතින්ද්‍රියොති** සමිතපාපො වූපසන්තකිලෙසො සමණො වඩ්ඪිතඉන්ද්‍රියො, රක්ඛිතචක්ඛුන්ද්‍රියාදිඉන්ද්‍රියොති අත්ථො. අථ වා වඩ්ඪිතඉන්ද්‍රියො වඩ්ඪිතසද්ධින්ද්‍රියාදිඉන්ද්‍රියොති අත්ථො. තස්ස සමණස්ස අහං බිළාලිආලුවෙ ගහෙත්වා අදාසින්ති අත්ථො.

ඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානත්ථානෙවාති.

සත්තවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

28. සුවණ්ණබිබ්බොහනවග්ගො

1-10. සුවණ්ණබිබ්බොහනියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

අට්ඨවීසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානං උත්තානමෙව.

5. දුතියාපදානෙ **මනොමයෙන කායෙනාති** යථා චිත්තවසෙන පවත්තකායෙනාති අත්ථො.

10. තතියාපදානෙ **මහාසමුද්දං නිස්සායාති** මහාසාගරාසන්නෙ ඨිතස්ස පබ්බතස්ස අන්තරෙ පබ්බතලෙණෙති අත්ථො. සිද්ධත්ථො භගවා විවෙකකාමතාය **වසති** පටිවසතීති අත්ථො. **පච්චුග්ගන්ත්වානකාසහන්ති** අහං තස්ස භගවතො පටිඋග්ගන්ත්වා සමීපං ගන්ත්වා වන්දනාදිපූජං අකාසින්ති අත්ථො. **වඩ්කොටකමදාසහන්ති** සිද්ධත්ථස්ස භගවතො අහං පුප්ඵභරිතං වඩ්කොටකං කදම්බං අදාසිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ **අකක්කසචිත්තස්සාථාති** අඵරුසචිත්තස්ස, අථ-සද්දො පදපූරණෙ.

19. පඤ්චමාපදානෙ **උදුම්බරෙ වසන්තස්සාති** උදුම්බරරුක්ඛමූලෙ රුක්ඛච්ඡායාය වසන්තස්ස තිස්සස්ස භගවතො. **නියතෙ පණ්ණසන්ථරෙති** නියාමිතෙ පටිබද්ධෙ පණ්ණසන්ථරෙ සාඛාභඞ්ගාසනෙ නිසින්නස්ස. **වුත්ථොකාසො මයා දින්නොති** විවිත්තොකාසෙ මණ්ඩපද්වාරාදීහි පිහිතොකාසො මයා දින්නො සම්පාදිතොති අත්ථො.

24. ඡට්ඨාපදානෙ **පොත්ථදානං මයා දින්නන්ති** පොත්ථවට්ටිං පොත්ථඡල්ලිං තාළෙත්වා කතං සාටකං විසමං ගොඵාසුකෙන සංසිත්වා නිම්මිතං සුත්තං ගහෙත්වා කන්තිත්වා තෙන සුත්තෙන නිසීදනත්ථාය වා භූමත්ථරණත්ථාය වා සාටකං වායාපෙත්වා තං සාටකං මයා රතනත්තයස්ස දින්නන්ති අත්ථො.

27. සත්තමාපදානෙ **චන්දභාගානදීතීරෙති** චන්දභාගාය නාම නදියා තීරතො, නිස්සක්කෙ භුම්මවචනං . **අනුසොතන්ති** සොතස්ස අනු හෙට්ඨාගඞ්ගං **වජාමි** ගච්ඡාමි අහන්ති අත්ථො. **සත්ත මාලුවපුප්ඵානි, චිතමාරොපයිං අහන්ති** අහං මාලුවපුප්ඵානි සත්ත පත්තානි ගහෙත්වා චිතකෙ වාලුකරාසිම්හි වාලුකාහි ථූපං කත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො.

31-32. අට්ඨමාපදානෙ **මහාසින්ධු සුදස්සනාති** සුන්දරදස්සනසුන්දරොදකධවලපුලිනොපසොභිතත්තා සුට්ඨු මනොහරා මහාසින්ධු නාම වාරිනදී අහොසි. **තත්ථ** තිස්සං සින්ධුවාරිනදියං **සප්පභාසං** පභාය සහිතං **සුදස්සනං** සුන්දරරූපං **පරමොපසමෙ යුත්තං** උත්තමෙ උපසමෙ යුත්තං සමඞ්ගීභූතං වීතරාගං අහං අද්දසන්ති අත්ථො. **දිස්වාහං විම්හිතාසයොති** ''එවරූපං භයානකං හිමවන්තං කථං සම්පත්තො''ති විම්හිතඅජ්ඣාසයො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තොති අත්ථො. **ආලුවං තස්ස පාදාසින්ති** තස්ස අරහතො අහං පසන්නමානසො ආලුවකන්දං පාදාසිං ආදරෙන අදාසින්ති අත්ථො.

නවමදසමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

අට්ඨවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

29. පණ්ණදායකවග්ගො

1-10. පණ්ණදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. එකූනතිංසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **පණ්ණභොජනභොජනො**ති ඛීරපණ්ණාදිභොජනස්ස භුඤ්ජනත්ථාය පණ්ණසාලාය නිසින්නො **අම්හි** භවාමීති අත්ථො. **උපවිට්ඨඤ්ච මං සන්ත**න්ති පණ්ණසාලායං උපවිට්ඨං සන්තං විජ්ජමානං මං. **උපාගච්ඡි මහාඉසී**ති මහන්තෙ සීලාදික්ඛන්ධෙ එසනතො මහාඉසි. **ලොකපජ්ජොතො** ලොකපදීපො **සිද්ධත්ථො** භගවා උපගච්ඡි, මම සමීපං අගමාසීති අත්ථො. **නිසින්නස්ස පණ්ණසන්ථරෙ**ති උපගන්ත්වා පණ්ණසන්ථරෙ නිසින්නස්ස ඛාදනත්ථාය සෙදිතං **පණ්ණං** මයා දින්නන්ති සම්බන්ධො.

5-7. දුතියාපදානෙ සිනෙරුසමසන්තොසො ධරණීසමසාදිසො සිද්ධත්ථො භගවාති සම්බන්ධො. **වුට්ඨහිත්වා සමාධිම්හා**ති නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා විසුං හුත්වාති අත්ථො. **භික්ඛාය මමුපට්ඨිතො**ති භික්ඛාචාරවෙලාය ''අජ්ජ මම යො කොචි කිඤ්චි දානං දදාති, තස්ස මහප්ඵල''න්ති චින්තෙත්වා නිසින්නස්ස මම සන්තිකං සමීපං උපට්ඨිතො සමීපමාගතොති අත්ථො. **හරීතකං...පෙ.... ඵාරුසකඵලානි චා**ති එවං සබ්බං තං ඵලං සබ්බලොකානුකම්පිනො තස්ස **සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිස්ස** මයා විප්පසන්නෙන චෙතසා දින්නන්ති අත්ථො.

11-12. තතියාපදානෙ **සීහං යථා වනචර**න්ති වනෙ චරමානං සීහරාජං ඉව චරමානං සිද්ධත්ථං භගවන්තන්ති සම්බන්ධො. **නිසභාජානියං යථා**ති වසභො, නිසභො, විසභො, ආසභොති චත්තාරො ගවජෙට්ඨකා. තෙසු ගවසතස්ස ජෙට්ඨකො වසභො, ගවසහස්සස්ස ජෙට්ඨකො නිසභො, ගවසතසහස්සස්ස ජෙට්ඨකො විසභො, ගවකොටිසතසහස්සස්ස ජෙට්ඨකො ආසභො. ඉධ පන ආසභො ''නිසභො''ති වුත්තො, ආජානීයං අභීතං නිච්චලං උසභරාජං ඉවාති අත්ථො. **කකුධං විලසන්තංවා**ති පුප්ඵපල්ලවෙහි සොභමානං කකුධරුක්ඛං ඉව නරාසභං නරානං ආසභං උත්තමං ආගච්ඡන්තං සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා සද්ධාය සම්පයුත්තත්තා විප්පසන්නෙන චෙතසා පච්චුග්ගමනං අකාසින්ති අත්ථො.

චතුත්ථාපදානාදීනි දසමාවසානානි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙවාති.

එකූනතිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

30. චිතකපූජකවග්ගො

1-10. චිතකපූජකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. තිංසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **ආහුතිං යිට්ඨුකාමොහන්ති** පූජාසක්කාරං කාරෙතුකාමො අහං. **නානාපුප්ඵං සමානයින්ති** නානා අනෙකවිධං චම්පකසලලාදිපුප්ඵං සං සුට්ඨු ආනයිං, රාසිං අකාසින්ති අත්ථො. **සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති** සකලලොකත්තයබන්ධුස්ස ඤාතකස්ස සිඛිස්ස භගවතො පරිනිබ්බුතස්ස චිතකං ආළාහනචිතකං දාරුරාසිං ජලන්තං ආදිත්තං දිස්වා තඤ්ච මයා රාසීකතං පුප්ඵං **ඔකිරිං** පූජෙසින්ති අත්ථො.

6-7. දුතියාපදානෙ **අජිනුත්තරවාසනොති** අජිනමිගචම්මං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා නිවාසිනො අච්ඡාදනොති අත්ථො. **අභිඤ්ඤා පඤ්ච නිබ්බත්තාති** ඉද්ධිවිධාදයො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො පඤ්ච ඤාණානි නිබ්බත්තා උප්පාදිතා නිප්ඵාදිතා. **චන්දස්ස පරිමජ්ජකොති** චන්දමණ්ඩලස්ස සමන්තතො මජ්ජකො, වුට්ඨයො අහොසින්ති අත්ථො. **විපස්සිං ලොකපජ්ජොතන්ති** සකලලොකත්තයෙ පදීපසදිසං විපස්සිං භගවන්තං මම සන්තිකං **අභිගතං** විසෙසෙන සම්පත්තං ආගතං. **දිස්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානීති** දෙවලොකතො පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආහරිත්වා විපස්සිස්ස සත්ථුනො මත්ථකෙ ඡත්තාකාරෙන අහං ධාරෙසින්ති අත්ථො.

11-13. තතියාපදානෙ **පුත්තො මම පබ්බජිතොති** මය්හං පුත්තො සද්ධාය පබ්බජිතො. **කාසායවසනො තදාති** තස්මිං පබ්බජිතකාලෙ කාසායනිවත්ථො , න බාහිරකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතොති අත්ථො. **සො ච බුද්ධත්තං සම්පත්තොති** සො මය්හං පුත්තො චතූසු බුද්ධෙසු සාවකබුද්ධභාවං සං සුට්ඨු පත්තො, අරහත්තං පත්තොති අත්ථො. **නිබ්බුතො ලොකපූජිතොති** සකලලොකෙහි කතසක්කාරො ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොති අත්ථො. **විචිනන්තො සකං පුත්තන්ති** අහං තස්ස ගතදෙසං පුච්ඡිත්වා සකං පුත්තං විචිනන්තො පච්ඡතො අගමං, අනුගතො අස්මීති අත්ථො. **නිබ්බුතස්ස මහන්තස්සාති** මහන්තෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි යුත්තත්තා මහන්තස්ස තස්ස මම පුත්තස්ස අරහතො ආදහනට්ඨානෙ **චිතකං** චිතකට්ඨානං අහං අගමාසින්ති අත්ථො. **පග්ගය්හ අඤ්ජලිං තත්ථාති** තස්මිං ආදහනට්ඨානෙ අඤ්ජලිං දසඞ්ගුලිසමොධානං පග්ගහෙත්වා සිරසි කත්වා අහං **චිතකං** දහනදාරුරාසිං **වන්දිත්වා** පණාමං කත්වා **සෙතච්ඡත්තඤ්ච පග්ගය්හාති** න කෙවලමෙව වන්දිත්වා ධවලච්ඡත්තඤ්ච පග්ගය්හ උක්ඛිපිත්වා අහං **ආරොපෙසිං** පතිට්ඨපෙසින්ති අත්ථො.

17-18. චතුත්ථාපදානෙ **අනුග්ගතම්හි ආදිච්චෙති** සූරියෙ අනුග්ගතෙ අනුට්ඨිතෙ පච්චූසකාලෙති අත්ථො. **පසාදො විපුලො අහූති** රොගපීළිතස්ස මය්හං චිත්තප්පසාදො විපුලො අතිරෙකො බුද්ධානුස්සරණෙන අහු අහොසි. මහෙසිනො **බුද්ධසෙට්ඨස්ස** ලොකම්හි **පාතුභාවො** පාකටභාවො අහොසීති සම්බන්ධො. **ඝොසමස්සොසහං තත්ථාති** තස්මිං පාතුභාවෙ සති ''අහං ගිලානො බුද්ධො උප්පන්නො''ති ඝොසං අස්සොසිං. **න ච පස්සාමි තං ජිනන්ති** තං ජිතපඤ්චමාරං සම්මාසම්බුද්ධං න පස්සාමි, බාළ්හගිලානත්තා ගන්ත්වා පස්සිතුං න සක්කොමීති අත්ථො. **මරණඤ්ච අනුප්පත්තොති** මරණාසන්නකාලං අනුප්පත්තො, ආසන්නමරණො හුත්වාති අත්ථො. **බුද්ධසඤ්ඤමනුස්සරින්ති** බුද්ධොතිනාමං අනුස්සරිං, බුද්ධාරම්මණං මනසි අකාසින්ති අත්ථො.

21-23. පඤ්චමාපදානෙ **ආරාමද්වාරා නික්ඛම්මාති** ආරාමද්වාරතො සඞ්ඝස්ස නික්ඛමනද්වාරමග්ගෙහි අත්ථො. **ගොසීසං සන්ථතං මයාති** තස්මිං නික්ඛමනද්වාරමග්ගෙ ''භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පාදා මා කද්දමං අක්කමන්තූ''ති අක්කමනත්ථාය ගොසීසට්ඨිං මයා සන්ථරිතන්ති අත්ථො. **අනුභොමි සකං කම්මන්ති** අත්තනො ගොසීසඅත්ථරණකම්මස්ස බලෙන ආජානීයා වාතජවා සින්ධවා සීඝවාහනාදීනි විපාකඵලානි අනුභොමීති අත්ථො. **අහො කාරං පරමකාරන්ති සුඛෙත්තෙ** සඞ්ඝෙ මයා සුට්ඨු කතං කාරං අප්පකම්පි කිච්චං මහප්ඵලදානතො පරමකාරං උත්තමකිච්චං අහො විම්හයන්ති අත්ථො. යථා තිණදොසාදිවිරහිතෙසු ඛෙත්තෙසු වප්පිතං සාලිබීජං මහප්ඵලං දෙති, එවමෙව රාගදොසාදිදොසරහිතෙ පරිසුද්ධකායවචීසමාචාරෙ සඞ්ඝඛෙත්තෙ ගොසීසඅත්ථරණකම්මං මයා කතං, ඉදං මහප්ඵලං දෙතීති වුත්තං හොති. **න අඤ්ඤං කලමග්ඝතීති** අඤ්ඤං බාහිරසාසනෙ කතං කම්මං සඞ්ඝෙ **කතස්ස කාරස්ස** පූජාසක්කාරස්ස කලං සොළසිං කලං කොට්ඨාසං න අග්ඝතීති සම්බන්ධො.

ඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

31. පදුමකෙසරවග්ගො

1-10. පදුමකෙසරියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. එකතිංසතිමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **ඉසිසඞ්ඝෙ අහං පුබ්බෙති** අහං පුබ්බෙ බොධිසම්භාරපූරණකාලෙ ඉසිසඞ්ඝෙ පච්චෙකබුද්ධඉසිසමූහෙ තෙසං සමීපෙ හිමවන්තපබ්බතෙ මාතඞ්ගහත්ථිකුලෙ වාරණො වණ්ඩහත්ථී අහොසින්ති සම්බන්ධො. මනුස්සාදයො වාරෙතීති **වාරණො,** අථ වා වාචාය රවති කොඤ්චනාදං නදතීති **වාරණො. මහෙසීනං පසාදෙනාති** පච්චෙකබුද්ධමහෙසීනං පසාදෙන. **පච්චෙකජිනසෙට්ඨෙසු, ධුතරාගෙසු තාදිසූති** ලොකධම්මෙහි නිච්චලෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු **පද්මකෙසරං** පදුමරෙණුං **ඔකිරිං** අවසිඤ්චින්ති සම්බන්ධො.

දුතියතතියාපදානානි උත්තානානි.

13-16. චතුත්ථාපදානෙ **මහාබොධිමහො අහූති** විපස්සිස්ස භගවතො චතුමග්ගඤාණාධාරභාවතො ''බොධී''ති ලද්ධනාමස්ස රුක්ඛස්ස පූජා අහොසීති අත්ථො. **රුක්ඛට්ඨස්සෙව සම්බුද්ධොති** අස්ස බොධිපූජාසමයෙ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස සම්බුද්ධො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො රුක්ඛට්ඨො ඉව රුක්ඛෙ ඨිතො විය පඤ්ඤායතීති අත්ථො. **භගවා තම්හි සමයෙති** තස්මිං බොධිපූජාකරණකාලෙ භගවා **භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතො** භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතො. **වාචාසභිමුදීරයන්ති** මුදුසිලිට්ඨමධුරඋත්තමසොසං උදීරයං කථයන්තො නිච්ඡාරෙන්තො චතුසච්චං පකාසෙසි, දෙසෙසීති අත්ථො. **සංඛිත්තෙන ච දෙසෙන්තොති** වෙනෙය්‍යපුග්ගලජ්ඣාසයානුරූපෙන දෙසෙන්තො සංඛිත්තෙන ච විත්ථාරෙන ච දෙසයීති අත්ථො. **විවට්ටච්ඡදොති** රාගො ඡදනං, දොසො ඡදනං, මොහො ඡදනං, සබ්බකිලෙසා ඡදනා''ති එවං වුත්තා ඡදනා විවටා උග්ඝාටිතා විද්ධංසිතා අනෙනාති විවට්ටච්ඡදො, සම්බුද්ධො. තං මහාජනං දෙසනාවසෙන **නිබ්බාපෙසි** පරිළාහං වූපසමෙසීති අත්ථො. **තස්සාහං ධම්මං සුත්වානාති** තස්ස භගවතො දෙසෙන්තස්ස ධම්මං සුත්වා.

20. පඤ්චමාපදානෙ **එලහත්ථො අපෙක්ඛවාති** විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා මධුරානි එලානි ගහෙත්වා අපෙක්ඛවා අතුරිතො සණිකං අස්සමං ගඤ්ජින්ති අත්ථො.

ඡට්ඨසත්තමාපදානානි උත්තානානෙව.

40. අට්ඨමාපදානෙ **නිට්ඨිතෙ නවකම්මෙ චාති** සීමාය නවකම්මෙ නිට්ඨං ගතෙ සති. **අනුලෙපමදාසහන්ති** අනුපච්ඡා සුධාලෙපං අදාසිං, සුධාය ලෙපාපෙසින්ති අත්ථො.

නවමදසමාපදානානි උත්තානානියෙවාති.

එකතිංසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

32. ආරක්ඛදායකවග්ගො

1-10. ආරක්ඛදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

බාත්තිංසතිමවග්ගෙ පඨමදුතියතතියාපදානානි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව.

16. චතුත්ථාපදානෙ **ජලජග්ගෙහි ඔකිරින්ති** ජලජෙහි උත්තමෙහි උප්පලපදුමාදීහි පුප්ඵෙහි ඔකිරිං පූජෙසින්ති අත්ථො.

පඤ්චමාපදානං උත්තානමෙව.

26-27. ඡට්ඨාපදානෙ **චෙතියං උත්තමං නාම, සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති** සකලලොකත්තයස්ස බන්ධුනො ඤාතකස්ස සිඛිස්ස භගවතො උත්තමං චෙතියං. **ඉරීණෙ** ජනසඤ්චරවිරහිතෙ **වනෙ** මනුස්සානං කොලාහලවිරහිතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ අහොසීති සම්බන්ධො. **අන්ධාහිණ්ඩාමහං තදාති** තස්මිං කාලෙ වනෙ මග්ගමූළ්හභාවෙන අන්ධො, න චක්ඛුනා අන්ධො, අහං ආහිණ්ඩාමි මග්ගං පරියෙසාමීති අත්ථො. **පවනා නික්ඛමන්තෙනාති** මහාවනතො නික්ඛමන්තෙන මයා **සීහාසනං** උත්තමාසනං, සීහස්ස වා භගවතො ආසනං දිට්ඨන්ති අත්ථො. **එකංසං අඤ්ජලිං කත්වාති** එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා සිරසි අඤ්ජලිං ඨපෙත්වාති අත්ථො. **සන්ථවිං ලොකනායකන්ති** සකලලොකත්තයනායකං තං නිබ්බානං පාපෙන්තං ථොමිතං ථුතිං අකාසින්ති අත්ථො.

34. සත්තමාපදානෙ **සුදස්සනො මහාවීරොති** සුන්දරදස්සනො ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසම්පන්නසරීරත්තා මනොහරදස්සනො මහාවීරියො සිද්ධත්ථො භගවාති සම්බන්ධො. **වසතිසරමුත්තමෙති** උත්තමෙ විහාරෙ වසතීති අත්ථො.

අට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

බාත්තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

33. උමාපුප්ඵියවග්ගො

1-10. උමාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

තෙත්තිංසතිමෙ වග්ගෙ පඨමදුතියතතියචතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨාපදානානි උත්තානානියෙව.

55. සත්තමාපදානෙ **සමයං අගමාසහන්ති** සමූහං සමාගමට්ඨානං අහං අගමාසින්ති අත්ථො.

62. **අබ්බුදනිරබ්බුදානීති** ‘‘පකොටිසතසහස්සානං සතං අබ්බුදං, අබ්බුදසතසහස්සානං සතං නිරබ්බුද’’න්ති වුත්තත්තා ආයුනා අබ්බුදනිරබ්බුදානි ගතමහාආයුවන්තා **මනුජාධිපා** චක්කවත්තිනො ඛත්තියා අට්ඨ අට්ඨ හුත්වා කප්පානං පඤ්චවීසසහස්සම්හි **ආසිංසු** අහෙසුන්ති අත්ථො. අට්ඨමනවමදසමාපදානානි පාකටානෙවාති.

තෙත්තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

34-38. ගන්ධොදකාදිවග්ගො

1-50. ගන්ධධූපියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

චතුතිංසතිමවග්ගපඤ්චතිංසතිමවග්ගඡත්තිංසතිමවග්ගසත්තතිංසතිමවග්ගඅට්ඨතිංසතිමවග්ගා උත්තානත්ථායෙව.

එකූනචත්තාලීසමවග්ගෙපි පඨමාපදානාදීනි අට්ඨමාපදානන්තානි උත්තානානෙවාති.

39. අවටඵලවග්ගො

9. සොණකොටිවීසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ පන **විපස්සිනො පාවචනෙ**තිආදිකං ආයස්මතො සොණස්ස කොටිවීසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහාවිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සෙට්ඨි හුත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො භගවතො චඞ්කමනට්ඨානෙ සුධාය පරිකම්මං කාරෙත්වා එකඤ්ච ලෙණං කාරෙත්වා නානාවිරාගවත්ථෙහි ලෙණභූමියා සන්ථරිත්වා උපරි විතානඤ්ච කත්වා චාතුද්දිසස්ස සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන කුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං කප්පෙ පරිනිබ්බුතෙ කස්සපදසබලෙ අනුප්පන්නෙ අම්භාකං භගවති බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ගඞ්ගාතීරෙ පණ්ණසාලං කරිත්වා වසන්තං එකං පච්චෙකබුද්ධං තෙමාසං චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහි. පච්චෙකබුද්ධො වුට්ඨවස්සො පරිපුණ්ණපරික්ඛාරො ගන්ධමාදනමෙව අගමාසි. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ චම්පානගරෙ අග්ගසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය සෙට්ඨිස්ස මහාභොගක්ඛන්ධො අභිවඩ්ඪි. තස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනදිවසෙ සකලනගරෙ මහාලාභසක්කාරසම්මානො අහොසි, තස්ස පුබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස සතසහස්සග්ඝනිකරත්තකම්බලපරිච්චාගෙන සුවණ්ණවණ්ණො සුඛුමාලතරො ච අත්තභාවො අහොසි, තෙනස්ස **සොණො**ති නාමං අකංසු. සො මහතා පරිවාරෙන අභිවඩ්ඪි. තස්ස හත්ථපාදතලානි බන්ධුජීවකපුප්ඵවණ්ණානි අහෙසුං, තෙසං සතවාරං විහතකප්පාසං විය මුදුසම්ඵස්සො අහොසි. පාදතලෙසු මණිකුණ්ඩලාවට්ටවණ්ණලොමානි ජායිංසු. වයප්පත්තස්ස තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරාපෙත්වා නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසුං. සො තත්ථ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තො දෙවකුමාරො විය පටිවසති.

අථ අම්භාකං භගවති සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤා පක්කොසාපිතො තෙහි අසීතියා ගාමිකසහස්සෙහි සද්ධිං රාජගහං ආගතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ජනසංසග්ගපරිහරණත්ථං සීතවනෙ විහාසි. සො තත්ථ වසන්තො ''මම සරීරං සුඛුමාලං, න ච සක්කා සුඛෙනෙව සුඛං අධිගන්තුං, කායං කිලමෙත්වාපි සමණධම්මං කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා ඨානචඞ්කමමෙව අධිට්ඨාය පධානමනුයුඤ්ජන්තො පාදතලෙසු ඵොටෙසු උට්ඨිතෙසුපි වෙදනං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා දළ්හං වීරියං කරොන්තො අච්චාරද්ධවීරියතාය විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො ''එවං අහං වායමන්තොපි මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොමි, කිං මෙ පබ්බජ්ජාය, හීනායාවත්තිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජාමි, පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාමී''ති චින්තෙසි. අථ සත්ථා තස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වීණොපමොවාදෙන (මහාව. 243) ඔවදිත්වා වීරියසමතායොජනවිධිං දස්සෙන්තො කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා ගිජ්ඣකූටං ගතො. සොණොපි ඛො සත්ථු සන්තිකා ඔවාදං ලභිත්වා වීරියසමතං යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

49. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **විපස්සිනො පාවචනෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **විපස්සී**ති විසෙසෙන, විවිධං වා පස්සතීති විපස්සී. **පාවචනෙ**ති පකාරෙන වුච්චතීති පාවචනං, පිටකත්තයං. තස්ස විපස්සිනො තස්මිං පාවචනෙති අත්ථො. **ලෙණ**න්ති ලිනන්තෙ නිලීයන්තෙ එත්ථාති ලෙණං විහාරං. **බන්ධුමාරාජධානියා**ති බන්ධන්ති කුලපරම්පරාය වසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බජ්ඣන්තීති බන්ධූ, ඤාතකා. තෙ එත්ථ පටිවසන්තීති බන්ධුමා, බන්ධූ අස්ස අත්ථීති වා බන්ධුමා. රාජූනං වසනට්ඨානන්ති රාජධානී, බන්ධුමා ච සා රාජධානී චෙති බන්ධුමාරාජධානී, තස්සා බන්ධුමාරාජධානියා, ලෙණං මයා කතන්ති සම්බන්ධො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සොණකොටිවීසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පුබ්බකම්මපිලොතිකබුද්ධඅපදානවණ්ණනා

64. දසමාපදානෙ **අනොතත්තසරාසන්නෙ**ති පබ්බතකූටෙහි පටිච්ඡන්නත්තා චන්දිමසූරියානං සන්තාපෙහි ඔතත්තං උණ්හං උදකං එත්ථ නත්ථීති අනොතත්තො. සරන්ති ගච්ඡන්ති පභවන්ති සන්දන්ති එතස්මා මහානදියොති සරො. සීහමුඛාදීහි නික්ඛන්තා මහානදියො තික්ඛත්තුං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා නික්ඛන්තනික්ඛන්තදිසාභාගෙන සරන්ති ගච්ඡන්තීති අත්ථො. අනොතත්තො ච සො සරො චාති අනොතත්තසරො . තස්ස ආසන්නං සමීපට්ඨානන්ති අනොතත්තසරාසන්නං, තස්මිං අනොතත්තසරාසන්නෙ, සමීපෙති අත්ථො. **රමණීයෙ**ති දෙවදානවගන්ධබ්බකින්නරොරගබුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි රමිතබ්බං අල්ලීයිතබ්බන්ති රමණීයං, තස්මිං රමණීයෙ. **සිලාතලෙ**ති එකග්ඝනපබ්බතසිලාතලෙති අත්ථො. **නානාරතනපජ්ජොතෙ**ති පදුමරාගවෙළුරියාදිනානාඅනෙකෙහි රතනෙහි පජ්ජොතෙ පකාරෙන ජොතමානෙ. **නානාගන්ධවනන්තරෙ**ති නානප්පකාරෙහි

චන්දනාගරුකප්පූරතමාලතිලකාසොකනාගපුන්නාගකෙතකාදීහි අනෙකෙහි සුගන්ධපුප්ඵෙහි ගහනීභූතවනන්තරෙ සිලාතලෙති සම්බන්ධො.

65. ගුණමහන්තතාය සඞ්ඛ්‍යාමහන්තතාය ච **මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන, පරෙතො** පරිවුතො **ලොකනායකො** ලොකත්තයසාමිසම්මාසම්බුද්ධො තත්ථ සිලාසනෙ නිසින්නො අත්තනො පුබ්බානි කම්මානි **බ්‍යාකරී** විසෙසෙන පාකටමකාසීති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා බුද්ධාපදානෙ (අප. ථෙර 1.1.1 ආදයො) වුත්තත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. බුද්ධාපදානෙ අන්තොගධම්පි ඉධාපදානෙ කුසලාකුසලං කම්මසංසූචකත්තා වග්ගසඞ්ගහවසෙන ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරා සඞ්ගායිංසූති.

පුබ්බකම්මපිලොතිකබුද්ධඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

එකූනචත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

40. පිලින්දවච්ඡවග්ගො

1. පිලින්දවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චත්තාලීසමවග්ගෙ අපදානෙ **නගරෙ හංසවතියා**තිආදිකං ආයස්මතො පිලින්දවච්ඡත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ දොවාරිකකුලෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අහොසි. සො කොටිසන්නිචිතධනරාසිං ඔලොකෙත්වා රහො නිසින්නො ''ඉමං සබ්බධනං මයා සම්මා ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා ''බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සබ්බපරික්ඛාරදානං දාතුං වට්ටතී''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා ඡත්තසතසහස්සං ආදිං කත්වා සබ්බපරිභොගපරික්ඛාරානිපි සතසහස්සවසෙන කාරෙත්වා පදුමුත්තරං භගවන්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. එවං සත්තාහං දානං දත්වා පරියොසානදිවසෙ නිබ්බානාධිගමං පත්ථෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරෙ දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො ගොත්තවසෙන **පිලින්දවච්ඡො**ති පාකටො අහොසි.

1. සො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන තං පකාසෙන්තො **නගරෙ හංසවතියා**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. **ආසිං දොවාරිකො අහ**න්ති අහං හංසවතීනගරෙ රඤ්ඤො ගෙහද්වාරෙ ද්වාරපාලකො ආසිං අහොසින්ති අත්ථො. **අක්ඛොභං අමිතං භොග**න්ති රඤ්ඤො වල්ලභත්තා අඤ්ඤෙහි ඛොභෙතුං චාලෙතුං අසක්කුණෙය්‍යං අමිතං අපරිමාණභොගං ධනං මම ඝරෙ **සන්නිචිතං** රාසිකතං අහොසීති අත්ථො.

3. **බහූ මෙධිගතා භොගා**ති අනෙකා භොගා මෙ මයා අධිගතා පත්තා පටිලද්ධාති අත්ථො . සත්ථවාසිආදීනං පරික්ඛාරානං නාමානි නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යානි. පරික්ඛාරදානානිසංසානි ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙවාති.

පිලින්දවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දුතියතතියචතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

6. බාකුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිකං බාකුලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර ථෙරො අතීතෙ ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකස්ස අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යස්ස මත්ථකෙ අනොමදස්සිස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ''සම්පරායිකත්ථං ගවෙසිස්සාමී''ති ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ විහරන්තො පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තීනං ලාභී හුත්වා විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨිතො සත්ථු වාතාබාධෙ උප්පන්නෙ අරඤ්ඤතො භෙසජ්ජානි ආනෙත්වා තං වූපසමෙත්වා තං පුඤ්ඤං ආරොග්‍යත්ථාය පරිණාමෙත්වා තතො චුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ හංසවතීනගරෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අප්පාබාධානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයං තං ඨානන්තරං ආකඞ්ඛන්තො පණිධානං කත්වා යාවජීවං කුසලකම්මං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බන්ධුමතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤාලාභී හුත්වා පබ්බතපාදෙ වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය භික්ඛූනං තිණපුප්ඵකරොගෙ උප්පන්නෙ තං වූපසමෙත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො එකනවුතිකප්පෙ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා ඝරාවාසං වසන්තො එකං ජිණ්ණං විනස්සමානං මහාවිහාරං දිස්වා තත්ථ උපොසථාගාරාදිකං සබ්බං ආවසථං කාරාපෙත්වා තත්ථ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සබ්බං භෙසජ්ජං පටියාදෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කොසම්බියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති.

සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා ධාතීහි අරොගභාවාය යමුනායං න්හාපියමානො තාසං හත්ථතො මුච්චිත්වා මච්ඡෙන ගිලිතො අහොසි. කෙවට්ටා තං මච්ඡං ජාලාය ගහෙත්වා බාරාණසියං සෙට්ඨිභරියාය වික්කිණිංසු. සා තං ගහෙත්වා ඵාලයමානා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤඵලෙන අරොගං දාරකං දිස්වා ''පුත්තො මෙ ලද්ධො''ති ගහෙත්වා පොසෙසි. සො ජනකෙහි මාතාපිතූහි තං පවත්තිං සුත්වා ආගන්ත්වා ''අයං අම්හාකං පුත්තො, දෙථ නො පුත්ත''න්ති අනුයොගෙ කතෙ රඤ්ඤා ''උභයෙසම්පි සාධාරණො හොතූ''ති ද්වින්නං කුලානං දායාදභාවෙන විනිච්ඡයං කත්වා ඨපිතත්තා **බාකුලො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො ද්වීසු සෙට්ඨිකුලෙසු එකෙකස්මිං ඡමාසං ඡමාසං වසති. තෙ අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ නාවාසඞ්ඝාටං බන්ධිත්වා තතූපරි රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා පඤ්චඞ්ගිකතූරියෙ

නිප්ඵාදෙත්වා කුමාරං තත්ථ නිසීදාපෙත්වා උභයනගරමජ්ඣට්ඨානං ගඞ්ගාය ආගච්ඡන්ති, අපරසෙට්ඨිමනුස්සාපි එවමෙව සජ්ජෙත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා කුමාරං තත්ථ ආරොපෙත්වා ගච්ඡන්ති. සො එවං වඩ්ඪමානො ආසීතිකො හුත්වා **උභයසෙට්ඨිපුත්තො**ති පාකටො. සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්තාහං වායමන්තො අට්ඨමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාය අරහත්තං පාපුණි.

386. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. අපදානපාළිඅත්ථොපි සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව. සො අරහත්තං පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො සට්ඨිවස්සසතායුකො හුත්වා පරිනිබ්බායීති.

බාකුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ගිරිමානන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ **භරියා මෙ කාලඞ්කතා**තිආදිකං ආයස්මතො ගිරිමානන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො අත්තනො භරියාය ච පුත්තෙ ච කාලඞ්කතෙ සොකසල්ලසමප්පිතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පවත්තඵලභොජනො රුක්ඛමූලෙ විහාසි. තදා සුමෙධො භගවා තස්සානුකම්පාය තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා සොකසල්ලං අබ්බූළ්හෙසි . සො ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො සුගන්ධපුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා අභිත්ථවි.

සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයත්ථ සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, **ගිරිමානන්දො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු රාජගහාගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො කතිපයං දිවසං ගාමකාවාසෙ වසිත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං රාජගහං අගමාසි. බිම්බිසාරමහාරාජා තස්ස ආගමනං සුත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා ''ඉධෙව, භන්තෙ, වසථ, අහං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහාමී''ති සම්පවාරෙත්වා ගතොපි බහුකිච්චත්තා තං න සරි. ''ථෙරො අබ්භොකාසෙයෙව වසතී''ති. දෙවතා ථෙරස්ස තෙමනභයෙන වස්සධාරං වාරෙසුං. රාජා අවස්සනකාරණං උපධාරෙත්වා ඤත්වා ථෙරස්ස කුටිකං කාරාපෙසි. ථෙරො කුටිකායං වසන්තො සෙනාසනසප්පායලාභෙන චිත්තසමාධානං ලභිත්වා වීරියසමතං යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

419. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **භරියා මෙ කාලඞ්කතා**තිආදිමාහ. තං භගවතො නිවෙදනඤ්ච භගවතා කතානුසාසනඤ්ච මග්ගං ඵලාධිගමාපදානඤ්ච පාඨානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ගිරිමානන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානත්ථානෙවාති.

චත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

41. මෙත්තෙයාවග්ගො

1. තිස්සමෙත්තෙයාත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

1. එකචත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **පබ්භාරකූටං නිස්සායා**තිආදිකං තිස්සමෙත්තෙයාත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පදුමුත්තරස්ස භගවතො අජිනචම්මං නිසීදනත්ථාය දින්නමෙව නානං. සෙසං අපදානපාළියා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

2. පුණ්ණකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

29. දුතියාපදානෙ **පබ්භාරකූටං නිස්සායා**තිආදිකං ආයස්මතො පුණ්ණකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ හිමවන්තෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා පරිනිබ්බුතස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ආළහනකරණමෙව නානත්තං. සෙසං පාඨානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

45. තතියාපදානෙ **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිකං ආයස්මතො මෙත්තගුත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ හිමවන්තසමීපෙ අසොකපබ්බතෙ සො තාපසො හුත්වා පණ්ණසාලායං වසන්තො සුමෙධසම්බුද්ධං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා සප්පිපූරණං විසෙසො. සෙසං පුඤ්ඤඵලානි ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව. අපදානගාථානං අත්ථො ච පාකටොයෙව.

72. චතුත්ථාපදානෙ **ගඞ්ගා භාගීරථී නාමා**තිආදිකං ආයස්මතො ධොතකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්‍රාපි බ්‍රාහ්මණො හුත්වා භාගීරථීගඞ්ගාය තරමානෙ භික්ඛූ දිස්වා පසන්නමානසො සෙතුං කාරාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදිතභාවොයෙව විසෙසො. පුඤ්ඤඵලපරිදීපනගාථානං අත්ථො නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව.

100. පඤ්චමාපදානෙ **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිකං ආයස්මතො උපසිවත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ පදුමුත්තරං භගවන්තං දිස්වා තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ නිසින්නස්ස භගවතො සාලපුප්ඵපූජං අකාසීති අයං විසෙසො, සෙසමුත්තානමෙව.

161. ඡට්ඨාපදානෙ **මිගලුද්දො පුරෙ ආසි**න්තිආදිකං ආයස්මතො නන්දකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කරවීකසකුණො හුත්වා මධුරකූජිතං කරොන්තො සත්ථාරං පදක්ඛිණං අකාසි. අපරභාගෙ මයූරො හුත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වසනගුහාද්වාරෙ පසන්නමානසො දිවසස්ස තික්ඛත්තුං මධුරෙන වස්සිතං වස්සි. එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො **නන්දකො**ති ලද්ධනාමො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මිගලුද්දො පුරෙ ආසි**න්තිආදිමාහ. තත්ථ පච්චෙකබුද්ධස්ස මණ්ඩපං කත්වා පදුමපුප්ඵෙහි ඡදනමෙව විසෙසො.

183. සත්තමාපදානෙ **පබ්භාරකූටං නිස්සායා**තිආදිකං ආයස්මතො හෙමකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථාපි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො පියදස්සිං භගවන්තං උපගතං දිස්වා රතනමයං පීඨං අත්ථරිත්වා අට්ඨාසි. තත්ථ නිසින්නස්ස කුම්භමත්තං ජම්බුඵලං ආහරිත්වා අදාසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදත්ථාය තං ඵලං පරිභුඤ්ජි. එත්තකමෙව විසෙසො.

224. අට්ඨමාපදානෙ **රාජාසි විජයො නාමා**තිආදිකං ආයස්මතො තොදෙය්‍යත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ **රාජාසි විජයො නාමා**ති දහරකාලතො පට්ඨාය සබ්බසඞ්ගාමෙසු ජිනතො, චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි ජනං රඤ්ජනතො අල්ලීයනතො විජයො නාම රාජා අහොසීති අත්ථො. **කෙතුමතීපුරුත්තමෙ**ති කෙතු වුච්චන්ති ධජපටාකා. අථ වා නගරසොභනත්ථාය නගරමජ්ඣෙ උස්සාපිතරතනතොරණානි, තෙ කෙතූ නිච්චං උස්සාපිතා සොභයමානා අස්සා අත්ථීති කෙතුමතී. පූරෙති ධනධඤ්ඤෙහි සබ්බජනානං මනන්ති පුරං. කෙතුමතී ච සා පුරඤ්ච සෙට්ඨට්ඨෙන උත්තමඤ්චෙති කෙතුමතීපුරුත්තමං, තස්මිං කෙතුමතීපුරුත්තමෙ. **සූරො වික්කමසම්පන්නො**ති අභීතො වීරියසම්පන්නො විජයො නාම රාජා අජ්ඣාවසීති සම්බන්ධො. ඉත්ථං භූතං පුරඤ්ච සබ්බවත්ථුවාහනඤ්ච ඡඩ්ඩෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තො සුමෙධභගවන්තං දිස්වා සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා වන්දනෙන පූජාකරණමෙව විසෙසො.

276. නවමාපදානෙ **නගරෙ හංසවතියා**තිආදිකං ආයස්මතො ජතුකණ්ණිත්ථෙරස්ස අපදානං . තත්ථ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා සුවණ්ණපාසාදෙ වසනභාවො ච පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමඞ්ගී හුත්වා වසනභාවො ච සබ්බදෙසවාසීනං සබ්බසිප්පවිඤ්ඤූනඤ්ච ආගන්ත්වා සෙවනභාවො ච විසෙසො.

330. දසමාපදානෙ **හිමවන්තස්සාවිදූරෙ**තිආදිකං ආයස්මතො උදෙනත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ හිමවන්තසමීපෙ පදුමපබ්බතං නිස්සාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තෙන පදුමුත්තරස්ස භගවතො පදුමපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජිතභාවොව විසෙසො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකචත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

42. භද්දාලිවග්ගො

1-10. භද්දාලිත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

බාචත්තාලීසමවග්ගෙ පඨමාපදානඤ්ච දුතියාපදානඤ්ච තතියාපදානඤ්ච නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

106. චතුත්ථාපදානෙ **නගරෙ බන්ධුමතියා**තිආදිකං ආයස්මතො මධුමංසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ **සූකරිකො**ති සූකරමංසං වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො. **උක්කොටකං රන්ධයිත්වා**ති පිහකපප්ඵාසමංසං පචිත්වා මධුමංසම්හි **ඔකිරිං** පක්ඛිපිං. තෙන මංසෙන පත්තං පූරෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අරහත්තං පාපුණින්ති අත්ථො.

නාගපල්ලවත්ථෙරස්ස පඤ්චමාපදානම්පි එකදීපියත්ථෙරස්ස ඡට්ඨාපදානම්පි උච්ඡඞ්ගපුප්ඵියත්ථෙරස්ස සත්තමාපදානම්පි යාගුදායකත්ථෙරස්ස අට්ඨමාපදානම්පි පත්ථොදනදායකත්ථෙරස්ස නවමාපදානම්පි මඤ්චදායකත්ථෙරස්ස දසමාපදානම්පි සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

බාචත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

43-48. සකිංසම්මජ්ජකාදිවග්ගො

1-60. සකිංසම්මජ්ජකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

තෙචත්තාලීසමවග්ගෙ සබ්බථෙරාපදානානි උත්තානානෙව. කෙවලං ථෙරානං නාමනානත්තං පුඤ්ඤනානත්තඤ්ච විසෙසො.

චතුචත්තාලීසමෙ වග්ගෙපි සබ්බානි අපදානානි පාකටානෙව. කෙවලං පුඤ්ඤනානත්තං ඵලනානත්තඤ්ච විසෙසො.

1. පඤ්චචත්තාලීසමවග්ගෙ පඨමාපදානෙ **කකුසන්ධො මහාවීරො**තිආදිකං ආයස්මතො විභීටකමිඤ්ජියත්ථෙරස්ස අපදානං.

2. තත්ථ **බීජමිඤ්ජමදාසහ**න්ති විභීටකඵලානි ඵාලෙත්වා බීජානි මිඤ්ජානි ගහෙත්වා මධුසක්කරාහි යොජෙත්වා කකුසන්ධස්ස භගවතො අදාසින්ති අත්ථො. දුතියාපදානාදීනි සබ්බානි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව, ථෙරානං නාමනානත්තාදීනිපි පාඨානුසාරෙන වෙදිතබ්බානි.

1. ඡචත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **ජගතිං කාරයිං අහ**න්ති උත්තමබොධිරුක්ඛස්ස සමන්තතො ආළින්දං අහං කාරයින්ති අත්ථො. සෙසානි දුතියාපදානාදීනි සබ්බානිපි උත්තානානෙව.

සත්තචත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානාදීනි පාළිඅනුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව.

අට්ඨචත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පඨමදුතියාපදානානි උත්තානානෙව.

30. තතියාපදානෙ **කොසියො නාම භගවා**ති කොසියගොත්තෙ ජාතත්තා කොසියො නාම පච්චෙකබුද්ධොති අත්ථො. **චිත්තකූටෙ**ති චිත්තකූටකෙලාසකූටසානුකූටාදීසු අනොතත්තදහං පරිච්ඡාදෙත්වා ඨිතපබ්බතකූටෙසු නානාරතනඔසධාදීහි විචිත්තෙ චිත්තකූටපබ්බතෙ සො පච්චෙකබුද්ධො වසීති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙව.

56. ඡට්ඨාපදානෙ **කුසට්ඨකමදාසහ**න්ති පක්ඛිකභත්තඋපොසථිකභත්තධුරභත්තසලාකභත්තාදීසු කුසපණ්ණවසෙන දාතබ්බං අට්ඨසලාකභත්තං අහං අදාසින්ති අත්ථො.

61. සත්තමාපදානෙ **සොභිතො නාම සම්බුද්ධො**ති ආරොහපරිණාහද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණබ්‍යාමප්පභාදීහි සොභමානසරීරත්තා සොභිතො නාම සම්මාසම්බුද්ධොති අත්ථො.

66. අට්ඨමාපදානෙ **තක්කරායං වසී තදා**ති තං දසපුඤ්ඤකිරියවත්ථුං කරොන්තා ජනා පටිවසන්ති එත්ථාති තක්කරා, රාජධානී. තිස්සං තක්කරායං, තදා වසීති අත්ථො.

72. නවමාපදානෙ **පානධිං සුකතං ගය්හා**ති උපාහනයුගං සුන්දරාකාරෙන නිප්ඵාදිතං ගහෙත්වාති අත්ථො. දසමාපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අට්ඨචත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. පංසුකූලවග්ගො

1-10. පංසුකූලසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

එකූනපඤ්ඤාසමවග්ගෙ පඨමාපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

14. දුතියාපදානෙ **අධිච්චුප්පත්තිකා බුද්ධා**ති අධිච්චෙන අකාරණෙන උප්පත්තිකා සයම්භූතා, අඤ්ඤෙහි දෙවබ්‍රහ්මමාරාදීහි උපදෙසදායකෙහි රහිතා සයම්භුඤාණෙන උප්පන්නා ජාතා පාතුභූතාති අත්ථො.

16. **ඔදුම්බරිකපුප්ඵං** වාති උදුම්බරරුක්ඛෙ පුප්ඵං දුල්ලභං දුල්ලභුප්පත්තිකං ඉව. **චන්දම්හි සසකං** **යථා**ති චන්දමණ්ඩලෙ සසලෙඛාය රූපං දුල්ලභං යථා. **වායසානං යථා ඛීරන්**ති කාකානං නිච්චං රත්තින්දිවං බුද්දාපීළිතභාවෙන ඛීරං දුල්ලභං යථා, එවං දුල්ලභං ලොකනායකං චතුරාසඞ්ඛෙය්‍යායං වා අට්ඨාසඞ්ඛෙය්‍යායං වා සොළසාසඞ්ඛෙය්‍යායං වා කප්පසතසහස්සං පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධභාවතො දුල්ලභො ලොකනායකොති අත්ථො.

30. තතියාපදානෙ මධුං **භිසෙහි සවතී**ති පොක්ඛරමධුපදුමකෙසරෙහි සවති පග්ඝරති. **ඛීරං සප්පිං මුළාලිභී**ති ඛීරඤ්ච සප්පිරසඤ්ච පදුමමුළාලෙහි **සවති** පග්ඝරති. තස්මා තදුභයං මම සන්තකං බුද්ධො පටිග්ගණ්හතූති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨාපදානානි උත්තානානෙව.

119. සත්තමාපදානෙ **චත්තාලීසදිජාපි** වාති ද්වික්ඛත්තුං ජාතාති දිජා. කුමාරවයෙ උට්ඨිතදන්තානං පතිතත්තා පුන උට්ඨිතදන්තා දිජා, තෙ ච දන්තා. බ්‍යාකරණඤ්ච හෙට්ඨා නිදානකථායං වුත්තමෙව.

අට්ඨමාපදානං උත්තානමෙවාති.

171. නවමාපදානෙ **තදාහං මාණවො ආසින්**ති යදා සුමෙධපණ්ඩිතො දීපඞ්කරභගවතො සන්තිකා බ්‍යාකරණං ලභි, තදා අහං මෙඝො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො හුත්වා සුමෙධතාපසෙන සහ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතො කෙනචි පාපසහායෙන සංසට්ඨො සංසග්ගදොසෙන පාපවිතක්කාදිවසං ගතො මාතුඝාතකම්මවසෙන නරකෙ අග්ගිජාලාදිදුක්ඛමනුභවිත්වා තතො චුතො සමුද්දෙ තිමිඞ්ගලමහාමච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්තො, සමුද්දමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තං මහානාවං ගිලිතුකාමො ගතො. දිස්වා මං වාණිජා භීතා ''අහො ගොතමො භගවා''ති සද්දමකංසු. අථ මහාමච්ඡො පුබ්බවාසනාවසෙන බුද්ධගාරවං උප්පාදෙත්වා තතො චුතො සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිත්වා දිවසස්ස තික්ඛත්තුං උපට්ඨානං ගන්ත්වා සරමානො වන්දති. තදා භගවා ''චිරං ධම්මරුචී''ති මං ආහ.

184. අථ සො ථෙරො ''සුචිරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණ''න්තිආදීහි ගාථාහි ථොමෙසි. භන්තෙ, සතපුඤ්ඤලක්ඛණධර ගොතම. **පතිපුබ්බෙන විසුද්ධපච්චයන්**ති පුබ්බෙ දීපඞ්කරපාදමූලෙ පරිපුණ්ණපාරමීපච්චයසම්භාරො සුට්ඨු චිරං කාලං මයා න දිට්ඨො අසීති අත්ථො. **අහමජ්ජසුපෙක්ඛනන්**ති අජ්ජ ඉමස්මිං දිවසෙ අහං සුපෙක්ඛනං සුන්දරදස්සනං, සුන්දරදිට්ඨිං වා **නිරුපමං විග්ගහං** උපමාරහිතසරීරං ගොතමං **වත** එකන්තෙන **පස්සාමි** දක්ඛාමීති අත්ථො.

185-186. **සුචිරං විහතතමො මයා**ති විසෙසෙන හතතමො විද්ධංසිතමොහො ත්වං මයාපි සුට්ඨු චිරං ථොමිතොති අත්ථො. **සුචිරක්ඛෙන නදී විසොසිතා**ති එසා තණ්හානදී සුන්දරරක්ඛෙන ගොපනෙන විසෙසෙන සොසිතා, අභබ්බුප්පත්තිකතා තයාති අත්ථො. **සුචිරං අමලං විසොධිතන්**ති සුට්ඨු චිරං දීඝෙන අද්ධුනා අමලං නිබ්බානං විසෙසෙන සොධිතං, සුට්ඨු කතං අධිගතං තයාති අත්ථො. **නයනං ඤාණමයං මහාමුනෙ. චිරකාලසමඞ්ගිතො**ති මහාමුනෙ මහාසමණ ඤාණමයං නයනං දිබ්බචක්ඛුං චිරකාලං සමධිගතො සම්පත්තො ත්වන්ති අත්ථො. **අවිනට්ඨො පුනරන්තරන්**ති අහං පුන අන්තරං අන්තරාභවෙ මජ්ඣෙ පරිනට්ඨො පරිහීනො අහොසින්ති අත්ථො. **පුනරජ්ජසමාගතො තයා**ති අජ්ජ ඉමස්මිං කාලෙ තයා සද්ධිං පුනපි සමාගතො එකීභූතො සහ වසාමීති අත්ථො. **න හි නස්සන්ති කතානි ගොතමා**ති ගොතම සබ්බඤ්ඤුබුද්ධ, තයා සද්ධිං කතානි සමාගමාදීනි න හි නස්සන්ති යාව ඛන්ධපරිනිබ්බානා න විනා භවිස්සන්තීති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

ධම්මරුචියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දසමාපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

එකූනපඤ්ඤාසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

50-53. කිඞ්කණිපුප්ඵාදිවග්ගො

1-40. කිඞ්කණිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

පඤ්ඤාසමවග්ගෙ ච එකපඤ්ඤාසමවග්ගෙ ච ද්වෙපඤ්ඤාසමවග්ගෙ ච තෙපඤ්ඤාසමවග්ගෙ ච සබ්බානි අපදානානි උත්තානානෙවාති.

54. කච්චායනවග්ගො

1. මහාකච්චායනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුපඤ්ඤාසමවග්ගෙ පඨමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපියමානං එකං භික්ඛුං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො පණිධානං කත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො එකස්මිං වනසණ්ඩෙ නිසින්නං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤෙන අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති සුවණ්ණචෙතියකම්මට්ඨානෙ සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණිට්ඨකාය පූජං කත්වා ‘‘ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරං මෙ සුවණ්ණවණ්ණං හොතූ’’ති පත්ථනං අකාසි. තතො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උජ්ජෙනියං රඤ්ඤො චණ්ඩපජ්ජොතස්ස පුරොහිතගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ මාතා ‘‘මය්හං පුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො, අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතො’’ති **කඤ්චනමාණවො**ත්වෙව නාමං අකාසි. සො වුද්ධිමන්වාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභි. සො ගොත්තවසෙන **කච්චායනොති** පඤ්ඤායිත්ථ. අථ රාජා චණ්ඩපජ්ජොතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා, ‘‘ආචරිය, තුම්හෙ තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං ඉධානෙථා’’ති පෙසෙසි. සො අත්තට්ඨමො සත්ථු සන්තිකං උපගතො තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ සත්තහි ජනෙහි සද්ධිං සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

1. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. අථ සත්ථා ‘‘එථ, භික්ඛවො’’ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව ද්වඞ්ගුලමත්තකෙසමස්සුඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. එවං ථෙරො සදත්ථං නිප්ඵාදෙත්වා, ‘‘භන්තෙ, රාජා පජ්ජොතො තුම්හාකං පාදෙ වන්දිතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ඉච්ඡතී’’ති ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ත්වංයෙව, කච්චාන, තත්ථ ගච්ඡ, තයි ගතෙ රාජා පසීදිස්සතී’’ති ආහ. ථෙරො සත්ථු ආණාය අත්තට්ඨමො තත්ථ ගන්ත්වා රාජානං පසාදෙත්වා අවන්තීසු සාසනං පතිට්ඨාපෙත්වා පුන සත්ථු සන්තිකමෙව ආගතො. අත්තනො පුබ්බපත්ථනාවසෙන කච්චායනප්පකරණං මහානිරුත්තිප්පකරණං නෙත්තිප්පකරණන්ති පකරණත්තයං සඞ්ඝමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි. අථ සන්තුට්ඨෙන භගවතා ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං යදිදං මහාකච්චානො’’ති (අ. නි. 1.188, 197) එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො අග්ගඵලසුඛෙන විහාසීති.

මහාකච්චායනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. වක්කලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුතියාපදානෙ **ඉතො සතසහස්සම්හී**තිආදිකං ආයස්මතො වක්කලිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡන්තෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායං දිස්වා බ්‍යාකරි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස **වක්කලීති** නාමං කරිංසු. තත්ථ **කලීති** අපරාධතිලකාළකාදිදොසස්ස අධිවචනං. නිද්ධන්තසුවණ්ණපිණ්ඩසදිසතාය අපගතො බ්‍යපගතො කලි දොසො අස්සාති ච-කාරාගමං කත්වා වක්කලීති වුච්චති. සො වුද්ධිප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො, සත්ථාරං දිස්වා රූපකායසම්පත්තිදස්සනෙන අතිත්තො සත්ථාරා සද්ධිංයෙව විචරති. ‘‘අගාරමජ්ඣෙ වසන්තො නිච්චකාලං සත්ථු දස්සනං න ලභිස්සාමී’’ති සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ඨපෙත්වා භොජනකාලං සරීරකිච්චකාලඤ්ච සෙසකාලෙ යත්ථ ඨිතෙන සක්කා දසබලං පස්සිතුං, තත්ථ ඨිතො අඤ්ඤං කිච්චං පහාය භගවන්තං ඔලොකෙන්තොයෙව විහරති. සත්ථා තස්ස ඤාණපරිපාකං ආගමෙන්තො බහුකාලං තස්මිං රූපදස්සනෙනෙව විචරන්තෙ කිඤ්චි අවත්වා පුනෙකදිවසං – ‘‘කිං තෙ, වක්කලි, ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන? යො ඛො, වක්කලි, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සති; යො මං පස්සති, සො ධම්මං පස්සති. ධම්මඤ්හි, වක්කලි, පස්සන්තො මං පස්සතී’’ති (සං. නි. 3.87) ආහ. සත්ථරි එවං වදන්තෙපි ථෙරො සත්ථු දස්සනං පහාය අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං න සක්කොති. තතො සත්ථා, ‘‘නායං භික්ඛු සංවෙගං අලභිත්වා

බුජ්ඣිස්සතී''ති වස්සූපනායිකදිවසෙ – ''අපෙහි, වක්කලී''ති ථෙරං පණාමෙසි. සො සත්ථාරා පණාමිතො සත්ථු සම්මුඛෙ ඨාතුං අසක්කොන්තො – ''කිං මය්හං ජීවිතෙන, යොහං සත්ථාරං දට්ඨුං න ලභාමී''ති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ පපාතට්ඨානං අභිරුහි? සත්ථා තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා – ''අයං භික්ඛු මම සන්තිකා අස්සාසං අලභන්තො මග්ගඵලානං උපනිස්සයං නාසෙය්‍යා''ති අත්තානං දස්සෙත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙන්තො –

''පාමොජ්ජබහුලො භික්ඛු, පසන්නො බුද්ධසාසනෙ;
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං, සඞ්ඛාරූපසමං සුඛ''න්ති. (ධ. ප. 381) –

ගාථං වත්වා ''එහි, වක්කලී''ති (ධ. ප. අට්ඨ. 2.381) හත්ථං පසාරෙසි. ථෙරො ''දසබලො මෙ දිට්ඨො, 'එහී'ති අව්හායනම්පි ලද්ධ''න්ති බලවපීතිසොමනස්සං උප්පාදෙත්වා ''කුතො ගච්ඡාමී''ති අත්තනො ගමනභාවං අජානිත්වාව සත්ථු සම්මුඛෙ ආකාසෙ පක්ඛන්දිත්වා පඨමෙන පාදෙන පබ්බතෙ ඨිතොයෙව සත්ථාරා වුත්තගාථායො ආවජ්ජෙන්තො ආකාසෙයෙව පීතිං වික්ඛම්භෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණීති අඞ්ගුත්තරට්ඨකථායං (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.208) ධම්මපදවණ්ණනායඤ්ච (ධ. ප. අට්ඨ. 2.381 වක්කලිත්ථෙරවත්ථු) ආගතං.

ඉධ පන එවං වෙදිතබ්බං – ''කිං තෙ, වක්කලී''තිආදිනා සත්ථාරා ඔවදිතො ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙසි, තස්ස සද්ධාය බලවභාවතො එව විපස්සනා වීථිං න ඔතරති? භගවා තං ඤත්වා කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා අදාසි. සො පුන විපස්සනං මත්ථකං පාපෙතුං නාසක්ඛියෙව. අථස්ස ආහාරවෙකල්ලෙන වාතාබාධො උප්පජ්ජි, තං වාතාබාධෙන පීළියමානං ඤත්වා භගවා තත්ථ ගන්ත්වා පුච්ඡන්තො –

''වාතරොගාභිනීතො ත්වං, විහරං කානනෙ වනෙ;
පවිද්ධගොචරෙ ලූඛෙ, කථං භික්ඛු කරිස්සසී''ති. (ථෙරගා. 350) –

ආහ. තං සුත්වා ථෙරො –

''පීතිසුඛෙන විපුලෙන, ඵරමානො සමුස්සයං;
ලූඛම්පි අභිසම්භොන්තො, විහරිස්සාමි කානනෙ.

''භාවෙන්තො සතිපට්ඨානෙ, ඉන්ද්‍රියානි බලානි ච;
බොජ්ඣඞ්ගානි ච භාවෙන්තො, විහරිස්සාමි කානනෙ.

''ආරද්ධවීරියෙ පහිතත්තෙ, නිච්චං දළ්හපරක්කමෙ;
සමග්ගෙ සහිතෙ දිස්වා, විහරිස්සාමි කානනෙ.

''අනුස්සරන්තො සම්බුද්ධං, අග්ගං දන්තං සමාහිතං;
අතන්දිතො රත්තින්දිවං, විහරිස්සාමි කානනෙ''ති. (ථෙරගා. 351-354) –

චතස්සො ගාථායො අභාසි. තාසං අත්ථො ථෙරගාථාවණ්ණනායං (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.351-354) වුත්තොයෙව. එවං ථෙරො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

28. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉතො සතසහස්සම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඉතො**ති කකුසන්ධාදීනං උප්පන්නභද්දකප්පතො හෙට්ඨා කප්පසතසහස්සමත්ථකෙති අත්ථො.

29. **පදුමාකාරවදනො**ති සුපුප්ඵිතපදුමසස්සිරිකමුඛො. **පදුමපත්තක්ඛො**ති සෙතපදුමපුප්ඵපණ්ණසදිසඅක්ඛීති අත්ථො.

30. **පදුමුත්තරගන්ධොවා**ති පදුමගන්ධමුඛොති අත්ථො.

31. **අන්ධානං නයනූපමො**ති චක්ඛුවිරහිතානං සත්තානං නයනසදිසො, ධම්මදෙසනාය සබ්බසත්තානං පඤ්ඤාචක්ඛාදිචක්ඛුදායකොති අත්ථො. **සන්තවෙසො**ති සන්තසභාවො සන්තඉරියාපථො. **ගුණනිධී**ති ගුණානං නිධි, සබ්බගුණගණානං නිධානට්ඨානභූතොති අත්ථො. **කරුණාමතිආකරො**ති සාධූනං චිත්තකම්පනසඞ්ඛාතාය කරුණාය ච අත්ථානත්ථනිනපරිච්ඡින්නමතියා ච ආකරො ආධාරභූතො.

32. **බ්‍රහ්මාසුරසුරච්චිතො**ති බ්‍රහ්මෙහි ච අසුරෙහි ච දෙවෙහි ච අච්චිතො පූජිතොති අත්ථො.

33. **මධුරෙන රුතෙන චාති** කරවීකරුතමධුරෙන සද්දෙන සකලං ජනං රඤ්ජයන්තීති සම්බන්ධො. **සන්ථවී සාවකං සකන්ති** අත්තනො සාවකං මධුරධම්මදෙසනාය සන්ථවී, ථුතිං අකාසීති අත්ථො.

34. **සද්ධාධිමුත්තොති** සද්දහනසද්ධාය සාසනෙ අධිමුත්තො පතිට්ඨිතොති අත්ථො. **මම දස්සනලාලසොති** මය්හං දස්සනෙ බ්‍යාවටො තප්පරො.

35. **තං ඨානමභිරොචයින්ති** තං සද්ධාධිමුත්තට්ඨානන්තරං අභිරොචයිං, ඉච්ඡිං පත්ථෙසින්ති අත්ථො.

40. **පීතමට්ඨනිවාසනන්ති** සිලිට්ඨසුවණ්ණවණ්ණවත්ථෙ නිවත්ථන්ති අත්ථො. **හෙමයඤ්ඤොපචිතඞ්ගන්ති** සුවණ්ණපාමඞ්ගලග්ගිතගත්තන්ති අත්ථො.

47-48. **නොනීතසුඛුමාලං මන්ති** නවනීතමිව මුදුතලුණහත්ථපාදං. **ජාතපල්ලවකොමලන්ති** අසොකපල්ලවපත්තකොමලමිව මුදුකන්ති අත්ථො. **පිසාචීභයතජ්ජිතාති** තදා එවංභූතං කුමාරං මං අඤ්ඤා පිසාචී එකා රක්ඛසී භයෙන තජ්ජෙසි හිංසාපෙසීති අත්ථො. තදා **මහෙසිස්ස** සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාදමූලෙ මං **සායෙසුං** නිපජ්ජාපෙසුං. **දීනමානසා** භීතචිත්තා මම මාතාපිතරො **ඉමං** දාරකං තෙ දදාම, ඉමස්ස **සරණං** පතිට්ඨා හොතු නාථ නායකාති සම්බන්ධො.

49. **තදා පටිග්ගහි සො මන්ති** සො භගවා තදා තස්මිං මම මාතුයා දින්නකාලෙ **ජාලිනා** ජාලයුත්තෙන සඞ්ඛාලකෙන චක්කලක්ඛණාදීහි ලක්ඛිතෙන **මුදුකොමලපාණිනා** මුදුකෙන විසුද්ධෙන හත්ථතලෙන මං අග්ගහෙසීති අත්ථො.

52. **සබ්බපාරමිසම්භූතන්ති** සබ්බෙහි දානපාරමිතාදීහි සම්භූතං ජාතං. **නීලක්ඛිනයනං වරං** පුඤ්ඤසම්භාරජං උත්තමනීලඅක්ඛිවන්තං. **සබ්බසුභාකිණ්ණං** සබ්බෙන සුභෙන වණ්ණෙන සණ්ඨානෙන ආකිණ්ණං ගහනීභූතං **රූපං** භගවතො හත්ථපාදසීසාදිරූපං දිස්වාති අත්ථො, තිත්තිං අපත්තො විහරාමි අහන්ති සම්බන්ධො.

61. **තදා මං චරණන්තගොති** තස්මිං මය්හං අරහත්තං පත්තකාලෙ සීලාදිපන්නරසන්නං චරණධම්මානං අන්තගො, පරියොසානප්පත්තො පරිපූරකාරීති අත්ථො. ‘‘මරණන්තගො’’තිපි පාඨො. තස්ස මරණස්ස අන්තං නිබ්බානං පත්තොති අත්ථො. සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගං පඤ්ඤපෙසීති සම්බන්ධො. අථ සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං සද්ධාධිමුත්තානං යදිදං, වක්කලී’’ති (අ. නි. 1.198, 208) මං එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති වුත්තං හොති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වක්කලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. මහාකප්පිනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො කප්පිනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං ඔවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි.

සො තත්ථ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො බාරාණසිතො අවිදූරෙ එකස්මිං පෙසකාරගාමෙ ජෙට්ඨපෙසකාරගෙහෙ නිබ්බත්තො තදා සහස්සමත්තා පච්චෙකබුද්ධා හිමවන්තෙ අට්ඨ මාසෙ වසිත්වා වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ ජනපදෙ වසන්ති. තෙ එකවාරං බාරාණසියා අවිදූරෙ ඔතරිත්වා ‘‘සෙනාසනං කරණත්ථාය හත්ථකම්මං යාචථා’’ති රඤ්ඤො සන්තිකං අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ පහිණිංසු. තදා පන රඤ්ඤො වප්පමඞ්ගලං අහොසි. සො ‘‘පච්චෙකබුද්ධා කිර ආගතා’’ති සුත්වා නික්ඛමිත්වා ආගතකාරණං පුච්ඡිත්වා ‘‘අජ්ජ, භන්තෙ, ඔකාසො නත්ථි ස්වෙ අම්හාකං වප්පමඞ්ගලං , තතියදිවසෙ කරිස්සාමා’’ති වත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ අනිමන්තෙත්වාව පාවිසි. පච්චෙකබුද්ධා ‘‘අඤ්ඤං ගාමං පවිසිස්සාමා’’ති පක්කමිංසු.

තස්මිං සමයෙ ජෙට්ඨපෙසකාරස්ස භරියා කෙනචිදෙව කරණීයෙන බාරාණසිං ගච්ඡන්තී තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා වන්දිත්වා, ‘‘කිං, භන්තෙ, අවෙලාය අය්‍යා ආගතා’’ති පුච්ඡි. තෙ ආදිතො පට්ඨාය කථෙසුං. තං සුත්වා සද්ධාසම්පන්නා බුද්ධිසම්පන්නා ඉත්ථී ‘‘ස්වෙ, භන්තෙ, අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථා’’ති නිමන්තෙසි. ‘‘බහුකා මයං, භගිනී’’ති. ‘‘කිත්තකා, භන්තෙ’’ති? ‘‘සහස්සමත්තා, භගිනී’’ති. ‘‘භන්තෙ, ඉමස්මිං නො ගාමෙ සහස්සමත්තා වසිම්හා, එකෙකො එකෙකස්ස භික්ඛං දස්සති, භික්ඛං අධිවාසෙථ, අහමෙව වො වසනට්ඨානං කාරාපෙස්සාමී’’ති ආහ. පච්චෙකබුද්ධා අධිවාසෙසුං.

සා ගාමං පවිසිත්වා උග්ඝොසෙසි – ‘‘අම්මතාතා, අහං සහස්සමත්තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා නිමන්තෙසිං, අය්‍යානං නිසීදනට්ඨානං සංවිදහථ, යාගුභත්තාදීනි සම්පාදෙථා’’ති ගාමමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා පුනදිවසෙ පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ තස්මිං ගාමෙ සබ්බා ඉත්ථියො ආදාය තාහි සද්ධිං පච්චෙකබුද්ධෙ වන්දිත්වා තෙමාසං වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්හිත්වා පුන ගාමෙ උග්ඝොසෙසි – ‘‘අම්මතාතා, එකෙකකුලතො එකෙකපුරිසො වාසිඵරසුආදීනි ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා දබ්බසම්භාරෙ ආහරිත්වා අය්‍යානං වසනට්ඨානං කරොතූ’’ති. ගාමවාසිනො තස්සායෙව වචනං සුත්වා එකෙකො එකෙකං කත්වා සද්ධිං රත්තිදිවාට්ඨානෙහි පණ්ණසාලසහස්සං නිට්ඨාපෙත්වා අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලායං උපගතං පච්චෙකබුද්ධං ‘‘අහං සක්කච්චං උපට්ඨහිස්සාමි, අහං සක්කච්චං උපට්ඨහිස්සාමී’’ති වත්වා උපට්ඨහිංසු. සා වස්සංවුට්ඨකාලෙ ‘‘අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලාය වස්සංවුට්ඨානං පච්චෙකබුද්ධානං චීවරසාටකෙ සජ්ජෙථා’’ති සමාදපෙත්වා එකෙකස්ස සහස්ස සහස්සමූලං චීවරං දාපෙසි. පච්චෙකබුද්ධා වුට්ඨවස්සා අනුමොදනං කත්වා පක්කමිංසු. ගාමවාසිනොපි ඉදං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා තතො චුතො තාවතිංසදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා ගණදෙවතා නාම අහෙසුං.

තෙ තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ කුටුම්බිකගෙහෙසු නිබ්බත්තිංසු. පුබ්බෙ ජෙට්ඨකපෙසකාරො ජෙට්ඨකකුටුම්බිකස්ස පුත්තො අහොසි. භරියාපිස්ස එකස්ස ජෙට්ඨකකුටුම්බිකස්ස ධීතා අහොසි. සෙසානං භරියායො සෙසකුටුම්බිකානං ධීතරො අහෙසුං, තා සබ්බාපි වයප්පත්තා පරකුලං ගච්ඡන්තියො තෙසං තෙසංයෙව ගෙහානි අගමංසු. අථෙකදිවසං විහාරෙ ධම්මස්සවනෙ සඞ්ඝුට්ඨෙ ‘‘සත්ථා ධම්මං දෙසෙස්සතී’’ති සුත්වා තෙ සබ්බෙපි කුටුම්බිකා ‘‘ධම්මං සොස්සාමා’’ති භරියාහි සද්ධිං විහාරං අගමංසු. තෙසං විහාරමජ්ඣං පවිට්ඨක්ඛණෙ වස්සං වස්සි. යෙසං කුලූපකා වා ඤාතිසාමණෙරාදයො වා අත්ථි, තෙ තෙසං පරිවෙණාදීනි පවිසිංසු. තෙ පන තථාරූපානං නත්ථිතාය කත්ථචි පවිසිතුං අවිසහන්තා විහාරමජ්ඣෙයෙව අට්ඨංසු. අථ නෙ ජෙට්ඨකකුටුම්බිකො ආහ – ‘‘පස්සථ, භො, අම්හාකං විප්පකාරං, කුලපුත්තෙහි නාම එත්තකෙන ලජ්ජිතුං යුත්ත’’න්ති. ‘‘අය්‍ය, කිං කරොමා’’ති? ‘‘මයං විස්සාසිකට්ඨානස්ස අභාවෙන ඉමං විප්පකාරං පත්තා, සබ්බෙ ධනං සංහරිත්වා පරිවෙණං කරිස්සාමා’’ති. ‘‘සාධු, අය්‍යා’’ති ජෙට්ඨකො සහස්සං අදාසි. සෙසා පඤ්ච පඤ්ච සතානි. ඉත්ථියො අඩ්ඪතෙය්‍යානි අඩ්ඪතෙය්‍යානි සතානි. තෙ තං ධනං ආහරිත්වා සහස්සකූටාගාරපරිවාරං සත්ථු වසනත්ථාය මහාපරිවෙණං නාම කාරාපෙසුං. නවකම්මස්ස මහන්තතාය ධනෙ අප්පහොන්තෙ පුබ්බෙ දින්නධනතො පුන උපඩ්ඪුපඩ්ඪං අදංසු. නිට්ඨිතෙ පරිවෙණෙ විහාරමහං කරොන්තා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං මහාදානං දත්වා වීසතියා භික්ඛුසහස්සානං චීවරානි සජ්ජයිංසු.

ජෙට්ඨකකුටුම්බිකස්ස පන භරියා අත්තනො පඤ්ඤාය ඨිතා අහං තෙහි සමකං අකත්වා අතිරෙකතරං කත්වා ‘‘සත්ථාරං පූජෙස්සාමී’’ති අනොජපුප්ඵවණ්ණෙන සහස්සමූලෙන සාටකෙන සද්ධිං අනොජපුප්ඵචඞ්කොටකං ගහෙත්වා සත්ථාරං අනොජපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා තං සාටකං සත්ථු පාදමූලෙ ඨපෙත්වා, ‘‘භන්තෙ, නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අනොජපුප්ඵවණ්ණංයෙව මෙ සරීරං හොතු, අනොජාත්වෙව ච නාමං හොතූ’’ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා ‘‘එවං හොතූ’’ති අනුමොදනං අකාසි. තෙ සබ්බෙපි යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවලොකා චවිත්වා ජෙට්ඨකො කුක්කුටවතීනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මහාකප්පිනරාජා නාම අහොසි. සෙසා අමච්චකුලෙසු නිබ්බත්තිංසු. ජෙට්ඨකස්ස භරියා මද්දරට්ඨෙ සාකලනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්ති අනොජපුප්ඵවණ්ණමෙවස්සා සරීරං අහොසි, තෙන **අනොජාත්වෙවස්සා** නාමං අකංසු, සා වයප්පත්තා මහාකප්පිනරඤ්ඤො ගෙහං ගන්ත්වා **අනොජාදෙවීති** පාකටා අහොසි.

සෙසිත්ථියොපි අමච්චකුලෙසු නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා තෙසංයෙව අමච්චපුත්තානං ගෙහානි අගමංසු. තෙ සබ්බෙපි රඤ්ඤො සම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං අනුභවිංසු. යදා හි රාජා අලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො හත්ථිං අභිරුහිත්වා විචරති, තදාපි තෙ තථෙව විචරන්ති. තස්මිං අස්සෙන වා රථෙන වා විචරන්තෙ තෙපි තථෙව විචරන්ති. එවං තෙ එකතො හුත්වා කතානං පුඤ්ඤානං බලෙන එකතොව සම්පත්තිං අනුභවිංසු. රඤ්ඤො පන වාලො, වාලවාහනො, පුප්ඵො, පුප්ඵවාහනො, සුපත්තොති පඤ්චෙව අස්සා හොන්ති. තෙසු රාජා සුපත්තං අස්සං සයං ආරොහති, ඉතරෙ චත්තාරො අස්සෙ අස්සාරොහානං සාසනාහරණත්ථාය අදාසි. රාජා තෙ පාතොව භොජෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ , භණෙ, ද්වෙ වා තීණි වා යොජනානි ආහිණ්ඩිත්වා බුද්ධස්ස වා ධම්මස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා උප්පන්නභාවං සුත්වා මය්හං සුඛසාසනං ආරොචෙථා’’ති පෙසෙසි. තෙ චතූහි ද්වාරෙහි නික්ඛමිත්වා ද්වෙ තීණි යොජනානි ආහිණ්ඩිත්වා කිඤ්චි සාසනං අලභිත්වාව පච්චාගමිංසු.

අථෙකදිවසං රාජා සුපත්තං ආරුහිත්වා අමච්චසහස්සපරිවුතො උය්‍යානං ගච්ඡන්තො කිලන්තරූපෙ පඤ්චසතමත්තෙ වාණිජකෙ නගරං පවිසන්තෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ අද්ධානකිලන්තා, අද්ධා ඉමෙසං සන්තිකා එකං භද්දකං සාසනං සොස්සාමී’’ති තෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කුතො ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘අත්ථි, දෙව, ඉතො වීසතියොජනසතමත්ථකෙ සාවත්ථි නාම නගරං, තතො ආගතම්හා’’ති. ‘‘අත්ථි පන වො දෙසෙ කිඤ්චි සාසනං උප්පන්න’’න්ති. ‘‘දෙව, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි, සම්මාසම්බුද්ධො උප්පන්නො’’ති. රාජා තාවදෙව බලවපීතියා ඵුට්ඨසරීරො කිඤ්චි සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තො මුහුත්තං වීතිනාමෙත්වා පන, ‘‘තාතා, කිං වදෙථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘බුද්ධො, දෙව, උප්පන්නො’’ති. රාජා දුතියම්පි තතියම්පි තථෙව වීතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ ‘‘කිං වදෙථ, තාතා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති වුත්තෙ, ‘‘තාතා, සුඛසාසනසවනාය සතසහස්සං වො දම්මී’’ති වත්වා ‘‘අපරම්පි කිඤ්චි සාසනං අත්ථි, තාතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘අත්ථි, දෙව, ධම්මො උප්පන්නො’’ති. රාජා තම්පි සුත්වා පුරිමනයෙනෙව

තයො වාරෙ වීතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ ''ධම්මො උප්පන්නො''ති වුත්තෙ – ''ඉධාපි වො සතසහස්සං දම්මී''ති වත්වා ''අපරම්පි කිඤ්චි සාසනං අත්ථි, තාතා''ති පුච්ඡි. ''අත්ථි, දෙව, සඞ්ඝො උප්පන්නො''ති. රාජා තම්පි සුත්වා තථෙව තයො වාරෙ වීතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ ''සඞ්ඝො උප්පන්නො''ති වුත්තෙ – ''ඉධාපි වො සතසහස්සං දම්මී''ති වත්වා අමච්චසහස්සං ඔලොකෙත්වා, ''තාතා, කිං කරිස්සාමා''ති පුච්ඡි. ''දෙව, තුම්හෙ කිං කරිස්සථා''ති? ''අහං, තාතා, 'බුද්ධො උප්පන්නො ධම්මො උප්පන්නො සඞ්ඝො උප්පන්නො'ති සුත්වා න පුන නිවත්තිස්සාමි, භගවන්තං උද්දිස්ස ගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී''ති. ''මයම්පි, දෙව, තුම්හෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සාමා''ති. රාජා සුවණ්ණපට්ටෙ අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා වාණිජකානං දත්වා ''ඉමං අනොජාය නාම දෙවියා දෙථ, සා තුම්හාකං තීණි සතසහස්සානි දස්සති, එවඤ්ච පන නං වදෙය්‍යාථ 'රඤ්ඤා කිර තෙ ඉස්සරියං විස්සට්ඨං, යථාසුඛං සම්පත්තිං පරිභුඤ්ජාහී'ති, සචෙ පන 'වො රාජා කහ'න්ති පුච්ඡති, 'සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමී'ති වත්වා ගතොති ආරොචෙය්‍යාථා''ති ආහ. අමච්චාපි අත්තනො අත්තනො භරියානං තථෙව සාසනං පහිණිංසු. රාජා වාණිජකෙ උය්‍යොජෙත්වා අස්සං අභිරුය්හ අමච්චසහස්සපරිවුතො තංඛණඤ්ඤෙව නික්ඛමි.

සත්ථාපි තංදිවසං පච්චූසකාලෙ ලොකං වොලොකෙන්තො මහාකප්පිනරාජානං සපරිවාරං දිස්වා ''අයං මහාකප්පිනො වාණිජකානං සන්තිකා තිණ්ණං රතනානං උප්පන්නභාවං සුත්වා තෙසං වචනං තීහි සතසහස්සෙහි පූජෙත්වා රජ්ජං පහාය අමච්චසහස්සපරිවුතො මං උද්දිස්ස පබ්බජිතුකාමො ස්වෙ නික්ඛමිස්සති, සො සපරිවාරො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිස්සති, පච්චුග්ගමනං කරිස්සාමී''ති පුනදිවසෙ චක්කවත්තී විය චූළකගාමභොජකං රාජානං පච්චුග්ගච්ඡන්තො සයමෙව පත්තචීවරමාදාය වීසයොජනසතං මග්ගං පච්චුග්ගන්ත්වා චන්දභාගාය නදියා තීරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙත්වා නිසීදි. රාජාපි ආගච්ඡන්තො එකං නදිං පත්වා ''කා නාමාය''න්ති පුච්ඡි. ''අපරච්ඡා නාම, දෙවා''ති. ''කිමස්සා පරිමාණං, තාතා''ති? ''ගම්භීරතො ගාවුතං, පුථුලතො ද්වෙ ගාවුතානි, දෙවා''ති. ''අත්ථි පනෙත්ථ නාවා වා උළුම්පො වා''ති? ''නත්ථි, දෙවා''ති. ''නාවාදීනි ඔලොකෙන්තෙ අම්හෙ ජාති ජරං උපනෙති, ජරා මරණං. අහං නිබ්බෙමතිකො හුත්වා තීණි රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තො, තෙසං මෙ ආනුභාවෙන 'ඉදං උදකං උදකං විය මා හොතූ'ති රතනත්තයස්ස ගුණං ආවජ්ජෙත්වා 'ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො'''ති බුද්ධගුණං අනුස්සරන්තො සපරිවාරො අස්සසහස්සෙන උදකපිට්ඨෙ පක්ඛන්දි. සින්ධවා පිට්ඨිපාසාණෙ විය පක්ඛන්දිංසු. ඛුරානං අග්ගට්ඨානෙව තෙමිංසු.

සො තං උත්තරිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො අපරම්පි නදිං දිස්වා ''අයං කා නාමා''ති පුච්ඡි. ''නීලවාහා නාම, දෙවා''ති. ''කිමස්සා පරිමාණ''න්ති? ''ගම්භීරතොපි පුථුලතොපි අඩ්ඪයොජනං, දෙවා''ති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. තං පන නදිං දිස්වා ''ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො''ති ධම්මානුස්සතිං අනුස්සරන්තො පක්ඛන්දි. තම්පි අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්තො අපරම්පි නදිං දිස්වා ''අයං කා නාමා''ති පුච්ඡි. ''චන්දභාගා නාම, දෙවා''ති. ''කිමස්සා පරිමාණ''න්ති? ''ගම්භීරතොපි පුථුලතොපි යොජනං, දෙවා''ති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. තං පන නදිං දිස්වා ''සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො''ති සඞ්ඝානුස්සතිං අනුස්සරන්තො පක්ඛන්දි. තම්පි නදිං අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්තො සත්ථු සරීරතො නික්ඛන්තා ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස සාඛාවිටපපලාසානි ඔභාසයමානා දිස්වා චින්තෙසි – ''අයං ඔභාසො නෙව චන්දස්ස, න සූරියස්ස, න දෙවමාරබ්‍රහ්මසුපණ්ණනාගානං අඤ්ඤතරස්ස, අද්ධා අහං සත්ථාරං උද්දිස්ස ආගච්ඡන්තො සම්මාසම්බුද්ධෙන දිට්ඨො භවිස්සාමී''ති. සො තාවදෙව අස්සපිට්ඨිතො ඔතරිත්වා ඔනතසරීරො රස්මියානුසාරෙන සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා මනොසිලාරසෙ නිමුජ්ජන්තො විය බුද්ධරස්මීනං අන්තො පාවිසි. සො සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන. සත්ථා තෙසං අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සපරිවාරො රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

අථ සබ්බෙ උට්ඨහිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිංසු. සත්ථා ''ආගමිස්සති නු ඛො ඉමෙසං කුලපුත්තානං ඉද්ධිමයපත්තචීවර''න්ති උපධාරෙන්තො ''ඉමෙ කුලපුත්තා පච්චෙකබුද්ධසහස්සානං චීවරසහස්සං අදංසු, කස්සපබුද්ධකාලෙ වීසතියා භික්ඛුසහස්සානං වීසතිචීවරසහස්සානිපි අදංසු, අනච්ඡරියං ඉමෙසං කුලපුත්තානං ඉද්ධිමයපත්තචීවරාගමන''න්ති ඤත්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ''එථ, භික්ඛවො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා''ති ආහ. තෙ තාවදෙව අට්ඨපරික්ඛාරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය හුත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පච්චොරොහිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

තෙ පන වාණිජකා රාජගෙහං ගන්ත්වා දෙවියා රඤ්ඤා පහිතසාසනං ආරොචෙත්වා දෙවියා ''ආගච්ඡන්තූ''ති වුත්තෙ පවිසිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. අථ නෙ දෙවී පුච්ඡි – ''තාතා, කිංකාරණා ආගතත්ථා''ති? ''මයං රඤ්ඤා තුම්හාකං සන්තිකං පෙසිතා, තීණි කිර නො සතසහස්සානි දෙථා''ති. ''බහුං, භණෙ, භණථ, කිං තුම්හෙහි රඤ්ඤො සන්තිකෙ කතං, කිස්මිං වො රාජා පසන්නො එත්තකං ධනං දාපෙතී''ති? ''දෙවි, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කතං, එකං පන සාසනං ආරොචයිම්හා''ති. ''සක්කා පන, තාතා, මය්හම්පි තං ආරොචෙතු''න්ති. ''සක්කා, දෙවී''ති සුවණ්ණභිඞ්ගාරෙන මුඛං වික්ඛාලෙත්වා ''දෙවි, බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො''ති. සාපි තං සුත්වා පීතියා ඵුට්ඨසරීරා තික්ඛත්තුං කිඤ්චි අසල්ලක්ඛෙත්වා චතුත්ථවාරෙ ''බුද්ධො උප්පන්නො''ති සුත්වා ''කිං, තාතා, ඉමස්මිං පදෙ රඤ්ඤා දින්න''න්ති ? ''සතසහස්සං, දෙවී''ති. ''තාතා, අනනුච්ඡවිකං රඤ්ඤා කතං එවරූපං සාසනං සුත්වා තුම්හාකං සතසහස්සදදමානෙන, අහං වො මම දුග්ගතපණ්ණාකාරෙ තීණි සතසහස්සානි දම්මි. අපරං කිඤ්චි තුම්හෙහි ආරොචිත''න්ති? තෙ ඉදඤ්ච ඉදඤ්චාති ඉතරානිපි ද්වෙ සාසනානි ආරොචෙසුං. දෙවී පුරිමනයෙනෙව තයො තයො වාරෙ අසල්ලක්ඛෙත්වා චතුත්ථචතුත්ථවාරෙ තීණි තීණි සතසහස්සානි අදාසි. එවං තෙ සබ්බානි ද්වාදසසතසහස්සානි ලභිංසු.

අථ නෙ දෙවී පුච්ඡි – ‘‘රාජා කහං, තාතා’’ති? ‘‘දෙවි, රාජා ‘සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමී’ති වත්වා ගතො’’ති. ‘‘මය්හං තෙන කිං සාසනං දින්න’’න්ති? ‘‘සබ්බං කිර ඉස්සරියං තුම්හාකං විස්සට්ඨං, ‘තුම්හෙ කිර යථාසුඛං සම්පත්තිං අනුභවථා’’’ති. ‘‘අමච්චා පන කුහිං, තාතා’’ති? ‘‘තෙපි රඤ්ඤා සද්ධිං ‘පබ්බජිස්සාමා’ති ගතා, දෙවී’’ති. සා තෙසං භරියායො පක්කොසාපෙත්වා, ‘‘අම්මා, තුම්හාකං සාමිකා රඤ්ඤා සද්ධිං ‘පබ්බජිස්සාමා’ති ගතා, තුම්හෙ කිං කරිස්සථා’’ති? ‘‘කිං පන තෙහි අම්හාකං සාසනං පහිතං, දෙවී’’ති? ‘‘තෙහි කිර අත්තනො සම්පත්ති තුම්හාකං විස්සට්ඨා ‘තුම්හෙ කිර සම්පත්තිං යථාසුඛං පරිභුඤ්ජථා’’’ති. ‘‘තුම්හෙ පන, දෙවි, කිං කරිස්සථා’’ති? ‘‘අම්හාකං සො තාව රාජා මග්ගෙ ඨිතො තීහි සතසහස්සෙහි තීණි රතනානි පූජෙත්වා ඛෙළපිණ්ඩං විය සම්පත්තිං පහාය ‘පබ්බජිස්සාමී’ති නික්ඛන්තො, මයාපි තිණ්ණං රතනානං සාසනං සුත්වා තානි නවහි සතසහස්සෙහි පූජිතානි, න ඛො පනෙසා සම්පත්ති නාම රඤ්ඤොයෙව දුක්ඛා, මය්හම්පි දුක්ඛා එව. කො රඤ්ඤා ඡඩ්ඩිතඛෙළපිණ්ඩං ජණ්ණුකෙහි භූමියං පතිට්ඨහිත්වා මුඛෙන ගණ්හිස්සති, න මය්හං සම්පත්තියා අත්ථො, සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමී’’ති. ‘‘දෙවි, මයම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සාමා’’ති. ‘‘සචෙ සක්කොථ, සාධූ’’ති. ‘‘සක්කොම, දෙවී’’ති. තෙන හි ‘‘එථා’’ති රථසහස්සං යොජාපෙත්වා රථං ආරුය්හ තාහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ පඨමං නදිං දිස්වා යථා රඤ්ඤා පඨමං පුච්ඡිතා, තථෙව පුච්ඡිත්වා සබ්බං පවත්තිං සුත්වා ‘‘රඤ්ඤා ගතමග්ගං ඔලොකෙථා’’ති වත්වා ‘‘සින්ධවානං පදවලඤ්ජං න පස්සාමා’’ති වුත්තෙ රාජා ‘‘තීණි රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තොස්මී’’ති සච්චකිරියං කරිත්වා තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරිත්වා ගතො භවිස්සති , අහම්පි තීණි රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තා, තෙසං මෙ ආනුභාවෙන ‘‘ඉදං උදකං උදකං විය මා හොතූ’’ති තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරන්තී රථසහස්සං පෙසෙසි. උදකං පිට්ඨිපාසාණසදිසං අහොසි, චක්කානං අග්ගට්ඨානෙව තෙමිංසු. එතෙනෙව උපායෙන ඉතරා ද්වෙපි නදියො උත්තරිංසු.

සත්ථා තාසං ආගතභාවං ඤත්වා යථා තා අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්නෙ සාමිකෙ භික්ඛූ න පස්සන්ති, තථා අධිට්ඨාසි. දෙවීපි ආගච්ඡන්තී සත්ථු සරීරතො නික්ඛන්තා රස්මියො දිස්වා තථෙව චින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා, වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා පුච්ඡි – ‘‘භන්තෙ, මහාකප්පිනො රාජා තුම්හෙ උද්දිස්ස නික්ඛමිත්වා ගතො, කහං නු ඛො සො, අම්හාකං තං දස්සෙථා’’ති. ‘‘නිසීදථ තාව, ඉධෙව නං පස්සිස්සථා’’ති. තා සබ්බාපි හට්ඨතුට්ඨා ‘‘ඉධෙව කිර නිසින්නා සාමිකෙ නො පස්සිස්සාමා’’ති නිසීදිංසු. සත්ථා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. අනොජාදෙවී දෙසනාපරියොසානෙ තාහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. මහාකප්පිනො ථෙරො තාසං දෙසියමානං ධම්මදෙසනං සුත්වා සපරිවාරො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තස්මිං ඛණෙ සත්ථා තාසං තෙ භික්ඛූ දස්සෙසි. තාසඤ්හි ආගතක්ඛණෙයෙව අත්තනො සාමිකෙ කාසාවධරෙ මුණ්ඩසීසෙ දිස්වා චිත්තං එකග්ගං න භවෙය්‍ය, මග්ගඵලං නිබ්බත්තෙතුං සක්කා න භවෙය්‍ය. තස්මා අචලසද්ධාය පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය තාසං තෙ භික්ඛූ අරහත්තප්පත්තෙ දස්සෙසි. තාපි තෙ දිස්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා, ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකප්පත්ත’’න්ති වත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨත්වා පබ්බජ්ජං යාචිංසු.

එවං වුත්තෙ සත්ථා උප්පලවණ්ණාය ථෙරියා ආගමනං චින්තෙසි. සා සත්ථු චින්තිතක්ඛණෙයෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා තා සබ්බා ඉත්ථියො ගහෙත්වා ආකාසෙන භික්ඛුනුපස්සයං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. තා සබ්බා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා භික්ඛුසහස්සං ආදාය ආකාසෙන ජෙතවනං අගමාසි. තත්‍ර සුදං ආයස්මා මහාකප්පිනො රත්තිට්ඨානාදීසු ‘‘අහො සුඛං, අහො සුඛ’’න්ති උදානං උදානෙන්තො විචරති. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං – ‘‘භන්තෙ, මහාකප්පිනො ‘අහො සුඛං, අහො සුඛ’න්ති උදානං උදානෙන්තො විචරති, අත්තනො රජ්ජසුඛං ආරබ්භ උදානෙති මඤ්ඤෙ’’ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා – ‘‘සච්චං කිර ත්වං, කප්පින, කාමසුඛං ආරබ්භ උදානං උදානෙසී’’ති? ‘‘භගවා මෙ, භන්තෙ, තං ආරබ්භ උදානභාවං වා අඤ්ඤං ආරබ්භ උදානභාවං වා ජානාතී’’ති. අථ සත්ථා – ‘‘න, භික්ඛවෙ, මම පුත්තො කාමසුඛං රජ්ජසුඛං ආරබ්භ උදානං උදානෙති, පුත්තස්ස පන මෙ ධම්මං චරතො ධම්මපීති නාම උප්පජ්ජති, සො අමතමහානිබ්බානං ආරබ්භ එවං උදානං උදානෙසී’’ති අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

> ‘‘ධම්මපීති සුඛං සෙති, විප්පසන්නෙන චෙතසා;
> අරියප්පවෙදිතෙ ධම්මෙ, සදා රමති පණ්ඩිතො’’ති. (ධ. ප. 79);

අථෙකදිවසං සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘කච්චි, භික්ඛවෙ, කප්පිනො භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙතී’’ති? ‘‘අප්පොස්සුක්කො, භන්තෙ, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං අනුයුත්තො විහරති, ඔවාදමත්තම්පි න දෙතී’’ති. සත්ථා ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා – ‘‘සච්චං කිර ත්වං, කප්පින, අන්තෙවාසිකානං ඔවාදමත්තම්පි න දෙසී’’ති? ‘‘සච්චං, භගවා’’ති. ‘‘බ්‍රාහ්මණ, මා එවං අකාසි, අජ්ජ පට්ඨාය උපගතානං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙහී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ථෙරො භගවතො වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා එකොවාදෙනෙව සමණසහස්සං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙන නං සත්ථා පටිපාටියා අත්තනො සාවකෙ ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුඔවාදකානං යදිදං මහාකප්පිනො’’ති (අ. නි. 1.219, 231) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

66. එවං ථෙරො පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. **උදිතො අජටාකාසෙ**ති සකලාකාසෙ උදිතො උට්ඨිතො පාකටභූතො. **සරදම්බරෙ** සරදකාලෙ ආකාසෙ **රවීව** සූරියො ඉවාති අත්ථො.

70. **අක්ඛදස්සො තදා ආසින්**ති තස්මිං පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සාරදස්සී හිතදස්සී ආචරියො පාකටො අහොසින්ති අත්ථො.

71. **සාවකස්ස කතාවිනො**ති තස්ස භගවතො **මෙ මනං** මම චිත්තං, **තප්පයන්තස්ස** තොසයන්තස්ස සාවකස්ස ඔවාදකස්ස ගුණං පකාසයතො අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තස්ස කතාවිනො සාතච්චකිච්චයුත්තස්ස වචනං සුත්වාති සම්බන්ධො.

73. **හංසසමභාගො**ති හංසසදිසගාමි. **හංසදුන්දුභිනිස්සනො**ති හංසරවො දුන්දුභිභෙරිසද්දසදිසවචනො ''එතං මහාමත්තං පස්සථ, භික්ඛවො''ති ආහාති සම්බන්ධො.

74. **සමුග්ගතතනූරුහ**න්ති සුට්ඨු උග්ගතලොමං උද්ධග්ගලොමං, උදග්ගමනං වා. **ජීමූතවණ්ණ**න්ති මුත්තඵලසමානවණ්ණං සුන්දරසරීරපභන්ති අත්ථො. **පීණංස**න්ති පරිපුණ්ණං අංසං. **පසන්නනයනානන**න්ති පසන්නඅක්ඛිපසන්නමුඛන්ති අත්ථො.

75. **කතාවිනො**ති කතාධිකාරස්ස එතදග්ගෙ ඨිතස්ස භික්ඛුනො ඨානං සො එසො මුදිතාය පහට්ඨචිත්තතාය පත්ථෙතීති සම්බන්ධො.

81. **සතසො අනුසාසියා**ති ධම්මෙන සමෙන වචනෙන කාරණවසෙන අනුසාසිත්වාති අත්ථො. **බාරාණසියමාසන්නෙ**ති බාරාණසියා සමීපෙ පෙසකාරගාමෙ. **ජාතො කෙනියජාතිය**න්ති තන්තවායජාතියා පෙසකාරකුලෙ ජාතොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මහාකප්පිනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුත්ථාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා ජාතො විභවසම්පන්නො අහොසි, සත්ථරි පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා පසන්නමානසො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා සත්තාහච්චයෙන භගවතො පාදමූලෙ නිපතිත්වා තං ඨානං පත්ථෙසි. භගවාපිස්ස සමිජ්ඣනභාවං ඤත්වා බ්‍යාකාසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතො තුසිතාදීසු දෙවෙසු දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො අසප්පුරිසසංසග්ගෙන තස්ස සාවකං භික්ඛුං අරහාති ජානන්තොපි අබ්භූතෙන අබ්භාචික්ඛි. තස්සෙව සාවකානං ඛීරසලාකභත්තං අදාසි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා කස්සපදසබලස්ස කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො ඔසානකාලෙ සාසනෙ පබ්බජිතො පරිනිබ්බුතෙ භගවති සකලලොකෙ කොලාහලෙ ජාතෙ සත්ත භික්ඛවො පබ්බජිතො පච්චන්තජනපදෙ වනමජ්ඣෙ එකං පබ්බතං අභිරුහිත්වා ''ජීවිතාසා ඔරොහන්තු නිරාලයා නිසීදන්තූ''ති නිස්සෙණිං පාතෙසුං. තෙසං ඔවාදදායකො ජෙට්ඨකත්ථෙරො සත්ථාහබ්භන්තරෙ අරහා අහොසි. තදනන්තරත්ථෙරො අනාගාමී, ඉතරෙ පඤ්ච පරිසුද්ධසීලා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තත්ථ එකං බුද්ධන්තරං දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පුක්කුසාති (ම. නි. 3.342), සභියො (සු. නි. සභියසුත්ත), බාහියො (උදා. 10), කුමාරකස්සපොති (ම. නි. 1.249) ඉමෙ චත්තාරො තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තිංසු. අයං පන මල්ලරට්ඨෙ අනුපියනගරෙ නිබ්බත්ති. තස්මිං මාතුකුච්ඡිතො අනික්ඛන්තෙයෙව මාතා කාලමකාසි, අථෙකො තස්සා සරීරං ඣාපනත්ථාය චිතකස්මිං ආරොපෙත්වා කුමාරං දබ්බන්තරෙ පතිතං ගහෙත්වා ජග්ගාපෙසි. දබ්බෙ පතිතත්තා **දබ්බො මල්ලපුත්තො**ති පාකටො අහොසි. අපරභාගෙ පුබ්බසම්භාරවසෙන පබ්බජි, සො කම්මට්ඨානමනුයුත්තො නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

අථ නං සත්ථා මජ්ඣත්තභාවෙන ආනුභාවසම්පන්නභාවෙන ච භික්ඛූනං සෙනාසනං පඤ්ඤාපනෙ භත්තුද්දෙසනෙ ච නියොජෙසි. සබ්බො ච භික්ඛුසඞ්ඝො තං සමන්නෙසි. තං විනයඛන්ධකෙ (චූළව. 189-190) ආගතමෙව. අපරභාගෙ ථෙරො එකස්ස වරසලාකදායකස්ස සලාකභත්තං මෙත්තියභූමජකානං භික්ඛූනං උද්දිසි. තෙ හට්ඨතුට්ඨා ''ස්වෙ මය්හං මුග්ගසතමධුමිස්සකභත්තං භුඤ්ජිස්සාමා''ති උස්සාහජාතා අහෙසුං. සො පන උපාසකො තෙසං වාරප්පත්තභාවං සුත්වා දාසිං ආණාපෙසි – ''යෙ, ජෙ, භික්ඛූ ස්වෙ ඉධ ආගමිස්සන්ති, තෙ කණාජකෙන බිලඞ්ගදුතියෙන පරිවිසාහී''ති. සාපි තථෙව තෙ භික්ඛූ ආගතෙ කොට්ඨකපමුඛෙ නිසීදාපෙත්වා භොජෙසි. තෙ භික්ඛූ අනත්තමනා කොපෙන තටතටායන්තා ථෙරෙ ආඝාතං බන්ධිත්වා ''මධුරභත්තදායකං අම්භාකං අමධුරභත්තං දාපෙතුං එසොව නියොජෙසී''ති දුක්ඛී දුම්මනා නිසීදිංසු. අථ තෙ මෙත්තියා නාම භික්ඛුනී ''කිං, භන්තෙ, දුම්මනා''ති පුච්ඡි. තෙ, ''භගිනි, කිං අම්හෙ දබ්බෙන මල්ලපුත්තෙන විහෙඨීයමානෙ අජ්ඣුපෙක්ඛසී''ති ආහංසු. ''කිං, භන්තෙ, මයා සක්කා කාතු''න්ති? ''තස්ස දොසං ආරොපෙහී''ති. සා තත්ථ තත්ථ ථෙරස්ස අභූතාරොපනං අකාසි. තං සුත්වා භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. අථ භගවා දබ්බං මල්ලපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා – ''සච්චං කිර ත්වං, දබ්බ, මෙත්තියාය භික්ඛුනියා විප්පකාරමකාසී''ති පුච්ඡි. ''යථා මං, භන්තෙ, භගවා ජානාතී''ති. ''න ඛො, දබ්බ , දබ්බා එවං නිබ්බෙඨෙන්ති,

කාරකභාවං වා අකාරකභාවං වා වදෙහී''ති. ''අකාරකො අහං, භන්තෙ''ති. භගවා – ''මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙත්වා තෙ භික්ඛූ අනුයුඤ්ජථා''ති ආහ. උපාලිත්ථෙරප්පමුඛා භික්ඛූ තං භික්ඛුනිං උප්පබ්බාජෙත්වා මෙත්තියභූමජකෙ භික්ඛූ අනුයුඤ්ජිත්වා තෙහි ''අම්හෙහි නියොජිතා සා භික්ඛුනී''ති වුත්තෙ භගවතො එකමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා මෙත්තියභූමජකානං භික්ඛූනං අමූලකසඞ්ඝාදිසෙසං පඤ්ඤපෙසි.

තෙන ච සමයෙන දබ්බත්ථෙරො භික්ඛූනං සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙන්තො වෙළුවනවිහාරස්ස සාමන්තා අට්ඨාරසමහාවිහාරෙ සභාගෙ භික්ඛූ පෙසෙන්තො රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ අඞ්ගුලියා පදීපං ජාලෙත්වා තෙනෙවාලොකෙන අනිද්ධිමන්තෙ භික්ඛූ පෙසෙසි. එවං ථෙරස්ස සෙනාසනපඤ්ඤාපනභත්තුද්දෙසනකිච්චෙ පාකටෙ ජාතෙ සත්ථා අරියගණමජ්ඣෙ දබ්බත්ථෙරං ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං යදිදං දබ්බො මල්ලපුත්තො''ති (අ. නි. 1.209, 214) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

108. ථෙරො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සී නාම නායකො ලොකෙ උප්පජ්ජීති සම්බන්ධො.

125. **දුට්ඨචිත්තොති** දූසිතචිත්තො අසාධුසඞ්ගමෙන අපසන්නචිත්තොති අත්ථො. **උපවදිං සාවකං තස්සාති** තස්ස භගවතො ඛීණාසවං සාවකං උපවදිං, උපරි අභූතං වචනං ආරොපෙසිං, අබ්භක්ඛානං අකාසින්ති අත්ථො.

132. **දුන්දුභියොති** දුන්දුං ඉති සද්දායනතො දුන්දුභිසඞ්ඛාතා භෙරියො. **නාදයිංසූති** සද්දං කරිංසු. **සමන්තතො අසනියොති** සබ්බදිසාභාගතො අසනෙ විනාසනෙ නියුත්තොති අසනියො, දෙවදණ්ඩා භයාවහා ඵලිංසූති සම්බන්ධො.

133. **උක්කා පතිංසු නභසාති** ආකාසතො අග්ගික්ඛන්ධා ච පතිංසූති අත්ථො. **ධූමකෙතු ච දිස්සතීති** ධූමරාජිසහිතො අග්ගික්ඛන්ධො ච දිස්සති පඤ්ඤායතීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. කුමාරකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පඤ්චමාපදානෙ **ඉතො සතසහස්සම්හීති**ආදිකං ආයස්මතො කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං චිත්තකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො පණිධානං කත්වා තදනුරූපානි පුඤ්ඤානි කරොන්තො යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො තස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බසුඛං මානුසසුඛඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ එකිස්සා සෙට්ඨිධීතාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො. සා කිර කුමාරිකාකාලෙයෙව පබ්බජිතුකාමා මාතාපිතරො යාචිත්වා පබ්බජ්ජං අලභමානා පතිකුලං ගන්ත්වා ගබ්භං ගණ්හිත්වා තං අජානිත්වා ''සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙස්සාමී''ති චින්තෙසි. සා සාමිකං ආරාධෙන්තී, අයාපුත්ත –

> ''සචෙ ඉමස්ස කායස්ස, අන්තො බාහිරකො සියා;
> දණ්ඩං නූන ගහෙත්වාන, කාකෙ සොණෙ නිවාරයෙ''ති. (විසුද්ධි. 1.122) –

ආදිනා සරීරස්ස දොසං දස්සෙන්තී තං ආරාධෙසි.

සා සාමිකෙන අනුඤ්ඤාතා ගබ්භිනිභාවං අජානන්තී දෙවදත්තපක්ඛියාසු භික්ඛුනීසු පබ්බජි. තස්සා ගබ්භිනිභාවං දිස්වා භික්ඛුනියො දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු. සො ''අස්සමණී''ති ආහ. සා ''නාහං දෙවදත්තං උද්දිස්ස පබ්බජිතා, භගවන්තං උද්දිස්ස පබ්බජිතා''ති භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා දසබලං පුච්ඡි. සත්ථා උපාලිත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො සාවත්ථිනගරවාසිනී කුලානි විසාඛඤ්ච උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා සරාජිකාය පරිසාය තං විනිච්ඡිනන්තො ''පුරෙ ලද්ධො ගබ්භො, අරොගා පබ්බජ්ජා''ති ආහ. තං සුත්වා සත්ථා ''සාධු සුවිනිච්ඡිතං උපාලිනා අධිකරණ''න්ති ථෙරස්ස සාධුකාරං අදාසි.

සා භික්ඛුනී සුවණ්ණබිම්බසදිසං පුත්තං විජායි. තං රාජා පසෙනදි කොසලො ''දාරකපරිහරණං භික්ඛුනීනං පලිබොධො''ති ධාතීනං දාපෙත්වා පොසාපෙසි, **කස්සපොති**ස්ස නාමං කරිංසු . අපරභාගෙ අලඞ්කරිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. කුමාරකාලෙ පබ්බජිතත්තා පන භගවතා ''කස්සපං පක්කොසථ, ඉදං ඵලං වා ඛාදනීයං වා කස්සපස්ස දෙථා''ති වුත්තෙ ''කතරකස්සපස්සා''ති ''කුමාරකස්සපස්සා''ති එවං ගහිතනාමත්තා රඤ්ඤා පොසාවනීයපුත්තත්තා ච වුද්ධකාලෙපි **කුමාරකස්සපොත්වෙව** පඤ්ඤායිත්ථ.

සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොති, බුද්ධවචනඤ්ච උග්ගණ්හාති. අථ තෙන සද්ධිං පබ්බතමත්ථකෙ සමණධම්මං කත්වා අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසෙ නිබ්බත්තමහාබ්‍රහ්මා ''විපස්සනාය මුඛං දස්සෙත්වා මග්ගඵලුප්පත්තියා උපායං කරිස්සාමී''ති පඤ්චදසපඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා අන්ධවනෙ වසන්තස්ස ථෙරස්ස ''ඉමෙ පඤ්හෙ සත්ථාරං පුච්ඡෙය්‍යාසී''ති ආචික්ඛි. තතො සො තෙ පඤ්හෙ භගවන්තං පුච්ඡි. භගවාපිස්ස විස්සජ්ජෙසි. ථෙරො භගවතා කථිතනියාමෙනෙව තෙ උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං ගබ්භං ගාහාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

150. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉතො සතසහස්සම්හී**තිආදිමාහ. තත්ථ යං හෙට්ඨා වුත්තනයඤ්ච උත්තානත්ථඤ්ච, තං සබ්බං න වණ්ණයිස්සාම. අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

169. **ආපන්නසත්තා මෙ මාතා**ති මය්හං මාතා ගරුගබ්භා ගබ්භිනී පසූතාසන්නගබ්භාති අත්ථො.

173. **වම්මිකසදිසං කායන්**ති සරීරං නාම වම්මිකසදිසං යථා වම්මිකො ඉතො චිතො ච ඡිද්දාවඡිද්දො සරගොළිකඋපචිකාදීනං ආසයො, එවමෙව අයං කායො නවඡිද්දො ධුවස්සවොති **බුද්ධෙන** භගවතා **දෙසිතං** පකාසිතං තං සුත්වා මෙ චිත්තං ආසවෙ අග්ගහෙත්වා අසෙසෙත්වා කිලෙසතො විමුච්චි, අරහත්තෙ පතිට්ඨාසීති අත්ථො. අපරභාගෙ තත්ථ තත්ථ භික්ඛූනං විචිත්තධම්මකථිකභාවං සුත්වා සත්ථා ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං චිත්තකථිකානං යදිදං කුමාරකස්සපො''ති (අ. නි. 1.209, 217) එතදග්ගෙ ඨපෙසීති.

කුමාරකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. බාහියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ **ඉතො සතසහස්සම්හී**තිආදිකං ආයස්මතො බාහියස්ස දාරුචීරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා වෙදඞ්ගෙසු අනවයො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො පසන්නමානසො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානං පත්ථුකාමො සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්තාහස්ස අච්චයෙන භගවතො පාදමූලෙ නිපන්නො ''භගවා, භන්තෙ, ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ යං භික්ඛුං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි, සො විය අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං අකාසි . භගවා අනාගතංසඤාණෙන ඔලොකෙත්වා සමිජ්ඣනභාවං ඤත්වා ''අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගො භවිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා පුන මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනෙකකප්පකොටිසතෙසු අනුභවිත්වා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො, භගවති පරිනිබ්බුතෙ පබ්බජිතො යදා සාසනෙ ඔසක්කමානෙ සත්ත භික්ඛූ චතුන්නං පරිසානං අජ්ඣාචාරං දිස්වා සංවෙගප්පත්තා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ''යාව සාසනස්ස අන්තරධානං න හොති, තාව අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමා''ති සුවණ්ණචෙතියං වන්දිත්වා තත්ථ අරඤ්ඤෙ එකං පබ්බතං දිස්වා ''ජීවිතසාලයා නිවත්තන්තු, නිරාලයා ඉමං පබ්බතං අභිරුහන්තූ''ති නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා සබ්බෙ තං පබ්බතං අභිරුය්හ නිස්සෙණිං පාතෙත්වා සමණධම්මං කරිංසු. තෙසු සඞ්ඝත්ථෙරො එකරත්තාතික්කමෙන අරහත්තං පාපුණි. සො අනොතත්තදහෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා තෙ භික්ඛූ ආහ – ''ආවුසො, ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජථා''ති. තෙ ආහංසු – ''කිං, භන්තෙ, අම්හෙහි එවං කතිකා කතා 'යො පඨමං අරහත්තං පාපුණාති, තෙනාභතං පිණ්ඩපාතං අවසෙසා පරිභුඤ්ජන්තූ'''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''ති. ''තෙන හි සචෙ මයම්පි තුම්හෙ විය විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාම, සයං ආහරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමා''ති න ඉච්ඡිංසු.

දුතියදිවසෙ දුතියත්ථෙරො අනාගාමී හුත්වා තථෙව පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා ඉතරෙ නිමන්තෙසි. තෙ එවමාහංසු – ''කිං පනාවුසො, කතිකා කතා, 'මහාථෙරෙන ආභතං පිණ්ඩපාතං අභුඤ්ජිත්වා අනුථෙරෙන ආභතං භුඤ්ජිස්සාමා'''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''ති. ''එවං සන්තෙ තුම්හෙ විය මයම්පි විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අත්තනො අත්තනො පුරිසකාරෙන භුඤ්ජිතුං සක්කොන්තා භුඤ්ජිස්සාමා''ති න ඉච්ඡිංසු. තෙසු අරහත්තප්පත්තත්ථෙරො පරිනිබ්බායි, දුතියො අනාගාමී බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති, ඉතරෙ පඤ්ච විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තා සුස්සිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තතො චවිත්වා මනුස්සෙසු නිබ්බත්තිංසු. තෙසු එකො පුක්කුසාති රාජා අහොසි, එකො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං කුමාරකස්සපො, එකො බාහියො දාරුචීරියො, එකො දබ්බො මල්ලපුත්තො, එකො සභියො පරිබ්බාජකොති. තෙසු අයං බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකපට්ටනෙ වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තො වාණිජකම්මෙ නිප්ඵත්තිං ගතො මහද්ධනො මහාභොගො, සො සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡන්තෙහි වාණිජෙහි සද්ධිං නාවමාරුය්හ විදෙසං ගච්ඡන්තො කතිපාහං ගන්ත්වා භින්නාය නාවාය සෙසෙසු මච්ඡකච්ඡපභක්ඛෙසු ජාතෙසු එකොයෙව අවසිට්ඨො එකං ඵලකං ගහෙත්වා වායමන්තො සත්තමෙ දිවසෙ සුප්පාරකපට්ටනතීරං ඔක්කමි. තස්ස නිවාසනපාරුපනං නත්ථි, සො අඤ්ඤං කිඤ්චි අපස්සන්තො සුක්ඛකට්ඨදණ්ඩකෙ වාකෙහි පලිවෙඨෙත්වා නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ච දෙවකුලතො කපාලං ගහෙත්වා සුප්පාරකපට්ටනං අගමාසි. මනුස්සා තං දිස්වා යාගුභත්තාදීනි දත්වා ''අයං එකො අරහා''ති සම්භාවෙසුං. සො වත්ථෙසු

උපනීතෙසු ‘‘සචාහං නිවාසෙමි, පාරුපාමි වා, ලාභසක්කාරො මෙ පරිහායිස්සතී’’ති තානි පටික්ඛිපිත්වා දාරුචීරානෙව පරිහරි.

අථස්ස ‘‘අරහා, අරහා’’ති බහූහි සම්භාවියමානස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි ‘‘යෙ කෙචි ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා, අහං තෙසං අඤ්ඤතරො’’ති සො තෙන නියාමෙන කුහනකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙති.

කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ සත්තසු ජනෙසු පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මං කරොන්තෙසු එකො අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඔලොකෙන්තො ආගතට්ඨානං ආවජ්ජෙන්තො පබ්බතමාරුය්හ සමණධම්මං කරණට්ඨානං දිස්වා සෙසානං නිබ්බත්තනට්ඨානං ආවජ්ජෙන්තො එකස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඉතරෙසඤ්ච පඤ්චන්නං කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා තෙ කාලානුකාලං ආවජ්ජෙසි ‘‘ඉමස්මිං පන කාලෙ කහං නු ඛො තෙ’’ති ආවජ්ජෙන්තො දාරුචීරියං සුප්පාරකපට්ටනං නිස්සාය කුහනකම්මෙන ජීවිතං කප්පෙන්තං දිස්වා ‘‘නට්ඨො වතායං බාලො, පුබ්බෙ සමණධම්මං කරොන්තො අතිඋක්කට්ඨභාවෙන අරහතාපි ආභතං පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා ඉදානි උදරහෙතු අනාරහාව සමානො අරහත්තං පටිජානිත්වා ලොකං වඤ්චෙන්තො විචරති, දසබලස්ස උප්පන්නභාවං න ජානාති, ගච්ඡාමි නං සංවෙජෙත්වා බුද්ධුප්පාදං ජානාපෙස්සාමී’’ති ඛණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකතො ඔතරිත්වා සුප්පාරකපට්ටනෙ රත්තිභාගසමනන්තරෙ දාරුචීරියස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. සො අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඔභාසං දිස්වා බහි නික්ඛමිත්වා මහාබ්‍රහ්මානං දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ‘‘කෙ තුම්හෙ’’ති පුච්ඡි. ‘‘අහං තුම්හාකං පොරාණකසහායො අනාගාමිඵලං පත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, අම්හාකං සබ්බජෙට්ඨකො අරහා හුත්වා පරිනිබ්බුතො, තුම්හෙ පන පඤ්චජනා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. ස්වාහං දානි තං ඉමස්මිං ඨානෙ කුහනකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙන්තං දිස්වා දමිතුං ආගතො’’ති වත්වා ඉදං කාරණං ආහ – ‘‘නෙව ඛො ත්වං, බාහිය, අරහා නාපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො, සාපි තෙ පටිපදා නත්ථි, යාය ත්වං අරහා වා අස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො’’ති. අථස්ස සත්ථු උප්පන්නභාවං සාවත්ථියං වසනභාවඤ්ච ආචික්ඛිත්වා ‘‘සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡා’’ති තං උය්යොජෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි.

බාහියො පන ආකාසෙ ඨත්වා කථෙන්තං මහාබ්‍රහ්මානං ඔලොකෙත්වා චින්තෙසි – ‘‘අහො භාරියං කම්මං මයා කතං, අනරහං අරහා අහන්ති චින්තෙසිං, අයඤ්ච මං ‘න ත්වං අරහා, නාපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නාසී’ති වදති, අත්ථි නු ඛො ලොකෙ අඤ්ඤො අරහා’’ති. අථ නං පුච්ඡි – ‘‘අථ කෙ චරහි සදෙවකෙ ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා’’ති. අථස්ස දෙවතා ආචික්ඛි – ‘‘අත්ථි, බාහිය, උත්තරෙසු ජනපදෙසු සාවත්ථි නාම නගරං, තත්ථ සො භගවා එතරහි විහරති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. සො හි, බාහිය, භගවා අරහා චෙව අරහත්තාය ච ධම්මං දෙසෙසී’’ති. බාහියො රත්තිභාගෙ දෙවතාය කථං සුත්වා සංවිග්ගමානසො තංඛණංයෙව සුප්පාරකා නික්ඛමිත්වා එකරත්තිවාසෙන සාවත්ථිං අගමාසි, ගච්ඡන්තො ච පන දෙවතානුභාවෙන බුද්ධානුභාවෙන ච වීසයොජනසතිකං මග්ගං අතික්කමිත්වා සාවත්ථිං අනුප්පත්තො, තස්මිං ඛණෙ සත්ථා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො හොති. සො ජෙතවනං පවිසිත්වා අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තෙ සම්බහුලෙ භික්ඛූ පුච්ඡි – ‘‘කුහිං එතරහි සත්ථා’’ති? භික්ඛූ ‘‘සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො’’ති වත්වා ‘‘ත්වං පන කුතො ආගතොසී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘සුප්පාරකා ආගතොම්හී’’ති. ‘‘කදා නික්ඛන්තොසී’’ති? ‘‘හියොයා සායන්හසමයෙ නික්ඛන්තොම්හී’’ති. ‘‘දූරතොපි ආගතො, නිසීද තාව පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා ථොකං විස්සමාහි, ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛිස්සතී’’ති ආහංසු. ‘‘අහං, භන්තෙ, සත්ථු වා අත්තනො වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි, කත්ථචි අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වා එකරත්තෙනෙව වීසයොජනසතිකං මග්ගං ආගතො, සත්ථාරං පස්සිත්වාව විස්සමිස්සාමී’’ති ආහ. සො එවං වත්වා තරමානරූපො සාවත්ථිං පවිසිත්වා භගවන්තං අනොපමාය බුද්ධසිරියා චරන්තං දිස්වා ‘‘චිරස්සං වත මෙ ගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො දිට්ඨො’’ති දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතසරීරො ගන්ත්වා අන්තරවීථියං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ගොප්ඵකෙසු දළ්හං ගහෙත්වා එවමාහ – ‘‘දෙසෙතු, භන්තෙ භගවා, ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං, යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’’ති. අථ නං සත්ථා ‘‘අකාලො ඛො තාව, බාහිය, අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හා පිණ්ඩායා’’ති පටික්ඛිපි.

තං සුත්වා බාහියො, ‘‘භන්තෙ, සංසාරෙ සංසරන්තෙන කබළීකාරාහාරො න අලද්ධපුබ්බො, තුම්හාකං වා මය්හං වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි, දෙසෙතු මෙ, භන්තෙ භගවා, ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්ම’’න්ති පුන යාචි. සත්ථා දුතියම්පි තථෙව පටික්ඛිපි. එවං කිරස්ස අහොසි – ‘‘ඉමස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පීතියා නිරන්තරං අජ්ඣොත්ථටං හොති, බලවපීතිවෙගො ධම්මං සුත්වාපි න සක්ඛිස්සති පටිවිජ්ඣිතුං, මජ්ඣත්තුපෙක්ඛාය තාව තිට්ඨතු, එකරත්තෙනෙව වීසයොජනසතිකං මග්ගං ආගතස්සපි චස්ස දරථො බලවා සොපි තාව පටිප්පස්සම්භතූ’’ති. තස්මා ද්වික්ඛත්තුං පටික්ඛිපිත්වා තතියං යාචිතො අන්තරවීථියං ඨිතොව ‘‘තස්මාතිහ තෙ, බාහිය, එවං සික්ඛිතබ්බං, දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සතී’’තිආදිනා (උදා. 10) නයෙන අනෙකපරියායෙන ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මං සුණන්තොයෙව සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

178. සො අරහත්තං පත්තක්ඛණෙයෙව පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉතො සතසහස්සම්හී**තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.
අනුත්තානපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

181. **හසනං පච්චවෙක්ඛණ**න්ති පරිපුණ්ණසොමනස්සජාතං පච්චවෙක්ඛණං, කොමාරවණ්ණං අතිකොමලන්ති අත්ථො.

182. **හෙමයඤ්ඤොපචිතඞ්ග**න්ති සුවණ්ණසුත්තයඤ්ඤොපචිතසුත්තඅවයවං සරීරං දෙහන්ති අත්ථො. **පලම්බබිම්බතම්බොට්ඨ**න්ති ඔලම්බිතබිම්බඵලසදිසං රත්තවණ්ණං ඔට්ඨද්වයසමන්නාගතන්ති අත්ථො. **සෙතතිණ්හසමං දිජ**න්ති සුනිසිතතිඛිණඅයලොහසංසනෙන සංසිත්වා සමං කතං විය සමදන්තන්ති අත්ථො.

183. **පීතිසම්ඵුල්ලිතානන**න්ති පීතියා සුට්ඨු ඵුල්ලිතං විකසිතං ආනනං මුඛං ආදාසතලසදිසමුඛවන්තන්ති අත්ථො.

184. **ඛිප්පාභිඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො**ති ඛිප්පං දෙසනාය සමුග්ඝාටිතක්ඛණෙයෙව අභිවිසෙසෙන ඤාතුං සමත්ථස්ස භික්ඛුනොති අත්ථො.

186. **සග්ගං අගං සභවනං යථා**ති අත්තනො ගෙහං විය සග්ගං ලොකං අගමාසින්ති අත්ථො.

196. **න ත්වං උපායමග්ගඤ්ඤූ**ති ත්වං නිබ්බානාධිගමූපායභූතමග්ගඤ්ඤූ න අහොසීති අත්ථො.

200. **සත්ථුනො සදා ජින**න්ති සදා සබ්බකාලං ජිනං ජිනන්තො පරාජිතකොපො සත්ථුනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස **විමලානනං** ආදාසතලසදිසමුඛං **පස්සිස්සාමි** පස්සිතුං නික්ඛමාමීති යොජනා. **දිජෙ අපුච්ඡිං කුහිං ලොකනන්දනො**ති කුහිං ඨානෙ ලොකපසාදකරො සත්ථාති දිජෙ බ්‍රාහ්මණෙ අහං භික්ඛු අපුච්ඡින්ති අත්ථො.

201. **සසොව ඛිප්පං මුනිදස්සනුස්සුකො**ති මුනිදස්සනෙ තථාගතදස්සනෙ උස්සුකො උස්සාහජාතො සසො ඉව ඛිප්පං පාපුණාතීති අත්ථො.

202. **තුවටං ගන්ත්වා**ති සීඝං ගන්ත්වා. **පිණ්ඩත්ථං අපිහාගිධ**න්ති පිණ්ඩපාතං පටිච්ච අපිහං අපගතපිහං අගිධං නිත්තණ්හං.

203. **අලොලක්ඛ**න්ති ඉතො චිතො ච අනොලොකයමානං උත්තමෙ සාවත්ථිනගරෙ පිණ්ඩාය විචරන්තං අදක්ඛින්ති සම්බන්ධො. **සිරීනිලයසඞ්කාස**න්ති සිරියා ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනසොභාය නිලයං සඞ්කාසං ජලමානතොරණසදිසං. **රවිදිත්තිහරානන**න්ති විජ්ජොතමානසූරියමණ්ඩලං විය විජ්ජොතමානමුඛමණ්ඩලං.

204. **කුපථෙ විප්පනට්ඨස්සා**ති කුච්ඡිතපථෙ සොපද්දවමග්ගෙ මූළ්හස්ස මිච්ඡාපටිපන්නස්ස මෙ **සරණං හොහි** පතිට්ඨා හොහි. **ගොතමා**ති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

218. **න තත්ථ සුක්කා ජොතන්තී**ති සුක්කපභාසම්පන්නා ජොතමානඔසධිතාරකාදයො න ජොතන්ති නප්පභාසන්ති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. සො එවං පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙත්වා තාවදෙව ච භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි. ‘‘පරිපුණ්ණං තෙ පත්තචීවර’’න්ති ච පුට්ඨො ‘‘න පරිපුණ්ණ’’න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘තෙන හි පත්තචීවරං පරියෙසාහී’’ති වත්වා පක්කාමි. සො කිර වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො ‘‘භික්ඛුනා නාම අත්තනා පච්චයෙ ලභිත්වා අඤ්ඤං අනොලොකෙත්වා සයමෙව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී’’ති වත්වා එකභික්ඛුස්සාපි පත්තෙන වා චීවරෙන වා සඞ්ගහං නාකාසි, ‘‘න තෙනස්ස ඉද්ධිමයං පත්තචීවරං උප්පජ්ජිස්සතී’’ති ඤත්වා භගවා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං නාදාසි. තම්පි පත්තචීවරං පරියෙසමානමෙව සඞ්කාරට්ඨානතො චොළක්ඛණ්ඩානි සංකඩ්ඪන්තං පුබ්බවෙරිකො අමනුස්සො එකිස්සා තරුණවච්ඡාය ගාවියා සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා වාමඌරුම්හි පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සත්ථා පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං නික්ඛමන්තො බාහියස්ස සරීරං සඞ්කාරට්ඨානෙ පතිතං දිස්වා ‘‘ගණ්හථ, භික්ඛවෙ, එතං බාහියං දාරුචීරියන්ති එකස්මිං ගෙහද්වාරෙ ඨත්වා මඤ්චකං ආහරාපෙත්වා ඉමං සරීරං නගරද්වාරතො නීහරිත්වා ඣාපෙත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා ථූපං කරොථා’’ති භික්ඛූ ආණාපෙසි.

තෙ භික්ඛූ ධාතුං මහාපථෙ ථූපං කාරෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො කතකම්මං ආරොචෙසුං. තතො සඞ්ඝමජ්ඣෙ කථා උදපාදි – ‘‘තථාගතො භික්ඛුසඞ්ඝෙන සරීරඣාපනකිච්චං කාරෙසි, ධාතුයො ච ගාහාපෙත්වා චෙතියං කාරාපෙසි, කතරමග්ගො නු ඛො තෙන සමධිගතො, සාමණෙරො නු ඛො සො, භික්ඛු නු ඛො’’ති. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ‘‘පතිට්ඨිතො, භික්ඛවෙ, බාහියො දාරුචීරියො අරහත්තො’’ති උපරි ධම්මදෙසනං වඩ්ඪෙති. තස්ස පරිනිබ්බුතභාවඤ්ච ආවික්ඛිත්වා ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං යදිදං බාහියො දාරුචීරියො’’ති (අ. නි. 1.209, 216) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

අථ නං භික්ඛූ පුච්ඡිංසු – ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, ‘බාහියො දාරුචීරියො අරහත්තං පත්තො’ති වදෙථ, කදා සො අරහත්තං පත්තො’’ති? ‘‘මම ධම්මං සුතකාලෙ, භික්ඛවෙ’’ති. ‘‘කදා පනස්ස, භන්තෙ, තුම්හෙහි ධම්මො කථිතො’’ති? ‘‘භික්ඛාය චරන්තෙන අන්තරවීථියං ඨිතෙනා’’ති. ‘‘අප්පමත්තකො, භන්තෙ, තුම්හෙහි අන්තරවීථියං ඨත්වා

කරීතධම්මො; කථං සො තාවත්තකෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙසී''ති? අථ නෙ සත්ථා, ''භික්ඛවෙ, මම ධම්මං 'අප්පං' වා 'බහුං වා'ති මා චින්තයිත්ථ. අනෙකානිපි හි අනත්ථපදසංහිතානි ගාථාසහස්සානි න සෙය්‍යො, අත්ථනිස්සිතං පන එකම්පි ගාථාපදං සෙය්‍යො''ති වත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

''සහස්සමපි චෙ ගාථා, අනත්ථපදසංහිතා;
එකං ගාථාපදං සෙය්‍යො, යං සුත්වා උපසම්මතී''ති. (ධ. ප. 101) –

දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

බාහියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මහාකොට්ඨිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො මහාකොට්ඨිකත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මාතාපිතූනං අච්චයෙන කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො ධම්මදෙසනාකාලෙ හංසවතීනගරවාසිනො ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඞ්ඝො, තන්නින්නෙ තප්පොණෙ තප්පබ්භාරෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා, සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා ''අයං ඉමස්මිං සාසනෙ පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො, යංනූනාහම්පි එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං විය පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා සත්ථු දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා, ''භන්තෙ, ස්වෙ මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හථා''ති නිමන්තෙසි. සත්ථා අධිවාසෙසි. සො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සකනිවෙසනං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං බුද්ධස්ස ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච නිසජ්ජට්ඨානං ගන්ධමාලාදීහි අලඞ්කරිත්වා ඛාදනීයභොජනීයං පටියාදාපෙත්වා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන සකනිවෙසනෙ භික්ඛුසතසහස්සපරිවාරං සත්ථාරං විවිධයාගුඛජ්ජකපරිවාරං සසූපබ්‍යඤ්ජනං ගන්ධසාලිභොජනං භොජාපෙත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ චින්තෙසි – ''මහන්තං ඛො අහං ඨානන්තරං පත්ථෙමි, න පන යුත්තං මයා එකදිවසමෙව දානං දත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙතුං, අනුපටිපාටියා සත්තාහං දානං දත්වා පත්ථෙස්සාමී''ති. සො තෙනෙව නියාමෙන සත්තාහං මහාදානං දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ දුස්සකොට්ඨාගාරං විවරාපෙත්වා උත්තමං තිචීවරප්පහොනකං සුඛුමවත්ථං බුද්ධස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා භික්ඛුසතසහස්සස්ස ච තිචීවරං දත්වා තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා, ''භන්තෙ, යො සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො සත්තමෙ දිවසමත්ථකෙ පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො, අහම්පි සො භික්ඛු විය අනාගතෙ උප්පජ්ජනකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස සමිජ්ඣනභාවං ඤත්වා ''අනාගතෙ ඉතො කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ තව පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු පරිබ්භමි.

එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සම්භරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, **කොට්ඨිකො**තිස්ස නාමං අකංසු. කස්මා මාතුයා වා අය්‍යකපය්‍යකාදීනං වා නාමං අග්ගහෙත්වා එවං නාමං කරිංසූති චෙ? අත්තනො පඤ්ඤවන්තතාය වෙදඞ්ගෙසු සතක්කපරතක්කෙසු සනිඝණ්ඩුකෙටුභෙසු සාක්ඛරප්පභෙදෙසු සකලබ්‍යාකරණෙසු ච ඡෙකභාවෙන ච දිට්ඨදිට්ඨෙ ජනෙ මුඛසත්තීහි කොට්ටෙන්තො පක්කොට්ටෙන්තො විතුදන්තො විචරතීති අන්වත්ථනාමං කරිංසූති වෙදිතබ්බං. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා පටිසම්භිදාසු චිණ්ණවසී හුත්වා අභිතො මහාථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තොපි දසබලං උපසඞ්කමිත්වා පටිසම්භිදාසුයෙව පඤ්හං පුච්ඡි. එවමයං ථෙරො තත්ථ කතාධිකාරතාය තත්ථ චිණ්ණවසීභාවෙන ච පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො ජාතො. අථ නං සත්ථා මහාවෙදල්ලසුත්තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි, ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිසම්භිදාප්පත්තානං යදිදං මහාකොට්ඨිකො''ති (අ. නි. 1.209, 218).

221. සො අපරෙන සමයෙන විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

ඉත්ථං සුදමායස්මා මහාකොට්ඨිකොති එත්ථ **සුද**න්ති නිදස්සනෙ නිපාතො. **ආයස්මා**ති ගාරවාධිවචනං, යථා තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානොති.

මහාකොට්ඨිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. උරුවෙලකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො උරුවෙලකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මහාපරිවාරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො මහාදානං දත්වා පණිධානං අකාසි. භගවා චස්ස අනන්තරායතං දිස්වා ‘‘අනාගතෙ ගොතමබුද්ධස්ස සාසනෙ මහාපරිවාරානං අග්ගො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො ද්වෙනවුතිකප්පමත්ථකෙ ඵුස්සස්ස භගවතො වෙමාතිකකනිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්තො, අඤ්ඤෙපිස්ස ද්වෙ කනිට්ඨභාතරො අහෙසුං. තෙ තයො බුද්ධප්පමුඛභික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා පරමාය පූජාය පූජෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ තයො භාතරො හුත්වා නිබ්බත්තා ගොත්තවසෙන තයොපි **කස්සපා**ති එවං නාමකා අහෙසුං. තෙ තයො වයප්පත්තා තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිංසු. තෙසං ජෙට්ඨභාතිකස්ස පඤ්චමාණවකසතානි පරිවාරා, මජ්ඣිමස්ස තීණි, කනිට්ඨස්ස ද්වෙ, තෙ අත්තනො ගන්ථෙසු සාරං ඔලොකෙන්තා දිට්ඨධම්මිකමෙව අත්ථං දිස්වා පබ්බජ්ජං රොචෙසුං. තෙසු ජෙට්ඨභාතා අත්තනො පරිවාරෙන සද්ධිං උරුවෙලං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා **උරුවෙලකස්සපො** නාම ජාතො, මජ්ඣිමො ගඞ්ගානදීවඞ්කෙ පබ්බජිතො **නදීකස්සපො** නාම ජාතො, කනිට්ඨො ගයාසීසෙ පබ්බජිතො **ගයාකස්සපො** නාම ජාතො. එවං තෙසු ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු බහූනං දිවසානං අච්චයෙන අම්හාකං බොධිසත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො අනුක්කමෙන ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා යසකුලපුත්තප්පමුඛෙ පඤ්චපඤ්ඤාසජනෙ සහායකෙ විනෙත්වා සට්ඨි අරහන්තෙ ‘‘චරථ, භික්ඛවෙ, චාරික’’න්ති (මහාව. 32) විස්සජ්ජෙත්වා තිංසභද්දවග්ගියෙ විනෙත්වා උරුවෙලකස්සපස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වසනත්ථාය අග්‍යාගාරං පවිසිත්වා තත්ථ ගතනාගදමනාදීහි අඩ්ඪුඩ්ඪසහස්සෙහි පාටිහාරියෙහි උරුවෙලකස්සපං සපරිවාරං විනෙත්වා පබ්බාජෙසි. තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානඤ්ච ඉද්ධිපාටිහාරියකරණඤ්ච සබ්බං නදීකස්සපස්ස අපදානට්ඨකථායං ආවි භවිස්සති. තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ඉතරෙපි ද්වෙ භාතරො සපරිසා ආගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. සබ්බෙව තෙ ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා එහිභික්ඛුකා අහෙසුං. සත්ථා තං සමණසහස්සං ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණෙ නිසින්නො ආදිත්තපරියායදෙසනාය (මහාව. 54) තෙ සබ්බෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි.

251. සො එවං අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

268. **සො ච සබ්බං තමං හන්ත්වා**ති සො ඵුස්සො භගවා රාගදොසමොහාදිකිලෙසන්ධකාරං විද්ධංසෙත්වා. **විජටෙත්වා මහාජට**න්ති තණ්හාමානාදීහි දියඩ්ඪසහස්සෙහි කිලෙසගණෙහි මහාබ්‍යාකුලං ජටං **විජටෙත්වා** පදාලෙත්වා ඵාලෙත්වාති අත්ථො. **සදෙවකං** දෙවලොකසහිතං සකලං ලොකසන්නිවාසං**තප්පයන්තො** සන්තප්පයන්තො පීණෙන්තො **අමතං වුට්ඨිං** මහානිබ්බානවුට්ඨිධාරං **වස්සතෙ** පග්ඝරාපෙතීති යොජනා.

269. **තදා හි බාරාණසිය**න්ති ‘‘බාරස මනුස්සා’’තිආදීසු විය බාරස ද්වාදසරාසී හුත්වා පුරා, හිමවන්තතො ඉසයො ච පච්චෙකමුනිසඞ්ඛාතා ඉසයො ච ගන්ධමාදනතො ආකාසෙනාගන්ත්වා එත්ථ ගච්ඡන්ති ඔතරන්ති පවිසන්තීති බාරාණසී, අථ වා සම්මාසම්බුද්ධසඞ්ඛාතානං අනෙකසතසහස්සානං ධම්මචක්කපවත්තනත්ථාය ඔතරට්ඨානං නගරං ලිඞ්ගවිපල්ලාසං කත්වා ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන බාරාණසීති වුච්චති, තිස්සං බාරාණසියං.

273. **නික්ඛිත්තසත්ථං පච්චන්ත**න්ති ඡඩ්ඩිතසත්ථං පාතිතආවුධං පච්චන්තජනපදං නිබ්බිසෙවනං **කත්වා පුනරුපච්චත**න්ති පුනරපි තං නගරං උපෙච්ච උපගම්ම සම්පත්තාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

උරුවෙලකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. රාධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

296. නවමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො රාධත්ථෙරස්ස අපදානං. තං සබ්බං පාඨානුසාරෙන නයානුචින්තනෙන විඤ්ඤූහි සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. කෙවලං පුඤ්ඤනානත්තමෙවාති.

රාධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දසමං මොඝරාජත්ථෙරඅපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

චතුපඤ්ඤාසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

55. භද්දියවග්ගො

1. ලකුණ්ඩකභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පඤ්චපඤ්ඤාසමවග්ගෙ පඨමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො ලකුණ්ඩකභද්දියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මං සුණන්තො නිසින්නො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මඤ්ජුස්සරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සප්පිසක්ඛරාදිමධුරරසසම්මිස්සං මහාදානං දත්වා ''අහම්පි, භන්තෙ, අනාගතෙ අයං භික්ඛු විය එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ මඤ්ජුස්සරානං අග්ගො භවෙය්‍යා''න්ති පණිධානං අකාසි. භගවා තස්ස අනන්තරායං දිස්වා බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඵුස්සභගවතො කාලෙ චිත්‍රකොකිලො හුත්වා නිබ්බත්තො රාජුය්‍යානතො මධුරං අම්බඵලං තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො ''දස්සාමි බුද්ධස්සා''ති චිත්තං උප්පාදෙසි. සත්ථා තස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදි. කොකිලො දසබලස්ස පත්තෙ අම්බපක්කං ඨපෙසි. සත්ථා තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං පරිභුඤ්ජි. අථ සො කොකිලො පසන්නමානසො තෙනෙව පීතිසුඛෙන සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන උප්පන්නුප්පන්නභවෙ මඤ්ජුස්සරො අහොසි. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා ජෙට්ඨකවඩ්ඪකී හුත්වා පාකටො අහොසි. පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස සරීරධාතුයො නිදහිතුං සත්තයොජනප්පමාණෙ ථූපෙ ආරද්ධෙ සො ආහ – ''යොජනාවට්ටං යොජනුබ්බෙධං කරොමා''ති. තෙ සබ්බෙ තස්ස වචනෙ අට්ඨංසු. ඉති අප්පමාණස්ස බුද්ධස්ස ඔරප්පමාණං චෙතියං කාරෙසි, තෙන කම්මෙන නිබ්බත්තට්ඨානෙ අඤ්ඤෙහි හීනප්පමාණො අහොසි. සො අම්හාකං භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා අතිරස්සතාය ච සුවණ්ණපටිමා විය සුන්දරසරීරතාය ච **ලකුණ්ඩකභද්දියොති** පඤ්ඤායිත්ථ. සො අපරභාගෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා බහුස්සුතො ධම්මකථිකො හුත්වා මධුරෙන සරෙන පරෙසං ධම්මං කථෙසි.

අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ එකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං රථෙන ගච්ඡන්තී එකා ගණිකා ථෙරං දිස්වා දන්තවිදංසකං හසි. ථෙරො තස්සා දන්තට්ඨිකෙ නිමිත්තං ගහෙත්වා ඣානං උප්පාදෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනාගාමී අහොසි, සො අභිණ්හං කායගතාය සතියා විහරන්තො එකදිවසං ආයස්මතා ධම්මසෙනාපතිනා ඔවදියමානො අනුසාසියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. එකච්චෙ භික්ඛූ ච සාමණෙරා ච තස්ස අරහත්තප්පත්තභාවං අජානන්තො කණ්ණෙසු ගහෙත්වා කඩ්ඪන්ති, සීසෙ බාහාය හත්ථපාදාදීසු වා ගහෙත්වා චාලෙත්වා කීළන්තා විහෙඨෙසුං. අථ භගවා සුත්වා – ''මා, භික්ඛවෙ, මම පුත්තං විහෙඨෙථා''ති ආහ. තතො පට්ඨාය තං ''අරහා''ති ජානිත්වා න විහෙඨෙසුං.

12. සො අරහා හුත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිමාහ. **මඤ්ජුනාභිනිකූජහන්ති** මධුරෙන පෙමනියෙන සරෙන අභිනිකූජිං සද්දං නිච්ඡාරෙසිං අහන්ති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ලකුණ්ඩකභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

34. දුතියාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො, තං සබ්බං පාඨානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සීවලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තතියාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො සීවලිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන විහාරං ගන්ත්වා පරිසාය පරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලාභීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා ''මයාපි අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී''ති දසබලං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා, ''භන්තෙ, ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන න අඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අහම්පි තුම්හෙහි සො එතදග්ගෙ ඨපිතභික්ඛු විය ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍යා''න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා ''අයං තෙ පත්ථනා අනාගතෙ ගොතමස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ සමිජ්ඣිස්සතී''ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා

දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරතො අවිදූරෙ එකස්මිං ගාමකෙ නිබ්බත්ති, තස්මිං සමයෙ බන්ධුමතීනගරවාසිනො රඤ්ඤා සද්ධිං සාකච්ඡිත්වා දසබලස්ස දානං අදංසු.

එකදිවසං සබ්බෙ එකතො හුත්වා දානං දෙන්තා ‘‘කිං නු ඛො අම්හාකං දානග්ගෙ නත්ථී’’ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.59 සීවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) ඔලොකෙන්තා මධුඤ්ච ගුළදධිඤ්ච නාද්දසංසු. තෙ ‘‘යතො කුතොචි ආහරිස්සාමා’’ති ජනපදතො නගරපවිසනමග්ගෙසු පුරිසෙ ඨපෙසුං. තදා එස කුලපුත්තො අත්තනො ගාමතො ගුළදධිවාරකං ගහෙත්වා ‘‘කිඤ්චිදෙව ආහරිස්සාමී’’ති නගරං ගච්ඡන්තො ‘‘මුඛං ධොවිත්වා ධොතහත්ථපාදො පවිසිස්සාමී’’ති ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නඞ්ගලසීසප්පමාණං නිම්මක්ඛිකදණ්ඩකමධුං දිස්වා ‘‘පුඤ්ඤෙන මෙ ඉදං උප්පන්න’’න්ති ගහෙත්වා නගරං පාවිසි. නාගරෙහි ඨපිතපුරිසො තං දිස්වා, ‘‘මාරිස, කස්ස ඉමං හරසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘න කස්සචි, සාමි, වික්කායිකං මෙ ඉද’’න්ති. ‘‘තෙන හි ඉමං කහාපණං ගහෙත්වා එතං මධුඤ්ච ගුළදධිඤ්ච දෙහී’’ති.

සො චින්තෙසි – ‘‘ඉදං මෙ න බහුං අග්ඝති, අයඤ්ච එකප්පහාරෙනෙව බහුං දෙති, වීමංසිස්සාමී’’ති. තතො නං ආහ – ‘‘නාහං එකකහාපණෙන දෙමී’’ති. ‘‘යදි එවං ද්වෙ කහාපණෙ ගහෙත්වා දෙහී’’ති. ‘‘ද්වීහිපි න දෙමී’’ති. එතෙනුපායෙන වඩ්ඪෙත්වා යාව සහස්සං පාපුණි, සො චින්තෙසි – ‘‘අතිඅඤ්ඡිතුං න වට්ටති, හොතු තාව ඉමිනා කත්තබ්බකම්මං පුච්ඡිස්සාමී’’ති . අථ නං ආහ – ‘‘න ඉදං බහුඅග්ඝනකං, ත්වං පන බහුං දෙසි, කෙන කම්මෙන ඉදං ගණ්හසී’’ති. ‘‘ඉධ, භො, නගරවාසිනො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධස්ස දානං දෙන්තා ඉදං ද්වයං දානග්ගෙ අපස්සන්තා මං පරියෙසාපෙන්ති. සචෙ ඉදං ද්වයං න ලභිස්සන්ති, නාගරානං පරාජයො භවිස්සති. තස්මා සහස්සං දත්වා ගණ්හාමී’’ති. ‘‘කිං පනෙතං නාගරානං එව වට්ටති, උදාහු අඤ්ඤෙසම්පි දාතුං වට්ටතී’’ති? ‘‘යස්ස කස්සචි දාතුං අවාරිතමෙත’’න්ති. ‘‘අත්ථි පන කොචි නාගරානං දානෙ එකදිවසං සහස්සං දාතා’’ති? ‘‘නත්ථි, සම්මා’’ති. ‘‘ඉමෙසං මෙ ද්වින්නං සහස්සග්ඝනකභාවං ජානාසී’’ති? ‘‘ආම, ජානාමී’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡ, නාගරානං ආරොචෙහි – ‘එකො පුරිසො ඉමානි ද්වෙ මූලෙන න දෙති, තුම්හෙහි සද්ධිං සහත්ථෙනෙව දාතුකාමො, තුම්හෙ ඉමෙසං ද්වින්නං කාරණා නිබ්බිතක්කා හොථා’’ති. ‘‘ත්වං ඉමස්මිං දානෙ ජෙට්ඨකභාගස්ස කායසක්ඛී හොහී’’ති වත්වා ගතො. සො පන කුලපුත්තො ගාමතො පරිබ්බයත්ථං ගහිතකහාපණෙන පඤ්චකටුකං ගහෙත්වා චුණ්ණං කත්වා දධිතො කඤ්චියං වාහෙත්වා තත්ථ මධුපටලං පීළෙත්වා පඤ්චකටුකචුණ්ණෙන යොජෙත්වා පදුමිනිපත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තං සංවිදහිත්වා ආදාය දසබලස්ස අවිදූරෙ නිසීදි. මහාජනෙහි ආහරියමානස්ස සක්කාරස්ස අන්තරෙ අත්තනො පත්තවාරං ඔලොකෙන්තො ඔකාසං ඤත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, ‘‘භන්තෙ, අයං මෙ දුග්ගතසක්කාරො, ඉමං මෙ අනුකම්පං පටිච්ච පටිග්ගණ්හථා’’ති. සත්ථා තස්සානුකම්පං පටිච්ච චතුමහාරාජෙහි දත්තියෙන සෙලමයපත්තෙන තං පටිග්ගහෙත්වා යථා අට්ඨසට්ඨියා භික්ඛුසතසහස්සස්ස දියමානං න ඛීයති, එවං අධිට්ඨාසි.

සො කුලපුත්තො නිට්ඨිතභත්තකිච්චං භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ආහ – ‘‘දිට්ඨො මෙ, භන්තෙ භගවා, අජ්ජ බන්ධුමතීනගරවාසීහි තුම්හාකං සක්කාරො ආහරියමානො, අහම්පි ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො භවෙය්‍ය’’න්ති. සත්ථා ‘‘එවං හොතු කුලපුත්තා’’ති වත්වා තස්ස ච නගරවාසීනඤ්ච භත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුප්පවාසාය රාජධීතුයා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය සායං පාතඤ්ච පඤ්චපණ්ණාකාරසතානි සුප්පවාසාය උපනීයන්ති. අථස්ස සා පුඤ්ඤවීමංසනත්ථං හත්ථෙන බීජපච්ඡිං ඵුසාපෙන්ති අට්ඨාසි. එකෙකබීජතො සලාකසතං සලාකසහස්සම්පි නිග්ගච්ඡති, එකෙකකරීසඛෙත්තතො පණ්ණාසම්පි සට්ඨිපි සකටපමාණානි උප්පජ්ජන්ති. කොට්ඨපූරණකාලෙපිස්සා කොට්ඨද්වාරං හත්ථෙන ඵුසන්තියා රාජධීතාය පුඤ්ඤෙන ගණ්හන්තානං ගහිතගහිතං පුන පූරති. පරිපුණ්ණභත්තකුම්භිතොපි ‘‘රාජධීතාය පුඤ්ඤ’’න්ති වත්වා යස්ස කස්සචි දෙන්තා නං යාව න උක්කඩ්ඪන්ති, න තාව භත්තං ඛීයති. දාරකෙ කුච්ඡිගතෙයෙව සත්ත වස්සානි අතික්කමිංසු.

ගබ්භෙ පන පරිපක්කෙ සත්තාහං මහාදුක්ඛං අනුභොසි. සා සාමිකං ආමන්තෙත්වා – ‘‘පුරෙ මරණා ජීවමානා දානං දස්සාමී’’ති සත්ථු සන්තිකං පෙසෙසි – ‘‘ගච්ඡ, සාමි, ඉමං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙහි, යඤ්ච සත්ථා වදති, තං සාධුකං උපලක්ඛෙත්වා ආගන්ත්වා මය්හං කථෙහී’’ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සාසනං සත්ථු ආරොචෙසි – ‘‘සත්ථු භන්තෙ, කොලියධීතා පාදෙ වන්දතී’’ති. සත්ථා තස්සා අනුකම්පං පටිච්ච – ‘‘සුඛිනී හොතු සුප්පවාසා කොලියධීතා අරොගා, අරොගං පුත්තං විජායතූ’’ති ආහ. සො තං සුත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො ගාමාභිමුඛො පායාසි. තස්ස පුරෙ ආගමනායෙව සුප්පවාසාය කුච්ඡිතො ධම්මකරණතො උදකං විය ගබ්භො නික්ඛමි, පරිවාරෙත්වා නිසින්නජනො අස්සුමුඛො රොදිතුං ආරද්ධො හට්ඨතුට්ඨොව තස්සා සාමිකස්ස තුට්ඨිසාසනං ආරොචෙතුං අගමාසි. සො තෙසං ඉඞ්ගිතං දිස්වා – ‘‘දසබලෙන කථිතකථා නිප්ඵන්නා භවිස්සති මඤ්ඤෙ’’ති චින්තෙසි. සො ආගන්ත්වා සත්ථු කථං රාජධීතාය කථෙසි. රාජධීතා තයා නිමන්තිතං ජීවභත්තමෙව මඞ්ගලභත්තං භවිස්සති, ගච්ඡ සත්තාහං දසබලං නිමන්තෙහීති. සො තථා අකාසි. සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තයිංසු. සො දාරකො ඤාතීනං සන්තත්තචිත්තං නිබ්බාපෙන්තො සීතලභාවං කුරුමානො ජාතොති, **සීවලි**ත්වෙව නාමං කරිංසු. සො සත්ත වස්සානි ගබ්භෙ වසිතත්තා ජාතකාලතො පට්ඨාය සබ්බකම්මක්ඛමො අහොසි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො සත්තමෙ දිවසෙ තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාපමකාසි. සත්ථාපි ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘යොමං පලිපථං දුග්ගං, සංසාරං මොහමච්චගා;

තිණ්ණො පාරඞ්ගතො ඣායී, අනෙජො අකථංකථී;
අනුපාදාය නිබ්බුතො, තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ''න්ති. (ධ. ප. 414; සු. නි. 643);

අථ නං ථෙරො එවමාහ – ''කිං පන තයා එවරූපං දුක්ඛං අනුභවිත්වා පබ්බජිතුං න වට්ටතී''ති? ''ලභන්තො පබ්බජෙය්‍යාං, භන්තෙ''ති. සුප්පවාසා තං ථෙරෙන සද්ධිං කථෙන්තං දිස්වා – ''කිං නු ඛො මෙ පුත්තො ධම්මසෙනාපතිනා කථෙතී''ති ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි – ''මය්හං පුත්තො තුම්හෙහි සද්ධිං කිං කථෙති, භන්තෙ''ති? අත්තනා අනුභූත්තගබ්භවාසදුක්ඛං කථෙත්වා – ''තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතො පබ්බජිස්සාමී''ති වදතීති. ''සාධු භන්තෙ, පබ්බාජෙථ න''න්ති. ථෙරො තං විහාරං නෙත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙන්තො, ''සීවලි , තුය්හං අඤ්ඤෙන ඔවාදෙන කම්මං නත්ථි, තයා සත්ත වස්සානි අනුභූත්තදුක්ඛමෙව පච්චවෙක්ඛාහී''ති. ''භන්තෙ, පබ්බජ්ජායෙව තුම්හාකං භාරො, යං පන මයා සක්කා කාතුං, තමහං ජානිස්සාමී''ති. සො පන පඨමකෙසවට්ටියා ඔරොපිතක්ඛණෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, දුතියාය ඔරොපිතක්ඛණෙ සකදාගාමිඵලෙ, තතියාය අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සබ්බෙසංයෙව කෙසානං ඔරොපනඤ්ච අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියා ච අපුරෙ අපච්ඡා අහොසි.

අථ භික්ඛුසඞ්ඝෙ කථා උදපාදි – ''අහො එවං පුඤ්ඤවාපි ථෙරො සත්තමාසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි මාතුගබ්භෙ වසිත්වා සත්ත දිවසානි මූළ්හගබ්භෙ වසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා – ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා – ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ – ''න, භික්ඛවෙ, ඉමිනා කුලපුත්තෙන ඉමාය ජාතියා කතකම්ම''න්ති වත්වා අතීතං ආහරිත්වා අතීතෙ, භික්ඛවෙ, බුද්ධුප්පාදතො පුරෙතරමෙව එස කුලපුත්තො බාරාණසියං රාජකුලෙ නිබ්බත්තො, පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය විභවසම්පන්නො පාකටො අහොසි. තදා එකො පච්චන්තරාජා ''රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී''ති ආගන්ත්වා නගරං උපරුන්ධිත්වා ඛන්ධාවාරං කාරෙත්වා විහාසි. අථ රාජා මාතුයා සද්ධිං සමානච්ඡන්දො හුත්වා සත්තාහං ඛන්ධාවාරනගරෙ චතූසු දිසාසු ද්වාරං පිධාපෙසි, නික්ඛමන්තානං පවිසන්තානඤ්ච ද්වාරමූළ්හං අහොසි. අථ මිගදායවිහාරෙ පච්චෙකබුද්ධා උග්ඝොසෙසුං. රාජා සුත්වා ද්වාරං විවරාපෙසීති. පච්චන්තරාජාපි පලායි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නරකාදීසු දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තොපි මාතුයා සද්ධිං ඉමං එවරූපං දුක්ඛමනුභවි. තස්ස පන පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චත්තාරො පච්චයා යදිච්ඡකං උප්පජ්ජන්ති. එවං එත්ථ වත්ථු සමුට්ඨිතං.

අපරභාගෙ සත්ථා සාවත්ථිං අගමාසි. ථෙරො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා, ''භන්තෙ, මය්හං පුඤ්ඤබලං වීමංසිස්සාමි, පඤ්චභික්ඛුසතානි දෙථා''ති. ''ගණ්හ, සීවලී''ති. සො පඤ්චසතෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛං ගච්ඡන්තො අටවිමග්ගං ගච්ඡති. තස්ස පඨමං දිට්ඨනිග්‍රොධෙ අධිවත්ථා දෙවතා සත්ත දිවසානි දානං අදාසි. ඉති සො –

''නිග්‍රොධං පඨමං පස්සි, දුතියං පණ්ඩවපබ්බතං;
තතියං අචිරවතියං, චතුත්ථං වරසාගරං.

''පඤ්චමං හිමවන්තං සො, ඡට්ඨං ඡද්දන්තුපාගමි;
සත්තමං ගන්ධමාදනං, අට්ඨමං අථ රෙවත''න්ති. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.59 සීවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) –

සබ්බට්ඨානෙසු සත්ත සත්ත දිවසානෙව දානං අදංසු. ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පන නාගදත්තදෙවරාජා සත්තසු දිවසෙසු එකදිවසං ඛීරපිණ්ඩපාතං අදාසි, එකදිවසං සප්පිපිණ්ඩපාතං අදාසි. අථ නං භික්ඛුසඞ්ඝො ආහ – ''ආවුසො, ඉමස්ස දෙවරඤ්ඤො නෙව ධෙනුයො දුය්හමානා පඤ්ඤායන්ති, න දධිනිම්මථනං, කුතො තෙ, දෙවරාජ, ඉදං උප්පජ්ජතී''ති? ''භන්තෙ, කස්සපදසබලස්ස කාලෙ ඛීරසලාකභත්තදානස්සෙතං ඵල''න්ති දෙවරාජා ආහ.

අපරභාගෙ සත්ථා ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං අකාසි. කථං? අථායස්මා සාරිපුත්තො සත්ථාරං ආහ – ''භන්තෙ, මය්හං කිර කනිට්ඨභාතා රෙවතො පබ්බජිතො, සො අභිරමෙය්‍ය වා න වා, ගන්ත්වා නං පස්සිස්සාමී''ති. භගවා රෙවතස්ස ආරද්ධවිපස්සකභාවං ඤත්වා ද්වෙ වාරෙ පටික්ඛිපිත්වා තතියවාරෙ යාචිතො අරහත්තප්පත්තභාවං ඤත්වා – සාරිපුත්ත, අහම්පි ගමිස්සාමි භික්ඛූනං ආරොචෙහීති. ථෙරො භික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා – ''ආවුසො, සත්ථා චාරිකං චරිතුකාමො, ගන්තුකාමා ආගච්ඡන්තූ''ති සබ්බෙසංයෙව ආරොචෙසි. දසබලස්ස චාරිකත්ථාය ගමනකාලෙ ඔහියමානකභික්ඛූ නාම අප්පකා හොන්ති, ''සත්ථු සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං පස්සිස්සාම, මධුරධම්මකථං වා සුණිස්සාමා''ති යෙභුය්‍යෙන ගන්තුකාමා බහුතරාව හොන්ති. ඉති සත්ථා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො ''රෙවතං පස්සිස්සාමා''ති නික්ඛන්තො.

අථෙකස්මිං පදෙසෙ ආනන්දත්ථෙරො ද්වෙධාපථං පත්වා භගවන්තං පුච්ඡි – ''භන්තෙ, ඉමස්මිං ඨානෙ ද්වෙධාපථො, කතරමග්ගෙන භික්ඛුසඞ්ඝො ගච්ඡතූ''ති? ''කතරමග්ගො, ආනන්ද, උජුකො''ති? ''භන්තෙ, උජුමග්ගො තිංසයොජනිකො අමනුස්සපථො. පරිහාරමග්ගො පන සට්ඨියොජනිකො ඛෙමො සුභික්ඛො''ති. ''ආනන්ද, සීවලි, අම්හෙහි සද්ධිං ආගතො''ති? ''ආම, භන්තෙ, ආගතො''ති. ''තෙන හි සඞ්ඝො උජුමග්ගමෙව ගච්ඡතු, සීවලිස්ස පුඤ්ඤං වීමංසිස්සාමා''ති. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො සීවලිත්ථෙරස්ස පුඤ්ඤවීමංසනත්ථං තිංසයොජනමග්ගං අභිරුහි (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.203).

මග්ගං අභිරුහනට්ඨානතො පට්ඨාය දෙවසඞ්ඝො යොජනෙ යොජනෙ ඨානෙ නගරං මාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වසනත්ථාය විහාරෙ පටියාදෙසි. දෙවපුත්තා රඤ්ඤා පෙසිතකම්මකාරා විය හුත්වා යාගුඛජ්ජකාදීනි ගහෙත්වා – ''කහං, අය්‍යො සීවලී''ති පුච්ඡන්තා ගච්ඡන්ති. ථෙරො සක්කාරසම්මානං ගාහාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡති. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පරිභුඤ්ජි. ඉමිනාව නියාමෙන සත්ථා සක්කාරං අනුභවන්තො දෙවසිකං යොජනපරමං ගන්ත්වා තිංසයොජනිකං කන්තාරං අතික්කම්ම ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්තො, ථෙරො සත්ථු ආගමනං ඤත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පහොනකවිහාරෙ දසබලස්ස ගන්ධකුටිං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි ච ඉද්ධියා මාපෙත්වා තථාගතස්ස පච්චුග්ගමනං ගතො. සත්ථා අලඞ්කතපටියත්තෙන මග්ගෙන විහාරං පාවිසි. අථ තථාගතෙ ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ භික්ඛූ වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනානි පවිසිංසු. දෙවතා ''අකාලො ආහාරස්සා''ති අට්ඨවිධං පානකං ආහරිංසු. සත්ථා සඞ්ඝෙන සද්ධිං පානකං පිවි. ඉමිනා නියාමෙනෙව තථාගතස්ස සක්කාරසම්මානං අනුභවන්තස්සෙව අද්ධමාසො අතික්කන්තො.

අථෙකච්චෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛූ එකස්මිං ඨානෙ නිසීදිත්වා කථං උප්පාදයිංසු – ''දසබලො 'මය්හං අග්ගසාවකස්ස කනිට්ඨභාතා'ති වත්වා එවරූපං නවකම්මිකං භික්ඛුං පස්සිතුං ආගතො, ඉමස්ස විහාරස්ස සන්තිකෙ ජෙතවනවිහාරො වා වෙළුවනවිහාරාදයො වා කිං කරිස්සන්ති? අයම්පි භික්ඛු එවරූපස්ස නවකම්මස්ස කාරකො, කිං නාම සමණධම්මං කරිස්සතී''ති? අථ සත්ථා චින්තෙසි – ''මයි ඉධ චිරං වසන්තෙ ඉදං ඨානං ආකිණ්ණං භවිස්සති, ආරඤ්ඤකා නාම භික්ඛූ පවිවෙකත්ථිකා හොන්ති, රෙවතස්ස ඵාසුවිහාරො න භවිස්සතී''ති. තතො ථෙරස්ස දිවාට්ඨානං ගතො. ථෙරොපි එකකොව චඞ්කමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය පාසාණඵලකෙ නිසින්නො සත්ථාරං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දි.

අථ නං සත්ථා පුච්ඡි – ''රෙවත, ඉදං වාළමිගට්ඨානං, චණ්ඩානං හත්ථිඅස්සාදීනං සද්දං සුත්වා කිං කරොසී''ති? ''තෙසං මෙ, භන්තෙ, සද්දං සුණතො අරඤ්ඤපීති නාම උප්පන්නා''ති. සත්ථා ඉමස්මිං ඨානෙ රෙවතත්ථෙරස්ස පඤ්චහි ගාථාසතෙහි අරඤ්ඤානිසංසං නාම කථෙත්වා පුනදිවසෙ අවිදූරට්ඨානෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා රෙවතත්ථෙරං ආමන්තෙත්වා යෙහි භික්ඛූහි ථෙරස්ස අවණ්ණො කථිතො, තෙසං කත්තරයට්ඨිඋපාහනතෙලනාළිඡත්තානං පමුස්සනභාවමකාසි. තෙ අත්තනො පරික්ඛාරත්ථාය නිවත්තා ආගතමග්ගෙනෙව ගච්ඡන්තාපි තං ඨානං සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොන්ති. පඨමඤ්හි තෙ අලඞ්කතපටියත්තෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා, තංදිවසං පන විසමමග්ගෙන ගච්ඡන්තා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ උක්කුටිකං නිසීදන්තා ජණ්ණුකෙහි ගච්ඡන්ති. තෙ ගුම්බෙ ච ගච්ඡෙ ච කණ්ඩකෙ ච මද්දන්තා අත්තනා වසිතසභාගට්ඨානං ගන්ත්වා තස්මිං තස්මිං ඛදිරඛාණුකෙ ලග්ගිතං අත්තනො ඡත්තං සඤ්ජානන්ති, උපාහනං කත්තරයට්ඨිං තෙලනාළිඤ්ච සඤ්ජානන්ති. තෙ තස්මිං සමයෙ ''ඉද්ධිමා අයං භික්ඛූ''ති ඤත්වා අත්තනො පරික්ඛාරමාදාය ''දසබලස්ස පටියත්තසක්කාරො නාම එවරූපො හොතී''ති වදන්තා අගමංසු.

පුරතො ආගතෙ භික්ඛූ, විසාඛා උපාසිකා, අත්තනො ගෙහෙ නිසින්නකාලෙ පුච්ඡි – ''මනාපං නු ඛො, භන්තෙ, රෙවතස්ස වසනට්ඨාන''න්ති? ''මනාපං, උපාසිකෙ, නන්දවනචිත්තලතාවනපටිභාගං තං සෙනාසන''න්ති. අථ තෙසං පච්ඡතො ආගතෙ භික්ඛූ පුච්ඡි – ''මනාපං, අය්‍යා, රෙවතස්ස වසනට්ඨාන''න්ති? ''මා පුච්ඡ, උපාසිකෙ, කථෙතුං අයුත්තට්ඨානං, එතං උජ්ජඞ්ගලසක්ඛරපාසාණවිසමඛදිරවනං එව, තත්ථ සො භික්ඛු වසතී''ති.

විසාඛා පුරිමානං පච්ඡිමානඤ්ච භික්ඛූනං කථං සුත්වා, ''කෙසං නු ඛො කථා සච්චා''ති පච්ඡාභත්තං ගන්ධමාලං ආදාය දසබලස්ස උපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා සත්ථාරං පුච්ඡි – ''භන්තෙ, රෙවතත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං එකච්චෙ අය්‍යා වණ්ණෙන්ති, එකච්චෙ නින්දන්ති, කිමෙතං, භන්තෙ''ති? ''විසාඛෙ, රමණීයං වා හොතු මා වා, යස්මිං ඨානෙ අරියානං චිත්තං රමති, තදෙව ඨානං රමණීයං නාමා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

> ''ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ;
> යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති, තං භූමිරාමණෙය්‍යක''න්ති. (ධ. ප. 98; ථෙරගා. 991; සං. නි. 1.261);

අපරභාගෙ භගවා අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ලාභීනං යදිදං, සීවලී''ති (අ. නි. 1.198, 207) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

54. අථායස්මා සීවලිත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා පත්තඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. අනුත්තානත්ථපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

55. **සීලං තස්ස අසඞ්ඛෙය්‍ය**න්ති තස්ස පදුමුත්තරස්ස භගවතො සීලං අසඞ්ඛෙය්‍යං.

> ''නව කොටිසහස්සානි, අසීතිසතකොටියො;
> පඤ්ඤාසසතසහස්සානි, ඡත්තිංසා ච පුනාපරෙ.
>
> ''එතෙ සංවරවිනයා, සම්බුද්ධෙන පකාසිතා;
> පෙය්‍යාලමුඛෙන නිද්දිට්ඨා, සික්ඛාවිනයසංවරෙ''ති. (විසුද්ධි. 1.20; පටි. ම. අට්ඨ. 1.1.37) –

එවං වුත්තසික්ඛාපදානි භික්ඛූනං සාවකපඤ්ඤත්තිවසෙන වුත්තානි. භගවතො පන සීලං **අසඞ්ඛෙය්‍යාමෙව** සංඛාතුං ගණෙතුං අසක්කුණෙය්‍යාන්ති අත්ථො. **සමාධිවජිරූපමො** යථා වජිරං ඉන්දනීලමණිවෙළුරියමණිඵලිකමසාරගල්ලාදීනි රතනානි විජ්ඣති ඡිද්දාවඡිද්දං කරොති, එවමෙව පදුමුත්තරස්ස භගවතො ලොකුත්තරමග්ගසමාධි පටිපක්ඛපච්චනීකධම්මෙ විජ්ඣති භින්දති සමුච්ඡින්දතීති අත්ථො. **අසඞ්ඛෙය්‍යං ඤාණවරං** තස්ස බුද්ධස්ස චත්තාරි සච්චානි සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙ සඞ්ඛතාසඞ්ඛතධම්මෙ ච ජානිතුං පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථං සයම්භුඤාණසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදිඤාණසමූහං **අසඞ්ඛෙය්‍යං,** අතීතානාගතපච්චුප්පන්නාදිභෙදෙන සංඛාවිරහිතන්ති අත්ථො. **විමුත්ති ච අනොපමාති** සංකිලෙසෙහි විමුත්තත්තා සොතාපත්තිඵලාදිකා චතස්සො විමුත්තියො අනුපමා උපමාරහිතා ‘‘ඉමා විය භූතා’’ති උපමෙතුං න සක්කාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සීවලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. වඞ්ගීසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුත්ථාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිකං ආයස්මතො වඞ්ගීසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො ධම්මං සොතුං ගච්ඡන්තෙහි නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකභික්ඛුං පටිභානවන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං කත්වා – ‘‘අහම්පි අනාගතෙ පටිභානවන්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය’’න්ති පත්ථනං කත්වා සත්ථාරා බ්‍යාකතො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මාතු පරිබ්බාජිකාභාවෙන අපරභාගෙ පරිබ්බාජකොති පාකටො **වඞ්ගීසොති** ච ලද්ධනාමො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තතො ආචරියං ආරාධෙත්වා ඡවසීසජානනමන්තං නාම සික්ඛිත්වා ඡවසීසං නඛෙන ආකොටෙත්වා – ‘‘අයං සත්තො අසුකයොනියං නිබ්බත්තො’’ති ජානාති.

බ්‍රාහ්මණා ‘‘අයං අම්හාකං ජීවිකාය මග්ගො’’ති වඞ්ගීසං ගහෙත්වා ගාමනිගමරාජධානියො විචරිංසු. වඞ්ගීසො තිවස්සමත්ථකෙ මතානම්පි සීසං ආහරාපෙත්වා නඛෙන ආකොටෙත්වා – ‘‘අයං සත්තො අසුකයොනියං නිබ්බත්තො’’ති වත්වා මහාජනස්ස කඞ්ඛාච්ඡෙදනත්ථං තෙ තෙ ජනෙ ආවාහෙත්වා අත්තනො අත්තනො ගතිං කථාපෙති. තෙන තස්මිං මහාජනො අභිප්පසීදති. සො තං නිස්සාය මහාජනස්ස හත්ථතො සතම්පි සහස්සම්පි ලභති. බ්‍රාහ්මණා වඞ්ගීසං ආදාය යථාරුචි විචරිංසු. වඞ්ගීසො සත්ථු ගුණෙ සුත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිතුකාමො අහොසි. බ්‍රාහ්මණා ‘‘සමණො ගොතමො මායාය තං ආවට්ටෙස්සතී’’ති පටික්ඛිපිංසු.

වඞ්ගීසො තෙසං වචනං අනාදියිත්වා, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, පටිසන්ථාරං කත්වා, එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තං පුච්ඡි – ‘‘වඞ්ගීස, කිඤ්චි සිප්පං ජානාසී’’ති? ‘‘ආම, භො ගොතම, ඡවසීසමන්තං නාමෙකං ජානාමි, තෙන තිවස්සමත්ථකෙ මතානම්පි සීසං නඛෙන ආකොටෙත්වා නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමී’’ති. අථ සත්ථා තස්ස එකං නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං, එකං මනුස්සෙසු, එකං දෙවෙසු, එකං පරිනිබ්බුතස්ස සීසං ආහරාපෙත්වා දස්සෙසි. සො පඨමසීසං ආකොටෙත්වා, ‘‘භො ගොතම, අයං සත්තො නිරයෙ නිබ්බත්තො’’ති ආහ. සාධු වඞ්ගීස, සුට්ඨු තයා දිට්ඨං, ‘‘අයං සත්තො කුහිං නිබ්බත්තො’’ති පුච්ඡි. ‘‘මනුස්සලොකෙ’’ති. ‘‘අයං කුහි’’න්ති? ‘‘දෙවලොකෙ’’ති. තිණ්ණන්නම්පි නිබ්බත්තට්ඨානං කථෙසි. පරිනිබ්බුතස්ස පන සීසං නඛෙන ආකොටෙන්තො නෙව අන්තං න කොටිං පස්සි. අථ නං සත්ථා ‘‘න සක්කොසි, වඞ්ගීසා’’ති පුච්ඡි. ‘‘පස්සථ, භො ගොතම, උපපරික්ඛාමි තාවාති පුනප්පුනං පරිවත්තෙත්වාපි බාහිරකමන්තෙන ඛීණාසවස්ස සීසං ජානිතුං න සක්කොති. අථස්ස මත්ථකතො සෙදො මුච්චි. සො ලජ්ජිත්වා තුණ්හී අහොසි’’. අථ නං සත්ථා ‘‘කිලමසි, වඞ්ගීසා’’ති ආහ. ‘‘ආම, භො ගොතම, ඉමස්ස නිබ්බත්තට්ඨානං ජානිතුං න සක්කොමි. සචෙ තුම්හෙ ජානාථ, කථෙථා’’ති. ‘‘වඞ්ගීස, අහං එතම්පි ජානාමි, ඉතො උත්තරිපි ජානාමී’’ති වත්වා –

> ‘‘චුතිං යො වෙදි සත්තානං, උපපත්තිඤ්ච සබ්බසො;
> අසත්තං සුගතං බුද්ධං, තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං.
>
> ‘‘යස්ස ගතිං න ජානන්ති, දෙවා ගන්ධබ්බමානුසා;
> ඛීණාසවං අරහන්තං, තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ’’න්ති. (ධ. ප. 419-420; සු. නි. 648-649) –

ඉමා ද්වෙ ගාථායො අභාසි. සො තෙන හි, භො ගොතම, තං විජ්ජං මෙ දෙථාති අපචිතිං දස්සෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි. සත්ථා ‘‘අම්හෙහි සමානලිඞ්ගස්ස දෙමා’’ති ආහ. වඞ්ගීසො ‘‘යං කිඤ්චි කත්වා මයා ඉමං මන්තං ගහෙතුං වට්ටතී’’ති බ්‍රාහ්මණෙ උපගන්ත්වා ආහ – ‘‘තුම්හෙ මයි පබ්බජන්තෙ මා චින්තයිත්ථ, අහං මන්තං උග්ගණ්හිත්වා සකලජම්බුදීපෙ ජෙට්ඨකො භවිස්සාමි, තුම්හාකම්පි තෙන භද්දමෙව භවිස්සතී’’ති සො මන්තත්ථාය සත්ථු සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තදා ච ථෙරො නිග්‍රොධකප්පො භගවතො සන්තිකෙ ඨිතො හොති, තං භගවා ආණාපෙසි – ‘‘නිග්‍රොධකප්ප, ඉමං පබ්බාජෙහී’’ති. ථෙරො සත්ථු ආණාය තං පබ්බාජෙත්වා ‘‘මන්තපරිවාරං තාව උග්ගණ්හාහී’’ති ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං විපස්සනාකම්මට්ඨානඤ්ච ආචික්ඛි. සො ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං සජ්ඣායන්තොව විපස්සනාය කම්මට්ඨානං පට්ඨපෙසි. බ්‍රාහ්මණා තං උපසඞ්කමිත්වා – ‘‘කිං, භො වඞ්ගීස, සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගහිත’’න්ති පුච්ඡිංසු. ‘‘ආම සික්ඛිතං’’. ‘‘තෙන හි එහි ගමිස්සාමා’’ති. ‘‘කිං

සිප්පසික්ඛනෙන, ගච්ඡථ තුම්හෙ න මය්හං තුම්හෙහි කත්තබ්බකිච්ච''න්ති. බ්‍රාහ්මණා ''ත්වම්පි දානි සමණස්ස ගොතමස්ස වසං ආපන්නො, මායාය ආවට්ටිතො, කිං මයං තව සන්තිකෙ කරිස්සාම''ති ආගතමග්ගෙනෙව පක්කමිංසු. වඞ්ගීසො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

96. එවං ථෙරො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. අනුත්තානත්ථමෙව වණ්ණයිස්සාම.

99. **පභාහි අනුරඤ්ජන්තො**ති සො පදුමුත්තරො භගවා නීලපීතාදිඡබ්බණ්ණපභාහි රංසීහි අනුරඤ්ජන්තො ජලන්තො සොභයමානො විජ්ජොතමානොති අත්ථො. **වෙනෙය්‍යපදුමානි සො**ති පදුමුත්තරසූරියො අත්තනො වචනසඞ්ඛාතෙන සූරියරංසියා වෙනෙය්‍යජනසඞ්ඛාතපදුමානි විසෙසෙන බොධෙන්තො පබොධෙන්තො අරහත්තමග්ගාධිගමෙන ඵුල්ලිතානි කරොතීති අත්ථො.

100. **වෙසාරජ්ජෙහි සම්පන්නො**ති –

''අන්තරායෙ ච නිය්‍යානෙ, බුද්ධත්තෙ ආසවක්ඛයෙ;
එතෙසු චතුට්ඨානෙසු, බුද්ධො සුට්ඨු විසාරදො''ති. –

එවං වුත්තචතුවෙසාරජ්ජඤාණෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගීභූතො සමන්නාගතොති අත්ථො.

105. **වාගීසො වාදිසූදනො**ති වාදීනං පණ්ඩිතජනානං ඊසො පධානො ''වාදීසො''ති වත්තබ්බෙ ද-කාරස්ස ග-කාරං කත්වා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සකත්ථපරත්ථවාදං සූදති පග්ඝරාපෙති පාකටං කරොතීති වාදිසූදනො.

110. **මාරමසනා**ති ඛන්ධමාරාදයො පඤ්චමාරෙ මසති පරාමසති විද්ධංසෙතීති මාරමසනො. **දිට්ඨිසූදනා**ති වොහාරපරමත්ථසඞ්ඛාතං දිට්ඨිදස්සනං සූදති පග්ඝරං දීපෙතීති දිට්ඨිසූදනො.

111. **විස්සාමභූමි සන්තාන**න්ති සකලසංසාරසාගරෙ සන්තානං කිලමන්තානං සොතාපත්තිමග්ගාදිඅධිගමාපනෙන විස්සමභූමි විස්සමට්ඨානං වූපසමනට්ඨානන්ති අත්ථො.

132. **තතොහං විහතාරම්භො**ති තතො පච්චෙකබුද්ධස්ස සරීරදස්සනෙන අහං විහතාරම්භො විනට්ඨසාරම්භො, විනට්ඨමානො නිම්මදො හුත්වා පබ්බජ්ජං සං සුට්ඨු යාචිං සංයාචිං ආරොචෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වඞ්ගීසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. නන්දකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පඤ්චමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො නන්දකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරොතිආදි සබ්බං පාඨානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නන්දකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කාළුදායිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො කාළුදායිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුලප්පසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තජ්ජං අභිනීහාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සත්ථාපි ඛ්‍යාකාසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං බොධිසත්තස්ස මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ දෙවලොකතො චවිත්වා කපිලවත්ථුස්මිංයෙව අමච්චකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. බොධිසත්තෙන සහ එකදිවසෙයෙව ජාතො, තංදිවසංයෙව නං දුකූලචුම්බටකෙන නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං නයිංසු. බොධිසත්තෙන හි සද්ධිං බොධිරුක්ඛො, රාහුලමාතා, චත්තාරො නිධී , ආරොහනියහත්ථී, කණ්ඩකො, ඡන්නො, කාළුදායීති ඉමෙ සත්ත එකදිවසෙ ජාතත්තා සහජාතා නාම අහෙසුං. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ සකලනගරස්ස උදග්ගචිත්තදිවසෙ ජාතත්තා **උදායී**ත්වෙව නාමං කරිංසු. ථොකං කාළධාතුකත්තා පන කාළුදායීති පඤ්ඤායිත්ථ. සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කුමාරකීළං කීළන්තො වුද්ධිං අගමාසි.

අපරභාගෙ ලොකනාථෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරං එකං අමච්චං “පුත්තං මෙ ඉධානෙහී”ති පෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලායං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පාපුණි. අථ නෙ සත්ථා “එථ, භික්ඛවො”ති හත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තංඛණංයෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තප්පත්තතො පට්ඨාය අරියා නාම මජ්ඣත්තාව හොන්ති, තස්මා රඤ්ඤා පෙසිතසාසනං දසබලස්ස නාරොචෙසි. රාජා නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුය්‍යතීති අපරම්පි අමච්චං පුරිසසහස්සපරිවාරං පෙසෙසි. තස්මිම්පි තථා පටිපන්නෙ අපරම්පීති එතෙන නයෙන නවපුරිසසහස්සපරිවාරෙ නව අමච්චෙ පෙසෙසි. සබ්බෙ ගන්ත්වා අරහත්තං පත්වා තුණ්හීභූතා අහෙසුං.

අථ රාජා චින්තෙසි – “එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන දසබලස්ස ඉධාගමනත්ථාය න කිඤ්චි කථයිංසු, අයං ඛො පන උදායී දසබලෙන සමවයො සහපංසුකීළිකො, මයි ච සිනෙහවා, ඉමං පෙසෙස්සාමී”ති. අථ තං පක්කොසාපෙත්වා, “තාත, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො ගන්ත්වා දසබලං ඉධානෙහී”ති වත්වා පෙසෙසි. සො පන ගච්ඡන්තො “සචාහං, දෙව, පබ්බජිතුං ලභිස්සාමි, එවාහං භගවන්තං ඉධානෙස්සාමී”ති වත්වා රඤ්ඤා “පබ්බජිතොපි මම පුත්තං දස්සෙහී”ති වුත්තො රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි. සො අරහත්තං පත්වා – “න තාවායං දසබලස්ස කුලනගරං ගන්තුං කාලො, වස්සන්තෙ පන උපගතෙ පබ්බතෙසු වනසණ්ඩෙසු හරිතතිණසඤ්ඡන්නාය භූමියා ගමනකාලො භවිස්සතී”ති ගමනකාලං ආගමෙන්තො වස්සන්තෙ සම්පත්තෙ සත්ථු කුලනගරං ගන්තුං ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසි. වුත්තඤ්චෙතං ථෙරගාථාය (ථෙරගා. 527-530) –

“අඞ්ගාරිනො දානි දුමා භදන්තෙ, ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය;
තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රසානං.

“දුමානි ඵුල්ලානි මනොරමානි, සමන්තතො සබ්බදිසා පවන්ති;
පත්තං පහාය ඵලමාසසානා, කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර.

“නෙවාතිසීතං න පනාතිඋණ්හං, සුඛා උතු අද්ධනියා භදන්තෙ;
පස්සන්තු තං සාකියා කොළියා ච, පච්ඡාමුඛං රොහිනියං තරන්තං.

“ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, බීජං ආසාය වප්පති;
ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනහාරකා;
යාය ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු.

“නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛඡාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනි. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.225);

“පුනප්පුනඤ්චෙව වපන්ති බීජං, පුනප්පුනං වස්සති දෙවරාජා;
පුනප්පුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා, පුනප්පුනං ධඤ්ඤමුපෙති රට්ඨං.

“පුනප්පුනං යාචනකා චරන්ති, පුනප්පුනං දානපතී දදන්ති;
පුනප්පුනං දානපතී දදිත්වා, පුනප්පුනං සග්ගමුපෙන්ති ඨානං.

“වීරො හවෙ සත්තයුගං පුනෙති; යස්මිං කුලෙ ජායති භූරිපඤ්ඤො;
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො, තයා හි ජාතො මුනි සච්චනාමො.

“සුද්ධොදනො නාම පිතා මහෙසිනො, බුද්ධස්ස මාතා පන මායනාමා;
යා බොධිසත්තං පරිහරිය කුච්ඡිනා, කායස්ස භෙදා තිදිවම්හි මොදති.

“සා ගොතමී කාලකතා ඉතො චුතා, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතා;
සා මොදති කාමගුණෙහි පඤ්චහි, පරිවාරිතා දෙවගණෙහි තෙහි.

“බුද්ධස්ස පුත්තොම්හි අසය්හසාහිනො, අඞ්ගීරසස්සප්පටිමස්ස තාදිනො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසී”ති. (ථෙරගා. 531-536);

“අම්බා පනසා කපිට්ඨා ච, පුප්ඵපල්ලවලඞ්කතා;
ධුවප්ඵලානි සවන්ති, බුද්ධාමධුකකූපමා;
සෙවමානො උභො පස්සෙ, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

‘‘ජම්බූ සුමධුරා නීපා, මධුගණ්ඩිදිවජ්ඵලා;
තා උභොසු පජ්ජොතන්ති, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘තිණ්ඩුකානි පියාලානි, සොණ්ණවණ්ණා මනොරමා;
බුද්දකප්පඵලා නිච්චං, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘කදලී පඤ්චමොච්චි ච, සුපක්කඵලභූසිතා;
උභොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘මධුප්ඵලධරා නිච්චං, මොරරුක්ඛා මනොරමා;
බුද්දකප්පඵලා නිච්චං, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘හින්තාලතාලපන්තී ච, රජතක්ඛන්ධොව ජොතරෙ;
සුපක්කඵලසඤ්ඡන්නා, බුද්දකප්පා මධුස්සවා;
ඵලානි තානි ඛාදන්තෙ, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘උදුම්බරාරුණාවණ්ණා , සදාසුමධුරප්ඵලා;
උභොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘ඉත්ථම්භූතා අනෙකා තෙ, නානාඵලධරා දුමා;
උභොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘චම්පකා සලළා නාගා, සුගන්ධා මාලුතෙරිතා;
සුපුප්ඵිතග්ගා ජොතන්ති, සුගන්ධෙනාභිපූජයුං;
සාදරා විනතානෙව, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘පුන්නාගා ගිරිපුන්නාගා, පුප්ඵිතා ධරණීරුහා;
සුපුප්ඵිතග්ගා ජොතන්ති, සුගන්ධෙනාභිපූජයුං;
සාදරා විනතුග්ගග්ගා, ගන්තුකාලො මහායස.

‘‘අසොකා කොවිළාරා ච, සොමනස්සකරා වරා;
සුගන්ධා කණ්ණිකා බන්ධා, රත්තවණ්ණෙහි භූසිතා;
සාදරා විනතුග්ගග්ගා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘කණ්ණිකාරා ඵුල්ලිතා නිච්චං, සොවණ්ණරංසිජොතකා;
දිබ්බගන්ධා පවායන්ති, දිසා සබ්බානි සොභයං;
සාදරා විනතානෙව, සමයො තෙ මහායස.

‘‘සුපත්තා ගන්ධසම්පන්නා, කෙතකී ධනුකෙතකී;
සුගන්ධා සම්පවායන්ති, දිසා සබ්බාභිගන්ධිනො;
සාදරා පූජයන්තාව, සමයො තෙ මහායස.

‘‘මල්ලිකා ජාතිසුමනා, සුගන්ධා බුද්දමල්ලිකා;
දිසා සබ්බා පවායන්ති, උභො මග්ගෙ පසොභයං;
සාදරා තෙ පලම්බන්ති, සමයො තෙ මහායස.

‘‘සින්ධුවාරා සීතගන්ධා, සුගන්ධා මාලුතෙරිතා;
දිසා සබ්බාභිපූජෙන්තා, උභො මග්ගෙ පසොභයං;
සාදරා විනතුග්ගග්ගා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘සීහා කෙසරසීහා ච, චතුප්පදනිසෙවිතා;
අච්ඡම්භීතා සූරාපානෙ, මිගරාජා පතාපිනො.

‘‘සීහනාදෙන පූජෙන්ති, සාදරා තෙ මිගාභිභූ;
මග්ගම්හි උභතො වූළ්හා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘බ්‍යග්ඝා සින්ධවා නකුලා, සාධුරූපා භයානකා;

ආකාසෙ සම්පතන්තාව, නිබ්භීතා යෙන කෙනචි;
තෙහි තෙ සාදරා නතා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘තිධා පභින්නා ඡද්දන්තා, සුරූපා සුස්සරා සුභා;
සත්තප්පතිට්ඨිතඞ්ගා තෙ, උභො මග්ගෙසු කූජිනො;
සාදරා භාසමානාව, සමයො තෙ මහායස.

‘‘මිගා වරාහා පසදා, චිත්‍රාසාවයවා සුභා;
ආරොහපරිණාහෙන, සුරූපා අඞ්ගසංයුතා;
උභො මග්ගෙ ගායමානාව, සමයො තෙ මහායස.

‘‘ගොකණ්ණා සරභා රුරූ, ආරොහපරිණාහිනො;
සුරූපා අඞ්ගසම්පන්නා, සෙවමානාව අච්ඡරුං;
සෙවමානා තෙහි තදා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘දීපී අච්ඡා තරච්ඡා ච, තුදරා වරුණා සදා;
තෙ දානි සික්ඛිතා සබ්බෙ, මෙත්තාය තව තාදිනො;
තෙ පච්චසෙවකා අද්ධා, සමයො තෙ මහායස.

‘‘සසා සිඞ්ගාලා නකුලා, කලන්දකාළකා බහූ;
කස්තුරා සූරා ගන්ධා තෙ, කෙවලා ගායමානාව.

සමයො තෙ මහායස;

‘‘මයූරා නීලගීවා තෙ, සුසිඛා සුභපක්ඛිකා;
සුපිඤ්ඡා තෙ සුනාදා ච, වෙළුරියමණිසන්නිභා;
නාදං කරොන්තා පූජෙන්ති, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘සුවණ්ණචිත්‍රහංසා ච, ජවහංසා විහාවරා;
තෙ සබ්බෙ ආසයා ඡුද්ධා, ජිනදස්සනබ්‍යාවටා;
මධුරස්සරෙන කූජන්ති, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘හංසා කොඤ්චා සුනදා තෙ, චක්කවාකා නදීචරා;
බකා බලාකා රුචිරා, ජලකාකා සරකුක්කුටා;
සාදරාභිනාදිනො එතෙ, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘චිත්‍රා සුරූපා සුස්සරා, සාළිකා සුවතණ්ඩිකා;
රුක්ඛග්ගා සම්පතන්තා තෙ, උභො මග්ගෙසු කූජිනො;
තෙසු තෙසු නිකූජන්ති, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘කොකිලා සකලා චිත්‍රා, සදා මඤ්ජුස්සරා වරා;
විම්භාපිතා තෙ ජනතං, සද්ධිමිත්තාදිකෙ සුරා;
සරෙහි පූජයන්තාව, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘භිඞ්කා කුරරා සාරා, පූරිතා කානනෙ සදා;
නින්නාදයන්තා පවනං, අඤ්ඤමඤ්ඤසමඞ්ගිනො;
ගායමානා සරෙනෙව, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘තිත්තිරා සුසරා සාරා, සුසරා වනකුක්කුටා;
මඤ්ජුස්සරා රාමණෙය්‍යා, කාලො තෙ පිතුදස්සනෙ.

‘‘සෙතවාලුකසඤ්ඡන්නා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
මධුරොදකසම්පුණ්ණා, සරා ජොතන්ති තෙ සදා;
තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා ච, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘කුම්භීරාමකරාකිණ්ණා , වලයා මුඤ්ජරොහිතා;
මච්ඡකච්ඡපබ්‍යාවිද්ධා, සරා සීතොදකා සුභා;

තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා ච, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘නීලුප්පලසමාකිණ්ණා, තථා රත්තුප්පලෙහි ච;
කුමුදුප්පලසංකිණ්ණා, සරා සොභන්තිනෙකධා;
තත්ථ සීතලකා තොයා, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘පුණ්ඩරීකෙහි සඤ්ඡන්නා, පදුමෙහි සමොහතා;
උභො මග්ගෙසු සොභන්ති, පොක්ඛරඤ්ඤො තහිං තහිං;
තත්ථොදකානි න්හායන්ති, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘සෙතපුලිනසංකිණ්ණා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
සීතොදකමහොසෙහි, සම්පුණ්ණා තා නදී සුභා;
උභො මග්ගෙහි සන්දන්ති, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘මග්ගස්ස උභතොපස්සෙ, ගාමනිගමසමාකුලා;
සද්ධා පසන්නා ජනතා, රතනත්තයමාමකා;
තෙසං සම්පුණ්ණසඞ්කප්පො, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

‘‘තෙසු තෙසු පදෙසෙසු, දෙවා මානුස්සකා උභො;
ගන්ධමාලාභිපූජෙන්ති, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ’’ති.

එවං ථෙරො සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි සත්ථු ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසි. අථ ඛො භගවා ‘‘කාළුදායී මම ගමනං පත්ථෙති, පූරෙස්සාමිස්ස සඞ්කප්ප’’න්ති තත්ථ ගමනෙ බහූනං විසෙසාධිගමං දිස්වා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො රාජගහතො අතුරිතචාරිකාවසෙන වුත්තප්පකාරඵලාඵලෙ අනුභවන්තො ද්විපදචතුප්පදාදිසමූහානං සෙවනපූජාය පූජියමානො වුත්තප්පකාරසුගන්ධපුප්ඵගන්ධෙහි ගන්ධියමානො ගාමනිගමවාසීනං සඞ්ගහං කුරුමානො කපිලවත්ථුගාමිමග්ගං පටිපජ්ජි. ථෙරො ඉද්ධියා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ ඨිතො අදිට්ඨපුබ්බං වෙසං දිස්වා, රඤ්ඤා – ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති පුච්ඡිතො ‘‘සචෙ අමච්චපුත්තං තයා භගවතො සන්තිකෙ පෙසිතං න ජානාසි, එවං ජානාහී’’ති වදන්තො –

‘‘බුද්ධස්ස පුත්තොම්හි අසය්හසාහිනො, අඞ්ගීරසස්සප්පටිමස්ස තාදිනො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසී’’ති. (ථෙරගා. 536) – ගාථමාහ;

තත්ථ **බුද්ධස්ස පුත්තොම්හීති** සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස උරෙ වායාමජනිතාහි ධම්මදෙසනාහි ජාතතාය ඔරසපුත්තො අම්හි. **අසය්හසාහිනොති** අභිසම්බොධිතො පුබ්බෙ ඨපෙත්වා මහාබොධිසත්තං අඤ්ඤෙහි සහිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හස්ස සකලබොධිසම්භාරස්ස, මහාකරුණාකරස්ස ච සහනතො තතො පරම්පි අඤ්ඤෙහි සහිතුං අභිභවිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හානං පඤ්චන්නං මාරානං සහනතො අභිභවනතො ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිආදිවිභාගාවබොධෙන යථාරහං වෙනෙය්‍යානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි අනුසාසනීසඞ්ඛාතස්ස අඤ්ඤෙහි අසය්හස්ස බුද්ධකිච්චස්ස සහනතො තත්ථ වා සාධුකාරිභාවතො අසය්හසාහිනො. **අඞ්ගීරසස්සාති** අඞ්ගීකතසීලාදිසම්පත්තිකස්ස. ‘‘අඞ්ගමඞ්ගෙහි නිච්ඡරණකඔභාසස්සා’’ති අපරෙ. කෙචි පන ‘‘අඞ්ගීරසො සිද්ධත්ථොති ඉමානි ද්වෙ නාමානි පිතරායෙව ගහිතානී’’ති වදන්ති. **අප්පටිමස්සාති** අනුපමස්ස ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො. **පිතුපිතා මය්හං තුවංසීති** අරියජාතිවසෙන මය්හං පිතු සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකවොහාරවසෙන ත්වං පිතා අසි. **සක්කාති** වංසෙන රාජානං ආලපති. **ධම්මෙනාති** සභාවෙන අරියජාතිලොකියජාතීහි ද්වින්නං ජාතීනං සභාවසමොධානෙන. **ගොතමාති** ගොත්තෙන රාජානං ආලපති. **අය්‍යකොසීති** පිතාමහො අහොසි. එත්ථ ච ‘‘බුද්ධස්ස පුත්තොම්හී’’තිආදිං වදන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

එවං පන අත්තානං ජානාපෙත්වා හට්ඨතුට්ඨෙන රඤ්ඤා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා පත්තෙ දින්නෙ ගමනාකාරං දස්සෙසි. ‘‘කස්මා ගන්තුකාමත්ථ, භුඤ්ජථා’’ති වුත්තෙ, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමීති. කහං පන සත්ථාති? වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය මග්ගං පටිපන්නොති. තුම්හෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජථ, අඤ්ඤං භගවතො හරථ. යාව ච මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොයෙව පිණ්ඩපාතං හරථාති. ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා රඤ්ඤො ච පරිසාය ච ධම්මං දෙසෙත්වා සත්ථු ආගමනතො පුරෙතරමෙව රාජනිවෙසනං රතනත්තයගුණෙසු අභිප්පසන්නං කරොන්තො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව සත්ථු ආහරිතබ්බභත්තපුණ්ණං පත්තං ආකාසෙ විස්සජ්ජෙත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං උපනෙත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථාපි තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. එවං සට්ඨියොජනං මග්ගං දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්තස්ස භගවතො රාජගෙහතො භත්තං ආහරිත්වා අදාසි. භගවා කමෙන කපිලවත්ථුනගරං පත්වා පුනදිවසෙ රාජවීථියං පිණ්ඩාය චරති. තං සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා තත්ථ ගන්ත්වා, ‘‘මා එවං කත්තබ්බං මඤ්ඤි, නයිදං රාජවංසප්පවෙණී’’ති. ‘‘අයං තුම්හාකං, මහාරාජ, වංසො, ඊදිසො අම්හාකං පන බුද්ධවංසො’’ති වත්වා –

‘‘උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය, ධම්මං සුචරිතං චරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි ච.

‘‘ධම්මං චරෙ සුචරිතං, න නං දුච්චරිතං චරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා’’ති. (ධ. ප. 168-169) –

ධම්මං දෙසෙසි. රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො රාජා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සකමන්දිරෙ භොජෙත්වා සම්පවාරෙත්වා භොජනාවසානෙ **ධම්මපාල**ජාතකං (ජා. 1.10.92 ආදයො) සුත්වා සපරිසො අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. අපරභාගෙ සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා නිපන්නොව අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බායි.

තතො භගවා රාහුලමාතුයා බිම්බාදෙවියා පාසාදං ගන්ත්වා තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා සොකං විනොදෙත්වා **චන්දකින්නරී**ජාතකදෙසනාය (ජා. 1.14.18 ආදයො) පසාදං ජනෙත්වා නිග්‍රොධාරාමං අගමාසි. අථ බිම්බාදෙවී පුත්තං රාහුලකුමාරං ආහ – ‘‘ගච්ඡ, තව පිතු සන්තකං ධනං යාචාහී’’ති. කුමාරො ‘‘දායජ්ජං , මෙ සමණ, දෙහී’’ති වත්වා භගවන්තං අනුබන්ධිත්වා, ‘‘සුඛා, තෙ සමණ, ඡායා’’ති වදන්තො ගච්ඡති. තං භගවා නිග්‍රොධාරාමං නෙත්වා ‘‘ලොකුත්තරදායජ්ජං ගණ්හාහී’’ති වත්වා පබ්බාජෙසි. අථ භගවා අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං කුලප්පසාදකානං යදිදං කාළුදායී’’ති (අ. නි. 1.219, 225) ථෙරං එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

165. ථෙරො පත්තඑතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිගාථායො අභාසි. තත්ථ අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

166. **ගුණාගුණවිදූ**ති ගුණඤ්ච අගුණඤ්ච ගුණාගුණං, වණ්ණාවණ්ණං, කුසලාකුසලං වා තං ජානාතීති ගුණාගුණවිදූ. **කතඤ්ඤූ**ති අඤ්ඤෙහි කතගුණං ජානාතීති කතඤ්ඤූ, එකදිවසම්පි භත්තදානාදිනා කතූපකාරස්ස රජ්ජම්පි දාතුං සමත්ථත්තා කතඤ්ඤූ. **කතවෙදී**ති කතං වින්දති අනුභවති සම්පටිච්ඡතීති කතවෙදී. **තිත්ථෙ යොජෙති පාණිනෙ**ති සබ්බසත්තෙ නිබ්බානපවෙසනුපායෙ කුසලපථෙ මග්ගෙ ධම්මදෙසනාය යොජෙති සම්පයොජෙති පතිට්ඨාපෙතීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. ගමනවණ්ණනගාථානමත්ථො ථෙරගාථායං වුත්තොයෙවාති.

කාළුදායිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අභයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො අභයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විපට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො. සො වුද්ධිමන්වාය වෙදඞ්ගපාරගො සකපරසමයකුසලො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො භගවන්තං ගාථාහි ථොමෙසි. සො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, **අභයො**ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො නිගණ්ඨෙහි සද්ධිං විස්සාසිකො හුත්වා චරන්තො එකදිවසං නිගණ්ඨෙන නාටපුත්තෙන සත්ථු වාදාරොපනත්ථාය පෙසිතො නිපුණපඤ්හං පුච්ඡිත්වා නිපුණබ්‍යාකරණං සුත්වා පසන්නො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානානුරූපං ඤාණං පෙසෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

195. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අභයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ලොමසකඞ්ගියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ**තිආදිකං ආයස්මතො ලොමසකඞ්ගියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො අහොසි. අපරො චන්දනො නාම තස්ස සහායො වාසි. තෙ ද්වෙපි සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසා පබ්බජිත්වා යාවජීවං සීලං රක්ඛිත්වා සුපරිසුද්ධසීලා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං බුද්ධන්තරං දිබ්බසුඛං අනුභවිංසු. තෙසු අයං ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරො චන්දනො දෙවපුත්තො හුත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. අථ සො සක්‍යකුලප්පසාදකෙන කාළුදායිනා ආරාධිතෙන භගවතා සක්‍යරාජූනං මානමද්දනාය කතං **වෙස්සන්තරධම්මදෙසනායං** (ජා. 2.22.1655 ආදයො) පොක්ඛරවස්සඉද්ධිපාටිහාරියං දිස්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා මජ්ඣිමනිකායෙ වුත්තං

භද්දෙකරත්තසුත්තන්තදෙසනං සුත්වා අරඤ්ඤවාසං වසන්තො භද්දෙකරත්තසුත්තන්තදෙසනානුසාසනං (ම. නි. 3.286 ආදයො) සරිත්වා තදනුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

225. අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ කප්පො තාව චතුබ්බිධො – සාරකප්පො, වරකප්පො, මණ්ඩකප්පො, භද්දකප්පොති. තෙසු යස්මිං කප්පෙ එකො බුද්ධො උප්පජ්ජති, අයං **සාරකප්පො** නාම. යස්මිං ද්වෙ වා තයො වා බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං **වරකප්පො** නාම. යස්මිං චත්තාරො බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං **මණ්ඩකප්පො** නාම. යස්මිං පඤ්ච බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං **භද්දකප්පො** නාම. අඤ්ඤත්ථ පන –

> ‘‘සාරකප්පො මණ්ඩකප්පො, සාරමණ්ඩකප්පො තථා;
> වරකප්පො භද්දකප්පො, කප්පා පඤ්චවිධා සියුං.
>
> ‘‘එකො ද්වෙ තයො චත්තාරො, පඤ්ච බුද්ධා යථාක්කමං;
> එතෙසු පඤ්චකප්පෙසු, උප්පජ්ජන්ති විනායකා’’ති. –

එවං පඤ්ච කප්පා වුත්තා. තෙසු අයං කප්පො ‘‘කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො ගොතමො මෙත්තෙය්‍යො’’ති පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතත්තා භද්දකප්පො නාම ජාතො.

තස්මා ඉමස්මිං භද්දකප්පම්හි කස්සපො නායකො උප්පජ්ජීති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ලොමසකඞ්ගියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. වනවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ**තිආදිකං ආයස්මතො වනවච්ඡත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො, තතො චුතො අරඤ්ඤායතනෙ භික්ඛූනං සමීපෙ කපොතයොනියං නිබ්බත්තො. තෙසු මෙත්තචිත්තො ධම්මං සුත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මාතුකුච්ඡිගතකාලෙයෙව මාතු දොහළො උදපාදි වනෙ වසිතුං වනෙ විජායිතුං . තතො ඉච්ඡානුරූපවසෙන වනෙ වසන්තියා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. ගබ්භතො නික්ඛන්තඤ්ච නං කාසාවඛණ්ඩෙන පටිග්ගහෙසුං. තදා බොධිසත්තස්ස උප්පන්නකාලො, රාජා තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා සහෙව පොසෙසි. අථ බොධිසත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කත්වා බුද්ධෙ ජාතෙ සො මහාකස්සපස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තස්සොවාදෙ පසන්නො තස්ස සන්තිකා බුද්ධුප්පාදභාවං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අරහා අහොසි.

251. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ**තිආදිමාහ. තත්ථ **බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො**ති එත්ථ බ්‍රාහ්මණානං බන්ධු ඤාතකොති බ්‍රාහ්මණබන්ධූති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ‘‘බ්‍රහ්මබන්ධූ’’ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ලොකත්තයබ්‍යාපකයසත්තා මහායසො. සෙසං සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වනවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. චූළසුගන්ධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දසමාපදානෙ **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ**තිආදිකං ආයස්මතො සුගන්ධත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සබ්බදා නමස්සමානො මහාදානං දදමානො මාසස්ස සත්තක්ඛත්තුං භගවතො ගන්ධකුටියා චතුජ්ජාතිගන්ධෙන විලිම්පෙසි. ‘‘මම නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරතො සුගන්ධගන්ධො නිබ්බත්තතූ’’ති පත්ථනං අකාසි. භගවා තං බ්‍යාකාසි. සො යාවතායුකං ඨත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තො තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො කාමාවචරලොකං සරීරගන්ධෙන සුගන්ධං කුරුමානො **සුගන්ධදෙවපුත්තො**ති පාකටො අහොසි. සො දෙවලොකසම්පත්තියො අනුභවිත්වා තතො චුතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස මාතුකුච්ඡිගතස්සෙව මාතුයා සරීරගන්ධෙන සකලගෙහං සකලනගරඤ්ච සුගන්ධෙන එකගන්ධං අහොසි, ජාතක්ඛණෙ සකලං සාවත්ථිනගරං සුගන්ධකරණ්ඩකො විය අහොසි, තෙනස්ස **සුගන්ධො**ති නාමං කරිංසු. සො වුද්ධිං අගමාසි. තදා සත්ථා සාවත්ථියං පත්වා ජෙතවනමහාවිහාරං පටිග්ගහෙසි, තං දිස්වා පසන්නමානසො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං

පාපුණි. තස්ස උප්පන්නදිවසතො පට්ඨාය යාව පරිනිබ්බානා එත්ථන්තරෙ නිපන්නට්ඨානාදීසු සුගන්ධමෙව වායි. දෙවාපි දිබ්බචුණ්ණදිබ්බගන්ධපුප්ඵානි ඔකිරන්ති.

272. සොපි ථෙරො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙති**ආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව, කෙවලං පුඤ්ඤනානත්තං නාමනානත්තඤ්ච විසෙසො.

චූළසුගන්ධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පඤ්චපඤ්ඤාසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

56. යසවග්ගො

1. යසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡප්පඤ්ඤාසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ **මහාසමුද්දං ඔග්ගය්හා**තිආදිකං ආයස්මතො යසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං අත්තනො භවනං නෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි, භගවන්තං මහග්ඝෙන තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසි, එකෙකඤ්ච භික්ඛුං මහග්ඝෙනෙව පච්චෙකදුස්සයුගෙන සබ්බෙන ච සමණපරික්ඛාරෙන. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා මහාබොධිමණ්ඩලං සත්තහි රතනෙහි පූජෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. එවං සො සුගතීසුයෙව සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ බාරාණසියං මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො හුත්වා සුජාතාය භගවතො ඛීරපායාසං දින්නාය සෙට්ඨිධීතාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, **යසො** නාම නාමෙන පරමසුඛුමාලො. තස්ස තයො පාසාදා හොන්ති – එකො හෙමන්තිකො, එකො ගිම්හිකො, එකො වස්සිකොති. සො වස්සිකෙ පාසාදෙ වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ නිප්පුරිසෙහි තූරියෙහි පරිචාරයමානො වසති, හෙට්ඨාපාසාදං න ඔතරති. හෙමන්තිකෙ පාසාදෙ චත්තාරො මාසෙ සුඵුසිතවාතපානකවාටෙ තත්ථෙව පටිවසති. ගිම්හිකෙ පාසාදෙ බහුකවාටවාතපානජාලාහි සම්පන්නෙ තත්ථෙව වසති. හත්ථපාදානං සුඛුමාලතාය භූමියං නිසජ්ජාදිකිච්චං නත්ථි. සිම්බලිතූලාදිපුණ්ණසභාවෙ අත්ථරිත්වා තත්ථ උපධානානි කිච්චානි කරොති. එවං දෙවලොකෙ දෙවකුමාරො විය පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතස්ස සමඞ්ගීභූතස්ස පරිචාරයමානස්ස පටිකච්චෙව නිද්දා ඔක්කමි, පරිජනස්සාපි නිද්දා ඔක්කමි, සබ්බරත්තියො ච තෙලපදීපො ඣායති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො පටිකච්චෙව පබුජ්ඣිත්වා අද්දස සකං පරිජනං සුපන්තං අඤ්ඤිස්සා කච්ඡෙ වීණං, අඤ්ඤිස්සා කණ්ඨෙ මුදිඞ්ගං, අඤ්ඤිස්සා කච්ඡෙ ආළම්බරං, අඤ්ඤං විකෙසිකං, වික්ඛෙළිකං, අඤ්ඤා විප්පලපන්තියො හත්ථපත්තං සුසානං මඤ්ඤෙ, දිස්වානස්ස ආදීනවො පාතුරහොසි, නිබ්බිදාය චිත්තං සණ්ඨාසි. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො උදානං උදානෙසි – ‘‘උපද්දුතං වත භො, උපස්සට්ඨං වත භො’’ති.

අථ ඛො යසො කුලපුත්තො සුවණ්ණපාදුකායො ආරොහිත්වා යෙන නිවෙසනද්වාරං තෙනුපසඞ්කමි, අමනුස්සා ද්වාරං විවරිංසු – ‘‘මා යසස්ස කුලපුත්තස්ස කොචි අන්තරායමකාසි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා’’ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො යෙන නගරද්වාරං තෙනුපසඞ්කමි, අමනුස්සා ද්වාරං විවරිංසු – ‘‘මා යසස්ස කුලපුත්තස්ස කොචි අන්තරායමකාසි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා’’ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො යෙන ඉසිපතනං මිගදායො තෙනුපසඞ්කමි.

තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය අජ්ඣොකාසෙ චඞ්කමති, අද්දසා ඛො භගවා යසං කුලපුත්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං, දිස්වාන චඞ්කමා ඔරොහිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො භගවතො අවිදූරෙ උදානං උදානෙසි – ‘‘උපද්දුතං වත භො, උපස්සට්ඨං වත භො’’ති. අථ ඛො භගවා යසං කුලපුත්තං එතදවොච – ‘‘ඉදං ඛො, යස, අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨං, එහි, යස, නිසීද, ධම්මං තෙ දෙසෙස්සාමී’’ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො, ‘‘ඉදං කිර අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨ’’න්ති හට්ඨො උදග්ගො සුවණ්ණපාදුකාහි ඔරොහිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි, එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස භගවා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි, සෙය්‍යථීදං, දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා භගවා අඤ්ඤාසි යසං කුලපුත්තං කල්ලචිත්තං මුදුචිත්තං විනීවරණචිත්තං උදග්ගචිත්තං පසන්නචිත්තං, අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා, තං පකාසෙසි දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යථාපි නාම සුද්ධං වත්ථං අපගතකාළකං සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, එවමෙව යසස්ස කුලපුත්තස්ස තස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති.

අථ ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස මාතා පාසාදං අභිරුහිත්වා යසං කුලපුත්තං අපස්සන්තී යෙන සෙට්ඨි ගහපති තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා සෙට්ඨිං ගහපතිං එතදවොච – ‘‘පුත්තො තෙ ගහපති යසො න දිස්සතී’’ති. අථ ඛො, සෙට්ඨි ගහපති, චතුද්දිසා අස්සදූතෙ උය්‍යොජෙත්වා සාමංයෙව යෙන ඉසිපතනං මිගදායො තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො, සෙට්ඨි ගහපති, සුවණ්ණපාදුකානං නික්ඛෙපං, දිස්වාන තංයෙව අනුගමාසි. අද්දසා ඛො භගවා සෙට්ඨිං ගහපතිං දූරතොව ආගච්ඡන්තං, දිස්වාන භගවතො එතදහොසි – ‘‘යංනූනාහං තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරෙය්‍යං, යථා සෙට්ඨි ගහපති ඉධ නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං න පස්සෙය්‍යා’’ති. අථ ඛො භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරෙසි. අථ ඛො සෙට්ඨි ගහපති යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අපි, භන්තෙ, භගවා යසං කුලපුත්තං පස්සෙය්‍යා’’ති. තෙන හි ගහපති නිසීද, අප්පෙව නාම ඉධ නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං පස්සෙය්‍යාසීති. අථ ඛො සෙට්ඨි ගහපති ‘‘ඉධෙව කිරාහං නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං පස්සිස්සාමී’’ති හට්ඨො උදග්ගො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි, එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො සෙට්ඨිස්ස ගහපතිස්ස භගවා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි...පෙ.... අපරප්පච්චයො අත්ථු සාසනෙ භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං භන්තෙ, අභික්කන්තං භන්තෙ, සෙය්‍යථාපි , භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය

'චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී'ති, එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච, උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත''න්ති. සොව ලොකෙ පඨමං උපාසකො අහොසි තෙවාචිකො.

අථ ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස පිතුනො ධම්මෙ දෙසියමානෙ යථාදිට්ඨං යථාවිදිතං භූමිං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''යසස්ස ඛො කුලපුත්තස්ස පිතුනො ධම්මෙ දෙසියමානෙ යථාදිට්ඨං යථාවිදිතං භූමිං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අභබ්බො ඛො යසො කුලපුත්තො හීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං, සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො, යංනූනාහං තං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය''න්ති. අථ ඛො භගවා තං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං පටිප්පස්සම්භෙසි. අද්දසා ඛො සෙට්ඨී ගහපති යසං කුලපුත්තං නිසින්නං, දිස්වාන යසං කුලපුත්තං එතදවොච – ''මාතා තෙ තාත, යස, පරිදෙවසොකසමාපන්නා, දෙහි මාතුයා ජීවිත''න්ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො භගවන්තං උල්ලොකෙසි. අථ ඛො භගවා සෙට්ඨිං ගහපතිං එතදවොච – ''තං කිං මඤ්ඤසි, ගහපති, යස්ස සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සෙක්ඛෙන දස්සනෙන ධම්මො දිට්ඨො විදිතො සෙය්‍යථාපි තයා, තස්ස යථාදිට්ඨං යථාවිදිතං භූමිං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, භබ්බො නු ඛො සො, ගහපති, හීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''යසස්ස ඛො, ගහපති, කුලපුත්තස්ස සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සෙක්ඛෙන දස්සනෙන ධම්මො දිට්ඨො විදිතො සෙය්‍යථාපි තයා, තස්ස යථාදිට්ඨං යථාවිදිතං භූමිං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අභබ්බො ඛො, ගහපති, යසො කුලපුත්තො හීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො''ති. ''ලාභා, භන්තෙ, යසස්ස කුලපුත්තස්ස, සුලද්ධං, භන්තෙ, යසස්ස කුලපුත්තස්ස , යථා යසස්ස කුලපුත්තස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ භගවා, අජ්ජතනාය භත්තං යසෙන කුලපුත්තෙන පච්ඡාසමණෙනා''ති . ''අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන''. අථ ඛො සෙට්ඨී ගහපති , භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො අචිරපක්කන්තෙ සෙට්ඨිම්හි ගහපතිම්හි භගවන්තං එතදවොච – ''ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද''න්ති. ''එහි භික්ඛූ''ති භගවා අවොච – ''ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චර බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා''ති, සාව තස්ස ආයස්මතො උපසම්පදා අහොසි.

1. අරහා පන හුත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **මහාසමුද්දං ඔග්ගය්හා**තිආදිමාහ. තත්ථ **සමුද්දන්**ති අඞ්ගුලිමුද්දාය සං සුට්ඨු දස්සෙතබ්බතො සමුද්දො, අථ වා සං සුට්ඨු උදියති බොභියති පසොධියති සොසනං කරොන්තො ආලුළියතීති සමුද්දො, මහන්තො ච සො සමුද්දො චාති මහාසමුද්දො, තං මහාසමුද්දං. **ඔග්ගය්හා**ති අජ්ඣොගාහෙත්වා අබ්භන්තරං පවිසිත්වා තස්ස මහාසමුද්දස්ස අන්තො පවිසිත්වා, සාමත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනන්ති දට්ඨබ්බං. **භවනං මෙ සුමාපිතන්**ති එත්ථ භවන්ති නිබ්බත්තන්ති නිවසන්ති චතූහි ඉරියාපථෙහි වාසං කප්පෙන්ති එත්ථාති භවනං, මය්හං තං භවනං තං විමානං තං පාසාදං පඤ්චපාකාරකූටාගාරෙහි සං සුට්ඨු මාපිතං නගරං, අත්තනො බලෙන සුට්ඨු නිම්මිතන්ති අත්ථො. **සුනිම්මිතා පොක්ඛරණී**ති සුමහන්තා හුත්වා භූතා ඉතා ගතා පවත්තා භණිතා කථාති පොක්ඛරණී, මච්ඡකච්ඡපපුප්ඵපුලිනතිත්ථමධුරොදකාදීහි සුට්ඨු නිබ්බත්තා නිම්මිතාති අත්ථො. **චක්කවාකූපකූජිතා**ති චක්කවාකකුක්කුටහංසාදීහි කූජිතා ඝොසිතා නාදිතා සා පොක්ඛරණීති සම්බන්ධො. ඉතො පරං නදීවනද්විපදචතුප්පදපාදපපක්ඛීනං වණ්ණඤ්ච සුමෙධස්ස භගවතො දස්සනඤ්ච නිමන්තෙත්වා සුමෙධස්ස භගවතො දානක්කමඤ්ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

ලොකාහුතිපටිග්ගහන්ති එත්ථ ලොකෙ ආහුති ලොකාහුති, කාමරූපාරූපසඞ්ඛාතස්ස ලොකස්ස ආහුතිං පූජාසක්කාරං පටිග්ගණ්හාතීති ලොකාහුතිපටිග්ගහං, සුමෙධං භගවන්තන්ති අත්ථො. සෙසං බ්‍යාකරණදානඤ්ච අරහත්තප්පත්තඵලඤ්ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

යසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. නදීකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුතියාපදානෙ **පදුමුත්තරස්ස භගවතො**තිආදිකං ආයස්මතො නදීකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනා රොපිතස්ස අම්බරුක්ඛස්ස පඨමුප්පන්නං මනොසිලාවණ්ණං එකං අම්බඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උරුවෙලකස්සපස්ස භාතා හුත්වා නිබ්බත්තො වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං අනිච්ඡන්තො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තීහි තාපසසතෙහි සද්ධිං නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා විහරති. නදීතීරෙ වසනතො කස්සපගොත්තතාය ච **නදීකස්සපො**ති සමඤ්ඤා අහොසි. තස්ස භගවා සපරිසස්ස එහිභික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. සො භගවතො ගයාසීසෙ **ආදිත්තපරියාය දෙසනාය** (මහාව. 54; සං. නි. 4.28) අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – සත්ථා යසං කුලපුත්තං පබ්බාජෙත්වා උරුවෙලායං තයො භාතිකජටිලෙ දමෙතුං යෙන උරුවෙලා තදවසරි. තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලායං තයො ජටිලා පටිවසන්ති උරුවෙලකස්සපො නදීකස්සපො

ගයාකස්සපොති, තෙසු උරුවෙලකස්සපො ජටිලො පඤ්චන්නං ජටිලසතානං නායකො හොති විනායකො අග්ගො පමුඛො පාමොක්ඛො, නදීකස්සපො ජටිලො තිණ්ණං ජටිලසතානං නායකො හොති විනායකො අග්ගො පමුඛො පාමොක්ඛො, ගයාකස්සපො ජටිලො ද්වින්නං ජටිලසතානං නායකො හොති විනායකො අග්ගො පමුඛො පාමොක්ඛො. අථ ඛො භගවා යෙන උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස අස්සමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච – ''සචෙ තෙ, කස්සප, අගරු, වසෙය්‍යාම එකරත්තං අග්‍යාගාරෙ''ති. න ඛො මෙ, මහාසමණ, ගරු, චණ්ඩෙත්ථ නාගරාජා ඉද්ධිමා ආසිවිසො ඝොරවිසො, සො තං මා විහෙඨෙසීති. දුතියම්පි ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච...පෙ.... තතියම්පි...පෙ.... සො තං මා විහෙඨෙසීති. අප්පෙව මං න විහෙඨෙය්‍ය, ඉඞ්ඝ ත්වං, කස්සප, අනුජානාහි අග්‍යාගාරන්ති . විහර, මහාසමණ, යථාසුඛන්ති. අථ ඛො භගවා අග්‍යාගාරං පවිසිත්වා තිණසන්ථාරකං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදි පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා.

අද්දසා ඛො සො නාගො භගවන්තං පවිට්ඨං, දිස්වා දුම්මනො පධූපායි. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''යංනූනාහං ඉමස්ස නාගස්ස අනුපහච්ච ඡවිඤ්ච චම්මඤ්ච මංසඤ්ච න්හාරුඤ්ච අට්ඨිඤ්ච අට්ඨිමිඤ්ජඤ්ච තෙජසා තෙජං පරියාදියෙය්‍ය''න්ති. අථ ඛො භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරිත්වා පධූපායි. අථ ඛො සො නාගො මක්ඛං අසහමානො පජ්ජලි. භගවාපි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පජ්ජලි. උභින්නං සජොතිභූතානං අග්‍යාගාරං ආදිත්තං විය හොති සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං. අථ ඛො තෙ ජටිලා අග්‍යාගාරං පරිවාරෙත්වා එවමාහංසු – ''අභිරූපො වත, භො, මහාසමණො නාගෙන විහෙඨීයතී''ති. අථ ඛො භගවා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන තස්ස නාගස්ස අනුපහච්ච ඡවිඤ්ච චම්මඤ්ච මංසඤ්ච න්හාරුඤ්ච අට්ඨිඤ්ච අට්ඨිමිඤ්ජඤ්ච තෙජසා තෙජං පරියාදියිත්වා පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස දස්සෙසි – ''අයං තෙ, කස්සප, නාගො පරියාදින්නො අස්ස තෙජසා තෙජො''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම චණ්ඩස්ස නාගරාජස්ස ඉද්ධිමතො ආසිවිසස්ස ඝොරවිසස්ස තෙජසා තෙජං පරියාදියිස්සති, න ත්වෙව ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

''නෙරඤ්ජරායං භගවා, උරුවෙලකස්සපං ජටිලං අවොච;
සචෙ තෙ කස්සප අගරු, විහරෙමු අජ්ජණ්හො අග්ගිසාලම්හී''ති.

''න ඛො මෙ මහාසමණ ගරු, ඵාසුකාමොව තං නිවාරෙමි;
චණ්ඩෙත්ථ නාගරාජා, ඉද්ධිමා ආසිවිසො ඝොරවිසො;
සො තං මා විහෙඨෙසී''ති.

''අප්පෙව මං න විහෙඨෙය්‍ය, ඉඞ්ඝ ත්වං කස්සප අනුජානාහි අග්‍යාගාරන්ති;
දින්නන්ති නං විදිත්වා, අභීතො පාවිසි භයමතීතො.

''දිස්වා ඉසිං පවිට්ඨං, අහිනාගො දුම්මනො පධූපායි;
සුමනමනසො අධිමනො, මනුස්සනාගොපි තත්ථ පධූපායි.

''මක්ඛඤ්ච අසහමානො, අහිනාගො පාවකොව පජ්ජලි;
තෙජොධාතුසුකුසලො, මනුස්සනාගොපි තත්ථ පජ්ජලි.

''උභින්නං සජොතිභූතානං,
අග්‍යාගාරං ආදිත්තං හොති සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං;
උදිච්ඡරෙ ජටිලා, අභිරූපො වත භො මහාසමණො;
නාගෙන විහෙඨීයතීති භණන්ති.

''අථ තස්සා රත්තියා අච්චයෙන, හතා නාගස්ස අච්චියො හොන්ති;
ඉද්ධිමතො පන ඨිතා, අනෙකවණ්ණා අච්චියො හොන්ති.

''නීලා අථ ලොහිතිකා, මඤ්ජිට්ඨා පීතකා ඵලිකවණ්ණායො;
අඞ්ගීරසස්ස කායෙ, අනෙකවණ්ණා අච්චියො හොන්ති.

''පත්තම්හි ඔදහිත්වා, අහිනාගං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසි;
අයං තෙ කස්සප නාගො, පරියාදින්නො අස්ස තෙජසා තෙජො''ති.

අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො භගවතො ඉමිනා ඉද්ධිපාටිහාරියෙන අභිප්පසන්නො භගවන්තං එතදවොච – ''ඉධෙව, මහාසමණ, විහර, අහං තෙ ධුවභත්තෙනා''ති.

පඨමං පාටිහාරියං.

අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස අස්සමස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ විහාසි. අථ ඛො චත්තාරො මහාරාජානො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා චතුද්දිසා අට්ඨංසු සෙය්‍යථාපි මහන්තා අග්ගික්ඛන්ධා. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කෙ නු ඛො තෙ, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා තං අභිවාදෙත්වා චතුද්දිසා අට්ඨංසු සෙය්‍යථාපි මහන්තා අග්ගික්ඛන්ධා''ති. එතෙ ඛො, කස්සප, චත්තාරො මහාරාජානො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම චත්තාරොපි මහාරාජානො උපසඞ්කමිස්සන්ති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති . අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

දුතියං පාටිහාරියං.

අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො ච. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කො නු ඛො සො, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා''ති. එසො ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානමින්දො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම සක්කොපි දෙවානමින්දො උපසඞ්කමිස්සති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති . අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

තතියං පාටිහාරියං.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො ච. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කො නු ඛො සො, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඩං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා''ති. එසො ඛො, කස්සප, බ්‍රහ්මා සහම්පති යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම බ්‍රහ්මාපි සහම්පති උපසඞ්කමිස්සති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

චතුත්ථං පාටිහාරියං.

තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො හොති, කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ආදාය අභික්කමිතුකාමා හොන්ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''එතරහි ඛො මෙ මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො, කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ආදාය අභික්කමිස්සන්ති, සචෙ මහාසමණො මහාජනකායෙ ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, මහාසමණස්ස ලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪිස්සති, මම ලාභසක්කාරො පරිහායිස්සති, අහො නූන මහාසමණො ස්වාතනාය නාගච්ඡෙය්‍යා''ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය උත්තරකුරුං ගන්ත්වා තතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අනොතත්තදහෙ පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව දිවාවිහාරං අකාසි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කිං නු ඛො, මහාසමණ, හිය්‍යො නාගමාසි, අපිච මයං තං සරාම, 'කිං නු ඛො මහාසමණො නාගච්ඡතී'ති, ඛාදනීයස්ස ච භොජනීයස්ස ච තෙ පටිවීසො ඨපිතො''ති. නනු තෙ, කස්සප, එතදහොසි – ''එතරහි ඛො මෙ මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ආදාය අභික්කමිස්සන්ති, සචෙ මහාසමණො මහාජනකායෙ ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, මහාසමණස්ස ලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪිස්සති, මම ලාභසක්කාරො පරිහායිස්සති, අහො නූන මහාසමණො ස්වාතනාය නාගච්ඡෙය්‍යා''ති, සො ඛො අහං, කස්සප, තව චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය උත්තරකුරුං ගන්ත්වා තතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අනොතත්තදහෙ පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව දිවාවිහාරං අකාසින්ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො

මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම චෙතසාපි චිත්තං පජානිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

පඤ්චමං පාටිහාරියං.

තෙන ඛො පන සමයෙන භගවතො පංසුකූලං උප්පන්නං හොති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''කත්ථ නු ඛො අහං පංසුකූලං ධොවෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය පාණිනා පොක්ඛරණිං ඛණිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං ධොවතූ''ති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකූලං පරිමද්දෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං පරිමද්දතූ''ති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං ආලම්බිත්වා උත්තරෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො කකුධෙ අධිවත්ථා දෙවතා භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සාඛං ඔනාමෙසි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, ආලම්බිත්වා උත්තරතූ''ති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකූලං විස්සජ්ජෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං විස්සජ්ජෙතූ''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කිං නු ඛො, මහාසමණ, නායං පුබ්බෙ ඉධ පොක්ඛරණී සායං ඉධ පොක්ඛරණී, නයිමා සිලා පුබ්බෙ උපනික්ඛිත්තා, කෙනිමා සිලා උපනික්ඛිත්තා, නයිමස්ස කකුධස්ස පුබ්බෙ සාඛා ඔනතා, සායං සාඛා ඔනතා''ති? ඉධ මෙ, කස්සප, පංසුකූලං උප්පන්නං අහොසි, තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – ''කත්ථ නු ඛො අහං පංසුකූලං ධොවෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානමින්දො මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය පාණිනා පොක්ඛරණිං ඛණිත්වා මං එතදවොච – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං ධොවතූ''ති. සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන පාණිනා ඛණිතා පොක්ඛරණී. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකූලං පරිමද්දෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානමින්දො මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං පරිමද්දතූ''ති? සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන උපනික්ඛිත්තා සිලා. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං ආලම්බිත්වා උත්තරෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො, කස්සප, කකුධෙ අධිවත්ථා දෙවතා මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සාඛං ඔනාමෙසි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, ආලම්බිත්වා උත්තරතූ''ති? ස්වායං ආහරහත්ථො කකුධො. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – ''කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකූලං විස්සජ්ජෙය්‍යා''න්ති? අථ ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානමින්දො මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – ''ඉධ, භන්තෙ භගවා, පංසුකූලං විස්සජ්ජෙතූ''ති? සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන උපනික්ඛිත්තා සිලාති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො මහාසමණො මහානුභාවො , යත්‍ර හි නාම සක්කොපි දෙවානමින්දො වෙය්‍යාවච්චං කරිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්ත''න්ති. ''ගච්ඡ ත්වං, කස්සප, ආයාමහ''න්ති උරුවෙලකස්සපං ජටිලං උය්‍යොජෙත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තතො ඵලං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදි. අද්දසා ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො භගවන්තං අග්‍යාගාරෙ නිසින්නං, දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච – ''කතමෙන ත්වං, මහාසමණ, මග්ගෙන ආගතො, අහං තයා පඨමතරං පක්කන්තො, සො ත්වං පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසින්නො''ති? ''ඉධාහං, කස්සප, තං උය්‍යොජෙත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තතො ඵලං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසින්නො. ඉදං ඛො, කස්සප, ජම්බුඵලං වණ්ණසම්පන්නං ගන්ධසම්පන්නං රසසම්පන්නං, සචෙ ආකඞ්ඛසි පරිභුඤ්ජා''ති. ''අලං, මහාසමණ, ත්වංයෙව තං අරහසි, ත්වංයෙව තං පරිභුඤ්ජා''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම මං පඨමතරං උය්‍යොජෙත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තතො ඵලං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහාසි.

අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි – ''කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්ත''න්ති. ''ගච්ඡ ත්වං, කස්සප, ආයාමහ''න්ති උරුවෙලකස්සපං ජටිලං උය්‍යොජෙත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තස්සා අවිදූරෙ අම්බො…පෙ…. තස්සා අවිදූරෙ ආමලකී…පෙ…. තස්සා අවිදූරෙ හරීතකී…පෙ…. තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදි. අද්දසා ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො භගවන්තං අග්‍යාගාරෙ නිසින්නං, දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච – ''කතමෙන ත්වං, මහාසමණ, මග්ගෙන ආගතො, අහං තයා පඨමතරං පක්කන්තො, සො ත්වං පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසින්නො''ති? ''ඉධාහං, කස්සප, තං උය්‍යොජෙත්වා තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසින්නො. ඉදං ඛො, කස්සප, පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං වණ්ණසම්පන්නං ගන්ධසම්පන්නං, සචෙ ආකඞ්ඛසි ගණ්හා''ති . ''අලං, මහාසමණ, ත්වංයෙව තං අරහසි, ත්වංයෙව තං ගණ්හා''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම මං පඨමතරං උය්‍යොජෙත්වා තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජටිලා අග්ගිං පරිචරිතුකාමා න සක්කොන්ති කට්ඨානි ඵාලෙතුං. අථ ඛො තෙසං ජටිලානං එතදහොසි – ''නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම කට්ඨානි ඵාලෙතු''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච – ''ඵාලියන්තු, කස්සප, කට්ඨානී''ති. ''ඵාලියන්තු, මහාසමණා''ති. සකිදෙව පඤ්ච කට්ඨසතානි ඵාලියිංසු. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම කට්ඨානිපි ඵාලියිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජටිලා අග්ගිං පරිචරිතුකාමා න සක්කොන්ති අග්ගිං උජ්ජලෙතුං. අථ ඛො තෙසං ජටිලානං එතදහොසි – ''නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම අග්ගිං උජ්ජලෙතු''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච – ''උජ්ජලියන්තු, කස්සප, අග්ගී''ති. ''උජ්ජලියන්තු, මහාසමණා''ති. සකිදෙව පඤ්ච අග්ගිසතානි උජ්ජලියිංසු. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම අග්ගීපි උජ්ජලියිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජටිලා අග්ගිං පරිචරිත්වා න සක්කොන්ති අග්ගිං විජ්ඣාපෙතුං. අථ ඛො තෙසං ජටිලානං එතදහොසි – ''නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම අග්ගිං විජ්ඣාපෙතු''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච – ''විජ්ඣායන්තු, කස්සප, අග්ගී''ති. ''විජ්ඣායන්තු, මහාසමණා''ති. සකිදෙව පඤ්ච අග්ගිසතානි විජ්ඣායිංසු. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම අග්ගීපි විජ්ඣායිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජටිලා සීතාසු හෙමන්තිකාසු රත්තීසු අන්තරට්ඨකාසු හිමපාතසමයෙ නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය උම්මුජ්ජන්තිපි නිමුජ්ජන්තිපි උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනම්පි කරොන්ති. අථ ඛො භගවා පඤ්චමත්තානි මන්දාමුඛිසතානි අභිනිම්මිනි යත්ථ තෙ ජටිලා උත්තරිත්වා විසිබ්බෙසුං. අථ ඛො තෙසං ජටිලානං එතදහොසි – ''නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථයිමා මන්දාමුඛියො නිම්මිතා''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම තාව බහූ මන්දාමුඛියොපි අභිනිම්මිනිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන මහා අකාලමෙඝො පාවස්සි, මහා උදකවාහකො සඤ්ජායි, යස්මිං පදෙසෙ භගවා විහරති සො පදෙසො උදකෙන න ඔත්ථටො හොති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''යංනූනාහං සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා චඞ්කමෙය්‍ය''න්ති. අථ ඛො භගවා සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා චඞ්කමි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො ''මාහෙව ඛො මහාසමණො උදකෙන වූළ්හො අහොසී''ති නාවාය සම්බහුලෙහි ජටිලෙහි සද්ධිං යස්මිං පදෙසෙ භගවා විහරති, තං පදෙසං අගමාසි. අද්දසා ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො භගවන්තං සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා චඞ්කමන්තං, දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච – ''ඉදං නු ත්වං, මහාසමණා''ති. ''අයමහමස්මි, කස්සපා''ති භගවා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා නාවාය පච්චුට්ඨාසි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ''මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො , යත්‍ර හි නාම උදකම්පි න පවාහිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ''න්ති.

අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''චිරම්පි ඛො ඉමස්ස මොඝපුරිසස්ස එවං භවිස්සති 'මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ'න්ති, යංනූනාහං ඉමං ජටිලං සංවෙජෙය්‍ය''න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජටිලං එතදවොච – ''නෙව ච ඛො ත්වං, කස්සප, අරහා, නාපි අරහත්තමග්ගසමාපන්නො, සාපි තෙ පටිපදා නත්ථි, යාය ත්වං අරහා වා අස්සසි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද''න්ති. ''ත්වං ඛොසි, කස්සප, පඤ්චන්නං ජටිලසතානං නායකො විනායකො අග්ගො පමුඛො පාමොක්ඛො, තෙපි තාව අපලොකෙහි, යථා තෙ මඤ්ඤිස්සන්ති, තථා තෙ කරිස්සන්තී''ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජටිලො යෙන තෙ ජටිලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ ජටිලෙ එතදවොච – ''ඉච්ඡාමහං, භො, මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, යථා භවන්තො මඤ්ඤන්ති තථා කරොන්තූ''ති. ''චිරපටිකා මයං, භො, මහාසමණෙ අභිප්පසන්නා, සචෙ භවං මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිස්සති, සබ්බෙව මයං මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිස්සාමා''ති. අථ ඛො තෙ ජටිලා කෙසමිස්සං ජටාමිස්සං ඛාරිකාජමිස්සං අග්ගිහුතමිස්සං උදකෙ පවාහෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොචුං – ''ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම උපසම්පද''න්ති. ''එථ, භික්ඛවො''ති භගවා අවොච – ''ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා''ති. සාව තෙසං ආයස්මන්තානං උපසම්පදා අහොසි.

අද්දසා ඛො නදීකස්සපො ජටිලො කෙසමිස්සං ජටාමිස්සං ඛාරිකාජමිස්සං අග්ගිහුතමිස්සං උදකෙ වුය්හමානෙ, දිස්වානස්ස එතදහොසි – ''මාහෙව මෙ භාතුනො උපසග්ගො අහොසී''ති, ජටිලෙ පාහෙසි – ''ගච්ඡථ මෙ භාතරං ජානාථා''ති, සාමඤ්ච තීහි ජටිලසතෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා උරුවෙලකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා

ආයස්මන්තං උරුවෙලකස්සපං එතදවොච – ‘‘ඉදං නු බො, කස්සප, සෙය්‍යො’’ති? ‘‘ආමාවුසො, ඉදං සෙය්‍යො’’ති. අථ බො තෙ ජටිලා කෙසමිස්සං ජටාමිස්සං ඛාරිකාජමිස්සං අග්ගිහුතමිස්සං උදකෙ පවාහෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම උපසම්පද’’න්ති. ‘‘එථ, භික්ඛවො’’ති භගවා අවොච – ‘‘ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා’’ති. සාව තෙසං ආයස්මන්තානං උපසම්පදා අහොසි.

අද්දසා බො ගයාකස්සපො ජටිලො කෙසමිස්සං ජටාමිස්සං ඛාරිකාජමිස්සං අග්ගිහුතමිස්සං උදකෙ වුය්හමානෙ, දිස්වානස්ස එතදහොසි – ‘‘මාහෙව මෙ භාතුනං උපසග්ගො අහොසී’’ති, ජටිලෙ පාහෙසි – ‘‘ගච්ඡථ මෙ භාතරො ජානාථා’’ති, සාමඤ්ච ද්වීහි ජටිලසතෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා උරුවෙලකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං උරුවෙලකස්සපං එතදවොච – ‘‘ඉදං නු බො, කස්සප, සෙය්‍යො’’ති? ‘‘ආමාවුසො, ඉදං සෙය්‍යො’’ති. අථ බො තෙ ජටිලා කෙසමිස්සං ජටාමිස්සං ඛාරිකාජමිස්සං අග්ගිහුතමිස්සං උදකෙ පවාහෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම උපසම්පද’’න්ති. ‘‘එථ, භික්ඛවො’’ති, භගවා අවොච – ‘‘ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා’’ති. සාව තෙසං ආයස්මන්තානං උපසම්පදා අහොසි.

> ‘‘භගවතො අධිට්ඨානෙන පඤ්ච කට්ඨසතානි න ඵාලියිංසු, ඵාලියිංසු, අග්ගී න උජ්ජලියිංසු, උජ්ජලියිංසු, න විජ්ඣායිංසු, විජ්ඣායිංසු, පඤ්ච මන්දාමුඛිසතානි අභිනිම්මිනි, එතෙන නයෙන අඩ්ඪුඩ්ඪපාටිහාරියසහස්සානි හොන්ති.
>
> ‘‘අථ බො භගවා උරුවෙලායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන ගයාසීසං තෙන චාරිකං පක්කාමි මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං සහස්සෙන සබ්බෙහෙව පුරාණජටිලෙහි. තත්‍ර සුදං භගවා ගයායං විහරති ගයාසීසෙ සද්ධිං භික්ඛුසහස්සෙන. තත්‍ර බො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි (සං. නි. 4.28) – ‘සබ්බං, භික්ඛවෙ, ආදිත්තං, කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, සබ්බං ආදිත්තං, චක්ඛු, භික්ඛවෙ, ආදිත්තං, රූපා ආදිත්තා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ආදිත්තං, චක්ඛුසම්ඵස්සො ආදිත්තො, යම්පිදං චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි ආදිත්තං. කෙන ආදිත්තං, රාගග්ගිනා දොසග්ගිනා මොහග්ගිනා ආදිත්තං, ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි ආදිත්තන්ති වදාමි? සොතං ආදිත්තං, සද්දා ආදිත්තා…පෙ…. ඝානං ආදිත්තං, ගන්ධා ආදිත්තා…පෙ…. ජිව්හා ආදිත්තා, රසා ආදිත්තා…පෙ…. කායො ආදිත්තො, ඵොට්ඨබ්බා ආදිත්තා…පෙ…. මනො ආදිත්තො, ධම්මා ආදිත්තා, මනොවිඤ්ඤාණං ආදිත්තං, මනොසම්ඵස්සො ආදිත්තො, යම්පිදං මනොසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි ආදිත්තං. කෙන ආදිත්තං, රාගග්ගිනා දොසග්ගිනා මොහග්ගිනා ආදිත්තං, ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි ආදිත්ත’’’න්ති වදාමි.
>
> ‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුස්මිම්පි නිබ්බින්දති, රූපෙසුපි නිබ්බින්දති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙපි නිබ්බින්දති, චක්ඛුසම්ඵස්සෙපි නිබ්බින්දති, යම්පිදං චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තස්මිම්පි නිබ්බින්දති. සොතස්මිම්පි නිබ්බින්දති, සද්දෙසුපි නිබ්බින්දති…පෙ…. ඝානස්මිම්පි නිබ්බින්දති, ගන්ධෙසුපි නිබ්බින්දති…පෙ…. ජිව්හායපි නිබ්බින්දති, රසෙසුපි නිබ්බින්දති…පෙ…. කායස්මිම්පි නිබ්බින්දති, ඵොට්ඨබ්බෙසුපි නිබ්බින්දති…පෙ…. මනස්මිම්පි නිබ්බින්දති, ධම්මෙසුපි නිබ්බින්දති, මනොවිඤ්ඤාණෙපි නිබ්බින්දති, මනොසම්ඵස්සෙපි නිබ්බින්දති, යම්පිදං මනොසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති , විරාගා විමුච්චති, විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති, ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති.

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ තස්ස භික්ඛුසහස්සස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු.

29. එවං ආදිත්තපරියායදෙසනං සුත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං සම්පත්තො නදීකස්සපො ථෙරො සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. තත්ථ **අග්ගඵල**න්ති උත්තමඵලං, අත්තනා රොපිතඅම්බරුක්ඛස්ස ආදිම්හි ගහිතඵලං වා. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නදීකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. ගයාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තතියාපදානෙ **අජිනචම්මවත්ථොහ**න්තිආදිකං ආයස්මතො ගයාකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසකප්පෙ සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං

පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං මාපෙත්වා වනමූලඵලාහාරො වසති. තෙන ච සමයෙන භගවා එකො අදුතියො තස්ස අස්සමසමීපෙනාගච්ඡි, සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො වෙලං ඔලොකෙන්තො මනොහරානි කොලඵලානි සත්ථු උපනෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ද්වීහි තාපසසතෙහි සද්ධිං ගයාය විහරති. ගයාය වසනතො හිස්ස කස්සපගොත්තතාය ච **ගයාකස්සපොති** සමඤ්ඤා අහොසි. සො භගවතො සද්ධිං පරිසාය එහිභික්ඛූපසම්පදං දත්වා නදීකස්සපස්ස වුත්තනයෙන ආදිත්තපරියාය දෙසනාය ඔවදියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

35. සො අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **අජිනචම්මවත්ථොහන්ති**ආදිමාහ . තත්ථ **අජිනචම්මවත්ථොති** තාපසපබ්බජිතත්තා අජිනචම්මනිවාසනපාවුරණොති අත්ථො. **ඛාරිභාරධරොති** තාපසකාලෙ තාපසපරික්ඛාරපරිපුණ්ණකාජධරොති අත්ථො. ඛාරිකතාපසපරික්ඛාරෙ පූරෙත්වා. **කොලං අහාසි අස්සමන්ති** කොලඵලං අස්සමෙ පූරෙත්වා අස්සමෙ නිසින්නොති අත්ථො. **අගොපයින්ති** පාඨෙ කොලඵලං පරියෙසිත්වා අස්සමං ගොපෙසිං රක්ඛින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගයාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කිමිලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුත්ථාපදානෙ **නිබ්බුතෙ කකුසන්ධම්හීති**ආදිකං ආයස්මතො කිමිලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි තස්ස ධාතුයො උද්දිස්ස සලලමාලාහි මණ්ඩපං කාරෙත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **කිමිලොති** තස්ස නාමං අකාසි. සො වයප්පත්තො භොගසම්පත්තියා පමත්තො විහරති. තස්ස ඤාණපරිපාකං ඤත්වා සංවෙගජනනත්ථං අනුපියායං විහරන්තො සත්ථා පඨමයොබ්බනෙ ඨිතං රමණීයං ඉත්ථිරූපං අභිනිම්මිනිත්වා පුරතො දස්සෙත්වා පුන අනුක්කමෙන යථා ජරාරොගවිපත්තීහි අභිභූතා දිස්සති, තථා අකාසි. තං දිස්වා කිමිලකුමාරො අතිවිය සංවෙගජාතො අත්තනො සංවෙගං පකාසෙන්තො භගවතො පාකටං කත්වා ලද්ධානුසාසනො අරහත්තං පාපුණි.

42. සො අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ කකුසන්ධම්හීති**ආදිමාහ. **බ්‍රාහ්මණම්හි වුසීමතීති** පඤ්චහි වසිතාහි වසිප්පත්තම්හි භගවති. බ්‍රාහ්මණස්ස සබ්බගුණගණෙහි මණ්ඩිතත්තා අභිවුළ්හිතත්තා බ්‍රාහ්මණම්හි කකුසන්ධෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො. සෙසං සබ්බං උත්තානමෙවාති.

කිමිලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. වජ්ජිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සහස්සරංසී භගවාතිආදිකං ආයස්මතො වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතිකප්පෙ එකං පච්චෙකබුද්ධං භික්ඛාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කදලිඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුමාරො හුත්වා නිබ්බත්ති, වජ්ජිරාජපුත්තත්තා **වජ්ජිපුත්තොත්වෙ**වස්ස සමඤ්ඤා. සො දහරො හුත්වා හත්ථිසිප්පාදිසික්ඛනකාලෙපි හෙතුසම්පන්නතාය නිස්සරණජ්ඣාසයොව හුත්වා විචරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අපරභාගෙ අචිරපරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි ධම්මං සඞ්ගායිතුං සඞ්කෙතං කත්වා මහාථෙරෙසු තත්ථ තත්ථ විහරන්තෙසු එකදිවසං ආයස්මන්තං ආනන්දං සෙඛංයෙව සමානං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා තස්ස උපරිමග්ගාධිගමාය උස්සාහං ජනෙන්තො –

> ‘‘රුක්ඛමූලගහනං පසක්කිය, නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපිය;
> ඣාය ගොතම මා ච පමාදො, කිං තෙ බිළිබිළිකා කරිස්සතී’’ති. (ථෙරගා. 119) – ගාථං අභාසි;

තත්ථ **රුක්ඛමූලගහනන්ති** රුක්ඛමූලභූතං ගහනං, ගහනඤ්හි අත්ථි, න රුක්ඛමූලං, රුක්ඛමූලඤ්ච අත්ථි, න ගහනං, තෙසු රුක්ඛමූලග්ගහණෙන ඨානස්ස ඡායාය සම්පන්නතාය වාතාතපපරිස්සයාභාවං දීපෙති, ගහනග්ගහණෙන නිවාතභාවෙන වාතපරිස්සයාභාවං ජනසම්බාධාභාවඤ්ච දස්සෙති, තදුභයෙන ච භාවනායොග්‍යතං. **පසක්කියාති** උපගන්ත්වා. **නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපියාති** ‘‘එවං මයා පටිපජ්ජිත්වා නිබ්බානං අධිගන්තබ්බ’’න්ති නිබ්බුතිං හදයෙ ඨපෙත්වා චිත්තෙ කත්වා. **ඣායාති** තිලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඣාය, විපස්සනාභාවනාසහිතං මග්ගභාවනං භාවෙහි. **ගොතමාති** ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ගොත්තෙනාලපති. **මා ච පමාදොති** අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු මා පමාදං ආපජ්ජි. ඉදානි

යාදිසො ථෙරස්ස පමාදො, තං පටික්ඛෙපවසෙන දස්සෙන්තො **"කිං තෙ බිළිබිළිකා කරිස්සතී"**ති ආහ. තත්ථ **බිළිබිළිකාති** බිළිබිළිකිරියා, බිළිබිළිතිසද්දපවත්ති යථා නිරත්ථකා, එවං බිළිබිළිකාසදිසා ජනපදඤ්ඤත්ති. **කිං තෙ කරිස්සතීති** කීදිසං අත්ථං තුය්හං සාධෙස්සති, තස්මා ජනපදඤ්ඤත්තිං පහාය සදත්ථපසුතො හොහීති ඔවාදං අදාසි.

තං සුත්වා අඤ්ඤෙහි වුත්තෙන විස්සගන්ධවායනවචනෙන සංවෙගජාතො බහුදෙව රත්තිං චඞ්කමෙන වීතිනාමෙන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසින්නමත්තොව ''කිඤ්චි සයාමී''ති සීසං බිම්බොහනමසම්පත්තං පාදං භූමිතො උග්ගතං සරීරස්ස ආකාසගතක්ඛණෙයෙව අරහත්තං පාපුණි.

49. වජ්ජිපුත්තත්ථෙරො අපරභාගෙ සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සහස්සරංසී භගවා**තිආදිමාහ. තත්ථ **සහස්සරංසීති** එත්ථ ''අනෙකසතසහස්සරංසී''ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ''සහස්සරංසී''ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. උත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ **සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො**තිආදිකං ආයස්මතො උත්තරසාමණෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන විචරති. තෙන ච සමයෙන සත්ථා තස්සෙව අනුග්ගණ්හනත්ථං වනන්තරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. සො අන්තලික්ඛෙන ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආකාසතො ඔරුය්හ සුවිසුද්ධෙහි විපුලෙහි කණිකාරපුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙසි, පුප්ඵානි බුද්ධානුභාවෙන සත්ථු උපරි ඡත්තාකාරෙන අට්ඨංසු, සො තෙන භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නචිත්තො හුත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තො යාවතායුකං තත්ථ ඨත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, **උත්තරො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා ජාතියා රූපෙන විජ්ජාය වයෙන සීලාචාරෙන ච ලොකස්ස සම්භාවනීයො ජාතො.

තස්ස තං සම්පත්තිං දිස්වා වස්සකාරො මගධමහාමත්තො අත්තනො ධීතරං දාතුකාමො හුත්වා අත්තනො අධිප්පායං පවෙදෙසි. සො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය තං පටික්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං ධම්මසෙනාපතිං පයිරුපාසන්තො තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො හුත්වා ථෙරං උපට්ඨහති.

තෙන ච සමයෙන ථෙරස්ස අඤ්ඤතරො ආබාධො උප්පන්නො, තස්ස භෙසජ්ජත්ථාය උත්තරො සාමණෙරො පාතොව පත්තචීවරමාදාය විහාරතො නික්ඛන්තො අන්තරාමග්ගෙ තළාකස්ස සමීපෙ පත්තං ඨපෙත්වා උදකසමීපං ගන්ත්වා මුඛං ධොවති. අථ අඤ්ඤතරො උමඞ්ගචොරො කතකම්මො ආරක්ඛපුරිසෙහි අනුබද්ධො අග්ගමග්ගෙන නගරතො නික්ඛමිත්වා පලායන්තො අත්තනා ගහිතං රතනභණ්ඩිකං සාමණෙරස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පලායි. සාමණෙරොපි පත්තසමීපං උපගතො. චොරං අනුබන්ධන්තා රාජපුරිසා සාමණෙරස්ස පත්තෙ භණ්ඩිකං දිස්වා ''අයං චොරො, ඉමිනා චොරියං කත''න්ති සාමණෙරං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වස්සකාරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසුං. වස්සකාරො ච තදා රඤ්ඤො විනිච්ඡයෙ නියුත්තො හුත්වා ඡෙජ්ජභෙජ්ජං අනුසාසති, සො ''පුබ්බෙ මම වචනං නාදියි, සුද්ධපාසණ්ඩියෙසු පබ්බජී''ති (ථෙරගා. අට්ඨ. 1.උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) කම්මං අසොධෙත්වා සාතුකාමත්තාව ජීවන්තමෙව තං සූලෙ උත්තාසෙසි.

අථස්ස භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා විප්ඵුරන්තහත්ථනඛමණිමයූඛසම්භින්නසිතාභතාය පග්ඝරන්තජාතිහිඞ්ගුලකසුවණ්ණරසධාරං විය ජාලාගුණ්ඨිතමුදුතලුනදීඝඞ්ගුලිහත්ථං උත්තරස්ස සීසෙ ඨපෙත්වා ''උත්තර, ඉදං තෙ පුරිමකම්මස්ස ඵලං උප්පන්නං, තත්ථ තයා පච්චවෙක්ඛණබලෙන අධිවාසනා කාතබ්බා''ති වත්වා අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. උත්තරො අමතාභිසෙකසදිසෙන සත්ථු හත්ථසම්ඵස්සෙන සඤ්ජාතප්පසාදසොමනස්සතාය උළාරපීතිපාමොජ්ජං පටිලභිත්වා යථාපරිචිතං විපස්සනාමග්ගං සමාරුළ්හො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා සත්ථු ච දෙසනාවිලාසෙන තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙ කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සූලතො උට්ඨහිත්වා පරානුද්දයාය ආකාසෙ ඨත්වා පාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාජනො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි. තාවදෙවස්ස වණො සංරුළ්හි, සො භික්ඛූහි, ''ආවුසො, තාදිසදුක්ඛං අනුභවන්තො කථං ත්වං විපස්සනං අනුයුඤ්ජිතුං අසක්ඛී''ති පුට්ඨො, ''පගෙව මෙ, ආවුසො, සංසාරෙ ආදීනවො, සඞ්ඛාරානඤ්ච සභාවො සුදිට්ඨො, එවාහං තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තොපි අසක්ඛිං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං අධිගන්තු''න්ති ආහ. ''පුබ්බජාතියා දහරකාලෙ මක්ඛිකං ගහෙත්වා නිම්බසූලකං ගහෙත්වා සූලාරොපනකීළං පටිච්ච එවං අනෙකජාතිසතෙසු සූලාරොපනදුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමාය පරියොසානජාතියා එවරූපං දුක්ඛමනුභූත''න්ති ආහ.

55. අථ අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො**තිආදිමාහ. තත්ථ අනුත්තානපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

57. **විජ්ජාධරො තදා ආසින්**ති බාහිරකමන්තාදිවිජ්ජාසිද්ධියා ආකාසගාමිසමත්ථො හුත්වා චරණවසෙන තං විජ්ජං රක්ඛිත්වා අවිනාසෙත්වා පරිහරණවසෙන විජ්ජාධරයොනි ආසිං අහොසින්ති අත්ථො. **අන්තලික්ඛචරො අහන්**ති අන්තං පරියොසානං කොටිං ලිඛතෙ සංකරිස්සතීති අන්තලික්ඛං. අථ වා අන්තං පරියොසානං ලිඛ්‍යතෙ ඔලොකියතෙ එතෙනාති අන්තලික්ඛං, තස්මිං අන්තලික්ඛෙ, ආකාසෙ චරණසීලො අහන්ති අත්ථො. **තිසූලං සුකතං ගය්හා**ති තිඛිණං සූලං, අග්ගං ආවුධං. තිසූලං සුන්දරං කතං, කොට්ටනසංසනමද්දනපහරණවසෙන සුට්ඨු කතං සූලාවුධං ගය්හ ගහෙත්වා අම්බරතො ගච්ඡාමීති අත්ථො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තාව නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

උත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අපරඋත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිකං ආයස්මතො අපරස්ස උත්තරත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො චතුන්නවුතිකප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො හුත්වා උපාසකත්තං නිවෙදෙසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අත්තනො ඤාතකෙ සන්නිපාතෙත්වා බහුපූජාසක්කාරං සංහරිත්වා ධාතුපූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උත්තරො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන සාවත්ථිං ගතො කණ්ඩම්බමූලෙ කතං යමකපාටිහාරියං දිස්වා පසීදිත්වා පුන කාළකාරාමසුත්තදෙසනාය අභිවඩ්ඪමානසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහං ගන්ත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා තත්ථෙව වසන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ බුද්ධුපට්ඨානත්ථං රාජගහතො සාවත්ථිං උපගතො භික්ඛූහි – ''කිං, ආවුසො, පබ්බජ්ජාකිච්චං තයා මත්ථකං පාපිත''න්ති පුට්ඨො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

93. අරහත්තං පන පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

අපරඋත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. භද්දජිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ **ඔගය්හාහං පොක්ඛරණි**න්තිආදිකං ආයස්මතො භද්දජිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්තො එකදිවසං සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං දිස්වා ආකාසතො ඔතරි. ඔතිණ්ණස්ස පන භගවතො මධුඤ්ච භිසමුළාලඤ්ච සප්පිඛීරඤ්ච උපනාමෙසි, තස්ස තං භගවා අනුකම්පං උපාදාය පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහද්ධනො සෙට්ඨී හුත්වා අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං භොජෙත්වා තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසි.

එවං බහුං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චවිත්වා මනුස්සලොකෙසු උප්පන්නො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධසතානි චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිත්වා තතො චුතො රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රජ්ජං අනුසාසන්තො අත්තනො පුත්තං පච්චෙකබොධිං අධිගන්ත්වා ඨිතං උපට්ඨහිත්වා තස්ස පරිනිබ්බුතස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කත්වා පූජෙසි. එවං තත්ථ තත්ථ තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භද්දියනගරෙ අසීතිකොටිවිභවස්ස භද්දියසෙට්ඨිස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති, **භද්දජී**තිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස කිර ඉස්සරියභොගපරිවාරසම්පත්ති චරිමභවෙ බොධිසත්තස්ස විය අහොසි.

තදා සත්ථා සාවත්ථියං වසිත්වා භද්දජිකුමාරං සඞ්ගණ්හනත්ථාය මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං භද්දියනගරං ගන්ත්වා ජාතියාවනෙ වසි තස්ස ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො. සොපි උපරිපාසාදෙ නිසින්නො සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ගච්ඡන්තං මහාජනං දිස්වා, ''කත්ථායං මහාජනො ගච්ඡතී''ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි මහතා පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතොව සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තෙ පන තෙන අධිගතෙ සත්ථා භද්දියසෙට්ඨිං ආමන්තෙසි – ''තව පුත්තො අලඞ්කතපටියත්තො ධම්මං සුණන්තො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, තෙනස්ස ඉදානෙව පබ්බජිතුං යුත්තං, නො චෙ පබ්බජිස්සති, පරිනිබ්බායිස්සතී''ති. සෙට්ඨී ''න මය්හං පුත්තස්ස දහරස්සෙව සතො පරිනිබ්බානෙන කිච්චං අත්ථි, පබ්බාජෙථ න''න්ති ආහ. තං සත්ථා පබ්බාජෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා තත්ථ සත්තාහං වසිත්වා කොටිගාමං පාපුණි, සො ච ගාමො ගඞ්ගාතීරෙ අහොසි . කොටිගාමවාසිනො ච බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසුං. භද්දජිත්ථෙරො සත්ථාරා අනුමොදනාය ආරද්ධමත්තාය බහිගාමං ගන්ත්වා

‘‘ගඞ්ගාතීරෙ මග්ගසමීපෙ සත්ථු ආගතකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමී’’ති කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අවුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව වුට්ඨාසි. පුථුජ්ජනා භික්ඛූ – ‘‘අයං අධුනා පබ්බජිතො, මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසු මානථද්ධො හුත්වා න වුට්ඨාසී’’ති උජ්ඣායිංසු.

කොටිගාමවාසිනො සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච බහූ නාවාසඞ්ඝාටෙ බන්ධිංසු. සත්ථා ‘‘භද්දජිස්සානුභාවං පකාසෙමී’’ති නාවාය ඨත්වා ‘‘කහං භද්දජී’’ති පුච්ඡි. භද්දජිත්ථෙරො – ‘‘සොහං, භන්තෙ’’ති සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා ‘‘එහි, භද්දජි, අම්හෙහි සද්ධිං එකනාවං අභිරුහා’’ති. සො උප්පතිත්වා සත්ථු ඨිතනාවායං අට්ඨාසි. සත්ථා ගඞ්ගාය මජ්ඣෙ ගතකාලෙ, ‘‘භද්දජි, තයා මහාපනාදකාලෙ අජ්ඣාවුට්ඨරතනපාසාදො කහ’’න්ති ආහ. ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ නිමුග්ගො, භන්තෙ’’ති. ‘‘තෙන හි, භද්දජි, සබ්‍රහ්මචාරීනං කඞ්ඛං ඡින්දා’’ති. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සත්ථාරං වන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා පාසාදථූපිකං පාදඞ්ගුලන්තරෙන සන්නිරුජ්ඣිත්වා පඤ්චවීසතියොජනං පාසාදං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පති, උප්පතන්තො ච පඤ්ඤාසයොජනානි උක්ඛිපි. අථස්ස පුරිමභවෙ ඤාතකා පාසාදගතෙන ලොභෙන මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩූකා හුත්වා නිබ්බත්තා තස්මිං පාසාදෙ උට්ඨහන්තෙ පරිවත්තිත්වා පතිංසු. සත්ථා තෙ සම්පතන්තෙ දිස්වා ‘‘ඤාතකා තෙ, භද්දජි, කිලමන්තී’’ති ආහ. ථෙරො සත්ථු වචනෙන පාසාදං විස්සජ්ජෙසි. පාසාදො යථාඨානෙයෙව පතිට්ඨහි. සත්ථා පාරඞ්ගතො භික්ඛූහි – ‘‘කදා, භන්තෙ, භද්දජිත්ථෙරෙන අයං පාසාදො අජ්ඣාවුට්ඨො’’ති පුට්ඨො **මහාපනාදජාතකං** (ජා. 1.3.40 ආදයො) කථෙත්වා බහුජනං ධම්මාමතං පායෙසි.

98. ථෙරො පන අරහත්තං පත්තො පුබ්බසම්භාරං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙතුං **ඔගය්හාහං පොක්ඛරණි**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **ඔගය්හාහං පොක්ඛරණි**න්ති පුථුනානාඅනෙකමහොසෙහි ඛණිතත්තා ‘‘පොක්ඛරණී’’ති ලද්ධනාමං ජලාසයං ඔගය්හ ඔගහෙත්වා පවිසිත්වා අජ්ඣොගාහෙත්වා සාසහෙතුඛාදනත්ථාය තත්ථ පොක්ඛරණියං පවිසිත්වා **භිසං** පදුමපුණ්ඩරීකමූලං උද්ධරාමීති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානපදත්ථත්තා ච නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

භද්දජිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සිවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ **එසනාය චරන්තස්සා**තිආදිකං ආයස්මතො සිවකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පත්තං ආදාය කුම්මාසස්ස පූරෙත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **සිවකොතිස්ස** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විචරන්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

117. අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **එසනාය චරන්තස්සා**තිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සිවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දසමාපදානෙ **පදුමුත්තරො නාම ජිනො**තිආදිකං ආයස්මතො උපවානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කෙනචි කම්මච්ඡිද්දෙන පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා මනුස්සදෙවනාගගරුළයක්ඛකුම්භණ්ඩගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනමයෙ සත්තයොජනිකෙ ථූපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තනො උත්තරාසඞ්ගං වෙළග්ගෙ ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසි. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි චෙතියපූජාරක්ඛණත්ථං ඨපිතො අදිස්සමානකායො ආකාසෙ ධාරෙන්තො චෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං අකාසි. තං දිස්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසො අහොසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උපවානො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. අථායස්මා උපවානො භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි . තෙන ච සමයෙන භගවතො වාතාබාධො උප්පජ්ජි. ථෙරස්ස ගිහිසහායො දෙවහිතො නාම බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියං පටිවසති. සො ථෙරං චතූහි පච්චයෙහි පවාරෙසි. අථායස්මා උපවානො නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනං උපගඤ්ඡි. බ්‍රාහ්මණො ‘‘කෙනචි මඤ්ඤෙ පයොජනෙන ථෙරො ආගතො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘වදෙය්‍යාථ, භන්තෙ, කෙනත්ථො’’ති ආහ. ථෙරො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පයොජනං ආචික්ඛන්තො –

‘‘අරහං සුගතො ලොකෙ, වාතෙහාබාධිකො මුනි;
සචෙ උණ්හොදකං අත්ථි, මුනිනො දෙහි බ්‍රාහ්මණ.

‘‘පූජිතො පූජනෙය්‍යානං, සක්කරෙය්‍යාන සක්කතො;
අපචිතොපචෙය්‍යානං, තස්ස ඉච්ඡාමි හාතවෙ’’ති. (ථෙරගා. 185-186) –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තස්සත්ථො – යො ඉමස්මිං ලොකෙ පූජනෙය්‍යානං පූජෙතබ්බෙහි සක්කාදීහි දෙවෙහි මහාබ්‍රහ්මාදීහි ච බ්‍රහ්මෙහි පූජිතො, සක්කරෙය්‍යානං සක්කාතබ්බෙහි බිම්බිසාරකොසලරාජාදීහි සක්කතො, අපචෙය්‍යානං අපචායිතබ්බෙහි මහෙසීහි ඛීණාසවෙහි අපචිතො, කිලෙසෙහි ආරකත්තාදිනා අරහං, සොභනගමනාදිනා සුගතො සබ්බඤ්ඤූ මුනි මය්හං සත්ථා දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා, සො දානි වාතෙහි වාතහෙතු වාතක්ඛොභනිමිත්තං ආබාධිකො ජාතො. සචෙ , බ්‍රාහ්මණ, උණ්හොදකං අත්ථි, තස්ස වාතාබාධවූපසමනත්ථං තං හාතවෙ උපනෙතුං ඉච්ඡාමීති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො උණ්හොදකං තදනුරූපං වාතහරඤ්ච භෙසජ්ජං භගවතො උපනාමෙසි. තෙන ච සත්ථු රොගො වූපසමි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

122. අථායස්මා උපවානො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරො නාම ජිනොති**ආදිමාහ. තත්ථ **පදුමුත්තරොති**ආදීනි පුබ්බෙ වුත්තත්ථානෙව.

123. **මහාජනා සමාගම්මාති** සකලජම්බුදීපවාසිනො රාසිභූතාති අත්ථො. **චිතකං කත්වාති** යොජනුබ්බෙධං චන්දනරාසිචිතකං කත්වා භගවතො සරීරං තත්ථ අභිරොපයිංසූති සම්බන්ධො.

124. **සරීරකිච්චං කත්වානාති** ආදහනාති අග්ගිනා දහනකිච්චං කත්වාති අත්ථො.

127-28. **ජඞ්ඝා මණිමයා ආසීති** මනුස්සෙහි කතථූපෙ ජඞ්ඝා පුප්ඵවාහත්ථං චරිතට්ඨානං මණිමයා ඉන්දනීලමණිනා කතාති අත්ථො. **මයම්පීති** සබ්බෙ දෙවා ථූපං කරිස්සාමාති අත්ථො.

129. ධාතු **ආවෙණිකා නත්ථීති** දෙවමනුස්සෙහි විසුං විසුං චෙතියං කාතුං ආවෙණිකා විසුං ධාතු නත්ථි, තං දස්සෙන්තො **සරීරං එකපිණ්ඩිතන්ති** ආහ. අධිට්ඨානබලෙන සකලසරීරධාතු එකඝනසිලාමයපටිමා විය එකමෙව අහොසීති අත්ථො. **ඉමම්හි බුද්ධථූපම්හීති** සකලජම්බුදීපවාසීහි කතම්හි ඉමම්හි සුවණ්ණථූපම්හි මයං සබ්බෙ සමාගන්ත්වා කඤ්චුකථූපං කරිස්සාමාති අත්ථො.

133. **ඉන්දනීලං මහානීලන්ති** ඉන්දීවරපුප්ඵවණ්ණාභං මණි ඉන්දනීලමණි. තතො අධිකවණ්ණතා මහාමණි ඉන්දනීලමණයො ච මහානීලමණයො ච ජොතිරසමණිජාතිරඞ්ගමණයො ච **එකතො සන්නිපාතෙත්වා** රාසිං කත්වා සුවණ්ණථූපෙ කඤ්චුකථූපං කත්වා අඡාදයුන්ති සම්බන්ධො.

144. **පච්චෙකං බුද්ධසෙට්ඨස්සාති** බුද්ධුත්තමස්ස පති එකං විසුං උපරිඡදනෙන ථූපං අකංසූති අත්ථො.

147. **කුම්භණ්ඩා ගුය්හකා තථාති** කුම්භමත්තානි අණ්ඩානි යෙසං දෙවානං තෙ කුම්භණ්ඩා, පටිච්ඡාදෙත්වා නිගූහිත්වා පටිච්ඡාදනතො ගරුළා ගුය්හකා නාම ජාතා, තෙ කුම්භණ්ඩා ගුය්හකාපි ථූපං අකංසූති අත්ථො.

151. **අතිභොන්ති න තස්සාභාති** තස්ස චෙතියස්ස පභං චන්දසූරියතාරකානං පභා න අතිභොන්ති, න අජ්ඣොත්ථරන්තීති අත්ථො.

158. **අහම්පි කාරං කස්සාමීති** තාදිනො ලොකනාථස්ස ථූපස්මිං අහම්පි කාරං පුඤ්ඤකිරියං කුසලකම්මං ධජපටාකපූජං කරිස්සාමීති අත්ථො.

උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

11. රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

එකාදසමාපදානෙ **පදුමුත්තරස්ස භගවතොති**ආදිකං ආයස්මතො රට්ඨපාලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ තස්ස උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව හංසවතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු

අච්චයෙන සරාවාසෙ පතිට්ඨිතො රතනකොට්ඨාගාරකම්මිකෙන දස්සිතං අපරිමාණං කුලවංසානුගතං ධනං දිස්වා ‘‘ඉමං එත්තකං ධනරාසිං මය්හං අය්‍යකපය්‍යකාදයො අත්තනා සද්ධිං ගහෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, මයා පන ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං දෙති. සො අභිඤ්ඤාලාභිං එකං තාපසං උපට්ඨහන්තො තෙන දෙවලොකාධිපච්චෙ උය්‍යොජිතො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො තත්ථ දෙවලොකෙ දෙවරජ්ජං කරොන්තො යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථස්ස කුලස්ස එකපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරො නාම භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො වෙනෙය්‍යසත්තං නිබ්බානමහානගරසඞ්ඛාතඛෙමන්තභූමිං සම්පාපෙසි. අථ සො කුලපුත්තො අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පරිසපරියන්තෙ නිසීදි.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා එකං භික්ඛුං සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි, තං දිස්වා පසන්නමානසො තදත්ථාය චිත්තං ඨපෙත්වා සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො මහතා සක්කාරෙන සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායෙන ඉජ්ඣනභාවං දිස්වා ‘‘අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. සො සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො තත්ථ යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො ද්වානවුතිකප්පෙ ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථු වෙමාතිකභාතිකෙසු තීසු රාජපුත්තෙසු සත්ථාරං උපට්ඨහන්තෙසු තෙසං පුඤ්ඤකිරියාය සහායකිච්චං අකාසි. එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ තං තං බහුං කුසලං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුරුරට්ඨෙ ථුල්ලකොට්ඨිකනිගමෙ රට්ඨපාලසෙට්ඨිගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථෙ කුලෙ නිබ්බත්තත්තා **රට්ඨපාලො**ති වංසානුගතමෙව නාමං අහොසි. සො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තො අනුක්කමෙන යොබ්බනං පත්තො මාතාපිතූහි පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙත්වා මහන්තෙ ච යසෙ පතිට්ඨාපිතො දිබ්බසම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං පච්චනුභොති. අථ භගවා කුරුරට්ඨෙ ජනපදචාරිකං චරන්තො ථුල්ලකොට්ඨිකං අනුපාපුණි. තං සුත්වා රට්ඨපාලො කුලපුත්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්තවාරෙ භත්තච්ඡෙදෙ කත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා සත්ථු ආණත්තියා අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යොනිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

179-180. අථායස්මා අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **පදුමුත්තරස්ස භගවතො**තිආදිමාහ. **සුනාගො සො මයා දින්නො**ති තදා මහාධනසෙට්ඨි හුත්වා සබ්බං සාපතෙය්‍යං දානමුඛෙ විස්සජ්ජනසමයෙ සත්තප්පතිට්ඨො සුන්දරො නාගො හත්ථිරාජා මයා දින්නො අහොසි. තං දස්සෙන්තො **ඊසාදන්තො**තිආදිමාහ. ඊසාදන්තො රථීසප්පමාණදන්තො, සො මයා දින්නො හත්ථිනාගො. **උරූළ්හවා**ති රාජාවහනයොග්ගසමත්ථො, රාජාරහො වා. **සෙතච්ඡත්තො**ති අලඞ්කාරත්ථාය උපට්ඨහනසෙතච්ඡත්තසහිතොති අත්ථො. **පසොභිතො**ති ආරොහපරිණාහවා රූපසොභාහි සම්පන්නොති අත්ථො. **සකප්පනො සහත්ථිපො**ති හත්ථිඅලඞ්කාරසහිතො හත්ථිගොපකසහිතොති අත්ථො. ඉත්ථම්භූතො හත්ථිනාගො පදුමුත්තරස්ස භගවතො මයා දින්නොති අත්ථො.

181. **මයා භත්තං කාරෙත්වානා**ති මයා කාරාපිතවිහාරෙ වසන්තානං කොටිසඞ්ඛානං භික්ඛූනං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙත්වා මහෙසිනො නිය්‍යාදෙසින්ති සම්බන්ධො.

183. **ජලජුත්තමනාමකො**ති ජලතො ජාතො ජලජො, කිං තං? පදුමං, පදුමෙන සමානනාමත්තා උත්තමත්තා ච පදුමුත්තරො නාම භගවාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ඡප්පඤ්ඤාසමමහාවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

එත්තාවතා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකත්ථෙරාපදාන-අට්ඨකථා සමත්තා.

නිගමනකථා

සීහළදීපකෙ අප්පිච්ඡතාදිගුණවන්තානං ථෙරවංසප්පදීපානං ආනන්දත්ථෙරාදීනං සබ්බසත්තානං තණ්හාමානදිට්ඨාදයො ඡෙදනනිග්ගහවිවෙචනාදායත්ථං සත්තහි මාසෙහි අතිවිය ආරාධනෙන ලද්ධකොසල්ලෙන බොධිසම්භාරං ගවෙසන්තෙන සතිධිතිගතිවීරියපරක්කමන්තෙන මහාසමන්තගුණසොභනෙන තිපිටකධරෙන පණ්ඩිතෙන ආභතං ඉමං අපදාන-අට්ඨකථං සබ්බො සදෙවලොකො ජානාතූති.

අනෙන ලොභාදිමලා පජානං, චක්ඛාදිරොගා විවිධා ච දුක්ඛා;

කලහාදිභයා දුක්ඛිතා ජාතා, චොරාදයොනත්ථකරා ච ලොකෙ.

නස්සන්තු මෙ පඤ්ච වෙරා ච පාපා, නස්සන්තු ගිම්හෙ යථා වුට්ඨිවාතා;
අට්ඨඞ්ගිකමග්ගවරෙන පත්වා, නිබ්බානපුරං පටිපාදයාමි.

සබ්බදිට්ඨිඤ්ච මද්දන්තො, රාගදොසාදිපාපකෙ;
සංසාරවට්ටං ඡින්දිත්වා, උපෙමි සග්ගමොක්ඛකෙ.

ආණාඛෙත්තම්හි සබ්බත්ථ, අවීචිම්හි භවග්ගතො;
සබ්බෙ ධම්මානුයායන්තු, තයො ලොකා උතුපි චාති.

අපදාන-අට්ඨකථා සමත්තා.